

Εκθέσεις 67

Επιμέλεια: Κ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Κ. ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗ
Κ. ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ
Σ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ
Α. ΚΩΤΣΗ
Β. ΛΥΧΝΑΡΑΣ
Σ. ΣΠΑΘΗ
Θ. ΤΣΕΚΕΡΗΣ

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΜΕΡΟΣ Β΄: Ενέργεια, Εμπόριο, Κατασκευές, Μεταφορές

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΓΟΡΑΣ

ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

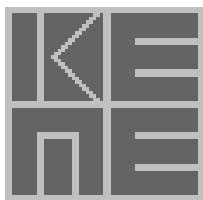
ΜΕΡΟΣ Β΄: Ενέργεια, Εμπόριο, Κατασκευές, Μεταφορές

Εκθέσεις 67

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΜΕΡΟΣ Β΄: Ενέργεια, Εμπόριο, Κατασκευές, Μεταφορές

Επιμέλεια: **Κώστα Κανελλόπουλου**

Κυριακής Αθανασούλη
Κλήμη Βογιατζόγλου
Στέλιου Καραγιάννη
Αγάπης Κώτση
Βασίλη Λυχνάρα
Σοφίας Σπαθή
Θεόδωρου Τσέκερη
Ερευνητών ΚΕΠΕ

Copyright 2011
του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών
Αμερικής 11, 106 72 Αθήνα
www.kepe.gr

ISBN: 978-960-341-099-7
ISSN: 1108-5797

Οι γνώμες και κρίσεις που περιέχει η εργασία αυτή
είναι των συγγραφέων και δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαία
γνώμες ή κρίσεις του Κέντρου Προγραμματισμού
και Οικονομικών Ερευνών.

*ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ*

Το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) είναι το μεγαλύτερο ερευνητικό ίδρυμα για την οικονομική επιστήμη στη χώρα μας. Ιδρύθηκε το 1959 ως μία μικρή ερευνητική μονάδα με την επωνυμία «Κέντρον Οικονομικών Ερευνών», με βασικό σκοπό την επιστημονική μελέτη των οικονομικών προβλημάτων της Ελλάδος, την ενθάρρυνση των οικονομικών ερευνών και τη συνεργασία με άλλα επιστημονικά ιδρύματα.

Το 1964 το ΚΕΠΕ πήρε τη σημερινή του ονομασία. Τότε του ανατέθηκαν οι εξής πρόσθετες αρμοδιότητες: πρώτον, η κατάρτιση σχεδίων για βραχυχρόνια, μεσοχρόνια και μακροχρόνια προγράμματα ανάπτυξης, η εκπόνηση σχεδίων προγραμμάτων περιφερειακής και χωροταξικής ανάπτυξης, καθώς και προγραμμάτων δημοσίων επενδύσεων, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της κυβέρνησης· δεύτερον, η παρακολούθηση και ανάλυση της βραχυπρόθεσμης και μεσοπρόθεσμης εξέλιξης της ελληνικής οικονομίας, καθώς και η διαμόρφωση προτάσεων για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων· και τρίτον, η επιμόρφωση νέων οικονομολόγων, ιδιαίτερα σε θέματα προγραμματισμού και οικονομικής ανάπτυξης.

Σήμερα το ΚΕΠΕ επικεντρώνεται στη διεξαγωγή εφαρμοσμένων οικονομικών ερευνών που ενδιαφέρουν την ελληνική οικονομία και με την ιδιότητα του συμβουλευτικού οργάνου της Κυβέρνησης, παρέχει τεχνικές υπηρεσίες σε θέματα οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων αυτών εντάσσεται και η δημοσίευση των σειρών: (α) Μελέτες, που είναι επιστημονικές μονογραφίες, (β) Εκθέσεις, που είναι κείμενα εφαρμοσμένης ανάλυσης με προτάσεις πολιτικής σε επίπεδο κλάδων, περιφερειών και άλλων οικονομικών θεμάτων, (γ) Εργασίες για Συζήτηση, που είναι σχέδια εργασιών σε προχωρημένο στάδιο προσκεκλημένων επιστημόνων ή μελών του ερευνητικού προσωπικού του Ιδρύματος. Οι εκδόσεις του ΚΕΠΕ από την ίδρυσή του έως σήμερα υπερβαίνουν τις 650. Το ΚΕΠΕ επίσης εκδίδει την τετραμηνιαία περιοδική έκδοση Οικονομικές Εξελίξεις, με σκοπό να συμβάλλει στη συστηματική παρακολούθηση και ανάλυση της ελληνικής οικονομικής συγκυρίας, καθώς και στο πεδίο διαμόρφωσης της οικονομικής πολιτικής, αναλύοντας τις συνέπειες εναλλακτικών προσεγγίσεων σε επίκαιρα θέματα.

Το ΚΕΠΕ βρίσκεται σε επικοινωνία με αντίστοιχα επιστημονικά ιδρύματα του εξωτερικού και ανταλλάσσει εκδόσεις, όπως και απόψεις και πληροφορίες, πάνω σε θέματα τρεχουσών οικονομικών εξελίξεων και μεθόδων οικονομικής έρευνας, συμβάλλοντας και με αυτόν τον τρόπο στην προαγωγή της οικονομικής επιστήμης στη χώρα.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι συνθήκες παραγωγής κάθε προϊόντος και υπηρεσίας στη χώρα έχουν σημασία για την εξυπηρέτηση των καταναλωτών, τη διανομή του παραγόμενου πλούτου, την οικονομική επίδοση, καθώς και την οικονομική ανάπτυξη. Η λειτουργία των παραγωγικών μονάδων σε ανταγωνιστικές αγορές, όπου η δύναμη των επιμέρους παραγωγών είναι ασήμαντη, μαζί με τη χρήση σύγχρονων μεθόδων παραγωγής καθώς και την ανάληψη παραγωγικών επενδύσεων, θεωρούνται χαρακτηριστικά που προάγουν αποτελεσματικότερα τους οικονομικούς στόχους της κοινωνίας, εξυπηρετούν καλύτερα τους καταναλωτές και αξιοποιούν άριστα τους διαθέσιμους πόρους της κοινωνίας. Αντίθετα, η επικράτηση (ολιγο)μονοπωλιακών σχημάτων συνήθως οδηγεί σε οικονομικά αναποτελεσματικές και κοινωνικά απορριπτικές καταστάσεις. Σε τέτοιες περιπτώσεις, καθώς και όπου αλλού η αγορά δεν μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά, το κράτος παρεμβαίνει και ρυθμίζει την 'αποτυχία της αγοράς'. Έτσι, έχει σημασία η εξέταση των συνθηκών κάτω από τις οποίες διεξάγεται η παραγωγή και διάθεση των επιμέρους αγαθών και υπηρεσιών στη χώρα, λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι πρόκειται για μια μικρή ανοικτή οικονομία, μέλος της ευρωζώνης, εκτεθειμένη στον ευρωπαϊκό και διεθνή ανταγωνισμό.

Η παρούσα εκτεταμένη εργασία εξετάζει συστηματικά και συνοπτικά τις συνθήκες παραγωγής και ανταγωνισμού πολλών αγαθών και υπηρεσιών στην ελληνική οικονομία. Ξεκινώντας από την εξέταση συγκεκριμένων βιομηχανικών προϊόντων στο Μέρος Α', προχωράει στους κλάδους της ενέργειας, των κατασκευών, του εμπορίου και των μεταφορών στο Μέρος Β', καθώς και σε συγκεκριμένους κλάδους υπηρεσιών αγοράς στο Μέρος Γ'. Ενώ βασικό ζητούμενο εκάστου κεφαλαίου αποτελεί η τεκμηρίωση της έκτασης του ανταγωνισμού στο εξεταζόμενο προϊόν - υπηρεσία, το μέγεθος, τα χαρακτηριστικά, η σημασία τους για την οικονομία, καθώς και οι πρόσφατες εξελίξεις επίσης περιλαμβάνονται στην παρατιθέμενη ανάλυση.

Ελπίζουμε ότι η συνοπτική πληροφόρηση που προσφέρει η ανά χείρας εργασία, μαζί με το αναλυτικό της υπόβαθρο, τις διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα για κάθε εξεταζόμενο προϊόν και υπηρεσία θα φανούν χρήσιμα στους διαμορφωτές της σχετικής οικονομικής πολιτικής, στους ενδιαφερόμενους για τους εξεταζόμενους κλάδους, καθώς και σε όσους προβληματίζονται για τον τρόπο λειτουργίας της ελληνικής οικονομίας.

Καθηγητής ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΡΛΙΡΑΣ

Πρόεδρος του Δ.Σ. και

Επιστημονικός Διευθυντής

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Μάρτιος 2011

Η παρούσα εργασία ξεκίνησε με την πρώτη επίσκεψη στο ΚΕΠΕ της κας Λούκας Κατσέλη ως Υπουργού Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας τον Νοέμβριο του 2009, οπότε και ζήτησε από τον Οργανισμό να εξετάσει την έκταση του ανταγωνισμού στην ελληνική οικονομία. Ο τότε αναπληρωτής πρόεδρος του ΚΕΠΕ καθηγητής Θεόδωρος Σκούντζος ανέθεσε στον υπογράφωντα την ευθύνη και το συντονισμό του έργου και σχηματίστηκε Ομάδα Εργασίας με μέλη ερευνητές του ΚΕΠΕ για την εξέταση της έκτασης του ανταγωνισμού σε συγκεκριμένες αγορές-προϊόντα. Η πολυμελής ομάδα που σύντομα και πρόθυμα προέκυψε αποφάσισε για την ακολουθούμενη μεθοδολογία και τους ερευνητέους κλάδους-προϊόντα, κατένειμε το έργο στα μέλη της και εργάστηκε συντόμως και συλλογικώς και το πρώτο σχέδιο της εργασίας απεστάλη στο ΥΠΟΙΑΝ τον Μάιο του 2010. Με την παρότρυνση και ενθάρρυνση του Προέδρου του ΚΕΠΕ καθηγητή Παναγιώτη Κορλίρα η εργασία αναθεωρήθηκε, προστέθηκαν έξι κεφάλαια και υποβλήθηκε στη διαδικασία κρίσης για δημοσίευση.

Θέλουμε να εκφράσουμε τις ειλικρινείς ευχαριστίες μας στον ανώνυμο κριτή της εργασίας που με τα εποικοδομητικά και ουσιαστικά του σχόλια βοήθησε στη βελτίωση του περιεχομένου και της επιχειρηματολογίας. Ευχαριστίες εκφράζονται στο προσωπικό της βιβλιοθήκης του ΚΕΠΕ που βοήθησε στη βιβλιογραφία και στατιστική τεκμηρίωση, και στην ΕΛΣΤΑΤ που παραχώρησε πρόθυμα στατιστικά στοιχεία. Ευχαριστίες εκφράζονται, επίσης, στους Τ. Καβουνίδη, Α. Κώτση και Π. Προδρομίδα που βοήθησαν στην ολοκλήρωση της διαδικασίας έκδοσης, στις Α. Κώτση και Ουρ. Σουλτάνη για τη μορφοποίηση της ολοκληρωμένης εργασίας και στην Ε. Σουλτανάκη για τη γλωσσική επιμέλεια.

Παρόλο που η εργασία αποτελεί προϊόν συλλογικής προσπάθειας και όλα τα κεφάλαια έχουν συζητηθεί στην Ομάδα, κάθε συγγραφέας θεωρείται υπεύθυνος για το έργο του.

ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ερευνητής Α΄ Βαθμίδας ΚΕΠΕ

Φεβρουάριος 2011

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΜΕΡΟΣ Α'

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ: Κώστας Κανελλόπουλος
2. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΡΕΑΤΟΣ: Αθανάσιος Χύμης
3. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΑΛΙΕΥΜΑΤΩΝ: Αθανάσιος Χύμης
4. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ: Αθανάσιος Χύμης
5. ΦΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΖΩΙΚΑ ΕΛΑΙΑ ΚΑΙ ΛΙΠΗ: Πρόδρομος Προδρομίδης
6. ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΑ: Ελένη Καδίτη, Ελισάβετ Νίτση
7. ΑΡΤΟΠΟΙΑ ΚΑΙ ΑΡΤΟΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ: Τζέννιφερ Καβουνίδα
8. ΖΥΜΑΡΙΚΑ: Τζέννιφερ Καβουνίδα
9. ΠΟΤΟΠΟΙΑ: Ελένη Καδίτη, Ελισάβετ Νίτση
10. ΕΝΔΥΣΗ: Ιωάννης Χολέζας
11. ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ: Ζ. Ν. Αναστασάκου

ΜΕΡΟΣ Β'

12. ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ: Βασίλης Λυχνάρας
13. ΚΑΥΣΙΜΑ: Βασίλης Λυχνάρας
14. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ: Αγάπη Κώτση
15. ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ: Αγάπη Κώτση
16. ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ: Κυριακή Αθανασούλη
17. ΟΔΙΚΕΣ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ: Θεόδωρος Τσέκερης, Κλήμης Βογιατζόγλου
18. ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ: Σοφία Σπαθή, Στέλιος Καραγιάννης
19. ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ: Θεόδωρος Τσέκερης, Κλήμης Βογιατζόγλου

ΜΕΡΟΣ Γ'

20. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ: Σωτήρης Παπαϊωάννου,
Στέλιος Καραγιάννης
21. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ: Νικόλαος Γεωργικόπουλος
22. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ: Τηλέμαχος Ευθυμιάδης
23. ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Νίκος Κανελλόπουλος
24. ΥΓΕΙΑ: Ρωξάνη Καραγιάννη
25. ΕΛΕΓΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:
Κυριακή Αθανασούλη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΜΕΡΟΥΣ Β'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ

Σύνοψη	21
12.1. Η αγορά ενέργειας στην Ελλάδα	22
12.1.1. Παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας	22
12.2. Σημασία του ενεργειακού τομέα στην ελληνική οικονομία	24
12.3. Η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας	25
12.3.1. Κατανάλωση και τιμές ηλεκτρικής ενέργειας	25
12.3.2. Δομή της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας	27
12.3.3. Θεσμικό πλαίσιο	28
12.3.4. Συνθήκες ανταγωνισμού στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας	31
12.3.5. Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ	31
12.3.6. Συμπαράγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας	36
12.3.7. Προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας	38
12.4. Φυσικό αέριο	39
12.4.1. Κατανάλωση και τιμές φυσικού αερίου	39
12.4.2. Δομή της ελληνικής αγοράς φυσικού αερίου	40
12.4.3. Θεσμικό πλαίσιο	43
12.5. Συμπεράσματα	44
Βιβλιογραφία	46

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

ΚΑΥΣΙΜΑ

Σύνοψη	47
13.1. Η αγορά του πετρελαίου στην Ελλάδα	48
13.1.1. Η σημασία του πετρελαίου στην ελληνική οικονομία	48
13.1.2. Εξωτερικό εμπόριο	50
13.1.3. Δομή της αγοράς	51
13.1.4. Θεσμικό πλαίσιο	53
13.1.5. Τιμολογιακή πολιτική	54
13.1.6. Εξεταζόμενοι υποκλάδοι	56
13.2. Άντληση αργού πετρελαίου	57
13.3. Παραγωγή προϊόντων διύλισης πετρελαίου	60
13.3.1. Στοιχεία συγκέντρωσης στον υποκλάδο	60
13.3.2. Εταιρείες διύλισης	61
13.3.3. Επεξεργασία πετρελαίου στην Ελλάδα	62
13.3.4. Οικονομικά στοιχεία του υποκλάδου	63
13.3.5. Η αγορά των υγρών βιοκαυσίμων	65
13.4. Χονδρικό εμπόριο καυσίμων	67

13.4.1.	Οικονομικά στοιχεία του υποκλάδου	68
13.4.2.	Ανταγωνισμός και συγκέντρωση του υποκλάδου	71
13.4.3.	Θέματα ανταγωνισμού στο χονδρικό εμπόριο καυσίμων	72
13.5.	Λιανικό εμπόριο καυσίμων.....	76
13.5.1.	Πωλήσεις και λιανικές τιμές πώλησης καυσίμων	76
13.5.2.	Στοιχεία συγκέντρωσης και ανταγωνισμός στον υποκλάδο.....	79
13.5.3.	Θέματα ανταγωνισμού στο λιανικό εμπόριο καυσίμων.....	80
13.6.	Συμπεράσματα	83
	Βιβλιογραφία	86

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Σύνοψη	87
14.1. Χονδρικό εμπόριο.....	90
14.1.1. Γενικά.....	90
14.1.2. Συμμετοχή του χονδρικού εμπορίου στο ΑΕΠ και την απασχόληση	94
14.1.3. Κατανομή βασικών μεγεθών	101
14.1.4. Δείκτες	107
14.1.5. Θεσμικό πλαίσιο	109
14.1.6. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	113
14.1.7. Ανταγωνισμός.....	118
14.2. Χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης.....	124
14.2.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	124
14.2.2. Ανταγωνισμός.....	130
14.3. Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων γεωργικών πρώτων υλών και ζώντων ζώων.....	131
14.3.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	132
14.3.2. Ανταγωνισμός.....	135
14.4. Χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού.....	139
14.4.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	140
14.4.2. Ανταγωνισμός.....	144
14.5. Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης.....	147
14.5.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	148
14.5.2. Ανταγωνισμός.....	152
14.6. Χονδρικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων.....	155
14.6.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	156
14.6.2. Ανταγωνισμός.....	156
14.7. Χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών	159
14.7.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	159

14.7.2.	Ανταγωνισμός.....	163
14.8.	Άλλο ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο.....	166
14.9.	Μη ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο.....	167
14.9.1.	Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	167
14.9.2.	Ανταγωνισμός.....	171
14.10.	Διαπιστώσεις.....	174
	Βιβλιογραφία.....	176

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

	Σύνοψη.....	177
15.1.	Λιανικό εμπόριο.....	181
15.1.1.	Γενικά.....	181
15.1.2.	Συμμετοχή του λιανικού εμπορίου στο ΑΕΠ και την απασχόληση.....	184
15.1.3.	Κατανομή βασικών μεγεθών.....	185
15.1.4.	Δείκτες.....	194
15.1.5.	Θεσμικό πλαίσιο.....	196
15.1.6.	Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	200
15.1.7.	Ανταγωνισμός.....	202
15.2.	Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα.....	206
15.2.1.	Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	208
15.2.2.	Ανταγωνισμός.....	213
15.3.	Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα.....	215
15.3.1.	Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	216
15.3.2.	Ανταγωνισμός.....	219
15.4.	Λιανικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα.....	223
15.4.1.	Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	223
15.4.2.	Ανταγωνισμός.....	227
15.5.	Λιανικό εμπόριο άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα.....	231
15.5.1.	Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	231
15.5.2.	Ανταγωνισμός.....	235
15.6.	Λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα.....	238
15.6.1.	Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	238
15.6.2.	Ανταγωνισμός.....	241
15.7.	Λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα.....	243
15.7.1.	Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	244
15.7.2.	Ανταγωνισμός.....	246

15.8. Λιανικό εμπόριο σε υπαίθριους πάγκους και αγορές - Λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών	247
15.8.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	250
15.8.2. Ανταγωνισμός.....	252
15.9. Διαπιστώσεις.....	254
Βιβλιογραφία	257

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Σύνοψη	258
16.1. Εισαγωγή	260
16.2. Συμβολή του κλάδου στην ελληνική οικονομία.....	261
16.2.1. Περιγραφή του κλάδου των κατασκευών.....	261
16.2.2. Χαρακτηριστικά κλάδου και συμμετοχή του στην απασχόληση..	263
16.2.3. Βασικά χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού.....	265
16.2.4. Διαρθρωτική δομή του κλάδου των κατασκευών	266
16.2.5. Προσφορά του κλάδου των κατασκευών	267
16.2.6. Ζήτηση του κλάδου των κατασκευών	270
16.3. Ανταγωνισμός και χρηματοοικονομικά μεγέθη	273
16.3.1. Βαθμός συγκέντρωσης και μερίδια αγοράς.....	274
16.3.2. Χρηματοοικονομικοί δείκτες.....	289
16.4. Συμπεράσματα.....	303
Βιβλιογραφία	304

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17

ΟΔΙΚΕΣ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Σύνοψη	306
17.1. Θεσμικό πλαίσιο και οικονομική σημασία του κλάδου οδικών εμπορευματικών μεταφορών.....	307
17.2. Οικονομικά στοιχεία και ανταγωνισμός στον κλάδο των οδικών εμπορευματικών μεταφορών.....	311
17.3. Οικονομικά στοιχεία και ανταγωνισμός στις υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες	317
17.4. Συμπεράσματα και Προοπτικές.....	322
Βιβλιογραφία	325

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18

ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Σύνοψη	326
18.1. Εισαγωγή	329
18.2. Θεσμικό πλαίσιο της ελληνικής ακτοπλοϊκής αγοράς	329
18.3. Γραμμές δημόσιας υπηρεσίας.....	331
18.4. Οικονομικά στοιχεία του κλάδου της ακτοπλοΐας	333
18.5. Κίνηση κατά γραμμή	334
18.6. Εποχικότητα της κίνησης	340
18.7. Κίνηση κρουαζιέρας	343
18.8. Δείκτης τιμών.....	345
18.9. Ανταγωνισμός και προσφορά δρομολογίων.....	347
18.10. Ανταγωνισμός και μερίδια στην ακτοπλοΐα	354
18.11. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά	356
18.11.1. Χρηματοοικονομικά κλάδου ακτοπλοΐας.....	357
18.12. Συμπεράσματα	359
Βιβλιογραφία	362

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19

ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Σύνοψη	363
19.1. Θεσμικό πλαίσιο και οικονομική σημασία του κλάδου των αερομεταφορών	364
19.2. Οικονομικά στοιχεία και ανταγωνισμός των εταιρειών επιβατικών αερομεταφορών	370
19.3. Οικονομικά στοιχεία και ανταγωνισμός στις υποστηρικτικές υπηρεσίες στις αερομεταφορές	379
19.4. Συμπεράσματα και προτάσεις άσκησης πολιτικής.....	385
Βιβλιογραφία	386

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ

Βασίλης Λυχνάρης*

Σύνοψη

Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται προσπάθεια καταγραφής και ανάλυσης των συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και στην αγορά φυσικού αερίου στην Ελλάδα. Το βασικό συμπέρασμα της μελέτης είναι ότι οι δύο τομείς χαρακτηρίζονται από έντονη καθετοποιημένη συγκέντρωση και συνθήκες περιορισμένου ανταγωνισμού. Πιο συγκεκριμένα, στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ) μονοπωλούσε, για πολλές δεκαετίες, όλα τα στάδια της αγοράς - παραγωγή, διανομή και παροχή ηλεκτρικής ενέργειας- ενώ μέχρι και σήμερα κατέχει την ηγετική θέση. Αντίστοιχα, στην εγχώρια αγορά φυσικού αερίου, η Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ) έχει τον κυρίαρχο ρόλο στην εισαγωγή φυσικού αερίου, ενώ οι Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ), στις οποίες η ΔΕΠΑ είναι ο κύριος μέτοχος, έχουν την αποκλειστικότητα στην παροχή φυσικού αερίου στους τελικούς χρήστες. Βέβαια, θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι δεσπόζουσες εταιρείες ελέγχονται ιδιοκτησιακά από το κράτος, γεγονός που δείχνει την ιδιαιτερότητα των συγκεκριμένων αγορών και την άμεση σχέση των συνθηκών ανταγωνισμού με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο.

Με στόχο την απελευθέρωση των αγορών και τη βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού, από το 1999 μέχρι σήμερα, υπάρχει συνεχής αναπροσαρμογή του σχετικού θεσμικού πλαισίου. Στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας, η σύσταση της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (ΡΑΕ) και του Διαχειριστή Εθνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΣΜΗΕ), επέτρεψε σε ανεξάρτητους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας να διαθέτουν την παραγωγή τους στο εθνικό δίκτυο, αλλά και σε ανεξάρτητους προμηθευτές να τροφοδοτούν με ηλεκτρική ενέργεια τους τελικούς καταναλωτές. Επίσης, σήμερα, οι συνθήκες της αγοράς επιτρέπουν στους καταναλωτές να επιλέγουν προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας. Αντίστοιχα, η απελευθέρωση της αγοράς φυσικού αερίου ξεκίνησε το 2005, οπότε και συστάθηκε η ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΔΕΣΦΑ) και ανέλαβε πλήρως τον έλεγχο του εθνικού συστήματος. Έτσι, σήμερα μπορούν να έχουν πρόσβαση στο εθνικό

* Ο συγγραφέας θέλει να ευχαριστήσει τους συναδέλφους του Κώστα Κανελλόπουλο και Ελισάβετ Νίτση για τις χρήσιμες και εύστοχες παρατηρήσεις τους κατά την τελική επεξεργασία του κεφαλαίου.

σύστημα όλοι όσοι θέλουν να αναπτύξουν δραστηριότητα εμπορίας φυσικού αερίου ή να προμηθευτούν απευθείας φυσικό αέριο από το εξωτερικό. Φαίνεται λοιπόν ότι υπάρχει έντονη πρόθεση αντιμετώπισης των όποιων θεσμικών περιορισμών και τάση βελτίωσης των συνθηκών ανταγωνισμού στις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου.

12.1. Η αγορά ενέργειας στην Ελλάδα

12.1.1. Παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας

Το 2007, η Μικτή Εγχώρια Κατανάλωση Ενέργειας¹ στην Ελλάδα έφτασε τους 33,5 εκατ. τόνους ισοδύναμου πετρελαίου (ΤΙΠ), ενώ η αντίστοιχη Τελική Κατανάλωση Ενέργειας² ήταν 22 εκατ. ΤΙΠ. Από το 1999 μέχρι σήμερα, οι ενεργειακές ανάγκες της χώρας αυξάνονται διαρκώς, όπως φαίνεται χαρακτηριστικά από τη συνεχή αύξηση τόσο της μικτής, όσο και της τελικής κατανάλωσης ενέργειας (Πίνακας 12.1). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύνθεση της τελικής ενεργειακής κατανάλωσης της χώρας, καθώς και η εξέλιξή της διαχρονικά (Διάγραμμα 12.1). Το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης αφορά στο πετρέλαιο (και τα πετρελαϊκά προϊόντα 68% για το 2007) και ακολουθεί η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας (21% για το 2007). Η χρήση φυσικού αερίου, παρά το ότι αποτελεί ένα μικρό μόνο μέρος του συνόλου της κατανάλωσης ενέργειας (3,2% για το 2007), παρουσιάζει συνεχή αύξηση τα τελευταία χρόνια. Αυτή η τάση φαίνεται ότι θα συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.1
Σύνολο ενέργειας στην Ελλάδα (σε χιλ. ΤΙΠ)

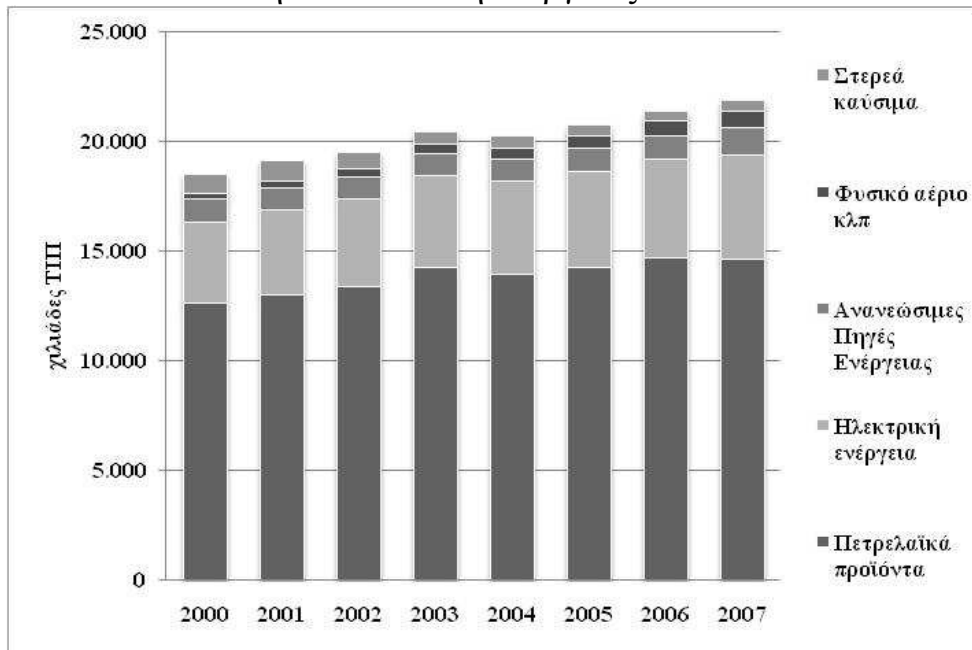
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Πρωτογενής παραγωγή (+)	9.442	9.947	9.943	10.539	9.887	10.264	10.291	10.050	12.172
Από άλλες πηγές (+)	64	64	38	171	117	35	25	6	6
Συνολικές εισαγωγές (+)	23.762	26.340	26.430	27.685	28.791	30.627	29.550	32.109	32.373
Μεταβολές αποθεμάτων (+)	644	-289	134	-1.047	894	-1.019	431	-332	-196
Συνολικές εξαγωγές (-)	3.952	4.274	4.020	4.377	6.199	5.919	6.103	7.256	7.669
Bunkers (-)	3.093	3.570	3.464	3.115	3.183	3.215	2.842	3.068	3.198
Μικτή εγχώρια κατανάλωση	26.867	28.217	29.061	29.856	30.307	30.773	31.352	31.509	33.488
Τελική κατανάλωση ενέργειας	18.202	18.560	19.162	19.546	20.530	20.297	20.800	21.454	21.957

Πηγή: Eurostat.

¹ Μικτή Εγχώρια Κατανάλωση είναι η ποσότητα της ενέργειας που καταναλώνεται μέσα στα σύνορα της χώρας. Υπολογίζεται ως εξής: πρωτογενής παραγωγή + ανακτώμενα προϊόντα+ εισαγωγές+μεταβολές αποθεμάτων-εξαγωγές-bunkers (δηλ. τις ποσότητες που χρησιμοποιούνται από τα αποπλέοντα πλοία). (Πηγή: Eurostat).

² Τελική Κατανάλωση είναι η ποσότητα της ενέργειας που τελικά καταναλώνεται στις μεταφορές, τη βιομηχανία, το εμπόριο, τη γεωργία, το δημόσιο και τον οικιακό τομέα. Από αυτή εξαιρούνται οι ποσότητες που καταναλώνονται από τον τομέα μετατροπής της ενέργειας και από τις ίδιες τις βιομηχανίες ενέργειας.

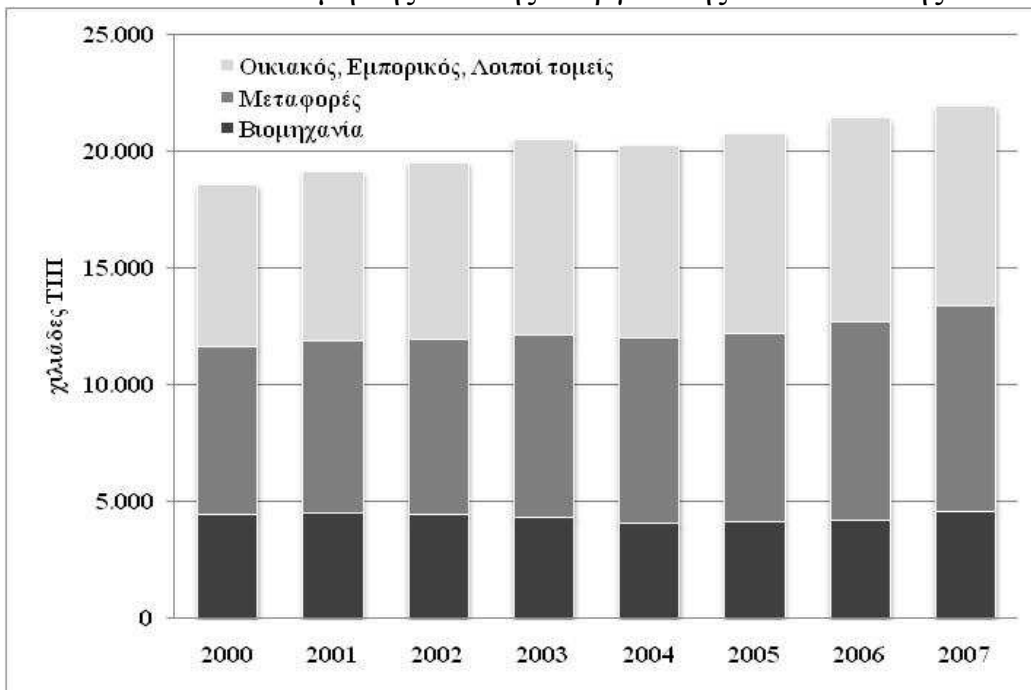
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.1
Τελική κατανάλωση ενέργειας 2000-2007

Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων ΥΠΕΚΑ.

Το Διάγραμμα 12.2 παρουσιάζει την κατανομή της τελικής κατανάλωσης ενέργειας ανά τομέα χρήσης. Είναι φανερό ότι ο οικιακός τομέας και οι μεταφορές είναι οι κυριότεροι καταναλωτές ενέργειας στην Ελλάδα. Το 2007, το 39% του συνόλου της τελικής ενέργειας καταναλώθηκε από τον οικιακό τομέα, το 38% από τις μεταφορές και το υπόλοιπο 24% από τη βιομηχανία. Αυτή η κατανομή φαίνεται να ισχύει και διαχρονικά τα τελευταία χρόνια.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.2
Κατανομή της τελικής ενεργειακής κατανάλωσης

Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων ΥΠΕΚΑ.

12.2. Σημασία του ενεργειακού τομέα στην ελληνική οικονομία

Η ενέργεια αποτελεί ένα σημαντικό κλάδο της οικονομίας της χώρας. Ο δείκτης ενεργειακής έντασης της οικονομίας αποτελεί μια ένδειξη για τη σημασία της ενεργειακής κατανάλωσης στην οικονομία της χώρας. Ο δείκτης υπολογίζεται ως ο λόγος της τελικής ενεργειακής κατανάλωσης (σε ενεργειακές μονάδες) με το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα (σε χρηματικές μονάδες). Όπως φαίνεται, ο δείκτης για την Ελλάδα βρίσκεται σε σχετικά υψηλότερα επίπεδα από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 (Πίνακας 12.2).

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.2

Ενεργειακή ένταση της οικονομίας (χιλ. ΤΠΠ/χιλ. ευρώ)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ελλάδα	204	205	202	201	193	187	185	178	182
ΕΕ27	193	187	188	185	187	185	182	176	169

Πηγή: Eurostat.

Η σημασία ενός κλάδου στην ελληνική οικονομία φαίνεται, επίσης, και από τη στάθμισή του στο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ). Για τη σύγκριση μεταξύ των χωρών της ΕΕ, χρησιμοποιείται ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕΔΤΚ), όπως υπολογίζεται από την Eurostat. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται συγκριτικά η στάθμιση στον ΕΔΤΚ, στην Ελλάδα και στην ΕΕ27: α) του ενεργειακού τομέα στο σύνολό του, β) της ηλεκτρικής ενέργειας και γ) του φυσικού αερίου (Πίνακας 12.3). Παρατηρούμε ότι η συμμετοχή τόσο της συνολικής ενέργειας, όσο και των άλλων δύο υποκατηγοριών, βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα από το μέσο όρο της ΕΕ. Σε ό,τι αφορά την ηλεκτρική ενέργεια, η χαμηλότερη στάθμιση για την Ελλάδα πιθανότατα οφείλεται στα χαμηλότερα επίπεδα τιμών, ενώ για το φυσικό αέριο, το πιθανότερο αίτιο είναι η χαμηλή διείσδυση της συγκεκριμένης μορφής ενέργειας, σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.3

Η συμμετοχή της ενέργειας στον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (%)

		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ενέργεια Σύνολο	Ελλάδα	70,54	71,91	78,24	63,24	67,13	65,01	68,66	77,36	71,08	73,5	73,18
	ΕΕ27	89,27	87,15	92,89	84,97	85,36	84,48	88,77	95,19	99,07	100,06	97,99
Ηλεκτρική ενέργεια	Ελλάδα	21,26	16,52	16,27	12,9	12,97	12,9	12,85	12,64	11,12	11,65	11,79
	ΕΕ27	24,49	21,42	21,82	21,73	21,45	21,44	21,57	21,96	23,34	23,41	24,58
Φυσικό αέριο	Ελλάδα	1,15	1,07	1,13	1,13	1,16	1,17	1,18	1,22	1,07	1,13	1,14
	ΕΕ27	13,64	12,5	14,5	14,6	13,53	13,56	14,35	15,69	17,42	16,06	19,52

Πηγή: Eurostat.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ., οι κλάδοι ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου παρουσιάζουν αθροιστικά σημαντικό ποσοστό συμμετοχής στο ΑΕΠ της χώρας. Συγκεκριμένα, η συμμετοχή αυξήθηκε από 1,94% το 1999, στο 2,18% το 2008. Επίσης, σημαντικός είναι και ο αριθμός απασχολουμένων στους κλάδους, που όμως παρουσιάζει έντονες αυξομειώσεις τα τελευταία οχτώ έτη (Πίνακας 12.4).

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.4

Στοιχεία της αγοράς παροχής ηλεκτρικού ρεύματος και φυσικού αερίου

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Τρέχουσες τιμές (εκ. €)									
Ακαθάριστη αξία παραγωγής	3.766	3.855	4.774	4.960	5.213	6.099	6.312	7.001	7.605
Ενδιάμεσες εισροές	1.430	1.589	1.866	1.966	2.011	2.351	2.424	2.765	3.011
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	2.336	2.265	2.908	2.994	3.202	3.748	3.888	4.237	4.594
Συμμετοχή στο ΑΕΠ (%)	1,94	1,76	2,09	1,94	1,92	2,14	2,09	2,12	2,18
Απασχόληση (άτομα)	26.434	24.595	22.258	19.817	19.505	19.360	18.808	20.232	21.273

Πηγή: ΕΣΥΕ.

Ένα άλλο στοιχείο που χαρακτηρίζει την Ελλάδα είναι η υψηλή ενεργειακή εξάρτηση. Η εξάρτηση της χώρας από εισαγωγές φτάνει περίπου το 70% της ενέργειας που χρησιμοποιείται στη χώρα. Ο αντίστοιχος μέσος όρος για την ΕΕ, βρίσκεται λίγο πάνω από το 50% (Πίνακας 12.5). Στη διαμόρφωση του δείκτη παίζει σημαντικό ρόλο η εξάρτηση της χώρας από τις εισαγωγές πετρελαϊκών προϊόντων. Η παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, εκμεταλλεζόμενη το υψηλό ηλιακό και αιολικό δυναμικό της Ελλάδας, δύναται να συμβάλει σημαντικά στη βελτιστοποίηση του δείκτη και τη μείωση της εκροής χρημάτων για εισαγωγές ενέργειας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.5

Ενεργειακή εξάρτηση της Ελλάδας σε σχέση με την ΕΕ27 (%)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ελλάδα	66,1	69,4	68,9	70,7	67,5	72,7	68,6	71,9	67,3
ΕΕ27	45,1	46,8	47,5	47,6	49	50,3	52,6	53,8	53,1

Πηγή: Eurostat.

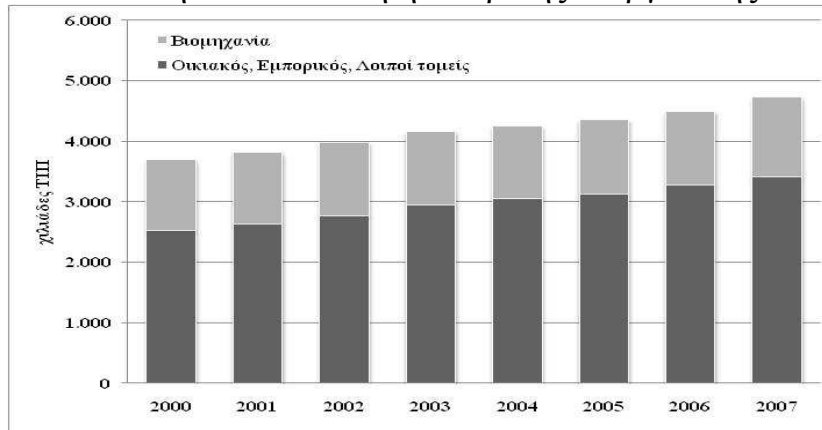
12.3. Η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

12.3.1. Κατανάλωση και τιμές ηλεκτρικής ενέργειας

Η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα παρουσιάζει συνεχή αύξηση τα τελευταία χρόνια. Το 2007, η τελική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας έφτασε τους 4,7 εκατ. ΤΠΠ, από 3,7 εκατ. ΤΠΠ που ήταν το 1999. Το μεγαλύτερο μέρος της προέρχεται από εγχώρια παραγωγή (κυρίως από λιγνιτικές μονάδες και μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα), ενώ ένα μικρό ποσοστό προέρχεται από εισαγωγές. Ο οικιακός και εμπορικός τομέας της χώρας είναι ο βασικός καταναλωτής ηλεκτρικής ενέργειας (περίπου το 72% της τελικής κατανάλωσης για το 2007). Επίσης, μεγάλο μέρος καταναλώνεται στη βιομηχανία (περίπου 28% για το 2007), ενώ ελάχιστο τμήμα της ηλεκτρικής ενέργειας (ποσοστό μικρότερο του 0,5% για το 2007) καταναλώνεται στις μεταφορές (Διάγραμμα 12.3). Παρατηρούμε ότι η τελική κατανάλωση ενέργειας στη βιομηχανία

παραμένει σχεδόν σταθερή τα τελευταία χρόνια, ενώ η αύξηση της συνολικής τελικής κατανάλωσης προέρχεται αποκλειστικά από την αύξηση της κατανάλωσης στον οικιακό και εμπορικό τομέα.

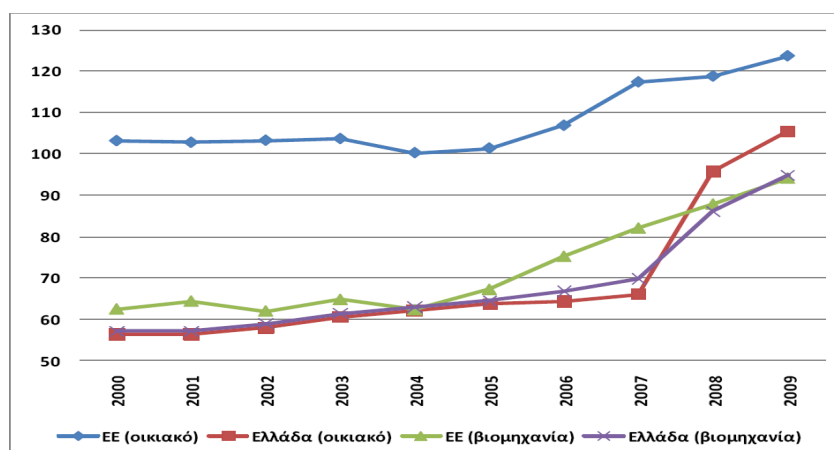
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.3
Τελική κατανάλωση ηλεκτρικής ενεργειακής

Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων ΥΠΕΚΑ.

Σε ό,τι αφορά τις τιμές πώλησης της ηλεκτρικής ενέργειας, αυτές διαφοροποιούνται βάσει της τελικής χρήσης (νοικοκυριά και βιομηχανία). Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι μέσες τιμές πώλησης του ηλεκτρικού ρεύματος που αφορούν σε α) μέσου μεγέθους νοικοκυριά και β) μέσου μεγέθους βιομηχανίες (Διάγραμμα 12.4). Παρατηρούμε ότι στην Ελλάδα, μέχρι και το 2007, οι δύο παραπάνω τιμές σχεδόν ταυτίζονται, παρουσιάζοντας μικρή αυξητική τάση. Στη συνέχεια, αυξάνουν σημαντικά, με τις τιμές για τον οικιακό τομέα να είναι αισθητά μεγαλύτερες από τις τιμές της βιομηχανίας. Η τιμή του “βιομηχανικού ρεύματος” στην Ελλάδα, είναι σήμερα στα επίπεδα της μέσης τιμής στην ΕΕ. Αντίθετα, η τιμή του “οικιακού ρεύματος” βρίσκεται τα τελευταία χρόνια σε χαμηλότερο επίπεδο από το μέσο όρο της τιμής της ΕΕ. Παρά ταύτα, η έντονη αύξηση των δύο τελευταίων ετών δείχνει τάση προσέγγισης της τιμής αυτής με το μέσο όρο της ΕΕ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.4
Τιμές ηλεκτρικής ενέργειας σε ευρώ/βατόρα

Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων Eurostat.

12.3.2. Δομή της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

Τα τελευταία χρόνια, δημιουργούνται σταδιακά συνθήκες ελεύθερης αγοράς στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, επιτρέποντας σε χρήστες να επιλέγουν τον προμηθευτή τους, αλλά και σε νέους παραγωγούς να ανταγωνιστούν τη ΔΕΗ. Ο Νόμος 2773/99 αποτελεί το βασικό θεσμικό υπόβαθρο για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Πέρα από τη ΔΕΗ Α.Ε., στην ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, λειτουργεί η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) και ο Διαχειριστής Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΣΜΗΕ), οι δύο βασικοί φορείς λειτουργίας της απελευθερωμένης αγοράς. Σήμερα, η ΔΕΗ είναι ο κύριος παραγωγός, αλλά και η κύρια εταιρεία διανομής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα. Ταυτόχρονα, λειτουργούν ιδιωτικές εταιρείες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ πρόσφατα δραστηριοποιήθηκαν οι πρώτες ιδιωτικές εταιρείες παροχής ηλεκτρικού ρεύματος.

Από το 2001, η ΔΕΗ λειτουργεί ως ανώνυμη εταιρεία στο περιβάλλον της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας και είναι εισηγμένη στα Χρηματιστήρια Αθηνών και Λονδίνου. Είναι πλήρως καθετοποιημένη εταιρεία και καλύπτει το σύνολο των δραστηριοτήτων στην ηλεκτρική ενέργεια. Κατέχει την ηγετική θέση στην ελληνική αγορά ενέργειας και αντιπροσωπεύει περίπου το 89% της εγκατεστημένης ηλεκτρικής ισχύος στην Ελλάδα (12.695 MW). Η παραγόμενη ενέργεια προέρχεται κυρίως από λιγνιτικές μονάδες, αλλά και από υδροηλεκτρικές, πετρελαϊκές και μονάδες φυσικού αερίου, καθώς και από αιολικά και φωτοβολταϊκά πάρκα. Η ΔΕΗ έχει στην ιδιοκτησία της το εθνικό σύστημα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας μήκους 11.650 χλμ. καθώς και το δίκτυο διανομής συνολικού μήκους 210.200 χλμ. Μέχρι σήμερα είναι η μεγαλύτερη εταιρεία διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, την οποία παρέχει σε 7,2 εκατομμύρια πελάτες μέσω ενός δικτύου 277 καταστημάτων.

Η ΡΑΕ συστήθηκε με το Νόμο 2773/99, ως ανεξάρτητη αρχή που έχει κυρίως γνωμοδοτικό και εισηγητικό χαρακτήρα στον τομέα της ενέργειας. Η ΡΑΕ δρα στο πλαίσιο βασικών στρατηγικών στόχων της ενεργειακής πολιτικής που είναι (α) η ασφάλεια και η αξιοπιστία ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας, (β) η προστασία του περιβάλλοντος και (γ) η συμβολή στην ανταγωνιστικότητα της εθνικής οικονομίας, με την επίτευξη υγιούς ανταγωνισμού, με στόχο τη μείωση του κόστους ενέργειας για το σύνολο των χρηστών και καταναλωτών και τη διευκόλυνση νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και απασχόλησης. Τελικός σκοπός της ΡΑΕ είναι η προστασία των συμφερόντων του καταναλωτή ενέργειας (ιδιώτη και επιχείρησης), αλλά και του δημοσίου συμφέροντος (περιφέρειες, αξιοπιστία τροφοδοσίας, περιβάλλον, ποιότητα υπηρεσιών). Συμπερασματικά, η ΡΑΕ γνωμοδοτεί, εισηγείται μέτρα, ελέγχει την αγορά, τον ανταγωνισμό και τις τιμές, προστατεύει τον καταναλωτή, το περιβάλλον και το δημόσιο συμφέρον, επιβλέπει τη λειτουργία των συστημάτων προμήθειας ενέργειας, πληροφορεί, αναλύει την πολιτική και στρατηγική στην ενέργεια,

αναπτύσσει διάλογο, εισηγείται και παρακολουθεί τις κανονιστικές διατάξεις και αδειοδοτήσεις και καλλιεργεί διεθνείς σχέσεις και συνεργασίες.

Τέλος, ο ΔΕΣΜΗΕ είναι ανώνυμη εταιρεία που ανήκει κατά 51% στο Δημόσιο και κατά 49% στις εταιρείες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Στόχος του ΔΕΣΜΗΕ είναι να εξασφαλίσει την αξιόπιστη και αμερόληπτη λειτουργία του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας, αλλά και της αγοράς που στηρίζεται σε αυτό. Έχει διπλό ρόλο και συγκεκριμένα από τη μία ρυθμίζει την ισορροπία παραγωγής και κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας και από την άλλη είναι υπεύθυνος για την εκκαθάριση των ενδοκλαδικών συναλλαγών. Σε ό,τι αφορά το πρώτο, ο ΔΕΣΜΗΕ έχει αναλάβει τη μέτρηση της ενέργειας που παράγεται, διακινείται και καταναλώνεται και είναι υπεύθυνος για την κατανομή φορτίου. Η ηλεκτρική ενέργεια είναι ένα ιδιότυπο εμπορικό αγαθό που δεν αποθηκεύεται και επομένως θα πρέπει ανά πάσα στιγμή να παράγεται ποσότητα ίση της κατανάλωσης. Η κατανομή φορτίου λοιπόν είναι αυτή που υπαγορεύει το ποιος σταθμός θα παράγει και πόσο, ενώ γίνεται με τρόπο που διατηρεί τα ποιοτικά χαρακτηριστικά (συχνότητα, τάση κλπ.), μειώνει το κόστος λειτουργίας και ακολουθεί τις διμερείς εμπορικές σχέσεις μεταξύ πελατών και προμηθευτών. Ο δεύτερος ρόλος του ΔΕΣΜΗΕ αφορά στη διαδικασία της εκκαθάρισης της απελευθερωμένης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Για την ελληνική αγορά έχει επιλεγεί ένα σύστημα διμερών εμπορικών σχέσεων, μεταξύ καταναλωτή και προμηθευτή-παραγωγού. Κατά την καθημερινή λειτουργία του συστήματος, η παραγωγή ενός προμηθευτή δεν μπορεί να αντιστοιχεί απόλυτα στις ανάγκες ενός καταναλωτή. Ο ΔΕΣΜΗΕ δεν παρεμβαίνει μεν στα διμερή αυτά συμβόλαια αλλά μετρά αυτή την απόκλιση, την τιμολογεί και με αυτό τον τρόπο υπαγορεύει σε κάθε ελλειμματικό παραγωγό τι θα πληρώσει σε κάποιον άλλον, πλεονασματικό παραγωγό. Επίσης, μια πολύ βασική λειτουργία του ΔΕΣΜΗΕ είναι η συντήρηση του συστήματος και η περαιτέρω ανάπτυξή του για να υποδεχθεί νέους παραγωγούς και καταναλωτές. Τέλος, στα καθήκοντα του ΔΕΣΜΗΕ είναι η υποστήριξη και περαιτέρω ανάπτυξη της αγοράς και η ενημέρωση των ενδιαφερομένων.

12.3.3. Θεσμικό πλαίσιο

Το ελληνικό κράτος με το Νόμο 2244/1994 (ΦΕΚ.Α'168) έκανε το πρώτο βήμα για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από τρίτους εκτός της ΔΕΗ, δίνοντας τη δυνατότητα και σε ανεξάρτητους παραγωγούς να διεισδύσουν στο χώρο αυτόν και ιδιαίτερα στην ηλεκτροπαραγωγή από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ). Το 1999 με τον Νόμο 2773 (ΦΕΚ.Α'286), εναρμονίζεται το θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας με την Οδηγία 96/92/ΕΚ, για την απελευθέρωση της αγοράς. Με το νόμο αυτό, δημιουργείται ένα ευνοϊκό καθεστώς για τους σταθμούς παραγωγής από ΑΠΕ, δίνοντας προτεραιότητα στην απορρόφηση αυτής της παραγόμενης ενέργειας έναντι των συμβατικών μονάδων, αλλά και

ορίζοντας έναν ιδιαίτερο τρόπο τιμολόγησής της. Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας είχε τους παρακάτω βασικούς στόχους:

- Μείωση του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας, άρα και των τιμών.
- Ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, άμεσα και έμμεσα συνδεδεμένων με την ηλεκτρική ενέργεια.
- Τεχνικά και ποιοτικά αξιόπιστη παροχή ηλεκτρικής ενέργειας.
- Οικονομικά και ποιοτικά προσιτή ηλεκτρική ενέργεια για όλους τους καταναλωτές, συμπεριλαμβανομένων των κατοίκων απομακρυσμένων περιοχών, νησιών κλπ.
- Εξυπηρέτηση υπό συνθήκες ανταγωνισμού των στόχων σχετικά με τις ανανεώσιμες πηγές, το φυσικό αέριο, το περιβάλλον, τις νέες τεχνολογίες και την ασφάλεια τροφοδοσίας της χώρας.

Το 2006 με το Νόμο 3468 (ΦΕΚ.Α΄129), μεταφέρεται στο ελληνικό δίκαιο η Οδηγία 2001/77/ΕΚ και προωθείται, κατά προτεραιότητα, η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από μονάδες ΑΠΕ και μονάδες συμπαραγωγής. Τον Ιανουάριο του 2009, με βάση το Νόμο 3734 (ΦΕΚ.Α΄8), α) εναρμονίζεται η ελληνική νομοθεσία με την Οδηγία 2004/8/ΕΚ για την προώθηση της συμπαραγωγής ενέργειας, βάσει της ζήτησης για χρήσιμη θερμότητα στην εσωτερική αγορά και συμπληρώνεται το σχετικό νομικό πλαίσιο και β) αναπροσαρμόζονται τα τιμολόγια απορρόφησης της ενέργειας που παράγεται από φωτοβολταϊκούς σταθμούς. Τον Ιούνιο του 2009, με Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ Β΄1079) που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του Νόμου 3468 όπως αυτός τροποποιήθηκε με το Νόμο 3734, καταρτίζεται ειδικό πρόγραμμα ανάπτυξης φωτοβολταϊκών και ανοίγει ο δρόμος για την εγκατάσταση μικρών συστημάτων πάνω σε κτίρια.

Τον Ιούνιο του 2010, ψηφίστηκε ο Νόμος 3851 (ΦΕΚ. Α΄85) για την «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και άλλες διατάξεις σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής». *Ο νόμος καθορίζει τον εθνικό στόχο ΑΠΕ για το 2020 και τη νέα τιμολογιακή πολιτική για την ενέργεια παραγόμενη από ΑΠΕ και μονάδες συμπαραγωγής, αλλά έχει ως κύριο στόχο την αντιμετώπιση των γραφειοκρατικών εμποδίων που μέχρι σήμερα καθυστερούσαν τη διαδικασία αδειοδότησης τέτοιων μονάδων.* Οι βασικές ρυθμίσεις του νόμου αφορούν στα παρακάτω θέματα:

1. Καθορισμός των εθνικών στόχων συμμετοχής των ΑΠΕ για το 2020 που είναι: (α) 20% στην κάλυψη της ακαθάριστης τελικής κατανάλωσης ενέργειας, (β) 40% στην κάλυψη της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, (γ) 20% στην τελική κατανάλωση ενέργειας για θέρμανση και ψύξη και (δ) 10% στις μεταφορές.
2. Απλοποίηση/ορθολογικοποίηση της διαδικασίας έκδοσης της άδειας παραγωγής έργου ΑΠΕ, η οποία αποσυνδέεται από τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης που ακολουθεί σε επόμενο στάδιο και θα εκδίδεται από τη ΡΑΕ.

3. Παροχή κινήτρων στους οικιακούς καταναλωτές των περιοχών που εγκαθίστανται έργα ΑΠΕ, καθώς και στους αντίστοιχους ΟΤΑ για έργα τοπικής ανάπτυξης και για περιβαλλοντικές δράσεις.
4. Διεύρυνση των περιοχών χωροθέτησης των εγκαταστάσεων ΑΠΕ, ως έργων φιλικών προς το περιβάλλον και εφαρμογή ΑΠΕ σε κτίρια.
5. Σύσταση Αυτοτελούς Υπηρεσίας Εξυπηρέτησης Επενδυτών για έργα ΑΠΕ στο ΥΠΕΚΑ για την πληροφόρηση και την εξυπηρέτηση των επενδυτών.
6. Ορθολογικοποίηση της τιμολόγησης ενέργειας που παράγεται από σταθμούς ΑΠΕ και Συμπαγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας Υψηλής Απόδοσης (Σ.Η.Θ.Υ.Α.), που έχει ως στόχο την ενίσχυση των μικρών εγκαταστάσεων και τεχνολογιών που έχουν πολλαπλασιαστικά οφέλη.
7. Ειδικές διατάξεις που αφορούν στην εγκατάσταση θαλασσίων αιολικών πάρκων εντός του εθνικού θαλάσσιου χώρου.

Βάσει του νόμου, αναμένεται να μειωθεί ο συνολικός χρόνος αδειοδότησης των έργων ΑΠΕ, από 3-5 χρόνια που ισχύει σήμερα, σε λιγότερο από 8-10 μήνες. Αυτό, σε συνδυασμό με τη νέα τιμολόγηση της παραγόμενης ενέργειας από ΑΠΕ, αναμένεται να αποτελέσει σημαντικό κίνητρο για την αύξηση του ανταγωνισμού στην αγορά παραγωγής ενέργειας.

Τέλος, σύμφωνα με το Άρθρο 27 του Νόμου 2773/1999, όλες οι αναγκαίες λεπτομέρειες για τη διενέργεια προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας σε πελάτες καθορίζονται από τον *Κώδικα Προμήθειας σε Πελάτες*. Τα τελευταία χρόνια εμφανίζονται στη χώρα μας ιδιωτικές πρωτοβουλίες που σχετίζονται με την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας σε βιομηχανικούς και οικιακούς καταναλωτές και ο Κώδικας Προμήθειας που εφαρμόζεται σήμερα (Υπουργική Απόφαση 4524/06.02.2001, ΦΕΚ Β΄ 270, 15.03.2001 όπως ισχύει) δεν έχει εναρμονιστεί με τις διατάξεις των πιο πρόσφατων Κοινοτικών Οδηγιών. Οι ελλείψεις που παρουσιάζει ο ισχύων κώδικας δημιουργούν σημαντικά προβλήματα στις συνθήκες ανταγωνισμού της αγοράς. Σύμφωνα με τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ), κάποια από τα βασικά κενά που παρουσιάζει ο κώδικας είναι η προθεσμία για τη λύση της σύμβασης προμήθειας, η ύπαρξη ειδικών όρων για τους “Ευάλωτους Πελάτες”, οι υποχρεώσεις τήρησης “Κώδικα Δεοντολογίας Επικοινωνίας με Πελάτη”, οι διαδικασίες έκδοσης λογαριασμών και οι ελάχιστες πληροφορίες που περιλαμβάνονται σε αυτούς, οι υποχρεώσεις δημοσιοποίησης στοιχείων σχετικά με τη δραστηριότητα του προμηθευτή και ο ορισμός, αλλά και η παρακολούθηση ποιότητας υπηρεσιών προμήθειας. Συνεπώς υπάρχει άμεση ανάγκη τροποποίησης και συμπλήρωσης του ισχύοντα κώδικα προμήθειας. Κατά το Άρθρο 27 του Νόμου 2773/1999, όπως ισχύει σήμερα μετά τις σχετικές τροποποιήσεις, ο Κώδικας Προμήθειας σε Πελάτες εκπονείται από τη ΡΑΕ και εγκρίνεται από τον αρμόδιο Υπουργό. Σήμερα, μετά από δημόσια διαβούλευση, έχει κατατεθεί από τη ΡΑΕ το νέο σχέδιο υπουργικής απόφασης του Κώδικα Προμήθειας σε πελάτες και αναμένεται η τελική δημοσίευσή του. Το παρόν σχέδιο έρχεται να αντιμετωπίσει τα σημαντικά αυτά θέματα στα οποία αναγνωρίζονται κενά και πρακτικές που δεν διαμορφώνουν τις κατάλληλες

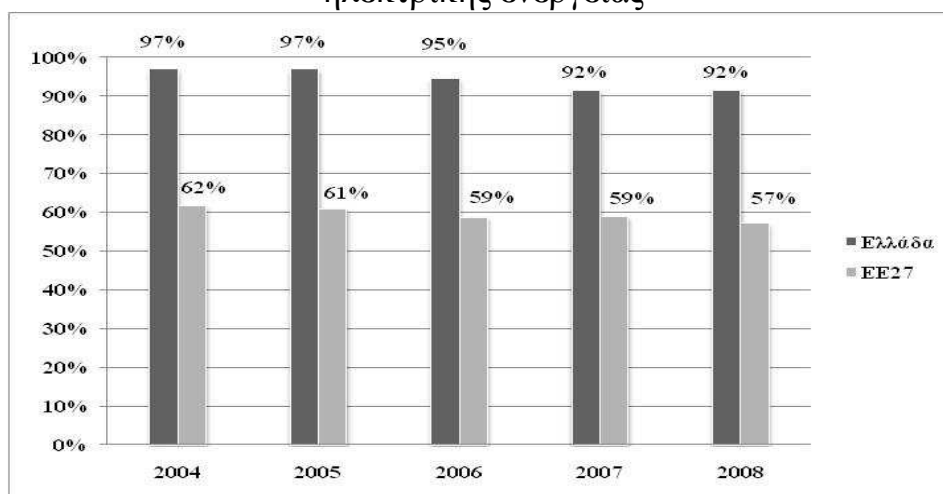
συνθήκες για την ανάπτυξη του υγιούς ανταγωνισμού. Θέματα που σχετίζονται με την ανάπτυξη ανταγωνισμού και την εποπτεία της αγοράς εξετάζονται αυτοτελώς και στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ΡΑΕ για την παρακολούθηση των συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά, ενώ οι όποιες ρυθμίσεις δεν αποτελούν μέρος του εν λόγω κώδικα.

12.3.4. Συνθήκες ανταγωνισμού στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

Η Δημόσια Εταιρεία Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ) είναι ο κύριος παραγωγός ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα, αλλά και η κύρια εταιρεία παροχής ηλεκτρικού ρεύματος. Τα τελευταία χρόνια, μετά την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, εμφανίζονται νέες εταιρείες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, αλλά και από συνδυασμένη παραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας. Σήμερα, σύμφωνα με στοιχεία της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (ΡΑΕ), οι ΑΠΕ συμμετέχουν σε ποσοστό περίπου 5% στην ηλεκτροπαραγωγή, ενώ η συμπαραγωγή σε ποσοστό περίπου 2%. Παρά ταύτα, το μεγαλύτερο ποσοστό της ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας παράγεται από τη ΔΕΗ. Μάλιστα, το ποσοστό αυτό στην Ελλάδα βρίσκεται σε πολύ υψηλότερα επίπεδα από το αντίστοιχο ποσοστό στην ΕΕ (Διάγραμμα 12.5).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.5

Ποσοστό συμμετοχής των μεγαλύτερων παραγωγών στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat.

12.3.5. Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ

Στην Ελλάδα, στο τέλος του 2008, η εγκατεστημένη ισχύς των αιολικών πάρκων έφτανε τα 985 MW και μέσα στο 2009 αυξήθηκε κατά 102 MW. Έτσι, στο τέλος του 2009, η συνολικά εγκατεστημένη ισχύς αιολικών πάρκων ανήλθε στα 1.087 MW. Αντίθετα, η εγκατεστημένη ισχύς των φωτοβολταϊκών είναι πολύ χαμηλότερη και βασίζεται κυρίως σε μικρές μονάδες, ωστόσο, αυξάνεται με ταχύτατους ρυθμούς. Από τον Ιανουάριο του 2009 μέχρι τον Οκτώβριο 2009, η εγκατεστημένη ισχύς των φωτοβολταϊκών επταπλασιάστηκε, φτάνοντας τα 70 MW και αναμένεται ότι θα συνεχιστεί η αυξητική αυτή πορεία. Σύμφωνα με

εκτιμήσεις, η παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ καλύπτει περίπου το 5% της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα στοιχεία των μεγαλύτερων εταιρειών παραγωγής ΑΠΕ στην Ελλάδα.

ROKAS Renewables (IBERDROLA Renewables)

Ο όμιλος Ρόκας (<http://www.rokasgroup.gr/>) κατέχει ηγετική θέση στην αγορά των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στην Ελλάδα. Από το 2004, είναι μέλος του διεθνούς ομίλου Iberdrola Renewables. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο όμιλος έχει κατασκευάσει σειρά αιολικών πάρκων τόσο για λογαριασμό της ΔΕΗ, όσο και για ιδιωτική εκμετάλλευση και είναι σήμερα ο σημαντικότερος παραγωγός ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ. Μέσω των θυγατρικών εταιρειών, λειτουργεί 15 αιολικά πάρκα συνολικής εγκατεστημένης ισχύος 200,3 MW (Πίνακας 12.6), ενώ από το 2001 λειτουργεί και φωτοβολταϊκό πάρκο, ισχύος 171,6 KW, στην Κρήτη.

ΤΕΡΝΑ Ενεργειακή

Η ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΒΕΤΕ (<http://www.terna-energy.gr/>) δραστηριοποιείται στο χώρο των ΑΠΕ και ειδικότερα στην ανάπτυξη αιολικών πάρκων, μικρών υδροηλεκτρικών έργων, φωτοβολταϊκών εγκαταστάσεων και μονάδων ολοκληρωμένης διαχείρισης και παραγωγής ενέργειας από απορρίμματα και βιομάζα. Παράλληλα, εξετάζεται και η δραστηριοποίησή της στον τομέα της συμπαραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και θερμότητας. Είναι θυγατρική της εταιρείας ΤΕΡΝΑ ΑΕ και μέλος του Ομίλου εταιρειών ΓΕΚ – ΤΕΡΝΑ και ιδρύθηκε το 1997 με σκοπό τη δραστηριοποίηση του Ομίλου στον τομέα της παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ. Το 2000 ετέθη σε λειτουργία το πρώτο της αιολικό πάρκο στην Εύβοια, συνολικής ισχύος 11,12 MW.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.6

Αιολικά πάρκα σε λειτουργία της ROKAS Renewables

Πάρκο	MW	Εταιρεία	Γεωγρ. θέση	Λειτουργία
Μόδι	10,2	Ρόκας Αιολική	Σητεία Κρήτης	1998
Αντιά Α	24,0	Ρόκας Αιολική	Καρυστία Ευβοίας	1999
Μακρυράχη Α	24,0	Ρόκας Αιολική Εύβοια	Στύρα Ευβοίας	2000
Μακρυράχη Α (επεκτ.)	3,4	Ρόκας Αιολική Εύβοια	Στύρα Ευβοίας	2008
Μακρυράχη Β	11,4	Ρόκας Αιολική Εύβοια	Στύρα Ευβοίας	2000
Αντιά Β	12,6	Ρόκας Αιολική	Καρυστία Ευβοίας	2000
Σκοπιές Α & Β	23,4	Ρόκας Αιολική Ζάρακες	Δύστος Ευβοίας	2001
Κως	4,2	ΔΕΗ Αν. Ρόκας	Κέφαλος Κω	2002
Λέρος	4,2	ΔΕΗ Αν. Ρόκας	Αλίνδα Λέρου	2002
Κέρβερος	31,2	Ρόκας Αιολική Θράκη	Κέχρος Ροδόπης	2003
Μητάτο	3,0	Ρόκας Αιολική Κρήτη	Σητεία Κρήτης	2003
Πατριάρχης	40,3	Ρόκας Αιολική Θράκη II	Ροδόπη, Θράκη	2004
Μόδι II (επεκτ.)	4,8	Ρόκας Αιολική	Σητεία Κρήτης	2006
Καλόγηρος	3,6	Ρόκας Αιολική Κρήτη	Ηράκλειο Κρήτης	2008

Πηγή: ROKAS Renewables (<http://www.rokasgroup.gr/>).

Στα χρόνια που ακολούθησαν, η δυναμικότητα στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ αυξήθηκε σημαντικά μέσω της απόκτησης σημαντικού αριθμού αδειών παραγωγής και της επέκτασης σε νέα αιολικά πάρκα. Το 2006 ξεκίνησε η κατασκευή των δύο πρώτων υδροηλεκτρικών σταθμών.

Αιολική ενέργεια: Η εταιρεία διαθέτει ήδη σε λειτουργία 9 αιολικά πάρκα συνολικής ισχύος 142 MW σε διάφορες περιοχές της χώρας (Εύβοια, Θράκη, Κρήτη), τα πρώτα εκ των οποίων λειτουργούν από το 2000. Επιπλέον 5 αιολικά πάρκα συνολικής ισχύος 94 MW βρίσκονται στο στάδιο κατασκευής. Παράλληλα, η εταιρεία έχει εξασφαλίσει άδειες παραγωγής συνολικής ισχύος 600 MW περίπου. Μέσω των έργων αυτών έχουν επιτευχθεί οι παρακάτω στόχοι: α) μείωση αερίων ρύπων του θερμοκηπίου (κατά 320.000 τόνους CO₂ το χρόνο), β) εξοικονόμηση εγχώριων συμβατικών καυσίμων (400.000 τόνων λιγνίτη το χρόνο) και γ) κάλυψη ενεργειακών αναγκών (60.000 νοικοκυριών το χρόνο).

Υδροηλεκτρικά έργα: Η εταιρεία αναπτύσσει σειρά μικρών και μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων, για τα οποία έχουν ήδη εκδοθεί άδειες παραγωγής σε διάφορες περιοχές της χώρας, συνολικής ισχύος άνω των 112 MW, εκ των οποίων περίπου τα 60 MW αφορούν στο μεγάλο υδροηλεκτρικό έργο στο Αυλάκι στον ποταμό Αχελώο και τα υπόλοιπα αφορούν σε μικρά υδροηλεκτρικά έργα (ΜΥΗΕ). Επιπρόσθετα, 93 MW βρίσκονται σε διαδικασία αρχικής αδειοδότησης. Μέσα στο 2006 ξεκίνησε η κατασκευή δύο μικρών υδροηλεκτρικών έργων της εταιρείας, συνολικής εγκατεστημένης ισχύος 15 MW και συνολικού προϋπολογισμού 36 εκατ. €. Το πρώτο (Ελεούσα) λειτουργεί ήδη, με ισχύ 6,6 MW, ενώ το δεύτερο (Δαφνοζωνάρα), με ισχύ 8,5 MW, αναμένεται να ολοκληρωθεί σύντομα. Τα υπόλοιπα υδροηλεκτρικά έργα βρίσκονται σε φάση ανάπτυξης.

Φωτοβολταϊκά: Η εταιρεία και οι θυγατρικές της έχουν υποβάλει αιτήσεις για άδειες παραγωγής τριών φωτοβολταϊκών σταθμών ηλεκτροπαραγωγής ισχύος 21 MW, ενώ 1 MW έχει ήδη αδειοδοτηθεί και αναμένεται να ξεκινήσει η κατασκευή του. Υπό την προϋπόθεση ότι η αδειοδοτική διαδικασία των σταθμών αυτών θα ολοκληρωθεί σε εύλογο χρονικό διάστημα, η λειτουργία τους αναμένεται εντός του 2010.

ΕΛΛΑΚΤΩΡ

Η ΕΛΛΑΚΤΩΡ (<http://www.etae.com/>) είναι μια εταιρεία συμμετοχών με επενδύσεις σε τέσσερις στρατηγικούς τομείς: Κατασκευή, Παραγωγή, Ενέργεια (ΑΠΕ) και Περιβάλλον και Ανάπτυξη Ακινήτων. Ο Όμιλος έχει σήμερα σε λειτουργία αιολικά πάρκα και μονάδες παραγωγής ενέργειας από βιοαέριο. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι θυγατρικές εταιρείες του Ομίλου στο χώρο της ενέργειας (ΑΠΕ) και του περιβάλλοντος.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΟΔΟΜΙΚΗ ΑΝΕΜΟΣ δραστηριοποιείται στο χώρο των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και κύριος σκοπός της είναι η ανάπτυξη, κατασκευή και λειτουργία μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με την αξιοποίηση των ΑΠΕ (αιολική, ηλιακή, υδροηλεκτρική). Λειτουργεί δύο αιολικά

πάρκα στη Λέσβο και δύο στην Κεφαλονιά συνολικής εγκατεστημένης ισχύος 55 MW. Κατασκευάζει τρία αιολικά πάρκα, σε Πελοπόννησο, Θράκη και Κρήτη, ένα μικρό υδροηλεκτρικό πάρκο στη Δυτική Μακεδονία και ένα φωτοβολταϊκό πάρκο στην Πελοπόννησο, συνολικής δυναμικότητας 59MW. Κατέχει άδειες εγκατάστασης για έργα ισχύος 90 MW και άδειες παραγωγής για έργα ισχύος 354 MW. Προγραμματίζει την υλοποίηση έργων ισχύος 1.325 MW στην Ελλάδα, ενώ αξιολογεί επενδυτικές ευκαιρίες στο εξωτερικό ύψους περίπου 500 MW.

Ο όμιλος, μέσω της θυγατρικής του HE&D, διαθέτει άδειες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από συμβατικές πηγές (φυσικό αέριο) και συμμετέχει α) στη μονάδα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας φυσικού αερίου συνδυασμένου κύκλου της Ενεργειακής Θεσσαλονίκης Α.Ε., ισχύος 390MW και β) στη μονάδα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας φυσικού αερίου συνδυασμένου κύκλου της Ηλεκτροπαραγωγής Θίβης Α.Ε, ισχύος 420MW.

Η εταιρεία ΒΙΟΣΑΡ επικεντρώνει τις δραστηριότητές της στην ηλιακή ενέργεια και ιδιαίτερα στη μελέτη, ανάπτυξη, κατασκευή και λειτουργία μεγάλων Φ/Β Πάρκων. Έχει ήδη υλοποιήσει Φ/Β Πάρκα ισχύος 3MW και έχει αναλάβει την κατασκευή άλλων 6MW. Τέλος, η ΗΛΕΚΤΩΡ είναι μια εταιρεία περιβαλλοντικών εφαρμογών με μεγάλη εμπειρία και τεχνογνωσία στους χώρους της ανάπτυξης και διαχείρισης ΧΥΤΑ, μονάδων βιοαερίου, ανακύκλωσης απορριμμάτων, επικίνδυνων νοσοκομειακών αποβλήτων και αιολικών πάρκων.

ΚΟΠΕΛΟΥΖΟΣ

Ο όμιλος Κοπελούζου (<http://www.copelouzos.gr/>) ιδρύθηκε το 1970 και ειδικεύεται σε στρατηγικούς τομείς της οικονομίας και σε εξειδικευμένους τομείς της βιομηχανίας. Ο τομέας της ηλεκτρικής ενέργειας συνιστά μία από τις σημαντικότερες δραστηριότητες του ομίλου, ενώ συνολικά καλύπτει όλο το φάσμα της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Το Σεπτέμβριο του 1999 ιδρύθηκε η ENELCO Α.Ε., η εταιρεία στην οποία συμμετέχουν η ENEL INVESTMENT B.V. (100% θυγατρική εταιρεία της ιταλικής εταιρείας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ENEL S.p.A), που κατέχει το 75% του μετοχικού κεφαλαίου και η ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ GAS Α.Ε. που κατέχει το υπόλοιπο 25%. Από το Μάιο του 2007 και μετά από διαπραγματεύσεις με την ENEL, ο όμιλος ΚΟΠΕΛΟΥΖΟΥ υπέγραψε συμφωνία πώλησης μετοχών των εν λειτουργία αιολικών πάρκων (συμπεριλαμβανομένου και ενός υδροηλεκτρικού έργου ισχύος 4,5 MW), καθώς επίσης και τεσσάρων έργων συνολικής ισχύος 43 MW, που βρίσκονται στη φάση της κατασκευής. Ο όμιλος έχει πολλά έργα σε ώριμη φάση αδειοδότησης συνολικής ισχύος 150 MW και έχει υποβάλει προτάσεις για νέα έργα ισχύος 1300 MW.

Αιολική ενέργεια: Από το 1998, ο όμιλος ΚΟΠΕΛΟΥΖΟΥ ενέταξε στις δραστηριότητες του την αιολική ενέργεια και έχει ήδη σε λειτουργία αιολικά πάρκα στην Εύβοια, συνολικής εγκατεστημένης ισχύος 80 MW. Στο πλαίσιο αυτό, θυγατρική εταιρεία του ομίλου έχει θέσει σε λειτουργία δύο αιολικά πάρκα στην τοποθεσία Ηλιόλουστη, περίπου 20 χλμ. βορειοανατολικά από το Μαρμάρι.

Το πρώτο, ισχύος 7,4 MW, αποτελούμενο από 10 ανεμογεννήτριες, εγκαταστάθηκε τον Οκτώβριο του 2001 και το δεύτερο, ισχύος 9,0 MW, αποτελούμενο επίσης από 10 ανεμογεννήτριες, εγκαταστάθηκε τον Ιούνιο του 2007. Επιπροσθέτως, και άλλες θυγατρικές εταιρείες έχουν κατασκευάσει και λειτουργούν από το Φεβρουάριο του 2003, πέντε αιολικά πάρκα συνολικής ισχύος 62,5 MW στους νομούς Ροδόπης και Έβρου της Θράκης, συνθέτοντας το μεγαλύτερο ενοποιημένο αιολικό πάρκο στην Ελλάδα. Τα αιολικά πάρκα έχουν διασυνδεθεί με το δίκτυο της ΔΕΗ μέσω εναερίων γραμμών μεταφοράς και Υποσταθμού Ανωψώσεως Τάσης 20/150 KV στην περιοχή του Κέχρου. Τέλος, υπάρχουν άλλα τρία αιολικά πάρκα στη φάση της κατασκευής, στις θέσεις: α) Λίθος Αχαΐας ισχύος 18,9 MW, β) Άγιος Κύριλλος Κρήτης ισχύος 7,2 MW και γ) Κουτσούτης Ρόδου ισχύος 11,05 MW.

Υδροηλεκτρική ενέργεια: Θυγατρική εταιρεία του Ομίλου λειτουργεί από τις αρχές του 2004 ένα υδροηλεκτρικό έργο στον ποταμό Ιναχο, στη θέση Περιβόλι του Δήμου Σπερχειάδος, με εγκατεστημένη ισχύ 4,5 MW, ενώ ένα ακόμη υδροηλεκτρικό έργο στον ποταμό Γλαύκο στο Νομό Αχαΐας, με εγκατεστημένη ισχύ 5,5 MW, βρίσκεται στη φάση της κατασκευής. Επίσης, περισσότερα από 10 υδροηλεκτρικά έργα είναι σε φάση ανάπτυξης σε Ελλάδα, Βουλγαρία και Αλβανία.

Ηλιακή ενέργεια: Ο Όμιλος ΚΟΠΕΛΟΥΖΟΥ έχει συμπεριλάβει τα Φ/Β συστήματα στη δραστηριότητά του, έχοντας υποβάλει αιτήσεις στη ΡΑΕ, μέσω θυγατρικών του εταιρειών για την εγκατάσταση και λειτουργία Φωτοβολταϊκών Πάρκων συνολικής ισχύος περίπου 10MW. Στόχος του Ομίλου είναι μέσα στην επόμενη 5ετία να εγκαταστήσει και λειτουργήσει Φ/Β Πάρκα ισχύος 30MW.

ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ

Ο όμιλος Μυτιληναίου (<http://www.mytilineos.gr/>) ιδρύθηκε το 1990 και αποτελεί τη μετεξέλιξη οικογενειακής μεταλλουργικής επιχείρησης που λειτουργεί από το 1908. Σήμερα κατέχει ηγετική θέση στην Ελλάδα στους τομείς της Μεταλλουργίας & Μεταλλείων, Ενέργειας, Έργων EPC και Βιομηχανίας Οχημάτων και παράλληλα διαθέτει σημαντική διεθνή δραστηριότητα. Το 2001, ο όμιλος εισήλθε στο χώρο της παραγωγής και εμπορίας ενέργειας και διαθέτει σήμερα (μέσω της θυγατρικής ENDESA HELLAS) ένα σημαντικό ενεργειακό χαρτοφυλάκιο ισορροπημένου μείγματος μεταξύ θερμικών και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Στις δραστηριότητες της εταιρείας περιλαμβάνονται η κατασκευή, ανάπτυξη και λειτουργία θερμικών σταθμών ενέργειας και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (αιολικά, υδροηλεκτρικά και φωτοβολταϊκά πάρκα), όπως επίσης και η εμπορία ηλεκτρικής ενέργειας και εκπομπών CO₂.

EEN Hellas S.A.

Η EEN Hellas S.A (<http://www.eenhellas.gr/>) ιδρύθηκε το 2005 και ανήκει στον όμιλο της EDF Energies Nouvelles. Η EEN Hellas έχει στόχο την εγκατάσταση αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων δυναμικότητας άνω των

1.000 MW, για τα οποία κατέχει ήδη άδειες παραγωγής, άνω των 350 MW. Ο Πίνακας 12.7 παρουσιάζει τα αιολικά πάρκα σε λειτουργία της εταιρείας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.7

Αιολικά πάρκα σε λειτουργία της EEN Hellas S.A.

Πάρκο	Ισχύς (MW)	Τοποθεσία	Λειτουργία	Θυγατρική
Δίδυμα	36	Αργολίδα	2005	Αιολική Διδύμων
Ρόβας	9,35	Χανιά	2005	Υδροαιολική Κρήτης
Προφήτης Ηλίας	38	Αργολίδα	2006	Αιολική Καρύστου
Περδικοβούνι	24	Βοιωτία	2007	Αιολική Ενεργειακή Πελοποννήσου
Καλύβα	12	Βοιωτία	2007	Αιολική Ενεργειακή Πελοποννήσου
Ημεροβίγλι	30	Κεφαλονιά	2008	Αιολική Ελλάς

Πηγή: EEN Hellas S.A. (<http://www.eenhellas.gr/>).

ΔΕΗ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ Α.Ε.

Η ΔΕΗ Ανανεώσιμες Α.Ε. (<http://www.ppcr.gr/>) ιδρύθηκε το 1998 και είναι 100% θυγατρική εταιρεία της ΔΕΗ. Σήμερα, η εταιρεία διαθέτει 124 MW εγκατεστημένης ισχύος σε αιολικά πάρκα, μικρά υδροηλεκτρικά και φωτοβολταϊκά (Πίνακας 12.8), 164 MW έργων υπό ανάπτυξη σε διάφορες φάσεις, και ένα σημαντικό χαρτοφυλάκιο μελλοντικών έργων. Επίσης, βρίσκεται σε λειτουργία το Γεωθερμικό Πεδίο Μήλου με ισχύ 3 MW.

ACCIONA Ενεργειακή

Η ACCIONA Ενεργειακή είναι θυγατρική της ACCIONA Energy (<http://www.acciona-energia.com/>) και έχει ήδη εγκαταστήσει δύο αιολικά πάρκα στην Ελλάδα, στα οποία συμμετέχει κατά 72%. Το πρώτο αφορά στο Παναχαϊκό Ι, με εγκατεστημένη ισχύ 34,85 MW, ενώ το δεύτερο είναι το Παναχαϊκό ΙΙ, με εγκατεστημένη ισχύ 13,6 MW

12.3.6. Συμπαράγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας

Η Συμπαράγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας Υψηλής Απόδοσης (Σ.Η.Θ.Υ.Α.), θεωρείται παγκοσμίως μια από τις πιο σημαντικές τεχνολογίες στην ενεργειακή παραγωγή, διότι συνδυάζει την εξοικονόμηση ενέργειας με την πιο αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος. Αυτός είναι και ο λόγος που διαδόθηκε ταχύτατα στην Ευρώπη, ενώ η ανάπτυξή της στην Ελλάδα αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές προκλήσεις για την ελληνική βιομηχανία και τον εμπορικό τομέα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.8
Μονάδες ΑΠΕ της ΔΕΗ Ανανεώσιμες Α.Ε.

	Μονάδα	Ισχύς (MW)	Τοποθεσία
Αιολικά πάρκα	ΜΕΛΑΝΙΟΣ ΧΙΟΥ	2,48	Νομός Χίου, Δήμος Αμανής
	ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΠΑΘΟΥ	0,28	Κάρπαθος, Αγ. Ιωάννης
	ΑΚΡΩΤΗΡΙ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ	0,22	Σαμοθράκη, Ακρωτήριο
	ΒΙΓΛΑ ΛΗΜΝΟΥ	0,7	Λήμνος Βίγλα
	ΒΟΥΝΑΡΟΣ ΛΗΜΝΟΥ	0,44	Λήμνος Βούναρου
	ΚΑΛΥΒΑΡΙ ΑΝΔΡΟΥ	1,58	Νομός Κυκλάδων, Δήμος Υδρούσας Άνδρου Καλυβάρι
	ΚΑΣΤΡΟ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	17,7	Κάστρο, Βοιωτία
	ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ ΚΥΘΝΟΥ	0,5	Κύθνος Κουκουβάγια
	ΚΩΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	2,06	Δωδεκάνησα Κως
	ΛΕΡΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	2,06	Λέρος Δωδεκάνησα
	ΜΑΡΑΘΟΚΑΜΠΟΣ ΣΑΜΟΥ II	0,9	Μαραθόκαμπος Σάμου
	ΜΑΡΜΑΡΙ ΕΥΒΟΙΑΣ	5,1	Μαρμάρι, Εύβοια
	ΜΟΝΗ ΤΟΠΛΟΥ ΣΗΤΕΙΑΣ	6,6	Νομός Λασιθίου, Δήμος Ιτάνου Σητείας
	ΞΗΡΟΛΙΜΝΗ I,II, III ΚΡΗΤΗ	13,2	Νομός Λασιθίου, Δήμος Ιτάνου Σητείας
	ΠΕΡΔΙΚΙ ΙΚΑΡΙΑΣ	0,39	Περδίκι Ικαρίας
	ΠΟΤΑΜΙΑ ΧΙΟΥ	1	Χίος, Ποταμιά
	ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ ΨΑΡΩΝ	2,03	Ψαρά, Προφήτης Ηλίας
ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ ΣΑΜΟΥ	2,03	Πυθαγόρειο Σάμου	
ΣΙΓΡΙ ΛΕΣΒΟΥ	2,02	Σίγρι Λέσβου	
ΧΩΡΑ ΚΥΘΝΟΥ	0,17	Χώρα Κύθνου- Μύλοι	
Μικρά υδροηλεκτρικά	ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΑ ΒΕΡΟΙΑΣ	0,9	Νομός Ημαθίας, 8 km από την πόλη της Βέροιας
	ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΕΡΡΩΝ	0,7	Νομός Σερρών, στο ρέμα του Αγίου Ιωάννη
	ΑΛΜΥΡΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	0,3	Νομός Χανίων, Δήμος Γεωργιούπολης
	ΒΕΡΜΙΟ ΒΕΡΟΙΑΣ	1,8	Νομός Ημαθίας, Δήμος Βέροιας
	ΒΟΡΕΙΝΟ ΑΡΙΔΑΙΑΣ	2,1	Νομός Έδεσσας, Δήμος Αριδαίας
	ΓΙΤΑΝΗ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	2,1	Νομός Ηγουμενίτσας, Δήμος Σαγιαδάς
	ΓΚΙΩΝΑ ΑΜΦΙΣΣΑΣ	8,5	Νομός Φωκίδας, κοντά στην πόλη της Άμφισσας
	ΓΛΑΥΚΟΣ ΠΑΤΡΑΣ	3,7	Νομός Αχαΐας, στην πόλη της Πάτρας
	ΕΛΕΟΥΣΑ ΧΑΛΚΗΔΟΝΑΣ	3,2	Νομός Θεσσαλονίκης, Δήμος Χαλκηδόνας
	ΛΟΥΡΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	10,3	Όρια των νομών Άρτας και Πρέβεζας
	ΜΑΚΡΟΧΩΡΙ ΒΕΡΟΙΑΣ	10,8	Νομός Ημαθίας, Δήμος Διαβατού
	ΣΜΟΚΟΒΟ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	10	Νομός Καρδίτσας, Δήμος Ταμασίου
ΣΤΡΑΤΟΣ II ΑΓΡΙΝΙΟΥ	6,3	Νομός Αιτωλοακαρνανίας, Δήμος Νεάπολης	
Φωτοβολταϊκά πάρκα	ΚΥΘΝΟΥ	0,1	Χώρα της Κύθνου
	ΣΙΦΝΟΥ	0,06	Σίφνος
	ΕΘΕΛ ΣΤΑΘΜΟΣ	0,02	Αμαξοστάσιο της ΕΘΕΛ στον Ταύρο
	ΣΤΑΘΜΟΣ ΕΙΡΗΝΗΣ	0,02	ΗΣΑΠ, Σταθμός Ειρήνης
	ΣΤΑΘΜΟΣ ΗΛΠΑΠ	0,02	Στο υπό κατασκευή Αμαξοστάσιο της ΗΛΠΑΠ στον Ταύρο

Πηγή: ΔΕΗ Ανανεώσιμες Α.Ε. (<http://www.ppcr.gr/>).

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η Ενεργειακή Θεσσαλονίκης Α.Ε. ιδρύθηκε το 2005 και αποτελεί ανεξάρτητο παραγωγό ηλεκτρικής ενέργειας, στο Βιομηχανικό Συγκρότημα της ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ, στο Δήμο Εχεδώρου, στη Θεσσαλονίκη, με συνολική εγκατεστημένη ισχύ 395 MW, τεχνολογίας συνδυασμένου κύκλου με καύσιμο φυσικό αέριο και μέγιστη ετήσια παραγωγική δυναμικότητα 3.300.000 MWh. Προέκυψε μετά από συνεργασία των εταιρειών ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ ΑΕ και της ιταλικής EDISON SpA. Ο συνολικός προϋπολογισμός του έργου έφτασε τα 250 εκατ. € και περιλαμβάνει την εργολαβία κατασκευής,

περιφερειακά έργα σύνδεσης με τα δίκτυα υπερυψηλής τάσης της ΔΕΗ και του Φυσικού Αερίου, καθώς και τα διοικητικά έξοδα υλοποίησης της επένδυσης.

ΗΡΩΝ ΘΕΡΜΟΗΛΕΚΤΡΙΚΗ

Η ΗΡΩΝ ΘΕΡΜΟΗΛΕΚΤΡΙΚΗ Α.Ε. είναι θυγατρική της ΤΕΡΝΑ Ενεργειακή ΑΕ και του ομίλου κατασκευών ΓΕΚ, ιδρύθηκε το έτος 2000 και δραστηριοποιείται στο χώρο των θερμικών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Έχει ήδη σε λειτουργία μια μονάδα 147 MW με καύσιμο το φυσικό αέριο στη Βοιωτία (θέση Χαραϊντίνι, Θήβα) και κατασκευάζει άλλη μια μονάδα (συνδυασμένου κύκλου φυσικού αερίου) ισχύος 435 MW. Το Δεκέμβριο του 2008 το 50% της Ήρων Θερμοηλεκτρική μεταβιβάστηκε στην Gaz de France (GDF) SUEZ. Η αξία της Ήρων αποτιμήθηκε σε 480 εκατ. €.

12.3.7. Προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας

Τον Ιούλιο 2007 η αγορά της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα απελευθερώθηκε και έκτοτε όλοι οι καταναλωτές έχουν τη δυνατότητα επιλογής του προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας. Τον τελευταίο καιρό στη χώρα μας δραστηριοποιήθηκαν οι πρώτες ιδιωτικές εταιρείες παροχής ηλεκτρικής ενέργειας. Οι δύο σημαντικότερες είναι η VERBUND ENERGA Hellas S.A. και η Aegean Power.

Η VERBUND – ENERGA Hellas S.A.³ είναι θυγατρική της αυστριακής κρατικής επιχείρησης ηλεκτρισμού. Η εταιρεία δραστηριοποιείται στην εμπορία ηλεκτρικής ενέργειας σε όλες τις ελληνικές διασυνδέσεις και στην παροχή ηλεκτρισμού σε πελάτες χαμηλής τάσης εντός της ελληνικής επικράτειας. Επίσης, προσφέρει στους πελάτες της τη δυνατότητα απόκτησης «Πράσινων Πιστοποιητικών» για ηλεκτρισμό από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Ιδρύθηκε το Μάιο 2006 και είναι το αποτέλεσμα της κοινοπραξίας που δημιουργήθηκε το 2004, μεταξύ της VERBUND - Austrian Power Trading AG (55% των μετοχών) και της ENERGA S.A. (45% των μετοχών). Το 2006, απέκτησε άδεια προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας 300MW για 20 χρόνια από το Υπουργείο Ανάπτυξης.

Η Aegean Power⁴ δραστηριοποιείται στο χώρο της εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας από τις αρχές του 2008 και προμηθεύει ηλεκτρικό ρεύμα σε πελάτες χαμηλής και μέσης τάσης. Αγοράζει ηλεκτρική ενέργεια από το ΔΕΣΜΗΕ και την προμηθεύει μέσω του υπάρχοντος εθνικού δικτύου μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Παράλληλα, εισάγει ηλεκτρικό ρεύμα από τις βόρειες διασυνδέσεις (Αλβανία, Βουλγαρία και F.Y.R.O.M). Τέλος, από τον Απρίλιο του 2009, έχει αποκτήσει άδεια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από το Υπουργείο Ανάπτυξης για τη δημιουργία μονάδας ηλεκτροπαραγωγής από φυσικό αέριο στην περιοχή του Δήμου Αγίων Θεοδώρων, στο Νομό Κορινθίας.

³ <http://www.verbund.gr/>

⁴ <http://www.aegeanpower.com/>

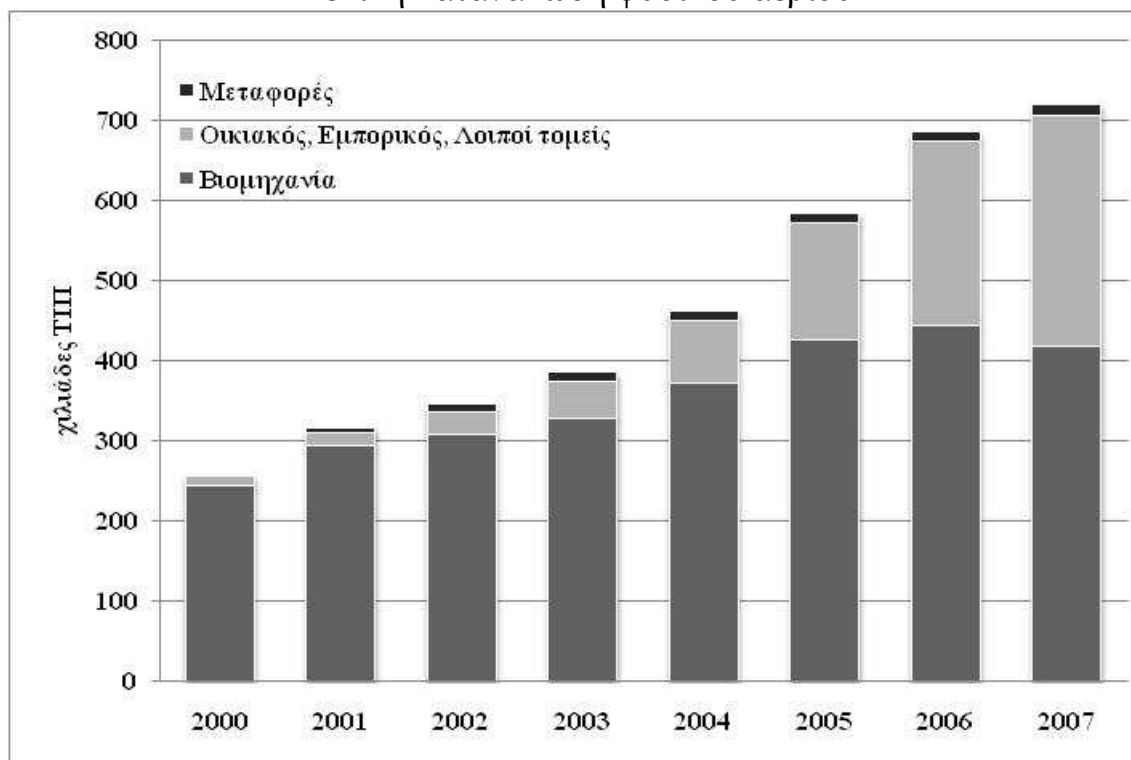
Ένα σημαντικό ζήτημα που έχει προκαλέσει έντονη διαμάχη στη συγκεκριμένη αγορά είναι το εάν θα πρέπει οι ιδιωτικές εταιρείες παροχής ρεύματος να επιβαρύνονται με το κόστος των υπηρεσιών κοινής ωφελείας. Οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας αποτελούν χρέωση ενσωματωμένη στην τιμή της κιλοβατώρας, αλλά τους τελευταίους μήνες εμφανίζονται ξεχωριστά στις αποδείξεις που στέλνουν η ΔΕΗ και οι εναλλακτικοί προμηθευτές. Οι χρεώσεις αυτές αφορούν στο επιπλέον κόστος από την ηλεκτροδότηση νησιών, τα χαμηλά τιμολόγια προς πολυτέκνους κ.λπ.

12.4. Φυσικό αέριο

12.4.1. Κατανάλωση και τιμές φυσικού αερίου

Η χρήση φυσικού αερίου στη Ελλάδα παρουσιάζει συνεχή αύξηση τα τελευταία χρόνια. Η τελική κατανάλωση φυσικού αερίου αυξήθηκε από τους 200 χιλ. ΤΠΠ το 1999 στους 700 χιλ. ΤΠΠ το 2007 και προέρχεται σχεδόν αποκλειστικά από εισαγωγές. Το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης αφορά στη βιομηχανία (Διάγραμμα 12.6). Συγκεκριμένα, η τελική κατανάλωση φυσικού αερίου στη βιομηχανία αυξήθηκε από 244 χιλ. ΤΠΠ το 2000 (ποσοστό 95% της συνολικής κατανάλωσης) σε 418 χιλ. ΤΠΠ το 2007 (ποσοστό 58%). Αντίστοιχα, η κατανάλωση φυσικού αερίου στον οικιακό και εμπορικό τομέα παρουσιάζει ραγδαία αύξηση, αφού από 13 χιλ. ΤΠΠ το 2000 (ποσοστό 5% επί της συνολικής κατανάλωσης) αυξήθηκε σε 288 χιλ. ΤΠΠ το 2007 (ποσοστό 40%).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.6
Τελική κατανάλωση φυσικού αερίου

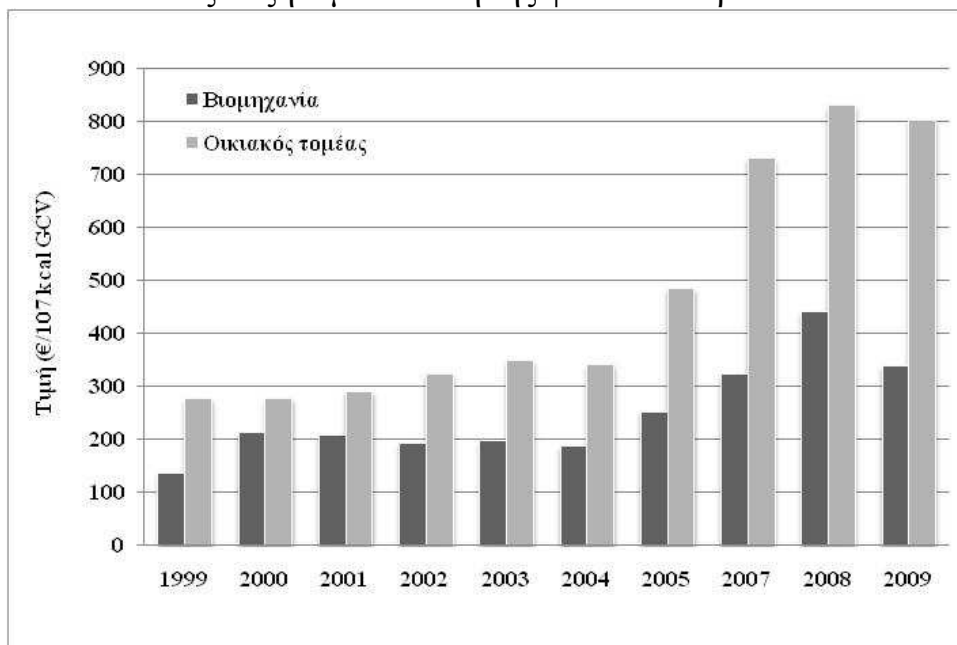

Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων ΥΠΕΚΑ.

Στην Ελλάδα, η τελικές τιμές χρέωσης του φυσικού αερίου καθορίζονται θεσμικά. Για παράδειγμα, η τιμή φυσικού αερίου για οικιακή θέρμανση διαμορφώνεται με βάση τη μέση τιμή του πετρελαίου θέρμανσης του προηγούμενου μήνα, σε επίπεδα 20% χαμηλότερα από αυτή, ενώ για οικιακή χρήση (ζεστό νερό και μαγείρεμα) είναι 60% χαμηλότερη από το ηλεκτρικό ρεύμα. Αντίστοιχα, στη βιομηχανία, η τιμή του φυσικού αερίου είναι περίπου 50% χαμηλότερη από την τιμή του πετρελαίου εσωτερικής καύσεως. Αυτή η διαδικασία εμπεριέχει δύο βασικούς κινδύνους: α) σε περιόδους πτώσης των τιμών του πετρελαίου, υπάρχει πιθανότητα το φυσικό αέριο να πωλείται σε υψηλότερες τιμές από αυτό, μια και διαμορφώνεται με βάση τη μέση τιμή του προηγούμενου μήνα και β) είναι πιθανή η ύπαρξη στρεβλώσεων στην αγορά με επιπτώσεις στον ελεύθερο ανταγωνισμό.

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του International Energy Association (IEA)⁵, η εξέλιξη των τιμών του φυσικού αερίου είναι ανοδική και οι τιμές πώλησης για βιομηχανική χρήση είναι αισθητά χαμηλότερες από τις τιμές για οικιακή χρήση (Διάγραμμα 12.7). Το 2008, η τιμή πώλησης είναι υψηλότερη από το 2009, κάτι που φαίνεται να συνδέεται με την αυξημένη διεθνή τιμή του αργού πετρελαίου το συγκεκριμένο έτος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.7
Εξέλιξη τιμών πώλησης φυσικού αερίου*

* Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το 2006.

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων IEA/OECD.

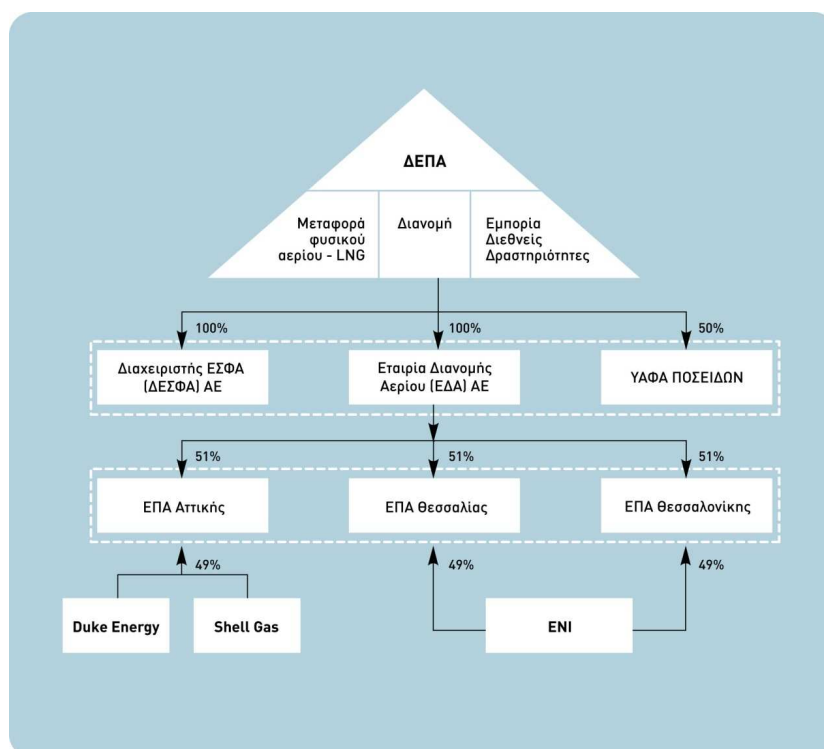
12.4.2. Δομή της ελληνικής αγοράς φυσικού αερίου

Η ελληνική αγορά φυσικού αερίου αποτελείται καταρχήν από τη Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ), που έχει αναλάβει την εισαγωγή και την πώληση φυσικού αερίου. Στη συνέχεια, ο Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού

⁵ OECD/IEA, 2009, *Energy Prices and Taxes: Quarterly Statistics*.

Αερίου (ΔΕΣΦΑ) έχει αναλάβει τον έλεγχο του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου, ενώ η Εταιρεία Διανομής Αερίου (ΕΔΑ) και οι Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ) έχουν ως αντικείμενο την επέκταση, λειτουργία και συντήρηση των “δικτύων πώλησης”, καθώς και τη διανομή αερίου στους οικιακούς, εμπορικούς και βιομηχανικούς καταναλωτές. Η Εικόνα 12.1 παρουσιάζει την παραπάνω δομή.

Εικόνα 12.1
Δομή της ελληνικής αγοράς φυσικού αερίου

Πηγή: ΔΕΠΑ (<http://www.depa.gr/>).

Η Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ) ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 1988, με αποστολή να εισάγει το φυσικό αέριο στο ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας. Στο μετοχικό της κεφάλαιο συμμετέχει κατά 35% η εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια Α.Ε. και κατά 65% το Ελληνικό Δημόσιο. Η ΔΕΠΑ εποπτεύεται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Κύρια αποστολή της ΔΕΠΑ σήμερα είναι: (α) η πώληση φυσικού αερίου σε μεγάλους, βιομηχανικούς κυρίως, καταναλωτές, με ετήσια κατανάλωση άνω των 10 εκατ. κυβικών μέτρων, (β) η πώληση φυσικού αερίου σε Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ), (γ) η διανομή φυσικού αερίου σε περιοχές όπου δεν έχουν συσταθεί Εταιρείες Παροχής Αερίου και (δ) η πώληση φυσικού αερίου για την κίνηση οχημάτων.

Με το νομοθετικό πλαίσιο για την απελευθέρωση της αγοράς φυσικού αερίου (Νόμος 3428/05), ιδρύθηκε η ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία **Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου Α.Ε. (ΔΕΣΦΑ Α.Ε.)**, η οποία είναι κατά 100% θυγατρική της ΔΕΠΑ ΑΕ. Ο ΔΕΣΦΑ ανέλαβε πλήρως τον έλεγχο του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου και, συγκεκριμένα,

απέκτησε πλήρες και αποκλειστικό δικαίωμα στη λειτουργία, διαχείριση, εκμετάλλευση και ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Μεταφοράς Φυσικού Αερίου. Στο Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς μπορούν να έχουν πρόσβαση και όσοι, εκτός της ΔΕΠΑ, θελήσουν να αναπτύξουν δραστηριότητα εμπορίας φυσικού αερίου ή να προμηθευτούν απευθείας φυσικό αέριο από προμηθευτές του εξωτερικού.

Η **Εταιρεία Διανομής Αερίου (ΕΔΑ)** είναι κατά 100% θυγατρική της ΔΕΠΑ. Η ΕΔΑ συμμετέχει κατά 51% στις **Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ)**. Το υπόλοιπο 49% των ΕΠΑ ανήκει σε ιδιώτες επενδυτές, οι οποίοι ασκούν και τη διοίκηση των εταιρειών. Οι ΕΠΑ έχουν ως αντικείμενο την επέκταση, λειτουργία και συντήρηση των «δικτύων πόλης», καθώς και τη διανομή αερίου στους οικιακούς, εμπορικούς και βιομηχανικούς καταναλωτές (με ετήσια κατανάλωση έως 100 GWh ΑΘΔ⁶). Σήμερα, λειτουργούν τρεις ΕΠΑ. Στην περιοχή της Αττικής, με τη συμμετοχή της κοινοπραξίας Duke Energy-Shell Gas και τις περιοχές της Θεσσαλονίκης και της Θεσσαλίας, με τη συμμετοχή της ιταλικής Eni. Η ΔΕΠΑ, μέσω της ΕΔΑ, έχει παραχωρήσει στις θυγατρικές της ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας τη χρήση των αντίστοιχων δικτύων μέσης και χαμηλής πίεσης. Η ΔΕΠΑ έχει δρομολογήσει τις διαδικασίες για την ίδρυση τριών νέων ΕΠΑ, στις περιοχές της Στερεάς Ελλάδας, της Κεντρικής Μακεδονίας (εκτός της Θεσσαλονίκης), καθώς και της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Η εισαγωγή, η διακίνηση και η διανομή του φυσικού αερίου στη χώρα πραγματοποιείται μέσω του **Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΕΣΦΑ)**. Το φυσικό αέριο εισέρχεται στη χώρα από τα τρία σημεία εισόδου του ΕΣΦΑ. Το πρώτο είναι στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα, από όπου το φυσικό αέριο εισέρχεται στον κεντρικό αγωγό από τη Ρωσία, το δεύτερο είναι στα ελληνοτουρκικά σύνορα, όπου το εθνικό σύστημα συνδέεται με το τουρκικό σύστημα φυσικού αερίου και το τρίτο στη νήσο Ρεβυθούσα στον κόλπο Πάχης Μεγάρων, όπου υπάρχουν οι εγκαταστάσεις εκφόρτωσης, αποθήκευσης και επαναεριοποίησης του υγροποιημένου φυσικού αερίου. Το ΕΣΦΑ μεταφέρει το φυσικό αέριο από τα σημεία εισόδου σε καταναλωτές εγκατεστημένους στην ηπειρωτική Ελλάδα. Το σύστημα περιλαμβάνει: (α) τον κεντρικό αγωγό μεταφοράς αερίου υψηλής πίεσης, (β) τους κλάδους μεταφοράς υψηλής πίεσης, (γ) τις εγκαταστάσεις υγροποιημένου φυσικού αερίου στη νήσο Ρεβυθούσα και (δ) τις πρόσθετες εγκαταστάσεις και υποδομές που εξυπηρετούν το σύστημα μεταφοράς. Επίσης, η εταιρεία IGI ΠΟΣΕΙΔΩΝ Α.Ε.⁷ θα κατασκευάσει και θα αναπτύξει τον υποθαλάσσιο αγωγό φυσικού αερίου Ελλάδας-Ιταλίας «Ποσειδών» που θα ξεκινάει από τη Θεσπρωτία και θα καταλήγει στο Οτράντο της Ιταλίας. Ο υποθαλάσσιος αγωγός Ελλάδας-Ιταλίας αποτελεί τμήμα του ευρύτερου συστήματος αγωγών Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας, μέσω του οποίου θα

⁶ Ακαθάριστη Θερμογόνος Δύναμη.

⁷ Το 50% του μετοχικού κεφαλαίου της νέας εταιρείας κατέχει η ΔΕΠΑ και το άλλο 50% η ιταλική Edison.

διακινηθεί φυσικό αέριο από τις χώρες της Κασπίας και της Κεντρικής Ασίας προς την αγορά της Ιταλίας και εν συνεχεία της Δυτικής Ευρώπης. Τέλος, το χερσαίο τμήμα του αγωγού Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας, που απομένει, θα κατασκευαστεί από τον ΔΕΣΦΑ και θα ξεκινά από την Κομοτηνή και θα καταλήγει στη Θεσπρωτία.

12.4.3. Θεσμικό πλαίσιο

Η αγορά φυσικού αερίου στην Ελλάδα διέπεται από το Νόμο 3428/2005 «Απελευθέρωση Αγοράς Φυσικού Αερίου» (ΦΕΚ Α΄ 313/27.12.2005), με τον οποίο μεταφέρθηκε στο εθνικό δίκαιο η Οδηγία 2003/55/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2003 «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της οδηγίας 98/30/ΕΚ». Σε συνέχεια του Νόμου 3428, με τα Προεδρικά Διατάγματα υπ' αριθμ. 33 και 34 του 2007 (ΦΕΚ Α΄ 31/20.02.2007) συστάθηκε ο Διαχειριστής του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΕΣΦΑ), δηλαδή στο σύνολο των αγωγών μεταφοράς, καθώς και στον τερματικό σταθμό υδροποιημένου φυσικού αερίου της Ρεβυθούσας, υπό την επωνυμία «Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου Α.Ε.» (ΔΕΣΦΑ Α.Ε.) και καθορίστηκαν οι διαδικασίες μεταφοράς προσωπικού από τη ΔΕΠΑ Α.Ε. στο Διαχειριστή.

Η διαχείριση του εθνικού συστήματος πραγματοποιείται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ, ο οποίος εγκρίθηκε το Μάρτιο 2010. Ο κώδικας αποτελεί το σημαντικότερο κείμενο της δευτερογενούς νομοθεσίας της αγοράς φυσικού αερίου, καθώς θέτει τους λεπτομερείς κανόνες με βάση τους οποίους θα πραγματοποιείται η πρόσβαση στο ΕΣΦΑ, όλων των προμηθευτών, αλλά και των καταναλωτών φυσικού αερίου, οι οποίοι θέλουν να προμηθευτούν το σύνολο, ή μέρος των αναγκών τους σε φυσικό αέριο, από δικούς τους προμηθευτές εντός και εκτός Ελλάδος. Μεταξύ άλλων, ο κώδικας:

- Καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η δέσμευση δυναμικότητας στο ΕΣΦΑ.
- Περιγράφει το περιεχόμενο και τις προϋποθέσεις για τη σύναψη συμβάσεων μεταξύ του ΔΕΣΦΑ και των χρηστών.
- Θεσπίζει λεπτομερείς κανόνες που διέπουν την απελευθέρωση δυναμικότητας σε σημεία εξόδου ή εισόδου του ΕΣΦΑ, για την εξυπηρέτηση καταναλωτών οι οποίοι επιθυμούν να αλλάξουν προμηθευτή, ή να προμηθευτούν οι ίδιοι φυσικό αέριο.
- Επιβάλλει την υποχρέωση επαύξησης της δυναμικότητας σε σημεία εισόδου ή και εξόδου, όταν αυτή δεν επαρκεί για την τροφοδοσία νέων καταναλωτών.
- Θεσπίζει δευτερογενή αγορά δυναμικότητας για την εκχώρηση δεσμευμένης δυναμικότητας μεταξύ χρηστών του ΕΣΦΑ.
- Περιγράφει τις διαδικασίες για τη μεταπώληση ποσοτήτων φυσικού αερίου μεταξύ καταναλωτών.

- Θεσπίζει κανόνες για την ασφαλή λειτουργία του ΕΣΦΑ. Επίσης, καθορίζει όλες τις λεπτομέρειες για την εξισορρόπηση φυσικού αερίου στο ΕΣΦΑ.
- Περιγράφει το αναλυτικό περιεχόμενο του Ηλεκτρονικού Πληροφοριακού Συστήματος, καθώς και εκείνο του Ηλεκτρονικού Συστήματος Συναλλαγών.
- Θεσπίζει διαδικασία επίλυσης διαφορών, οι οποίες μπορεί να προκύψουν μεταξύ του ΔΕΣΦΑ και των χρηστών του ΕΣΦΑ.
- Θεσπίζει ειδικούς κανόνες για την πρόσβαση στις Εγκαταστάσεις Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου.

12.5. Συμπεράσματα

Η μελέτη είχε ως στόχο τη διερεύνηση των συνθηκών ανταγωνισμού στις ελληνικές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Από την ανάλυση των υποκλάδων, φαίνεται ότι και οι δύο τομείς χαρακτηρίζονται από έντονη καθετοποιημένη συγκέντρωση και έλλειψη συνθηκών ανταγωνισμού. Παρά ταύτα, από το 1999 μέχρι σήμερα, υπάρχει συνεχής αναπροσαρμογή του σχετικού θεσμικού πλαισίου, με σκοπό την απελευθέρωση των αγορών και την αύξηση του ανταγωνισμού. Μάλιστα, οι πρόσφατες εξελίξεις παρουσιάζονται ιδιαίτερα ελπιδοφόρες προς αυτήν την κατεύθυνση.

Στην ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού μονοπωλούσε για πολλές δεκαετίες, όλα τα στάδια της αγοράς, παραγωγή, διανομή και παροχή ηλεκτρικής ενέργειας. Το 1999, ο Νόμος 2773 αποτέλεσε το βασικό θεσμικό υπόβαθρο για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Έτσι, τα τελευταία χρόνια, οι συνθήκες της αγοράς επιτρέπουν στους πελάτες να επιλέγουν τον προμηθευτή τους και στους νέους παραγωγούς να ανταγωνιστούν τη ΔΕΗ. Η σύσταση α) της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας που εξασφαλίζει τις συνθήκες ανταγωνισμού στην αγορά και παρέχει την άδεια λειτουργίας σε παραγωγούς, προμηθευτές και λοιπούς φορείς της αγοράς και β) του ΔΕΣΜΗΕ, που ανέλαβε, από τη ΔΕΗ, τη διαχείριση του Εθνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας, επέτρεψε σε ανεξάρτητους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας να διαθέτουν την παραγωγή τους στο εθνικό δίκτυο, αλλά και σε ανεξάρτητους προμηθευτές να τροφοδοτούν με ηλεκτρική ενέργεια τους τελικούς καταναλωτές. Σήμερα, η ΔΕΗ παραμένει μεν η κύρια εταιρεία παραγωγής και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά ταυτόχρονα αναπτύσσονται με ταχύτατους ρυθμούς ιδιωτικές πρωτοβουλίες.

Βασική τροχοπέδη της μέχρι σήμερα ανάπτυξης έργων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), καθώς και μονάδων συμπαραγωγής ηλεκτρικής και θερμικής ενέργειας, αποτελούσε το μεγάλο χρονικό διάστημα που χρειαζόταν για την αδειοδότηση τέτοιων μονάδων. Συγκεκριμένα, η διαδικασία έκδοσης άδειας, έχει εκτιμηθεί ότι διαρκούσε 3-5 έτη. Αυτό αποτελούσε ένα σημαντικό παράγοντα μείωσης των συνθηκών ανταγωνισμού. Το συγκεκριμένο πρόβλημα, καθώς και άλλα γραφειοκρατικά εμπόδια, αναμένεται ότι θα αντιμετωπιστούν με το νέο Νόμο 3851/2010 (ΦΕΚ Α'85) για την επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Ο νόμος που καθορίζει τον εθνικό στόχο ΑΠΕ για το 2020, καθώς και τα νέα τιμολόγια για την ενέργεια παραγόμενη από ΑΠΕ και μονάδες συμπαραγωγής, προβλέπεται ότι θα επιφέρουν σημαντική επιτάχυνση της διαδικασίας αδειοδότησης τέτοιων μονάδων. Αυτό, σε συνδυασμό με τη συνεχή ανάπτυξη της αγοράς των ΑΠΕ, αναμένεται ότι θα συμβάλει στη βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά. Επίσης, η ΡΑΕ συνέταξε το νέο Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας, που καθορίζει όλες τις αναγκαίες λεπτομέρειες για τη διενέργεια προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας σε πελάτες, κάτι που αναμένεται ότι θα συμβάλει στην περαιτέρω βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά παροχής ηλεκτρικής ενέργειας προς τους καταναλωτές.

Αντίστοιχα, η απελευθέρωση της αγοράς φυσικού αερίου ξεκίνησε το 2005, οπότε και συστάθηκε η ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου Α.Ε. (ΔΕΣΦΑ Α.Ε.), που ανέλαβε πλήρως τον έλεγχο του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΕΣΦΑ), δηλαδή του συνόλου των αγωγών μεταφοράς, καθώς και του τερματικού σταθμού υδροποιημένου φυσικού αερίου της Ρεβυθούσας. Στο εθνικό σύστημα μπορούν πλέον, στο πλαίσιο της απελευθερωμένης αγοράς, να έχουν πρόσβαση και όσοι, εκτός της ΔΕΠΑ, θέλουν να αναπτύξουν δραστηριότητα εμπορίας φυσικού αερίου ή να προμηθευτούν απευθείας φυσικό αέριο από προμηθευτές του εξωτερικού. Επίσης, πρόσφατα, το Μάρτιο του 2010, εγκρίθηκε ο Κώδικας Διαχείρισης του ΕΣΦΑ. Ο κώδικας αυτός θέτει τους λεπτομερείς κανόνες με βάση τους οποίους θα πραγματοποιείται η πρόσβαση στο ΕΣΦΑ όλων των προμηθευτών, αλλά και των καταναλωτών φυσικού αερίου, οι οποίοι θέλουν να προμηθευτούν το σύνολο, ή μέρος των αναγκών τους σε φυσικό αέριο, από δικούς τους προμηθευτές εντός και εκτός Ελλάδος.

Μέχρι σήμερα, η ΔΕΠΑ έχει τον κυρίαρχο ρόλο στην εισαγωγή φυσικού αερίου και οι Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ), στις οποίες η ΔΕΠΑ είναι ο κύριος μέτοχος, έχουν την αποκλειστικότητα στην παροχή φυσικού αερίου στους τελικούς χρήστες. Αυτά τα χαρακτηριστικά δείχνουν τη μεγάλη καθετοποιημένη συγκέντρωση στην αγορά του φυσικού αερίου. Παρά ταύτα, η ταχεία ανάπτυξη της συγκεκριμένης αγοράς, σε συνδυασμό με τη θέσπιση των κανόνων για την ελεύθερη πρόσβαση των επενδυτών στο σύστημα, αναμένεται ότι θα επιτρέψει τη σταδιακή βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού. Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι οι τελικές τιμές πώλησης του φυσικού αερίου στην Ελλάδα, καθορίζονται βάσει θεσμικού πλαισίου, ώστε να κυμαίνονται σε χαμηλότερα επίπεδα από τις τιμές του πετρελαίου και της ηλεκτρικής ενέργειας. Αυτό το καθεστώς θεσμοθετημένης διαμόρφωσης των τιμών, πιθανότατα, δημιουργεί στρεβλώσεις στην αγορά και περιορίζει τις συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού.

Βιβλιογραφία

- Δελδήμου, Α.Α., 2008. *Η Αγορά Φυσικού Αερίου*, Κλαδική Μελέτη IOBE αρ. 220.
- Μανιάτης, Γ., 2005. *Η Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας*, Κλαδική Μελέτη IOBE αρ. 208.
- Μανωλάς, Ν., 2007. *Ο Ενεργειακός Τομέας στην Ελλάδα: Τάσεις και Προοπτικές*, Έκθεση ΚΕΠΕ αρ. 51.
- Συμβούλιο Εθνικής Ενεργειακής Στρατηγικής (ΣΕΕΣ), 2009. *Μακροχρόνιος Ενεργειακός Σχεδιασμός 2009*.
- Συμβούλιο Εθνικής Ενεργειακής Στρατηγικής (ΣΕΕΣ), 2008. *Μέτρα και Μέσα για μια Βιώσιμη και Ανταγωνιστική Ενεργειακή Πολιτική*.
- Υπ. Ανάπτυξης, 2007. *1η Έκθεση για το Μακροχρόνιο Ενεργειακό Σχεδιασμό της Ελλάδας 2008-2020*.
- Eurostat, 2009. *Energy, transport and environment indicators 2009*.
- OECD/IEA, 2009. *Energy Prices and Taxes: Quarterly Statistics*.
- OECD/IEA, 2008. *World Energy Outlook 2008*.
- OECD/IEA, 2006. *Energy Policies of IEA Countries: Greece 2006 Review*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

ΚΑΥΣΙΜΑ

Βασίλης Λυχνάρης*

Σύνοψη

Ο στόχος του κεφαλαίου είναι η καταγραφή και η ανάλυση των συνθηκών ανταγωνισμού που επικρατούν στην ελληνική αγορά καυσίμων. Κατά τη μελέτη, ελήφθησαν υπόψη όλοι οι υποκλάδοι που συνθέτουν την αγορά, ξεκινώντας από την εξόρυξη του πετρελαίου και τις εισαγωγές, συνεχίζοντας στη διαδικασία διύλισης και καταλήγοντας στο χονδρικό και το λιανικό εμπόριο των καυσίμων. Η ανάλυση έδειξε ότι κάθε ένας από τους υποκλάδους παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, είτε δομικά είτε θεσμικά, που συχνά οδηγούν σε περιορισμό των συνθηκών ανταγωνισμού. Γενικότερα, όλοι οι υποκλάδοι παρουσιάζουν υψηλή συγκέντρωση και στοιχεία περιορισμένου ανταγωνισμού. Σε κάποιες περιπτώσεις, τα χαρακτηριστικά συγκέντρωσης αφορούν περισσότερους του ενός υποκλάδου και συνεπώς δείχνουν την άμεση σχέση τους και τη σημασία της από κοινού μελέτης τους, ενώ σε κάποιες άλλες περιπτώσεις υπάρχουν στοιχεία που αφορούν ιδιαιτερότητες συγκεκριμένου υποκλάδου. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι όποιες στρεβλώσεις στην αγορά των καυσίμων είναι πιθανό να επηρεάζουν τις τιμές των προϊόντων που καλούνται να καταβάλουν οι τελικοί καταναλωτές και το γεγονός ότι η συγκεκριμένη αγορά αποτελείται από διαφορετικά στάδια μπορεί να οδηγήσει σε πολλαπλασιαστική επίδραση των τελικών επιπτώσεων.

Πιο συγκεκριμένα, στον υποκλάδο της διύλισης αργού πετρελαίου δραστηριοποιούνται αποκλειστικά δύο μεγάλοι όμιλοι, τα Ελληνικά Πετρέλαια και η Motor Oil Hellas, ενώ οι αύξουσες οικονομίες κλίμακας και η περιορισμένη αγορά φαίνεται να αποτελούν τους βασικούς δομικούς παράγοντες που αποτρέπουν την είσοδο νέων εταιρειών. Στο χονδρικό εμπόριο καυσίμων, οι συγκεντρώσεις είναι επίσης πολύ υψηλές. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι δύο εταιρείες διύλισης, μέσω των τεσσάρων θυγατρικών τους εταιρειών εμπορίας (ΕΚΟ και ΒΡ της ΕΛΠΕ και AVINOIL και SHELL της MOTOR OIL), διαχειρίζονται σήμερα το 50% του μεριδίου της αγοράς. Το πρόβλημα είναι εντονότερο, καθώς οι δέκα μεγαλύτερες εταιρείες εμπορίας κατέχουν το 85% των συνολικών πωλήσεων του υποκλάδου. Σε

* Ο συγγραφέας θέλει να ευχαριστήσει τους συναδέλφους του Κώστα Κανελλόπουλο και Θεόδωρο Τσέκερη για τις χρήσιμες και εύστοχες παρατηρήσεις τους κατά την τελική επεξεργασία του κεφαλαίου.

ό,τι αφορά στο λιανικό εμπόριο, ένα βασικό χαρακτηριστικό είναι ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των πρατηρίων δραστηριοποιείται με σήματα εταιρειών εμπορίας και μόνο το 8% από αυτά λειτουργούν ως *Ανεξάρτητα Πρατήρια*. Αυτό και μόνο το γεγονός οδηγεί σε συνθήκες συγκέντρωσης στον υποκλάδο, αντίστοιχες με αυτές που επικρατούν στο χονδρικό εμπόριο. Ενδιαφέρον είναι επίσης ότι οι δύο εταιρείες διύλισης, μέσω των θυγατρικών τους εταιρειών, διαχειρίζονται περίπου το 45% του συνολικού αριθμού των πρατηρίων.

Όπως φαίνεται λοιπόν, το βασικό χαρακτηριστικό της ελληνικής αγοράς καυσίμων είναι η υψηλή καθετοποιημένη συγκέντρωση, με τις δύο εταιρείες που διαχειρίζονται το σύνολο της διύλισης να διαχειρίζονται, επίσης, πολύ μεγάλο μέρος του χονδρικού και του λιανικού εμπορίου. Το θετικό στοιχείο είναι ότι πολλά από τα κύρια δομικά και θεσμικά χαρακτηριστικά που καταγράφονται στην εργασία και συμβάλλουν στη διατήρηση των συνθηκών περιορισμένου ανταγωνισμού, έχουν ήδη επισημανθεί από την Επιτροπή Ανταγωνισμού και γίνονται προσπάθειες αντιμετώπισής τους. Σε κάθε περίπτωση αναγνωρίζονται συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που επιδρούν στις συνθήκες του ανταγωνισμού της αγοράς και είναι αυτά που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν από την πολιτεία για τη βελτίωση του ανταγωνισμού. Καταλήγοντας, φαίνεται ότι η βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού μπορεί να επιτευχθεί μέσω συνδυασμένων μέτρων που θα στοχεύουν στο σύνολο της αγοράς και όχι μέσω στοχευμένων μέτρων για κάθε υποκλάδο. Παρά ταύτα, τα μεγαλύτερα περιθώρια δράσης εντοπίζονται κυρίως στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο όπου οι επιπτώσεις από τη βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού θα έχουν θετική επίδραση στην όλη αλυσίδα.

13.1. Η αγορά του πετρελαίου στην Ελλάδα

13.1.1. Η σημασία του πετρελαίου στην ελληνική οικονομία

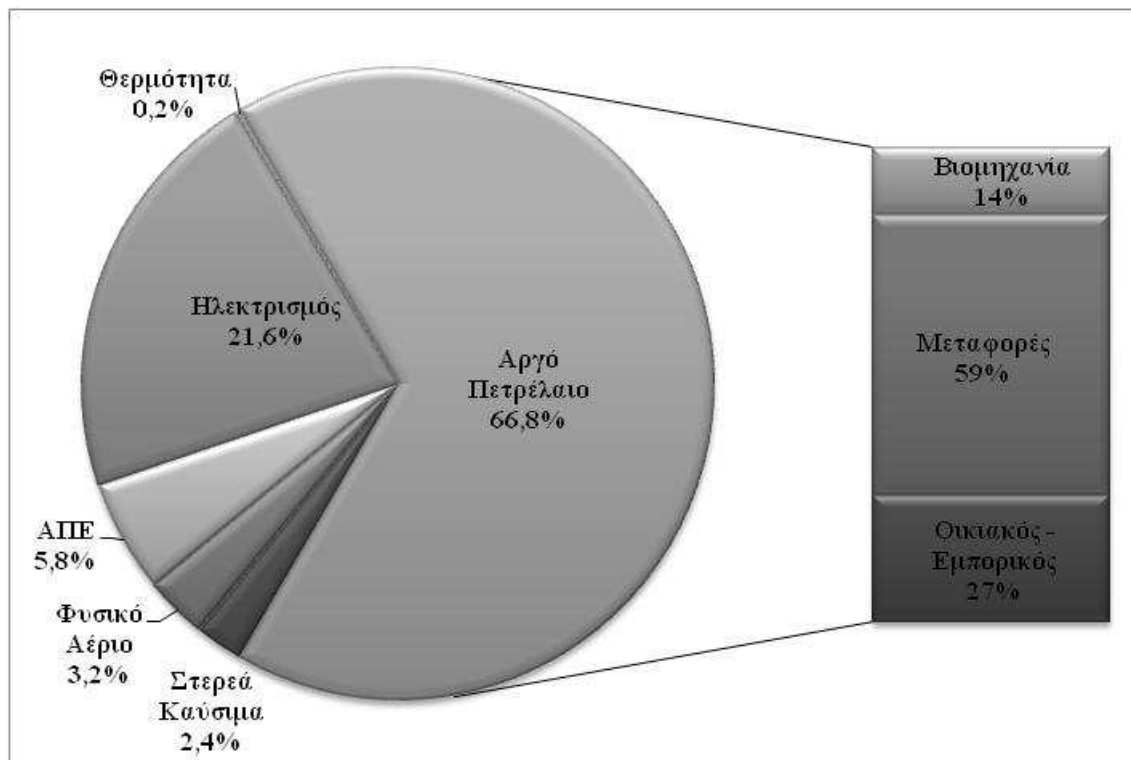
Μελετώντας το ενεργειακό ισοζύγιο της Ελλάδας, παρατηρούμε ότι το πετρέλαιο έχει εξέχουσα σημασία στην ενεργειακή κατανάλωση της χώρας. Το 2007, η Μικτή Εγχώρια Κατανάλωση Ενέργειας¹ στην Ελλάδα έφτασε τους 33,5 εκατ. τόνους ισοδύναμου πετρελαίου (ΤΠ), ενώ η αντίστοιχη Τελική Κατανάλωση Ενέργειας² ήταν 22 εκατ. ΤΠ. Σε αυτήν, το αργό πετρέλαιο αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή ενέργειας. Συγκεκριμένα, το 2007, η τελική κατανάλωση αργού πετρελαίου στην Ελλάδα έφτασε τους 14,7 εκατ. τόνους και το ποσοστό συμμετοχής του στο ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας ήταν 67%

¹ Μικτή Εγχώρια Κατανάλωση είναι η ποσότητα της ενέργειας που καταναλώνεται μέσα στα σύνορα της χώρας. Υπολογίζεται ως εξής: πρωτογενής παραγωγή + ανακτώμενα προϊόντα + εισαγωγές + μεταβολές αποθεμάτων – εξαγωγές – bunkers (δηλ. τις ποσότητες που χρησιμοποιούνται από τα αποπλέοντα πλοία) (Πηγή: Eurostat).

² Τελική Κατανάλωση είναι η ποσότητα της ενέργειας που καταναλώνεται στις μεταφορές, τη βιομηχανία, το εμπόριο, τη γεωργία, το δημόσιο και τον οικιακό τομέα. Από την τελική κατανάλωση ενέργειας εξαιρούνται οι ποσότητες που καταναλώνονται από τον τομέα μετατροπής της ενέργειας και από τις ίδιες τις βιομηχανίες ενέργειας (Πηγή: Eurostat).

(Διάγραμμα 13.1). Από την τελική κατανάλωση αργού πετρελαίου, το 59% καταναλώθηκε στον κλάδο των μεταφορών, 27% στον οικιακό και εμπορικό τομέα και 14% στη βιομηχανία.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13.1
Τελική κατανάλωση ενέργειας 2007

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΥΠΕΚΑ.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η χώρα μας σε ό,τι αφορά την αγορά του πετρελαίου στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά στις εισαγωγές αργού πετρελαίου και προϊόντων πετρελαίου. Έτσι, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το 2007, η εγχώρια παραγωγή πετρελαίου ήταν μόλις 81 χιλ. ΤΠΠ, ενώ οι εισαγωγές έφτασαν τα 28 εκατ. ΤΠΠ. Ο Πίνακας 13.1 παρουσιάζει διαχρονικά τα στοιχεία που συνθέτουν τη μικτή εγχώρια κατανάλωση αργού πετρελαίου και πετρελαϊκών προϊόντων για την Ελλάδα. Οι εισαγωγές αργού πετρελαίου προέρχονται κυρίως από τη Ρωσία, τη Σαουδική Αραβία και το Ιράν. Παράλληλα, γίνονται εξαγωγές σημαντικών ποσοτήτων πετρελαϊκών προϊόντων σε χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Τουρκία, η Λιβύη και η Συρία³. Το μέγεθος των εισαγωγών δείχνει και τη μεγάλη σημασία που έχει ο συγκεκριμένος κλάδος για τη χώρα σε ό,τι αφορά την εκροή συναλλάγματος.

Η υψηλή σημασία του πετρελαίου στην ελληνική οικονομία φαίνεται και από τη στάθμιση που έχουν στο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) οι τομείς που συνδέονται άμεσα με αυτό με αυτό το προϊόν. Για παράδειγμα, είναι χαρακτηριστικό ότι, σύμφωνα με την Έρευνα Οικογενειακού Προϋπολογισμού

³ Υπ. Ανάπτυξης, 2007, 1^η Έκθεση για το Μακροχρόνιο Ενεργειακό Σχεδιασμό της Ελλάδας 2008-2020.

04/05 της ΕΛ.ΣΤΑΤ., η στάθμιση των καυσίμων αυτοκινήτων στο ΔΤΚ είναι 38,24%, ενώ η στάθμιση του πετρελαίου θέρμανσης φτάνει το 18,36%. Οι όποιες μεταβολές στην τιμή των πετρελαϊκών προϊόντων, είτε λόγω της μεταβολής των διεθνών τιμών, είτε λόγω των μεταβολών στη φορολογία, έχουν άμεσες και ισχυρές επιπτώσεις στα επίπεδα του πληθωρισμού της χώρας μας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.1

Αργό πετρέλαιο και πετρελαϊκά προϊόντα (σε χιλ. ΤΠΠ)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Πρωτογενής παραγωγή (+)	16	279	191	189	137	133	100	94	81
Λοιπές πηγές (+)	0	0	0	140	87	0	0	0	0
Εισαγωγές (+)	21.495	23.638	23.478	24.805	25.853	27.419	26.220	28.453	28.087
Μεταβολές αποθεμάτων (+)	852	-346	113	-816	573	-1.108	387	-341	-305
Εξαγωγές (-)	3.656	3.944	3.779	4.110	5.833	5.594	5.799	6.946	7.354
Bunkers (-)	3.190	3.686	3.584	3.222	3.297	3.332	2.949	3.184	3.322
Μικτή εγχώρια κατανάλωση	15.517	15.941	16.419	16.986	17.520	17.518	17.959	18.076	17.187

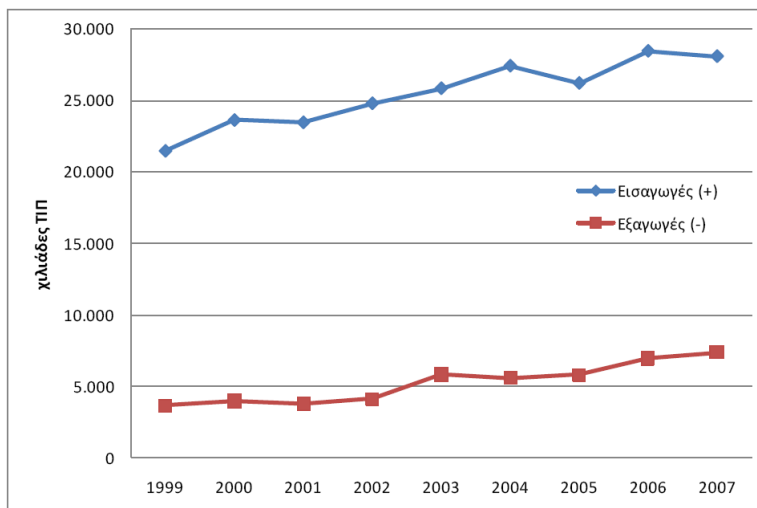
Πηγή: Eurostat.

13.1.2. Εξωτερικό εμπόριο

Όπως διαπιστώθηκε προηγουμένως, η παραγωγή αργού πετρελαίου στην Ελλάδα καλύπτει ελάχιστο ποσοστό των εγχώριων αναγκών, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης καλύπτεται από εισαγωγές. Παρά το γεγονός αυτό, η Ελλάδα παραμένει μια εξαγωγική χώρα προϊόντων πετρελαίου. Στην ουσία βέβαια οι εξαγωγές αφορούν κυρίως προϊόντα πετρελαίου που εξάγονται μετά τη διαδικασία δύλισης του εισαγόμενου αργού πετρελαίου. Το Διάγραμμα 13.2 παρουσιάζει την πορεία του όγκου των εισαγωγών αργού πετρελαίου και των εξαγωγών προϊόντων πετρελαίου κατά την τελευταία δεκαετία. Και τα δύο στοιχεία παρουσιάζουν αυξητικές τάσεις.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13.2

Εισαγωγές - Εξαγωγές

Πηγή: Eurostat.

Ο Πίνακας 13.2 παρουσιάζει τις εκτιμήσεις των σημαντικότερων δεικτών εξωτερικού εμπορίου. Ο δείκτης εξωστρέφειας (Εξαγωγές / Παραγωγή) δείχνει ότι, παρά τα πολύ χαμηλά επίπεδα παραγωγής αργού πετρελαίου της χώρας, το κομμάτι των εξαγωγών προϊόντων πετρελαίου είναι σημαντικό για το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας. Ο δείκτης εισαγωγικής διείσδυσης (Εισαγωγές/ Κατανάλωση) δείχνει τη μεγάλη σημασία των εισαγωγών στην εγχώρια φαινομενική κατανάλωση. Στη συνέχεια, οι δείκτες Balassa και Vollrath, που αντανακλούν τη σχετική βαρύτητα του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας προς το σύνολο των εμπορικών ροών της ΕΕ, παρουσιάζουν πτωτική πορεία μέχρι το 2003 και αυξητική τάση για τα επόμενα χρόνια. Τέλος, ο δείκτης έντασης εμπορίου είναι αρνητικός και δείχνει την εκροή χρημάτων που έχουμε από τη χώρα για την κάλυψη της αγοράς πετρελαίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.2
Δείκτες εξωτερικού εμπορίου

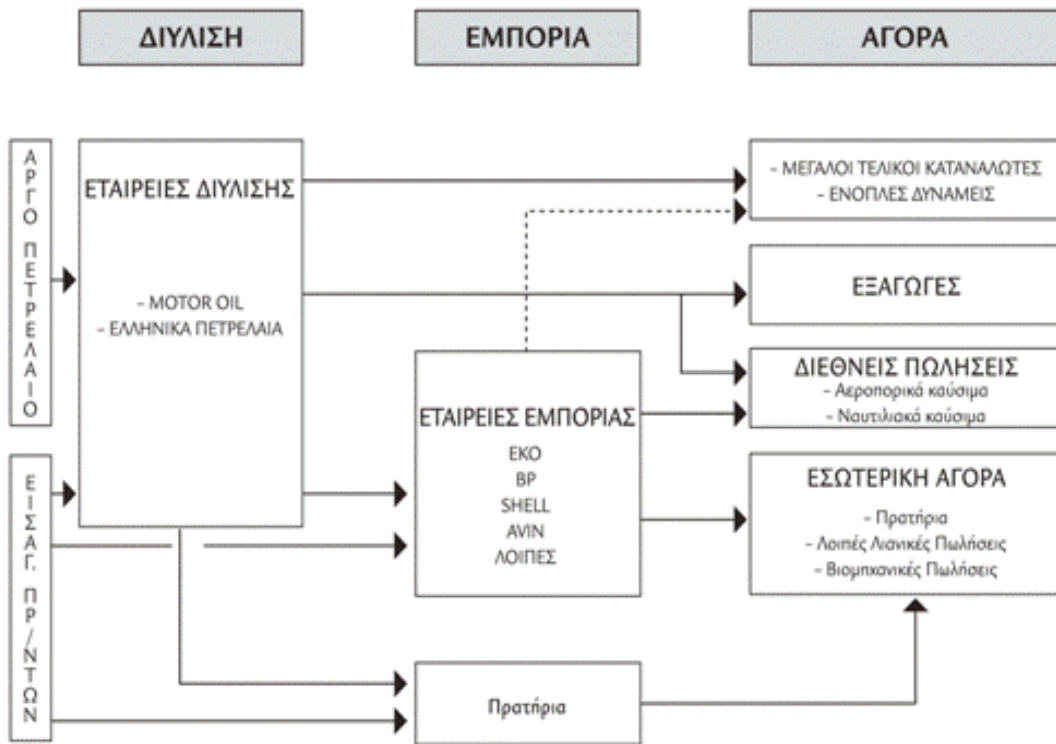
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Δείκτης εξωστρέφειας	26,5	28,8	21,2	22,2	24,1	33,9	49,3	54,0
Δείκτης εισαγωγικής διείσδυσης	1,5	1,3	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1,3
Δείκτης Balassa	4,0	3,4	2,9	2,1	2,1	2,4	2,8	2,7
Δείκτης Vollrath	2,4	1,3	0,8	0,1	0,4	0,5	1,0	1,2
Δείκτης έντασης εμπορίου	-0,42	-0,59	-0,65	-0,75	-0,72	-0,70	-0,62	-0,58

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat.

13.1.3. Δομή της αγοράς

Η ελληνική αγορά υγρών καυσίμων αποτελεί μια αγορά με πλήρη δομή που ξεκινά από τη διύλιση αργού πετρελαίου και φτάνει μέχρι τον τελικό καταναλωτή. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η εγχώρια παραγωγή αργού πετρελαίου παρουσιάζει πτωτικές τάσεις και καλύπτει ένα πολύ μικρό μέρος της αγοράς. Το μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας αγοράς, αλλά και των εξαγωγών, καλύπτεται από εισαγωγές αργού πετρελαίου. Το πετρέλαιο μεταφέρεται με τάνκερ στα διυλιστήρια και μετά την επεξεργασία του διατίθεται στην εγχώρια αγορά ή εξάγεται. Οι εξαγωγές πραγματοποιούνται απευθείας από τις εταιρείες διύλισης. Επίσης, υπάρχουν μεγάλοι καταναλωτές, όπως είναι για παράδειγμα οι ένοπλες δυνάμεις που προμηθεύονται απευθείας καύσιμα από τις μονάδες διύλισης. Η διακίνηση των καυσίμων πραγματοποιείται αποκλειστικά από τις εταιρείες εμπορίας, που προμηθεύουν τα πρατήρια, τη βιομηχανία και τους οικιακούς καταναλωτές. Η παραπάνω δομή παρουσιάζεται χαρακτηριστικά στην Εικόνα 13.1.

Εικόνα 13.1
Η δομή της ελληνικής αγοράς καυσίμων

Πηγή: Motor-Oil Hellas.

Σύμφωνα με στοιχεία του Συνδέσμου Εταιρειών Εμπορίας Πετρελαιοειδών Ελλάδος (ΣΕΕΠΕ)⁴, στην ελληνική αγορά δραστηριοποιούνται:

- Στην παραγωγή: 1 εταιρεία εξόρυξης αργού πετρελαίου του κοιτάσματος της Θάσου.
- Στην διύλιση: 2 εταιρείες διύλισης με 4 διυλιστήρια.
- Στην εμπορία:
 - 19 εταιρείες εμπορίας με άδεια τύπου Α. Αυτές διαθέτουν εγκαταστάσεις αποθήκευσης και διακίνησης σε όλη την Ελλάδα.
 - 25 εταιρείες με άδεια τύπου Β1 ή/και Β2 για ναυτιλιακά ή/και αεροπορικά καύσιμα. Από αυτές, οι 12 διαθέτουν και άδεια τύπου Α (έχουν συμπεριληφθεί στην προηγούμενη κατηγορία). Οι εταιρείες αυτές διαθέτουν σταθμούς ανεφοδιασμού πλοίων σε λιμάνια ή/και σταθμούς ανεφοδιασμού αεροσκαφών σε περίπου 25 αεροδρόμια.
 - 25 εταιρείες με άδεια Γ για την εμπορία υγραερίου. Από αυτές, οι 3 διαθέτουν και άδεια τύπου Α (έχουν συμπεριληφθεί στην πρώτη κατηγορία). Οι εταιρείες διαθέτουν εγκαταστάσεις ή/και εμφιαλωτήρια υγραερίων.
 - 20 εταιρείες με άδεια Δ για την εμπορία ασφάλτου. Από αυτές, οι 6 διαθέτουν και άδεια τύπου Α.

⁴ <http://www.seepe.gr/site/>

- 1 εταιρεία με άδεια μεταφοράς με αγωγό που δραστηριοποιείται στη μεταφορά Jet fuels από τα διυλιστήρια στον αερολιμένα Ελ. Βενιζέλος.
- Στο λιανικό εμπόριο:
 - Περίπου 8.200 πρατήρια (η πλειοψηφία τους φέρει σήματα εταιρειών). Στην Ελλάδα αντιστοιχεί 1 πρατήριο ανά 1.400 κατοίκους, ενώ ο μέσος όρος της Ε.Ε. είναι 1 πρατήριο ανά 3.800 κατοίκους.
 - Περίπου 2.000 πωλητές πετρελαίου θέρμανσης.
- Για τη διακίνηση των καυσίμων χρησιμοποιούνται:
 - 1 αγωγός τροφοδοσίας του αερολιμένα Ελ. Βενιζέλος.
 - Περίπου 1.300 βυτιοφόρα Δημόσιας Χρήσης.
 - Περίπου 500 βυτιοφόρα Ιδιωτικής Χρήσης των Εταιρειών Εμπορίας
 - Περίπου 8.600 μικρά βυτιοφόρα Ιδιωτικής Χρήσης διανομής πετρελαίου θέρμανσης.

13.1.4. Θεσμικό πλαίσιο

Η ελληνική αγορά πετρελαιοειδών ρυθμίζεται από το Νόμο 3054/2002 (όπως τροποποιήθηκε με το Νόμο 3335/2005) και το σχετικό Κανονισμό Αδειών. Ο Νόμος 3054 (ΦΕΚ Α΄ 230/2.10.2002) αφορά στην “Οργάνωση της αγοράς πετρελαιοειδών” και ο βασικός του σκοπός είναι η ρύθμιση θεμάτων πετρελαϊκής πολιτικής της χώρας. Στις διατάξεις του νόμου υπάγονται όλες οι δραστηριότητες της οικονομίας που σχετίζονται με τη διύλιση, την εμπορία, τη μεταφορά και την αποθήκευση αργού πετρελαίου και πετρελαϊκών προϊόντων. Βασικά θέματα που πραγματεύεται ο νόμος είναι:

- η έκδοση αδειών διύλισης, εμπορίας και λιανικής πώλησης πετρελαϊκών προϊόντων,
- η υποχρέωση τήρησης αποθεμάτων ασφαλείας,
- οι μηχανισμοί ελέγχου και εποπτείας της αγοράς,
- θέματα τιμολογιακής πολιτικής των πετρελαϊκών προϊόντων,
- το ωράριο λειτουργίας των πρατηρίων υγρών καυσίμων κ.ά.

Κάποια από τα παραπάνω θέματα αναλύονται διεξοδικότερα στη συνέχεια της μελέτης, σε σχέση με την επίδραση που έχουν στις συνθήκες ανταγωνισμού της αγοράς των πετρελαιοειδών. Αντίστοιχα, ο Νόμος 3335 (ΦΕΚ Α΄ 95/20.04.2005) αφορά στον “Έλεγχο της διακίνησης και αποθήκευσης πετρελαϊκών προϊόντων” και τροποποιεί τον 3054/2002.

Στην Ελλάδα, η εμπορία πετρελαιοειδών ασκείται από νομικά πρόσωπα που κατέχουν μια από τις άδειες που προβλέπει ο Νόμος 3054/2002. Οι άδειες εμπορίας διαχωρίζονται σε κατηγορίες ανάλογα με τα προϊόντα που διακινούνται. Ο Πίνακας 13.3 καταγράφει τις κατηγορίες των αδειών. Σημειώνεται ότι ο Νόμος 3054 δεν καλύπτει τα λιπαντικά παρά το ότι πολλές εκ των εταιρειών δραστηριοποιούνται και στον τομέα των λιπαντικών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.3 Κατηγορίες αδειών εμπορίας

Τύπος Άδειας	Περιγραφή
ΑΔΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΩΝ «Α»	Εμπορία βενζινών, πετρελαίου κίνησης, πετρελαίου θέρμανσης, μαζούτ: (α) Απευθείας σε τελικούς καταναλωτές: - τεχνικές / κατασκευαστικές εταιρείες - εμπορικούς και βιομηχανικούς πελάτες (βιομηχανίες, βιοτεχνίες, ξενοδοχεία, θερμοκήπια, κρατικούς φορείς κλπ.) - πελάτες θέρμανσης (β) Σε κατόχους άδειας λιανικής πώλησης: - Πρατήρια που λειτουργούν σε χώρους ελεγχόμενους από εταιρείες εμπορίας ή από πρατηριούχους - Ανεξάρτητα πρατήρια (χωρίς σήμα εταιρείας εμπορίας) - Πωλητές πετρελαίου θέρμανσης
ΑΔΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΑΦΟΡΟΛΟΓΗΤΩΝ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΩΝ ΚΑΥΣΙΜΩΝ «Β1»	Εμπορία ναυτιλιακών προϊόντων (πετρελαίου και μαζούτ) απευθείας ή μέσω traders σε ποντοπόρα πλοία και σε πλοία ακτοπλοΐας. Για τις παραδόσεις χρησιμοποιούνται ιδιόκτητα ή συμβεβλημένα σλέπια ή βυτιοφόρα αυτοκίνητα. Οι παραδόσεις γίνονται με παραστατικά της εταιρείας.
ΑΔΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΑΦΟΡΟΛΟΓΗΤΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΝ ΚΑΥΣΙΜΩΝ «Β2»	Εμπορία jet fuels (κηροζίνη) σε ελληνικές και ξένες αεροπορικές εταιρείες. Για τις παραδόσεις χρησιμοποιούνται εγκαταστάσεις και ειδικά αυτοκίνητα (με ειδικά φίλτρα) ανεφοδιασμού αεροσκαφών, στα διάφορα αεροδρόμια.
ΑΔΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΥΓΡΑΕΡΙΩΝ «Γ»	(α) Εμπορία χύμα υγραερίου απευθείας σε: - βιομηχανικούς και εμπορικούς πελάτες (βιομηχανίες, βιοτεχνίες, θερμοκήπια, αγροτικά ξηραντήρια) - νοσοκομεία, ξενοδοχεία, κατοικίες για θέρμανση, μαγείρεμα, παραγωγή ζεστού νερού - πρατήρια auto gas για την κίνηση οχημάτων (β) Εμπορία εμφιαλωμένου υγραερίου σε: - διανομείς εμφιαλωμένου υγραερίου - καταστήματα λιανικής πώλησης
ΑΔΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΑΣΦΑΛΤΟΥ «Δ»	Εμπορία και διανομή ασφάλτου

Πηγή: ΣΕΕΠΕ (<http://www.seepe.gr/>)

13.1.5. Τιμολογιακή πολιτική

Τα επίπεδα της λιανικής τιμής πώλησης της βενζίνης και του πετρελαίου κίνησης (δηλ. της τιμής στην αντλία του πρατηρίου) καθορίζεται κατά το μεγαλύτερο μέρος από την πορεία της διεθνούς τιμής του αργού πετρελαίου. Η διεθνής τιμή καθορίζεται χρηματιστηριακά κάθε μέρα από τις πράξεις αγοράς και πώλησης προϊόντων και συμβολαίων και συνιστά την τιμή αναφοράς και για τις εκτός χρηματιστηρίου αγοραπωλησίες καυσίμων. Ο αγοραστής (π.χ. διυλιστήριο) κλείνει συμφωνία να παραλάβει ποσότητα καυσίμου σε μια συγκεκριμένη μελλοντική ημερομηνία παράδοσης. Η τιμή την οποία καλείται να πληρώσει είναι αυτή που θα ισχύει τη συγκεκριμένη ημερομηνία παράδοσης (σε δολάρια), προσαυξημένη κατά ένα συμφωνηθέν ποσό σε δολάρια/τόνο. Αυτός είναι ο συνήθης τρόπος συναλλαγής στις διεθνείς αγοραπωλησίες καυσίμων, κατά τον οποίο η συμφωνία αγοράς γίνεται βάσει μιας μελλοντικής τιμής αναφοράς που δεν είναι γνωστή εκ των προτέρων, καθώς και βάσει της τότε ισχύουσας συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου.

Στη συνέχεια, και μετά τη διαδικασία της διύλισης, τα διυλιστήρια πωλούν στους πελάτες τους (εταιρείες εμπορίας πετρελαιοειδών), έχοντας επίσης ως σημείο αναφοράς α) τις διεθνείς τιμές αργού πετρελαίου και β) τη συναλλαγματική ισοτιμία ευρώ/δολαρίου, που ισχύουν την ημερομηνία υπογραφής του συμβολαίου αγοράς καυσίμων. Η εκάστοτε τιμή πώλησης του διυλιστηρίου καθορίζεται λοιπόν με βάση τις διεθνείς τιμές και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Τέλος, μέχρι τον τελικό καταναλωτή (τιμή στην αντλία του πρατηρίου) προστίθενται οι παρακάτω προσαυξήσεις επί της τιμής διυλιστηρίου:

- φόροι και δασμοί που επιβάλλει στο καύσιμο το Ελληνικό Δημόσιο,
- απόσβεση των παγίων επενδύσεων του πρατηρίου,
- κόστος μεταφοράς και διανομής,
- διαχειριστικά έξοδα,
- κέρδος των εταιρειών εμπορίας, και
- κέρδος του πρατηριούχου.

Στη χώρα μας, οι φόροι στα καύσιμα αποτελούν μεγάλο μέρος των λιανικών τιμών πώλησής τους. Οι δύο βασικοί φόροι που επηρεάζουν σημαντικά την τελική τιμή των καυσίμων είναι ο Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης (ΕΦΚ) και ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ). Σήμερα, το ποσοστό των παραπάνω φόρων στην τιμή των καυσίμων ξεπερνά το 60% για την περίπτωση της βενζίνης και το 50% για το πετρέλαιο κίνησης. Από το 2005 μέχρι σήμερα, ο ΕΦΚ των καυσίμων κίνησης παρουσιάζει συνεχείς αυξήσεις. Εντονότερες ήταν οι μεταβολές του ΕΦΚ μέσα στο 1ο εξάμηνο του 2010, εφόσον σημειώθηκαν τρεις διαδοχικές αυξήσεις. Σήμερα, η βενζίνη και το πετρέλαιο κίνησης επιβαρύνονται με ΕΦΚ 670 και 412 €/χιλιόλιτρο, αντίστοιχα. Ο Πίνακας 13.4 παρουσιάζει τη διαχρονική πορεία του ΕΦΚ των καυσίμων των αυτοκινήτων βάσει της ελληνικής νομοθεσίας. Τέλος, η τιμή των καυσίμων επιβαρύνεται και με ΦΠΑ, ο οποίος έφτασε μετά τις πρόσφατες αυξήσεις σε ποσοστό 23% (Νόμος 3845/2010).

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.4

Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης (ΕΦΚ) σε ευρώ/χιλιόλιτρο

Περίοδος	Αμόλυβδη (RON< 96.5)	Αμόλυβδη (RON> 96.5)	Πετρέλαιο κίνησης	Σχετική Νομοθεσία
2001-2005	296	316	245	N.2960/2001
2006	313	327	260	
2007	331	338	276	
2008	350	349	293	N.3483/2006
Από 1/2009 έως 7/2009	359	359	302	
Από 7/2009 έως 2/2010	410	410	302	N.3483/2006 & N.3775/2009
Από 2/2010 έως 3/2010	530	530	352	N.3828/2010
Από 3/2010 έως 5/2010	610	610	382	N.3833/2010
Από 5/2010 έως σήμερα	670	670	412	N.3845/2010

13.1.6. Εξεταζόμενοι υποκλάδοι

Στην παρούσα μελέτη, η ανάλυση της αγοράς των καυσίμων στην Ελλάδα έγινε σύμφωνα με τη Στατιστική Ταξινόμηση των Οικονομικών Δραστηριοτήτων (ΣΤΑΚΟΔ 08)⁵. Ο στόχος ήταν η πλήρης περιγραφή όλης της αλυσίδας της συγκεκριμένης αγοράς, ξεκινώντας από την παραγωγή και τη διύλιση του πετρελαίου και φτάνοντας στον τελικό καταναλωτή, μέσω του χονδρικού και του λιανικού εμπορίου των καυσίμων. Για το λόγο αυτό, επιλέχθηκε η μελέτη όλων των υποκλάδων που εμπλέκονται στην παραπάνω διαδικασία. Παρακάτω περιγράφονται οι βασικοί κωδικοί ΣΤΑΚΟΔ που αντιπροσωπεύουν τους υποκλάδους της συγκεκριμένης αγοράς. Επίσης, γίνεται αναφορά και στην αντιστοίχιση με τους κωδικούς ΣΤΑΚΟΔ 03, πριν την αναθεώρησή τους το 2008.

Άντληση αργού πετρελαίου (06.1.0)

Ο συγκεκριμένος κωδικός αντικατέστησε εν μέρει τον 11.1.0 “Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου”. Αυτός ο υποκλάδος περιλαμβάνει:

- την άντληση αργού πετρελαίου,
- την εξόρυξη βιτουμενιούχων ή πετρελαιούχων σχιστόλιθων και πισσούχων άμμων,
- την παραγωγή αργού πετρελαίου από τους βιτουμενιούχους σχιστόλιθους και άμμους,
- τις διαδικασίες λήψης αργού πετρελαίου: μετάγγιση, αφαλάτωση, αφύγρανση, σταθεροποίηση κλπ.

Από τον υποκλάδο εξαιρούνται:

- οι υποστηρικτικές δραστηριότητες για την άντληση πετρελαίου και φυσικού αερίου,
- η αναζήτηση (έρευνα) πετρελαίου και φυσικού αερίου,
- η παραγωγή προϊόντων διύλισης πετρελαίου,
- η ανάκτηση υγροποιημένων αερίων πετρελαίου που προέρχονται από τη διύλιση του πετρελαίου,
- η λειτουργία αεριαγωγών και πετρελαιαγωγών.

Παραγωγή προϊόντων διύλισης πετρελαίου (19.2.0)

Ο υποκλάδος αυτός αφορά στην παραγωγή υγρών ή αέριων καυσίμων ή άλλων προϊόντων αργού πετρελαίου, βιτουμενιούχων (πισσούχων) ορυκτών ή των προϊόντων διαχωρισμού τους (κλασματοποίηση). Η διύλιση του πετρελαίου περιλαμβάνει μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες δραστηριότητες: διαχωρισμός (κλασματοποίηση), άμεση απόσταξη του αργού πετρελαίου και πυρόλυση (πυροδιάσπαση). Ο υποκλάδος καλύπτει τις παρακάτω δραστηριότητες:

⁵ Βασίζεται στη Στατιστική Ταξινόμηση των Οικονομικών Δραστηριοτήτων NACE Rev. 2 της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- την παραγωγή καυσίμων για κινητήρες: βενζίνη, κηροζίνη κλπ.,
- την παραγωγή καυσίμων: ελαφρό, μέτριο και βαρύ καύσιμο πετρέλαιο, αέρια διυλιστηρίων όπως το αιθάνιο, το προπάνιο, το βουτάνιο κλπ.,
- την παραγωγή λιπαντικών λαδιών ή γράσων με βάση το πετρέλαιο, συμπεριλαμβανομένων και των καταλοίπων του πετρελαίου,
- την παραγωγή προϊόντων για την πετροχημική βιομηχανία και για τη διάστρωση των οδών,
- την παραγωγή ποικίλων προϊόντων: πετρελαϊκός αιθέρας (white spirit), βαζελίνη, κερι παραφίνης, πήκτωμα (γέλη-jelly) πετρελαίου κλπ.,
- την παραγωγή μπρικετών πετρελαίου (πετρελαιοπλίνθων),
- την μείξη βιοκαυσίμων, δηλαδή την ανάμειξη αλκοολών με πετρέλαιο (π.χ. gasohol).

Χονδρικό εμπόριο στερεών, υγρών και αερίων καυσίμων και συναφών προϊόντων (46.7.1)

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει το χονδρικό εμπόριο όλων των τύπων καυσίμων, αλλά και άλλων συναφών προϊόντων, όπως είναι τα λιπαντικά και τα λάδια αυτοκινήτων και μηχανών. Στην ουσία, περιλαμβάνεται το κάρβουνο, ο γαιάνθρακας, ο οπτάνθρακας, η καύσιμη ξυλεία, το νέφτι, το ακατέργαστο πετρέλαιο, το μαζούτ, το πετρέλαιο κίνησης, η βενζίνη, το καύσιμο πετρέλαιο, το πετρέλαιο θέρμανσης, η κηροζίνη, το υγροποιημένο γκάζι, τα αέρια βουτανίου και προπανίου, τα λιπαντικά λάδια και γράσα, τα προϊόντα διυλισμένου πετρελαίου κλπ.

Λιανικό εμπόριο καυσίμων κίνησης σε ειδικευμένα καταστήματα (47.3.0)

Οι βασικές δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στον υποκλάδο είναι α) το λιανικό εμπόριο καυσίμων για μηχανοκίνητα οχήματα και μοτοσυκλέτες και β) το λιανικό εμπόριο λιπαντικών προϊόντων και ψυκτικών προϊόντων για μηχανοκίνητα οχήματα. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνει το λιανικό εμπόριο αερίου υγροποιημένου πετρελαίου για τη μαγειρική ή για τη θέρμανση. Στη μελέτη αυτή η κύρια σημασία δίνεται στην ανάλυση του λιανικού εμπορίου των καυσίμων. Από την άλλη, η ανάλυση του λιανικού εμπορίου λιπαντικών δεν εμπίπτει στους σκοπούς της εργασίας.

13.2. Άντληση αργού πετρελαίου

Σύμφωνα με τη ΣΤΑΚΟΔ 08, ο κλάδος 06.1 “Άντληση αργού πετρελαίου” περιλαμβάνει μόνο έναν υποκλάδο, τον 06.1.0, που στην ουσία ταυτίζεται με τον κλάδο. Ο Πίνακας 13.5 παρουσιάζει βασικά μακροοικονομικά στοιχεία του υποκλάδου. Όπως φαίνεται, η συμμετοχή του στην ελληνική οικονομία είναι μικρής σημασίας. Παρά ταύτα, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τη σημασία του για την αγορά των καυσίμων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.5
Στοιχεία υποκλάδου 06.1.0

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Τρέχουσες τιμές (εκατ. Ευρώ)	Ακαθάριστη αξία παραγωγής	43	37	36	24	28	32	38	34	40
	Ενδιάμεσες εισροές	7	10	15	10	13	14	17	15	17
	Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	36	27	21	14	15	18	21	18	22
Συμμετοχή στο ΑΕΠ (%)		0,30	0,21	0,15	0,09	0,09	0,10	0,12	0,09	0,11
Απασχόληση (άτομα)		201	269	275	276	277	281	265	263	263

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

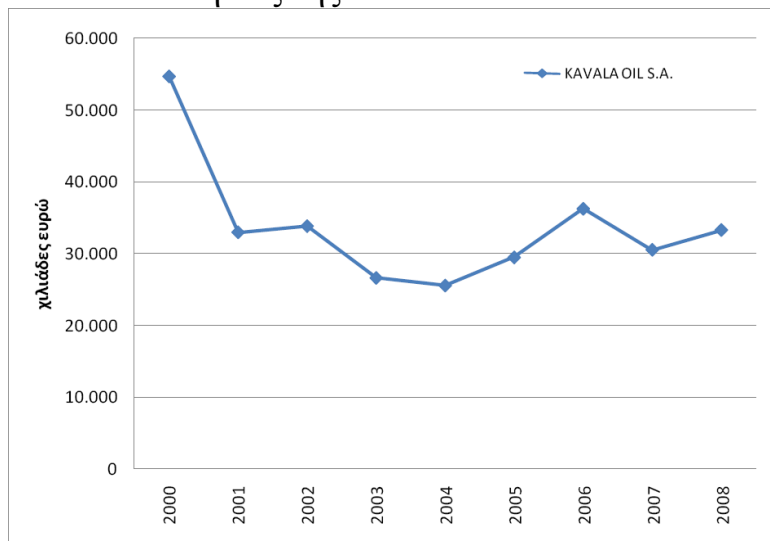
Όπως αναφέρθηκε, η άντληση αργού πετρελαίου στην Ελλάδα είναι περιορισμένη και η εγχώρια ζήτηση, αλλά και οι εξαγωγές πετρελαϊκών προϊόντων καλύπτονται από εισαγωγές. Λόγω των περιορισμένων κοιτασμάτων αργού πετρελαίου στην Ελλάδα, ο κλάδος αυτός παρουσιάζει χαρακτηριστικά φυσικού μονοπωλίου. Έτσι, στον υποκλάδο καταγράφονται δύο εταιρείες που στην πραγματικότητα ανήκουν στον ίδιο όμιλο, εφόσον η μία είναι θυγατρική της άλλης. Πιο συγκεκριμένα, η ΚΑΒΑΛΑ OIL A.E. είναι η μοναδική εταιρεία εξόρυξης υδρογονανθράκων στην Ελλάδα, δηλαδή πρωτογενούς παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου. Ο κύριος μέτοχος της ΚΑΒΑΛΑ OIL A.E. είναι η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΙΓΑΙΟΥ A.E. Ο όμιλος απασχολεί συνολικά 280 εργαζομένους.

Οικονομικά στοιχεία

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία από τους ισολογισμούς και τα αποτελέσματα χρήσης της εταιρείας, οι πωλήσεις της ΚΑΒΑΛΑ OIL A.E. για το 2008 έφτασαν τα 33 εκατ. ευρώ, σημαντικά μειωμένες σε σχέση με το 2000 που ήταν 55 εκατ. ευρώ. Η μεγάλη πτώση των πωλήσεων παρουσιάζεται μεταξύ των ετών 2000 και 2001, ενώ τα επόμενα έτη οι πωλήσεις εμφανίζονται σχετικά σταθερές (Διάγραμμα 13.3). Σε αντίθεση με τις πωλήσεις, τα καθαρά κέρδη της επιχείρησης παρουσιάζουν σημαντικές αυξομειώσεις (Διάγραμμα 13.4). Μάλιστα την περίοδο 2002-2005, καθώς και το 2008 η εταιρεία παρουσίασε ζημία.

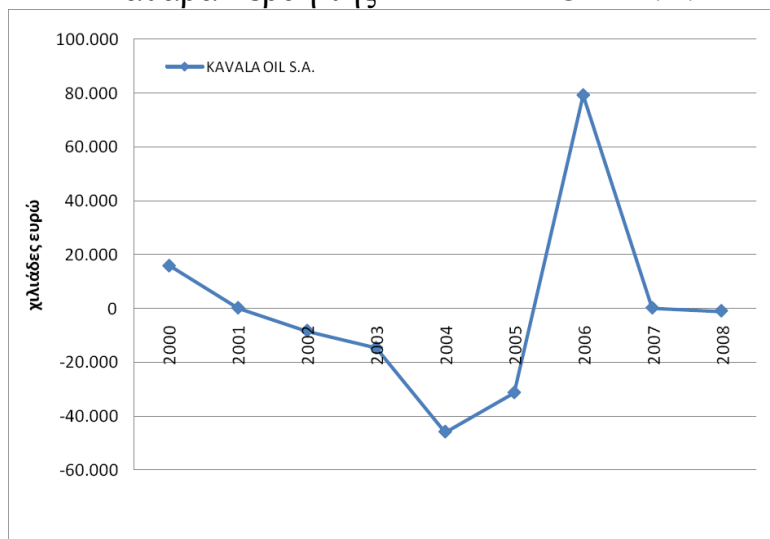
Ο Πίνακας 13.6 παρουσιάζει βασικούς χρηματοοικονομικούς δείκτες της εταιρείας. Παρατηρούμε ότι η απόδοση του ενεργητικού της εταιρείας παρουσιάζει έντονες αυξομειώσεις και στην ουσία ακολουθεί τις αυξομειώσεις των καθαρών κερδών της εταιρείας (ο αριθμητής του δείκτη). Ο δείκτης δανειακής πίεσης, για τα περισσότερα έτη της ανάλυσης, με εξαίρεση την τριετία 2003-2005, δεν είναι ιδιαίτερα υψηλός, γεγονός που δείχνει ότι το επίπεδο των ξένων κεφαλαίων δεν είναι τόσο υψηλό σε σχέση με το ενεργητικό της εταιρείας. Τέλος, το περιθώριο καθαρού κέρδους της εταιρείας είναι αρνητικό για τις περισσότερες χρήσεις, με εξαίρεση το 2006 που κυμάνθηκε σε πολύ υψηλά επίπεδα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13.3
Πωλήσεις της ΚΑΒΑΛΑ ΟΙΛ Α.Ε.

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13.4
Καθαρά κέρδη της ΚΑΒΑΛΑ ΟΙΛ Α.Ε.

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.6
Χρηματοοικονομικοί δείκτες της ΚΑΒΑΛΑ ΟΙΛ Α.Ε.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Απόδοση ενεργητικού (%)	46	0	-68	-148	-273	-161	461	0	-7
Ρευστότητα	1,74	5,25	2,13	0,83	0,66	0,87	1,29	1,33	1,20
Δανειακή πίεση	0,60	0,28	0,60	1,98	3,72	4,94	0,91	0,94	1,02
Περιθώριο καθαρού κέρδους (%)	29	0	-25	-56	-181	-107	219	0	-3

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

13.3. Παραγωγή προϊόντων διύλισης πετρελαίου

Ο κλάδος παραγωγής προϊόντων διύλισης πετρελαίου καταγράφεται στη ΣΤΑΚΟΔ 08 με κωδικό 19.2 και καλύπτει μόνο έναν υποκλάδο με κωδικό 19.2.0. Στον υποκλάδο ανήκουν οι βιομηχανίες: α) διύλισης αργού πετρελαίου, β) παραγωγής υγρών και αέριων καυσίμων, γ) παραγωγής λιπαντικών λαδιών, δ) παραγωγής ασφάλτου, ε) μείξης βιοκαυσίμων κλπ. Ο υποκλάδος της παραγωγής προϊόντων διύλισης πετρελαίου είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την ελληνική οικονομία. Χαρακτηριστικά, ο Πίνακας 13.7 παρουσιάζει βασικά μακροοικονομικά στοιχεία του υποκλάδου. Όπως φαίνεται, η συμμετοχή του στο ΑΕΠ είναι ουσιώδης και έχει αυξηθεί σημαντικά, ιδιαίτερα τα δύο τελευταία χρόνια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.7
Στοιχεία υποκλάδου 19.2.0

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Τρέχουσες τιμές (εκατ. Ευρώ)	Ακαθάριστη αξία παραγωγής	5.952	5.250	4.887	4.807	5.662	7.956	9.472	12.134	12.734
	Ενδιάμεσες εισροές	5.058	4.971	4.244	4.202	4.806	6.879	8.227	9.905	9.385
	Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	894	278	644	605	856	1.077	1.245	2.229	3.350
Συμμετοχή στο ΑΕΠ (%)	7,4	2,2	4,6	3,9	5,1	6,1	6,7	11,2	15,9	
Απασχόληση (άτομα)	3.831	4.722	5.022	4.847	5.463	5.632	4.710	4.566	4.681	

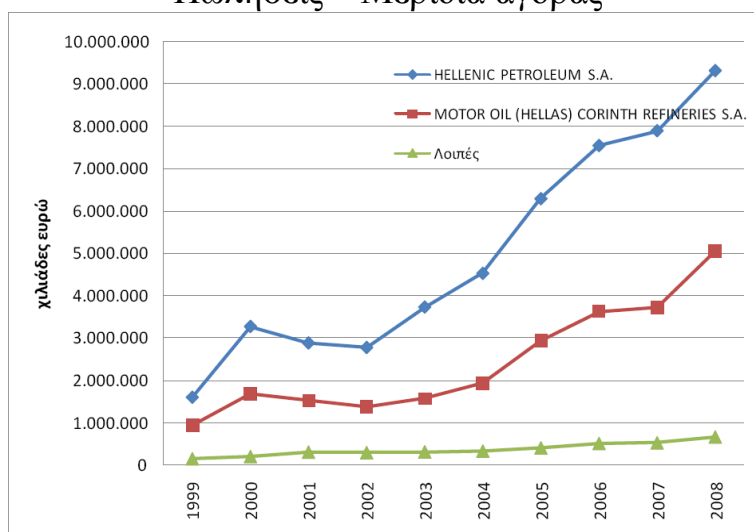
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

13.3.1. Στοιχεία συγκέντρωσης στον υποκλάδο

Κυρίαρχη θέση μεταξύ των εταιρειών του υποκλάδου κατέχουν οι δύο εταιρείες διύλισης αργού πετρελαίου, που έχουν στην κατοχή τους 4 διυλιστήρια. Η πρώτη είναι η εταιρεία ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ Α.Ε. (ΕΛΠΕ) στην οποία ανήκουν τα 3 από τα 4 διυλιστήρια και η δεύτερη είναι η MOTOR OIL HELLAS Α.Ε. που διαχειρίζεται το τέταρτο. Οι δύο αυτοί όμιλοι, καταλαμβάνουν μερίδιο πωλήσεων μεγαλύτερο από το 95% του κλάδου (Διάγραμμα 13.5). Πιο συγκεκριμένα, η ΕΛΠΕ κατέχει κατά μέσο όρο το 64% των πωλήσεων του κλάδου και η MOTOR OIL HELLAS το 31%.

Ακολουθούν εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε τομείς παραγωγής υγραερίου, λιπαντικών κλπ. Από αυτές, η CYCLON HELLAS Α.Ε. έχει μερίδιο 2%, η PETROGAZ Α.Ε. έχει μερίδιο 1,3 % και η SHELL GAS Α.Ε. μερίδιο 0,7%. Οι υπόλοιπες εταιρείες συνολικά καλύπτουν το υπόλοιπο 1% των πωλήσεων της αγοράς. Παρατηρούμε λοιπόν ότι ο κλάδος χαρακτηρίζεται από πολύ μεγάλη συγκέντρωση, καθώς οι τέσσερις πρώτες εταιρείες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 98% των πωλήσεων της αγοράς. Επίσης, βάσει των στοιχείων της δεκαετίας 1999-2008, παρατηρούμε ότι τα μερίδια των εταιρειών αυτών αυξάνονται, ενώ το 2008 η συγκέντρωση αυτή φτάνει στο 99%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13.5
Πωλήσεις – Μερίδια αγοράς

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Είναι φανερό ότι εξαιτίας των οικονομικών κλίμακας και της περιορισμένης αγοράς στη διύλιση αργού πετρελαίου, ο υποκλάδος παρουσιάζει έντονη συγκέντρωση και χαρακτηριστικά ολιγοπωλίου. Οι παράγοντες αυτοί φαίνεται να αποτρέπουν την είσοδο νέων εταιρειών στον τομέα της διύλισης. Το μέγεθος των δύο εταιρειών διύλισης και η διαφοροποίηση της κύριας δραστηριότητάς τους από τις υπόλοιπες εταιρείες του υποκλάδου δημιουργούν την ανάγκη ξεχωριστής μελέτης των εταιρειών αυτών.

13.3.2. Εταιρείες διύλισης

Η εταιρεία **Ελληνικά Πετρέλαια (ΕΛΠΕ) Α.Ε.** είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο Αθηνών και οι βασικοί μέτοχοί της είναι το Ελληνικό Δημόσιο με ποσοστό 35,48%, η Paneuropean Oil and Industrial Holdings S.A. με ποσοστό 36,26% και το υπόλοιπο 28,26% είναι ελεύθερα διαπραγματεύσιμο στους επενδυτές. Σήμερα, ο όμιλος απασχολεί συνολικά περίπου 3.100 εργαζομένους και έχει στην ιδιοκτησία του και λειτουργεί τρία διυλιστήρια στην Ελλάδα (στον Ασπρόπυργο, τη Θεσσαλονίκη και την Ελευσίνα) και το μοναδικό διυλιστήριο της ΠΓΔΜ (ΟΚΤΑ CRUDE OIL REFINERY A.D.). Ο τομέας διύλισης αποτελεί την κύρια δραστηριότητα του ομίλου, συνεισφέροντας περισσότερο από 70% του συνολικού ενεργητικού και των κερδών. Διαθέτει επίσης σημαντική αποθηκευτική δυναμικότητα που φτάνει τα 6.650 κυβικά μέτρα. Σε ό,τι αφορά τις λοιπές δραστηριότητες του ομίλου ΕΛΠΕ, αυτές αφορούν κυρίως στο εμπόριο πετρελαιοειδών μέσω της κατά 100% θυγατρικής εταιρείας ΕΚΟ Α.Β.Ε.Ε., αλλά και της BP Ελληνική Α.Ε., μετά την εξαγορά της από την ΕΛΠΕ το 2009. Ο όμιλος συμμετέχει επίσης κατά 35% στη Δημόσια Επιχείρηση Αερίου Α.Ε. (ΔΕΠΑ) και κατέχει το 50% του μετοχικού κεφαλαίου της Εταιρείας Αγωγού Καυσίμων Αεροδρομίου Αθηνών.

Η **MOTOR OIL Ελλάς (ΜΟΕ)** είναι αμιγώς ιδιωτική εταιρεία, εισηγμένη στο Χρηματιστήριο Αθηνών και η μετοχική σύνθεσή της ανήκει κατά 51% στην

Petroventure Holdings Limited, κατά 10,5% στην Petroshares Limited και το υπόλοιπο 38,5% ανήκει στο επενδυτικό κοινό. Το Διυλιστήριο της εταιρείας, με έτος ίδρυσης το 1970, βρίσκεται στους Αγίους Θεοδώρους, Κορινθίας. Η ΜΟΕ, πέρα από τον κλάδο της δύλισης, δραστηριοποιείται επίσης στον τομέα της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με πρώτη ύλη το φυσικό αέριο. Διαθέτει επίσης το σύνολο των μετοχών της AVIN OIL A.B.E.N.E.Π και μέσω αυτής δραστηριοποιείται στον κλάδο της εμπορίας πετρελαιοειδών. Μάλιστα, μέσα στο 2009 εξαγόρασε τη Shell Hellas A.E., αυξάνοντας σημαντικά το μερίδιο αγοράς της στη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Η ΜΟΕ συμμετέχει επίσης κατά 16% στο μετοχικό κεφάλαιο της Εταιρείας Αγωγού Καυσίμων Αεροδρομίου Αθηνών. Τέλος, η ΜΟΕ μαζί με τη θυγατρική της AVIN OIL διαθέτει πάνω από το 92% του μετοχικού κεφαλαίου της Ολυμπιακής Εταιρείας Καυσίμων Α.Ε. (ΟΕΚ), η οποία λειτουργεί το Σύστημα Αποθήκευσης και Διανομής Αεροπορικού Καυσίμου στο Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών "Ελευθέριος Βενιζέλος".

13.3.3. Επεξεργασία πετρελαίου στην Ελλάδα

Οι συνολικές ποσότητες αργού πετρελαίου που επεξεργάζονται τα ελληνικά διυλιστήρια ανέρχονται στους 20 εκατ. τόνους ανά έτος. Ο Πίνακας 13.8 παρουσιάζει τις ποσότητες πετρελαίου που επεξεργάζονται τα τέσσερα διυλιστήρια τα τελευταία χρόνια. Τα στοιχεία αφορούν το σύνολο των ποσοτήτων που επεξεργάζονται, χωρίς να αφαιρούνται οι ποσότητες που χρησιμοποιούνται για τις ενδοεπιχειρησιακές μεταφορές. Φαίνεται ότι η ΕΛΠΕ επεξεργάζεται περίπου το 65% των συνολικών ποσοτήτων, ενώ η MOTOR OIL το υπόλοιπο 35%. Παρά ταύτα, η MOTOR OIL έχει αυξήσει σημαντικά το ποσοστό της σε σχέση με παλιότερα. Σε ό,τι αφορά τα προϊόντα που παράγονται, φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αφορά το ντίζελ για τις μεταφορές και το πετρέλαιο θέρμανσης. Το ποσοστό παραγωγής βενζίνης δεν ξεπερνά το 25%. Ο Πίνακας 13.9 παρουσιάζει αναλυτικά την παραγωγή των προϊόντων ανά όμιλο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.8
Επεξεργασία πετρελαίου ελληνικών διυλιστηρίων

	2005		2006		2007		2008	
	χιλ. τόνοι	%	χιλ. τόνοι	%	χιλ. τόνοι	%	χιλ. τόνοι	%
ΕΛΠΕ Ασπρόπυργος	7.776	39	7.630	37	7.533	35	7.769	38
ΕΛΠΕ Θεσσαλονίκη	3.120	16	2.782	13	3.178	15	2.729	13
ΕΛΠΕ Ελευσίνα	3.604	18	3.484	17	3.630	17	2.644	13
MOTOR OIL Κορίνθου	5.492	27	6.797	33	7.339	34	7.257	36
<i>Συνολική Παραγωγή</i>	<i>19.992</i>	<i>100</i>	<i>20.693</i>	<i>100</i>	<i>21.680</i>	<i>100</i>	<i>20.399</i>	<i>100</i>

Πηγή: ΕΛΠΕ, MOTOR OIL.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.9
Κατανομή παραγωγής ανά προϊόν (χιλ. τόνοι)

	2007				2008			
	ΕΛΠΕ	MOTOR OIL	ΣΥΝΟΛΟ	%	ΕΛΠΕ	MOTOR OIL	ΣΥΝΟΛΟ	%
Βενζίνες	3.106	1.425	4.531	22	2.963	1.607	4.570	24
Ντίζελ	4.172	2.788	6.960	34	3.840	2.531	6.371	33
Πετρέλαιο (Κίνησης/Θέρμανσης)	4.016	1.695	5.711	28	3.156	1.903	5.059	26
Υγραέριο	564	142	706	3	562	122	684	4
Καύσιμα Αεροπορίας	1.181	678	1.859	9	1.153	552	1.705	9
Λοιπά	382	427	809	4	484	353	837	4
<i>Σύνολο</i>	<i>13.421</i>	<i>7.155</i>	<i>20.576</i>	<i>100</i>	<i>12.158</i>	<i>7.068</i>	<i>19.226</i>	<i>100</i>

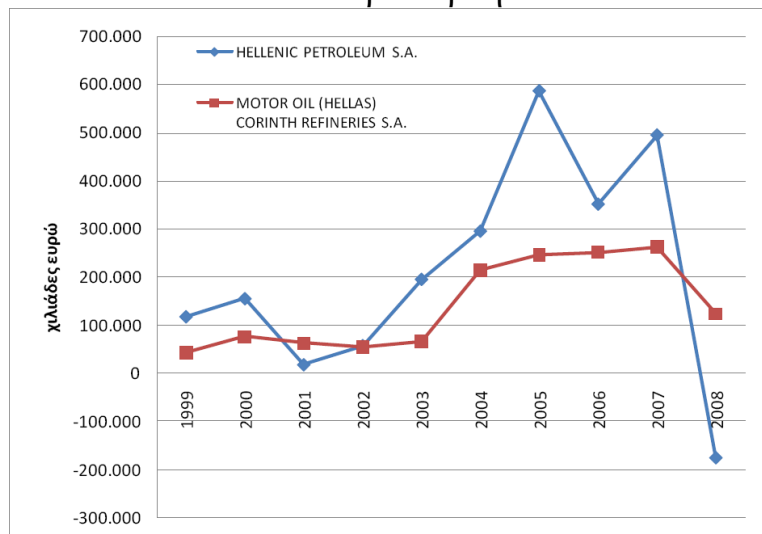
Πηγή: Δαγκαλιδής, Α., 2009, Κλαδική μελέτη 11: Παραγωγή και εμπόριο καυσίμων, Τράπεζα Πειραιώς.

13.3.4. Οικονομικά στοιχεία του υποκλάδου

Πέρα από τις πωλήσεις και το μερίδιο αγοράς, στη συνέχεια παρουσιάζονται επιπλέον οικονομικά στοιχεία των βασικών εταιρειών του υποκλάδου. Το Διάγραμμα 13.6 παρουσιάζει την πορεία των καθαρών κερδών (μετά φόρων) των δύο εταιρειών διύλισης αργού πετρελαίου, όπως αυτά προκύπτουν μετά από επεξεργασία των ισολογισμών και των αποτελεσμάτων χρήσης των εταιρειών. Παρατηρούμε ότι η ΕΛΠΕ, ιδιαίτερα μετά το 2004, παρουσιάζει έντονες αυξομειώσεις των καθαρών κερδών. Αντίθετα, η MOTOR OIL HELLAS, παρά το ότι κατέχει το μικρότερο μερίδιο αγοράς, παρουσιάζει σταθερότητα ως προς το δείκτη καθαρών κερδών και για κάποια έτη η κερδοφορία της φτάνει ή και ξεπερνάει την κερδοφορία της ΕΛΠΕ. Το 2008, η κερδοφορία και των δύο εταιρειών παρουσιάζεται σημαντικά μειωμένη (ιδιαίτερα για την ΕΛΠΕ), κάτι που πιθανότατα οφείλεται στην αστάθεια της αγοράς του πετρελαίου και στις έντονες διακυμάνσεις των διεθνών τιμών το συγκεκριμένο έτος.

Εδώ έχει ενδιαφέρον να αναφερθούν δύο από τους βασικότερους παράγοντες που επηρεάζουν την κερδοφορία των διυλιστηρίων. Ο πρώτος φυσικά είναι οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου. Τα διυλιστήρια αγοράζουν το αργό πετρέλαιο σε τιμές Brent όπως ισχύουν την περίοδο της παραλαβής. Στη συνέχεια, μετά τη διαδικασία διύλισης, πουλάνε τα καύσιμα έχοντας ως τιμή αναφοράς τις τρέχουσες τιμές Brent (μέσος όρος των πέντε τελευταίων ημερών) και όχι την τιμή αγοράς του πετρελαίου. Ο δεύτερος αφορά τη συναλλαγματική ισοτιμία ευρώ/δολαρίου. Τα διυλιστήρια αγοράζουν βάσει τιμών σε δολάρια αλλά πωλούν σε ευρώ. Βάσει αυτών, οι οποιοσδήποτε μεταβολές στις διεθνείς τιμές αργού πετρελαίου αλλά και στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, επιδρούν άμεσα στη μεταβολή της κερδοφορίας των διυλιστηρίων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13.6 Καθαρά κέρδη

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Ο Πίνακας 13.10 παρουσιάζει βασικούς χρηματοοικονομικούς δείκτες του υποκλάδου και των δύο βασικών εταιρειών. Με εξαίρεση το 2008, η απόδοση ενεργητικού και των δύο εταιρειών είναι θετική, αν και όχι ιδιαίτερα υψηλή. Μάλιστα, η απόδοση της MOTOR OIL είναι υψηλότερη από την απόδοση της ΕΛΠΕ. Το 2008, η ΕΛΠΕ έχει αρνητική απόδοση ενεργητικού, λόγω της αρνητικής κερδοφορίας, κάτι που συμπαρασύρει και το δείκτη όλου του κλάδου. Σε ό,τι αφορά την απόδοση ιδίων κεφαλαίων, παρατηρούμε ότι η MOTOR OIL παρουσιάζει πολύ υψηλό δείκτη. Η ΕΛΠΕ έχει θετική απόδοση των ιδίων κεφαλαίων, αλλά σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα απ' ό,τι η MOTOR OIL. Το 2008, τα αρνητικά καθαρά κέρδη της ΕΛΠΕ οδήγησαν σε αρνητική απόδοση. Ο δείκτης επίσης παρουσιάζεται ικανοποιητικός και για το σύνολο του υποκλάδου. Ιδιαίτερα θετικό χαρακτηριστικό για την ΕΛΠΕ είναι ότι παρουσιάζει σταθερά δείκτη ρευστότητας μεγαλύτερο της μονάδας. Αντίθετα, ο ίδιος δείκτης για τη MOTOR OIL είναι σε πολλές περιπτώσεις χαμηλότερος από τη μονάδα. Μεγαλύτερος της μονάδας είναι ο δείκτης και για τον υποκλάδο συνολικά. Σε ό,τι αφορά τη δανειακή πίεση, αυτή παρουσιάζεται σχετικά χαμηλή και για τις δύο εταιρίες, αλλά και για το σύνολο του υποκλάδου. Συγκριτικά, η δανειακή πίεση για τη MOTOR OIL είναι ελαφρώς υψηλότερη απ' ό,τι για την ΕΛΠΕ. Τέλος, το περιθώριο καθαρού κέρδους των εταιρειών παρουσιάζεται θετικό τις περισσότερες χρονιές, αν και τα επίπεδα του δεν είναι ιδιαίτερα υψηλά. Αντίστοιχες είναι και οι παρατηρήσεις για το περιθώριο καθαρού κέρδους του υποκλάδου στο σύνολό του. Σε κάθε περίπτωση, οι χρηματοοικονομικοί δείκτες του υποκλάδου είναι αποτελέσματα των δεικτών των δύο μεγαλύτερων εταιρειών, με την ηγέτιδα ΕΛΠΕ να επηρεάζει σε μεγαλύτερο βαθμό τα αποτελέσματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.10
Χρηματοοικονομικοί δείκτες του υποκλάδου 19.2.0

		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Υποκλάδος 19.2.0	Απόδοση ενεργητικού (%)	7	8	3	4	8	13	17	13	14	-1
	Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (%)	15	16	5	7	14	24	35	25	30	-2
	Ρευστότητα	1,09	1,3	1,6	1,32	1,66	1,47	1,685	1,78	1,6	1,28
	Δανειακή πίεση	0,51	0,51	0,45	0,48	0,45	0,45	0,51	0,49	0,53	0,57
	Περιθώριο καθαρού κέρδους (%)	6	4	2	3	5	8	9	5	6	0
ΕΛΠΕ	Απόδοση ενεργητικού (%)	8	8	1	3	8	11	18	11	13	-5
	Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (%)	13	12	1	4	12	17	30	17	23	-9
	Ρευστότητα	1,37	1,44	1,66	1,34	2,09	2,04	2,247	2,32	2,02	1,5
	Δανειακή πίεση	0,38	0,40	0,35	0,40	0,35	0,34	0,40	0,39	0,45	0,51
	Περιθώριο καθαρού κέρδους (%)	7	5	1	2	5	7	9	5	6	-2
MOTOR OIL	Απόδοση ενεργητικού (%)	9	13	11	10	10	22	19	21	19	10
	Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (%)	69	78	39	35	39	71	73	73	71	39
	Ρευστότητα	0,75	1,09	1,56	1,27	1,04	0,79	0,98	0,94	0,94	0,75
	Δανειακή πίεση	0,87	0,84	0,71	0,73	0,75	0,68	0,74	0,71	0,73	0,74
	Περιθώριο καθαρού κέρδους (%)	5	5	4	4	4	11	8	7	7	2

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασίας ΚΕΠΕ.

13.3.5. Η αγορά των υγρών βιοκαυσίμων

Στο πλαίσιο αυτής της εργασίας, κρίθηκε σκόπιμο να συμπεριληφθεί μια σύντομη περιγραφή της αγοράς των υγρών βιοκαυσίμων για τις μεταφορές και να μελετηθούν οι συνθήκες ανταγωνισμού της αγοράς. Όπως αναλύθηκε, η χρήση πετρελαϊκών προϊόντων στην Ελλάδα βασίζεται κατά κύριο λόγο σε εισαγωγές. Αυτό ενισχύει τη σημασία της εγχώριας παραγωγής υγρών βιοκαυσίμων, που θα αντικαταστήσει ένα μέρος του εισαγόμενου πετρελαίου και θα μειώσει την ενεργειακή εξάρτηση της χώρας.

Ακολουθώντας την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2003/30/EK για την προώθηση της χρήσης των βιοκαυσίμων και άλλων ανανεώσιμων καυσίμων στις μεταφορές, η ελληνική κυβέρνηση υιοθέτησε το Νόμο 3423/2006 για την εισαγωγή των βιοκαυσίμων και άλλων ανανεώσιμων καυσίμων στην ελληνική αγορά. Ο νόμος αυτός ορίζει ένα σύστημα καθορισμού των ετησίων ποσοστώσεων παραγωγής βιοκαυσίμων. Τον Ιούλιο του 2009, το άρθρο 22 του Νόμου 3769/2009 αντικατέστησε τον παραπάνω νόμο. Μάλιστα, αυτό βασίστηκε στην πιο πρόσφατη Οδηγία της Ε.Ε. για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (Οδηγία 2009/28/EK).

Τα τελευταία πέντε χρόνια στην Ελλάδα παράγεται βιοντίζελ, το οποίο χρησιμοποιείται σε μείγμα με το πετρέλαιο κίνησης. Η ανάμειξη του βιοντίζελ με το πετρέλαιο κίνησης γίνεται μέχρι σήμερα στις εγκαταστάσεις των διυλιστηρίων της χώρας. Οι ποσότητες βιοντίζελ που διατίθενται ετησίως στην Ελλάδα καθορίζονται θεσμικά. Συγκεκριμένα, κάθε χρόνο καθορίζεται με υπουργική απόφαση η ετήσια ποσόστωση του βιοντίζελ που υποχρεούνται να παραλάβουν τα διυλιστήρια της χώρας από τις εταιρείες βιοντίζελ. Στη συνέχεια, υπάρχει σύστημα κατανομής της ποσόστωσης στις εταιρείες παραγωγής, αλλά και στις εταιρείες εισαγωγής. Τα βασικά κριτήρια για την κατανομή της ποσόστωσης στις εταιρείες είναι:

- η δυναμικότητα παραγωγής της μονάδας,
- τα συμβόλαια παραγωγής ενεργειακών καλλιεργειών,
- τα προσύμφωνα εισαγωγών,
- οι παραδοθείσες ποσότητες προηγούμενων ετών κλπ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.11

Στοιχεία παραγωγής βιοντίζελ στην Ελλάδα

Έτος	Ποσόστωση (χιλιόλιτρα)	Ποσόστωση (τόνοι)	Δυναμικότητα παραγωγής (τόνοι)	Παραγωγή (τόνοι)
2005	51.000	44.880	35.000	3.000
2006	91.000	80.080	75.000	42.000
2007	114.000	100.320	440.000	100.000
2008	123.000	108.240	565.000	107.000
2009*	182.000	160.160	715.000	-

*Η ποσόστωση του 2009 αφορά στην περίοδο Ιούλιος 2009 – Ιούνιος 2010.

Πηγή: ΥΠΕΚΑ, European Biodiesel Board (EBB)

Ο Πίνακας 13.11 παρουσιάζει την ποσόστωση και την παραγωγή τα τελευταία πέντε χρόνια. Για την περίοδο Ιουλίου 2009–Ιουνίου 2010, η ποσόστωση των 182.000 χιλιολιτρων έχει κατανεμηθεί σε 13 εταιρείες παραγωγής και σε 6 εταιρείες εισαγωγής βιοντίζελ. Πιο συγκεκριμένα, το 89% αυτής της ποσότητας θα καλυφθεί από την εγχώρια παραγωγή και το υπόλοιπο 11% από εισαγωγές. Αυτή η ποσότητα αναμένεται ότι θα καλύψει το 5,7% της κατανάλωσης πετρελαίου κίνησης και το 2,1% της συνολικής κατανάλωσης των καυσίμων αυτοκινήτων.

Λόγω του ότι το κόστος παραγωγής βιοντίζελ είναι υψηλό και υπερβαίνει την τιμή του πετρελαίου κίνησης, το βιοντίζελ ως προϊόν δεν είναι ανταγωνιστικό. Συνεπώς, οι παραγωγοί αντιμετωπίζουν πρόβλημα διάθεσης του προϊόντος στην ελεύθερη αγορά, χωρίς την ύπαρξη κάποιου υποστηρικτικού μηχανισμού. Αυτός είναι και ο λόγος ύπαρξης του συστήματος καθορισμού των ετήσιων ποσοστώσεων βιοντίζελ, μέσω του οποίου έχουμε την εξωτερική ρύθμιση της αγοράς των βιοκαυσίμων, με σκοπό τη στήριξη και την προώθησή τους. Μέχρι το τέλος του 2007, οι καθορισμένες αυτές ποσότητες βιοκαυσίμου εξαιρούνταν από τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης (ΕΦΚ) των καυσίμων και με αυτόν τον τρόπο ο παραγωγός απολάμβανε υψηλότερη τιμή πώλησης. Αυτό το σύστημα επέφερε απώλειες εσόδων για το κράτος και έτσι, από το 2008 και μετά,

το βιοντίζελ εντάχθηκε πλήρως στο ειδικό φορολογικό καθεστώς των καυσίμων. Για να καλυφθεί το αυξημένο κόστος παραγωγής του βιοντίζελ, τα διυλιστήρια υποχρεούνται να παραλάβουν τις καθορισμένες αυτές ποσότητες σε αυξημένη τιμή και το αυξημένο κόστος μετακυλιέται στον τελικό καταναλωτή.

Με αυτό το σύστημα, οι εταιρείες βιοντίζελ είναι απόλυτα εξαρτημένες από την κατανομή της ποσόστωσης που τους εξασφαλίζει τη διάθεση του προϊόντος τους. Αυτό δεν επιτρέπει τη δημιουργία συνθηκών ελεύθερου ανταγωνισμού στην αγορά αυτή. Το βασικό πρόβλημα είναι η ιδιαίτερα χαμηλή ποσόστωση που αυξάνει με αργούς ρυθμούς, γεγονός που περιορίζει σημαντικά τη δυνατότητα αύξησης του αριθμού των εταιρειών του κλάδου. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2007 η ποσόστωση μοιράστηκε μεταξύ 13 εταιρειών, το 2008 μεταξύ 17 εταιρειών και το 2009 μεταξύ 19 εταιρειών. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, οι εταιρείες παραγωγής εξασφαλίζουν ελάχιστη ποσόστωση σε σχέση με τη δυναμικότητά τους, που, όπως φάνηκε προηγουμένως, είναι πολύ υψηλότερη από την εγχώρια παραγωγή.

Ένα δεύτερο πρόβλημα της αγοράς βιοκαυσίμων στην Ελλάδα είναι το μέχρι σήμερα ισχύον καθεστώς σε ό,τι αφορά την ανάμειξη του βιοντίζελ με πετρέλαιο κίνησης, που γινόταν αποκλειστικά στις εγκαταστάσεις των διυλιστηρίων. Μια ρύθμιση που αναμένεται να βελτιώσει σημαντικά τις συνθήκες ανταγωνισμού της αγοράς βιοντίζελ, σε επίπεδο χονδρικού εμπορίου, είναι το να επιτραπεί η ανάμειξη του βιοντίζελ με το πετρέλαιο και στις εγκαταστάσεις των εταιρειών εμπορίας (συμπεριλαμβάνεται στο Νόμο 3769/2009). Με αυτό τον τρόπο, δίνεται η δυνατότητα στις μικρότερες εταιρείες εμπορίας πετρελαιοειδών να ανεξαρτητοποιηθούν από τις εταιρείες διύλισης, σε ό,τι αφορά τουλάχιστον το συγκεκριμένο προϊόν.

13.4. Χονδρικό εμπόριο καυσίμων

Ο κλάδος 46.7 (κατά ΣΤΑΚΟΔ 08) καλύπτει το “Άλλο ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο”. Στο πλαίσιο αυτού του τμήματος της μελέτης εξετάζεται αναλυτικά ο υποκλάδος 46.7.1 “Χονδρικό εμπόριο στερεών, υγρών και αερίων καυσίμων και συναφών προϊόντων”. Ο υποκλάδος, περιλαμβάνει το χονδρικό εμπόριο καυσίμων, γράσων, λιπαντικών, λαδιών για αυτοκίνητα και μηχανές. Σύμφωνα με τα στοιχεία από την “Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007” της ΕΛ.ΣΤΑΤ., ο υποκλάδος περιλαμβάνει ικανό αριθμό επιχειρήσεων με σημαντική απασχόληση, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 13.12.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.12

Βασικά στοιχεία του υποκλάδου 46.7.1

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Αριθμός επιχειρήσεων	1.296	1.330	1.588	1.638	1.883	2.059	1.961	1.965
Απασχόληση (άτομα)	9.016	9.580	10.710	8.020	9.435	10.191	9.808	10.490

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

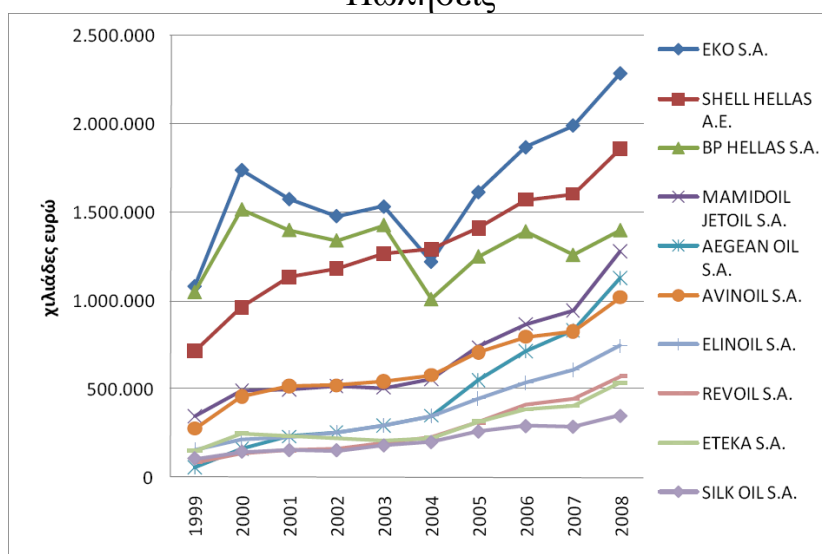
Η διακίνηση των καυσίμων στην εγχώρια αγορά πραγματοποιείται αποκλειστικά από τις εταιρείες εμπορίας πετρελαιοειδών. Όπως αναλύθηκε, στην

Ελλάδα υπάρχουν 19 εταιρείες με άδεια τύπου Α, για την εμπορία βενζινών, πετρελαίου κίνησης, πετρελαίου θέρμανσης και μαζούτ. Αυτές, όπως θα φανεί και στη συνέχεια, κατέχουν το μεγαλύτερο μερίδιο του υποκλάδου. Ένα βασικό στοιχείο που φαίνεται να έχει σημαντικές επιδράσεις στην αγορά είναι το θεσμικό πλαίσιο μεταφοράς των καυσίμων, στην οποία χρησιμοποιούνται περίπου 1.300 βυτιοφόρα δημόσιας χρήσης και περίπου 500 βυτιοφόρα ιδιωτικής χρήσης των εταιρειών εμπορίας.

13.4.1. Οικονομικά στοιχεία του υποκλάδου

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα οικονομικά στοιχεία των δέκα μεγαλύτερων εταιρειών του υποκλάδου, όπως προκύπτουν από την επεξεργασία των στοιχείων των ισολογισμών και αποτελεσμάτων χρήσης. Στο Διάγραμμα 13.7 παρουσιάζονται οι πωλήσεις των εταιρειών. Σε γενικές γραμμές, οι πωλήσεις των εταιρειών παρουσιάζουν αυξητική πορεία που οφείλεται βέβαια στην αύξηση των ποσοτήτων που πωλούνται, αλλά κυρίως στη συνεχή αύξηση των τιμών του αργού πετρελαίου, που συμπαρασύρει και τις τιμές των καυσίμων. Οι κυρίαρχες εταιρείες με μεγάλη διαφορά από τις υπόλοιπες είναι οι ΕΚΟ, SHELL και BP. Μέχρι και το 2003, το μεγαλύτερο μερίδιο των πωλήσεων κατείχαν οι ΕΚΟ και BP. Μετά κυριάρχησαν οι ΕΚΟ και SHELL. Το 2004 οι πωλήσεις των ΕΚΟ και BP παρουσιάζουν έντονη πτώση. Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, από το 2009, οι εταιρείες ΕΚΟ και BP ανήκουν στον όμιλο της ΕΛΠΕ. Αντίστοιχα, οι εταιρείες AVIN και SHELL, από το 2009, ανήκουν στον όμιλο της MOTOR OIL. Θα πρέπει λοιπόν από εδώ και πέρα οι πωλήσεις των παραπάνω εταιρειών να υπολογίζονται αθροιστικά. Από τις λοιπές εταιρείες, η MAMIDOIL και AEGEAN παρουσιάζουν έντονα ανοδική πορεία των πωλήσεών τους και αποκτούν όλο και περισσότερο σημαντική θέση στην αγορά.

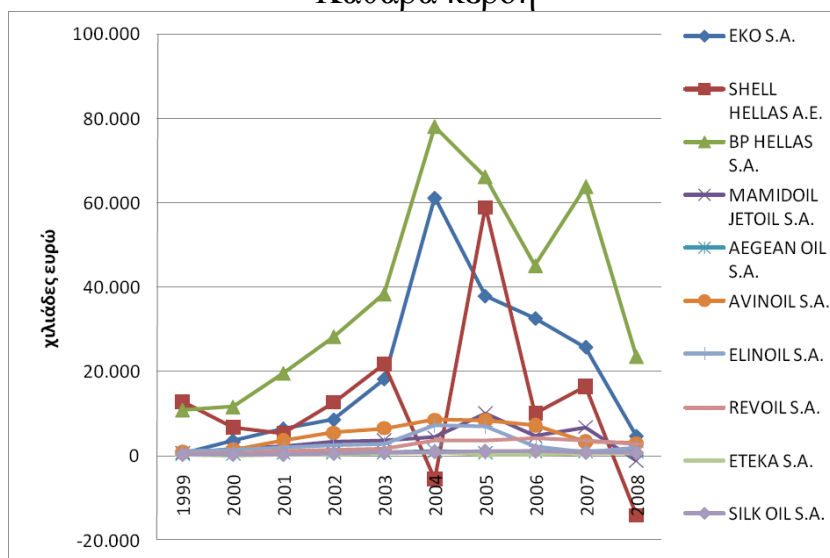
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13.7
Πωλήσεις

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Το Διάγραμμα 13.8 παρουσιάζει τα καθαρά κέρδη των παραπάνω εταιρειών. Εδώ η εικόνα διαφέρει σημαντικά από αυτό που παρουσιάζεται στις πωλήσεις. Οι διακυμάνσεις στην κερδοφορία των εταιρειών είναι πολύ έντονη και σχετίζεται άμεσα με την πορεία των διεθνών τιμών του αργού πετρελαίου, αλλά και τη συναλλαγματική ισοτιμία ευρώ/δολαρίου. Η ΕΚΟ και η ΒΡ, παρά την πτώση των πωλήσεών τους το 2004, την ίδια χρονιά παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα κέρδη. Αντίθετα, η SHELL που έχει σταθερή αυξητική πορεία των πωλήσεών της, παρουσιάζει δείκτη κερδοφορίας με πολύ έντονες αυξομειώσεις. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον ότι η κερδοφορία των υπολοίπων εταιρειών κυμαίνεται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13.8
Καθαρά κέρδη

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Ο Πίνακας 13.13 παρουσιάζει βασικούς χρηματοοικονομικούς δείκτες που αφορούν τον υποκλάδο 46.7.1. Σε ό,τι αφορά το σύνολο του υποκλάδου, παρατηρούμε ότι τόσο η απόδοση του ενεργητικού, όσο και η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων, είναι θετική για όλα τα έτη της ανάλυσης. Και στις δύο περιπτώσεις, παρατηρείται μείωση των αποδόσεων το 2008, κάτι που φαίνεται να συνδέεται με τις αυξημένες διεθνείς τιμές του αργού πετρελαίου και συνεπώς το αυξημένο κόστος των εταιρειών εμπορίας και τη μειωμένη κερδοφορία τους. Θετικό στοιχείο του υποκλάδου είναι ο δείκτης ρευστότητας που για όλα τα έτη είναι μεγαλύτερος της μονάδας, γεγονός που δείχνει ότι τα άμεσα ρευστοποιήσιμα περιουσιακά στοιχεία του υποκλάδου επαρκούν για την κάλυψη των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων. Ένα δεύτερο θετικό στοιχείο είναι η χαμηλή δανειακή πίεση των εταιρειών του υποκλάδου. Τέλος, ο υποκλάδος παρουσιάζει θετικό, αν και χαμηλό, περιθώριο καθαρού κέρδους. Ο δείκτης είναι επίσης μειωμένος για το 2008 λόγω της ανόδου των διεθνών τιμών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.13
Χρηματοοικονομικοί δείκτες του υποκλάδου 46.7.1

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Απόδοση ενεργητικού (%)										
EKO S.A.	0	1	2	3	5	15	8	6	4	1
SHELL HELLAS A.E.	7	2	2	4	7	-2	18	3	4	-4
BP HELLAS S.A.	4	3	6	7	10	19	14	10	13	5
MAMIDOIL JETOIL	1	1	1	2	2	2	3	1	2	0
AEGEAN OIL S.A.	3	1	1	2	2	2	1	1	1	1
AVINOIL S.A.	1	1	3	5	6	7	6	4	2	2
ELINOIL S.A.	3	3	4	5	5	9	7	2	1	1
REVOIL S.A.	3	3	5	6	6	12	9	8	6	4
ETEKA S.A.	1	0	1	0	2	3	0	1	1	1
SILK OIL S.A.	3	2	2	4	5	5	3	3	2	2
Σύνολο 46.7.1	2	0	3	4	6	8	8	5	4	1
Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (%)										
EKO S.A.	0	3	5	6	11	31	18	15	11	2
SHELL HELLAS A.E.	29	8	6	13	25	-7	60	11	17	-15
BP HELLAS S.A.	9	7	11	15	20	31	26	18	25	10
MAMIDOIL JETOIL	10	21	38	52	36	36	17	8	11	-2
AEGEAN OIL S.A.	12	3	5	6	6	7	5	6	7	6
AVINOIL S.A.	19	23	38	56	58	49	47	39	25	18
ELINOIL S.A.	12	16	19	22	22	22	20	6	3	6
REVOIL S.A.	11	15	23	28	12	23	21	23	18	14
ETEKA S.A.	8	1	9	3	12	15	2	6	8	9
SILK OIL S.A.	13	14	12	48	843	67	24	30	28	23
Σύνολο 46.7.1	5	1	8	12	17	22	24	15	15	4
Ρευστότητα										
EKO S.A.	1,21	1,27	1,36	1,43	1,16	1,01	1,01	1,00	1,13	1,07
SHELL HELLAS A.E.	0,98	1,03	1,06	0,88	0,86	0,97	1,17	1,14	1,06	1,09
BP HELLAS S.A.	1,69	1,90	1,89	1,71	1,74	1,97	2,01	1,65	1,92	1,98
MAMIDOIL JETOIL	1,06	0,95	0,91	0,91	0,87	0,87	0,90	1,22	1,34	1,21
AEGEAN OIL S.A.	1,06	1,47	1,33	1,22	1,22	1,14	1,05	1,02	1,00	0,99
AVINOIL S.A.	0,99	1,05	1,05	0,97	0,79	1,11	1,02	1,00	0,91	1,03
ELINOIL S.A.	0,90	0,88	0,88	0,89	0,92	1,72	1,23	1,25	1,18	1,64
REVOIL S.A.	0,85	0,75	0,84	0,70	1,15	0,98	0,95	1,09	1,11	1,19
ETEKA S.A.	0,98	0,96	0,93	0,87	0,87	0,90	0,93	0,89	0,88	1,03
SILK OIL S.A.	1,03	1,03	1,03	0,94	0,86	0,93	1,02	1,01	0,99	0,98
Σύνολο 46.7.1	1,07	1,22	1,24	1,17	1,12	1,18	1,17	1,16	1,20	1,21
Δανειακή πίεση										
EKO S.A.	0,58	0,64	0,58	0,53	0,52	0,51	0,58	0,59	0,62	0,59
SHELL HELLAS A.E.	0,76	0,72	0,71	0,72	0,73	0,73	0,70	0,73	0,75	0,73
BP HELLAS S.A.	0,55	0,54	0,47	0,53	0,51	0,40	0,46	0,44	0,50	0,47
MAMIDOIL JETOIL	0,93	0,94	0,96	0,96	0,94	0,94	0,81	0,82	0,84	0,83
AEGEAN OIL S.A.	0,75	0,62	0,71	0,74	0,72	0,76	0,85	0,87	0,90	0,91
AVINOIL S.A.	0,93	0,94	0,91	0,91	0,90	0,85	0,88	0,89	0,93	0,91
ELINOIL S.A.	0,77	0,79	0,78	0,76	0,76	0,59	0,67	0,73	0,77	0,74
REVOIL S.A.	0,70	0,77	0,77	0,80	0,51	0,50	0,60	0,67	0,67	0,70
ETEKA S.A.	0,89	0,89	0,89	0,86	0,86	0,83	0,89	0,90	0,91	0,91
SILK OIL S.A.	0,80	0,85	0,86	0,93	0,99	0,93	0,87	0,92	0,94	0,93
Σύνολο 46.7.1	0,70	0,70	0,67	0,68	0,67	0,63	0,67	0,69	0,72	0,72

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.13 (συνέχεια)

	Περιθώριο καθαρού κέρδους (%)									
EKO S.A.	0,0	0,2	0,4	0,6	1,2	5,0	2,3	1,7	1,3	0,2
SHELL HELLAS A.E.	1,8	0,7	0,5	1,1	1,7	-0,4	4,2	0,6	1,0	-0,8
BP HELLAS S.A.	1,0	0,8	1,4	2,1	2,7	7,7	5,3	3,2	5,1	1,7
MAMIDOIL JETOIL	0,2	0,3	0,4	0,7	0,7	0,8	1,3	0,5	0,7	-0,1
AEGEAN OIL S.A.	0,8	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
AVINOIL S.A.	0,3	0,3	0,7	1,0	1,2	1,5	1,2	0,9	0,4	0,3
ELINOIL S.A.	0,6	0,7	0,8	1,0	1,0	2,1	1,6	0,4	0,2	0,3
REVOIL S.A.	0,5	0,4	0,6	0,8	0,9	1,6	1,2	1,0	0,8	0,5
ETEKA S.A.	0,2	0,0	0,1	0,0	0,2	0,3	0,0	0,1	0,1	0,1
SILK OIL S.A.	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,2
Σύνολο 46.7.1	0,5	0,0	0,7	1,0	1,5	2,4	2,3	1,2	1,2	0,2

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Στη συνέχεια γίνεται ανάλυση των χρηματοοικονομικών δεικτών για κάθε μία από τις δέκα κυριότερες εταιρείες του υποκλάδου. Παρατηρούμε ότι τα συμπεράσματα ταιριάζουν σε μεγάλο βαθμό με τα γενικά σχόλια για το σύνολο του υποκλάδου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η υψηλή απόδοση ενεργητικού της BP, καθώς και οι υψηλές αποδόσεις ιδίων κεφαλαίων των BP, SHELL, αλλά και κάποιων μικρότερων εταιρειών όπως είναι οι AVINOIL, REVOIL και SILK OIL. Σε ό,τι αφορά τη ρευστότητα, αυτή παρουσιάζεται στις περισσότερες περιπτώσεις ικανοποιητική. Φαίνεται όμως ότι τα τελευταία χρόνια κάποιες εταιρείες όπως η EKO και η SHELL, αλλά και κάποιες μικρότερες, όπως οι AEGEAN και AVINOIL παρουσιάζουν οριακά κάποια προβλήματα ρευστότητας. Τέλος, η ETEKA και η SILK OIL δείχνουν να έχουν διαχρονικά οριακή ρευστότητα. Αντίστοιχα, η δανειακή πίεση σε όλες τις περιπτώσεις εμφανίζεται να είναι μικρότερη της μονάδας, γεγονός πολύ θετικό για την λειτουργία των εταιρειών χωρίς κινδύνους. Τέλος, αναφορικά με τα περιθώρια καθαρού κέρδους των εταιρειών, δείχνουν να είναι θετικά για τις περισσότερες των περιπτώσεων. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα περιθώρια της BP που είναι κατά πολύ υψηλότερα των υπολοίπων εταιρειών.

13.4.2. Ανταγωνισμός και συγκέντρωση του υποκλάδου

Ο υποκλάδος του χονδρικού εμπορίου καυσίμων παρουσιάζει στοιχεία πολύ υψηλής συγκέντρωσης. Κατατάσσοντας τις εταιρείες εμπορίας καυσίμων βάσει των πωλήσεων το 2008, παρατηρούμε ότι οι δέκα πρώτες εταιρείες κατέχουν το 85% - 90% της αγοράς τα τελευταία δέκα χρόνια. Ο Πίνακας 13.14 παρουσιάζει τα μερίδια πωλήσεων των μεγαλύτερων εταιρειών του υποκλάδου. Τα χρηματοοικονομικά στοιχεία των συγκεκριμένων εταιρειών παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη ενότητα. Η μεγάλη συγκέντρωση δικαιολογεί και το ότι οι δείκτες του υποκλάδου αντικατοπτρίζουν σε μεγάλο βαθμό τους δείκτες των δέκα αυτών εταιρειών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.14

Μερίδια πωλήσεων των μεγαλύτερων εταιρειών του υποκλάδου (%)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EKO S.A.	25	26	23	22	21	18	19	18	18	17
SHELL HELLAS A.E.	16	14	17	18	18	19	16	16	15	14
BP HELLAS S.A.	24	23	21	20	20	15	14	14	12	11
MAMIDOIL JETOIL	8	7	7	8	7	8	9	9	9	10
AEGEAN OIL S.A.	1	2	3	4	4	5	6	7	8	9
AVINOIL S.A.	6	7	8	8	8	8	8	8	8	8
ELINOIL S.A.	4	3	3	4	4	5	5	5	6	6
REVOIL S.A.	2	2	2	2	3	3	4	4	4	4
ETEKA S.A.	3	4	3	3	3	3	4	4	4	4
SILK OIL S.A.	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3
Σύνολο	91	91	90	90	90	88	88	87	85	85
Δείκτες συγκέντρωσης										
CR4	73	71	68	67	66	60	58	56	53	52
CR8	86	85	84	85	85	82	81	81	78	79
Herfindahl	16	16	14	14	13	11	11	10	10	9

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες συγκέντρωσης του υποκλάδου παρουσιάζονται πάρα πολύ υψηλοί. Παρατηρούμε ότι οι τέσσερις μεγαλύτερες εταιρείες (EKO, SHELL, BP και JETOIL) κατέχουν το 2008 μερίδιο αγοράς μεγαλύτερο του 50% (δείκτης συγκέντρωσης CR4). Αντίστοιχα, ο δείκτης CR8 παρουσιάζει τις οκτώ μεγαλύτερες εταιρείες του υποκλάδου να κατέχουν το 2008 ποσοστό περίπου 80% επί των συνολικών πωλήσεων. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έντονη πτώση του δείκτη CR4 από 73% το 1999 σε 52% το 2008. Φαίνεται ότι ένα ποσοστό του μεριδίου των πωλήσεων πέρασε στις εταιρείες που ακολουθούν τις τέσσερις αυτές εταιρείες. Ιδιαίτερα η AEGEAN παρουσίασε σημαντική αύξηση στο μερίδιό της, ξεπερνώντας τις AVINOIL, ELINOIL, REVOIL ETEKA και SILKOIL. Αντίστοιχα, ο δείκτης CR8 παρουσιάζει πολύ μικρότερη μείωση σε σχέση με τον CR4 και αυτό οφείλεται στην αύξηση των μεριδίων αγοράς των τεσσάρων επιχειρήσεων που ακολουθούν τις αρχικές.

Τα στοιχεία που αφορούν τη συγκέντρωση του κλάδου γίνονται ακόμη πιο έντονα εάν μελετήσουμε πιο αναλυτικά τη δομή της αγοράς. Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, η EKO αποτελεί θυγατρική εταιρεία του ομίλου ΕΛΠΕ. Ο ίδιος όμιλος εξαγόρασε μέσα στο 2009 και την BP. Παρατηρούμε λοιπόν ότι ο όμιλος ελέγχει το 28% της εμπορίας καυσίμων στην Ελλάδα. Αντίστοιχα, η AVINOIL ανήκει στον όμιλο MOTOR OIL που το 2009 εξαγόρασε και την SHELL. Έτσι, μέσω των δύο αυτών εταιρειών εμπορίας καυσίμων, ο όμιλος MOTOR OIL ελέγχει το 22% του χονδρικού εμπορίου καυσίμων. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι οι δύο εταιρείες που διαχειρίζονται το 100% του κλάδου διύλισης αργού πετρελαίου στην Ελλάδα, κατέχουν επίσης και το 50% της εμπορίας καυσίμων.

13.4.3. Θέματα ανταγωνισμού στο χονδρικό εμπόριο καυσίμων

Σε αυτό το τμήμα της μελέτης γίνεται προσπάθεια καταγραφής και ανάλυσης των παραγόντων που περιορίζουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό στον υποκλάδο της εμπορίας των καυσίμων. Οι βασικοί παράγοντες είναι:

- η υποχρεωτική τήρηση αποθεμάτων ασφαλείας,
- η εκπαιδευτική πολιτική των εταιριών εμπορίας,
- η κλειστή αγορά των βυτιοφόρων,
- η τιμολογιακή πολιτική των διυλιστηρίων.

Σύμφωνα με έκθεση της Επιτροπής Ανταγωνισμού⁶, το ισχύον νομικό πλαίσιο που επιβάλλει την τήρηση αποθεμάτων ασφαλείας αποτελεί βασική τροχοπέδη στην ανάπτυξη συνθηκών ελεύθερου ανταγωνισμού στην αγορά των καυσίμων. Συγκεκριμένα, ο Νόμος 3054/2002 επιβάλλει σε όσους εισάγουν αργό πετρέλαιο, πετρελαιοειδή ή ημικατεργασμένα προϊόντα προς κατανάλωση, την υποχρεωτική τήρηση αποθεμάτων ασφαλείας που να ισούται με το 90/365 των καθαρών εισαγωγών. Αυτή η υποχρέωση, σε συνδυασμό με τη στενότητα των αποθηκευτικών χώρων και τη δυσχέρεια στην έκδοση νέων αδειών για χώρους αποθήκευσης καυσίμων (περιβαλλοντικοί λόγοι, τοπικές αντιδράσεις, γραφειοκρατικές διαδικασίες κλπ.), στην ουσία δημιουργεί έντονη δυσχέρεια στις εταιρείες εμπορίας πετρελαιοειδών να πραγματοποιήσουν εισαγωγές ανεξάρτητα από τα διυλιστήρια. Έτσι, παρατηρούμε ότι η κατανομή της αποθηκευτικής ικανότητας παρέχει στις δύο εταιρείες διύλισης και τις θυγατρικές τους εταιρείες εμπορίας πετρελαιοειδών, σημαντικά πλεονεκτήματα έναντι των μικρότερων εταιρειών εμπορίας και κυρίως αυτών που δεν διαθέτουν αποθηκευτικούς χώρους. Συγκεκριμένα, η ΕΛΠΕ κατέχει το 41% της συνολικής αποθηκευτικής ικανότητας, η MOTOR OIL το 16%, η JETOIL το 14%, και οι υπόλοιπες το 29%. Από αυτό φαίνεται η εξάρτηση των εταιρειών εμπορίας από τους δύο μεγάλους ομίλους (ΕΛΠΕ και MOTOR OIL) και οι ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη των θυγατρικών τους εταιρειών (ΕΚΟ, SHELL, BP και AVINOIL).

Σύμφωνα λοιπόν με την Επιτροπή Ανταγωνισμού, η υφιστάμενη νομοθεσία περί τήρησης αποθεμάτων ασφαλείας θα πρέπει να τροποποιηθεί, έτσι ώστε η ευθύνη για την τήρησή τους να ανήκει σε ξεχωριστό φορέα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που θα δημιουργηθεί για το σκοπό αυτό. Ο φορέας, θα πρέπει να αναλαμβάνει την τήρηση των απαιτούμενων αποθεμάτων ασφαλείας για κάθε εταιρεία που θα εισάγει πετρέλαιο και πετρελαιοειδή προϊόντα, και φυσικά θα αμείβεται για της προσφερόμενες υπηρεσίες (βάσει ποσοτήτων και χρόνου αποθήκευσης) από τις ίδιες τις εταιρείες εισαγωγής. Με τον τρόπο αυτό οι εταιρείες εμπορίας και οι λοιποί εν δυνάμει εισαγωγείς (μεγάλοι τελικοί καταναλωτές), ανεξαρτήτως μεγέθους και αποθηκευτικής δυναμικότητας, θα μπορούν να εισάγουν χωρίς περιορισμούς τις ποσότητες που επιθυμούν, ενισχύοντας τον ανταγωνισμό τόσο στην αγορά της διύλισης, όσο και στην εμπορία.

Ένα δεύτερο ζήτημα που επιδρά αρνητικά στις συνθήκες ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών εμπορίας, αλλά και μεταξύ των πρατηρίων καυσίμων

⁶ Επιτροπή Ανταγωνισμού, 2008, “Μέτρα και προτάσεις ενίσχυσης του ανταγωνισμού στον κλάδο αγοράς και εμπορίας πετρελαιοειδών σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 του ν. 703/1977 όπως ισχύει”.

σχετίζεται με την επιλεκτική εκπωτική πολιτική των εταιρειών εμπορίας προς τους πρατηριούχους. Πιο συγκεκριμένα, ορισμένες εταιρείες δεν χορηγούν εκπτώσεις σύμφωνα με αντικειμενικά κριτήρια (όγκος πωλήσεων, διαφάνεια στην επένδυση κλπ.), αλλά τις λεγόμενες «υποστηρικτικές» εκπτώσεις, που αφορούν σε εκπτώσεις που δίνονται κατά βούληση της εταιρείας για να στηρίξει τη δραστηριότητα συγκεκριμένου πρατηρίου του δικτύου της, και όσο υφίσταται την ανταγωνιστική πίεση πρατηρίου άλλης εταιρείας. Με αυτό τον τρόπο, δημιουργούνται συνθήκες αδιαφάνειας και μειωμένου ανταγωνισμού, τόσο στο επίπεδο του χονδρικού εμπορίου, όσο και στο επίπεδο του λιανικού εμπορίου. Εάν αντίθετα, καταργηθούν οι υποστηρικτικές εκπτώσεις, ενώ θα επιτρέπεται η χορήγηση εκπτώσεων μόνο βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, τότε δύναται να βελτιωθούν σημαντικά οι συνθήκες ανταγωνισμού στην αγορά των καυσίμων.

Πολύ βασικό στοιχείο που δυσχεραίνει τις συνθήκες ελεύθερης αγοράς καυσίμων, αφορά στο θεσμικό πλαίσιο σχετικά με τη διακίνηση των υγρών καυσίμων από τις εταιρείες εμπορίας στους πρατηριούχους. Η μεταφορά με Δημοσίας Χρήσης Βυτιοφόρα (ΔΧΒ) λειτουργεί μέχρι σήμερα κάτω από συγκεκριμένο ρυθμιστικό πλαίσιο (αγορανομικές διατάξεις), με καθοριζόμενα από το κράτος ελάχιστα (κατώτατα) κόμιστρα, τα οποία αναπροσαρμόζονται σε τακτά χρονικά διαστήματα, ενώ ο αριθμός των αδειών για νέα ΔΧΒ είναι σχετικά περιορισμένος. Σύμφωνα με το μέχρι σήμερα ισχύον θεσμικό πλαίσιο, η πολιτεία (με ΚΥΑ) καθορίζει τα κατώτατα όρια κομίστρου για τη μεταφορά των υγρών καυσίμων με ΔΧΒ αυτοκίνητα, κάτι που δεν συμβαδίζει με τους κανόνες του ελεύθερου ανταγωνισμού. Από την άλλη, σε ό,τι αφορά στη διακίνηση πετρελαιοειδών με Ιδιωτικής Χρήσης Βυτιοφόρα (ΙΧΒ), οι περιορισμοί του θεσμικού πλαισίου σχετικά με το μέγεθος και τον αριθμό των βυτιοφόρων ιδιωτικής χρήσης, καθώς και οι δυσκολίες στην αντικατάσταση παλαιών ΙΧΒ, επιβάλλουν τη χρήση υπηρεσιών από το κλειστό επάγγελμα των δημοσίας χρήσης βυτιοφόρων αυτοκινήτων. Σύμφωνα μάλιστα με πρόσφατη απόφαση (Νοέμβριος 2009) του Συμβουλίου της Επικρατείας, ακυρώθηκε ως αντισυνταγματική υπουργική απόφαση που καθόριζε τον μέγιστο αριθμό ΙΧΒ που μπορεί να χρησιμοποιεί μια εταιρεία εμπορίας πετρελαιοειδών, κάτι που την ανάγκαζε να χρησιμοποιεί ΔΧΒ για τη μεταφορά των καυσίμων της.

Πρόσφατα, κατατέθηκε από το Υπ. Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, σχέδιο νόμου που προβλέπει τη σταδιακή απελευθέρωση των οδικών εμπορευματικών μεταφορών μέσα στα επόμενα τρία έτη. Το σχέδιο νόμου στοχεύει στην απελευθέρωση του αριθμού των χορηγούμενων αδειών ΒΔΧ, καθώς και την απελευθέρωση του κομίστρου. Επισημαίνεται ότι κατ' εξαίρεση στην περίπτωση των ΔΧΒ, σε σύγκριση με τις άλλες κατηγορίες φορτηγών ΔΧ, το κόμιστρο μπορεί να καθορίζεται ως προς μια ανώτατη τιμή, η οποία πρέπει να δικαιολογείται επαρκώς και να εφαρμόζεται μόνο σε νησιά, απομονωμένες και ορεινές περιοχές, όταν περιορίζεται η πρόσβαση των ΔΧΒ στην αγορά. Ως αποτέλεσμα από την εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου, αναμένεται ότι θα βελτιωθούν οι συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού, τόσο στο στάδιο του

χονδρικού, όσο και στο στάδιο του λιανικού εμπορίου καυσίμων και θα συμβάλλει στη μείωση των λιανικών τιμών των καυσίμων.

Τέλος, ένα ζήτημα που μειώνει τις συνθήκες διαφάνειας και κατ' επέκταση του ανταγωνισμού στον κλάδο εμπορίας καυσίμων είναι η τιμολογιακή πολιτική που ακολουθείται από τις εταιρείες διύλισης. Οι προσαυξήσεις που επιβάλλουν οι εγχώριες εταιρείες διύλισης στους πελάτες τους (εταιρείες εμπορίας, μεγάλοι τελικοί καταναλωτές) πλέον της βασικής τιμής, περιλαμβάνουν μεταξύ των άλλων συγκεκριμένα στοιχεία κόστους (διακίνηση, αποθήκευση, χρηματοοικονομικά κόστη, κόστος τήρησης αποθεμάτων ασφαλείας, κλπ.) τα οποία δεν είναι αναλυτικά επιμερισμένα. Αυτό έχει ως συνέπεια οι πελάτες των εγχώριων εταιρειών διύλισης να μη γνωρίζουν επακριβώς τι περιλαμβάνεται στη σχετική προσαύξηση. Δεδομένου ότι επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό το κόστος αγοράς του προϊόντος, το ποσό αυτό θα πρέπει να υπολογίζεται με διαφάνεια. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης του κλάδου από την Επιτροπή Ανταγωνισμού, σε αρκετές περιπτώσεις, το ποσό αυτό ενδέχεται να είναι υψηλότερο σε σχέση με αυτό που χρεώνουν τα διυλιστήρια στο εξωτερικό. Η διαφάνεια στην ανάλυση των στοιχείων κόστους που εμπεριέχει η σχετική προσαύξηση, σε συνδυασμό με την αύξηση των δυνατοτήτων των εταιρειών για εισαγωγές, μπορεί να συμβάλλει μεσοπρόθεσμα στη μείωση των τιμών των πετρελαιοειδών.

Όπως φαίνεται, ο υποκλάδος παρουσιάζει έντονη συγκέντρωση και στοιχεία олиγοπωλίου. Οι μεγάλες επιχειρήσεις έχουν κατηγορηθεί κατά καιρούς για σύσταση καρτέλ ή εναρμονισμένες εμπορικές πρακτικές. Βάσει των συμπερασμάτων της ανάλυσης των ανταγωνισμού του υποκλάδου, η Επιτροπή Ανταγωνισμού επέβαλε πρόστιμα σε μεγάλες εταιρείες εμπορίας. Συγκεκριμένα, το 2008, η επιτροπή επέβαλε πρόστιμα 30 εκατ. ευρώ στην BP και 19,6 στην SHELL. Με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή Ανταγωνισμού πρότεινε για πρώτη φορά μέτρα που αφορούν τα διυλιστήρια και τις εταιρείες εμπορίας και σχετίζονται μεταξύ άλλων με την εκπωτική πολιτική των εταιρειών εμπορίας υγρών καυσίμων προς τα πρατήρια, την προμήθεια καυσίμων των ανεξάρτητων πρατηρίων απευθείας από τα διυλιστήρια, καθώς και μέτρα ενίσχυσης της διαφάνειας των τιμών. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι μετά την επιβολή των προστίμων το 2008, με σκοπό την προστασία του ανταγωνισμού της αγοράς, είχαμε την αποχώρηση των εταιρειών BP και SHELL από την ελληνική αγορά και την εξαγορά τους από την ΕΛΠΕ και τη MOTOR OIL, αντίστοιχα. Ως αποτέλεσμα, οδηγηθήκαμε σε μεγαλύτερη συγκέντρωση του υποκλάδου, όπως αναλύθηκε προηγουμένως. Φυσικά δεν θα πρέπει να εξαχθούν άμεσα συμπεράσματα από αυτό για την αποδοτικότητα του συγκεκριμένου μέτρου, αλλά θα πρέπει να αποτελέσει προβληματισμό στην περαιτέρω χάραξη στρατηγικής.

Σε κάθε περίπτωση, όπως φάνηκε από την προηγούμενη ανάλυση, είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι, παρά τις αντίξοες συνθήκες ανταγωνισμού στην εμπορία των καυσίμων, οι μεσαίες επιχειρήσεις του υποκλάδου εμφανίζονται να

αυξάνουν τα μερίδια τους σε βάρος κυρίως των μεγαλύτερων εταιρειών. Αντίθετα, τα μερίδια των περισσότερων μικρών εταιρειών μειώνονται.

13.5. Λιανικό εμπόριο καυσίμων

Ο κλάδος 47.3 (κατά ΣΤΑΚΟΔ 08) αφορά στο “Λιανικό εμπόριο καυσίμων κίνησης σε ειδικευμένα καταστήματα” και στην ουσία καλύπτει μόνο έναν υποκλάδο, τον 47.3.0. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα διαθέσιμα δημοσιευμένα στοιχεία ισολογισμών και αποτελεσμάτων χρήσης αφορούν πολύ μικρό μέρος των εταιρειών του συγκεκριμένου υποκλάδου. Για το λόγο αυτό, η ανάλυση στην παρούσα ενότητα βασίστηκε κυρίως σε άλλες πηγές στοιχείων. Ο Πίνακας 13.15 παρουσιάζει τα βασικά στοιχεία του υποκλάδου, όπως αυτά προκύπτουν από τη “Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007” της ΕΛ.ΣΤΑΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.15
Βασικά στοιχεία του υποκλάδου 47.3.0

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Αριθμός επιχειρήσεων	5.820	5.826	6.231	6.210	6.016	6.311	6.742	6.675
Απασχόληση (άτομα)	19.937	20.480	20.393	22.194	20.135	20.587	20.886	21.101
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (χιλιάδες ευρώ)	424.067	703.971	398.494	565.897	439.732	400.740	518.200	489.943
Κύκλος εργασιών (χιλιάδες ευρώ)	2.687.959	2.735.375	3.146.638	3.567.971	3.437.151	6.008.041	7.198.463	7.443.239

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

13.5.1. Πωλήσεις και λιανικές τιμές πώλησης καυσίμων

Οι πωλήσεις του υποκλάδου μπορούν να χωριστούν σε δύο κύριες κατηγορίες: α) τις πωλήσεις της εσωτερικής αγοράς, που αφορούν στα καύσιμα που καταναλώνονται εντός της επικράτειας και β) τις πωλήσεις της διεθνούς αγοράς, για τα αεροπορικά και τα ναυτιλιακά καύσιμα. Ο Πίνακας 13.16 παρουσιάζει αναλυτικά την πορεία των πωλήσεων τα τελευταία χρόνια. Όπως φαίνεται, το μεγαλύτερο μέρος των πωλήσεων της εσωτερικής αγοράς αφορά στο πετρέλαιο κίνησης και θέρμανσης και ακολουθούν οι διάφοροι τύποι βενζινών. Είναι χαρακτηριστική η συνεχής μείωση που παρουσιάζει η κατανάλωση πετρελαίου θέρμανσης, μετά το 2005. Αυτό, πιθανότατα, οφείλεται στην αντικατάσταση της χρήσης του πετρελαίου από φυσικό αέριο. Αντίστοιχα, στη διεθνή αγορά, το μεγαλύτερο μέρος των πωλήσεων αφορά στο ναυτιλιακό μαζούτ.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται διαχρονικά οι λιανικές τιμές πώλησης των υγρών καυσίμων στην Ελλάδα, συγκριτικά με το μέσο όρο της ΕΕ27. Η καταγραφή των τιμών γίνεται σε εξαμηνιαία βάση. Τα Διαγράμματα 13.9 και 13.10 δείχνουν την πορεία των τιμών των καυσίμων κίνησης (αμόλυβδη βενζίνη και πετρέλαιο κίνησης, αντίστοιχα). Παρατηρούμε ότι μέχρι και το τέλος του 2009, οι τιμές των καυσίμων στην Ελλάδα βρίσκονται χαμηλότερα από το μέσο όρο της Ευρώπης. Όπως όμως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα του

κεφαλαίου, μέσα στο 2010 υπήρξαν σημαντικές μεταβολές στον ΕΦΚ των καυσίμων κίνησης (Πίνακας 13.4). Αυτό οδήγησε σε έντονες αυξήσεις των λιανικών τιμών πώλησης της βενζίνης και του πετρελαίου κίνησης με αποτέλεσμα να ξεπεράσουν τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.16

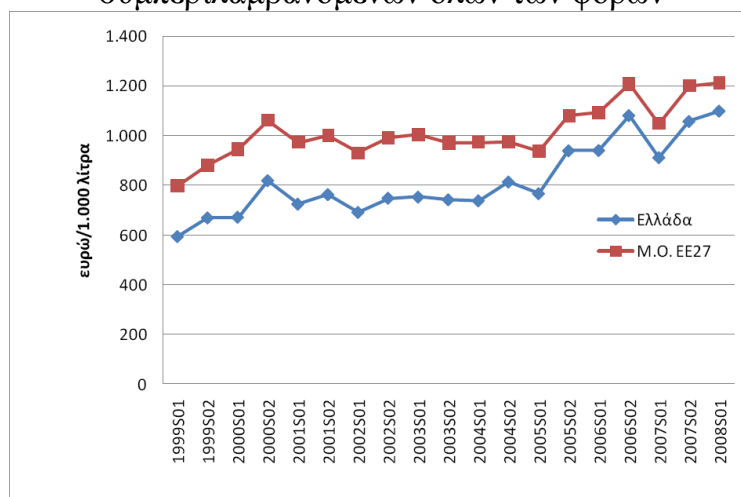
Πωλήσεις καυσίμων την περίοδο 2004-2009 (τόνοι)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Βενζίνη αμόλυβδη	3.137.684	3.415.208	3.597.084	3.794.219	3.792.677	3.869.117
Βενζίνη LRP	676.158	542.474	428.847	333.681	253.837	186.858
Σύνολο	3.813.842	3.957.682	4.025.931	4.127.900	4.046.514	4.055.975
Πετρέλαιο θέρμανσης	4.044.205	4.077.264	3.996.497	3.535.749	3.065.777	2.837.350
Πετρέλαιο κίνησης	2.554.458	2.537.546	2.714.656	2.838.156	3.117.485	3.353.442
Σύνολο	6.598.663	6.614.810	6.711.153	6.373.905	6.183.262	6.190.792
Μαζούτ 1500	403.884	372.922	363.368	342.205	299.458	246.480
Μαζούτ 3500	193.995	153.879	140.333	133.896	120.281	88.876
Σύνολο	597.879	526.801	503.701	476.101	419.739	335.356
Υγραέριο (Σύνολο)	382.000	355.664	346.334	334.736	325.267	307.912
Κηροζίνη	17.487	16.947	15.426	10.388	8.851	7.110
Άσφαλτος	418.128	275.460	390.720	364.507	404.502	371.770
Σύνολο εσωτερικής αγοράς	11.827.999	11.747.364	11.993.265	11.687.537	11.388.135	11.268.915
JET-A1	716.607	766.192	838.661	889.693	905.113	803.888
ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ	222.755	228.483	229.676	238.178	216.203	182.251
Σύνολο	939.362	994.675	1.068.337	1.127.871	1.121.316	986.139
Πετρέλαιο ακτοπλοΐας	317.246	336.335	299.007	305.523	286.136	331.565
Πετρέλαιο ποντοπόρων	463.619	395.161	393.477	357.055	334.330	275.011
Σύνολο Marine Gasoil	780.865	731.496	692.484	662.578	620.466	606.576
ΜΑΖΟΥΤ ΑΚΤΟΠΛΟΪΑΣ	873.545	945.197	1.099.060	1.083.087	907.300	1.088.633
ΜΑΖΟΥΤ ΠΟΝΤΟΠΟΡΩΝ	2.309.141	2.080.310	2.142.940	2.253.138	2.414.739	1.895.186
Σύνολο ναυτιλιακού μαζούτ	3.182.686	3.025.507	3.242.000	3.336.225	3.322.039	2.983.819
Σύνολο διεθνούς αγοράς	4.902.913	4.751.678	5.002.821	5.126.674	5.063.821	4.576.534
Σύνολο αγοράς	16.730.912	16.499.042	16.996.086	16.814.211	16.451.956	15.845.449

Πηγή: ΣΕΕΠΕ (<http://www.seepe.gr/>)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13.9

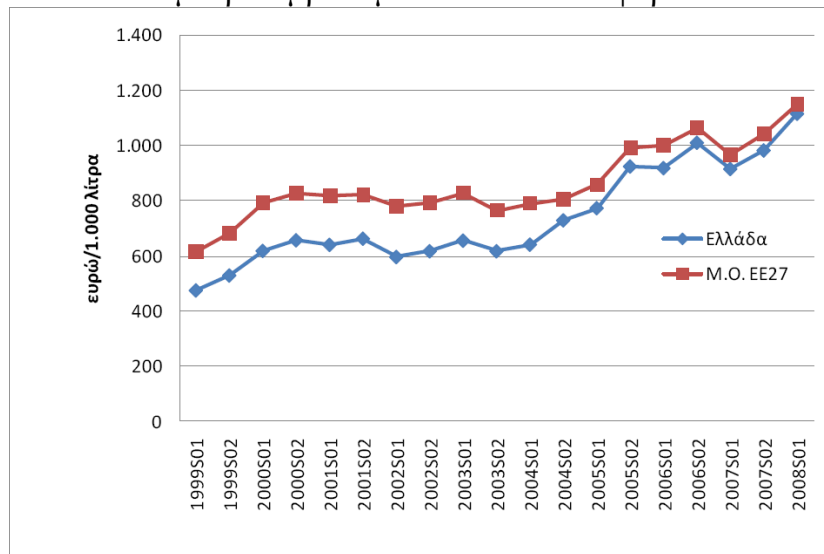
Λιανική τιμή πώλησης αμόλυβδης βενζίνης (95 RON), στην αντλία, συμπεριλαμβανομένων όλων των φόρων

Πηγή: Eurostat.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13.10

Λιανική τιμή πώλησης πετρελαίου κίνησης, στην αντλία, συμπεριλαμβανομένων όλων των φόρων

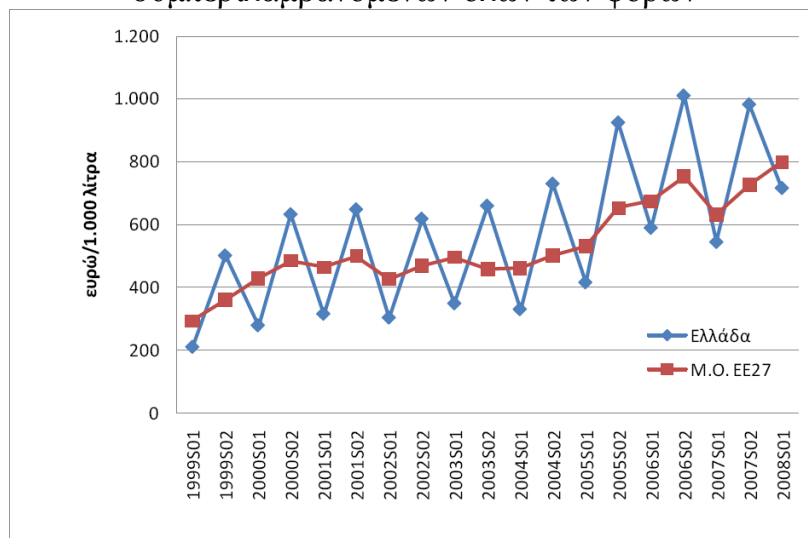

Πηγή: Eurostat.

Αντίστοιχα, το Διάγραμμα 13.11 παρουσιάζει την πορεία των τιμών του πετρελαίου θέρμανσης. Αυτό που παρατηρούμε είναι η έντονη εποχική διακύμανση των τιμών στην Ελλάδα. Στην ουσία, οι τιμές κατά το δεύτερο εξάμηνο κάθε έτους, δηλαδή κατά τη θερινή περίοδο, είναι πλασματικές, μια και τη συγκεκριμένη περίοδο δεν διατίθεται στην αγορά πετρέλαιο θέρμανσης. Οι πραγματικές τιμές διάθεσης του πετρελαίου θέρμανσης στην ελληνική αγορά είναι αυτές που ισχύουν το 1^ο εξάμηνο κάθε έτους, όπου εμφανίζονται μειωμένες σε σχέση με τις μέσες τιμές της ΕΕ27. Αυτό οφείλεται στο ότι, βάσει της ελληνικής νομοθεσίας, το πετρέλαιο θέρμανσης απαλλάσσεται από τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης (ΕΦΚ) κατά την περίοδο από 15 Οκτωβρίου μέχρι 30 Απριλίου, κάθε έτους (Ν.2960/01, ΦΕΚ 265/ 22.11.2001).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13.11

Λιανική τιμή πώλησης πετρελαίου θέρμανσης, παραδοτέου, συμπεριλαμβανομένων όλων των φόρων

Πηγή: Eurostat.

13.5.2. Στοιχεία συγκέντρωσης και ανταγωνισμός στον υποκλάδο

Στην ελληνική αγορά, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, λειτουργούν 8.265 πρατήρια υγρών καυσίμων. Τα περισσότερα από αυτά δραστηριοποιούνται με σήματα εταιρειών εμπορίας και μόνο το 8,1% από αυτά (670 πρατήρια) λειτουργούν ως Ανεξάρτητα Πρατήρια (Α.Π.). Επίσης, τα 17 από αυτά τα πρατήρια είναι μεικτά πρατήρια (μ.π.) και ανήκουν σε εταιρείες εμπορίας υγραερίου. Ο Πίνακας 13.17 παρουσιάζει το συνολικό αριθμό των πρατηρίων ανά εταιρεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.17
Πρατήρια ανά εταιρεία (2008)

Σήμα	Αριθμός πρατηρίων	%
BP	1.250	15,1
EKO	1.245	15,1
SHELL	757	9,2
Α.Π.	670	8,1
JETOIL	600	7,3
AVIN	550	6,7
AEGEAN OIL	537	6,5
ELINOIL	500	6,0
REVOIL	423	5,1
SILKOIL	400	4,8
DRACOIL	234	2,8
KAOIL	203	2,5
CYCLON	190	2,3
EETEKA	150	1,8
ΕΛ ΠΕΤΡΟΛ	144	1,7
KMOIL	136	1,6
SUNOIL	95	1,1
ΑΡΓΩ	88	1,1
MEDOIL	73	0,9
SHELL GAS (μ.π.)	5	0,1
LEON GAS (μ.π.)	5	0,1
ΠΕΤΡΟΓΚΑΖ (μ.π.)	4	0,0
BITUMINA	3	0,0
ΣΠΡΟΠΥΡΓΚΑΣ (μ.π.)	2	0,0
JETGAZ (μ.π.)	1	0,0
<i>ΣΥΝΟΛΟ</i>	<i>8265</i>	<i>100,0</i>

Πηγή: Δαγκαλίδης, Α., 2009, *Κλαδική μελέτη 11: Παραγωγή και εμπόριο καυσίμων*, Τράπεζα Πειραιώς.

Οι εταιρείες με το μεγαλύτερο αριθμό πρατηρίων είναι η BP με 1.250 πρατήρια και η EKO με 1.245. Σήμερα, μετά την αποχώρηση από τη ελληνική αγορά των εταιρειών BP και SHELL και την εξαγορά τους από την ΕΛΠΕ και τη MOTOR OIL αντίστοιχα, έχουμε τους δύο μεγάλους ομίλους να ελέγχουν το 46% του συνολικού αριθμού των πρατηρίων. Πιο συγκεκριμένα, η ΕΛΠΕ ελέγχει 2.495 πρατήρια, που αντιστοιχεί σε ποσοστό 30%, μέσω των θυγατρικών τους

BP και ΕΚΟ. Αντίστοιχα, ο όμιλος της MOTOR OIL, μέσω των θυγατρικών της εταιρειών SHELL και AVIN ελέγχει 1.307 πρατήρια, ποσοστό 16% του συνόλου. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι και στην περίπτωση του λιανικού εμπορίου καυσίμων, όπως και στο χονδρικό εμπόριο, παρουσιάζονται έντονα στοιχεία συγκέντρωσης της αγοράς στους δύο μεγάλους ομίλους. Φυσικά, μετά από τις εξαγορές που έγιναν μέσα στο 2009, είναι πιθανό να μειωθεί ο αριθμός των πρατηρίων των παραπάνω εταιρειών (π.χ. πρατήρια στην ίδια περιοχή που ανήκαν μέχρι πρόσφατα σε διαφορετικές εταιρείες).

Επίσης, αν δεν λάβουμε υπόψη τα Ανεξάρτητα Πρατήρια, οι δέκα πρώτες εταιρείες σε αριθμό πρατηρίων (BP, ΕΚΟ, SHELL, JETOIL, AVIN, AEGEAN OIL, ELINOIL, REVOIL, SILKOIL και DRACOIL) ελέγχουν περίπου το 80% των πρατηρίων. Φυσικά ο αριθμός των πρατηρίων είναι μόνο ενδεικτικός για τη συγκέντρωση στον κλάδο και δεν θα πρέπει να ταυτίζεται με τα επίπεδα των πωλήσεων και τα μερίδια αγοράς των εταιρειών. Όπως όμως αναφέρθηκε, δεν υπάρχουν δημοσιευμένα οικονομικά στοιχεία για την πλειονότητα των εταιρειών του υποκλάδου λιανικού εμπορίου και γι' αυτό το λόγο γίνεται αναφορά στον αριθμό των πρατηρίων.

13.5.3. Θέματα ανταγωνισμού στο λιανικό εμπόριο καυσίμων

Όπως αναφέρθηκε, είναι χαρακτηριστικό ότι οι εταιρείες εμπορίας με τα μεγαλύτερα μερίδια αγοράς έχουν υπό τον έλεγχό τους και το μεγαλύτερο αριθμό πρατηρίων. Επίσης, κάποια από τα χαρακτηριστικά που αφορούν στο χονδρικό εμπόριο καυσίμων επιδρούν και στις συνθήκες ανταγωνισμού στο λιανικό εμπόριο. Τα δύο βασικά θέματα είναι η επιλεκτική εκπτωτική πολιτική των εταιρειών εμπορίας προς τα πρατήρια με το σήμα της εταιρείας και οι συνθήκες που δημιουργούνται από τη μέχρι σήμερα κλειστή αγορά των βυτιοφόρων. Τα δύο αυτά ζητήματα που δημιουργούν στρεβλώσεις στη λιανική αγορά των καυσίμων και έχουν αρνητικές επιπτώσεις στα στοιχεία ανταγωνισμού του υποκλάδου, καθώς και οι πρόσφατες εξελίξεις, αναλύθηκαν διεξοδικά στην προηγούμενη ενότητα.

Σύμφωνα με την Επιτροπή Ανταγωνισμού⁷, ένα ακόμα βασικό πρόβλημα είναι το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για την αδειοδότηση και τη λειτουργία των πρατηρίων υγρών καυσίμων. Σύμφωνα με το Π.Δ 118/2006 (Όροι λειτουργίας κλπ. αντλιών-πρατηρίων υγρών καυσίμων, ΦΕΚ Α' 119/16.06.2006), υφίστανται σημαντικοί χωροταξικοί περιορισμοί για την ίδρυση νέων πρατηρίων υγρών καυσίμων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να καταγράφονται εμπόδια εισόδου σε δυνητικούς ανταγωνιστές, όπως είναι τα μεγάλα καταστήματα τροφίμων (supermarkets), που επιθυμούν να εισέλθουν στη λιανική εμπορία καυσίμων. Ο θεσμικός περιορισμός εισόδου στον υποκλάδο αποτελεί από μόνος του στοιχείο

⁷ Επιτροπή Ανταγωνισμού, 2008. "Μέτρα και προτάσεις ενίσχυσης του ανταγωνισμού στον κλάδο αγοράς και εμπορίας πετρελαιοειδών σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 του ν. 703/1977 όπως ισχύει".

στρέβλωσης της αγοράς και του ανταγωνισμού, δημιουργώντας συνθήκες προστατευτισμού των επιχειρήσεων που ήδη δραστηριοποιούνται σε αυτήν. Το Υπ. Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, μέσω του πρόσφατου σχεδίου νόμου που έχει καταθέσει για την οδική ασφάλεια, προσπαθεί για την άρση των παραπάνω περιοριστικών παραγόντων και τη βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά. Η είσοδος στην αγορά μεγάλων παικτών, που βέβαια θα καλύπτουν όλες τις νομικές προϋποθέσεις, καθώς και τα αυστηρά περιβαλλοντικά κριτήρια και τους κανόνες ασφαλείας, εκτιμάται ότι θα ενισχύσει το επίπεδο ανταγωνισμού και θα επιφέρει θετικές επιπτώσεις στον τελικό καταναλωτή. Τονίζεται ότι η εφαρμογή του μέτρου σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Γαλλία και Ηνωμένο Βασίλειο), όπου μεγάλοι όμιλοι υπεραγορών δραστηριοποιούνται στο λιανικό εμπόριο καυσίμων με αυξημένες οικονομίες κλίμακας και χαμηλότερα περιθώρια κέρδους, έχει επιφέρει σημαντικές βελτιώσεις τόσο στην τιμή των υγρών καυσίμων, όσο και στην παρεχόμενη ποιότητα. Ενδεικτικό, επίσης, είναι ότι σε κάποιες υπεραγορές στην Αθήνα, στις οποίες λειτουργούσαν πρατήρια καυσίμων πριν την επιβολή του παραπάνω περιορισμού (και γι' αυτό το λόγο επιτρέπεται και σήμερα η λειτουργία τους), φαίνεται να προσφέρουν τα καύσιμα σε ιδιαίτερα ανταγωνιστικές τιμές, κάτι που συμπαρασύρει και τις τιμές των πρατηρίων της γύρω περιοχής.

Ένα άλλο ζήτημα είναι ότι τα περισσότερα πρατήρια πώλησης υγρών καυσίμων δεν είναι εφοδιασμένα με ταμειακές μηχανές και ηλεκτρονικό σύστημα εισροών-εκροών, που να συνδέονται με τις αντλίες παροχής καυσίμων. Αυτό φαίνεται ότι εντείνει ακόμα περισσότερο την αδιαφάνεια στη διαμόρφωση της τιμής των καυσίμων στο στάδιο της λιανικής πώλησης. Η εγκατάσταση ολοκληρωμένων συστημάτων, κάτι που ήδη εφαρμόζεται σε ορισμένα πρατήρια υγρών καυσίμων, θα διευκολύνει τον καθημερινό έλεγχο της ποιότητας και ποσότητας των παραδιδόμενων υγρών καυσίμων, ενώ ταυτόχρονα θα περιορίσει το παράνομο εμπόριο (λαθρεμπόριο, νοθεία). Για τους παραπάνω λόγους θεωρείται ότι είναι ένα μέτρο που μπορεί να επιδράσει θετικά στις συνθήκες ανταγωνισμού στο λιανικό εμπόριο με ταυτόχρονες θετικές επιπτώσεις στους τελικούς καταναλωτές. Βάσει των πρόσφατων εξελίξεων σχετικά με αυτό το θέμα, αναμένεται η έκδοση σχετικής ΚΥΑ που θα προβλέπει την υποχρεωτική εγκατάστασή τους στο σύνολο των πρατηρίων της χώρας και θα καθορίζει τον τύπο και τις προδιαγραφές αυτών των συστημάτων.

Επίσης, σημαντικό πρόβλημα θεωρείται και το λαθρεμπόριο στο λιανικό εμπόριο καυσίμων. Αυτό έχει αρνητικές επιπτώσεις: α) στην ποιότητα των προϊόντων που προμηθεύονται οι καταναλωτές, β) στην απώλεια κρατικών εσόδων από τη φορολογία των καυσίμων και γ) στις συνθήκες άνισου ανταγωνισμού μεταξύ των πρατηριούχων. Στην Ελλάδα έχουν παρατηρηθεί δύο βασικές μορφές λαθρεμπορίας καυσίμων, πρώτον η χρήση του πετρελαίου θέρμανσης ως κίνησης και δεύτερον η διοχέτευση αφορολόγητου πετρελαίου ναυτιλίας στην εσωτερική αγορά. Και στις δύο περιπτώσεις, το αποτέλεσμα είναι η απώλεια κρατικών εσόδων, καθώς και για τους δύο παραπάνω τύπους

καυσίμων ισχύει ειδικό φορολογικό καθεστώς. Όπως αναφέρθηκε, η εγκατάσταση ηλεκτρονικών συστημάτων εισροών-εκροών στα πρατήρια στοχεύει επίσης στην αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος.

Σύμφωνα πάλι με την Επιτροπή Ανταγωνισμού, το ισχύον θεσμικό πλαίσιο περιορίζει το ελεύθερο ωράριο λειτουργίας των πρατηρίων κατά τις νύχτες και τις αργίες. Αυτό, δημιουργεί συνθήκες μειωμένου ανταγωνισμού και έχει παρατηρηθεί ότι οδηγεί συχνά σε αυξήσεις των τιμών των καυσίμων στα πρατήρια που λειτουργούν τις συγκεκριμένες ημέρες και ώρες, τα οποία επωφελούνται της απουσίας ανταγωνισμού. Εκτιμάται ότι η κατάργηση του ωραρίου λειτουργίας των πρατηρίων μπορεί να επιφέρει θετικές επιπτώσεις στον καταναλωτή που θα έχει περισσότερες επιλογές, ενώ ταυτόχρονα, θα ενισχυθεί ο ανταγωνισμός με θετικές επιδράσεις στις λιανικές τιμές.

Έχει παρατηρηθεί επιπλέον ότι οι τιμές πώλησης των υγρών καυσίμων στους Σταθμούς Εξυπηρέτησης Αυτοκινήτων (ΣΕΑ) του εθνικού οδικού δικτύου είναι αυξημένες σε σχέση με τα υπόλοιπα πρατήρια. Βάσει μελέτης της Επιτροπής Ανταγωνισμού, αυτό οφείλεται τόσο στο αυστηρό καθεστώς λειτουργίας τους, όσο και στους δυσμενείς όρους μίσθωσης από το Ταμείο Εθνικής Οδοποιίας (Τ.Ε.Ο) και την Ειδική Υπηρεσία Δημοσίων Έργων (Ε.Υ.Δ.Ε) του οδικού άξονα Πατρών-Αθήνας-Θεσσαλονίκης-Ευζώνων (Π.Α.Θ.Ε.). Διευκρινίζεται ότι το Τ.Ε.Ο. είναι αρμόδιο για τη χορήγηση αδειών και τη σύναψη συμβάσεων με πρατήρια που λειτουργούν κατά μήκος του εθνικού οδικού δικτύου, ενώ η Ε.Υ.Δ.Ε. είναι αρμόδια για τη διαχείριση του οδικού άξονα Π.Α.Θ.Ε. Πιο συγκεκριμένα, ισχύουν όροι που καθορίζουν τα ενοίκια σε μορφή ποσοστού επί του τζίρου και ποσοστού επί των διαφημίσεων. Οι πρατηριούχοι υποστηρίζουν ότι οι όροι αυτοί επιβαρύνουν υπέρμετρα το κόστος τους, κάτι που αντικατοπτρίζεται από τις λιανικές τιμές.

Ένα ζήτημα που δημιουργεί έντονα προβλήματα στο λιανικό εμπόριο των καυσίμων και συχνά δυσχεραίνει την τροφοδοσία των καταναλωτών, είναι οι γραφειοκρατικές διαδικασίες που ακολουθούνται στον εκτελωνισμό των καυσίμων. Στην Ελλάδα, η εξαγωγή καυσίμων από τις εγκαταστάσεις των εταιρειών εμπορίας απαιτεί την παρουσία τελωνειακών υπαλλήλων, ενώ είναι υποχρεωτική η προκαταβολή του ειδικού φόρου κατανάλωσης. Αντίθετα, στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ, οι διαδικασίες είναι απλουστευμένες και ο ειδικός φόρος κατανάλωσης καταβάλλεται μετά από τριάντα ημέρες. Το ιδιαίτερο καθεστώς εκτελωνισμού των καυσίμων στην Ελλάδα οδηγεί στη διακοπή του λιανικού εμπορίου καυσίμων κατά τις ημέρες απεργίας των τελωνειακών υπαλλήλων. Αυτό, όχι μόνο οδηγεί στην προβληματική τροφοδοσία της αγοράς, αλλά συμβάλλει και στη δημιουργία συνθηκών μειωμένου ανταγωνισμού και την αύξηση των λιανικών τιμών των καυσίμων, τις αντίστοιχες περιόδους. Η απλούστευση των διαδικασιών εκτελωνισμού των καυσίμων είναι βασική προϋπόθεση της ομαλής λειτουργίας της αγοράς και του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Τέλος, έχοντας ως στόχο τη βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά των καυσίμων, η Επιτροπή Ανταγωνισμού προτείνει την επέκταση και την εντατικοποίηση της λειτουργίας του συστήματος καταγραφής και ενημέρωσης των τελικών καταναλωτών για την ποιότητα και τα επίπεδα τιμών των καυσίμων στα διάφορα πρατήρια. Αυτό το μέτρο μπορεί να λειτουργήσει τόσο στο εθνικό οδικό δίκτυο, όσο και σε αστική κλίμακα, ώστε ο καταναλωτής να έχει στη διάθεσή του αυξημένες επιλογές. Σε αυτό το πλαίσιο, μέσα στο 2010 δημιουργήθηκε από το ΥΠΟΙΑΝ το Παρατηρητήριο Τιμών Υγρών Καυσίμων⁸ το οποίο καταγράφει σε καθημερινή βάση τις λιανικές τιμές πώλησης όλων των πρατηρίων υγρών καυσίμων και τις παρουσιάζει κατά νομό και κατά δημοτικό διαμέρισμα, ώστε να δίνεται στον καταναλωτή η δυνατότητα άμεσης σύγκρισης.

13.6. Συμπεράσματα

Το πετρέλαιο είναι προϊόν ιδιαίτερης σημασίας για την ελληνική οικονομία και το γεγονός ότι η χρήση προϊόντων πετρελαίου στην Ελλάδα βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά σε εισαγωγές αυξάνει τη σημασία της μελέτης της αγοράς. Ο στόχος της εργασίας ήταν η μελέτη των συνθηκών ανταγωνισμού στην ελληνική αγορά καυσίμων. Πιο συγκεκριμένα, η αγορά αποτελείται από διαφορετικούς υποκλάδους, οι οποίοι είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι μεταξύ τους και συνεπώς, απαιτείται η μελέτη κάθε ενός από αυτούς συνδυαστικά. Τα στάδια που απαρτίζουν τη δομή της αγοράς ξεκινούν από την εξόρυξη του πετρελαίου και τις εισαγωγές, συνεχίζουν στη διαδικασία διύλισης, το χονδρικό εμπόριο των καυσίμων και καταλήγουν στο λιανικό εμπόριο καυσίμων. Κάθε ένας από τους υποκλάδους παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, είτε δομικά είτε θεσμικά, που συχνά οδηγούν σε έντονα στοιχεία συγκέντρωσης και συνθήκες έλλειψης ανταγωνισμού. Σε κάποιες περιπτώσεις, τα χαρακτηριστικά συγκέντρωσης αφορούν περισσότερους του ενός υποκλάδους και συνεπώς δείχνουν την άμεση σχέση τους και τη σημασία της κοινής μελέτης τους, ενώ σε κάποιες άλλες περιπτώσεις, υπάρχουν στοιχεία μειωμένου ανταγωνισμού που αφορούν ιδιαιτερότητες συγκεκριμένου υποκλάδου.

Όπως φάνηκε από την ανάλυση της αγοράς, όλοι οι υποκλάδοι παρουσιάζουν υψηλή συγκέντρωση και στοιχεία ολιγοπωλίου. Σε κάθε περίπτωση αναγνωρίζονται συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που επιδρούν στις συνθήκες του ανταγωνισμού της αγοράς και είναι αυτά που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν από την πολιτεία για τη βελτίωση του ανταγωνισμού. Επίσης, παρατηρείται έντονη καθετοποιημένη συγκέντρωση που εντείνει το πρόβλημα του μειωμένου ανταγωνισμού στην αγορά. Σημαντικό είναι ότι όταν μια αγορά παρουσιάζει στοιχεία έλλειψης ανταγωνισμού, τότε υπάρχουν και άμεσες επιπτώσεις στους καταναλωτές. Έτσι και στην αγορά των καυσίμων, οι όποιες στρεβλώσεις στον ελεύθερο ανταγωνισμό μπορεί τελικά να επηρεάζουν τις τιμές των προϊόντων που καλούνται να καταβάλλουν οι τελικοί καταναλωτές.

⁸ <http://www.fuelprices.gr/>

Μάλιστα, το γεγονός ότι η συγκεκριμένη αγορά αποτελείται από διαφορετικά στάδια μπορεί να οδηγήσει σε πολλαπλασιαστική επίδραση των τελικών επιπτώσεων.

Στον υποκλάδο της διύλισης αργού πετρελαίου, εξαιτίας των οικονομικών κλίμακας και της περιορισμένης αγοράς, παρουσιάζεται έντονη συγκέντρωση και χαρακτηριστικά ολιγοπωλίου. Στον τομέα της διύλισης δραστηριοποιούνται δύο μεγάλοι όμιλοι, τα Ελληνικά Πετρέλαια και η Motor Oil Hellas. Οι παραπάνω παράγοντες φαίνεται να αποτρέπουν την είσοδο νέων εταιρειών στον τομέα της διύλισης. Το ενδιαφέρον είναι ότι οι δύο αυτοί όμιλοι, μέσω των θυγατρικών τους εταιρειών εμπορίας καυσίμων (ΕΚΟ και ΒΡ της ΕΛΠΕ και ΑVINOIL και SHELL της MOTOR OIL), διαχειρίζονται σήμερα το 50% του χονδρικού εμπορίου καυσίμων, αλλά και το 46% του συνολικού αριθμού των πρατηρίων που δραστηριοποιούνται στο λιανικό εμπόριο. Αυτό δείχνει και την ανάγκη ανάλυσης των συνθηκών ανταγωνισμού στο σύνολο της αγοράς και όχι σε κάθε υποκλάδο ανεξάρτητα.

Στο χονδρικό εμπόριο καυσίμων, οι συγκεντρώσεις είναι επίσης πολύ υψηλές. Όπως αναφέρθηκε, στο συγκεκριμένο υποκλάδο, οι δύο εταιρείες διύλισης, μέσω των τεσσάρων θυγατρικών τους εταιρειών εμπορίας, κατέχουν το 50% του μεριδίου της αγοράς. Το πρόβλημα όμως είναι εντονότερο, καθώς, όπως φάνηκε στην ανάλυση, οι δέκα μεγαλύτερες εταιρείες εμπορίας κατέχουν το 85% των συνολικών πωλήσεων του υποκλάδου. Ένα βασικό στοιχείο που επιδρά στις συνθήκες ανταγωνισμού στην εμπορία καυσίμων είναι το πλεονέκτημα των δύο εταιρειών διύλισης στην υποχρεωτική τήρηση αποθεμάτων ασφαλείας. Εάν αντίθετα η τήρηση των αποθεμάτων γινόταν από ανεξάρτητη αρχή, θα δινόταν η δυνατότητα απευθείας εισαγωγών καυσίμων και από τις ίδιες τις εταιρείες εμπορίας. Αυτό θα βελτίωνε τις συνθήκες ανταγωνισμού τόσο στο χονδρικό εμπόριο καυσίμων, αλλά και στον υποκλάδο της διύλισης.

Ένα δεύτερο ζήτημα που επηρέαζε μέχρι σήμερα το χονδρικό εμπόριο των καυσίμων είναι οι συνθήκες που δημιουργεί η κλειστή αγορά των βυτιοφόρων Δ.Χ. Ως συνέπεια έχουμε τον περιορισμό του ελεύθερου ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών εμπορίας με τελικό αποτέλεσμα την αύξηση των λιανικών τιμών πώλησης. Πρόσφατα, το Υπ. Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων κατέθεσε σχέδιο νόμου που προβλέπει σταδιακά την πλήρη απελευθέρωση των οδικών εμπορευματικών μεταφορών, κάτι που αναμένεται να δώσει ακόμα και στις μικρότερες εταιρείες εμπορίας τη δυνατότητα ανταγωνισμού με καλύτερους όρους.

Τέλος, φαίνεται να υπάρχει αδιαφάνεια στη διαμόρφωση των τιμών πώλησης των καυσίμων από τα διυλιστήρια. Αυτό δημιουργεί σκεπτικισμό, ιδιαίτερα εάν αναλογιστούμε τη σχέση των εταιρειών διύλισης με τις θυγατρικές τους εταιρείες εμπορίας. Σε κάθε περίπτωση, οι διαφανείς διαδικασίες στην τιμολόγηση των προϊόντων, μόνο θετικά μπορεί να συμβάλλουν στις συνθήκες ανταγωνισμού της αγοράς.

Ένα χαρακτηριστικό του λιανικού εμπορίου καυσίμων στην Ελλάδα είναι ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των πρατηρίων δραστηριοποιείται με σήματα εταιρειών εμπορίας και μόνο το 8,1% από αυτά λειτουργούν ως Ανεξάρτητα Πρατήρια. Αυτό και μόνο το γεγονός οδηγεί σε συνθήκες συγκέντρωσης στον υποκλάδο, αντίστοιχες με αυτές που επικρατούν στο χονδρικό εμπόριο. Εξάλλου, όπως αναφέρθηκε, οι δύο εταιρείες διύλισης διαχειρίζονται το 46% του συνολικού αριθμού των πρατηρίων.

Ένα πολύ βασικό ζήτημα που στρεβλώνει τις συνθήκες ανταγωνισμού, τόσο στο λιανικό εμπόριο των καυσίμων, όσο και στο χονδρικό εμπόριο, είναι η επιλεκτική εκπτώτικη πολιτική των εταιρειών εμπορίας προς συγκεκριμένα πρατήρια. Οι εκπτώσεις αυτές δεν βασίζονται σε κριτήρια όπως είναι το μέγεθος των πωλήσεων, αλλά σε αδιαφανείς διαδικασίες που σκοπό έχουν την αύξηση του μεριδίου αγοράς των πρατηρίων σε τοπικό επίπεδο και κατά συνέπεια την αύξηση των πωλήσεων της αντίστοιχης εταιρείας εμπορίας.

Άλλα ζητήματα που έχει θέσει η Επιτροπή Ανταγωνισμού σχετικά με τη βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού στο λιανικό εμπόριο καυσίμων, προς όφελος του τελικού καταναλωτή, είναι: α) η απελευθέρωση του ωραρίου λειτουργίας των πρατηρίων, ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που δημιουργούνται από την έλλειψη ανταγωνισμού τις νύχτες και τις αργίες, β) η κατάργηση των θεσμικών περιορισμών για την αδειοδότηση της λειτουργίας πρατηρίων από υπεραγορές, που μέσω οικονομιών κλίμακας μπορούν να επιτύχουν χαμηλότερες τιμές και να συμβάλλουν στην αύξηση του ανταγωνισμού, γ) η αλλαγή των όρων μίσθωσης των πρατηρίων που λειτουργούν στο εθνικό οδικό δίκτυο, ώστε να μειωθεί το κόστος λειτουργίας τους και κατ'επέκταση οι τιμές πώλησης των καυσίμων, δ) η χρήση ταμειακών μηχανών και ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης στα πρατήρια, που θα βελτιώσουν την ποιότητα του τελικού προϊόντος και θα αντιμετωπίσουν καταστάσεις νοθείας και ε) η πλήρης και συνεχής ενημέρωση των καταναλωτών για την ποιότητα των καυσίμων, αλλά και τα επίπεδα τιμών των πρατηρίων, μέσω ενός συστήματος καταγραφής. Για την αντιμετώπιση κάποιων από τα παραπάνω προβλήματα, τον τελευταίο καιρό γίνεται προσπάθεια τροποποίησης του σχετικού θεσμικού πλαισίου, ώστε να αρθούν οι περιοριστικοί όροι αδειοδότησης των πρατηρίων καυσίμων αλλά και να επιβληθεί η εγκατάσταση ταμειακών μηχανών σε συνδυασμό με συστήματα εισροών-εκροών στα πρατήρια. Επίσης, δημιουργήθηκε το Παρατηρητήριο Τιμών Υγρών Καυσίμων για την ενημέρωση των καταναλωτών σχετικά με τις τιμές πώλησης των καυσίμων από τα πρατήρια στους νομούς και τους δήμους της χώρας.

Τέλος, ένα σημαντικό ζήτημα, που δημιουργεί έντονα προβλήματα στο εμπόριο των καυσίμων, είναι οι γραφειοκρατικές διαδικασίες που ακολουθούνται στον εκτελωνισμό των καυσίμων στην Ελλάδα, σε αντίθεση με τις απλουστευμένες διαδικασίες που εφαρμόζονται από τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ. Το ιδιαίτερο καθεστώς εκτελωνισμού των καυσίμων οδηγεί στη διακοπή του λιανικού εμπορίου καυσίμων κατά τις ημέρες απεργίας των τελωνιακών

υπαλλήλων, με αποτέλεσμα την προβληματική τροφοδοσία της αγοράς. Αυτό συμβάλλει στη δημιουργία συνθηκών μειωμένου ανταγωνισμού και την αύξηση των λιανικών τιμών των καυσίμων, τις αντίστοιχες περιόδους. Η απλούστευση των διαδικασιών εκτελωνισμού των καυσίμων είναι βασική προϋπόθεση της ομαλής λειτουργίας της αγοράς και του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Όπως φάνηκε από την ανάλυση, το βασικό χαρακτηριστικό της ελληνικής αγοράς καυσίμων είναι η υψηλή καθετοποιημένη συγκέντρωση. Συγκεκριμένα, οι δύο εταιρείες διύλισης, οι οποίες διαχειρίζονται το 100% του κλάδου διύλισης αργού πετρελαίου στην Ελλάδα, διαχειρίζονται επίσης μέσω των θυγατρικών εταιρειών τους, το 50% του χονδρικού εμπορίου, αλλά και το 46% των πρατήριων λιανικής πώλησης καυσίμων. Βάσει αυτών είναι φανερό η έλλειψη ανταγωνισμού στη συγκεκριμένη αγορά. Η βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω συνδυασμένων μέτρων που θα στοχεύουν στο σύνολο της αγοράς και όχι αποκλειστικά σε έναν από τους υποκλάδους που συνθέτουν την αλυσίδα των καυσίμων. Φυσικά, όπως παρουσιάστηκε αναλυτικά, τα πιο σημαντικά μέτρα μπορούν να εφαρμοστούν στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο, αλλά οι επιπτώσεις τους στη βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού θα αφορούν το μεγαλύτερο μέρος της αλυσίδας.

Βιβλιογραφία

- Δαγκαλίδης, Α., 2009. *Κλαδική μελέτη 11: Παραγωγή και εμπόριο καυσίμων*, Τράπεζα Πειραιώς.
- Επιτροπή Ανταγωνισμού, 2008. “Μέτρα και προτάσεις ενίσχυσης του ανταγωνισμού στον κλάδο αγοράς και εμπορίας πετρελαιοειδών σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 του ν. 703/1977 όπως ισχύει”.
- Καλατζής, Φ., 2004. *Η Αγορά Πετρελαίου*, Κλαδική μελέτη IOBE αρ. 203.
- Μανωλάς, Ν., 2007. *Ο Ενεργειακός Τομέας στην Ελλάδα: Τάσεις και Προοπτικές*, Έκθεση ΚΕΠΕ αρ. 51.
- Συμβούλιο Εθνικής Ενεργειακής Στρατηγικής (ΣΕΕΣ), 2009. *Μακροχρόνιος Ενεργειακός Σχεδιασμός 2009*.
- Συμβούλιο Εθνικής Ενεργειακής Στρατηγικής (ΣΕΕΣ.), 2008. *Μέτρα και Μέσα για μια Βιώσιμη και Ανταγωνιστική Ενεργειακή Πολιτική*.
- Υπ. Ανάπτυξης, 2007. *1η Έκθεση για το Μακροχρόνιο Ενεργειακό Σχεδιασμό της Ελλάδας 2008-2020*.
- EU Market Observatory for Energy, 2009. *Evolution of oil and petroleum product prices and taxation levels during the year 2008 in the European Union*.
- Eurostat, 2009. *Energy, transport and environment indicators 2009*.
- OECD/IEA, 2009. *Oil Market Report 2009*.
- OECD/IEA, 2009. *Energy Prices and Taxes: Quarterly Statistics*.
- OECD/IEA, 2008. *World Energy Outlook 2008*.
- OECD/IEA, 2006. *Energy Policies of IEA Countries: Greece 2006 Review*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Αγάπη Κώτση*

Σύνοψη

Το διανεμητικό εμπόριο (χονδρικό εμπόριο, λιανικό εμπόριο, εμπόριο οχημάτων) αποτελεί ένα πολύ σημαντικό τομέα της ελληνικής οικονομίας τόσο από άποψη συμμετοχής του στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία όσο και την απασχόληση. Η σπουδαιότητα του εμπορίου για την εθνική οικονομία γίνεται φανερή αν συγκριθεί με τη συμμετοχή άλλων κλάδων της οικονομίας, και με τα αντίστοιχα μεγέθη των χωρών της ΕΕ. Σύμφωνα με τα αναθεωρημένα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών η συμμετοχή του διανεμητικού εμπορίου στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία αυξήθηκε από 14,8% το 2000 σε 19,0% το 2008 (40.044 εκατ. €), ενώ η συμμετοχή του χονδρικού εμπορίου από 7,3% σε 9,6% (20.266 εκατ. €). Αντίστοιχα η συμμετοχή του εμπορίου στην απασχόληση αυξήθηκε από το 18,9% το 2000 σε 21,2% το 2008 (999.376 άτομα), ενώ η συμμετοχή του χονδρικού εμπορίου από 5,6% σε 7,2% (337.630 άτομα). Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat το χονδρικό εμπόριο στην Ελλάδα είναι ο κλάδος με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στην προστιθέμενη αξία (16,0%) και στην απασχόληση (13,1%) του μη χρηματοοικονομικού τομέα της οικονομίας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Διαρθρωτικής Έρευνας του Εμπορίου της ΕΛΣΤΑΤ το 2007 το χονδρικό εμπόριο διαθέτει το 24,4% των επιχειρήσεων του διανεμητικού εμπορίου, απασχολεί το 34,3% των εργαζομένων, πραγματοποιεί το 52,4% του κύκλου εργασιών και παράγει το 50,8% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου. Σε σχέση με τις άλλες κατηγορίες εμπορίου, ο βαθμός συγκέντρωσης του χονδρικού εμπορίου είναι πιο έντονος στην Αττική όπου παράγεται το 62,2% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου, πραγματοποιείται το 59,6% του κύκλου εργασιών και το 51,7% των επενδύσεων, απασχολείται το 50,9% των απασχολούμενων στον κλάδο και λειτουργούν το 41,4% των επιχειρήσεων. Αντίστοιχα, στην Κεντρική Μακεδονία παράγεται το 16,8% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου, πραγματοποιείται το 16,6% του κύκλου εργασιών και το 14,3% των επενδύσεων, απασχολείται το

* Ευχαριστώ θερμά τον κ. Κ. Κανελλόπουλο και τον κ. Τ. Ευθυμιάδη για τα σχόλια και τις εύστοχες παρατηρήσεις τους στη διαδικασία διαμόρφωσης του τελικού κειμένου.

18,5% των απασχολουμένων στον κλάδο και λειτουργούν το 21,1% των επιχειρήσεων.

Η κυριαρχία μικρομεσαίων επιχειρήσεων τόσο στο διανεμητικό εμπόριο συνολικά όσο και στο χονδρικό εμπόριο είναι εμφανής, αν εξετασθεί η συμμετοχή των επιχειρήσεων αυτών στη διαμόρφωση βασικών μεγεθών του κλάδου. Σαφής είναι επίσης η υπεροχή των πολύ μικρών επιχειρήσεων. Το 2007 οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις του χονδρικού εμπορίου ανέρχονται σε 74.504 (από 74.549 συνολικά), παράγουν το 90,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του χονδρικού εμπορίου, απασχολούν το 92,9% των απασχολουμένων και πραγματοποιούν το 88,1% του κύκλου εργασιών (χαμηλότερες αυξήσεις του κύκλου εργασιών παρατηρήθηκαν στις μικρές επιχειρήσεις, ενώ καλύτερες επιδόσεις εμφανίζονται στις μεγαλύτερου μεγέθους επιχειρήσεις)

Ένα ευρύ νομικό πλαίσιο ρυθμίζει τη λειτουργία του χονδρικού εμπορίου για να καλυφθούν όλες οι λειτουργίες των αγορών τόσο από την πλευρά του εμπορίου όσο και από την πλευρά των καταναλωτών. Το θεσμικό πλαίσιο στοχεύει να διαμορφώσει ένα περιβάλλον υγιούς ανταγωνισμού χωρίς φαινόμενα δημιουργίας μονοπωλίων, που θα επιτρέπει την ισόρροπη ανάπτυξη όλων των επιχειρήσεων, θα προστατεύει τους εμπόρους από δραστηριότητες σε βάρος τους (εμπορικές μισθώσεις, παραεμπόριο κ.λπ.) και θα εξασφαλίζει την ενίσχυσή τους στα πλαίσια των αναπτυξιακών νόμων ή των προγραμμάτων στήριξης, ανάλογα με τις δραστηριότητες άλλων τομέων της οικονομίας, ώστε να προχωρήσει με ταχύτερους ρυθμούς ο εκσυγχρονισμός του κλάδου ή να αντιμετωπίζονται κρίσεις, όπως η πρόσφατη. Από την πλευρά των καταναλωτών στοχεύει να διασφαλισθούν οι όροι προστασίας της υγείας των καταναλωτών, να αντιμετωπισθούν παραπλανητικές εμπορικές πρακτικές, η νόθευση τροφίμων, η διακίνηση μη ασφαλών προϊόντων και να εξασφαλισθούν όλα αυτά σε όσο το δυνατόν περισσότερο προσιτές τιμές.

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο δεν φαίνεται να εμποδίζει την ελευθερία εισόδου κάθε ενδιαφερόμενου στο εμπόριο. Το επιβεβαιώνουν άλλωστε οι εξελίξεις των τελευταίων χρόνων. Ωστόσο εξακολουθούν να υπάρχουν εμπόδια και γραφειοκρατικές διαδικασίες, τα οποία δημιουργούν προβλήματα και καθυστερήσεις στην έκδοση αδειών λειτουργίας των επιχειρήσεων και αυξάνουν το κόστος. Υπάρχουν επίσης συγκεκριμένα εμπορικά επαγγέλματα ή δραστηριότητες ή θέματα όπως τα ωράρια λειτουργίας, το σύστημα των εκπτώσεων-προσφορών, τα περιθώρια κέρδους κλπ., τα οποία εμπλέκονται στη λειτουργία επιμέρους αγορών και τα οποία πρέπει να αντιμετωπισθούν, ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες ανταγωνισμού. Ο μεγάλος αριθμός των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του εμπορίου (και μάλιστα των πολύ μικρών επιχειρήσεων) φέρνει στο προσκήνιο θέματα και προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις συνολικότερα, τα οποία δεν φαίνεται να διαφοροποιούνται στον κλάδο του εμπορίου και τα οποία είναι απαραίτητο να αντιμετωπισθούν, ώστε να μπορέσει ο κλάδος να λειτουργήσει αποτελεσματικά (προβλήματα πρόσβασης στη χρηματοδότηση, δυσκολίες με τις νέες τεχνολογίες, προβλήματα οργάνωσης και ρυθμιστικού πλαισίου κ.ά.).

Η απόδοση ενεργητικού στο χονδρικό εμπόριο το 2008 ανέρχεται στο 2,4% (κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 2,4% το 2008 έως 5,3% το 2006) και μεταξύ των επιμέρους κλάδων από 2,2% (46.2¹) έως 4,7% (46.1). Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων ανέρχεται στο 9,5% (κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 9,5% το 2008 έως 19,2% το 2006) και μεταξύ των επιμέρους από 9,0% (46.2) έως 17,3% (46.4). Το περιθώριο καθαρού κέρδους ανέρχεται στο 1,8% (κυμαίνεται από 1,8% το 2008 έως 3,6% το 2006) και μεταξύ των επιμέρους κλάδων από 1,6% (46.2) έως 9,0% (46.1). Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων των επιμέρους κλάδων δεν παρατηρείται υψηλή συστηματική κερδοφορία με ελάχιστες εξαιρέσεις. Η ρευστότητα ανέρχεται στο 130,9% (κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 123,1 το 2004 έως 130,9% το 2008) και μεταξύ των επιμέρους κλάδων από 93,3% (46.1) έως 135,5% (46.4). Η δανειακή πίεση ανέρχεται στο 74,6% (κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 69,2% το 1999 έως 74,6% το 2008) και μεταξύ των επιμέρους κλάδων από 57,2% (46.1) έως 77,0% (46.4).

Το χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (46.1) παρουσιάζει την υψηλότερη απόδοση ενεργητικού, το υψηλότερο περιθώριο κέρδους, τη χαμηλότερη ρευστότητα, τη χαμηλότερη δανειακή πίεση και υψηλότερη του μέσου απόδοση ίδιων κεφαλαίων. Το χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων (46.2) παρουσιάζει τη χαμηλότερη απόδοση ενεργητικού, τη χαμηλότερη απόδοση ίδιων κεφαλαίων, το χαμηλότερο περιθώριο καθαρού κέρδους, χαμηλότερη του μέσου ρευστότητα και υψηλότερη του μέσου δανειακή πίεση. Το χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (46.3) παρουσιάζει απόδοση ενεργητικού, περιθώριο καθαρού κέρδους και δανειακή πίεση στο επίπεδο του μέσου όρου, ελαφρώς υψηλότερη απόδοση ίδιων κεφαλαίων (μόνο το 2008) και χαμηλότερη του μέσου ρευστότητα. Το χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (46.4) παρουσιάζει την υψηλότερη απόδοση ίδιων κεφαλαίων, την υψηλότερη ρευστότητα, την υψηλότερη δανειακή πίεση, υψηλότερα του μέσου απόδοση ενεργητικού και περιθώριο καθαρού κέρδους. Το χονδρικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων (46.5) παρουσιάζει αρνητικές τιμές απόδοσης ενεργητικού, απόδοσης ίδιων κεφαλαίων και περιθωρίου καθαρού κέρδους το 2008, χαμηλότερη του μέσου δανειακή πίεση και περίπου ίση ρευστότητα. Το χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (46.6) παρουσιάζει υψηλότερη του μέσου απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων ρευστότητα και περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 και ελαφρώς χαμηλότερη δανειακή πίεση. Το μη ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο (46.9) παρουσιάζει χαμηλότερη του μέσου απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων και περιθώριο καθαρού κέρδους με εξαίρεση το 2008, χαμηλότερη ρευστότητα και πολύ κοντά στο μέσο δανειακή πίεση.

Τα σχετικά υψηλά μερίδια αγοράς ορισμένων μεγαλύτερων μονάδων που παρατηρούνται σε ορισμένους επιμέρους κλάδους του χονδρικού εμπορίου, υπερεκτιμούν μάλλον το ρόλο των μεγάλων μονάδων, στο βαθμό που δεν είναι

¹ Για τους κωδικούς βλέπε υποσημείωση 3.

πάντοτε εύκολο να συνεκτιμηθεί το μερίδιο των μικρομεσαίων, ενώ η εξασφάλιση υπερπροσόδων με πρακτικές περιορισμού του ανταγωνισμού αποτελούν μάλλον εξαιρέσεις, λόγω της ευρύτατης διείσδυσης των εισαγωγών.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του χονδρικού εμπορίου κινούνται σε χαμηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου. Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 12,0% (κυμάνθηκε από 10,6% το 2007 έως 18,3% το 2000), ενώ ο δεύτερος στο 18,4% (κυμάνθηκε από 15,9% το 2004 έως 23,9% το 2000). Χαμηλός είναι επίσης και ο δείκτης Herfindahl, ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,006 (κυμάνθηκε από 0,005 το 2007 και το 2004 έως 0,012 το 2000).

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου σε πέντε από τους επιμέρους κλάδους του χονδρικού εμπορίου: στο χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (46.1) 41,1% και 53,8% αντίστοιχα, στο μη ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο (46.9) 36,6% και 42,2% αντίστοιχα, στο χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων γεωργικών πρώτων υλών και ζώντων ζώων (46.2) 34,9% και 47,6% αντίστοιχα, στο χονδρικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων (46.5) 33,7% και 49,5% αντίστοιχα και στο άλλο ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο (46.7) 33,5% και 50,5% αντίστοιχα. Σε χαμηλά επίπεδα κινούνται οι δείκτες στο χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (46.3), στο χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (46.4) και στο χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (46.6). Ωστόσο υψηλό ανταγωνισμό δείχνει ο δείκτης Herfindahl για το σύνολο του κλάδου και για τρεις επιμέρους κλάδους (46.2, 46.4, 46.6) και έλλειψη συγκέντρωσης για τους υπόλοιπους πέντε.

Επισημαίνεται η ανάγκη περαιτέρω ανάλυσης των επιμέρους αγορών και εξέτασης των ειδικών συνθηκών, ώστε να αναδειχθούν δραστηριότητες ή θέματα που πιθανόν είναι κρίσιμα στην κάθε αγορά αλλά ίσως χάνονται στη γενικότητα της προσέγγισης.

14.1. Χονδρικό εμπόριο

14.1.1. Γενικά

Το διανεμητικό εμπόριο αποτελεί ενδιάμεση οικονομική-επιχειρηματική δραστηριότητα μεταξύ των παραγωγών, που επιζητούν να διαθέσουν με τον αποτελεσματικότερο και αποδοτικότερο δυνατό τρόπο τα αγαθά που παράγουν, και των καταναλωτών ή των επιχειρήσεων-χρηστών, οι οποίοι επιθυμούν να προμηθευθούν τα αγαθά στη χαμηλότερη τιμή, την καλύτερη ποιότητα και με τη μεγαλύτερη ευκολία. Σε οικονομίες όπως η ελληνική, στις οποίες η παραγωγή στους κατ'εξοχήν παραγωγικούς κλάδους (γεωργία, μεταποιητική βιομηχανία) είναι σε μεγάλο βαθμό κατακερματισμένη σε ένα πλήθος μικρομεσαίων επιχειρήσεων, οι οποίες συνήθως δεν διαθέτουν τα αναγκαία δίκτυα διανομής για την προώθηση των προϊόντων στις εγχώριες και ξένες αγορές, ο ρόλος του εμπορίου είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Η ανάγκη του χονδρικού εμπορίου και των

χονδρεμπορικών αγορών αγροτικών προϊόντων (κεντρικές λαχαναγορές) για παράδειγμα είναι αυτονόητη, καθώς η ελληνική αγροτική εκμετάλλευση δεν είναι σε θέση να προωθήσει συστηματικά τα προϊόντα της στα μανάβικα ή στα καταστήματα τροφίμων.

Το διανεμητικό εμπόριο σύμφωνα με την Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας (NACE Rev1)² περιλαμβάνει τρεις επιμέρους κλάδους:

- Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσικλετών. Λιανική πώληση καυσίμων οχημάτων (Κωδικός 50).
- Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια, εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσικλετών (Κωδικός 51).
- Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσικλετών. Επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης (Κωδικός 52).

Οι δραστηριότητες του χονδρικού εμπορίου αφορούν πωλήσεις σε λιανοπωλητές και σε βιομηχανικούς, εμπορικούς ή επαγγελματικούς χρήστες. Ο συνηθέστερος τρόπος διανομής των προϊόντων είναι η πώληση τους από τον παραγωγό (βιομηχανική μονάδα ή γεωργική εκμετάλλευση, εγχώρια ή εγκατεστημένη στο εξωτερικό) προς την επιχείρηση χονδρικού εμπορίου, η οποία στη συνέχεια τροφοδοτεί τις επιχειρήσεις του λιανικού εμπορίου. Υπάρχουν βεβαίως κλάδοι στους οποίους η ίδια η παραγωγική επιχείρηση οργανώνει τη δραστηριότητα των πωλήσεων, προσφέροντας από μόνη της τις υπηρεσίες του χονδρικού εμπορίου, όπως για παράδειγμα γίνεται στις γαλακτοβιομηχανίες οι οποίες διαθέτουν δίκτυα διανομής για την έγκαιρη τροφοδοσία με φρέσκο γάλα των καταστημάτων λιανικής πώλησης. Αντίστροφα, μεγάλες μονάδες του λιανικού εμπορίου διατηρούν δίκτυα προμήθειας κάποιων προϊόντων αποφεύγοντας το χονδρικό εμπόριο (π.χ. προμήθεια αγροτικών προϊόντων από τα super markets απευθείας από τους παραγωγούς). Παράλληλα αναπτύσσονται υπηρεσίες logistics, δηλαδή υπηρεσίες διαχείρισης της εφοδιαστικής αλυσίδας με στόχο την αποτελεσματική ροή και αποθήκευση των προϊόντων από το σημείο παραγωγής τους έως το σημείο κατανάλωσής τους.

Υπάρχουν δύο τύποι χονδρικού εμπορίου: οι χονδρέμποροι έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (Κωδικός 511), οι οποίοι χρεώνουν για την υπηρεσία τους ως

² Στην ανάλυση που ακολουθεί χρησιμοποιούνται και στοιχεία από πηγές στις οποίες οι κλάδοι έχουν καταταγεί με βάση την Ταξινόμηση ΣΤΑΚΟΔ 2008 (NACE Rev 2), στην οποία οι τρεις επιμέρους κλάδοι του εμπορίου ορίζονται ως εξής:

- Χονδρικό και λιανικό εμπόριο & επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών (Κωδικός 45). Δεν περιλαμβάνεται η λιανική πώληση καυσίμων (505/473).
- Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών (Κωδικός 46). Δεν περιλαμβάνονται: η άλλη επεξεργασία και συντήρηση φρούτων και λαχανικών (10.39) η απόσταξη, ανακαθαρισμός και ανάμειξη αλκοολούχων ποτών (11.01) και η παραγωγή οίνου από σταφύλια (11.02).
- Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών (Κωδικός 47). Περιλαμβάνεται η λιανική πώληση καυσίμων (505/473).

μεσάζοντες, και οι χονδρέμποροι για λογαριασμό τους (Κωδικοί 512 έως 519), οι οποίοι αγοράζουν και πωλούν προϊόντα. Διάκριση υπάρχει επίσης ανάλογα με το είδος των προϊόντων που εμπορεύονται όπως αγροτικά, βιομηχανικά ή καταναλωτικά προϊόντα, καθώς οι διαφορετικές αυτές κατηγορίες προϊόντων παρουσιάζουν διαφορετικούς οικονομικούς κύκλους. Άλλη ταξινόμηση γίνεται σε εμπόριο πλήρους εξυπηρέτησης (γενικό χονδρικό εμπόριο που προσφέρει μεγάλη ποικιλία προϊόντων ή ειδικό χονδρικό εμπόριο που προσφέρει ένα είδος ή ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο που προσφέρει μία ειδική σειρά προϊόντων) και σε εμπόριο περιορισμένης εξυπηρέτησης (π.χ. καταστήματα cash and carry). Τα τελευταία χρόνια σημειώνονται σημαντικές αλλαγές στην αγορά της χονδρικής πώλησης στην οποία, παράλληλα με τους κλασικές χονδρεμπορικές επιχειρήσεις ή τους αντιπρόσωπους χονδρέμπορους, δραστηριοποιούνται επιχειρήσεις cash and carry ή λιανέμποροι που λειτουργούν με το σύστημα franchising. Οι αλλαγές αυτές αφορούν στους τομείς του ανταγωνισμού των τιμών, των παρεχόμενων υπηρεσιών, των καινοτομικών ιδεών, των περιθωρίων πίστωσης αλλά και του τρόπου οργάνωσης των δικτύων πώλησης.

Το χονδρεμπόριο αναπτύσσεται μέσα από τρία διαφορετικού τύπου κανάλια: τη μεταπώληση προϊόντων σε μικρές επιχειρήσεις λιανικής διαφόρων κατηγοριών, τη διάθεση προϊόντων στον τομέα των ξενοδοχείων, των κέντρων μαζικής εστίασης και του catering και την πώληση σε τιμές χονδρικής σε καταστήματα franchising. Ο κύριος όγκος της αγοράς εξακολουθεί να βρίσκεται στα χέρια των κλασικών χονδρεμπόρων. Ωστόσο τα καταστήματα cash and carry, που σήμερα διατηρούν χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο του κλάδου, έχουν πολλά περιθώρια ανάπτυξης και βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση κατά την περίοδο της κρίσης έναντι των χονδρεμπόρων. Οι πωλήσεις τους στον τομέα των ξενοδοχείων, των κέντρων μαζικής εστίασης και του catering, τομείς που επηρεάζονται από την οικονομική κρίση, είναι σχετικά περιορισμένες, οι πωλήσεις τους στην πλειονότητά τους διενεργούνται με μετρητά, ενώ οι χονδρεμπορικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν καθυστερήσεις στις πληρωμές των προμηθευτών. Παράλληλα, οι αλυσίδες λιανικής πώλησης διεισδύουν στο χώρο του χονδρικού εμπορίου με το σύστημα franchising αφαιρώντας πωλήσεις από τις χονδρεμπορικές επιχειρήσεις και τα καταστήματα cash and carry, καθώς αυξάνονται οι μικρές επιχειρήσεις λιανικής πώλησης που είναι ενταγμένες σε δίκτυα franchising, από όπου πραγματοποιούν τις αγορές τους.

Το χονδρικό εμπόριο (51) σύμφωνα με τη Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας (NACE Rev1)³ περιλαμβάνει τους εξής επιμέρους κλάδους:

³ Στην ανάλυση που ακολουθεί χρησιμοποιούνται και στοιχεία από πηγές στις οποίες οι κλάδοι έχουν καταταγεί με βάση την Ταξινόμηση ΣΤΑΚΟΔ 2008 (NACE Rev 2), στην οποία οι επιμέρους κλάδοι του εμπορίου ορίζονται ως εξής:

- Χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (461/511).
- Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων γεωργικών πρώτων υλών και ζώντων ζώων (462/512).
- Χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (463/513*).

- Χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (511)
- Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων (512)
- Χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (513)
- Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (514)
- Χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων (515)
- Χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων, μηχανολογικού εξοπλισμού και συναφών ειδών (518)
- Λοιπό χονδρικό εμπόριο (519).

Στην ανάλυση που ακολουθεί γίνεται προσπάθεια να εκτιμηθούν οι συνθήκες ανταγωνισμού στον τομέα του χονδρικού εμπορίου (το λιανικό εμπόριο και το εμπόριο καυσίμων αναλύονται σε άλλες ενότητες) και στους επιμέρους κλάδους του χονδρικού εμπορίου (κατά τριψήφιο κωδικό). Οι πολλές και διαφορετικές κατηγορίες προϊόντων που εμπορεύονται, η διαφορετική φύση και οργάνωση των επιμέρους αγορών των διαφόρων κλάδων του χονδρικού εμπορίου δυσχεραίνουν την ανάλυση του κλάδου συνολικά (κατά διψήφιο κωδικό) και καθιστούν δύσκολη την εξαγωγή συμπερασμάτων καθώς αποκρύπτουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επιμέρους αγορών, ωστόσο κρίνεται σκόπιμο να δοθεί μια συνολική εικόνα, με όλους τους ενδοιασμούς που έχουν εκφραστεί. Σημειώνεται ότι ακόμα και στην ανάλυση των επιμέρους κλάδων (κατά τριψήφιο κωδικό) εντοπίζονται επιμέρους αγορές προϊόντων με ιδιαίτερες συνθήκες και χαρακτηριστικά, οι οποίες χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης.

Στο πρώτο μέρος του κεφαλαίου εξετάζονται οι εξελίξεις στον τομέα του χονδρικού εμπορίου και ευρύτερα του διανεμητικού εμπορίου, με στόχο να προσδιορισθεί η θέση του σε σχέση με τους άλλους τομείς της οικονομίας και η συμβολή του στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας με βάση τα εθνολογιστικά στοιχεία ή στοιχεία από την Ετήσια Διαρθρωτική Έρευνα του Εμπορίου της ΕΛΣΤΑΤ (από το 2000 και μετά). Τα στοιχεία της έρευνας αυτής είναι λεπτομερή και δίνουν τη δυνατότητα να αναλυθεί ο τομέας περαιτέρω (τριψήφιοι κωδικοί, περιφέρειες, μέγεθος επιχειρήσεων κλπ.), να υπολογισθούν σχετικοί δείκτες και να προσδιορισθεί η θέση του τομέα σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς αντίστοιχη πληροφόρηση και συγκρίσιμοι δείκτες (υπολογίζονται με την ίδια μεθοδολογία) για τις χώρες αυτές διατίθενται από την Eurostat. Στη συνέχεια εξετάζονται οι εξελίξεις σε κάθε επιμέρους τομέα του χονδρικού εμπορίου (κατά τριψήφιο κωδικό) και γίνεται

-
- Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (464/514**).
 - Χονδρικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων (465/518).
 - Χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (466/518).
 - Άλλο ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο (467/515).
 - Μη ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο (469/519).

προσπάθεια να αποτυπωθούν η αναπτυξιακή συμβολή του και η δομή της υφιστάμενης επιμέρους αγοράς, το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, οι συνθήκες ανταγωνισμού και οι δείκτες συγκέντρωσης.

14.1.2. Συμμετοχή του χονδρικού εμπορίου στο ΑΕΠ και την απασχόληση

Το διανεμητικό εμπόριο αποτελούσε και εξακολουθεί να αποτελεί ένα πολύ σημαντικό τομέα της ελληνικής οικονομίας τόσο από άποψη συμμετοχής του στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία όσο και την απασχόληση. Η σπουδαιότητα του εμπορίου για την εθνική οικονομία γίνεται φανερή αν συγκριθεί με τη συμμετοχή άλλων κλάδων της οικονομίας. Κατά την περίοδο 2000-2008 η συμμετοχή του εμπορίου στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία είναι υψηλότερη από τη συμμετοχή της βιομηχανίας (συμπεριλαμβανομένης και της ενέργειας) με διευρυνόμενη διαφορά. Οι εξελίξεις λοιπόν στον τομέα βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, καθώς επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη συνολικότερη αναπτυξιακή πορεία της χώρας.

Ο τομέας του εμπορίου εξελίσσεται συνεχώς με την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, νέων μορφών χρηματοδότησης, την απελευθέρωση των διεθνών αγορών και τη μεταβολή των καταναλωτικών προτιμήσεων και των αναγκών. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων σημαντικές αλλαγές έχουν γίνει σε όλους τους επιμέρους τομείς του διανεμητικού εμπορίου, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό καθόρισαν τη μορφή και τη δομή των αγορών.

Σύμφωνα με τα αναθεωρημένα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του εμπορίου το 2008 ανέρχεται σε 40.044 εκατ. € (σε τρέχουσες τιμές) και η συμμετοχή του στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία αυξήθηκε από 14,8% το 2000 σε 19,0% (Πίνακας 14.1).

Η συμμετοχή των επιμέρους κλάδων του εμπορίου στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία κατά την περίοδο 2000-2008 κυμάνθηκε για το εμπόριο οχημάτων (50) από 2,5% έως 3,1%, για το χονδρικό εμπόριο (51) από 7,3% έως 9,6% και για το λιανικό εμπόριο (52) από 4,8% έως 7,2%. Το 2008 το χονδρικό εμπόριο παράγει το 9,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της οικονομίας ή το 50,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του διανεμητικού εμπορίου.

Ιδιαίτερα βαρύνουσα είναι η συμμετοχή του εμπορίου και στην απασχόληση, η οποία το 2008 ανέρχεται σε 999.376 άτομα. Κατά την περίοδο 2000-2008 η συμμετοχή του διανεμητικού εμπορίου στην απασχόληση αυξήθηκε από το 18,9% (το 2000) σε 21,2% (το 2008), ενώ η συμμετοχή των επιμέρους κλάδων του εμπορίου κυμάνθηκε από 2,3% έως 2,6% για το εμπόριο οχημάτων (50), από 5,6% έως 7,3% για το χονδρικό εμπόριο (51) και από 10,9% έως 11,6% για το λιανικό εμπόριο (52). Το 2008 το χονδρικό εμπόριο απασχολεί το 7,2% των απασχολουμένων ή το 33,8% των απασχολούμενων στο εμπόριο συνολικά. Η απασχόληση στο εμπόριο εμφανίζει υπολογίσιμο δυναμισμό. Κατά την περίοδο 2000-2008 αυξήθηκε κατά 24,1% έναντι 10,6% της συνολικής

απασχόλησης, ενώ σημαντικά υψηλότερη ήταν η αύξηση στο χονδρικό εμπόριο (41,8%). Η συμμετοχή του εμπορίου στην απασχόληση εμφανίζει σαφώς υψηλότερο ποσοστό σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, το οποίο συνδυάζεται με επίσης υψηλό ποσοστό απασχόλησης στη γεωργία αλλά και χαρακτηριστικά χαμηλότερο ποσοστό απασχόλησης στη μεταποίηση ακόμη και σε σύγκριση με τις άλλες νοτιοευρωπαϊκές χώρες της Ε.Ε. Αυτή η διαφορετική διάρθρωση της απασχόλησης, η οποία κατέστη πιο εμφανής με τη δραστική μείωση της απασχόλησης στη μεταποίηση από τη δεκαετία του 1980, μπορεί να θεωρηθεί ως άλλη εκδήλωση της έλλειψης ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και των συστηματικών ελλειμμάτων στο ισοζύγιο πληρωμών. Δείχνει επίσης και τα μικρά περιθώρια παραπέρα αύξησης της απασχόλησης στο εμπόριο, μιας και ήδη αυτό απορροφά υψηλά σχετικά ποσοστά εργαζομένων. Η συμμετοχή των μισθωτών στο διανεμητικό εμπόριο αυξήθηκε (από 50,8% το 2000 στο 54,1% το 2008), αλλά παραμένει χαμηλότερη σε σύγκριση με το σύνολο της οικονομίας (61,0% το 2000 και 64,9% το 2008). Το χονδρικό εμπόριο ωστόσο παρουσιάζει υψηλότερη συμμετοχή μισθωτών έναντι των άλλων κλάδων του εμπορίου και έναντι του συνόλου της οικονομίας (73,1% το 2008), ενώ το λιανικό εμπόριο παρουσιάζει τη χαμηλότερη συμμετοχή μισθωτών κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου 2000-2008 (42,6% το 2008). Κατά την περίοδο 2000-2008 η απασχόληση των μισθωτών στο χονδρικό εμπόριο αυξήθηκε κατά 53,9% έναντι 17,7% της συνολικής απασχόλησης και 32,2% της απασχόλησης στο εμπόριο συνολικά. Κατά την ίδια περίοδο υψηλότερη σε σχέση με το σύνολο της οικονομίας (35,1% το 2008) είναι η συμμετοχή των αυτοαπασχολούμενων στο σύνολο του εμπορίου (45,9%), το εμπόριο αυτοκινήτων (46,9%) και το λιανικό εμπόριο (57,4%) και χαμηλότερη στο χονδρικό εμπόριο (26,9%).

Σύμφωνα με στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού το μερίδιο παρουσίας των γυναικών στην απασχόληση στο εμπόριο είναι σχετικά υψηλότερο (42,7% έναντι 40% στο σύνολο της απασχόλησης) και συστηματικά αυξάνει (από 37,7% το 1998 σε 39,5% το 2003 και 42,7% το 2008B). Το εμπόριο απασχολεί συστηματικά σχετικά νεότερους ηλικιακά εργαζόμενους (μέσος όρος 39,5 έτη) από το σύνολο της οικονομίας (μέσος όρος 41,0 έτη), όμως και στο εμπόριο διαχρονικά παρατηρείται αύξηση της μέσης ηλικίας των εργαζομένων και μείωση των απασχολούμενων ακραίων ηλικιών (ηλικιωμένων και νέων). Το εκπαιδευτικό επίπεδο των εργαζομένων στο εμπόριο εμφανίζει υψηλή συγκέντρωση στους αποφοίτους μέσης εκπαίδευσης (σχεδόν ο ένας στους δύο), σχεδόν ο ένας στους δέκα είναι πτυχιούχος ΑΕΙ και το 13,5% έχουν τελειώσει τη στοιχειώδη εκπαίδευση. Σε σχέση με το σύνολο της απασχόλησης το εμπόριο υπερτερεί στους αποφοίτους μέσης εκπαίδευσης και υστερεί στα υψηλά (περισσότερο) και χαμηλά επίπεδα. Αξιοσημείωτη είναι η δραστική μείωση των απασχολούμενων στο εμπόριο, αλλά και στο σύνολο, που δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.1

Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και απασχόληση στο εμπόριο κατά κλάδο, 2000-2008

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004*	2005*	2006*	2007*	2008*
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία									
Εμπόριο	17.814	20.150	23.100	28.345	28.789	29.925	32.461	34.328	40.044
50	3.199	4.021	3.720	4.473	4.678	4.464	5.143	5.479	5.998
51	8.827	9.477	11.820	12.838	13.181	14.109	15.096	17.384	20.266
52	5.789	6.651	7.559	11.035	10.929	11.352	12.221	11.464	13.780
Σύνολο	120.382	128.969	139.116	154.303	167.080	175.171	186.044	199.802	210.724
%									
Εμπόριο	14,8	15,6	16,6	18,4	17,2	17,1	17,4	17,2	19,0
50	2,7	3,1	2,7	2,9	2,8	2,5	2,8	2,7	2,8
51	7,3	7,3	8,5	8,3	7,9	8,1	8,1	8,7	9,6
52	4,8	5,2	5,4	7,2	6,5	6,5	6,6	5,7	6,5
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Απασχολούμενοι									
Εμπόριο	805.522	821.328	858.490	887.379	924.792	944.425	970.681	991.493	999.376
50	105.345	96.843	103.350	112.555	102.780	107.357	113.436	118.805	116.679
51	238.054	254.670	277.432	281.823	312.260	331.373	338.568	337.630	337.630
52	462.123	469.815	477.708	493.001	509.752	505.694	518.677	535.058	545.067
Σύνολο	4.255.114	4.260.547	4.356.482	4.408.022	4.504.311	4.546.295	4.638.762	4.701.792	4.706.863
%									
Εμπόριο	18,9	19,3	19,7	20,1	20,5	20,8	20,9	21,1	21,2
50	2,5	2,3	2,4	2,6	2,3	2,4	2,4	2,5	2,5
51	5,6	6,0	6,4	6,4	6,9	7,3	7,3	7,2	7,2
52	10,9	11,0	11,0	11,2	11,3	11,1	11,2	11,4	11,6
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Μισθωτοί									
Εμπόριο	409.414	434.259	447.899	473.435	490.492	492.116	506.331	537.969	541.106
50	59.749	52.135	53.493	58.304	54.551	56.981	60.207	63.056	61.928
51	160.442	181.658	190.572	198.134	218.419	219.641	225.097	246.906	246.906
52	189.223	200.466	203.834	216.997	217.522	215.494	221.027	228.007	232.272
Σύνολο	2.595.099	2.643.861	2.744.047	2.797.251	2.896.797	2.914.246	2.995.686	3.052.277	3.053.574
%									
Εμπόριο	15,8	16,4	16,3	16,9	16,9	16,9	16,9	17,6	17,7
50	2,3	2,0	1,9	2,1	1,9	2,0	2,0	2,1	2,0
51	6,2	6,9	6,9	7,1	7,5	7,5	7,5	8,1	8,1
52	7,3	7,6	7,4	7,8	7,5	7,4	7,4	7,5	7,6
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Μισθωτοί/ Απασχολούμενοι									
Εμπόριο	50,8	52,9	52,2	53,4	53,0	52,1	52,2	54,3	54,1
50	56,7	53,8	51,8	51,8	53,1	53,1	53,1	53,1	53,1
51	67,4	71,3	68,7	70,3	69,9	66,3	66,5	73,1	73,1
52	40,9	42,7	42,7	44,0	42,7	42,6	42,6	42,6	42,6
Σύνολο	61,0	62,1	63,0	63,5	64,3	64,1	64,6	64,9	64,9

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών.

Οι επιδόσεις του εμπορίου είναι καλύτερες από τις αντίστοιχες του συνόλου της οικονομίας. Κατά την περίοδο 2000-2008 σημειώθηκε αύξηση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας κατά 124,8% έναντι 75,0% στο σύνολο της

οικονομίας καθώς και της απασχόλησης κατά 24,1% έναντι 10,6%, αντίστοιχα. Υψηλότερες ήταν οι αυξήσεις τόσο στους μισθωτούς (32,2% έναντι 17,7%) όσο και στους αυτοαπασχολούμενους (5,7% έναντι μείωσης 0,4%). Αυξητική ήταν η πορεία της παραγωγικότητας εργασίας (προστιθέμενη αξία ανά απασχολούμενο) τόσο για το σύνολο του εμπορίου (αυξήθηκε από 22,1 χιλ. € το 2000 σε 40,1 χιλ. € το 2008) όσο και για τους επιμέρους κλάδους του εμπορίου (αυξήθηκε από 30,4 χιλ. € σε 51,4 χιλ. € για τον κλάδο 50, από 37,1 χιλ. € σε 60,0 χιλ. € για τον κλάδο 51 και από 12,5 χιλ. € σε 25,3 χιλ. € για τον κλάδο 52, αντίστοιχα). Ωστόσο, η παραγωγικότητα εργασίας στο εμπόριο εξακολουθεί να είναι χαμηλότερη σε σύγκριση με την αντίστοιχη του συνόλου της οικονομίας (40,1 χιλ. € έναντι 44,8 χιλ. € το 2008), ενώ μεταξύ των κλάδων του εμπορίου η παραγωγικότητα εργασίας είναι υψηλότερη στο χονδρικό εμπόριο και το εμπόριο οχημάτων και χαμηλότερη στο λιανικό εμπόριο.

Αυξητική ήταν επίσης η πορεία του μέσου κόστους εργασίας τόσο για το σύνολο του διανεμητικού εμπορίου (αυξήθηκε από 15,2 χιλ. € το 2000 σε 21,7 χιλ. € το 2007) όσο και για τους επιμέρους κλάδους του εμπορίου (αυξήθηκε από 13,1 χιλ. € σε 21,7 χιλ. € για τον κλάδο 50, από 19,9 χιλ. € σε 22,7 χιλ. € για τον κλάδο 51 και από 11,8 χιλ. € σε 20,6 χιλ. € για τον κλάδο 52, αντίστοιχα). Ωστόσο, εξακολουθεί να είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο του συνόλου της οικονομίας (25,8 χιλ. € το 2007) και μεταξύ των κλάδων του εμπορίου το μέσο κόστος εργασίας είναι κατά σειρά υψηλότερο στο χονδρικό εμπόριο, το εμπόριο οχημάτων και χαμηλότερο στο λιανικό εμπόριο.

Ο τομέας του εμπορίου αναπτύσσεται δυναμικά σε όλες τις χώρες της ΕΕ-27 και εξακολουθεί να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, στην Ελλάδα όμως η συνεισφορά του στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας (σε όρους προστιθέμενης αξίας, απασχόλησης και επιχειρήσεων) είναι ιδιαίτερα σημαντική, σε αντίθεση με τη βιομηχανία και τις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat το 2004, το διανεμητικό εμπόριο δημιουργούσε το 34,2% της προστιθέμενης αξίας του μη χρηματοοικονομικού τομέα της οικονομίας στην Ελλάδα, διέθετε το 37,6% των επιχειρήσεων και απασχολούσε το 36,6% των απασχολουμένων (Διάγραμμα 14.1).

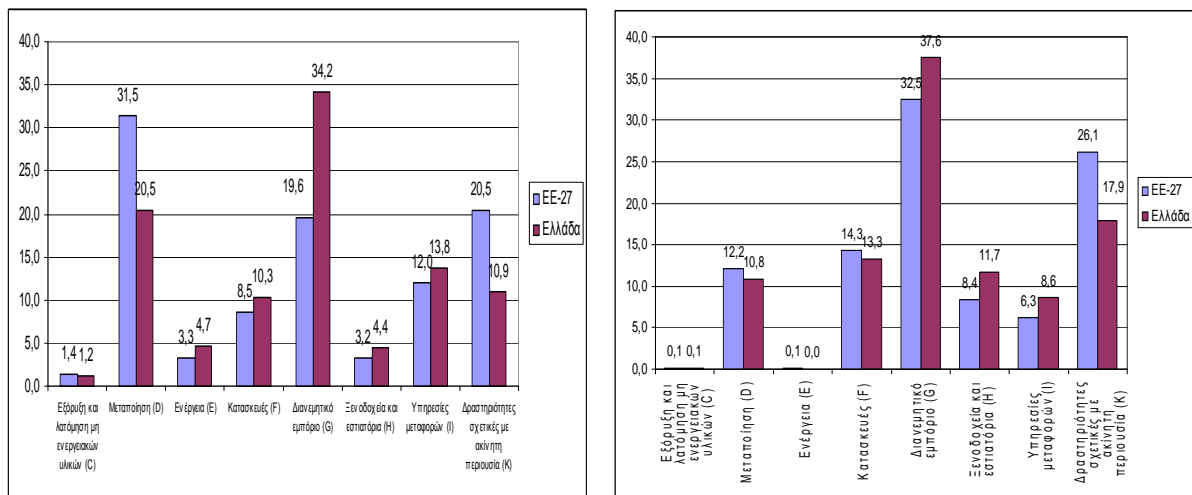
Το χονδρικό εμπόριο παρουσίαζε τη μεγαλύτερη συμμετοχή στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (17,1%), ακολουθούμενο από το λιανικό εμπόριο (13,2%), ενώ τη μικρότερη συμμετοχή παρουσίαζε το εμπόριο οχημάτων (3,9%). Την ίδια σειρά κατάταξης σε σχέση με τη συμμετοχή στην προστιθέμενη αξία παρουσιάζουν οι κλάδοι του εμπορίου στην ΕΕ-27, με χαμηλότερα όμως ποσοστά συμμετοχής, καθώς η παραγόμενη προστιθέμενη αξία του εμπορίου συνολικά ανέρχεται στο 19,6% της προστιθέμενης αξίας του μη χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας, η συμμετοχή του χονδρικού εμπορίου ανέρχεται στο 9,1%, του λιανικού εμπορίου στο 7,5% και του εμπορίου οχημάτων στο 3,0%. Αντίστοιχα, το εμπόριο στην ΕΕ-27 διέθετε το 32,5% των επιχειρήσεων και απασχολούσε το 24,5% των απασχολουμένων.

Με βάση τα στοιχεία της Διαρθρωτικής Έρευνας του Εμπορίου το 2007 το χονδρικό εμπόριο παράγει το 50,8% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του εμπορίου στην Ελλάδα (12.645.810 χιλ.€), διαθέτει 24,4% των επιχειρήσεων (74.549 επιχειρήσεις), απασχολεί το 34,3% των απασχολουμένων (337.629 άτομα) και πραγματοποιεί το 52,4% του κύκλου εργασιών (90.273.652 χιλ. €). Το σύνολο των πωλήσεων των επιχειρήσεων που δημοσιεύουν ισολογισμό το 2008 ανέρχεται σε 56.890.354 χιλ.€ (54.944.728 χιλ. € το 2007).

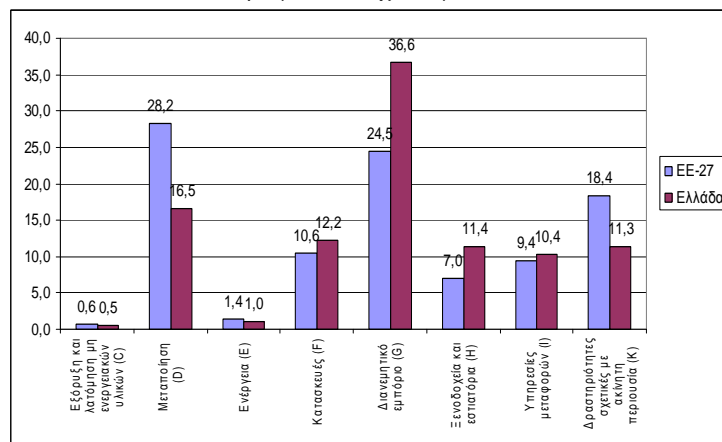
Μεταξύ των κλάδων του εμπορίου το χονδρικό εμπόριο είναι περισσότερο σημαντικό σε σχέση με τον κύκλο εργασιών και την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, ενώ σε σχέση με τον αριθμό των επιχειρήσεων και τη μέση ετήσια απασχόληση το λιανικό εμπόριο είναι περισσότερο σημαντικό καθώς διαθέτει το 63,5% των επιχειρήσεων και απασχολεί το 54,4% των εργαζομένων στον κλάδο (Διάγραμμα 14.2).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14.1

Συμμετοχή του εμπορίου και των άλλων κλάδων σε βασικά μεγέθη της μη χρηματοπιστωτικής οικονομίας, Ελλάδα, ΕΕ-27, 2004
Προστιθέμενη αξία
Αριθμός επιχειρήσεων

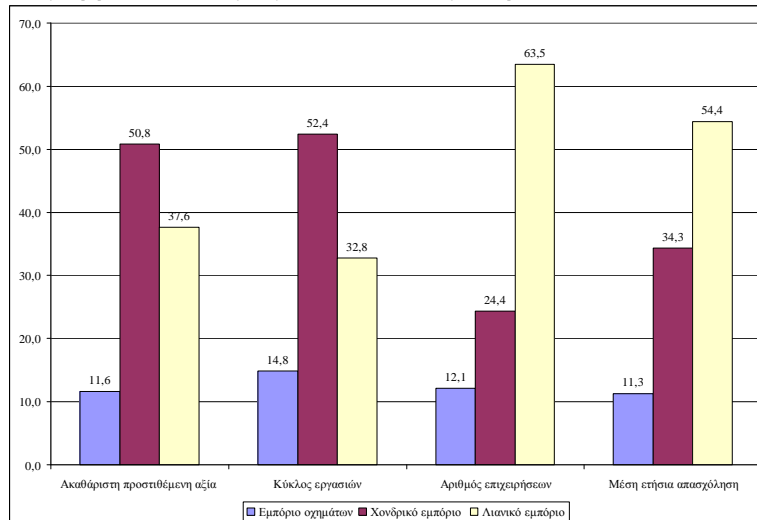
Αριθμός απασχολούμενων

Πηγή: Eurostat, Δικτυακός τόπος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14.2

Κατανομή βασικών μεγεθών του εμπορίου κατά κλάδο, 2007

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

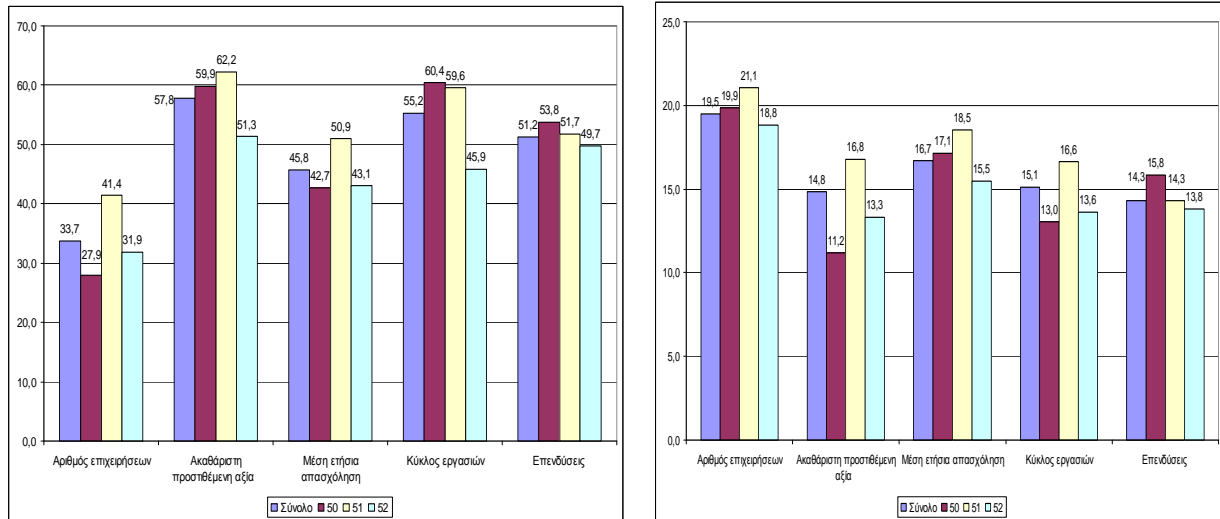
Το χονδρικό εμπόριο της Ελλάδας παράγει το 2,0% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου της ΕΕ-27, διαθέτει 4,8% των επιχειρήσεων, απασχολεί το 3,4% των απασχολούμενων και πραγματοποιεί το 1,8% του κύκλου εργασιών. Το χονδρικό εμπόριο στην Ελλάδα παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συμμετοχή τόσο στην προστιθέμενη αξία όσο και στην απασχόληση του μη χρηματοοικονομικού τομέα της οικονομίας, ενώ στα περισσότερα κράτη της Ε.Ε. κατατάσσεται στη δεύτερη θέση (Eurostat, 2009⁴).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατανομή των εμπορικών δραστηριοτήτων στις δύο περιφέρειες όπου βρίσκονται τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα, Θεσσαλονίκη). Σε σχέση με βασικά οικονομικά μεγέθη, στην περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνεται το 33,7% των επιχειρήσεων διανεμητικού εμπορίου, παράγεται το 57,8% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου, απασχολείται το 45,8% των απασχολούμενων και πραγματοποιείται το 55,2% του κύκλου εργασιών και το 51,2% των επενδύσεων (Διάγραμμα 14.3). Ο βαθμός συγκέντρωσης των δραστηριοτήτων του χονδρικού εμπορίου στην περιφέρεια αυτή είναι πιο έντονος, ενώ λιγότερο έντονος φαίνεται στο λιανικό εμπόριο. Αντίστοιχα, στην Κεντρική Μακεδονία, δεύτερη σε σειρά κατάταξης περιφέρεια σε σχέση με όλα τα οικονομικά μεγέθη, λειτουργούν το 19,5% των επιχειρήσεων, παράγεται το 14,8% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου, απασχολείται το 16,7% των απασχολούμενων, πραγματοποιείται το 15,1% του κύκλου εργασιών και το 14,3% των επενδύσεων. Και στην περιφέρεια αυτή το χονδρικό εμπόριο συγκεντρώνει υψηλότερα του μέσου ποσοστά σε σχέση με όλα τα μεγέθη και το λιανικό εμπόριο μικρότερα.

⁴ Eurostat, *European Business, Facts and Figures*, 2009.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14.3

Κατανομή βασικών οικονομικών μεγεθών του εμπορίου κατά κλάδο, 2007

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

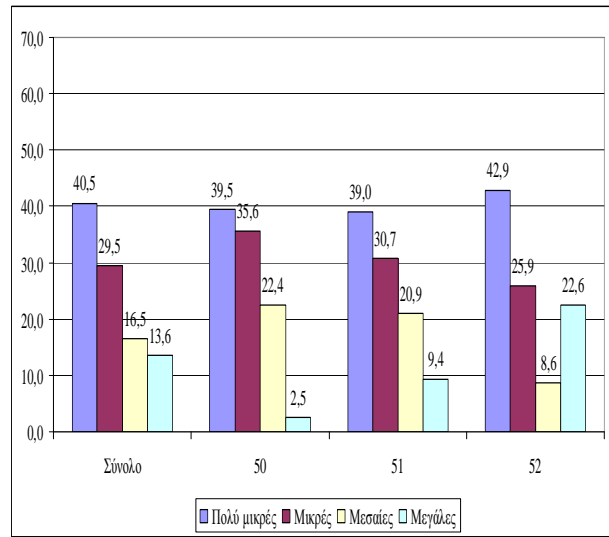
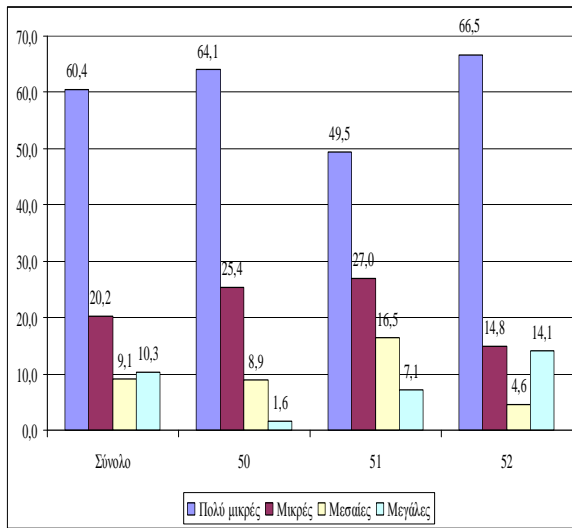
Η κυριαρχία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων⁵ στο χώρο του διανεμητικού εμπορίου συνολικά είναι εμφανής αν εξετασθεί η συμμετοχή των επιχειρήσεων αυτών στη διαμόρφωση βασικών μεγεθών (απασχόληση, ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, κύκλος εργασιών) του κλάδου (Διάγραμμα 14.4).

Το 2007 οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις ανέρχονται σε 305.618 (μόνο 104 επιχειρήσεις είναι μεγάλες, 53 στο λιανικό εμπόριο, 45 στο χονδρικό εμπόριο και 6 στο εμπόριο αυτοκινήτων), οι οποίες παράγουν το 86,4% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του εμπορίου, απασχολούν το 89,7% των απασχολουμένων (έναντι περίπου 82,0% στο σύνολο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων) και πραγματοποιούν το 86,7% του κύκλου εργασιών. Σαφής είναι η υπεροχή των πολύ μικρών επιχειρήσεων στο σύνολο των επιχειρήσεων του διανεμητικού εμπορίου (96,2%) και στους επιμέρους κλάδους του, 95,9% για το εμπόριο οχημάτων, 92,1% για το χονδρικό εμπόριο, 97,8% για το λιανικό εμπόριο. Από 39,0% (χονδρικό εμπόριο) έως 42,7% (λιανικό εμπόριο) κυμαίνεται η συμμετοχή των πολύ μικρών επιχειρήσεων στην παραγόμενη ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και από 35,8% (χονδρικό εμπόριο) έως 49,5% (λιανικό εμπόριο), αντίστοιχα, η συμμετοχή τους στον κύκλο εργασιών. Σημαντικά μεγαλύτερη είναι η απασχόληση στις πολύ μικρές επιχειρήσεις του εμπορίου, η οποία ανέρχεται στο 49,5% στο χονδρικό εμπόριο και στο 66,5% στο λιανικό εμπόριο.

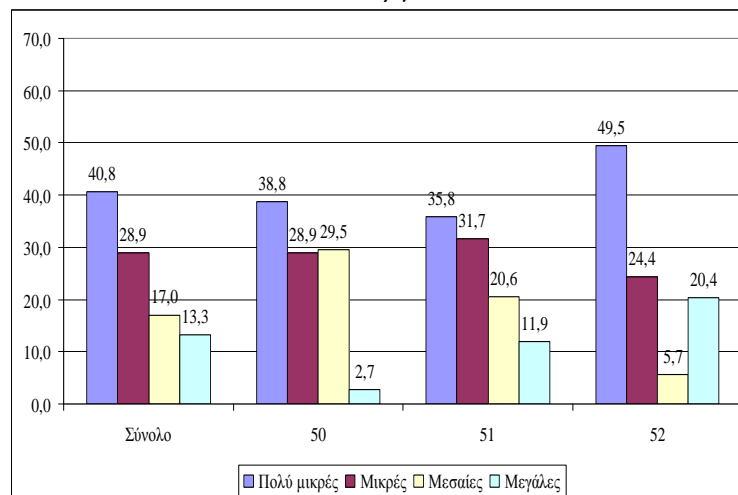
⁵ Ως μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) ορίζονται οι επιχειρήσεις οι οποίες απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζομένους. Η διάκριση μεταξύ πολύ μικρών, μικρών και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεων γίνεται ως εξής: Πολύ μικρές επιχειρήσεις=απασχολούν λιγότερα από 10 άτομα, Μικρές επιχειρήσεις=απασχολούν από 10-49 άτομα, Μεσαίες επιχειρήσεις=απασχολούν από 50-249 άτομα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14.4

Κατανομή βασικών οικονομικών μεγεθών κατά μέγεθος απασχόλησης, 2007
Μέση ετήσια απασχόληση

Κύκλος εργασιών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2007.

Ο μεγάλος αριθμός των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του εμπορίου (και μάλιστα των πολύ μικρών επιχειρήσεων) και η σημαντική συμβολή τους στη διαμόρφωση βασικών μεγεθών του κλάδου φέρνουν στο προσκήνιο θέματα και προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις συνολικότερα, τα οποία δεν φαίνεται να διαφοροποιούνται στον κλάδο του εμπορίου και τα οποία είναι απαραίτητο να αντιμετωπισθούν, ώστε να μπορέσει ο κλάδος να λειτουργήσει αποτελεσματικά.

14.1.3. Κατανομή βασικών μεγεθών

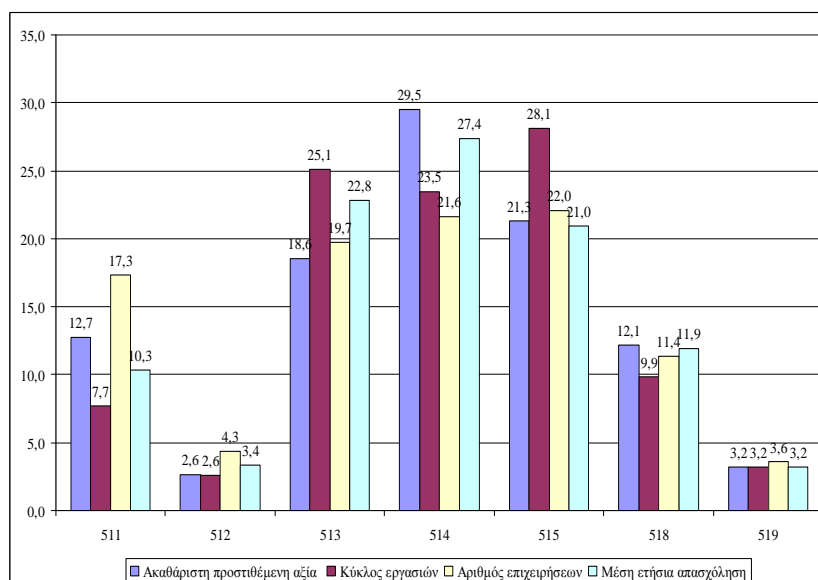
Μεταξύ των κλάδων

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου, το χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (514) παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συμμετοχή σε όλα τα μεγέθη πλην του κύκλου εργασιών (το 2007 παράγει το 29,5% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου, διαθέτει το 21,6% των

επιχειρήσεων, απασχολεί το 27,4% των εργαζομένων στον κλάδο και πραγματοποιεί το 23,5% του κύκλου εργασιών). Σημαντική συμμετοχή παρουσιάζουν επίσης το χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (513) και το χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων (515). Το 2007 το χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (513) παράγει το 18,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου, διαθέτει το 19,7% των επιχειρήσεων, απασχολεί το 22,8% των εργαζομένων στον κλάδο και πραγματοποιεί το 25,1% του κύκλου εργασιών, ενώ το χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων (515) παράγει το 21,3% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου, διαθέτει το 22,0% των επιχειρήσεων, απασχολεί το 21,0% των εργαζομένων στον κλάδο και πραγματοποιεί το 28,1% του κύκλου εργασιών (Πίνακας 14.2, Διάγραμμα 14.5).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14.5

Κατανομή βασικών οικονομικών μεγεθών του χονδρικού εμπορίου μεταξύ των επιμέρους κλάδων, 2007

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

Μεταξύ των περιφερειών

Το 59,6% του κύκλου εργασιών του χονδρικού εμπορίου το 2007 πραγματοποιείται στην περιφέρεια Αττικής (η οποία παράγει το 62,2% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, διαθέτει 41,4% των επιχειρήσεων και απασχολεί το 50,9% των απασχολούμενων). Αντίστοιχα, το 16,6% του κύκλου εργασιών πραγματοποιείται στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (η οποία παράγει το 16,8% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, διαθέτει 21,1% των επιχειρήσεων, απασχολεί το 18,5% των απασχολούμενων). Ο κύκλος εργασιών του χονδρικού εμπορίου στις υπόλοιπες περιφέρειες κυμαίνεται από 0,8% (περιφέρειες Βορείου Αιγαίου, Δυτικής Μακεδονίας) έως 4,2% (περιφέρεια Κρήτης). Στην περιφέρεια Πελοποννήσου πραγματοποιείται το 3,4% του κύκλου εργασιών του χονδρικού εμπορίου, στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και

Θράκης και στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας το 3,2%, στην περιφέρεια Θεσσαλίας το 2,9%, στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας το 2,0%, στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου το 1,9%, στην περιφέρεια Ηπείρου το 1,2% και στην περιφέρεια Ιόνιων Νησιών το 0,9%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.2

Ποσοστιαία κατανομή βασικών μεγεθών μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου, 2000-2007

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία								
511	10,2	12,0	9,6	9,5	9,6	10,9	10,3	12,7
512	2,2	2,9	2,5	2,6	2,6	2,7	2,8	2,6
513	20,4	25,2	23,5	25,6	25,2	21,1	19,7	18,6
514	22,3	21,1	24,6	27,7	27,5	25,7	28,5	29,5
515	25,7	22,6	26,0	21,1	21,7	23,4	19,6	21,3
518	13,6	11,4	11,3	11,1	11,1	12,9	15,6	12,1
519	5,5	4,8	2,4	2,3	2,3	3,2	3,5	3,2
51	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
51	8.710.453	13.870.462	10.839.720	11.304.057	11.824.101	9.657.776	11.130,3	12.645.810
Κύκλος εργασιών (χωρίς ΦΠΑ)								
511	10,7	10,2	9,6	9,3	9,2	9,1	9,1	7,7
512	2,6	2,7	2,9	2,7	2,6	2,6	2,7	2,6
513	21,4	24,6	25,1	26,5	26,3	26,0	26,5	25,1
514	22,6	21,4	24,8	27,0	27,2	24,2	24,1	23,5
515	24,5	24,5	24,0	21,6	22,0	24,2	24,1	28,1
518	12,8	11,9	11,3	10,7	10,6	10,6	10,3	9,9
519	5,5	4,7	2,3	2,2	2,2	3,3	3,3	3,2
51	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
51	36.398.233	43.184.995	54.794.911	58.240.386	65.277.977	75.158.264	80.783.553	90.273.652
Σύνολο επιχειρήσεων								
511	17,7	16,6	16,5	16,3	16,3	17,2	17,5	17,3
512	3,1	3,3	3,8	3,9	3,9	3,9	4,2	4,3
513	17,6	18,0	19,0	19,1	19,1	18,6	19,2	19,7
514	21,6	22,2	23,7	23,8	23,8	24,0	21,3	21,6
515	21,3	21,7	22,0	21,9	21,9	21,4	21,9	22,0
518	11,6	11,9	11,6	11,8	11,8	11,8	12,2	11,4
519	7,2	6,3	3,4	3,2	3,2	3,2	3,5	3,6
51	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
51	53.257	55.362	64.365	65.794	75.586	82.014	75.417	74.549
Μέση ετήσια απασχόληση								
511	14,4	13,6	12,7	12,7	12,4	12,3	11,2	10,3
512	2,9	2,9	3,4	3,2	3,2	3,4	3,2	3,4
513	20,1	20,6	22,8	22,6	23,3	22,2	22,5	22,8
514	22,0	23,1	24,6	26,0	25,6	25,1	26,3	27,4
515	22,0	21,6	21,8	20,9	21,0	20,7	20,8	21,0
518	12,1	12,3	11,7	11,6	11,5	13,2	12,8	11,9
519	6,6	5,9	2,9	2,9	2,8	3,1	3,2	3,2
51	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
51	222.527	254.722	277.653	281.823	312.260	331.690	338.568	337.629

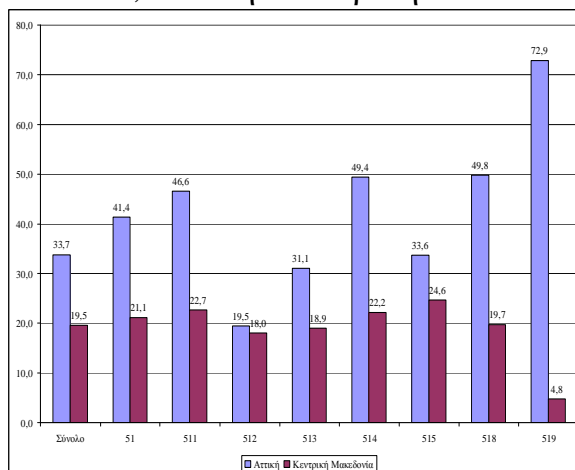
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

Φαίνεται ότι η συγκέντρωση των δραστηριοτήτων του χονδρικού εμπορίου είναι ιδιαίτερα υψηλή στις δύο περιφέρειες, όπου βρίσκονται τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα (76,2% του κύκλου εργασιών) και κυρίως στην περιφέρεια Αττικής.

Στο Διάγραμμα 14.6 εμφανίζεται η κατανομή των επιχειρήσεων του διανεμητικού και του χονδρικού εμπορίου στο σύνολο του και στους επιμέρους κλάδους στις Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14.6

Βαθμός συγκέντρωσης αριθμού επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου κατά υποκλάδο, Αττική- Κεντρική Μακεδονία, 2007

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

Η συγκέντρωση των επιχειρήσεων στην Αττική κυμαίνεται από 19,5% στο χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώων ζώντων (512) μέχρι 72,9% στον κλάδο λοιπό χονδρικό εμπόριο (519). Αντίστοιχα, η συγκέντρωση των επιχειρήσεων στην Κεντρική Μακεδονία κυμαίνεται από 4,8% στον κλάδο λοιπό χονδρικό εμπόριο (519) μέχρι 24,6% στον κλάδο χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων (515).

Κατά τάξεις μεγέθους απασχόλησης και κατά τάξεις μεγέθους κύκλου εργασιών της επιχείρησης

Σημαντική είναι η συμβολή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου σε όλα τα βασικά οικονομικά μεγέθη (Πίνακας 14.3). Σχεδόν το σύνολο των επιχειρήσεων του τομέα ανήκουν στην κατηγορία αυτή (μόνο 45 από τις 74.549 επιχειρήσεις είναι μεγάλες το 2007), ενώ στο 90,6% ανέρχεται η συμμετοχή τους στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, στο 88,1% στον κύκλο εργασιών και στο 92,9% στην απασχόληση (ποσοστό υψηλότερο κατά 11 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το σύνολο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων όλων των κλάδων της οικονομίας).

Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (απασχολούν έως 9 άτομα) παράγουν το 39,0% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του χονδρικού εμπορίου στην Ελλάδα, διαθέτουν το 92,1% των επιχειρήσεων, απασχολούν το 49,5% των απασχολουμένων και πραγματοποιούν το 35,8% του κύκλου εργασιών. Οι μικρές

επιχειρήσεις (απασχολούν 10-49 άτομα) παράγουν το 30,7% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, διαθέτουν το 7,0% των επιχειρήσεων, απασχολούν το 27,0% των απασχολουμένων και κάνουν το 31,7% του κύκλου εργασιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.3

Ποσοστιαία κατανομή βασικών μεγεθών μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου κατά τάξεις μεγέθους απασχόλησης, 2000-2007

Τάξεις μεγέθους απασχόλησης	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία								
έως 9 άτομα	33,5	48,9	32,2	36,3	35,7	36,6	32,6	39,0
10-49 άτομα	29,6	31,4	29,1	29,0	26,2	31,1	37,3	30,7
50-249 άτομα	26,1	12,1	17,0	24,7	29,9	19,7	23,5	20,9
250 και άνω άτομα	10,8	7,5	21,8	10,0	8,1	12,6	6,6	9,4
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Κύκλος εργασιών								
έως 9 άτομα	41,5	38,4	37,5	36,3	38,1	35,3	33,0	35,8
10-49 άτομα	28,8	32,0	31,6	31,9	30,8	28,9	36,8	31,7
50-249 άτομα	21,2	19,0	19,5	21,7	24,9	23,2	21,1	20,6
250 και άνω άτομα	8,6	10,5	11,4	10,2	6,1	12,5	9,1	11,9
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Αριθμός επιχειρήσεων								
έως 9 άτομα	94,1	91,5	93,2	93,1	93,7	92,8	91,8	92,1
10-49 άτομα	5,3	7,5	6,1	6,2	5,6	6,5	7,3	7,0
50-249 άτομα	0,5	0,9	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9	0,8
250 και άνω άτομα	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Μέση ετήσια απασχόληση								
έως 9 άτομα	62,0	50,7	55,0	55,7	56,1	54,0	49,7	49,5
10-49 άτομα	22,5	29,7	25,4	26,6	24,8	26,7	28,0	27,0
50-249 άτομα	10,5	14,8	13,7	12,8	15,9	13,0	17,4	16,5
250 και άνω άτομα	5,0	4,8	5,9	4,9	3,2	6,3	4,9	7,1
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

Οι μεσαίες επιχειρήσεις (απασχολούν 50-249 άτομα) παράγουν το 20,7% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, διαθέτουν το 0,8% των επιχειρήσεων, απασχολούν το 16,5% των απασχολουμένων και κάνουν το 20,6% του κύκλου εργασιών. Οι μεγάλες επιχειρήσεις (απασχολούν 250 και άνω άτομα) παράγουν το 9,4% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, διαθέτουν το 0,1% των επιχειρήσεων, απασχολούν το 7,1% των απασχολουμένων και κάνουν το 11,9% του κύκλου εργασιών.

Ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου αυξήθηκε κατά 148,0% κατά την περίοδο 2000-2007 (Πίνακας 14.4). Σημειώνεται ότι ο κύκλος εργασιών των μεγάλων επιχειρήσεων παρουσίασε τη μεγαλύτερη αύξηση (242,4%), ενώ των πολύ μικρών τη μικρότερη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.4

Εξέλιξη κύκλου εργασιών χονδρικού εμπορίου κατά τάξεις μεγέθους απασχόλησης, 2000-2007

Τάξεις μεγέθους απασχόλησης	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
έως 9 άτομα	100,0	109,9	136,3	140,0	164,9	175,9	176,6	214,2
10-49 άτομα	100,0	132,0	165,2	177,3	192,0	207,8	283,8	273,7
50-249 άτομα	100,0	106,6	138,4	163,6	211,3	226,6	221,6	241,0
250 και άνω άτομα	100,0	145,7	200,3	189,9	127,8	300,0	234,6	342,4
Χονδρικό εμπόριο	100,0	118,6	150,5	160,0	179,3	206,5	221,9	248,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

Ανάλογες είναι οι διαπιστώσεις αν εξετάσουμε την πορεία του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων κατά μέγεθος του κύκλου εργασιών (Πίνακας 14.5). Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (με κύκλο εργασιών κάτω από 1 εκατ.€) εμφανίζουν τη χαμηλότερη αύξηση κατά την περίοδο 2000-2007.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.5

Εξέλιξη κύκλου εργασιών χονδρικού εμπορίου κατά τάξεις μεγέθους κύκλου εργασιών, 2000-2007

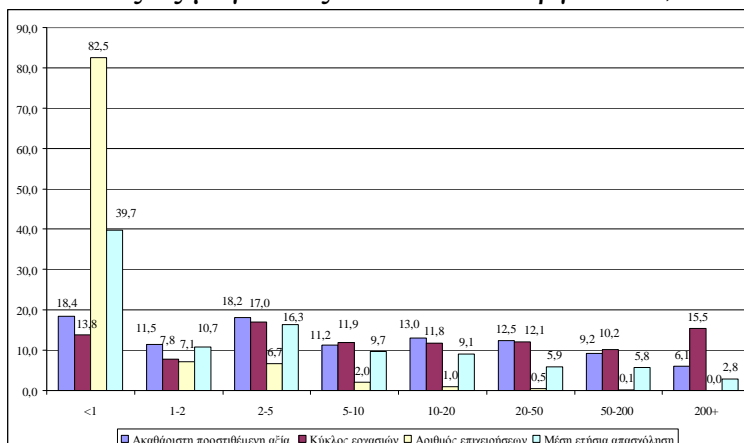
Τάξεις μεγέθους κύκλου εργασιών (εκατ. €)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<1 εκατ. €	100,0	99,8	121,5	120,8	140,3	125,4	117,1	117,5
1-2 εκατ. €	100,0	115,4	142,0	149,0	173,6	232,7	222,7	197,3
2-5 εκατ. €	100,0	127,2	161,5	163,0	187,4	352,0	252,2	348,3
5-10 εκατ. €	100,0	135,9	164,8	181,0	193,7	107,0	232,0	304,5
10-20 εκατ. €	100,0	131,0	161,3	185,1	214,6	162,2	415,7	342,4
20-50 εκατ. €	100,0	132,1	172,9	181,6	214,4	219,2	335,2	321,3
50-200 εκατ. €	100,0	119,9	159,8	166,4	185,2	210,7	170,4	226,5
200+ εκατ. €	100,0	111,4	156,4	187,9	182,8	315,5	235,8	331,9

Πηγή: Eurostat, Δικτυακός Τόπος.

Η κατανομή των βασικών μεγεθών των επιχειρήσεων κατά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών εμφανίζεται στο Διάγραμμα 14.7.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14.7

Κατανομή βασικών μεγεθών των επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου κατά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών, 2007

Πηγή: Eurostat, Δικτυακός Τόπος.

Παρά το μεγάλο αριθμό των μικρών επιχειρήσεων (με κύκλο εργασιών κάτω από 1 εκατ.€), οι οποίες ανέρχονται σε 61.515 (82,5% του κλάδου), και τη σημαντική συμμετοχή τους στην απασχόληση (απασχολούν το 39,7% των απασχολουμένων), περιορισμένη είναι η συμμετοχή τους στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (παράγουν το 18,4%) και ακόμη πιο μικρή η συμμετοχή τους στον κύκλο εργασιών (πραγματοποιούν το 13,8%). Αντίθετα, οι 99 μεγάλες επιχειρήσεις του κλάδου (με κύκλο εργασιών από 50 εκατ.€ έως 200 εκατ.€), απασχολούν το 5,8% των απασχολουμένων αλλά παράγουν το 9,2% της ακαθάριστης προστιθέμενης και πραγματοποιούν το 10,2% του κύκλου εργασιών, ενώ οι 26 ακόμα μεγαλύτερες επιχειρήσεις (με κύκλο εργασιών από 200 εκατ.€ και άνω) απασχολούν το 2,8% των απασχολουμένων αλλά παράγουν το 6,1% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας και πραγματοποιούν το 15,5% του κύκλου εργασιών.

14.1.4. Δείκτες

Εξετάζοντας τους δείκτες που αποτυπώνουν χαρακτηριστικά ή επιδόσεις του χονδρικού εμπορίου στην Ελλάδα παρατηρούνται τα εξής (Κώτση κ.ά, 2009⁶):

Αριθμός απασχολουμένων ανά επιχείρηση

Η Ελλάδα παρουσιάζει μικρό αριθμό απασχολουμένων ανά επιχείρηση στο χονδρικό εμπόριο σε σύγκριση με τις χώρες της ΕΕ-27 (4,5 άτομα έναντι 5,7 κατά μέσο όρο). Μεταξύ των κλάδων του διανεμητικού εμπορίου το χονδρικό εμπόριο εμφανίζει το μεγαλύτερο αριθμό απασχολουμένων ανά επιχείρηση. Μεταξύ των κλάδων του χονδρικού εμπορίου το χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (514) παρουσιάζει το μεγαλύτερο αριθμό απασχολουμένων ανά επιχείρηση το 2006 (5,5 άτομα) και πάνω από το μέσο όρο την υπόλοιπη περίοδο και το χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (513) τον υψηλότερο αριθμό απασχολουμένων ανά επιχείρηση με εξαίρεση το 2006 (5,2 άτομα). Το χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (511) παρουσιάζει το μικρότερο αριθμό απασχολουμένων ανά επιχείρηση (2,9 άτομα). Ο αριθμός εργαζομένων ανά επιχείρηση διαφοροποιείται μεταξύ των περιφερειών της χώρας και κυμαίνεται από 2,2 άτομα (Δυτική Μακεδονία) έως 4,8 άτομα (Αττική). Η Αττική είναι η μόνη περιφέρεια που παρουσιάζει υψηλότερο του μέσου αριθμό απασχολουμένων ανά επιχείρηση και μόνο αποσπασματικά κάποιες άλλες περιφέρειες.

Παραγωγικότητα εργασίας

Η παραγωγικότητα εργασίας (προστιθέμενη αξία ανά απασχολούμενο) στο χονδρικό εμπόριο στην Ελλάδα είναι χαμηλότερη από το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ-27 τόσο για το σύνολο του κλάδου (29,1 χιλ. € έναντι 49,3 χιλ. € το 2005)

⁶ Κώτση Α., Βλάμης Π., Ευθυμιάδης Τ., Κανελλόπουλος Κ., Παναγόπουλος Γ., 2009, *Το Διανεμητικό Εμπόριο στην Ελλάδα*, ΚΕΠΕ.

όσο και για τους επιμέρους κλάδους. Χαμηλότερη είναι επίσης η παραγωγικότητα των μισθωτών για το σύνολο του κλάδου (43,9 χιλ. € έναντι 57,3 χιλ. €) και για τους επιμέρους κλάδους με εξαίρεση το λοιπό χονδρικό εμπόριο (519). Χαμηλότερη είναι και η σταθμισμένη με το μέσο κόστος παραγωγικότητα εργασίας για το σύνολο του κλάδου (94,7% έναντι 127,1%) και για τους επιμέρους κλάδους με εξαίρεση το χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (511).

Το χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (513) παρουσιάζει την υψηλότερη παραγωγικότητα εργασίας την τετραετία 2001-2004, ενώ το 2005 και το 2006 η παραγωγικότητα εργασίας του κλάδου είναι κάτω από το μέσο όρο. Υψηλότερη του μέσου παραγωγικότητα εργασίας εμφανίζει το χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (514) και το χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων (515). Μεταξύ των περιφερειών της χώρας μόνο η Αττική παρουσιάζει παραγωγικότητα εργασίας στο χονδρικό εμπόριο υψηλότερη του μέσου όρου και μόνο αποσπασματικά κάποιες περιφέρειες για μία ή δύο χρονιές. Η παραγωγικότητα εργασίας αυξάνεται ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης και το 2005 κυμαίνεται από 19,7 χιλ. € (πολύ μικρές) έως 58,1 χιλ. € (μεγάλες).

Κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο

Ο κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο στο χονδρικό εμπόριο είναι χαμηλότερος από το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ-27 (435,3 χιλ.€ το 2005), αλλά υψηλότερος του μέσου όρου του εμπορίου (226,5 χιλ.€ έναντι 154,8 χιλ.€). Το χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (513) παρουσιάζει τον υψηλότερο κύκλο εργασιών ανά εργαζόμενο (281,3 χιλ.€ το 2006), το χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων (515) υψηλότερο του μέσου όρου για το σύνολο της περιόδου 2000-2006 και το χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (514) για το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου. Ο κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο παρουσιάζει μεγάλες αποκλίσεις ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης και το 2005 κυμαίνεται από 148,3 χιλ.€ στις πολύ μικρές επιχειρήσεις έως 449,2 χιλ.€ στις μεγάλες επιχειρήσεις. Μεταξύ των περιφερειών της χώρας εμφανίζονται σημαντικές διαφορές και τα αντίστοιχα μεγέθη το 2005 κυμαίνονταν από 175,3 χιλ.€ (Αν. Μακεδονία και Θράκη) έως 344,5 χιλ.€ (Αττική). Σε όλη την περίοδο υψηλότερο του μέσου δείκτη παραγωγικότητας εμφανίζει μόνο η περιφέρεια Αττικής (και αποσπασματικά κάποια άλλη περιφέρεια 1 ή 2 χρονιές).

Μέσο κόστος εργασίας

Το μέσο κόστος εργασίας στο χονδρικό εμπόριο είναι χαμηλότερο από το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ-27 τόσο στο σύνολο του κλάδου (20,2 χιλ.€ έναντι 31,4 χιλ. το 2005) όσο και σε όλους τους επιμέρους κλάδους αλλά υψηλότερο από το μέσο όρο του εμπορίου (20,8 χιλ.€ έναντι 18,0 χιλ.€ το 2006). Το 2006 οι επιμέρους κλάδοι του χονδρικού εμπορίου λειτουργούσαν με μέσο κόστος που κυμαινόταν από 17,1 χιλ.€ (χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού- 513)

έως 26,4 χιλ.€ (χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων, μηχανολογικού εξοπλισμού και συναφών ειδών- 518).

Επενδύσεις ανά εργαζόμενο

Οι επενδύσεις ανά απασχολούμενο στο χονδρικό εμπόριο στην Ελλάδα ήταν υψηλότερες από το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ-27 το 2004 και το 2005 (6,5 χιλ.€ έναντι 4,0 χιλ.€, και 5,4 χιλ. € έναντι 5,0 χιλ. €, αντίστοιχα) και σε σύγκριση με τους άλλους κλάδους του εμπορίου. Με εξαίρεση το χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων (512), που και τις δύο χρονιές εμφανίζει χαμηλότερες τιμές και το χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (511) μόνο τη μία, όλοι οι άλλοι κλάδοι εμφανίζουν υψηλότερες τιμές. Το χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (513) και το χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων (515) παρουσίασε τις υψηλότερες επενδύσεις ανά απασχολούμενο ή πάνω από το μέσο όρο κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου 2000-2006. Το χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (514) παρουσίασε αντίστοιχες επιδόσεις για το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου, ενώ οι υπόλοιποι κλάδοι παρουσίασαν χαμηλότερες επενδύσεις και μόνο αποσπασματικά τιμές πάνω από το μέσο όρο.

14.1.5. Θεσμικό πλαίσιο

Ένα ευρύ νομικό πλαίσιο ρυθμίζει τη λειτουργία του χονδρικού εμπορίου για να καλυφθούν όλες οι λειτουργίες των αγορών τόσο από την πλευρά του εμπορίου όσο και από την πλευρά των καταναλωτών. Από την πλευρά του εμπορίου το θεσμικό πλαίσιο στοχεύει να διαμορφώσει ένα περιβάλλον υγιούς ανταγωνισμού χωρίς φαινόμενα δημιουργίας μονοπωλίων, που θα επιτρέπει την ισόρροπη ανάπτυξη όλων των επιχειρήσεων, θα προστατεύει τους εμπόρους από δραστηριότητες σε βάρος τους (εμπορικές μισθώσεις, παραεμπόριο κ.λπ.) και θα εξασφαλίζει την ενίσχυσή τους στα πλαίσια των αναπτυξιακών νόμων ή των προγραμμάτων στήριξης ανάλογα με τις δραστηριότητες άλλων τομέων της οικονομίας, ώστε να προχωρήσει με ταχύτερους ρυθμούς ο εκσυγχρονισμός του κλάδου ή να αντιμετωπίζονται κρίσεις όπως η πρόσφατη. Από την πλευρά των καταναλωτών στοχεύει να διασφαλισθούν οι όροι προστασίας της υγείας των καταναλωτών, να αντιμετωπισθούν παραπλανητικές εμπορικές πρακτικές, η νόθευση τροφίμων, η διακίνηση μη ασφαλών προϊόντων και να εξασφαλισθούν όλα αυτά σε όσο το δυνατόν περισσότερο προσιτές τιμές.

Με το Νόμο 703/1977 «Περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού» (Ν.2000/1991, Ν.2296/1995, Ν.3373/05) απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και οποιασδήποτε μορφής εναρμονισμένη πρακτική επιχειρήσεων που έχουν αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, η καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης μιας ή περισσοτέρων επιχειρήσεων στο σύνολο ή σε μέρος της αγοράς και κάθε συγκέντρωση επιχειρήσεων που μπορεί να περιορίσει

σημαντικά τον ανταγωνισμό στην εθνική αγορά ή σε ένα σημαντικό σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά των προϊόντων ή των υπηρεσιών τμήμα της και ιδίως με τη δημιουργία ή ενίσχυση δεσπόζουσας θέσης. Στην περίπτωση του εμπορίου πρόκειται για άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πώλησης ή άλλων όρων συναλλαγής, κατανομή αγορών ή εφαρμογή άνισων όρων που δυσχεραίνουν τη λειτουργία του ανταγωνισμού. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού είναι το όργανο το οποίο έχει ως αρμοδιότητα την εφαρμογή του Ν. 703/1977.

Με το Ν.2996/95 η Επιτροπή Ανταγωνισμού απέκτησε τη μορφή ανεξάρτητης αρχής με διοικητική αυτοτέλεια, με το Ν. 2837/2005 απέκτησε και οικονομική αυτοτέλεια, ενώ με το Ν.3373/2005 αναβαθμίζεται ο ρόλος της και, μεταξύ άλλων, προβλέπεται η αύξηση των οργανικών θέσεων του προσωπικού, θεσμοθετείται η μόνιμη και ουσιαστική συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις Αρχές Ανταγωνισμού των άλλων κρατών-μελών της Ε.Ε. και ενισχύονται οι μηχανισμοί πρόληψης και επιβολής κυρώσεων.

Ανοικτά φαίνεται να είναι θέματα που σχετίζονται με την επίπτωση του εμπορίου στη διαμόρφωση των τιμών πώλησης και θέματα ακρίβειας. Βέβαια, η ακρίβεια είναι ένα σύνθετο θέμα στο οποίο εμπλέκονται διαχρονικές στρεβλώσεις των οικονομικών δομών της χώρας, συγκυριακές διεθνείς ανατιμήσεις των πρώτων υλών ή φαινόμενα κερδοσκοπίας και η παρέμβαση της Επιτροπής είναι έμμεση. Η εξυγίανση των οικονομικών δομών και της επιχειρηματικής συμπεριφοράς των οικονομικών παραγόντων της χώρας από τις όποιες αντι-ανταγωνιστικές στρεβλώσεις είναι ο χώρος ευθύνης της Επιτροπής Ανταγωνισμού και στην κατεύθυνση αυτή κινείται με στόχο τη μείωση των τιμών. Γίνεται προσπάθεια να ελεγχθούν οι διαφορές που παρατηρούνται στις τιμές ομοειδών προϊόντων μεταξύ ελληνικής και άλλων ευρωπαϊκών αγορών, να τεθούν κανόνες και να ελεγχθούν οι συναλλαγές μεταξύ των εταιρειών του ίδιου πολυεθνικού ομίλου, οι οποίες αυξάνουν τις τιμές πώλησης. Αν και έχει ήδη θεσπιστεί ο έλεγχος αυτών των συναλλαγών, στην πράξη η σχετική νομοθεσία δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή. Το μέτρο αυτό εφαρμόζεται σε πολλές χώρες της Ε.Ε. γιατί υπολογίζεται ότι το 60% περίπου των εμπορικών συναλλαγών στα αναπτυγμένα κράτη πραγματοποιούνται μεταξύ εταιρειών που ανήκουν στον ίδιο όμιλο. Επίσης στο στόχαστρο της Επιτροπής Ανταγωνισμού είναι η κατάργηση της ρήτρας απαγόρευσης των παράλληλων εισαγωγών (περιπτώσεις Unilever, Colgate).

Από το Υπουργείου Οικονομικών (εγκύκλιος ΠΟΛ.1104/2008) γίνεται προσπάθεια για τον περιορισμό του φαινόμενου των εικονικών συναλλαγών για τα οπωρολαχανικά και τα κρέατα, την πάταξη του αθέμιτου ανταγωνισμού, τη διασφάλιση των συμφερόντων του Δημοσίου και κυρίως την προστασία του καταναλωτή με την προώθηση της πλήρους χαρτογράφησης της αγοράς μέσω της καταγραφής των κοστολογικών στοιχείων των επιχειρήσεων (τροφίμων και ποτών), ενώ για την αποφυγή φαινομένων που αποτελούν πηγή κερδοσκοπίας και συμβάλλουν στην άνοδο του πληθωρισμού έχει προχωρήσει σε διοικητικά

μέτρα (όπως για παράδειγμα το κλείσιμο τεσσάρων μεγάλων χονδρεμπορικών επιχειρήσεων, για πωλήσεις νωπών αγροτικών προϊόντων προς λιανοπωλητές εκτός των ορίων της Κεντρικής Αγοράς).

Δύο Γενικές Γραμματείες του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνισμού ασχολούνται με θέματα που σχετίζονται με το διανεμητικό εμπόριο, η Γενική Γραμματεία Εμπορίου και η Γενική Γραμματεία Καταναλωτή. Η πρώτη ρυθμίζει θέματα σχετικά με τη λειτουργία των αγορών και των επιχειρήσεων του διανεμητικού εμπορίου, ενώ η δεύτερη θέματα που άπτονται της ασφάλειας και της προστασίας των καταναλωτών. Η δραστηριότητα της Διεύθυνσης Τιμών Τροφίμων και Ποτών επικεντρώνεται στην παρακολούθηση του πληθωρισμού (παρακολούθηση από σταθερά επιλεγμένες πηγές της εξέλιξης των λιανικών τιμών βασικών ειδών διατροφής, κηπευτικών και φρούτων στις λαϊκές και δημοτικές αγορές, καθώς και στην Κεντρική Αγορά Αθηνών- Ρέντης), την πραγματοποίηση κλαδικών ερευνών αγοράς, έπειτα από την εμφάνιση ανατιμητικών τάσεων στην αγορά, με σκοπό την καταγραφή των οικονομικών δεδομένων των επιχειρήσεων κάθε κλάδου και την επεξεργασία και σύνταξη των αναλυτικών κατά προϊόν κοστολογίων, που χρησιμοποιούνται και κατά τις διαπραγματεύσεις με τις παραγωγικές τάξεις για την επίτευξη συμφωνιών (“Συμφωνίες Κυρίων”) και την παρέμβαση για την επίλυση μικρής κλίμακας και ειδικών περιπτώσεων ανατιμητικών τάσεων σε διάφορα προϊόντα (ενδεικτικά αναφέρεται ότι διενεργήθηκαν κλαδικοί έλεγχοι και έρευνες σε: αναψυκτικά-χυμούς-εμφιαλωμένα νερά, καφέ-σοκολάτες, μπισκότα-ζυμαρικά, λάδια, γάλα, αλλαντικά, παιδικές τροφές, γεωργικά λιπάσματα-σπόρους). Λειτουργεί επίσης ειδικό Τμήμα Τιμών Φαρμάκων με αρμοδιότητες: τον έλεγχο των στοιχείων που υποβάλλονται από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις για φάρμακα ανθρώπινης χρήσης, την έρευνα για τις τιμές των αντίστοιχων φαρμάκων στην αγορά του εξωτερικού και τον προσδιορισμό των τιμών τους με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, την έκδοση των Δελτίων Τιμών, με τα οποία καθορίζονται οι τιμές των φαρμάκων σε όλη την επικράτεια (Ν. 1316/83, Ν. 1965/91, Α.Δ. 14/89, οδηγία 89/105/ΕΟΚ). Στη Γενική Γραμματεία Καταναλωτή λειτουργούν η Διεύθυνση Πολιτικής Καταναλωτή, η Διεύθυνση Προστασίας Καταναλωτή και η Διεύθυνση Τεχνικού Ελέγχου-Τμήμα καθορισμού και ελέγχων όρων κυκλοφορίας προϊόντων.

Στην εποπτεία του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνισμού ανήκει επίσης ο Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων (Ν. 2741/ΦΕΚ 199/28-09-1999, Π.Δ. 223/Φ.Ε.Κ. 192/Α/06.09.00, Φ.Ε.Κ. 252/18-10-2002) με αρμοδιότητα την προστασία του καταναλωτή με τη διασφάλιση της εισαγωγής, της παραγωγής και της διακίνησης υγιεινών τροφίμων, την πιστοποίηση της ποιότητας και την ποιοτική αναβάθμιση των τροφίμων, την αποτροπή φαινομένων νοθείας καθώς και τη μέριμνα για την αποτροπή της παραπλάνησης και την προστασία των οικονομικών συμφερόντων του καταναλωτή. Στο σύστημα ελέγχων των προϊόντων στη χώρα μας σημαντικός είναι ο ρόλος του Γενικού Χημείου του Κράτους (Ν.4328/1929, Ν.2343/1995-Φ.Ε.Κ. 211/Α/11-10-

1995, Ν.3427/2005-Φ.Ε.Κ. 312/Α/27-12-2005), το οποίο είναι αρμόδιο για τη θέσπιση των όρων που πρέπει να πληρούν διάφορα προϊόντα, προκειμένου να διατεθούν στην κατανάλωση, πραγματοποιεί εργαστηριακές εξετάσεις διαφόρων προϊόντων, προκειμένου να ελεγχθεί αν είναι σύμφωνα με την εθνική και κοινοτική νομοθεσία και κατάλληλα για τη χρήση για την οποία προορίζονται και προβαίνει σε επιθεωρήσεις χώρων παρασκευής ή διάθεσης προϊόντων.

Στην εποπτεία των Υπουργείων Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνισμού και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ανήκει και ο Οργανισμός Κεντρικής Αγοράς Αθηνών που αποτελεί το βασικό κόμβο διακίνησης και εμπορίου των οπωροκηπευτικών και αγροτικών προϊόντων και των νωπών ή μεταποιημένων κρεάτων στο λεκανοπέδιο (διαθέτοντας 550 χονδρεμπορικές επιχειρήσεις στις εγκαταστάσεις του), ο οποίος τα τελευταία χρόνια υλοποιεί ένα ευρύ σχέδιο ανακαίνισης των εγκαταστάσεών του.

Σειρά νομοθετημάτων ρυθμίζουν άλλα θέματα του εμπορίου όπως: επαγγελματική στέγη (ΠΔ 34/1995), άδειες πωλητών λαϊκών αγορών (Π.Δ. 116/2008), ίδρυση λαϊκών αγορών προϊόντων βιολογικής γεωργίας (Π.Δ. 115/2008), υπαίθριο εμπόριο (Π.Δ.254/2005, Ν. 3190/2003, Ν. 2323/1995), παράνομο υπαίθριο εμπόριο (Ν. 3377/2005, Ν.3557/2007), ηλεκτρονικό εμπόριο (Ν.3471/2006), λειτουργία της διαφημιστικής αγοράς και προστασία των καταναλωτών έναντι αθέμιτων πρακτικών -παραπλανητική, αθέμιτη, συγκριτική διαφήμιση-(Ν. 2251/1994, ΚΥ Ζ1-496/2000), ωράρια λειτουργίας των καταστημάτων, διαδικασίες αδειοδότησης κλπ.

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα», συγχρηματοδοτούμενο από την Ε.Ε., προβλέπει την ενίσχυση των εμπορικών επιχειρήσεων με τη δυνατότητα συμμετοχής τους σε μια σειρά δράσεις, οι οποίες απευθύνονται στις επιχειρήσεις όλων των τομέων (π.χ. προώθηση της δικτύωσης των ΜΜΕ, οργανωτικός εκσυγχρονισμός ΜΜΕ «πιστοποιηθείτε», λειτουργία Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων, δράσεις ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, δράσεις κατάρτισης). Επίσης, ο τομέας του εμπορίου ενισχύεται μέσω δύο δράσεων που αφορούν την τήρηση του Γενικού Εμπορικού Μητρώου και τη συγκρότηση του Μητρώου Προμηθευτών του Δημοσίου. Στα πλαίσια του κοινοτικού προγράμματος Interreg III επίσης χρηματοδοτούνται μικρομεσαίες επιχειρήσεις του χονδρικού εμπορίου (51) και λιανικού εμπορίου (52).

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο δεν φαίνεται να εμποδίζει την ελευθερία εισόδου κάθε ενδιαφερόμενου στο εμπόριο. Το επιβεβαιώνουν άλλωστε οι εξελίξεις των τελευταίων χρόνων. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν εμπόδια και χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες, τα οποία δημιουργούν προβλήματα και καθυστερήσεις στην έκδοση αδειών λειτουργίας των επιχειρήσεων και αυξάνουν το κόστος έναρξης, λειτουργίας και διακοπής τους. Ακόμα δεν έχει λειτουργήσει πλήρως το ηλεκτρονικό Γενικό Εμπορικό Μητρώο Επιχειρήσεων (ΓΕΜΗ) και είναι σε εξέλιξη μια νομοθετική διαδικασία ώστε όλων των μορφών οι εμπορικές επιχειρήσεις (ΟΕ, ΕΕ, ΕΠΕ, ΑΕ), με την

απλούστευση των διαδικασιών, να μπορούν να αδειοδοτηθούν σε μία ημέρα (από τριάντα οκτώ ημέρες που απαιτούνται σήμερα), ενώ το κόστος ίδρυσης προβλέπεται ότι θα μειωθεί κατά ποσοστό μεγαλύτερο του 70%. Υπάρχουν επίσης συγκεκριμένα εμπορικά επαγγέλματα ή δραστηριότητες ή θέματα όπως τα ωράρια λειτουργίας, το σύστημα των εκπτώσεων-προσφορών (η Επιτροπή Ανταγωνισμού έχει ασχοληθεί με εικονικές εκπτώσεις μεταξύ παραγωγών και χονδρεμπόρων-λιανεμπόρων), τα περιθώρια κέρδους κ.ά., τα οποία εμπλέκονται στη λειτουργία επιμέρους αγορών και τα οποία πρέπει να αντιμετωπισθούν, ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες ανταγωνισμού.

14.1.6. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Στο τμήμα αυτό εξετάζονται τα βασικά χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου. Ειδικότερα, με βάση τους δημοσιευμένους ισολογισμούς επιχειρήσεων του τομέα αναλύονται πέντε χρηματοοικονομικοί δείκτες του (απόδοση ενεργητικού, απόδοση ιδίων κεφαλαίων, ρευστότητα, δανειακή πίεση, περιθώριο καθαρού κέρδους) για το σύνολο του χονδρικού εμπορίου για την περίοδο 1999-2008⁷ (Πίνακας 14.6).

Αντίστοιχα εξετάζονται και οι επιμέρους κλάδοι του χονδρικού εμπορίου (κατά τριψήφιο κωδικό), ενώ υπολογίζονται οι ίδιοι χρηματοοικονομικοί δείκτες για τις οκτώ πρώτες σε μέγεθος (με βάση τις πωλήσεις) επιχειρήσεις του κάθε κλάδου για την περίοδο 1999-2008⁸.

Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα ανήκουν στον υποκλάδο άλλο ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο (46.7) και μάλιστα στο χονδρικό εμπόριο στερεών, υγρών και αερίων καυσίμων και συναφών προϊόντων (4671)⁹. Μόνο τέσσερις επιχειρήσεις άλλων υποκλάδων (χονδρικό εμπόριο ηλεκτρονικού-τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού-εξαρτημάτων-4652, μη ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο-4690, χονδρικό εμπόριο ηλεκτρονικών υπολογιστών, περιφερειακού εξοπλισμού υπολογιστών και λογισμικού-4651, χονδρικό εμπόριο ειδών πορσελάνης, γυαλικών και υλικών καθαρισμού-4644) εμφανίζονται στις χαμηλότερες θέσεις της κατάταξης ορισμένες χρονιές.

⁷ Σημειώνεται ότι για την ανάλυση των δεικτών συγκέντρωσης και των χρηματοοικονομικών δεικτών χρησιμοποιούνται στοιχεία των ισολογισμών των επιχειρήσεων που υποχρεούνται να δημοσιεύουν ισολογισμούς. Αυτό σημαίνει ότι σε επιμέρους κλάδους όπου υπάρχει μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων μικρού μεγέθους ή τέτοιας νομικής μορφής που δεν υποχρεούνται να υποβάλλουν ισολογισμούς η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος της αγοράς μπορεί να είναι περιορισμένη.

⁸ Επειδή κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 οι επιχειρήσεις που λειτουργούν, η συγκριτική τους κατάταξη και η διαθεσιμότητα των στοιχείων διαφοροποιούνται, στην πράξη υπολογίζονται χρηματοοικονομικοί δείκτες για περισσότερες από οκτώ επιχειρήσεις.

⁹ Περαιτέρω ανάλυση του χονδρικού εμπορίου στερεών, υγρών και αερίων καυσίμων και συναφών προϊόντων (4671) γίνεται σε άλλο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.6

Χρηματοοικονομικοί δείκτες κατά κλάδο (%), 1999-2008

Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Απόδοση ενεργητικού										
46	4,6	3,9	3,8	3,9	4,4	5,1	4,6	5,3	4,5	2,4
46.1	10,6	12,2	8,7	5,2	3,0	4,8	4,4	6,4	7,4	4,7
46.2	2,6	3,0	3,5	1,6	2,5	3,0	1,8	2,0	1,9	2,2
46.3	2,4	2,8	3,0	3,1	3,6	3,2	3,1	3,4	3,1	2,7
46.4	5,4	4,2	4,4	4,9	5,4	5,3	4,9	5,2	5,3	4,0
46.5	7,1	6,5	3,7	2,8	3,0	6,2	6,6	14,6	6,0	-4,0
46.6	4,9	4,3	4,0	3,6	4,4	5,0	3,2	3,6	4,3	3,3
46.9	4,4	1,3	2,9	3,0	4,0	3,8	3,2	3,1	4,0	3,3
Απόδοση ιδίων κεφαλαίων										
46	15,1	12,9	12,7	13,5	16,0	18,3	16,3	19,2	17,2	9,5
46.1	25,5	29,8	23,0	15,9	11,4	18,2	14,4	17,6	19,0	10,9
46.2	9,2	10,4	11,9	6,3	10,4	11,5	7,4	8,8	9,2	9,0
46.3	9,1	11,1	11,2	12,0	14,1	12,0	12,1	13,9	13,1	10,5
46.4	18,6	15,2	16,0	17,8	20,8	20,8	18,4	20,7	22,3	17,3
46.5	18,3	16,8	10,6	8,2	9,7	20,7	20,3	37,7	16,7	-12,6
46.6	16,5	13,9	12,8	12,1	15,2	17,1	11,3	13,0	16,4	12,0
46.9	14,1	4,2	9,2	9,7	13,6	13,1	11,9	12,0	15,7	12,1
Ρευστότητα										
46	127,2	124,7	126,0	124,8	123,8	123,1	123,7	128,2	129,9	130,9
46.1	133,7	140,2	132,1	127,6	107,8	70,2	69,1	83,4	95,8	93,3
46.2	115,0	115,8	117,7	116,6	115,7	115,6	114,1	121,6	119,0	128,5
46.3	118,1	114,4	113,1	111,8	112,1	112,4	112,0	116,3	118,3	120,4
46.4	131,6	127,5	128,0	128,5	127,0	126,2	128,4	131,1	134,3	135,5
46.5	145,5	133,0	138,0	134,4	137,7	126,8	129,3	152,7	139,6	131,1
46.6	127,9	128,6	130,6	129,4	129,2	128,9	128,9	131,8	130,8	131,6
46.9	109,4	105,2	107,2	109,2	109,5	112,0	110,8	110,2	114,7	118,0
Δανειακή πίεση										
46	69,2	69,8	70,0	71,0	72,3	71,9	72,0	72,5	73,8	74,6
46.1	58,4	59,1	62,3	67,5	73,7	73,6	69,4	63,4	60,9	57,2
46.2	71,7	70,8	70,6	74,4	75,8	74,3	76,1	77,5	79,4	76,0
46.3	73,7	74,4	73,1	74,5	74,6	73,3	74,7	75,7	76,6	74,4
46.4	71,2	72,3	72,5	72,5	74,2	74,6	73,6	74,9	76,1	77,0
46.5	61,5	61,3	65,5	65,7	68,6	70,0	67,7	61,2	63,8	68,2
46.6	70,3	69,0	69,0	70,4	71,0	70,5	71,3	72,7	73,7	72,7
46.9	68,8	68,9	68,4	69,2	70,9	70,9	73,0	74,1	74,5	72,6
Περιθώριο καθαρού κέρδους										
46	3,0	2,4	2,3	2,5	2,9	3,6	3,1	3,6	3,2	1,8
46.1	14,9	16,9	10,5	7,4	4,7	7,6	7,1	10,9	12,5	9,0
46.2	1,7	1,9	2,0	1,1	1,9	2,2	1,4	1,9	1,6	1,6
46.3	1,3	1,6	1,7	1,7	2,0	1,8	1,7	1,9	1,8	1,7
46.4	4,4	3,4	3,3	3,6	4,2	4,4	3,8	4,3	4,6	3,8
46.5	6,4	5,3	2,7	2,0	2,3	4,5	4,8	9,9	4,1	-2,8
46.6	4,3	3,8	3,6	3,5	4,3	5,0	3,5	3,8	4,4	3,6
46.9	2,1	0,6	1,4	1,4	2,0	2,1	1,9	1,9	2,6	2,2

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η απόδοση ενεργητικού (καθαρά κέρδη/σύνολο ενεργητικού), που μετρά την απόδοση των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης, στο χονδρικό εμπόριο το 2008 ανέρχεται στο 2,4% (κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 2,4% το 2008 έως 5,3% το 2006). Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου κυμαίνεται από 2,2% (46.2) έως 4,7% (46.1). Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου (Πίνακας 14.7) η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την PROCTER-GAMBLE, τη GERMANOS και τη BP κατά τη διάρκεια όλης ή σχεδόν όλης της περιόδου, την ELINOIL και την AVINOIL κατά την περίοδο 2002-2005, τη SHELL το 1999, το 2003 και το 2005, και την INFO QUEST το 2005 και το 2006, ενώ το 2008 4 επιχειρήσεις εμφανίζουν αρνητική απόδοση ενεργητικού.

Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων δηλαδή τα καθαρά κέρδη/ίδια κεφάλαια (σύνολο ενεργητικού-υποχρεώσεις) το 2008 ανέρχεται στο 9,5% (κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 9,5% το 2008 έως 19,2% το 2006). Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου κυμαίνεται από 9,0% (46.2) έως 17,3% (46.4). Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ίδιων κεφαλαίων εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για τις περισσότερες επιχειρήσεις κατά την περίοδο 1999-2005, ενώ κατά την τριετία 2006-2008 μόνο τρεις ή τέσσερις επιχειρήσεις εμφανίζουν υψηλότερες αποδόσεις. Κατά την τριετία 2006-2008 σημειώνεται σημαντική μείωση τόσο της απόδοσης ενεργητικού όσο και της απόδοσης ίδιων κεφαλαίων και το 2008 διαμορφώνονται στο χαμηλότερο επίπεδο όλης της περιόδου.

Το περιθώριο καθαρού κέρδους (καθαρά κέρδη/πωλήσεις) το 2008 ανέρχεται στο 1,8%, δηλαδή λαμβάνει τη χαμηλότερη τιμή της περιόδου 1999-2008 (κυμαίνεται από 1,8% το 2008 έως 3,6% το 2006). Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου κυμαίνεται από 1,6% (46.2) έως 9,0% (46.1). Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου υψηλότερο του μέσου περιθώριο καθαρού κέρδους εμφανίζουν η GERMANOS για το σύνολο της περιόδου με εξαίρεση το 2008, η INFO QUEST για την περίοδο 1999-2001 και 2005-2008, ενώ το 2008 εμφανίζει αρνητική τιμή, η PROCTER-GAMBLE για την περίοδο 1999-2002 και το 2008, η BP για το 2004/2005 και το 2007, η ΕΚΟ το 2004 και η SHELL το 2005.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.7

Χρηματοοικονομικοί δείκτες των κυριότερων επιχειρήσεων (%), 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
EKO	0,1	0,9	1,9	2,6	5,0	15,1	7,6	6,0	4,2	0,8
SHELL	6,9	2,2	1,6	3,8	6,6	-1,8	18,0	2,8	4,2	-4,0
BP	4,1	3,0	5,6	7,2	10,0	18,6	14,4	10,0	12,8	5,4
MAMIDOIL	0,7	1,3	1,4	2,2	2,3	2,3	3,3	1,4	1,9	-0,3
AEGEAN OIL	3,1	1,3	1,4	1,5	1,6	1,6	0,7	0,9	0,7	0,6
AVINOIL	1,2	1,3	3,3	4,9	5,5	7,2	5,6	4,2	1,8	1,6
GERMANOS	3,9	8,3	7,7	9,1	7,3	10,8	11,5	24,6	7,7	3,3
ELINOIL	2,8	3,5	4,1	5,4	5,2	8,8	6,5	1,7	0,6	1,4
MAKRO	4,6	3,1	1,8	0,2	2,1	2,7	2,1	0,9	0,7	-0,1
INFO QUEST	9,9	8,4	3,8	-4,2	-3,0	1,6	8,1	79,1	3,8	-13,3
PROCTER-GAMBLE	37,2	38,9	15,2	11,5	10,1	9,9	10,4	10,9	11,5	13,2
Σύνολο κλάδου 46	4,6	3,9	3,8	3,9	4,4	5,1	4,6	5,3	4,5	2,4
	Απόδοση ίδιων κεφαλαίων									
EKO	0,3	2,6	4,5	5,6	10,5	30,9	18,0	14,6	11,3	2,1
SHELL	29,2	8,1	5,5	13,5	24,6	-6,7	59,9	10,7	16,9	-15,0
BP	9,1	6,5	10,5	15,4	20,2	31,1	26,5	18,1	25,3	10,3
MAMIDOIL	10,4	20,7	38,3	51,8	35,7	35,9	17,1	8,0	11,5	-2,0
AEGEAN OIL	12,4	3,4	4,9	5,9	5,5	6,7	4,5	6,4	6,8	6,4
AVINOIL	18,8	23,3	37,9	55,5	57,6	48,7	46,7	39,4	24,5	18,4
GERMANOS	6,2	11,7	12,0	13,7	12,9	18,6	18,6	29,9	9,3	4,0
ELINOIL	12,5	16,3	19,0	22,5	21,7	21,6	19,7	6,1	2,7	5,6
MAKRO	10,0	6,2	3,5	0,3	4,6	6,0	4,7	2,2	1,9	-0,2
INFO QUEST	23,9	13,9	8,0	-10,4	-10,1	6,2	25,0	97,2	5,0	-19,9
PROCTER-GAMBLE	580,6	653,8	107,9	88,1	92,7	111,6	113,4	135,2	146,6	182,8
Σύνολο κλάδου 46	15,1	12,9	12,7	13,5	16,0	18,3	16,3	19,2	17,2	9,5
	Ρευστότητα									
EKO	121,2	126,8	136,3	143,0	116,4	101,0	101,3	100,0	113,2	106,7
SHELL	97,6	102,6	106,3	87,7	86,0	96,6	116,6	113,5	105,9	109,0
BP	169,0	189,6	189,3	170,9	174,5	196,6	201,4	164,8	192,3	198,4
MAMIDOIL	106,1	95,1	91,5	90,8	87,2	87,1	90,2	121,6	134,1	121,2
AEGEAN OIL	105,7	146,6	132,9	121,8	122,2	114,1	104,5	101,9	100,0	99,2
AVINOIL	98,6	104,6	105,3	96,8	79,4	111,5	101,5	99,6	91,4	102,5
GERMANOS	255,1	258,8	173,2	159,7	180,9	172,5	193,0	491,2	362,0	342,8
ELINOIL	90,2	88,4	87,7	88,9	92,0	172,0	122,7	125,2	118,1	163,9
MAKRO	116,9	103,0	92,6	96,7	105,1	108,1	101,0	103,7	98,0	101,4
INFO QUEST	114,5	118,5	115,8	95,5	87,2	82,4	91,9	362,4	173,4	142,3
PROCTER-GAMBLE	101,2	101,6	108,3	107,8	104,1	101,2	101,0	103,0	96,5	97,0
Σύνολο κλάδου 46	127,2	124,7	126,0	124,8	123,8	123,1	123,7	128,2	129,9	130,9

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.7 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Δανειακή πίεση									
EKO	57,7	63,9	57,5	53,5	52,4	51,2	58,0	58,6	62,5	59,0
SHELL	76,4	72,2	71,1	72,0	73,0	73,4	69,9	73,4	75,1	73,3
BP	54,9	53,5	46,9	53,0	50,6	40,4	45,6	44,4	49,5	47,3
MAMIDOIL	92,8	93,5	96,3	95,8	93,6	93,6	80,7	82,4	83,5	82,9
AEGEAN OIL	75,0	61,9	71,4	74,3	71,7	75,7	84,6	86,6	90,1	90,7
AVINOIL	93,4	94,4	91,2	91,2	90,4	85,2	88,1	89,4	92,8	91,3
GERMANOS	36,5	28,9	35,5	33,6	43,6	41,9	38,1	17,8	17,4	16,9
ELINOIL	77,4	78,6	78,3	75,9	76,0	59,2	66,9	72,5	76,9	74,2
MAKRO	54,2	50,5	47,3	49,1	53,1	54,8	56,6	56,1	61,6	58,5
INFO QUEST	58,4	39,0	53,3	59,2	70,1	74,0	67,6	18,6	24,2	32,8
PROCTER-GAMBLE	93,6	94,0	85,9	86,9	89,2	91,1	90,9	91,9	92,2	92,8
Σύνολο κλάδου 46	69,2	69,8	70,0	71,0	72,3	71,9	72,0	72,5	73,8	74,6
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
EKO	0,0	0,2	0,4	0,6	1,2	5,0	2,3	1,7	1,3	0,2
SHELL	1,8	0,7	0,5	1,1	1,7	-0,4	4,2	0,6	1,0	-0,8
BP	1,0	0,8	1,4	2,1	2,7	7,7	5,3	3,2	5,1	1,7
MAMIDOIL	0,2	0,3	0,4	0,7	0,7	0,8	1,3	0,5	0,7	-0,1
AEGEAN OIL	0,8	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
AVINOIL	0,3	0,3	0,7	1,0	1,2	1,5	1,2	0,9	0,4	0,3
GERMANOS	6,8	9,0	7,7	7,3	7,0	10,6	10,4	17,2	3,9	1,6
ELINOIL	0,6	0,7	0,8	1,0	1,0	2,1	1,6	0,4	0,2	0,3
MAKRO	1,9	1,2	0,6	0,1	0,7	0,9	0,7	0,3	0,3	0,0
INFO QUEST	12,5	10,7	3,8	-4,6	-2,9	1,3	5,6	84,4	4,5	-15,1
PROCTER-GAMBLE	13,5	14,4	4,0	3,3	2,8	3,0	2,8	3,1	2,8	3,3
Σύνολο κλάδου 46	3,0	2,4	2,3	2,5	2,9	3,6	3,1	3,6	3,2	1,8

Σημείωση: Τα στοιχεία του Πίνακα που είναι με έντονους χαρακτήρες αναφέρονται στις τέσσερις πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του κλάδου, αυτά που είναι με πλάγια γραφή στις επόμενες τέσσερις σε μέγεθος επιχειρήσεις και τα υπόλοιπα στις επιχειρήσεις που έστω και μία χρονιά καταλαμβάνουν μία από τις οκτώ πρώτες θέσεις κατάταξης. Με τον ίδιο τρόπο παρουσιάζονται τα στοιχεία στους επόμενους πίνακες που αναφέρονται σε επιχειρήσεις.

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η ρευστότητα (κυκλοφορούν ενεργητικό/βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις) το 2008 ανέρχεται στο 130,9% (κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 123,1% το 2004 έως 130,9% το 2008). Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου κυμαίνεται από 93,3% (46.1) έως 135,5% (46.4). Ο δείκτης παίρνει τιμές πάνω από το 100 τόσο για το σύνολο του χονδρικού εμπορίου όσο και για τους επιμέρους κλάδους του (με εξαίρεση τον 46.1 για την περίοδο 2004-2008) που σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να χρηματοδοτήσουν άμεσα τις υποχρεώσεις τους χρησιμοποιώντας τα ρευστοποιήσιμα στοιχεία τους. Σημειώνεται βεβαίως ότι η υψηλή ρευστότητα δεν αποτελεί αμιγώς θετική ένδειξη, αφού ενδεχομένως να αντικατοπτρίζει κακή κατανομή κεφαλαίων ή λιγότερο ευνοϊκούς όρους συναλλαγής με τους προμηθευτές ή πιστωτές. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η ρευστότητα εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για τη GERMANOS και τη BP κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, την INFO QUEST κατά την περίοδο 2006-2008, την

ΕΚΟ κατά την περίοδο 2000-2002, την AEGEAN OIL το 2000/2001 και την ELINOIL το 2004 και το 2008.

Η δανειακή πίεση (ξένα κεφάλαια/σύνολο ενεργητικού) το 2008 ανέρχεται στο 74,6% (κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 69,2% το 1999 έως 74,6% το 2008). Σημειώνεται μικρή βαθμιαία αύξηση του δείκτη με αποτέλεσμα σχεδόν τα 3/4 του ενεργητικού των επιχειρήσεων του κλάδου να προέρχονται από πιστωτές. Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου κυμαίνεται από 57,2% (46.1) έως 77,0% (46.4). Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η SHELL, η MAMIDOIL η AEGEAN OIL, η ELINOIL και η PROCTER-GAMBLE εμφανίζουν υψηλότερη του μέσου δανειακή πίεση για το σύνολο σχεδόν της περιόδου.

14.1.7. Ανταγωνισμός

Στον Πίνακα 14.8 παρουσιάζονται οι πωλήσεις και τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων που δημοσιεύουν ισολογισμό του συνόλου του χονδρικού εμπορίου (7.582 επιχειρήσεις) και των επιμέρους κλάδων για την περίοδο 1999-2008 και στον Πίνακα 14.9 τα αντίστοιχα στοιχεία των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου. Με βάση τα στοιχεία αυτά παρατηρείται ότι οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου αυξάνονται συνεχώς κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 και από 19.776.329 χιλ. € το 1999 διαμορφώνονται σε 56.890.354 χιλ. € το 2008 (αύξηση 187,7%)¹⁰.

Αυξήσεις σημειώνονται σε όλους τους επιμέρους κλάδους του χονδρικού εμπορίου οι οποίες κυμαίνονται από 45,7% (46.1) έως 223,2% (46.4). Το 2008 μείωση των πωλήσεων εμφανίζεται σε τέσσερις επιμέρους κλάδους του χονδρικού εμπορίου (46.1, 46.3, 46.5, 46.6), χωρίς να επηρεάζεται η θετική πορεία του κλάδου συνολικά. Από τις κυριότερες επιχειρήσεις του κλάδου πέντε (AEGEAN OIL, ELINOIL, MAMIDOIL, AVINOIL, GERMANOS) εμφανίζουν υψηλότερες του μέσου αυξήσεις των πωλήσεών τους με την πρώτη να εμφανίζει ιδιαίτερα υψηλή αύξηση. Το 2008 από τις επιχειρήσεις αυτές μόνο μία εμφανίζει μείωση των πωλήσεων.

¹⁰ Μεγαλύτερες είναι οι αυξήσεις του κύκλου εργασιών που σημειώνονται στο σύνολο του κλάδου (148,0%) και στους επιμέρους κλάδους (κυμαίνονται από 78,2% έως 190,9%) με βάση τα στοιχεία από τη Διαρθρωτική Έρευνα του Εμπορίου (Πίνακας 14.2) που αφορούν στο σύνολο των επιχειρήσεων του κλάδου για την περίοδο 2000-2007 σε σύγκριση με τις αντίστοιχες αυξήσεις των πωλήσεων επιχειρήσεων που δημοσιεύουν ισολογισμό (αύξηση 113,7% για το σύνολο του κλάδου που κυμαίνεται μεταξύ των επιμέρους κλάδων από 35,7% έως 137,1%)

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.8
 Πωλήσεις- καθαρά κέρδη στο χονδρικό εμπόριο κατά κλάδο, 1999-2008

(χιλ.€)

Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Πωλήσεις									
46	19.776.329	25.713.171	29.231.880	31.778.709	35.597.902	38.849.965	43.518.460	49.759.120	54.944.728	56.890.354
46.1	112.749	147.743	172.169	171.142	173.075	182.243	181.994	187.028	200.461	164.220
46.2	278.670	369.338	464.950	454.014	489.517	537.720	571.320	573.776	756.196	756.680
46.3	2.835.600	3.216.870	3.803.442	4.266.410	4.877.569	5.430.580	6.288.141	6.944.817	7.627.526	7.388.654
46.4	5.663.157	7.062.922	8.596.302	10.010.796	11.495.022	12.918.215	14.212.294	16.093.722	18.016.357	18.304.048
46.5	1.923.758	2.678.005	3.212.005	3.404.783	3.755.585	4.086.982	4.198.623	4.634.631	4.700.899	4.307.728
46.6	1.475.583	1.758.798	1.872.738	1.956.777	2.249.706	2.658.801	2.685.553	3.158.876	3.760.888	3.675.804
46.7	6.534.765	9.414.933	9.947.194	10.232.156	11.125.907	11.500.280	13.707.200	16.384.540	17.966.858	20.367.616
46.9	952.047	1.064.562	1.163.080	1.282.631	1.431.521	1.535.144	1.673.335	1.781.730	1.915.543	1.925.604
	Καθαρά κέρδη									
46	600.471	623.200	683.050	786.878	1.043.055	1.399.474	1.358.219	1.813.096	1.745.123	1.004.792
46.1	16.793	24.985	18.133	12.682	8.209	13.801	12.940	20.385	24.979	14.743
46.2	4.710	6.926	9.096	5.088	9.354	11.853	8.175	10.658	12.206	12.362
46.3	36.511	50.567	62.879	73.197	97.781	99.350	108.541	135.127	138.386	124.909
46.4	248.052	239.473	283.736	362.695	481.602	569.530	546.581	688.836	825.515	686.693
46.5	123.454	140.923	87.980	68.706	84.924	185.252	200.016	459.742	194.897	-119.134
46.6	63.521	66.779	68.030	68.137	96.989	132.486	95.210	120.964	165.053	133.264
46.7	86.973	86.798	137.155	178.034	236.093	355.452	355.410	342.790	334.711	110.148
46.9	20.457	6.749	16.041	18.339	28.103	31.750	31.346	34.594	49.376	41.807

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.9

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη των κυριότερων επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου (46)

(χιλ.€)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
			Πωλήσεις									
EKO	1997	4671	1.083.809	1.739.782	1.576.015	1.479.787	1.533.588	1.222.348	1.615.303	1.868.533	1.991.653	2.285.945
SHELL	1995	4671	713.041	963.824	1.135.819	1.180.210	1.267.833	1.293.051	1.412.391	1.571.620	1.604.826	1.856.721
BP	1961	4671	1.048.120	1.515.011	1.398.777	1.339.521	1.426.743	1.007.445	1.249.478	1.390.336	1.257.976	1.397.522
MAMIDOIL	1969	4671	344.257	491.360	497.588	514.591	506.079	555.731	737.410	867.569	942.735	1.281.047
AEGEAN OIL	1995	4671	55.236	160.836	230.528	255.737	293.632	348.292	548.383	715.349	831.823	1.127.309
AVINOIL	1977	4671	276.040	455.570	515.822	520.130	542.439	578.073	705.283	795.516	826.340	1.019.054
GERMANOS	1989	4652	221.444	337.951	413.598	516.714	582.160	679.079	757.237	788.231	755.745	765.694
ELINOIL	1961	4671	156.505	216.598	228.339	253.893	293.708	347.387	445.230	535.663	606.937	743.920
MAKRO	1988	4690	364.944	389.748	392.786	415.639	443.366	457.075	442.646	438.350	456.632	472.234
INFO QUEST	1985	4651	183.832	243.820	293.747	271.896	320.645	380.191	435.286	287.336	268.041	259.877
PROCTER-GAM.		4644	233.498	246.371	249.236	253.904	269.592	283.132	322.785	363.582	424.206	446.781
Σύνολο κλάδου 46			19.776.329	25.713.171	29.231.880	31.778.709	35.597.902	38.849.965	43.518.460	49.759.120	54.944.728	56.890.354
			Καθαρά κέρδη									
EKO	1997	4671	442	3.481	6.331	8.496	18.171	61.232	37.912	32.601	25.760	4.583
SHELL	1995	4671	12.875	6.624	5.341	12.623	21.727	-5.645	59.015	9.940	16.474	-14.117
BP	1961	4671	10.897	11.621	19.595	28.270	38.345	78.072	66.170	45.083	63.832	23.569
MAMIDOIL	1969	4671	636	1.550	2.051	3.365	3.658	4.303	9.914	4.581	6.790	-1.258
AEGEAN OIL	1995	4671	427	422	644	816	807	1.064	679	986	1.002	1.029
AVINOIL	1977	4671	849	1.342	3.544	5.433	6.479	8.492	8.336	7.138	3.367	2.923
GERMANOS	1989	4652	15.164	30.496	31.785	37.891	40.566	72.210	79.091	135.415	29.672	12.247
ELINOIL	1961	4671	960	1.437	1.810	2.555	2.849	7.138	7.009	2.161	920	1.988
MAKRO	1988	4690	6.973	4.590	2.368	224	3.064	4.089	3.266	1.423	1.287	-138
INFO QUEST	1985	4651	22.944	26.177	11.254	-12.491	-9.434	5.038	24.170	242.559	12.091	-39.262
PROCTER-GAM.		4644	31.429	35.392	9.869	8.432	7.431	8.595	9.136	11.402	11.930	14.853
Σύνολο κλάδου 46			600.471	623.200	683.050	786.878	1.043.055	1.399.474	1.358.219	1.813.096	1.745.123	1.004.792

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Ωστόσο, στοιχεία για την εξέλιξη του δείκτη κύκλου εργασιών του χονδρικού εμπορίου δείχνουν αρνητικές εξελίξεις στον κλάδο το 2009. Οι αυξήσεις 11,4% του 2006 σε σύγκριση με το 2005, και του 2007 σε σύγκριση με το 2006, περιορίστηκαν στο 9,4% το 2008 σε σύγκριση με το 2007 και στη συνέχεια παρουσιάζουν πολύ μεγάλη μείωση που ανέρχεται στο 8,9% το 2009 σε σύγκριση με το 2008, ενώ αρνητικές είναι οι εξελίξεις όλα τα τρίμηνα του 2009 σε σύγκριση με τα αντίστοιχα του 2008 (Πίνακας 14.10). Τα προσωρινά στοιχεία του πρώτου τριμήνου του 2010 εμφανίζουν μικρή (5,4%) αύξηση σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2009. Επίσης πρόσφατα στοιχεία για τα αποτελέσματα των εισηγμένων στο χρηματιστήριο επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου δείχνουν ότι από τις 26 επιχειρήσεις του τομέα τέσσερις μόνο εμφανίζουν αύξηση του κύκλου εργασιών μεταξύ 2010 και 2009 (που κυμαίνεται από 0,5% έως 12,1%), ενώ οι υπόλοιπες μείωση (που κυμαίνεται από -2,1% έως -40,9%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.10

Εξέλιξη δείκτη κύκλου εργασιών στο χονδρικό εμπόριο, 2005-2009
(Διορθωμένα στοιχεία ως προς τον πραγματικό αριθμό εργασιμων ημερών)
(2005=100,0)

Έτος/ Τρίμηνο	Δείκτης		Δείκτης		Δείκτης	
	Ετήσια μεταβολή	Ετήσια μεταβολή	Ετήσια μεταβολή	Ετήσια μεταβολή	Ετήσια μεταβολή	Ετήσια μεταβολή
	2005	2007	2009	2006	2008	2010
A	94,8	-	117,1	14,5	114,0	-9,0
B	100,5	-	130,1	13,0	124,8	-14,9
Γ	98,7	-	118,0	5,8	125,2	-7,3
Δ	105,9	-	131,1	12,5	130,8	-4,1
Μέσος ετήσιος	100,0	-	124,1	11,4	123,7	-8,9
A	102,3	7,9	125,2	6,9	120,1*	5,4
B	115,1	14,5	146,6	12,7	-	-
Γ	111,6	13,1	135,0	14,4	-	-
Δ	116,5	10,0	136,4	4,0	-	-
Μέσος ετήσιος	111,4	11,4	135,8	9,4	-	-

*Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Δελτίο Τύπου. Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο, Α' Τρίμηνο 2010, Ιούνιος 2010.

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων που δημοσιεύουν ισολογισμό αυξάνονται μέχρι το 2004, μικρή μείωση παρουσιάζουν οι περισσότεροι κλάδοι το 2005, τα δύο επόμενα χρόνια (2006, 2007) οι περισσότεροι κλάδοι εμφανίζουν αύξηση με εξαίρεση τον κλάδο 46.5 που το 2007 εμφανίζει μεγάλη μείωση, η οποία επηρεάζει και τα συνολικά αποτελέσματα του κλάδου, ενώ το 2008 σημαντική μείωση εμφανίζουν τα καθαρά κέρδη του συνόλου του κλάδου και όλων των επιμέρους κλάδων με εξαίρεση τον 46.2 που εμφανίζει μικρή αύξηση. Από τις κυριότερες επιχειρήσεις του κλάδου μόνο τρεις εμφανίζουν μικρή αύξηση των καθαρών κερδών το 2008 σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο (AEGEAN OIL, ELINOIL, PROCTER-GAMBLE), ενώ οι υπόλοιπες εμφανίζουν μεγάλες μειώσεις, οι οποίες ξεκινούν από το 2005 και μετά και τέσσερις από αυτές εμφανίζουν αρνητικά μεγέθη (SHELL, MAMIDOIL,

ΜΑΚΡΟ, INFO QUEST). Επίσης τα αποτελέσματα των εισηγμένων στο χρηματιστήριο επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου δείχνουν ότι δέκα επιχειρήσεις εμφανίζουν ζημιές το 2010 (επτά από αυτές και το 2009) και μόνο επτά αύξηση των καθαρών κερδών τους.

Τα μερίδια αγοράς των μεγαλύτερων επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου διαμορφώνονται ως εξής (Πίνακας 14.11):

- Η ΕΚΟ κατατάσσεται στην πρώτη θέση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου με μερίδιο αγοράς το 2008 4,0% (κυμαίνεται από 3,1% το 2004 έως 6,8% το 2000). Η SHELL κατατάσσεται στη δεύτερη θέση κατά την περίοδο 2004-2008 και το 2008 το μερίδιο αγοράς ανέρχεται στο 3,3% (κυμαίνεται από 2,9% το 2007 έως 3,9% το 2001). Η BP κατατάσσεται στην τρίτη θέση κατά την περίοδο 2004-2008 (στη δεύτερη θέση κατά την περίοδο 1999-2003) και το 2008 το μερίδιο αγοράς ανέρχεται στο 2,5% (κυμαίνεται από 2,3% το 2007 έως 5,9% το 2000). Η ΜΑΜΙΔΟΙΛ κατατάσσεται στην τέταρτη θέση το 2008 με μερίδιο αγοράς 2,3% (κυμαίνεται από 1,4% το 2003/2004 έως 2,3% το 2008), ενώ ακόμη τρεις επιχειρήσεις εμπορίας πετρελαιοειδών κατατάσσονται μέχρι την όγδοη θέση (η ΑΕΓΕΑΝ ΟΙΛ με μερίδιο 2,0%, η ΑΒΙΝΟΙΛ με μερίδιο 1,8% και η ΕΛΙΝΟΙΛ με μερίδιο 1,3%). Σημειώνεται ότι τα υπολογιζόμενα μερίδια στο σύνολο του χονδρικού εμπορίου έχουν περιορισμένη σημασία και δίνουν μια γενική εικόνα για τον κλάδο συνολικά. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αντίστοιχα μεγέθη υπολογιζόμενα στο σύνολο του επιμέρους κλάδου (Κεφάλαιο 13).
- Η GERMANOS είναι η μόνη επιχείρηση που δεν ανήκει στον κλάδο των πετρελαιοειδών που καταλαμβάνει μια θέση στις οκτώ μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου με μερίδιο αγοράς το 2008 1,3% (κυμαίνεται από 1,3% το 2000/2008 έως 1,7% το 2004/2005). Η ΜΑΚΡΟ μόνο το 2000 κατατασσόταν στην τέταρτη θέση και την περίοδο 2001-2004 σε μία από τις οκτώ πρώτες θέσεις, ενώ η PROCTER-GAMBLE σε μία από τις οκτώ πρώτες θέσεις την περίοδο 1999-2000.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.11

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EKO	5,5	6,8	5,4	4,7	4,3	3,1	3,7	3,8	3,6	4,0
SHELL HELLAS	3,6	3,7	3,9	3,7	3,6	3,3	3,2	3,2	2,9	3,3
BP HELLAS	5,3	5,9	4,8	4,2	4,0	2,6	2,9	2,8	2,3	2,5
MAMIDOIL JETOIL	1,7	1,9	1,7	1,6	1,4	1,4	1,7	1,7	1,7	2,3
AEGEAN OIL	0,3	0,6	0,8	0,8	0,8	0,9	1,3	1,4	1,5	2,0
AVINOIL	1,4	1,8	1,8	1,6	1,5	1,5	1,6	1,6	1,5	1,8
GERMANOS	1,1	1,3	1,4	1,6	1,6	1,7	1,7	1,6	1,4	1,3
ELINOIL	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	1,1	1,1	1,3
ΜΑΚΡΟ	1,8	1,5	1,3	1,3	1,2	1,2	1,0	0,9	0,8	0,8
INFO QUEST	0,9	0,9	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0	0,6	0,5	0,5
PROCTER - GAMBLE	1,2	1,0	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Στον Πίνακα 14.12 παρουσιάζονται οι δείκτες συγκέντρωσης CR4, CR8 και Herfindahl για το σύνολο του χονδρικού εμπορίου και για τους επιμέρους κλάδους για την περίοδο 1999-2008. Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του χονδρικού εμπορίου κινούνται σε χαμηλά επίπεδα κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 12,0% (κυμάνθηκε από 10,6% το 2007 έως 18,3% το 2000), ενώ ο δεύτερος στο 18,4% (κυμάνθηκε από 15,9% το 2004 έως 23,9% το 2000). Χαμηλός είναι επίσης και ο δείκτης Herfindahl, ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,006 (κυμάνθηκε από 0,005 το 2007 και το 2004 έως 0,012 το 2000).

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.12

Δείκτες συγκέντρωσης στο χονδρικό εμπόριο κατά κλάδο, 1999-2008										
Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Δείκτης συγκέντρωσης CR4										
46	16,2	18,3	15,9	14,2	13,5	10,8	11,6	11,5	10,6	12,0
46.1	48,2	49,0	47,9	46,7	43,2	41,0	40,7	40,6	44,2	41,1
46.2	44,1	42,7	41,3	36,6	35,5	35,0	33,3	30,1	38,0	34,9
46.3	14,7	13,8	12,9	13,6	12,2	11,3	11,9	10,2	10,3	11,0
46.4	11,5	10,4	8,8	9,0	7,9	7,8	7,5	7,9	7,5	8,0
46.5	36,3	37,8	39,1	40,0	39,9	41,3	42,1	36,8	34,1	33,7
46.6	12,9	11,8	9,9	9,6	9,8	8,9	8,8	8,4	8,4	8,4
46.7	48,8	50,0	46,5	44,2	42,9	35,7	36,6	34,8	32,3	33,5
46.9	54,6	50,9	47,3	44,9	42,7	40,3	36,7	34,9	34,6	36,6
Δείκτης συγκέντρωσης CR8										
46	21,6	23,9	21,7	19,6	18,6	15,9	17,2	17,1	16,0	18,4
46.1	60,7	61,5	61,6	61,4	58,2	57,8	55,3	54,2	56,2	53,8
46.2	56,8	54,2	53,0	47,8	45,5	46,1	44,4	42,2	51,8	47,6
46.3	22,4	21,0	20,3	21,1	19,6	17,9	18,3	16,3	16,3	17,7
46.4	17,2	16,0	14,4	15,1	13,9	13,5	13,2	13,8	13,1	13,6
46.5	62,5	62,2	61,0	59,1	55,7	56,2	54,3	50,3	48,3	49,5
46.6	20,8	18,1	15,2	14,5	14,6	13,9	13,6	13,2	13,8	14,0
46.7	59,3	61,5	58,5	56,3	54,6	48,5	51,2	49,8	47,4	50,5
46.9	59,9	56,4	52,8	50,2	47,6	45,4	42,8	40,3	39,8	42,2
Δείκτης Herfindahl										
46	0,010	0,012	0,009	0,008	0,007	0,005	0,006	0,006	0,005	0,006
46.1	0,079	0,071	0,067	0,065	0,059	0,058	0,057	0,058	0,062	0,055
46.2	0,097	0,101	0,103	0,074	0,069	0,062	0,046	0,047	0,076	0,064
46.3	0,011	0,010	0,009	0,010	0,009	0,007	0,008	0,006	0,007	0,008
46.4	0,007	0,007	0,006	0,006	0,005	0,005	0,005	0,005	0,005	0,005
46.5	0,055	0,056	0,056	0,057	0,055	0,058	0,061	0,051	0,047	0,052
46.6	0,008	0,008	0,006	0,006	0,006	0,005	0,005	0,005	0,005	0,005
46.7	0,072	0,078	0,066	0,060	0,056	0,040	0,043	0,040	0,036	0,040
46.9	0,165	0,149	0,126	0,115	0,105	0,096	0,077	0,068	0,065	0,069

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου σε πέντε από τους επιμέρους κλάδους του χονδρικού εμπορίου: στο χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (46.1) 41,1% και 53,8% αντίστοιχα, στο μη ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο (46.9) 36,6% και 42,2% αντίστοιχα, στο χονδρικό

εμπόριο ακατέργαστων γεωργικών πρώτων υλών και ζώντων ζώων (46.2) 34,9% και 47,6% αντίστοιχα, στο χονδρικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων (46.5) 33,7% και 49,5% αντίστοιχα και στο άλλο ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο (46.7) 33,5% και 50,5% αντίστοιχα. Ωστόσο υψηλό ανταγωνισμό δείχνει ο δείκτης Herfindahl για το σύνολο του κλάδου και για τρεις επιμέρους κλάδους (46.2, 46.4, 46.6) και έλλειψη συγκέντρωσης για τους υπόλοιπους πέντε.

14.2. Χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης

Ο υποκλάδος αυτός περιλαμβάνει τους εμπορικούς αντιπρόσωπους που μεσολαβούν στην πώληση γεωργικών πρώτων υλών, ζώντων ζώων, κλωστοϋφαντουργικών πρώτων υλών και ημιτελών προϊόντων (4611), που μεσολαβούν στην πώληση καυσίμων, μεταλλευμάτων, μετάλλων και βιομηχανικών χημικών προϊόντων (4612), που μεσολαβούν στην πώληση ξυλείας και οικοδομικών υλικών (4613), που μεσολαβούν στην πώληση μηχανημάτων, βιομηχανικού εξοπλισμού, πλοίων και αεροσκαφών (4614), που μεσολαβούν στην πώληση επίπλων, ειδών οικιακής χρήσης, σιδηρικών και ειδών κιγκαλερίας (4615), που μεσολαβούν στην πώληση κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, ενδυμάτων, γουναρικών, υποδημάτων και δερμάτινων προϊόντων (4616), που μεσολαβούν στην πώληση τροφίμων, ποτών και καπνού (4617), τους ειδικευμένους στην πώληση άλλων συγκεκριμένων προϊόντων (4618) και τους εμπορικούς αντιπρόσωπους που μεσολαβούν στην πώληση διαφόρων ειδών (4619).

Με βάση τα στοιχεία της Διαρθρωτικής Έρευνας του Εμπορίου της ΕΛΣΤΑΤ, το 2007 το χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (46.1/511) παράγει το 12,7% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του χονδρικού εμπορίου στην Ελλάδα (1.608.695 χιλ.€), διαθέτει το 17,3% των επιχειρήσεων (12.931 επιχειρήσεις), απασχολεί το 10,3% των απασχολουμένων (34.898 άτομα) και πραγματοποιεί το 7,7% του κύκλου εργασιών (6.942.780 χιλ.€).

14.2.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα (Πίνακας 14.14) ανήκουν στον υποκλάδο εμπορικοί αντιπρόσωποι που μεσολαβούν στην πώληση καυσίμων, μεταλλευμάτων, μετάλλων και βιομηχανικών χημικών προϊόντων (4612- DELIS, AXIOTIS, PROSIDER), εμπορικοί αντιπρόσωποι που μεσολαβούν στην πώληση μηχανημάτων, βιομηχανικού εξοπλισμού, πλοίων και αεροσκαφών (4614- EKKA YACHTS, AXON, NEREUS MARINE SYSTEM, K& K AIRLINE SERVICES, IFS HELLAS), εμπορικοί αντιπρόσωποι ειδικευμένοι στην πώληση άλλων συγκεκριμένων προϊόντων (4618- PHARMASWISS HELLAS, MEDISERVE, UNITED INTERNATIONAL PICTURES, HASBRO HELLAS) και εμπορικοί αντιπρόσωποι που μεσολαβούν στην πώληση διαφόρων ειδών (4619- EL.OM.A.S.). Δεκατρείς επιχειρήσεις καταλαμβάνουν μία από τις πρώτες (με βάση τις πωλήσεις) οκτώ θέσεις

κατάταξης στο σύνολο ή κάποια έτη της περιόδου 1999-2008, με εξαίρεση μία (PHARMASWISS HELLAS) που ιδρύθηκε το 2005 και μόνο το 2008 εμφανίζεται σε μία από αυτές τις θέσεις.

Η απόδοση ενεργητικού στο χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (Πίνακας 14.6) το 2008 ανέρχεται στο 4,7% (κυμαίνεται από 3,0% το 2003 έως 12,2% το 2000). Με εξαίρεση την τριετία 2003-2005 παρουσιάζονται μεγαλύτερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου και το 2008 παρουσιάζει την υψηλότερη τιμή μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου. Ωστόσο, σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια διαμορφώθηκε σε χαμηλότερο επίπεδο. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την DELIS κατά την περίοδο 2001-2008, την AXIOTIS κατά την περίοδο 2001-2006, τη MEDISERVE το 2003/2004 και το 2006/2007, την AXON το 2000/2001 και τη HASBRO HELLAS το 2006, η οποία κατά την τριετία 2003-2005 εμφανίζει υψηλές αρνητικές αποδόσεις (Πίνακας 14.13).

Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων το 2008 ανέρχεται στο 10,9% (κυμαίνεται από 10,9% το 2008 έως 29,8% το 2000). Μεγαλύτερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται με εξαίρεση την περίοδο 2003-2006, αλλά η απόδοση του 2008 είναι η δεύτερη χαμηλότερη που σημειώθηκε κατά τη διάρκεια της περιόδου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ίδιων κεφαλαίων εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την AXIOTIS κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, την AXON κατά την περίοδο 1999-2001 και το 2004, την MEDISERVE το 2004 και το 2006/2007, την EL.OM.A.S. την περίοδο 2003-2005 και την DELIS το 2007/2008.

Το περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 ανέρχεται στο 9,0% (κυμαίνεται από 4,7% το 2003 έως 16,9% το 2000), που είναι η υψηλότερη τιμή μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου. Υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, σε σύγκριση όμως με τα προηγούμενα χρόνια διαμορφώθηκαν σε χαμηλότερο επίπεδο. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου υψηλότερο του μέσου περιθώριο καθαρού κέρδους εμφανίζουν για το σύνολο σχεδόν της περιόδου η ΕΚΚΑ YACHTS και η AXON (με εξαίρεση το 2008 οπότε εμφανίζει ζημιές) και η MEDISERVE (2004, 2006, 2007).

Η ρευστότητα το 2008 ανέρχεται στο 93,3% (κυμαίνεται από 69,1 το 2005 έως 140,2% το 2000). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου και μάλιστα κάτω από το 100% παρουσιάζονται από το 2003 και μετά. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου οι περισσότερες εμφανίζουν υψηλότερη του μέσου ρευστότητα για το σύνολο (DELIS, MEDISERVE) ή μέρος της περιόδου (EL.OM.A.S., AXIOTIS, HASBRO) και μόνο η AXON χαμηλότερη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.13

Χρηματοοικονομικοί δείκτες των κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Απόδοση ενεργητικού										
DELIS	5,3	5,4	10,8	6,3	4,5	7,2	4,6	8,8	16,5	7,9
EL.OM.A.S.	0,3	0,1	0,1	1,8	1,5	1,1	0,9	0,5	0,4	0,6
AXIOTIS	7,5	10,8	10,8	9,7	10,7	6,8	7,5	9,1	1,9	3,3
PHARMASWISS	-	-	-	-	-	-	-	20,0	24,2	29,3
EKKA YACHTS	1,7	18,0	22,3	5,7	3,9	4,8	14,9	18,0	19,3	7,7
AXON	7,4	32,3	10,6	2,1	0,2	2,0	2,4	2,6	5,8	-0,9
PROSIDER.	0,9	10,4	2,2	5,6	6,9	4,2	3,4	4,3	0,5	3,4
NEREUS		-19,2	-83,0	34,6	0,0	0,0	-12,9	9,5	0,9	3,7
UN. INT. PIC.	14,8	10,0	14,7	-13,0	2,7	18,8	8,2	11,1	4,5	-
MEDISERVE.	1,2	0,6	1,9	1,4	3,7	7,6	2,8	12,5	10,4	10,8
K & K AIRLINE	0,5	1,2	5,1	1,5	3,0	21,9	7,7	5,5	6,6	4,1
IFS HELLAS	7,7	6,3	6,2	0,2	0,3	-8,5	-14,7	-49,3	-76,5	-189,8
HASBRO	5,1	3,9	0,3	1,3	-7,7	-5,7	-19,7	12,6	1,7	1,2
Σύνολο κλάδου 46.1	10,6	12,2	8,7	5,2	3,0	4,8	4,4	6,4	7,4	4,7
Απόδοση ιδίων κεφαλαίων										
DELIS	8,4	8,5	18,3	10,9	8,2	12,3	7,5	16,0	29,7	11,9
EL.OM.A.S.	1,5	1,0	1,0	1.300,0	148,4	20,6	18,4	11,6	11,7	19,0
AXIOTIS	29,6	59,2	83,6	98,0	103,6	91,2	114,7	68,6	20,6	23,3
PHARMASWISS	-	-	-	-	-	-	-	325,0	307,5	1.768,7
EKKA YACHTS	3,2	26,6	80,9	33,9	24,2	40,7	131,1	157,0	171,4	102,8
AXON	58,5	89,0	44,3	12,5	1,7	19,4	10,5	6,2	11,0	-1,7
PROSIDER	1,3	12,5	2,3	6,7	8,4	5,1	4,5	7,3	0,9	3,5
NEREUS		-90,3	338,5	137,5	0,0	0,0	-328,6	76,7	9,4	76,6
UN.INT. PIC.	56,3	55,8	608,7	87,3	-16,2	791,7	193,4	516,7	262,5	-
MEDISERVE.	2,2	1,1	3,5	3,0	9,5	25,3	9,7	53,3	45,4	27,2
K & K AIRLINE	3,3	6,7	9,9	3,1	28,1	69,8	87,9	69,1	115,0	48,6
IFS HELLAS	12,9	14,1	12,8	0,6	0,9	-34,4	-123,3	163,1	118,7	34,0
HASBRO	17,6	16,1	1,0	4,0	-36,7	-22,0	-53,7	14,6	1,9	1,3
Σύνολο κλάδου 46.1	25,5	29,8	23,0	15,9	11,4	18,2	14,4	17,6	19,0	10,9
Ρευστότητα										
DELIS	211,6	211,0	193,8	192,3	180,6	186,2	195,5	174,4	185,4	232,8
EL.OM.A.S.	83,7	91,0	98,5	92,6	95,0	97,7	98,5	100,7	100,7	100,8
AXIOTIS	134,2	124,0	114,3	109,7	110,4	107,5	104,3	100,7	103,0	104,2
PHARMASWISS	-	-	-	-	-	-	-	95,9	104,5	100,9
EKKA YACHTS	186,3	236,6	95,6	107,0	71,5	106,0	107,9	111,0	104,5	104,0
AXON	82,2	127,0	109,1	106,6	80,1	7,0	8,4	14,4	31,0	24,7
PROSIDER S.A.	184,8	269,5	883,0	274,6	285,3	246,0	182,4	149,4	137,9	227,4
NEREUS		118,3	62,1	104,2	108,3	108,4	95,9	109,4	109,4	104,4
UN. INT. PIC.	163,2	142,0	113,2	105,7	76,1	95,8	100,7	98,5	101,8	-
MEDISERVE.	183,4	170,6	156,3	138,8	133,6	94,8	68,3	114,4	104,1	129,2
K & K AIRLINE	104,9	116,1	208,8	194,8	109,6	143,4	100,6	97,4	95,5	93,9
IFS HELLAS	235,3	157,5	153,2	143,4	108,8	104,8	103,8	44,5	40,1	3,1
HASBRO	140,4	131,4	149,5	146,3	127,6	137,3	161,0	985,5	1.560,8	1.734,2
Σύνολο κλάδου 46.1	133,7	140,2	132,1	127,6	107,8	70,2	69,1	83,4	95,8	93,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.13 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Δανειακή πίεση									
DELIS	36,6	36,3	41,1	41,7	44,9	41,3	38,9	45,2	44,5	33,3
EL.OM.A.S.	82,0	89,3	93,2	99,9	99,0	94,5	95,2	95,5	96,7	97,1
AXIOTIS	74,7	81,7	87,0	90,1	89,6	92,6	93,5	86,8	90,7	85,9
PHARMASWISS	-	-	-	-	-	-	-	93,8	92,1	98,3
EKKA YACHTS	45,9	32,5	72,5	83,0	84,1	88,3	88,6	88,6	88,7	92,5
AXON	87,4	63,7	76,0	83,4	89,9	89,6	77,4	57,6	47,6	45,7
PROSIDER.	30,1	17,2	4,3	17,4	16,9	18,1	25,5	40,4	47,5	4,8
NEREUS	-	78,8	124,5	74,8	81,9	86,4	96,1	87,6	90,0	95,2
UN. INT. PIC.	73,8	82,0	97,6	114,9	116,9	97,6	95,8	97,9	98,3	-
MEDISERVE.	46,5	46,9	47,2	51,6	61,7	69,9	71,2	76,5	77,1	60,5
K & K AIRLINE	84,5	81,3	47,8	50,8	89,3	68,7	91,2	92,0	94,3	91,5
IFS HELLAS	39,9	55,4	51,9	58,6	63,4	75,3	88,1	130,3	164,5	658,5
HASBRO	71,1	75,6	66,9	68,7	78,9	74,0	63,3	13,5	10,4	10,4
Σύνολο κλάδου 46.1	58,4	59,1	62,3	67,5	73,7	73,6	69,4	63,4	60,9	57,2
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
DELIS	4,7	5,1	8,7	4,9	3,3	5,3	3,4	6,4	11,3	6,3
EL.OM.A.S.	0,2	0,1	0,1	1,6	1,8	1,2	0,9	0,6	0,3	0,4
AXIOTIS	5,3	6,0	5,4	4,8	5,6	4,5	4,1	5,6	1,5	2,2
PHARMASWISS	-	-	-	-	-	-	-	9,0	6,9	16,1
EKKA YACHTS	1,4	17,5	7,8	12,7	7,2	9,7	24,3	13,7	20,4	10,5
AXON	37,6	105,0	28,4	10,2	1,5	26,3	24,3	48,6	202,6	-19,3
PROSIDER.	2,9	15,6	3,3	8,5	9,9	7,4	6,1	5,1	0,5	4,3
NEREUS		-6,4	-64,7	275,0	0,0	0,0	-16,3	7,1	0,8	2,3
UN. INT. PIC.	2,4	1,6	1,9	-2,7	0,4	3,8	1,9	2,3	1,2	-
MEDISERVE.	1,5	0,6	1,6	1,4	4,0	11,1	3,9	20,4	19,7	-
K & K AIRLINE	0,7	0,4	4,1	1,1	0,9	0,4	1,0	1,4	1,9	2,6
IFS HELLAS	8,4	8,7	8,1	0,4	0,6	-14,7	-32,4	-	-	-
HASBRO	5,8	5,5	0,4	1,5	-11,1	-7,9	-29,3	36,6	4,8	3,4
Σύνολο κλάδου 46.1	14,9	16,9	10,5	7,4	4,7	7,6	7,1	10,9	12,5	9,0

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η δανειακή πίεση το 2008 ανέρχεται στο 57,2% (κυμαίνεται από 57,2% το 2008 έως 73,7% το 2003), που είναι η χαμηλότερη τιμή μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου. Ο κλάδος παρουσιάζει χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου με εξαίρεση το 2003 και το 2004. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου οι EL.OM.A.S. και AXIOTIS εμφανίζουν υψηλότερη του μέσου δανειακή πίεση για το σύνολο της περιόδου, η MEDISERVE από το 2005 και μετά, η AXON μέχρι το 2005 και η HASBRO μέχρι το 2004.

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου (Πίνακας 14.6) το χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (46.1) παρουσιάζει την υψηλότερη απόδοση ενεργητικού, το υψηλότερο περιθώριο κέρδους, τη

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.14

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (46.1)
(χιλ.€)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	Πωλήσεις										
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
DELIS	1962	4612	13.103	13.472	17.589	18.673	21.089	23.252	21.841	25.193	32.130	25.145	
EL.OM.A.S.	1994	4619	1.273	2.084	4.721	7.425	7.661	7.597	9.130	9.655	15.401	18.073	
AXIOTIS	1988	4612	2.050	3.828	5.725	7.947	7.825	8.972	13.012	10.958	13.428	15.084	
PHARMASWISS	2005	4618	-	-	-	-	-	-	-	-	2.594	3.581	9.128
EKKA YACHTS	1990	4614	568	674	4.873	1.138	1.176	1.503	2.225	5.551	3.694	7.246	
AXON	1974	4614	6.437	18.060	24.784	17.696	11.494	7.944	10.979	6.453	3.449	5.739	
PROSIDER S.A.	1979	4612	2.585	3.660	3.071	3.559	3.815	3.808	3.847	7.863	10.347	4.232	
NEREUS MARINE	1999	4614	-	439	68	16	231	256	141	325	358	3.745	
UNITED INT. PIC.	1973	4618	4.634	5.637	7.313	4.897	5.083	4.963	6.197	5.503	5.268	-	
MEDISERVE.	1961	4618	12.680	16.782	19.525	20.057	23.996	26.966	28.170	30.144	27.550	-	
K & K AIRLINE	1995	4614	145	1.009	172	176	3.733	11.929	5.941	3.415	4.829	1.407	
IFS HELLAS	1990	4614	4.722	5.310	5.760	5.055	5.386	6.104	4.375	441	343	10	
HASBRO	1972	4618	22.172	24.082	20.595	23.412	18.222	12.618	5.390	1.376	1.354	1.431	
Σύνολο κλάδου 46.1			112.749	147.743	172.169	171.142	173.075	182.243	181.994	187.028	200.461	164.220	

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	Καθαρά κέρδη									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
DELIS	1962	4612	622	683	1.526	924	687	1.228	748	1.600	3.634	1.580
EL.OM.A.S.	1994	4619	3	2	3	117	138	88	85	57	51	76
AXIOTIS	1988	4612	108	228	311	385	436	402	538	617	208	325
PHARMASWISS	2005	4618	-	-	-	-	-	-	-	234	246	1.468
EKKA YACHTS	1990	4614	8	118	381	145	85	146	540	760	754	758
AXON	1974	4614	2.420	18.967	7.044	1.798	172	2.088	2.672	3.138	6.988	-1.110
PROSIDER S.A.	1979	4612	74	572	102	302	377	282	234	402	48	183
NEREUS MARINE	1999	4614	-	-28	-44	44	0	0	-23	23	3	85
UNITED INT. PIC.	1973	4618	111	91	140	-131	21	190	118	124	63	-
MEDISERVE.	1961	4618	193	101	319	277	962	2.995	1.110	6.151	5.440	3.947
K & K AIRLINE	1995	4614	1	4	7	2	32	44	58	47	92	36
IFS HELLAS	1990	4614	395	464	467	20	33	-899	-1.416	-3.100	-3.564	-1.551
HASBRO	1972	4618	1.286	1.334	83	349	-2.027	-994	-1.581	503	65	48
Σύνολο κλάδου 46.1			16.793	24.985	18.133	12.682	8.209	13.801	12.940	20.385	24.979	14.743

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

χαμηλότερη ρευστότητα, τη χαμηλότερη δανειακή πίεση και υψηλότερη του μέσου απόδοση ίδιων κεφαλαίων (Πίνακας 14.6).

14.2.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (46.1) που δημοσιεύουν ισολογισμό (159 επιχειρήσεις) αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 από 112.749 χιλ.€ το 1999 σε 164.220 χιλ.€ (Πίνακες 14.8, 14.14). Ο κλάδος αυτός παρουσιάζει τις μικρότερες αυξήσεις των πωλήσεων του σε σχέση με τους άλλους επιμέρους κλάδους του τομέα. Σημαντική μείωση των πωλήσεων παρουσιάζεται μεταξύ 2007 και 2008. Οι περισσότερες από τις κυριότερες επιχειρήσεις του κλάδου εμφανίζουν υψηλότερες του μέσου αυξήσεις των πωλήσεών τους, ενώ δύο από αυτές εμφανίζουν υψηλή αύξηση (EL.OM.A.S. 1.319,7% και EKKA YACHTS 1.175,7%). Το 2008 τέσσερις από τις επιχειρήσεις αυτές εμφανίζουν μείωση των πωλήσεων σε σχέση με το 2007.

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων που δημοσιεύουν ισολογισμό το 2008 ανέρχονται σε 14.743 χιλ.€ και παρουσιάζουν σημαντική μείωση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Δύο από τις κυριότερες επιχειρήσεις του κλάδου εμφανίζουν ζημιές (AXON, IFS HELLAS), η δεύτερη μάλιστα για πέμπτη συνεχόμενη χρονιά, δύο εμφανίζουν μείωση των καθαρών κερδών μεταξύ 2008/2007 (DELIS, HASBRO), ενώ μία (MEDISERVE) για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά. Τα μερίδια αγοράς των μεγαλύτερων επιχειρήσεων διαμορφώνονται όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 14.15.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.15

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
DELIS	11,6	9,1	10,2	10,9	12,2	12,8	12,0	13,5	16,0	15,3
EL.OM.A.S.	1,1	1,4	2,7	4,3	4,4	4,2	5,0	5,2	7,7	11,0
AXIOTIS	1,8	2,6	3,3	4,6	4,5	4,9	7,1	5,9	6,7	9,2
PHARMASWISS	-	-	-	-	-	-	-	1,4	1,8	5,6
EKKA YACHTS	0,5	0,5	2,8	0,7	0,7	0,8	1,2	3,0	1,8	4,4
AXON	5,7	12,2	14,4	10,3	6,6	4,4	6,0	3,5	1,7	3,5
PROSIDER S.A.	2,3	2,5	1,8	2,1	2,2	2,1	2,1	4,2	5,2	2,6
NEREUS MARINE	-	0,3	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	2,3
UNITED INT. PIC.	4,1	3,8	4,2	2,9	2,9	2,7	3,4	2,9	2,6	-
MEDISERVE.	11,2	11,4	11,3	11,7	13,9	14,8	15,5	16,1	13,7	-
K & K AIRLINE	0,1	0,7	0,1	0,1	2,2	6,5	3,3	1,8	2,4	0,9
IFS HELLAS	4,2	3,6	3,3	3,0	3,1	3,3	2,4	0,2	0,2	0,0
HASBRO	19,7	16,3	12,0	13,7	10,5	6,9	3,0	0,7	0,7	0,9

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

- Η DELIS κατατάσσεται στην πρώτη θέση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου με μερίδιο αγοράς το 2008 15,3% (κυμαίνεται από 9,1% το 2000 έως 16,0% το 2007).

- Η MEDISERVE κατατάσσεται στη δεύτερη θέση το 2007 (και το 1999) με μερίδιο αγοράς 13,7% (δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το 2008), ενώ κατά τη διάρκεια της περιόδου 2000-2006 κατατάσσεται στην πρώτη θέση (το μερίδιο κυμαίνεται από 11,3% το 2001 έως 16,1% το 2006).
- Η EL.OM.A.S. κατατάσσεται στη δεύτερη θέση το 2008 με μερίδιο αγοράς 11,0%, ενώ κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 (με εξαίρεση το 1999/2000) κατατάσσεται σε μία από τις τέσσερις πρώτες θέσεις (2006-2008) ή τις οκτώ (2001-2005) με μερίδιο που κυμαίνεται από 2,7% το 2001 έως 11,0% το 2008.
- Η AXIOTIS κατατάσσεται στην τρίτη θέση το 2008 με μερίδιο αγοράς 9,2%, ενώ κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 κατατάσσεται σε μία από τις τέσσερις πρώτες θέσεις (2005-2008) ή τις οκτώ (1999-2004) με μερίδιο που κυμαίνεται από 1,8% το 1999 έως 9,0% το 2008.
- Η AXON κατατάσσεται στην έκτη θέση το 2008 με μερίδιο αγοράς 3,5%, ενώ κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 κατατάσσεται σε μία από τις τέσσερις ή οκτώ πρώτες θέσεις (με εξαίρεση το 2007) με μερίδιο που κυμαίνεται από 3,5% το 2008 έως 14,4% το 2001
- Η HASBRO HELLAS κατατάσσεται σε μία από τις τέσσερις πρώτες θέσεις κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2004 (με μερίδιο που κυμαίνεται από 6,9% το 2004 έως 19,7% το 1999), ενώ κατά την τελευταία τριετία τα αντίστοιχα μερίδια εμφανίζονται πολύ χαμηλά (0,9% το 2008).

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του χονδρικού εμπορίου έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (46.1) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 14.12). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 41,1% (κυμάνθηκε από 40,6% το 2006 έως 49,0% το 2000), ενώ ο δεύτερος στο 53,8% (κυμάνθηκε από 53,8% το 2008 έως 61,6% το 2001). Έλλειψη συγκέντρωσης δείχνει ο δείκτης Herfindahl (τιμή χαμηλότερη του 0,1), ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,055 (κυμάνθηκε από 0,055 το 2008 έως 0,079 το 1999).

14.3. Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων γεωργικών πρώτων υλών και ζώντων ζώων

Ο υποκλάδος αυτός περιλαμβάνει το χονδρικό εμπόριο σιτηρών, ακατέργαστου καπνού, σπόρων και ζωοτροφών (4621), λουλουδιών και φυτών (4622), ζώντων ζώων (4623) και δερμάτων, προβιών και κατεργασμένου δέρματος (4624). Το 2007 το χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων (46.2/512) παράγει το 2,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του χονδρικού εμπορίου στην Ελλάδα (331.664 χιλ. €), διαθέτει 4,3% των επιχειρήσεων (3.229 επιχειρήσεις), απασχολεί το 3,4% των απασχολουμένων (11.330 άτομα) και πραγματοποιεί το 2,6% του κύκλου εργασιών (2.320.210 χιλ.€).

14.3.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Οι μεγαλύτερες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα (Πίνακας 14.17) ανήκουν στον υποκλάδο χονδρικό εμπόριο σιτηρών, ακατέργαστου καπνού, σπόρων και ζωοτροφών (4621) και μόνο μια επιχείρηση ανήκει στο χονδρικό εμπόριο δερμάτων, προβιών και κατεργασμένου δέρματος (4624). Δεκαεννέα (19) επιχειρήσεις καταλαμβάνουν έστω και για μια χρονιά μια από τις πρώτες (με βάση τις πωλήσεις) οκτώ θέσεις κατάταξης, εκ των οποίων οκτώ εμφανίζονται σταθερά σε μια από τις τέσσερις ή οκτώ πρώτες θέσεις κατάταξης.

Η απόδοση ενεργητικού στο χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων (Πίνακας 14.16) το 2008 ανέρχεται στο 2,2% (κυμαίνεται από 1,6% το 2002 έως 3,5% το 2001). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, ενώ από τις χαμηλότερες τιμές λαμβάνει επίσης σε σύγκριση με τους άλλους επιμέρους κλάδους. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την ELANCO κατά την περίοδο 1999-2008, την AGROHELLAS από το 2005 και μετά, την PIONEER το 2008 (και 2003-2006), την HELLENIC GRAINS το 2008 (και 2002, 2004), την PAVLIDIS το 2007/2008 και τη DIMITRIAKI το 2008.

Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων το 2008 ανέρχεται στο 9,0% (κυμαίνεται από 6,3% το 2002 έως 11,9% το 2001) και είναι σχεδόν σταθερή τα τελευταία χρόνια. Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, ενώ από τις χαμηλότερες τιμές λαμβάνει επίσης σε σύγκριση με τους άλλους επιμέρους κλάδους. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ίδιων κεφαλαίων εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για όλες τις εταιρείες (με εξαίρεση την KARVELAS) το 2008, για την DIMITRIAKI και την ELANCO κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, την AGROHELLAS σχεδόν όλη την περίοδο, την PIONEER για αρκετά έτη, αν και εμφανίζει και αρνητικά μεγέθη, και την PAVLIDIS τα δύο τελευταία έτη.

Το περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 ανέρχεται στο 1,6% (κυμαίνεται από 1,1% το 2002 έως 2,2% το 2004) και εμφανίζεται σχεδόν σταθερό την τελευταία τετραετία. Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, ενώ από τις χαμηλότερες τιμές λαμβάνει επίσης σε σύγκριση με τους άλλους επιμέρους κλάδους. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου υψηλότερο του μέσου περιθώριο καθαρού κέρδους εμφανίζουν η ELANCO κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, η AGROHELLAS για το σύνολο σχεδόν της περιόδου, η PIONEER το 2008 (και 2003-2005), η PAVLIDIS το 2008 (και 1999, 2003, 2007) και η HELLENIC GRAINS το 2008.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.16

Χρηματοοικονομικοί δείκτες των κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
DIMITRIAKI	<i>0,8</i>	<i>0,7</i>	<i>1,1</i>	<i>0,9</i>	<i>0,8</i>	<i>5,1</i>	<i>0,7</i>	<i>0,9</i>	<i>1,4</i>	<i>2,9</i>
KARVELAS	5,3	0,9	<i>1,0</i>	1,7	0,9	2,5	0,3	0,1	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>
AGROHELLAS	1,8	0,1	<i>4,1</i>	-	-	-	<i>10,2</i>	<i>5,3</i>	<i>8,0</i>	<i>3,2</i>
PIONEER	<i>0,6</i>	<i>-18,0</i>	<i>0,8</i>	<i>1,5</i>	<i>6,1</i>	<i>7,6</i>	<i>3,2</i>	<i>-2,9</i>	<i>-2,2</i>	<i>9,5</i>
KANTZAS	-2,8	-0,6	5,4	<i>1,2</i>	2,2	<i>2,4</i>	0,4	1,3	1,1	1,4
PAVLIDIS	3,8	0,1	0,1	0,1	1,9	1,5	0,5	0,2	2,6	2,7
DIMITRA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,7
ELANCO	<i>17,9</i>	<i>11,7</i>	<i>13,0</i>	<i>11,1</i>	<i>11,2</i>	<i>10,6</i>	<i>9,4</i>	8,0	6,9	6,5
VALKANOS	-	-	-	-	0,8	1,1	-	<i>0,7</i>	1,3	-
ELLINIKI	-	-	-0,6	-15,0	-29,7	-24,3	0,3	-	-	-
HEL. GRAINS	<i>2,5</i>	<i>1,8</i>	<i>1,4</i>	<i>1,9</i>	<i>1,6</i>	<i>5,0</i>	-3,7	-4,7	-3,2	2,3
INVE	7,5	15,7	0,0	0,0	-0,2	0,1	2,8	2,2	2,8	0,9
KOUTSOGIANNIS	-9,4	1,8	5,8	2,1	3,0	0,7	1,0	0,8	0,0	0,0
ANDRIOTIS	-	55,5	29,6	19,2	6,6	11,7	2,5	1,9	-3,5	-9,2
SOVOE	-0,4	1,7	4,0	0,3	0,8	1,7	0,1	0,1	0,5	1,6
AGRONAT	2,3	-27,8	-6,1	-6,5	0,1	0,1	0,3	0,4	0,5	0,6
DIBAQ	-	-	-	-	0,9	0,9	0,4	-2,2	0,1	-
Σύνολο κλάδου 46.2	2,6	3,0	3,5	1,6	2,5	3,0	1,8	2,0	1,9	2,2
	Απόδοση ιδίων κεφαλαίων									
DIMITRIAKI	<i>16,1</i>	<i>11,9</i>	<i>14,2</i>	<i>12,5</i>	<i>12,2</i>	<i>46,9</i>	<i>5,8</i>	<i>10,6</i>	<i>21,2</i>	<i>18,9</i>
KARVELAS	21,2	3,5	<i>4,4</i>	8,3	3,7	8,1	1,1	0,7	<i>0,7</i>	<i>0,9</i>
AGROHELLAS	16,1	3,4	108,5	-	-	-	<i>102,2</i>	<i>42,0</i>	<i>59,5</i>	<i>16,8</i>
PIONEER	<i>3,6</i>	<i>-301,7</i>	<i>5,3</i>	<i>21,5</i>	<i>48,7</i>	<i>46,1</i>	<i>29,9</i>	<i>-57,5</i>	<i>-56,9</i>	<i>66,1</i>
KANTZAS	-9,9	-3,4	41,4	<i>15,5</i>	23,1	<i>15,4</i>	2,5	8,6	8,7	9,6
PAVLIDIS	8,9	0,3	0,4	0,5	5,9	4,9	2,1	0,8	10,7	10,4
DIMITRA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22,1
ELANCO	<i>35,5</i>	<i>26,7</i>	30,8	26,9	<i>25,5</i>	24,9	<i>22,1</i>	19,7	16,6	14,0
VALKANOS	-	-	-	-	11,2	27,4	-	<i>6,5</i>	17,2	-
ELLINIKI	-	-	-1,8	-276,2	-137,9	748,0	9,2	-	-	-
HEL. GRAINS	<i>14,2</i>	<i>12,3</i>	<i>8,8</i>	<i>15,8</i>	<i>17,1</i>	<i>39,7</i>	-59,1	-44,3	-19,1	9,2
INVE	32,7	44,3	0,1	0,2	-1,6	0,4	23,3	19,6	17,2	6,3
KOUTSOGIANNIS	-18,0	6,3	33,2	18,0	29,6	6,5	9,0	6,2	0,1	0,1
ANDRIOTIS	-	94,1	46,3	34,3	10,4	14,4	3,3	2,7	-4,6	-14,2
SOVOE	-5,0	10,4	19,7	3,2	9,2	10,8	1,2	0,9	4,1	12,1
AGRONAT	-17,6	81,6	52,4	168,1	-4,5	5,3	14,0	5,9	7,3	9,8
DIBAQ	-	-	-	-	100,0	48,7	19,5	257,8	-9,7	-
Σύνολο κλάδου 46.2	9,2	10,4	11,9	6,3	10,4	11,5	7,4	8,8	9,2	9,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.16 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Ρευστότητα									
DIMITRIAKI	106,3	106,6	111,1	110,6	109,1	108,1	110,9	121,5	118,3	330,3
KARVELAS	<i>114,1</i>	<i>103,9</i>	101,0	<i>96,1</i>	<i>107,5</i>	<i>111,3</i>	<i>116,8</i>	<i>133,1</i>	120,8	134,2
AGROHELLAS	86,2	87,8	95,0	-	-	-	107,3	106,3	112,2	119,0
PIONEER	119,5	105,3	114,6	105,9	112,2	120,0	110,6	103,8	105,9	121,5
KANTZAS	114,4	97,7	97,2	102,3	90,2	90,8	81,3	92,5	98,8	99,1
PAVLIDIS	<i>137,0</i>	134,7	129,9	118,9	123,2	<i>128,8</i>	120,7	<i>118,3</i>	130,4	<i>130,0</i>
DIMITRA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	<i>101,2</i>
ELANCO	182,5	155,3	<i>156,7</i>	<i>149,8</i>	143,4	<i>136,7</i>	137,5	<i>185,5</i>	<i>189,7</i>	<i>192,6</i>
VALKANOS	-	-	-	-	96,0	94,3	-	106,3	<i>105,5</i>	-
ELLINIKI	-	-	143,2	114,3	125,4	95,8	103,0	-	-	-
HEL. GRAINS	108,4	109,6	114,9	107,8	105,0	106,5	99,6	101,3	107,8	117,7
INVE	129,9	152,4	149,3	<i>120,2</i>	109,2	109,9	<i>108,9</i>	115,6	127,0	124,5
KOUTSOGIANNIS	123,1	109,0	114,0	105,6	<i>103,0</i>	105,8	106,9	109,1	110,9	104,0
ANDRIOTIS	-	237,8	272,1	225,2	268,6	528,5	386,2	351,8	415,4	255,5
SOVOE	<i>99,1</i>	<i>109,2</i>	<i>115,2</i>	101,6	102,3	104,5	104,4	106,3	106,9	109,0
AGRONAT	62,7	55,7	64,5	85,9	92,6	95,6	95,5	101,5	102,0	101,9
DIBAQ	-	-	-	-	<i>100,9</i>	101,9	89,3	91,6	<i>90,7</i>	-
Σύνολο κλάδου 46.2	115,0	115,8	117,7	116,6	115,7	115,6	114,1	121,6	119,0	128,5
	Δανειακή πίεση									
DIMITRIAKI	95,1	94,2	92,4	92,5	93,3	89,2	87,7	91,6	93,6	84,4
KARVELAS	75,0	75,4	77,3	79,2	76,2	69,3	69,2	79,0	88,1	84,6
AGROHELLAS	88,9	96,1	96,2	-	-	-	90,0	87,3	86,5	81,2
PIONEER	82,6	94,0	85,6	93,1	87,4	83,5	89,3	95,0	96,2	85,7
KANTZAS	71,7	82,1	86,8	92,2	90,6	84,3	82,8	84,7	87,1	85,8
PAVLIDIS	<i>57,6</i>	<i>59,7</i>	65,3	73,1	68,2	70,3	76,0	78,3	75,6	<i>74,4</i>
DIMITRA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	<i>92,2</i>
ELANCO	49,6	56,1	57,8	58,8	56,1	57,5	57,6	59,5	58,5	53,5
VALKANOS	-	-	-	-	93,1	96,1	-	89,9	92,3	-
ELLINIKI	-	-	68,9	94,6	78,5	<i>103,3</i>	96,6	-	-	-
HEL. GRAINS	82,4	85,0	84,1	87,7	90,4	87,5	93,8	89,4	83,1	74,6
INVE	77,0	64,6	63,1	80,6	86,6	85,9	88,2	88,7	83,9	86,0
KOUTSOGIANNIS	47,6	71,2	82,6	88,3	89,8	89,4	88,5	87,2	87,1	89,0
ANDRIOTIS	-	<i>41,0</i>	36,2	<i>44,0</i>	36,9	18,8	25,7	28,3	23,9	35,4
SOVOE	92,7	<i>84,0</i>	79,8	90,3	90,9	84,5	88,4	87,7	88,4	86,5
AGRONAT	<i>112,8</i>	134,0	111,6	103,9	101,8	98,3	97,7	93,5	93,8	93,7
DIBAQ	-	-	-	-	<i>99,1</i>	98,1	97,9	100,8	<i>100,5</i>	-
Σύνολο κλάδου 46.2	71,7	70,8	70,6	74,4	75,8	74,3	76,1	77,5	79,4	76,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.16(συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
DIMITRIAKI	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	1,5	0,2	0,4	0,6	0,7
KARVELAS	2,1	0,4	0,4	1,0	0,6	1,2	0,2	0,1	0,1	0,1
AGROHELLAS	1,0	0,3	2,2	-	-	-	2,7	3,9	5,8	1,9
PIONEER	0,4	-8,7	0,4	1,0	2,8	3,7	2,9	-3,4	-2,0	5,8
KANTZAS	-1,2	-0,4	3,2	0,9	1,4	1,0	0,2	0,7	0,7	0,7
PAVLIDIS	3,4	0,2	0,2	0,3	2,2	1,8	0,8	0,3	2,8	2,7
DIMITRA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,0
ELANCO	9,5	7,2	8,3	8,6	10,0	9,1	9,8	9,1	7,6	6,8
VALKANOS	-	-	-	-	1,1	2,4	-	0,6	1,2	-
ELLINIKI	-	-	-0,6	-8,0	-14,7	-6,8	0,2	-	-	-
HEL. GRAINS	1,3	0,9	0,7	1,3	1,2	3,2	-4,1	-4,0	-3,7	2,0
INVE	4,8	6,4	0,0	0,0	-0,1	0,0	1,6	2,0	2,3	0,8
KOUTSOGIANNIS	-12,2	2,1	3,6	2,2	4,0	1,2	2,2	2,1	0,0	0,0
ANDRIOTIS	-	15,3	12,9	14,2	7,2	9,2	3,0	3,4	-5,9	-12,3
SOVOE	-0,2	0,5	1,0	0,2	0,5	0,8	0,1	0,1	0,3	1,0
AGRONAT	0,4	-10,4	-1,3	-2,2	0,1	0,1	0,3	0,3	0,4	0,6
DIBAQ	-	-	-	-	0,9	1,1	0,4	-3,4	0,1	-
Σύνολο κλάδου 46.2	1,7	1,9	2,0	1,1	1,9	2,2	1,4	1,9	1,6	1,6

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η ρευστότητα το 2008 ανέρχεται στο 128,5% (κυμαίνεται από 114,1% το 2005 έως 128,5% το 2008). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου υψηλότερη του μέσου ρευστότητα εμφανίζουν για το σύνολο η ELANCO και η PAVLIDIS, ή μέρος της περιόδου η KARVELAS (2005-2008) και η PIONEER (1999, 2004) και μόνο το 2008 η DIMITRIAKI.

Η δανειακή πίεση το 2008 ανέρχεται στο 76,0% (κυμαίνεται από 70,6% το 2001 έως 79,4% το 2007). Υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου οι ELANCO και PAVLIDIS εμφανίζουν χαμηλότερη του μέσου δανειακή πίεση για το σύνολο της περιόδου.

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου το χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων (46.2) παρουσιάζει τη χαμηλότερη απόδοση ενεργητικού, τη χαμηλότερη απόδοση ίδιων κεφαλαίων, το χαμηλότερο περιθώριο καθαρού κέρδους, χαμηλότερη του μέσου ρευστότητα και υψηλότερη του μέσου δανειακή πίεση (Πίνακας 14.6).

14.3.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων (46.2/512) που δημοσιεύουν ισολογισμό (161 επιχειρήσεις) αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 από

278.670 χιλ.€ το 1999 σε 756.680 χιλ.€ (Πίνακας 14.8). Είναι από τους κλάδους που παρουσιάζουν συνεχή αύξηση των πωλήσεων, ελαφρώς χαμηλότερη σε σχέση με το μέσο όρο του χονδρικού εμπορίου (171,5%) και το 2008 σταθερότητα σε σχέση με το 2007. Τρεις από τις κυριότερες επιχειρήσεις του κλάδου εμφανίζουν υψηλότερες του μέσου αυξήσεις των πωλήσεών τους (KARVELAS, AGROHELLAS, KANTZAS), ενώ μόνο 2 επιχειρήσεις εμφανίζουν μείωση των πωλήσεων το 2008 σε σχέση με το 2007 (Πίνακας 14.17).

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων που δημοσιεύουν ισολογισμό αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 από 4.710 χιλ.€ το 1999 σε 12.362 χιλ.€ το 2008 και παρουσιάζουν μικρή αύξηση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Τρεις από τις κυριότερες επιχειρήσεις του κλάδου εμφανίζουν μικρές μειώσεις στα καθαρά κέρδη το 2008 σε σχέση με το 2007.

Τα μερίδια αγοράς των μεγαλύτερων επιχειρήσεων (Πίνακας 14.18) διαμορφώνονται ως εξής:

- Η DIMITRIAKI κατατάσσεται στην πρώτη θέση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου με μερίδιο αγοράς το 2008 22,2% (κυμαίνεται από 16,2% το 2005 έως 30,0% το 2001).
- Οι επιχειρήσεις KARVELAS, AGROHELLAS και PIONEER καταλαμβάνουν τις επόμενες τρεις θέσεις κατάταξης το 2007/2008 με μερίδιο αγοράς 4,0% περίπου (αντίστοιχου επιπέδου είναι και το μερίδιο άλλων επιχειρήσεων που κατατάσσονται στις θέσεις αυτές άλλα έτη).
- Στο 3,0%-5,0% ανέρχεται το μερίδιο αγοράς των άλλων επιχειρήσεων που κατατάσσονται μέχρι την όγδοη θέση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.17

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου ακατέργαστων γεωργικών πρώτων υλών και ζώντων ζώων
(46.2)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	Πωλήσεις									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
DIMITRIAKI	1985	4621	78.257	108.667	139.278	111.722	116.213	117.397	92.275	103.698	188.859	168.123
KARVELAS	1996	4621	8.238	10.396	17.640	13.033	11.351	16.454	15.707	19.117	30.813	35.950
AGROHELLAS		4621	2.369	1.641	12.497	-	-	-	52.484	20.540	27.783	30.679
PIONEER	1985	4621	18.131	15.879	16.674	18.658	21.029	27.416	27.484	22.863	25.412	29.572
KANTZAS	1991	4621	7.417	8.706	13.394	17.342	16.051	19.477	16.461	16.615	22.535	29.348
PAVLIDIS	1986	4621	11.338	6.941	8.622	8.800	12.172	12.940	13.005	15.139	19.717	22.518
DIMITRA	2006	4621	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22.057
ELANCO	1983	4621	12.732	13.609	15.288	15.130	16.713	19.603	18.132	18.778	20.750	21.686
VALKANOS		4624	-	-	-	-	2.109	4.068		25.364	39.539	-
ELLINIKI	2000	4621	-	-	2.708	7.347	4.670	11.075	11.513	-	-	-
HEL. GRAINS	1987	4621	13.778	19.594	18.213	18.552	19.626	23.569	15.925	13.335	9.667	11.048
INVE	1997	4621	4.335	7.673	7.056	10.873	10.000	10.585	15.282	12.220	11.172	10.385
KOUTSOGIANNIS	1998	4621	148	756	10.517	9.435	10.746	10.814	9.212	7.236	6.064	6.053
ANDRIOTIS	1999	4621	-	12.182	12.119	11.674	7.493	8.972	6.401	4.467	4.065	4.233
SOVOE	1988	4621	7.785	11.050	13.225	7.655	9.265	9.179	6.781	6.489	7.964	9.860
AGRONAT	1992	4621	8.134	3.619	4.288	3.669	1.446	2.116	2.365	2.580	2.707	3.191
DIBAQ	2002	4621	-	-	-	-	10.762	8.605	10.842	11.122	21.649	-
Σύνολο κλάδου 46.2			278.670	369.338	464.950	454.014	489.517	537.720	571.320	573.776	756.196	756.680

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.17 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	Καθαρά κέρδη									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
DIMITRIAKI	1985	4621	244	282	394	366	382	1.773	222	458	1.090	1.196
KARVELAS	1996	4621	172	44	62	126	70	198	28	16	18	24
AGROHELLAS		4621	23	5	269	-	-	-	1.434	797	1.614	581
PIONEER	1985	4621	70	-1.388	61	188	585	1.028	786	-785	-506	1.728
KANTZAS	1991	4621	-92	-32	422	153	220	203	30	110	152	191
PAVLIDIS	1986	4621	389	12	17	23	264	239	102	39	554	610
DIMITRA	2006	4621	-	-	-	-	-	-	-	-	-	215
ELANCO	1983	4621	1.209	984	1.266	1.307	1.677	1.789	1.786	1.717	1.586	1.475
VALKANOS		4624	-	-	-	-	23	96		148	471	-
ELLINIKI	2000	4621	-	-	-17	-591	-688	-748	21	-	-	-
HEL. GRAINS	1987	4621	182	176	134	241	239	750	-650	-533	-354	221
INVE	1997	4621	210	494	1	2	-12	3	241	247	262	88
KOUTSOGIANNIS	1998	4621	-18	16	377	210	427	135	207	151	2	2
ANDRIOTIS	1999	4621	-	1.864	1.558	1.663	538	829	194	153	-238	-519
SOVOE	1988	4621	-16	60	135	17	47	71	8	6	27	100
AGRONAT	1992	4621	36	-378	-54	-79	2	2	6	9	12	20
DIBAQ	2002	4621	-	-	-	-	96	91	45	-379	13	-
Σύνολο κλάδου 46.2			4.710	6.926	9.096	5.088	9.354	11.853	8.175	10.658	12.206	12.362

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.18

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
DIMITRIAKI	28,1	29,4	30,0	24,6	23,7	21,8	16,2	18,1	25,0	22,2
KARVELAS	3,0	2,8	3,8	2,9	2,3	3,1	2,7	3,3	4,1	4,8
AGROHELLAS	0,9	0,4	2,7	-	-	-	9,2	3,6	3,7	4,1
PIONEER	6,5	4,3	3,6	4,1	4,3	5,1	4,8	4,0	3,4	3,9
KANTZAS	2,7	2,4	2,9	3,8	3,3	3,6	2,9	2,9	3,0	3,9
PAVLIDIS	4,1	1,9	1,9	1,9	2,5	2,4	2,3	2,6	2,6	3,0
DIMITRA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,9
ELANCO	4,6	3,7	3,3	3,3	3,4	3,6	3,2	3,3	2,7	2,9
VALKANOS	-	-	-	-	0,4	0,8	-	4,4	5,2	-
ELLINIKI	-	-	0,6	1,6	1,0	2,1	2,0	-	-	-
HEL. GRAINS	4,9	5,3	3,9	4,1	4,0	4,4	2,8	2,3	1,3	1,5
INVE	1,6	2,1	1,5	2,4	2,0	2,0	2,7	2,1	1,5	1,4
KOUTSOGIANNIS	0,1	0,2	2,3	2,1	2,2	2,0	1,6	1,3	0,8	0,8
ANDRIOTIS	-	3,3	2,6	2,6	1,5	1,7	1,1	0,8	0,5	0,6
SOVOE	2,8	3,0	2,8	1,7	1,9	1,7	1,2	1,1	1,1	1,3
AGRONAT	2,9	1,0	0,9	0,8	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
DIBAQ	-	-	-	-	2,2	1,6	1,9	1,9	2,9	-

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του χονδρικού εμπορίου ακατέργαστων γεωργικών πρώτων υλών και ζώντων ζώων (46.2) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 14.12). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 34,9% (κυμάνθηκε από 30,1% το 2006 έως 44,1% το 1999), ενώ ο δεύτερος στο 47,6% (κυμάνθηκε από 42,2% το 2006 έως 56,8% το 1999). Ο δείκτης Herfindahl το 2008 ανέρχεται στο 0,064 δείχνοντας έλλειψη συγκέντρωσης. Τιμές χαμηλότερες του 0,1 είχε κατά την περίοδο 2002-2008, ενώ οριακά μικρότερες ή λίγο υψηλότερες του 0,1 κατά την τριετία 1999-2001 (0,103, 0,101 και 0,097, αντίστοιχα).

14.4. Χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού

Ο υποκλάδος αυτός περιλαμβάνει το χονδρικό εμπόριο φρούτων και λαχανικών (4631), κρέατος και προϊόντων κρέατος (4632), γαλακτοκομικών προϊόντων, αβγών και βρώσιμων ελαίων και λιπών (4633), ποτών (4634), προϊόντων καπνού (4635), ζάχαρης, σοκολάτας και ειδών ζαχαροπλαστικής (4636), καφέ, τσαγιού, κακάο και μπαχαρικών (4637), άλλων τροφίμων, συμπεριλαμβανομένων ψαριών, καρκινοειδών και μαλακίων (4638) και το μη ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (4639).

Το χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (46.3/513) παράγει το 18,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του χονδρικού εμπορίου στην Ελλάδα (2.345.904 χιλ.€), διαθέτει 19,7% των επιχειρήσεων (14.699 επιχειρήσεις), απασχολεί το 22,8% των απασχολούμενων (77.074 άτομα) και πραγματοποιεί το 25,1% του κύκλου εργασιών (22.664.553 χιλ.€). Μεταξύ των κλάδων του χονδρικού εμπορίου το χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και

καπνού παρουσιάζει την υψηλότερη παραγωγικότητα εργασίας, τον υψηλότερο κύκλο εργασιών ανά εργαζόμενο (281,3 χιλ. € το 2006), τον υψηλότερο αριθμό απασχολουμένων ανά επιχείρηση (5,2 άτομα) και τις υψηλότερες επενδύσεις ανά απασχολούμενο.

14.4.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Δεκαπέντε (15) επιχειρήσεις καταλαμβάνουν έστω και για μια χρονιά μια από τις πρώτες (με βάση τις πωλήσεις) οκτώ θέσεις κατάταξης (Πίνακας 14.20), εκ των οποίων έξι εμφανίζονται σε μια από τις τέσσερις πρώτες θέσεις κατάταξης (FRIESLAND HELLAS, DIAGEO HELLAS, KAROULIAS, MOUHALIS, ELGEKA, AGORA MILOPOULOS).

Η απόδοση ενεργητικού στο χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού το 2008 ανέρχεται στο 2,7% και δεν παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου (κυμαίνεται από 2,4% το 1999 έως 3,6% το 2003), κατά την οποία εμφανίζει χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται αρκετά υψηλότερη του μέσου για την DIAGEO HELLAS, την KRAFT και την ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΑΤΣ κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου και για την FRIESLAND μέχρι το 2005, αφού η απόδοση ενεργητικού μειώνεται πολύ σημαντικά και το 2008 λαμβάνει αρνητική τιμή, για την ELGEKA το 2004/2005, για την MOUHALIS το 2005/06 και για την MAMA PRODUCTS την περίοδο 2004-06 (Πίνακας 14.19).

Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων το 2008 ανέρχεται στο 10,5% (κυμαίνεται από 9,1% το 1999 έως 14,1% το 2005). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου με εξαίρεση το 2008 οπότε υπερέχει ελαφρώς. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ίδιων κεφαλαίων εμφανίζεται αρκετά υψηλότερη του μέσου για την ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΑΤΣ, την DIAGEO HELLAS και την KRAFT κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, για την KAROULIAS σχεδόν όλη την περίοδο (συμπεριλαμβανομένης της τελευταίας τριετίας), για την FRIESLAND μέχρι το 2005 και για την AGORA MILOPOULOS μέχρι το 2004, αφού και στις δύο επιχειρήσεις η απόδοση ίδιων κεφαλαίων μειώνεται πολύ σημαντικά και το 2008 λαμβάνει αρνητική τιμή και για την MAMA PRODUCTS το 2001 και την περίοδο 2004-2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.19

Χρηματοοικονομικοί δείκτες των κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
FRIESLAND	<i>11,0</i>	<i>9,1</i>	<i>9,6</i>	<i>9,1</i>	<i>16,9</i>	<i>9,2</i>	<i>9,1</i>	<i>1,7</i>	<i>1,0</i>	<i>-0,4</i>
DIAGEO	<i>11,4</i>	<i>7,8</i>	<i>10,1</i>	<i>10,3</i>	<i>6,3</i>	<i>7,4</i>	<i>7,6</i>	<i>8,0</i>	<i>7,9</i>	<i>13,1</i>
KAROULIAS	<i>0,2</i>	<i>0,9</i>	<i>2,4</i>	3,2	2,9	2,3	1,5	1,7	<i>2,6</i>	<i>2,5</i>
MOUHALIS	-	-	-	-	-	-	<i>14,9</i>	<i>3,8</i>	<i>0,1</i>	<i>1,7</i>
ELGEKA	<i>9,5</i>	<i>4,2</i>	<i>3,9</i>	<i>2,7</i>	<i>2,7</i>	<i>3,8</i>	<i>3,3</i>	0,6	1,5	0,6
KRAFT	6,8	6,3	4,2	8,0	15,6	16,8	15,6	20,2	16,8	11,9
MAMA PROD.	-	-	3,2	1,2	1,6	3,5	3,8	3,5	1,8	1,8
ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΑΤΣ	3,0	3,8	8,0	10,8	10,2	12,7	10,8	10,2	11,3	8,5
J T INTERNATIONAL	4,7	-4,0	2,9	-2,1	1,3	-3,7	0,0	2,1	1,0	0,4
CHIQUITA	-	-	-	-	-	-	-	-	8,2	5,5
OPTIMA	0,8	1,4	2,2	4,9	5,3	4,9	4,5	5,2	6,5	8,9
AGORA MILOPOULOS	-	0,6	1,5	<i>1,4</i>	<i>0,7</i>	<i>1,9</i>	0,6	<i>0,5</i>	0,3	-0,9
BRITISH AM. TOBACCO	2,6	4,1	1,5	0,0	3,9	-0,5	2,2	2,3	1,3	3,7
ARLA FOODS	0,9	1,1	-1,1	-3,2	-20,0	0,7	0,5	0,8	-2,4	1,4
OLICO	0,6	0,7	0,3	0,1	-3,7	-12,1	-10,0	-12,2	-7,3	-5,8
Σύνολο κλάδου 46.3	2,4	2,8	3,0	3,1	3,6	3,2	3,1	3,4	3,1	2,7
	Απόδοση ίδιων κεφαλαίων									
FRIESLAND	<i>24,2</i>	<i>17,1</i>	<i>15,3</i>	<i>17,7</i>	<i>50,6</i>	<i>27,0</i>	<i>26,5</i>	<i>6,2</i>	<i>4,0</i>	<i>-2,3</i>
DIAGEO	<i>40,4</i>	<i>38,3</i>	<i>34,1</i>	<i>32,0</i>	<i>17,5</i>	<i>18,9</i>	<i>18,2</i>	<i>19,6</i>	<i>16,3</i>	<i>24,9</i>
KAROULIAS	<i>1,4</i>	<i>5,4</i>	<i>14,7</i>	20,5	22,0	12,1	8,7	10,0	<i>16,1</i>	<i>15,7</i>
MOUHALIS	-	-	-	-	-	-	<i>50,3</i>	<i>13,8</i>	<i>0,6</i>	<i>5,5</i>
ELGEKA	<i>13,8</i>	<i>6,4</i>	<i>6,7</i>	<i>5,0</i>	<i>5,0</i>	<i>6,9</i>	<i>6,5</i>	1,1	2,9	1,2
KRAFT	26,5	39,7	26,9	33,0	27,6	28,2	43,8	35,1	27,2	18,7
MAMA PROD.	-	-	14,4	5,9	6,0	13,5	14,5	14,3	7,4	6,7
ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΑΤΣ	51,1	18,6	43,2	52,4	70,1	57,9	66,9	52,9	57,6	31,1
J T INTERNATIONAL	39,4	-65,1	23,5	-39,8	15,3	814,5	6,7	162,1	55,9	31,7
CHIQUITA	-	-	-	-	-	-	-	-	555,3	692,1
OPTIMA	4,7	5,9	9,4	14,2	15,7	14,1	12,7	14,3	21,0	24,4
AGORA MILOPOULOS	-	10,3	228,6	<i>290,5</i>	<i>60,5</i>	<i>73,3</i>	3,9	<i>2,8</i>	1,5	-4,2
BRITISH AM. TOBACCO	18,4	55,4	20,5	0,5	53,0	-9,3	40,7	31,2	32,0	62,7
ARLA FOODS	8,5	11,2	-3,9	-10,5	-109,8	2,4	1,4	1,8	-4,8	2,4
OLICO	5,0	4,4	1,8	0,7	-52,3	976,3	283,6	-89,2	-22,5	-21,9
Σύνολο κλάδου 46.3	9,1	11,1	11,2	12,0	14,1	12,0	12,1	13,9	13,1	10,5

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.19 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Ρευστότητα									
FRIESLAND	<i>180,8</i>	<i>213,7</i>	<i>275,1</i>	<i>204,0</i>	<i>119,6</i>	<i>113,8</i>	<i>105,5</i>	<i>102,1</i>	<i>102,7</i>	<i>104,8</i>
DIAGEO	<i>137,8</i>	<i>125,4</i>	<i>142,5</i>	<i>148,1</i>	<i>159,4</i>	<i>173,9</i>	<i>180,9</i>	<i>174,6</i>	<i>203,3</i>	<i>222,1</i>
KAROULIAS	<i>110,6</i>	<i>109,7</i>	<i>108,9</i>	<i>109,3</i>	<i>108,6</i>	<i>109,2</i>	<i>109,0</i>	<i>109,5</i>	<i>109,7</i>	<i>107,8</i>
MOUHALIS	-	-	-	-	-	-	<i>134,5</i>	<i>113,6</i>	<i>111,3</i>	<i>127,5</i>
ELGEKA	<i>265,6</i>	<i>196,0</i>	<i>143,2</i>	<i>136,3</i>	<i>124,5</i>	<i>134,6</i>	<i>136,5</i>	<i>133,5</i>	<i>110,8</i>	<i>125,2</i>
KRAFT	128,0	121,1	118,2	131,4	209,6	230,8	141,1	223,9	258,4	309,7
MAMA PROD.	-	-	<i>115,7</i>	<i>114,9</i>	<i>126,4</i>	<i>124,6</i>	<i>125,2</i>	<i>122,5</i>	<i>121,7</i>	<i>130,2</i>
ATTIKA MEATS	97,4	107,7	109,7	110,4	99,6	<i>106,4</i>	<i>94,3</i>	<i>134,9</i>	192,0	<i>178,5</i>
J T INTERNATIONAL	<i>110,9</i>	<i>104,0</i>	108,9	103,8	108,4	97,7	99,8	101,0	101,4	101,3
CHIQUITA	-	-	-	-	-	-	-	-	<i>101,1</i>	101,1
OPTIMA	<i>120,1</i>	<i>133,4</i>	135,6	169,0	165,5	156,4	150,2	156,2	143,0	159,0
AGORA MILOPOULOS	-	105,4	<i>100,6</i>	<i>100,4</i>	<i>100,7</i>	<i>102,2</i>	96,7	<i>97,1</i>	98,7	92,6
BRITISH AM. TOBACCO	<i>113,9</i>	<i>103,4</i>	<i>103,3</i>	<i>98,6</i>	<i>103,0</i>	100,6	103,5	106,3	103,2	104,6
ARLA FOODS	242,7	197,4	99,3	<i>101,9</i>	91,9	93,8	111,6	154,5	199,6	232,5
OLICO	<i>106,5</i>	<i>110,8</i>	110,9	109,2	105,0	95,2	122,8	219,9	199,2	176,1
Σύνολο κλάδου 46.3	118,1	114,4	113,1	111,8	112,1	112,4	112,0	116,3	118,3	120,4
	Δανειακή πίεση									
FRIESLAND	<i>54,7</i>	<i>46,7</i>	<i>37,3</i>	<i>48,5</i>	<i>66,6</i>	<i>65,9</i>	<i>65,7</i>	<i>72,1</i>	<i>75,6</i>	<i>83,4</i>
DIAGEO	<i>71,7</i>	<i>79,6</i>	<i>70,4</i>	<i>67,7</i>	<i>64,3</i>	<i>60,7</i>	<i>58,2</i>	<i>59,4</i>	<i>51,4</i>	<i>47,2</i>
KAROULIAS	<i>82,7</i>	<i>83,2</i>	<i>83,8</i>	<i>84,4</i>	<i>86,8</i>	<i>81,0</i>	<i>82,5</i>	<i>83,2</i>	<i>83,7</i>	<i>83,8</i>
MOUHALIS	-	-	-	-	-	-	<i>70,3</i>	<i>72,6</i>	<i>74,5</i>	<i>68,6</i>
ELGEKA	<i>31,4</i>	<i>34,4</i>	<i>42,6</i>	<i>45,9</i>	<i>46,3</i>	<i>44,5</i>	<i>48,4</i>	<i>43,1</i>	<i>49,4</i>	<i>54,8</i>
KRAFT	74,2	84,0	84,2	75,6	43,5	40,5	64,4	42,5	38,1	36,3
MAMA PROD.	-	-	<i>77,7</i>	<i>79,7</i>	<i>72,4</i>	<i>74,3</i>	<i>73,9</i>	<i>75,2</i>	<i>75,6</i>	<i>73,5</i>
ATTIKA MEATS	94,1	79,5	81,4	79,5	85,5	78,0	83,9	80,8	80,3	72,7
J T INTERNATIONAL	<i>88,0</i>	<i>93,8</i>	<i>87,7</i>	<i>94,8</i>	<i>91,5</i>	<i>100,4</i>	<i>99,5</i>	<i>98,7</i>	<i>98,1</i>	<i>98,9</i>
CHIQUITA	-	-	-	-	-	-	-	-	<i>98,5</i>	<i>99,2</i>
OPTIMA	<i>83,1</i>	<i>75,7</i>	<i>76,1</i>	<i>65,4</i>	<i>66,4</i>	<i>64,9</i>	<i>64,3</i>	<i>64,0</i>	<i>68,8</i>	<i>63,7</i>
AGORA MILOPOULOS	-	94,3	<i>99,3</i>	<i>99,5</i>	<i>98,8</i>	<i>97,5</i>	<i>85,2</i>	<i>83,3</i>	<i>81,9</i>	<i>78,9</i>
BRITISH AM. TOBACCO	<i>85,6</i>	<i>92,7</i>	<i>92,8</i>	<i>97,4</i>	<i>92,7</i>	<i>94,9</i>	<i>94,5</i>	<i>92,5</i>	<i>95,8</i>	<i>94,1</i>
ARLA FOODS	<i>89,8</i>	<i>90,5</i>	<i>72,0</i>	<i>69,5</i>	<i>81,8</i>	<i>72,0</i>	<i>62,3</i>	<i>56,4</i>	<i>50,5</i>	<i>43,9</i>
OLICO	<i>88,8</i>	<i>84,6</i>	<i>86,3</i>	<i>89,7</i>	<i>93,0</i>	<i>101,2</i>	<i>103,5</i>	<i>86,3</i>	<i>67,5</i>	<i>73,3</i>
Σύνολο κλάδου 46.3	73,7	74,4	73,1	74,5	74,6	73,3	74,7	75,7	76,6	74,4

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.19 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
FRIESLAND	2,1	1,7	1,5	1,8	4,4	2,6	2,5	0,5	0,3	-0,1
DIAGEO	4,9	3,4	4,2	4,4	2,7	3,4	3,6	4,3	4,3	6,1
KAROULIAS	0,1	0,5	1,3	1,6	1,7	1,5	1,1	1,2	1,3	1,2
MOUHALIS	-	-	-	-	-	-	0,7	0,3	0,0	0,2
ELGEKA	8,3	3,7	3,5	2,5	2,5	3,7	3,7	0,7	1,5	0,6
KRAFT	9,4	8,9	5,8	9,6	9,0	10,7	10,1	11,2	10,9	8,2
MAMA PROD.	-	-	0,3	0,1	0,2	0,4	0,4	0,4	0,2	0,2
ATTIKA MEATS	1,1	1,2	2,8	3,5	4,8	4,8	3,8	3,8	4,6	3,4
J T INTERNATIONAL	3,5	-2,8	1,3	-1,4	0,8	-2,5	0,0	2,2	1,4	0,3
CHIQUITA	-	-	-	-	-	-	-	-	0,8	0,9
OPTIMA	0,3	0,5	0,8	1,4	1,6	1,5	1,4	1,4	2,1	2,8
AGORA MILOPOULOS	-	0,3	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	-0,1
BRITISH AM. TOBACCO	3,0	3,9	1,6	0,0	2,8	-0,3	2,6	2,8	1,6	3,7
ARLA FOODS	0,5	0,7	-1,0	-3,0	-18,2	0,5	0,3	0,4	-1,0	0,5
OLICO	0,1	0,2	0,1	0,0	-0,9	-7,0	-4,2	-3,9	-3,2	-3,8
Σύνολο κλάδου 46.3	1,3	1,6	1,7	1,7	2,0	1,8	1,7	1,9	1,8	1,7

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Το περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 ανέρχεται στο 1,7% (κυμαίνεται από 1,3% το 1999 έως 2,0% το 2003). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου το περιθώριο καθαρού κέρδους εμφανίζεται αρκετά υψηλότερο του μέσου για την KRAFT (8,2% το 2008) την DIAGEO HELLAS (6,1%) και την ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΑΤΣ (3,4%) και για την ELGEKA μέχρι το 2005, αφότου μειώνεται και το 2008 διαμορφώνεται στο 0,6% (έναντι 3,7% το 2005).

Η ρευστότητα το 2008 ανέρχεται στο 120,4% (κυμαίνεται από 111,8% το 2002 έως 120,4% το 2008). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Το 2008 η ρευστότητα των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για τις περισσότερες επιχειρήσεις (με εξαίρεση τις KAROULIAS και AGORA MILOPOULOS) για το σύνολο ή μεγάλο μέρος της περιόδου.

Η δανειακή πίεση το 2008 ανέρχεται στο 74,4% (κυμαίνεται από 73,1% το 2001 έως 76,6% το 2007). Υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου με εξαίρεση το 2008 οπότε είναι ελαφρώς χαμηλότερη. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου οι KAROULIAS, ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΑΤΣ και AGORA MILOPOULOS εμφανίζουν υψηλότερη του μέσου δανειακή πίεση για το σύνολο σχεδόν της περιόδου και η FRIESLAND το 2008 (83,4%).

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου το χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (46.3) παρουσιάζει απόδοση ενεργητικού, περιθώριο καθαρού κέρδους και δανειακή πίεση στο επίπεδο του μέσου όρου,

ελαφρώς υψηλότερη απόδοση ίδιων κεφαλαίων (μόνο το 2008) και χαμηλότερη του μέσου ρευστότητα (Πίνακας 14.6).

14.4.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού (1.236 επιχειρήσεις) που δημοσιεύουν ισολογισμό (Πίνακας 14.14) αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 από 2.835.600 χιλ.€ το 1999 σε 7.388.654 χιλ.€ (αύξηση 160,6%, χαμηλότερη του μέσου όρου του χονδρικού εμπορίου). Μικρή μείωση παρουσιάζεται μεταξύ 2007 και 2008, αλλά οι πωλήσεις παραμένουν υψηλότερες σε σχέση με όλη την περίοδο. Από τις κυριότερες επιχειρήσεις του κλάδου δύο (KRAFT, ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΑΤΣ) παρουσιάζουν υψηλότερες του μέσου αυξήσεις των πωλήσεών τους. Από τις οκτώ πρώτες στην κατάταξη επιχειρήσεις (το 2008) μόνο μία εμφανίζει μικρή μείωση των πωλήσεων το 2008 σε σχέση με το 2007 και άλλες τέσσερις από τις κυριότερες επιχειρήσεις της περιόδου (Πίνακας 14.20).

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού που δημοσιεύουν ισολογισμό το 2008 ανέρχονται σε 124.909 χιλ.€ και είναι κατά 10,0% σχεδόν χαμηλότερα σε σχέση με το προηγούμενο χρόνο. Από τις οκτώ πρώτες στην κατάταξη επιχειρήσεις (το 2008) τέσσερις εμφανίζουν μείωση στα καθαρά κέρδη (KAROULIAS, ELGEKA, KRAFT, ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΑΤΣ) και μία ζημιές (FRIESLAND).

Το μερίδιο αγοράς των μεγαλύτερων επιχειρήσεων διαμορφώνονται ως εξής (Πίνακας 14.21):

- Η FRIESLAND κατατάσσεται στην πρώτη θέση κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 και το 2008 το μερίδιο αγοράς ανέρχεται σε 4,2% (κυμαίνεται από 3,5% το 2005/2006 έως 4,7% το 1999).
- Η DIAGEO κατατάσσεται στη δεύτερη θέση κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 με μερίδιο αγοράς το 2008 2,9% (κυμαίνεται από 2,8% το 2007 έως 4,5% το 1999).
- Η MOUHALIS κατατάσσεται στην τρίτη θέση από το 2005 και μετά με μερίδιο αγοράς το 2008 2,0% (κυμαίνεται από 1,9% το 2006/2007 έως 3,6% το 2005), θέση που κατείχε η ELGEKA μέχρι το 2004, η οποία το 2008 κατατάσσεται στην πέμπτη θέση με μερίδιο 1,8%.
- Η KAROULIAS κατατάσσεται στην τρίτη ή τέταρτη θέση την περίοδο 2005-2008 με μερίδιο αγοράς το 2008 2,0%. Η AGORA MILOPOULOS κατατάσσεται στην τρίτη ή τέταρτη θέση την περίοδο 2002-2006 με μερίδιο αγοράς το 2008 1,2%. Κάτω από 2,0% είναι το μερίδιο αγοράς των υπόλοιπων επιχειρήσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.20

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού (46.3)

(χιλ.€)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	Πωλήσεις									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
FRIESLAND	1983	4633	132.824	141.713	159.638	183.073	201.405	211.086	221.350	244.060	281.006	307.562
DIAGEO	1992	4634	128.988	136.368	148.863	166.152	177.505	179.359	190.552	215.506	215.150	212.246
KAROULIAS	1971	4634	78.158	79.989	86.349	92.648	95.662	90.282	89.945	93.828	146.070	147.985
MOUHALIS	2004	4635	-	-	-	-	-	-	224.701	132.466	142.532	145.466
ELGEKA	1980	4636	77.861	86.901	97.502	103.190	109.522	115.728	111.718	97.148	120.930	135.956
KRAFT	1987	4638	29.774	30.529	31.823	35.483	92.389	94.360	101.018	108.986	115.438	127.854
MAMA PROD.	2001	4636	-	-	74.114	73.737	82.591	92.959	93.405	101.420	107.757	115.531
ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΑΤΣ	1994	4632	27.997	31.940	33.800	33.951	52.822	82.884	97.895	113.917	104.364	113.579
INTERNATIONAL	1981	4635	46.090	51.132	51.286	59.000	49.571	47.494	42.933	46.494	56.635	107.299
CHIQUITA	2006	4631	-	-	-	-	-	-	-	-	113.362	104.591
OPTIMA	1981	4633	47.001	54.778	58.647	56.754	60.027	66.964	74.482	83.827	92.091	102.682
ΑΓ. ΜΙΛΟΠΟΥΛΟΣ		4635	-	919	59.758	127.544	107.623	105.061	107.420	115.999	109.464	88.818
BR. AM. TOBACCO	1991	4635	50.339	74.273	82.515	91.834	87.782	76.601	71.144	74.005	75.519	73.000
ARLA FOODS	1988	4633	28.004	32.093	62.399	62.243	52.980	44.779	50.727	40.247	43.934	48.129
OLICO	1981	4633	73.529	51.297	53.224	46.357	75.683	23.449	28.135	25.321	21.851	14.474
Σύνολο κλάδου 46.3			2.835.600	3.216.870	3.803.442	4.266.410	4.877.569	5.430.580	6.288.141	6.944.817	7.627.526	7.388.654

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.20 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	Καθαρά κέρδη									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
FRIESLAND	1983	4633	2.755	2.356	2.316	3.253	8.875	5.492	5.555	1.201	806	-400
DIAGEO	1992	4634	6.279	4.631	6.262	7.236	4.806	6.024	6.938	9.273	9.193	12.877
KAROULIAS	1971	4634	93	375	1.082	<i>1.523</i>	<i>1.650</i>	<i>1.375</i>	994	1.150	1.867	1.830
MOUHALIS	2004	4635	-	-	-	-	-	-	1.602	451	19	277
ELGEKA	1980	4636	6.485	3.172	3.457	2.605	2.725	4.282	4.122	701	<i>1.791</i>	776
KRAFT	1987	4638	2.797	2.705	1.859	3.391	8.274	<i>10.118</i>	<i>10.201</i>	<i>12.256</i>	<i>12.626</i>	<i>10.435</i>
MAMA PROD.	2001	4636	-	-	253	<i>104</i>	<i>156</i>	<i>356</i>	<i>379</i>	<i>398</i>	206	208
ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΑΤΣ	1994	4632	314	392	935	1.179	2.513	<i>4.019</i>	<i>3.683</i>	<i>4.313</i>	4.839	<i>3.842</i>
INTERNATIONAL	1981	4635	<i>1.622</i>	<i>-1.437</i>	678	-822	372	-1.181	11	1.041	815	312
CHIQUITA	2006	4631	-	-	-	-	-	-	-	-	<i>944</i>	<i>969</i>
OPTIMA	1981	4633	<i>164</i>	288	490	822	975	981	1.037	1.213	1.931	2.856
ΑΓ.ΜΙΛΟΠΟΥΛΟΣ		4635	-	3	80	122	49	143	55	40	21	-54
BR. AM. TOBACCO	1991	4635	<i>1.510</i>	2.893	<i>1.334</i>	<i>11</i>	2.476	-248	1.838	2.052	1.187	2.677
ARLA FOODS	1988	4633	148	217	<i>-651</i>	<i>-1.851</i>	-9.619	207	136	179	-441	229
OLICO	1981	4633	<i>100</i>	<i>109</i>	47	17	-707	-1.650	-1.177	-997	-690	-551
Σύνολο κλάδου 46.3			36.511	50.567	62.879	73.197	97.781	99.350	108.541	135.127	138.386	124.909

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.21

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
FRIESLAND	4,7	4,4	4,2	4,3	4,1	3,9	3,5	3,5	3,7	4,2
DIAGEO	4,5	4,2	3,9	3,9	3,6	3,3	3,0	3,1	2,8	2,9
KAROULIAS	2,8	2,5	2,3	2,2	2,0	1,7	1,4	1,4	1,9	2,0
MOUHALIS	-	-	-	-	-	-	3,6	1,9	1,9	2,0
ELGEKA	2,7	2,7	2,6	2,4	2,2	2,1	1,8	1,4	1,6	1,8
KRAFT	1,1	0,9	0,8	0,8	1,9	1,7	1,6	1,6	1,5	1,7
MAMA PROD.	-	-	1,9	1,7	1,7	1,7	1,5	1,5	1,4	1,6
ATTIKA MEATS	1,0	1,0	0,9	0,8	1,1	1,5	1,6	1,6	1,4	1,5
J T INTERNATIONAL	1,6	1,6	1,3	1,4	1,0	0,9	0,7	0,7	0,7	1,5
CHIQUITA	-	-	-	-	-	-	-	-	1,5	1,4
OPTIMA	1,7	1,7	1,5	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,4
AGORA MILOPOULOS	-	0,0	1,6	3,0	2,2	1,9	1,7	1,7	1,4	1,2
BRITISH AM. TOBACCO	1,8	2,3	2,2	2,2	1,8	1,4	1,1	1,1	1,0	1,0
ARLA FOODS	1,0	1,0	1,6	1,5	1,1	0,8	0,8	0,6	0,6	0,7
OLICO	2,6	1,6	1,4	1,1	1,6	0,4	0,4	0,4	0,3	0,2

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του χονδρικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού (46.3) κινούνται σε χαμηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 14.12). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 11,0% (κυμάνθηκε από 10,2% το 2006 έως 14,7% το 1999), ενώ ο δεύτερος στο 17,7% (κυμάνθηκε από 16,3% το 2006 και το 2007 έως 22,4% το 1999). Χαμηλός είναι επίσης και ο δείκτης Herfindahl, ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,008 (κυμάνθηκε από 0,006 το 2006 έως 0,011 το 1999).

14.5. Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης

Ο υποκλάδος αυτός περιλαμβάνει το χονδρικό εμπόριο κλωστο-ϋφαντουργικών προϊόντων (4641), ενδυμάτων και υποδημάτων (4642), ηλεκτρικών οικιακών συσκευών (4643), ειδών πορσελάνης-γυαλικών-υλικών καθαρισμού (4644), αρωμάτων και καλλυντικών (4645), φαρμακευτικών προϊόντων (4646), το χονδρικό εμπόριο επίπλων, χαλιών και φωτιστικών (4647), ρολογιών και κοσμημάτων (4648) και άλλων ειδών οικιακής χρήσης (4649).

Το χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (46.4/514) παράγει το 29,5% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του χονδρικού εμπορίου στην Ελλάδα (3.729.070 χιλ.€), διαθέτει το 21,4% των επιχειρήσεων (16.113 επιχειρήσεις), απασχολεί το 27,4% των απασχολουμένων (92.379 άτομα) και πραγματοποιεί το 23,5% του κύκλου εργασιών (21.172.911 χιλ.€). Μεταξύ των κλάδων του χονδρικού εμπορίου το χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (514) παρουσιάζει το μεγαλύτερο αριθμό απασχολουμένων ανά επιχείρηση (5,5 άτομα) το 2006 και πάνω από το μέσο όρο την υπόλοιπη περίοδο, υψηλότερα του μέσου παραγωγικότητα εργασίας, κύκλο εργασιών ανά εργαζόμενο και επενδύσεις ανά απασχολούμενο για το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου.

14.5.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Η πρώτη σε μέγεθος επιχείρηση του τομέα (PROCTER & GAMBLE) ανήκει στον υποκλάδο χονδρικό εμπόριο ειδών πορσελάνης και γυαλικών και υλικών καθαρισμού (4644) που αποτελεί και τη μοναδική εταιρεία αυτής της κατηγορίας (Πίνακας 14.23). Στη σειρά κατάταξης ακολουθούν επιχειρήσεις χονδρικού εμπορίου φαρμακευτικών προϊόντων (4646) και χονδρικού εμπορίου ηλεκτρικών οικιακών συσκευών (4643) και μόνο μια επιχείρηση ανήκει στο χονδρικό εμπόριο αρωμάτων και καλλυντικών (4645) και κατατάσσεται στις χαμηλότερες θέσεις της πρώτης διετίας. Δεκαέξι (16) επιχειρήσεις καταλαμβάνουν έστω και για μια χρονιά μια από τις πρώτες (με βάση τις πωλήσεις) οκτώ θέσεις κατάταξης, εκ των οποίων επτά εμφανίζονται σε μια από τις τέσσερις πρώτες θέσεις κατάταξης (PROCTER & GAMBLE, SANOFI-AVENTIS, ROCHE, MARINOPOULOS, GLAXO-SMITHKLINE, SONY HELLAS, PHILIPS).

Η απόδοση ενεργητικού στο χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (Πίνακας 14.22) το 2008 ανέρχεται στο 4,0% (κυμαίνεται από 4,0% το 2008 έως 5,4% το 1999 και το 2003). Υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την PROCTER & GAMBLE (13,2% το 2008) και την GLAXOSMITHKLINE (4,0%) για το σύνολο σχεδόν της περιόδου και για την SANOFI (14,1%) την τελευταία τριετία κατά την οποία βελτιώθηκε πολύ η αποδοτικότητα, ενώ για την SONY, παρά τις υψηλότερες αποδόσεις σχεδόν όλη την περίοδο, το 2008 η απόδοση ενεργητικού είναι αρνητική (-9,6%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.22

Χρηματοοικονομικοί δείκτες των κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
PROCTER-GAMBLE	37,2	38,9	15,2	11,5	10,1	9,9	10,4	10,9	11,5	13,2
SANOFI - AVENTIS	-0,4	-0,2	0,2	1,0	1,7	-0,1	3,4	14,0	15,4	14,1
ROCHE	5,1	1,0	4,0	5,4	3,3	0,9	6,3	3,6	3,5	3,6
MARINOPOULOS,	5,3	8,9	4,6	7,6	5,6	4,1	3,7	2,9	3,3	0,0
GLAXOSMITHKLINE	7,2	2,5	9,1	9,9	11,7	13,0	8,8	7,2	3,9	4,0
THESS. PHARMACIST	-	-	2,9	2,7	3,5	3,4	2,9	3,4	4,6	4,2
ASTRAZENECA	1,4	0,2	8,5	13,6	13,0	14,1	16,1	7,5	15,5	14,6
PHARMACISTS' SUP.	-	-	2,3	3,0	4,0	5,2	5,4	5,3	5,5	4,5
SONY	12,8	15,9	10,3	12,9	14,4	14,5	3,3	7,3	5,5	-9,6
PHILIPS	2,3	0,9	2,6	2,9	2,8	8,2	0,7	0,9	0,8	0,3
STROUMSAS	11,9	11,2	14,3	17,4	19,1	25,5	29,0	13,5	29,1	28,9
L'OREAL	4,3	4,4	4,2	4,2	3,0	3,0	-2,6	0,5	2,8	-8,7
ABBOTT	-0,3	-3,2	-3,9	0,2	1,1	0,1	4,6	3,7	3,1	5,0
JANSSEN-CILAG	6,1	5,7	11,3	10,9	8,6	6,0	12,2	7,5	3,3	4,8
FOURLIS TRADE	4,6	2,1	4,7	-2,6	0,1	8,6	0,8	4,1	3,4	4,2
F.G. EUROPE	0,8	-4,8	-2,4	0,1	6,7	10,0	2,1	6,2	20,9	15,1
Σύνολο κλάδου 46.4	5,4	4,2	4,4	4,9	5,4	5,3	4,9	5,2	5,3	4,0
	Απόδοση ίδιων κεφαλαίων									
PROCTER-GAMBLE	580,6	653,8	107,9	88,1	92,7	111,6	113,4	135,2	146,6	182,8
SANOFI - AVENTIS	-33,8	-19,3	3,8	3,5	7,5	-0,7	12,3	47,3	44,2	37,6
ROCHE	34,2	9,5	40,6	31,3	20,3	6,8	28,6	15,2	19,8	21,9
MARINOPOULOS,	248,0	62,5	38,1	85,4	60,8	60,9	73,8	71,8	94,6	0,3
GLAXOSMITHKLINE	25,6	9,6	24,1	20,5	25,0	22,7	15,2	11,9	6,4	6,6
THESS. PHARMACIST	-	-	21,5	24,0	24,6	17,3	14,4	17,1	21,8	20,6
ASTRAZENECA	5,7	1,3	45,9	49,5	49,0	170,8	89,9	35,6	73,8	52,0
PHARMACISTS' SUP.	-	-	10,6	9,9	13,0	17,2	17,2	16,1	16,2	13,2
SONY	52,0	53,0	44,2	35,1	59,6	35,6	9,0	20,6	11,9	-21,3
PHILIPS	20,5	4,9	12,8	9,8	10,4	19,5	2,0	2,7	3,1	1,1
STROUMSAS	52,1	45,2	65,7	81,3	128,0	157,7	165,9	109,6	253,3	225,3
L'OREAL	20,6	21,1	24,6	25,6	19,8	19,3	-22,1	4,5	21,8	-273,2
ABBOTT	-0,4	-6,5	-8,9	0,4	2,3	0,3	9,0	6,5	6,8	12,1
JANSSEN-CILAG	54,0	65,2	91,2	70,6	71,8	71,3	76,9	75,0	39,6	56,9
FOURLIS TRADE	37,5	5,7	12,7	-7,6	0,2	26,7	2,1	14,1	11,6	13,4
F.G. EUROPE	1,3	-10,7	-5,9	0,2	29,0	47,0	9,0	24,5	69,7	82,2
Σύνολο κλάδου 46.4	18,6	15,2	16,0	17,8	20,8	20,8	18,4	20,7	22,3	17,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.22 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Ρευστότητα									
PROCTER-GAMBLE	101,2	101,6	108,3	107,8	104,1	101,2	101,0	103,0	96,5	97,0
SANOFI - AVENTIS	98,6	95,3	101,6	136,5	127,1	127,5	150,8	204,5	248,1	285,8
ROCHE	110,9	108,5	107,2	112,8	139,4	135,4	122,7	136,3	177,5	261,3
MARINOPOULOS,	101,8	110,1	106,3	103,8	104,1	103,1	101,2	116,2	134,5	96,1
GLAXOSMITHKLINE	119,2	116,9	140,8	193,2	181,6	229,1	247,6	290,9	341,2	339,8
THESS. PHARMACIST	-	-	131,3	119,6	117,6	114,3	117,3	117,7	119,9	120,5
ASTRAZENECA	123,9	110,5	124,2	146,9	144,5	113,9	129,1	143,2	149,7	184,6
PHARMACISTS' SUP.	-	-	105,4	122,7	133,1	134,7	137,9	143,2	146,3	147,5
SONY	142,6	158,5	147,0	193,0	150,8	226,7	197,0	180,1	240,2	252,6
PHILIPS	110,0	118,9	124,1	138,9	130,0	160,6	133,5	160,1	173,1	160,8
STROUMSAS	133,2	169,6	154,3	137,6	123,8	133,2	131,9	130,4	120,0	122,2
L'OREAL	175,4	154,9	129,7	129,8	127,0	128,7	121,8	119,7	123,1	112,1
ABBOTT	675,2	256,9	207,8	240,0	207,3	176,4	229,8	277,3	189,0	181,8
JANSSEN-CILAG	101,3	99,0	106,1	111,2	108,9	106,1	114,5	108,3	106,8	117,4
FOURLIS TRADE	110,1	136,7	209,3	212,2	137,7	122,1	250,9	221,6	210,3	120,5
F.G. EUROPE	202,7	150,7	136,2	126,0	123,8	349,7	265,7	160,2	146,5	178,0
Σύνολο κλάδου 46.4	131,6	127,5	128,0	128,5	127,0	126,2	128,4	131,1	134,3	135,5
	Δανειακή πίεση									
PROCTER-GAMBLE	93,6	94,0	85,9	86,9	89,2	91,1	90,9	91,9	92,2	92,8
SANOFI - AVENTIS	98,8	98,7	94,1	71,8	77,4	81,4	72,4	70,4	65,1	62,3
ROCHE	85,2	89,6	90,1	82,8	83,5	86,6	77,9	76,5	82,3	83,5
MARINOPOULOS,	97,9	85,8	88,0	91,1	90,8	93,3	95,0	95,9	96,5	93,6
GLAXOSMITHKLINE	71,9	73,9	62,3	52,0	53,2	42,8	42,3	39,8	38,8	40,1
THESS. PHARMACIST	-	-	86,7	88,7	85,7	80,4	79,6	80,2	78,9	79,6
ASTRAZENECA	75,5	87,9	81,5	72,6	73,4	91,8	82,1	79,0	79,0	72,0
PHARMACISTS' SUP.	-	-	78,1	69,6	69,1	69,5	68,9	66,9	66,1	65,6
SONY	75,4	70,0	76,6	63,2	75,9	59,3	63,6	64,4	53,8	55,1
PHILIPS	88,8	82,5	79,7	71,0	73,5	57,9	64,8	67,9	73,9	71,0
STROUMSAS	77,2	75,1	78,3	78,6	85,1	83,8	82,5	87,7	88,5	87,2
L'OREAL	79,2	79,3	83,0	83,6	84,9	84,4	88,2	89,6	87,4	96,8
ABBOTT	34,9	51,3	56,1	51,7	54,2	58,5	48,4	43,2	54,6	58,9
JANSSEN-CILAG	88,7	91,3	87,6	84,5	88,1	91,6	84,1	90,0	91,6	91,5
FOURLIS TRADE	87,6	63,8	63,3	66,2	63,5	67,7	63,3	70,9	70,9	68,8
F.G. EUROPE	39,8	55,1	59,3	67,6	76,8	78,7	76,7	74,8	70,1	81,6
Σύνολο κλάδου 46.4	71,2	72,3	72,5	72,5	74,2	74,6	73,6	74,9	76,1	77,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.22 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
PROCTER-GAMBLE	13,5	14,4	4,0	3,3	2,8	3,0	2,8	3,1	2,8	3,3
SANOFI - AVENTIS	-0,3	-0,2	0,1	0,6	1,3	-0,1	2,0	7,8	9,4	10,1
ROCHE	4,5	1,0	4,2	4,2	3,2	1,0	5,2	2,6	3,9	5,0
MARINOPOULOS,	1,8	2,8	1,3	2,4	1,5	1,3	1,2	1,0	1,1	0,0
GLAXOSMITHKLINE	7,7	2,1	6,5	5,8	9,3	9,9	7,4	6,2	3,5	3,7
THESS. PHARMACIST	-	-	0,7	0,8	1,1	1,0	0,8	0,9	1,2	1,1
ASTRAZENECA	0,4	0,1	2,9	4,9	5,6	5,9	5,1	2,7	6,6	5,4
PHARMACISTS' SUP.	-	-	0,7	0,9	1,2	1,5	1,6	1,6	1,7	1,4
SONY	3,9	5,2	3,7	3,1	4,1	2,8	0,8	2,2	1,5	-2,5
PHILIPS	0,6	0,3	0,9	0,9	1,0	3,3	0,3	0,4	0,4	0,2
STROUMSAS	6,4	5,4	7,8	9,0	9,4	11,4	12,3	10,9	14,4	12,8
L'OREAL	2,6	2,7	2,7	2,7	1,9	1,8	-1,8	0,3	1,6	-5,6
ABBOTT	-0,2	-3,1	-4,3	0,2	1,2	0,1	4,5	3,4	3,4	6,3
JANSSEN-CILAG	3,7	3,5	6,9	6,5	6,2	5,6	7,1	6,0	2,7	5,3
FOURLIS TRADE	5,3	2,7	6,1	-4,3	0,1	12,0	0,9	4,4	2,9	3,6
F.G. EUROPE	1,1	-6,1	-3,1	0,0	2,8	4,6	1,2	3,8	16,6	20,1
Σύνολο κλάδου 46.4	4,4	3,4	3,3	3,6	4,2	4,4	3,8	4,3	4,6	3,8

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων το 2008 ανέρχεται στο 17,3% (κυμαίνεται από 15,2% το 2000 έως 22,3% το 2007). Υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ίδιων κεφαλαίων εμφανίζεται πολύ υψηλότερη του μέσου για την PROCTER & GAMBLE και την MARINOPOULOS για το σύνολο της περιόδου, με εξαίρεση για τη δεύτερη επιχείρηση το 2008 κατά το οποίο η απόδοση εμφανίζεται πολύ χαμηλή, για την SANOFI την τελευταία τριετία και την ROCHE το 2004/2008. Η SONY και η PHILIPS εμφανίζουν αρνητικές αποδόσεις το 2008 παρά το γεγονός ότι και οι δύο κατά το παρελθόν είχαν υψηλότερες του μέσου αποδόσεις (η πρώτη μέχρι το 2004 και η δεύτερη μέχρι το 2002).

Το περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 ανέρχεται στο 3,8% (κυμαίνεται από 3,3% το 2001 έως 4,6% το 2007). Υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Οι επιχειρήσεις SANOFI (10,1%) και ROCHE (5,0%) παρουσιάζουν υψηλότερο του μέσου περιθώριο καθαρού κέρδους η μεν πρώτη κατά την τελευταία τριετία η δε δεύτερη το 2005/2008, ενώ η GLAXOSMITHKLINE υψηλότερο ή ίσο με το μέσο για το σύνολο σχεδόν της περιόδου.

Η ρευστότητα το 2008 ανέρχεται στο 135,5% (κυμαίνεται από 126,2% το 2004 έως 135,5% το 2008). Υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Οι επιχειρήσεις PROCTER & GAMBLE, MARINOPOULOS και PHILIPS παρουσιάζουν χαμηλότερη του μέσου ρευστότητα, οι δύο πρώτες για το σύνολο σχεδόν της περιόδου και η τρίτη από το 2005 και μετά.

Η δανειακή πίεση το 2008 ανέρχεται στο 77,0% (κυμαίνεται από 71,2% το 1999 έως 77,0% το 2008). Υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Οι επιχειρήσεις GLAXOSMITHKLINE, SONY και SANOFI παρουσιάζουν τη χαμηλότερη δανειακή πίεση οι δύο πρώτες για το σύνολο σχεδόν της περιόδου, η τρίτη από το 2005 και μετά.

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου το χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης (46.4) παρουσιάζει την υψηλότερη απόδοση ιδίων κεφαλαίων, την υψηλότερη ρευστότητα, την υψηλότερη δανειακή πίεση, υψηλότερα του μέσου απόδοση ενεργητικού και περιθώριο καθαρού κέρδους (Πίνακας 14.12).

14.5.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου ειδών οικιακής χρήσης που δημοσιεύουν ισολογισμό (2.296 επιχειρήσεις) παρουσιάζουν σημαντική αύξηση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου 1999-2008 και από 5.663.157 χιλ.€ το 1999 το 2008 διαμορφώθηκαν σε 18.304.048 χιλ.€ (Πίνακας 14.23). Ο κλάδος παρουσιάζει τη μεγαλύτερη αύξηση των πωλήσεων μεταξύ των κλάδων του χονδρικού εμπορίου (223,2%). Από τις οκτώ πρώτες στην κατάταξη (το 2008) επιχειρήσεις του κλάδου μία εμφανίζει μείωση των πωλήσεων το 2008 σε σχέση με το 2007 και άλλες πέντε από τις κυριότερες επιχειρήσεις.

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων αυτών το 2008 ανέρχονται σε 686.693 χιλ.€ και παρουσιάζουν σημαντική μείωση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (825.515 χιλ.€). Δύο από τις επιχειρήσεις (SONY, PHILIPS) χονδρικού εμπορίου ηλεκτρικών οικιακών συσκευών (4643) εμφανίζουν ζημιές το 2008, τέσσερις από τις δέκα επιχειρήσεις χονδρικού εμπορίου φαρμακευτικών προϊόντων (4646) εμφανίζουν μείωση των κερδών τους το 2008 σε σχέση με το 2007, όπως και η μία επιχείρηση χονδρικού εμπορίου αρωμάτων και καλλυντικών (4645).

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.23

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου ειδών οικιακής χρήσης (46.4)

(χιλ.€)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	Πωλήσεις									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PROCTER & GAM.		4644	233.498	246.371	249.236	253.904	269.592	283.132	322.785	363.582	424.206	446.781
SANOFI - AVENTIS	1979	4646	48.010	54.015	101.660	121.255	141.792	157.934	151.892	359.466	387.990	401.698
ROCHE	1978	4646	95.427	120.524	150.345	169.398	182.077	203.586	227.485	278.974	287.206	321.466
MARINOPOULOS		4646	60.659	80.417	95.264	117.804	130.279	153.757	208.031	234.694	271.735	294.838
GLAXOSMITHKLINE	1971	4646	79.673	103.439	111.793	245.051	228.056	252.957	267.681	272.549	272.727	279.945
TH. PHARMACIST	1932	4646	-	-	107.653	125.110	141.028	164.113	184.726	209.220	237.781	263.627
ASTRAZENECA	1989	4646	70.199	82.319	96.980	122.451	141.398	173.602	203.500	237.321	260.541	253.838
PHARMACISTS' SUP.	1981	4646	-	-	90.163	109.722	125.084	142.667	166.181	179.388	199.810	225.840
SONY	1992	4643	174.120	213.178	195.441	222.307	255.136	268.064	251.518	252.352	239.007	219.394
PHILIPS	1930	4643	149.452	154.084	163.833	178.317	178.111	175.022	165.814	180.779	204.944	191.221
STROUMSAS		4646	65.693	89.118	123.060	150.358	147.458	165.308	171.255	191.401	205.450	220.789
L'OREAL	1970	4645	88.137	89.402	93.104	99.812	110.249	111.819	108.552	109.955	193.826	193.404
ABBOTT	1970	4646	72.118	78.209	83.927	92.749	100.105	113.031	130.749	144.784	158.716	174.003
JANSSEN-CILAG	1979	4646	80.099	105.977	138.650	162.865	179.217	179.878	206.073	217.990	236.516	172.222
FOURLIS TRADE	1991	4643	32.985	99.892	101.829	67.157	77.235	82.964	83.972	122.633	159.197	159.441
F.G. EUROPE	1958	4643	6.220	8.398	8.614	19.218	202.336	208.122	160.163	154.943	153.714	142.502
Σύνολο κλάδου 46.4			5.663.157	7.062.922	8.596.302	10.010.796	11.495.022	12.918.215	14.212.294	16.093.722	18.016.357	18.304.048

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.23 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	Καθαρά κέρδη									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PROCTER & GAM.		4644	31.429	35.392	9.869	8.432	7.431	8.595	9.136	11.402	11.930	14.853
SANOFI - AVENTIS	1979	4646	-128	-96	125	745	1.776	-177	3.031	27.973	36.398	40.751
ROCHE	1978	4646	4.296	1.243	6.363	<i>7.154</i>	<i>5.820</i>	<i>2.106</i>	11.739	7.368	11.344	16.069
MARINOPOULOS		4646	1.091	2.216	1.246	2.808	1.999	2.002	<i>2.426</i>	<i>2.362</i>	<i>2.949</i>	15
GLAXOSMITHKLINE	1971	4646	<i>6.105</i>	<i>2.195</i>	<i>7.274</i>	14.271	21.131	25.155	19.710	17.019	9.418	<i>10.486</i>
TH. PHARMACIST	1932	4646	-	-	771	946	1.486	1.578	<i>1.469</i>	1.970	2.782	2.996
ASTRAZENECA	1989	4646	289	42	2.820	6.007	7.873	<i>10.278</i>	<i>10.288</i>	<i>6.387</i>	<i>17.168</i>	<i>13.720</i>
PHARMACISTS' SUP.	1981	4646	-	-	613	1.039	1.446	2.165	2.602	2.903	3.340	<i>3.109</i>
SONY	1992	4643	6.737	11.122	7.199	6.833	10.492	7.498	2.054	5.632	3.684	-5.450
PHILIPS	1930	4643	3.954	4.114	4.342	4.778	<i>3.436</i>	<i>3.187</i>	-2.986	516	3.180	-10.675
STROUMSAS		4646	399	247	<i>1.148</i>	<i>1.291</i>	<i>1.529</i>	5.419	573	760	884	354
L'OREAL	1970	4645	<i>5.642</i>	<i>4.803</i>	<i>7.266</i>	<i>9.032</i>	<i>10.323</i>	<i>12.728</i>	<i>13.299</i>	<i>12.000</i>	<i>27.835</i>	<i>24.749</i>
ABBOTT	1970	4646	<i>-157</i>	<i>-2.389</i>	<i>-3.633</i>	170	1.179	166	5.890	4.936	5.373	10.919
JANSSEN-CILAG	1979	4646	<i>2.983</i>	<i>3.725</i>	<i>9.578</i>	<i>10.522</i>	<i>11.138</i>	<i>10.017</i>	<i>14.588</i>	<i>13.155</i>	6.360	9.065
FOURLIS TRADE	1991	4643	<i>1.757</i>	<i>2.737</i>	<i>6.227</i>	<i>-2.887</i>	65	9.964	778	5.368	4.677	5.798
F.G. EUROPE	1958	4643	67	-511	-264	8	5.566	9.529	1.872	5.903	25.553	28.672
Σύνολο κλάδου 46.4			248.052	239.473	283.736	362.695	481.602	569.530	546.581	688.836	825.515	686.693

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Το μερίδιο αγοράς των επιχειρήσεων που κατατάσσονται μέχρι την 8η θέση είναι χαμηλό (Πίνακας 14.24) και κυμαίνεται από 1,2% (PHARMACISTS' SUPPLYING COOP. OF ΑΤΤΙΚΑ, THESSALONIKI PHARMACIST SUPPLYING COOP) έως 4,1% (PROCTER & GAMBLE HELLAS).

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.24

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PROCTER & GAMBLE	4,1	3,5	2,9	2,5	2,3	2,2	2,3	2,3	2,4	2,4
SANOFI – AVENTIS	0,8	0,8	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	2,2	2,2	2,2
ROCHE	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6	1,7	1,6	1,8
MARINOPOULOS	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1	1,2	1,5	1,5	1,5	1,6
GLAXOSMITHKLINE	1,4	1,5	1,3	2,4	2,0	2,0	1,9	1,7	1,5	1,5
THESS. PHARMACIST	-	-	1,3	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4
ASTRAZENECA	1,2	1,2	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,5	1,4	1,4
PHARMACISTS' SUP.	-	-	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1	1,1	1,2
SONY	3,1	3,0	2,3	2,2	2,2	2,1	1,8	1,6	1,3	1,2
PHILIPS	2,6	2,2	1,9	1,8	1,5	1,4	1,2	1,1	1,1	1,0
STROUMSAS	1,2	1,3	1,4	1,5	1,3	1,3	1,2	1,2	1,1	1,2
L'OREAL	1,6	1,3	1,1	1,0	1,0	0,9	0,8	0,7	1,1	1,1
ABBOTT	1,3	1,1	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0
JANSSEN-CILAG	1,4	1,5	1,6	1,6	1,6	1,4	1,4	1,4	1,3	0,9
FOURLIS TRADE	0,6	1,4	1,2	0,7	0,7	0,6	0,6	0,8	0,9	0,9
F.G. EUROPE	0,1	0,1	0,1	0,2	1,8	1,6	1,1	1,0	0,9	0,8

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του χονδρικού εμπορίου ειδών οικιακής χρήσης (46.4) κινούνται σε χαμηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 14.12). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 8,0% (κυμάνθηκε από 7,5% το 2005 και το 2007 έως 11,5% το 1999), ενώ ο δεύτερος στο 13,6% (κυμάνθηκε από 13,1% το 2007 έως 17,2% το 1999). Χαμηλός είναι επίσης και ο δείκτης Herfindahl, ο οποίος κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου ανέρχεται στο 0,005 περίπου.

14.6. Χονδρικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων

Ο υποκλάδος αυτός περιλαμβάνει το χονδρικό εμπόριο ηλεκτρονικών υπολογιστών, περιφερειακού εξοπλισμού υπολογιστών και λογισμικού (4651) και ηλεκτρονικού και τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού και εξαρτημάτων (4652). Το χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων, μηχανολογικού εξοπλισμού και συναφών ειδών (518) που περιλαμβάνει το χονδρικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων (46.5) και άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (46.6) παράγει το 12,1% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του χονδρικού εμπορίου στην Ελλάδα (1.535.376 χιλ.€), διαθέτει το 11,4% των επιχειρήσεων (8.476 επιχειρήσεις), απασχολεί το 11,9% των απασχολουμένων (40.289 άτομα) και πραγματοποιεί το 9,9% του κύκλου εργασιών (8.907.070 χιλ.€).

14.6.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Δεκατρείς (13) επιχειρήσεις καταλαμβάνουν έστω και για μια χρονιά μια από τις πρώτες (με βάση τις πωλήσεις) οκτώ θέσεις κατάταξης, εκ των οποίων πέντε εμφανίζονται σε μια από τις τέσσερις πρώτες θέσεις κατάταξης (GERMANOS, INFO QUEST, SONY ERICSSON MOBILE COMMUNICATIONS HELLAS, ALPHA COPY, SIEMENS). Περαιτέρω ανάλυση των επιχειρήσεων του κλάδου αυτού γίνεται στο Κεφάλαιο 20 της εργασίας.

Αρνητική απόδοση ενεργητικού παρουσιάζει το χονδρικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων το 2008 (-4,0%), το οποίο παρουσίαζε υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου με εξαίρεση την τριετία 2001-2003 (Πίνακας 14.25). Σημαντική είναι η μείωση σε σχέση με το 2006 (14,6%). Αρνητική επίσης απόδοση ίδιων κεφαλαίων παρουσιάζει ο κλάδος το 2008 (-12,6%), ο οποίος παρουσίαζε υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου με εξαίρεση την τριετία 2001-2003 και το 2007. Σημαντική είναι η μείωση σε σχέση με το 2006 (37,7%). Αρνητικό περιθώριο καθαρού κέρδους παρουσιάζει ο κλάδος το 2008 (-2,8%), ο οποίος παρουσίαζε υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου με εξαίρεση το 2002-2003.

Η ρευστότητα το 2008 ανέρχεται στο 131,1% (κυμαίνεται από 126,8% το 2004 έως 152,7% το 2006). Υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Η δανειακή πίεση το 2008 ανέρχεται στο 68,2% (κυμαίνεται από 61,2% το 2006 έως 68,6% το 2003). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου.

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου το χονδρικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων (46.5) παρουσιάζει αρνητικές τιμές απόδοσης ενεργητικού, απόδοσης ίδιων κεφαλαίων και περιθωρίου καθαρού κέρδους το 2008, χαμηλότερη του μέσου δανειακή πίεση και περίπου ίση ρευστότητα.

14.6.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων που δημοσιεύουν ισολογισμό (463 επιχειρήσεις) αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 από 1.923.758 χιλ.€ το 1999 σε 4.307.728 χιλ.€. Η αύξηση των πωλήσεων ανέρχεται στο 123,9% και είναι χαμηλότερη του μέσου όρου του χονδρικού εμπορίου. Σχεδόν 10,0% μείωση παρουσιάζεται μεταξύ 2007 και 2008.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.25

Χρηματοοικονομικοί δείκτες των κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
GERMANOS	3,9	8,3	7,7	9,1	7,3	10,8	11,5	24,6	7,7	3,3
INFO QUEST	9,9	8,4	3,8	-4,2	-3,0	1,6	8,1	79,1	3,8	-13,3
SONY ERICSSON	-	-	-	-	-	-	-	1,7	8,0	12,6
ALPHA COPY	4,5	5,5	7,1	2,2	5,4	10,7	26,0	12,7	28,5	10,1
SIEMENS S.A.	5,1	6,3	5,7	9,9	8,6	8,8	7,2	1,6	4,7	-4,8
ERICSSON HELLAS	5,0	2,1	4,0	7,6	6,4	10,6	9,6	7,4	7,4	14,3
IBM HELLAS	19,2	14,1	15,0	7,0	14,4	12,0	10,0	4,7	4,1	26,1
ENET SOL.- LOGICOM	-	-	-	-4,4	3,6	0,3	-0,6	1,1	0,7	-0,1
HEWLETT-PACKARD	5,8	1,8	14,9	7,2	1,3	-4,8	-7,3	8,4	25,2	21,8
SIEMENS	3,4	3,0	8,1	5,6	11,0	16,8	14,0	13,9	5,9	-25,7
ALTEC	10,4	4,5	-5,6	2,4	-1,4	2,0	3,2	2,1	4,6	-98,0
SANYO COM	8,6	4,9	4,5	1,4	1,4	-12,6	2,9	0,7	22,3	-47,4
MOTOROLA						-11,5	12,1	-8,2	-0,5	27,1
Σύνολο κλάδου 46.5	7,1	6,5	3,7	2,8	3,0	6,2	6,6	14,6	6,0	-4,0
	Απόδοση ιδίων κεφαλαίων									
GERMANOS	6,2	11,7	12,0	13,7	12,9	18,6	18,6	29,9	9,3	4,0
INFO QUEST	23,9	13,9	8,0	-10,4	-10,1	6,2	25,0	97,2	5,0	-19,9
SONY ERICSSON	-	-	-	-	-	-	-	91,8	82,4	224,5
ALPHA COPY	259,9	322,2	204,9	125,4	150,7	184,1	200,9	183,5	239,3	89,6
SIEMENS S.A.	21,7	32,5	33,6	37,9	44,4	64,5	51,2	15,2	48,3	-83,5
ERICSSON HELLAS	69,6	52,2	194,6	80,6	99,3	89,5	44,7	34,4	37,3	73,6
IBM HELLAS	167,3	135,6	214,5	72,7	72,1	123,6	89,9	27,1	45,4	74,9
ENET SOL.- LOGICOM	-	-	-	-746,5	86,1	7,5	-57,7	54,0	28,8	-9,1
HEWLETT-PACKARD	20,2	6,0	32,9	14,2	6,5	-33,7	-60,2	39,5	107,5	97,9
SIEMENS	15,5	18,2	37,8	20,2	37,3	43,7	30,7	25,2	8,9	-56,5
ALTEC	20,2	8,6	-15,4	6,4	-3,6	6,3	8,8	5,5	12,5	329,2
SANYO COM	68,8	75,2	188,5	9,1	3,8	432,9	21,8	8,8	121,2	234,1
MOTOROLA	-	-	-	-	-	-59,9	45,6	-74,4	-2,5	43,7
Σύνολο κλάδου 46.5	18,3	16,8	10,6	8,2	9,7	20,7	20,3	37,7	16,7	-12,6
	Ρευστότητα									
GERMANOS	255,1	258,8	173,2	159,7	180,9	172,5	193,0	491,2	362,0	342,8
INFO QUEST	114,5	118,5	115,8	95,5	87,2	82,4	91,9	362,4	173,4	142,3
SONY ERICSSON	-	-	-	-	-	-	-	101,9	110,9	126,0
ALPHA COPY	90,8	92,2	93,5	84,0	89,9	90,2	96,8	94,4	95,6	92,0
SIEMENS S.A.	125,1	123,5	124,5	166,3	145,7	121,8	122,6	103,7	102,3	96,0
ERICSSON HELLAS	97,3	100,2	100,3	106,8	107,6	107,1	117,6	122,8	124,1	126,4
IBM HELLAS	118,5	117,3	119,5	135,3	139,4	121,5	123,5	147,9	124,0	194,9
ENET SOL.- LOGICOM	-	-	-	104,9	112,2	111,5	115,9	114,8	111,1	109,0
HEWLETT-PACKARD	139,2	150,9	193,2	225,1	121,6	128,8	139,2	221,8	159,4	174,0
SIEMENS	144,5	138,0	178,2	228,2	322,9	390,5	314,0	278,5	353,5	138,7
ALTEC	194,8	148,2	222,9	201,2	240,5	190,7	183,6	175,8	193,7	74,6
SANYO COM	108,2	104,4	102,0	109,5	232,7	127,8	169,0	155,2	757,1	257,6
MOTOROLA	-	-	-	-	-	141,2	151,5	120,7	149,9	401,3
Σύνολο κλάδου 46.5	145,5	133,0	138,0	134,4	137,7	126,8	129,3	152,7	139,6	131,1

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.25 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Δανειακή πίεση									
GERMANOS	36,5	28,9	35,5	33,6	43,6	41,9	38,1	17,8	17,4	16,9
INFO QUEST	58,4	39,0	53,3	59,2	70,1	74,0	67,6	18,6	24,2	32,8
SONY ERICSSON	-	-	-	-	-	-	-	98,2	90,3	94,4
ALPHA COPY	98,3	98,3	96,5	98,3	96,4	94,2	87,1	93,1	88,1	88,8
SIEMENS S.A.	76,5	80,5	82,9	73,8	80,7	86,4	86,0	89,3	90,4	94,2
ERICSSON HELLAS	92,8	96,0	98,0	90,6	93,6	88,2	78,5	78,5	80,1	80,5
IBM HELLAS	88,5	89,6	93,0	90,4	80,0	90,3	88,8	82,6	91,0	65,1
ENET SOL.- LOGICOM	-	-	-	99,4	95,8	96,3	98,9	98,0	97,6	98,4
HEWLETT-PACKARD	71,5	70,0	54,6	49,6	80,5	85,8	87,8	78,6	76,5	77,8
SIEMENS	78,1	83,6	78,6	72,4	70,6	61,6	54,3	44,9	33,8	54,6
ALTEC	48,2	47,0	63,6	62,0	61,2	68,8	64,3	61,2	63,0	129,8
SANYO COM	87,5	93,5	97,6	84,2	63,6	102,9	86,5	92,3	81,6	120,2
MOTOROLA	-	-	-	-	-	80,8	73,4	89,0	78,2	38,1
Σύνολο κλάδου 46.5	61,5	61,3	65,5	65,7	68,6	70,0	67,7	61,2	63,8	68,2
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
GERMANOS	6,8	9,0	7,7	7,3	7,0	10,6	10,4	17,2	3,9	1,6
INFO QUEST	12,5	10,7	3,8	-4,6	-2,9	1,3	5,6	84,4	4,5	-15,1
SONY ERICSSON	-	-	-	-	-	-	-	0,2	1,4	2,0
ALPHA COPY	1,5	1,8	2,1	0,5	1,7	3,3	6,6	3,9	8,1	3,1
SIEMENS S.A.	3,3	3,8	3,5	4,2	4,8	5,9	5,4	1,6	5,3	-9,2
ERICSSON HELLAS	3,1	1,5	1,9	4,1	3,8	6,0	4,4	3,7	3,9	8,7
IBM HELLAS	8,8	7,8	7,9	3,5	5,0	5,2	4,2	1,9	1,9	10,5
ENET SOL.- LOGICOM	-	-	-	-2,9	2,1	0,1	-0,5	0,5	0,3	-0,1
HEWLETT-PACKARD	6,0	1,8	11,2	5,9	0,6	-1,6	-2,4	5,1	13,3	10,2
SIEMENS	2,2	2,8	5,6	4,0	9,1	21,0	15,7	11,5	5,2	-23,5
ALTEC	18,0	6,4	-8,6	4,2	-3,2	4,3	8,0	4,9	10,5	-246,8
SANYO COM	2,3	1,5	0,9	0,6	0,5	-6,8	1,6	0,4	8,8	-17,1
MOTOROLA	-	-	-	-	-	-4,1	3,2	-2,2	-0,1	7,6
Σύνολο κλάδου 46.5	6,4	5,3	2,7	2,0	2,3	4,5	4,8	9,9	4,1	-2,8

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Από τις πέντε επιχειρήσεις του χονδρικού εμπορίου ηλεκτρονικών υπολογιστών, περιφερειακού εξοπλισμού υπολογιστών και λογισμικού (4651) δύο εμφανίζουν μείωση των πωλήσεων το 2008 σε σχέση με το 2007, ενώ από τις οκτώ επιχειρήσεις του χονδρικού εμπορίου ηλεκτρονικού και τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού και εξαρτημάτων (4652) οι έξι.

Ζημιές εμφανίζουν οι επιχειρήσεις του κλάδου το 2008, οι οποίες ανέρχονται σε 119.134 χιλ.€. Από τις πέντε επιχειρήσεις του χονδρικού εμπορίου ηλεκτρονικών υπολογιστών, περιφερειακού εξοπλισμού υπολογιστών και λογισμικού τρεις εμφανίζουν ζημιές (η ALTEC πολύ μεγάλες) και άλλη μία μείωση των κερδών το 2008 σε σχέση με το 2007, ενώ από τις οκτώ επιχειρήσεις του χονδρικού εμπορίου ηλεκτρονικού και τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού και εξαρτημάτων τρεις εμφανίζουν ζημιές και άλλες δύο μείωση των κερδών.

Η GERMANOS, κατατάσσεται στην πρώτη θέση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου με μερίδιο αγοράς το 2008 17,8% (κυμαίνεται από 11,5% το 1999

έως 17,8% το 2008). Το μερίδιο αγοράς των επιχειρήσεων που κατατάσσονται από τη δεύτερη έως την τέταρτη θέση είναι χαμηλότερο και κυμαίνεται από 4,6% (ALPHA COPY) έως 10,4% (INFO QUEST).

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του χονδρικού εμπορίου εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων (46.5) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 14.12). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 33,7% (κυμάνθηκε από 33,7% το 2008 έως 42,1% το 2005), ενώ ο δεύτερος στο 49,5% (κυμάνθηκε από 48,3% το 2007 έως 62,5% το 1999). Ο δείκτης Herfindahl το 2008 ανέρχεται στο 0,052 δείχνοντας έλλειψη συγκέντρωσης. Τιμές χαμηλότερες του 0,1 είχε κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου (κυμάνθηκε από 0,047 το 2007 έως 0,061 το 2005).

14.7. Χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών

Ο υποκλάδος αυτός περιλαμβάνει το χονδρικό εμπόριο γεωργικών μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (4661), εργαλειομηχανών (4662), εξορυκτικών μηχανημάτων και μηχανημάτων για κατασκευαστικά έργα και έργα πολιτικού μηχανικού (4663), μηχανημάτων για την κλωστοϋφαντουργική βιομηχανία, ραπτομηχανών και πλεκτομηχανών (4664), επίπλων γραφείου (4665), άλλων μηχανών και εξοπλισμού γραφείου (4666) και άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού (4669).

14.7.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα (Πίνακες 14.27, 14.28) ανήκουν στον υποκλάδο χονδρικό εμπόριο γεωργικών μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (4661), χονδρικό εμπόριο εξορυκτικών μηχανημάτων, καθώς και μηχανημάτων για κατασκευαστικά έργα και έργα πολιτικού μηχανικού (4663), χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανών και εξοπλισμού γραφείου (4666) και χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού (4669). Δέκα οκτώ (18) επιχειρήσεις καταλαμβάνουν έστω και για μια χρονιά μια από τις πρώτες (με βάση τις πωλήσεις) οκτώ θέσεις κατάταξης, εκ των οποίων έξι εμφανίζονται σε μια από τις τέσσερις πρώτες θέσεις κατάταξης (ELTRAK, EXTRA, CONDELLIS, ELECTROLUX HELLAS, VESTAS HELLAS WIND TECHNOLOGY, INTERTECH).

Η απόδοση ενεργητικού στο χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (Πίνακας 14.26) το 2008 ανέρχεται στο 3,3% (κυμαίνεται από 3,2% το 2005 έως 5,0% το 2004). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται με εξαίρεση το 2008 και την τριετία 1999-2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.26

Χρηματοοικονομικοί δείκτες των κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
ELTRAK	4,8	5,8	4,6	4,1	5,7	2,8	4,5	6,3	9,8	7,1
EXTRA	-0,3	-3,3	-1,6	-1,2	5,9	-3,4	0,7	-11,4	-12,9	-13,1
CONDELLIS	6,9	3,5	1,2	0,9	2,8	4,3	3,3	1,8	3,4	1,5
ELECTROLUX	2,2	1,2	1,5	1,5	2,6	4,1	0,2	0,4	1,0	2,2
VESTAS	-	-	-64,6	-17,0	-5,8	3,9	17,3	-1,2	1,7	-1,6
DAIKIN	-	-	-	-	-	-	-	9,4	7,6	9,5
INTERTECH	13,6	12,5	6,6	11,8	7,9	19,8	12,1	12,3	6,6	2,2
TETRA PAK	2,4	-24,4	-13,7	5,7	8,7	-2,5	6,1	3,9	17,9	19,7
WURTH	2,6	-4,1	-2,6	1,1	4,5	6,5	-0,4	0,9	1,9	-10,8
SCAZIKIS- MARAG	2,9	3,7	4,2	4,2	6,7	6,6	3,4	3,0	3,0	2,9
EMIKO	1,8	-3,4	0,5	-0,4	0,5	1,0	-1,4	-1,6	-0,2	-0,4
MELLON	8,5	8,0	6,6	4,0	1,8	3,4	1,7	2,6	2,6	1,8
NCR (HELLAS)	20,6	19,1	17,0	10,1	13,4	14,5	3,6	8,4	5,8	8,5
M.E.T.V.E.	1,9	-4,7	-4,8	-0,2	2,7	2,4	1,2	24,2	0,5	-0,9
WINCOR NIXDORF	-0,2	2,4	5,8	7,0	1,1	-7,8	-2,5	1,3	4,2	8,7
METALICA	3,9	2,8	3,1	4,4	3,3	4,4	3,4	4,9	5,9	3,4
AREVA	2,0	4,4	7,4	5,7	-0,9	2,7	0,0	-47,8	2,7	3,2
AGINOR	14,1	6,5	10,3	7,7	5,3	9,0	2,4	1,7	5,0	5,9
Σύνολο κλάδου 46.6	4,9	4,3	4,0	3,6	4,4	5,0	3,2	3,6	4,3	3,3
	Απόδοση ιδίων κεφαλαίων									
ELTRAK	10,8	9,7	8,8	8,6	11,6	5,1	7,6	11,9	18,6	16,3
EXTRA	-0,5	-5,3	-2,4	-1,5	6,8	-3,7	1,4	307,6	80,8	-314,7
CONDELLIS	43,1	20,3	7,8	6,4	17,6	24,3	17,7	9,9	17,0	7,9
ELECTROLUX	13,4	8,1	6,5	6,4	13,8	21,0	1,4	2,2	5,8	10,4
VESTAS	-	-	160,6	73,3	19,0	101,3	85,9	-29,7	172,4	137,0
DAIKIN	-	-	-	-	-	-	-	55,1	42,5	26,1
INTERTECH	23,1	25,9	14,0	21,8	17,9	31,9	17,6	16,1	8,8	3,7
TETRA PAK	9,0	-956,4	-64,2	22,9	23,9	-7,4	56,9	39,5	134,5	63,9
WURTH	4,5	-8,0	-5,9	2,5	10,2	14,6	-0,9	2,4	4,9	-35,5
SCAZIKIS- MARAG	5,6	6,4	8,1	12,3	15,3	15,3	9,3	8,0	8,0	7,0
EMIKO	24,6	-46,9	6,3	-5,9	8,6	12,6	-27,9	-49,0	-2,6	-6,3
MELLON	42,7	49,0	43,4	28,7	10,5	18,7	9,3	15,9	20,2	13,6
NCR (HELLAS)	39,6	35,8	22,6	14,5	18,8	20,3	5,4	14,2	14,1	13,2
M.E.T.V.E.	14,1	-33,0	-33,7	-1,9	16,9	14,7	5,5	59,0	1,5	-2,5
WINCOR NIXDORF	-2,1	12,9	31,6	23,9	4,1	-44,1	-22,8	13,0	37,3	47,7
METALICA	20,5	18,4	19,7	25,2	20,2	23,9	17,1	26,7	32,1	17,9
AREVA	5,0	8,0	11,5	9,1	-1,6	4,2	0,1	-104,3	6,7	9,0
AGINOR	57,9	12,7	23,0	15,0	9,2	15,0	3,6	2,4	8,3	10,5
Σύνολο κλάδου 46.6	16,5	13,9	12,8	12,1	15,2	17,1	11,3	13,0	16,4	12,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.26 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Ρευστότητα									
ELTRAK	124,9	161,6	93,0	153,5	166,6	152,6	453,4	193,0	184,5	119,6
EXTRA	366,3	252,4	251,7	429,3	628,8	1.171,9	102,6	69,1	66,7	82,5
CONDELLIS	148,4	131,0	128,6	129,0	128,2	135,2	136,0	136,7	129,4	129,5
ELECTROLUX	<i>119,1</i>	118,1	131,3	132,1	125,5	126,2	122,4	123,3	<i>123,4</i>	130,2
VESTAS	-	-	60,0	78,9	82,5	103,3	124,4	111,7	106,6	<i>100,6</i>
DAIKIN	-	-	-	-	-	-	-	<i>119,0</i>	<i>121,5</i>	<i>155,2</i>
INTERTECH	226,8	206,4	224,5	237,0	191,3	328,0	396,4	513,3	422,6	322,7
TETRA PAK	127,3	98,4	126,6	102,6	130,8	120,2	106,3	<i>117,2</i>	<i>115,7</i>	<i>149,6</i>
WURTH	157,4	132,4	<i>118,3</i>	<i>112,0</i>	<i>121,5</i>	<i>127,5</i>	108,3	114,2	122,9	109,2
SCAZIKIS- MARAG	317,9	312,4	274,9	176,5	182,1	184,7	151,7	152,5	242,8	256,2
EMIKO	104,8	<i>106,1</i>	<i>111,4</i>	<i>113,6</i>	<i>109,0</i>	<i>111,1</i>	<i>135,5</i>	150,3	176,2	196,2
MELLON	93,4	97,7	95,0	92,2	87,4	91,3	112,9	107,8	110,0	104,9
NCR (HELLAS)	206,9	<i>231,1</i>	481,7	380,1	439,6	423,3	396,7	336,9	219,9	551,2
M.E.T.V.E.	<i>106,3</i>	86,9	101,2	99,9	95,4	93,4	111,3	165,5	168,3	134,4
WINCOR NIXDORF	<i>122,3</i>	152,7	156,0	193,5	173,5	154,2	140,8	144,2	140,9	151,4
METALICA	123,7	112,3	111,2	<i>115,9</i>	<i>116,6</i>	<i>131,5</i>	<i>144,6</i>	<i>175,7</i>	265,5	174,9
AREVA	<i>118,4</i>	<i>172,0</i>	219,1	<i>198,6</i>	<i>173,4</i>	<i>244,9</i>	<i>431,0</i>	424,3	324,1	209,9
AGINOR	118,7	<i>189,5</i>	168,6	193,6	223,2	219,7	250,2	286,4	200,9	177,0
Σύνολο κλάδου 46.6	127,9	128,6	130,6	129,4	129,2	128,9	128,9	131,8	130,8	131,6
	Δανειακή πίεση									
ELTRAK	55,4	40,2	48,0	52,9	51,2	45,9	41,3	47,3	47,4	56,2
EXTRA	27,5	37,6	34,9	20,5	14,3	7,7	49,5	103,7	116,0	95,8
CONDELLIS	83,9	82,8	85,1	86,0	84,2	82,2	81,2	81,8	80,2	81,2
ELECTROLUX	83,5	84,6	77,1	77,3	81,1	80,6	83,0	82,0	82,4	79,1
VESTAS	-	-	140,2	123,1	130,4	96,1	79,9	95,9	99,0	<i>101,2</i>
DAIKIN	-	-	-	-	-	-	-	82,8	82,0	63,6
INTERTECH	41,0	51,5	52,5	46,0	56,1	38,0	31,4	23,9	25,2	39,8
TETRA PAK	73,4	97,4	78,7	75,1	63,7	66,7	89,3	90,0	86,7	69,1
WURTH	41,8	48,6	55,3	55,8	56,2	55,2	59,6	61,8	60,0	69,6
SCAZIKIS- MARAG	48,1	42,5	47,9	65,8	56,1	56,9	63,3	62,5	62,2	58,6
EMIKO	92,5	92,8	92,4	92,7	93,7	92,1	94,9	96,7	94,0	94,2
MELLON	80,1	83,8	84,7	86,2	82,9	81,5	81,6	83,7	87,3	86,5
NCR (HELLAS)	48,0	46,6	24,7	30,6	28,9	28,8	33,7	40,9	58,7	35,4
M.E.T.V.E.	86,6	85,8	85,7	86,9	84,1	83,9	78,3	58,9	65,0	66,2
WINCOR NIXDORF	90,6	81,3	81,6	70,8	73,5	82,2	88,9	89,8	88,7	81,7
METALICA	80,9	85,0	84,4	82,6	83,5	81,7	80,3	81,5	81,5	81,1
AREVA	<i>61,1</i>	<i>45,4</i>	35,8	<i>36,6</i>	<i>46,4</i>	<i>34,5</i>	<i>38,1</i>	54,2	60,4	64,0
AGINOR	75,6	<i>49,1</i>	55,4	48,5	41,8	39,8	34,7	27,7	39,5	44,0
Σύνολο κλάδου 46.6	70,3	69,0	69,0	70,4	71,0	70,5	71,3	72,7	73,7	72,7

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.26 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
ELTRAK	4,0	4,2	5,8	4,9	6,4	5,0	8,7	9,5	11,2	9,1
EXTRA	-1,1	-22,7	-10,6	-7,4	26,7	-26,0	5,7	-14,3	-7,1	-6,4
CONDELLIS	6,2	5,3	1,9	1,8	4,6	5,8	5,9	3,3	5,1	2,4
ELECTROLUX	2,4	1,3	1,0	1,0	2,0	3,0	0,2	0,3	0,7	1,3
VESTAS	-	-	-111,2	-26,5	-1,5	2,5	4,0	-1,0	1,2	-4,3
DAIKIN	-	-	-	-	-	-	-	4,0	3,1	2,7
INTERTECH	7,5	5,4	4,8	7,1	4,8	10,7	12,0	10,7	5,6	2,1
TETRA PAK	1,5	-15,1	-8,5	4,0	4,6	-1,2	2,7	1,1	3,6	4,1
WURTH	1,7	-2,8	-1,5	0,5	2,1	2,8	-0,2	0,5	0,9	-4,7
SCAZIKIS- MARAG	2,6	3,4	3,7	4,0	6,0	6,5	4,0	3,4	3,2	2,7
EMIKO	2,3	-6,2	0,9	-1,0	1,2	2,1	-3,9	-4,7	-0,3	-1,3
MELLON	5,5	4,7	4,5	3,5	1,9	3,3	2,2	2,9	3,4	2,4
NCR (HELLAS)	17,7	11,0	11,2	7,6	11,9	16,1	2,9	5,3	5,8	5,1
M.E.T.V.E.	2,4	-11,2	-16,7	-0,7	4,7	4,9	2,2	75,7	1,1	-2,3
WINCOR NIXDORF	-0,1	1,4	2,6	3,1	0,6	-4,2	-1,3	0,7	2,6	5,2
METALICA	2,2	1,5	1,6	2,3	2,4	3,2	2,6	3,7	4,5	4,1
AREVA	2,2	3,0	4,5	4,9	-0,9	2,1	0,0	-49,4	3,5	5,2
AGINOR	21,6	10,4	19,3	20,2	14,0	27,4	6,3	4,6	9,4	9,8
Σύνολο κλάδου 46.6	4,3	3,8	3,6	3,5	4,3	5,0	3,5	3,8	4,4	3,6

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την ELTRAK και την INTERTECH κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου (με εξαίρεση το 2008 για τη δεύτερη), ενώ το 2008 δύο επιχειρήσεις παρουσιάζουν αρνητική απόδοση.

Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων το 2008 ανέρχεται στο 12,0% (κυμαίνεται από 12,0% το 2008 έως 17,1% το 2004). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται με εξαίρεση το 2008 και την τριετία 1999-2001. Μεγάλες αποκλίσεις στην απόδοση ίδιων κεφαλαίων παρουσιάζονται τόσο μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου όσο και μεταξύ των ετών, που δυσχεραίνουν την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

Το περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 ανέρχεται στο 3,6% (κυμαίνεται από 3,5% το 2002/2005 έως 5,0% το 2004). Υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου το περιθώριο καθαρού κέρδους εμφανίζεται υψηλότερο του μέσου για την ELTRAK και την INTERTECH κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου (με εξαίρεση το 2008 για τη δεύτερη), ενώ το 2008 2 επιχειρήσεις παρουσιάζουν αρνητικές τιμές.

Η ρευστότητα το 2008 ανέρχεται στο 131,6% (κυμαίνεται από 127,9% το 1999 έως 131,8% το 2006). Υψηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Μόνο η επιχείρηση INTERTECH παρουσιάζει υψηλότερη του μέσου ρευστότητα το 2008, όπως και στο σύνολο της περιόδου, η ELTRAK για μεγάλο μέρος της περιόδου, ενώ η EXTRA που μέχρι το 2004 εμφάνιζε υψηλές τιμές το 2008

περιορίζεται στο 82,5%. Η δανειακή πίεση το 2008 ανέρχεται στο 72,7% (κυμαίνεται από 69,0% το 2000/2001 έως 73,7% το 2007). Οι τιμές που παρουσιάζονται βρίσκονται πολύ κοντά στις αντίστοιχες του συνόλου του χονδρικού εμπορίου. Οι επιχειρήσεις ELTRAK και INTERTECH παρουσιάζουν χαμηλότερη του μέσου δανειακή πίεση στο σύνολο της περιόδου, ενώ η EXTRA μέχρι το 2005.

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου το χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (46.6) παρουσιάζει υψηλότερα του μέσου απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων, ρευστότητα και περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 και ελαφρώς χαμηλότερη δανειακή πίεση.

14.7.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών που δημοσιεύουν ισολογισμό (1.166 επιχειρήσεις) αυξήθηκαν κατά 149,1% (ποσοστό χαμηλότερο από το μέσο όρο του χονδρικού εμπορίου) κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 από 1.475.583 χιλ.€ το 1999 σε 3.675.804 χιλ.€ (Πίνακας 14.8). Μικρή μείωση των πωλήσεων παρουσιάζει ο κλάδος το 2008 σε σχέση με το 2007. Από τις κυριότερες επιχειρήσεις επτά εμφανίζουν μείωση των πωλήσεων το 2008 σε σχέση με το 2007 και ειδικότερα δύο από τις τρεις επιχειρήσεις χονδρικού εμπορίου γεωργικών μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (4661), μία από τις τέσσερις επιχειρήσεις χονδρικού εμπορίου άλλων μηχανών και εξοπλισμού γραφείου (4666) και τέσσερις από τις δέκα επιχειρήσεις του χονδρικού εμπορίου άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού (4669)

Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα (Πίνακες 14.27, 14.28) ανήκουν στον υποκλάδο χονδρικό εμπόριο γεωργικών μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (4661), χονδρικό εμπόριο εξορυκτικών μηχανημάτων, καθώς και μηχανημάτων για κατασκευαστικά έργα και έργα πολιτικού μηχανικού (4663), χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανών και εξοπλισμού γραφείου (4666) και χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού (4669).

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων αυτών το 2008 ανέρχονται σε 133.264 χιλ.€ και παρουσιάζουν σημαντική μείωση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (165.053 χιλ.€). Οι επτά από τις κυριότερες επιχειρήσεις του κλάδου εμφανίζουν επίσης μείωση των καθαρών κερδών, ενώ πέντε εμφανίζουν ζημιές.

Το μερίδιο αγοράς των επιχειρήσεων που κατατάσσονται μέχρι την 8η θέση είναι χαμηλό και κυμαίνεται από 1,0% έως 4,7% (Πίνακας 14.28).

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.27

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (46.6)
(χιλ.€)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	Πωλήσεις									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ELTRAK	1982	4669	50.996	46.361	32.078	37.320	39.367	41.652	35.362	52.826	75.370	85.953
EXTRA	1979	4661	966	524	502	447	587	315	562	23.192	63.751	81.217
CONDELLIS	1958	4663	48.861	34.579	39.744	37.927	45.257	64.324	52.249	54.708	72.955	80.246
ELECTROLUX	1992	4669	36.051	43.912	50.931	52.064	54.889	57.936	58.619	59.846	63.595	62.974
VESTAS	2001	4669	-	-	143	1.028	5.970	23.751	87.334	98.564	102.121	59.377
DAIKIN	2006	4669	-	-	-	-	-	-	-	30.636	52.611	50.974
INTERTECH	1988	4666	47.046	82.183	52.513	60.254	81.473	73.836	38.218	41.689	42.924	47.144
TETRA PAK	1992	4669	5.100	4.943	6.029	5.946	6.984	6.747	24.615	39.543	45.422	46.831
WURTH	1988	4669	13.646	13.586	17.998	20.904	23.337	26.011	25.572	26.900	28.877	28.904
SCAZIKIS- MARAG	1973	4669	12.253	12.639	15.031	17.107	20.116	21.232	20.880	21.857	23.636	25.084
EMIKO	1983	4661	44.057	29.174	30.111	22.985	30.135	38.568	31.482	30.447	37.017	21.913
MELLON	1997	4666	8.040	16.086	19.978	20.849	15.055	18.173	14.327	19.981	20.577	21.701
NCR (HELLAS)	1995	4666	10.093	20.658	16.463	16.505	14.889	13.523	17.282	22.303	17.136	20.880
M.E.T.V.E.	1966	4661	23.099	12.826	7.725	11.034	15.751	17.874	18.050	14.596	26.154	20.746
WINCOR NIXDORF	1972	4666	28.320	11.351	15.605	13.700	13.548	13.573	13.617	16.743	20.978	19.316
METALICA	1995	4669	9.002	14.504	16.064	20.974	23.245	28.417	31.515	39.927	41.099	33.066
AREVA	1964	4669	28.529	43.299	43.060	31.397	29.771	38.433	28.561	17.510	10.879	10.879
AGINOR	1986	4669	15.562	17.354	14.734	10.489	8.270	8.323	8.914	9.401	15.083	15.754
Σύνολο κλάδου 46.6			1.475.583	1.758.798	1.872.738	1.956.777	2.249.706	2.658.801	2.685.553	3.158.876	3.760.888	3.675.804

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	Καθαρά κέρδη									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ELTRAK	1982	4669	2.021	1.968	1.855	1.833	2.525	2.074	3.094	5.017	8.456	7.845
EXTRA	1979	4661	-11	-119	-53	-33	157	-82	32	-3.316	-4.539	-5.186
CONDELLIS	1958	4663	3.032	1.829	764	677	2.101	3.728	3.076	1.805	3.744	1.922
ELECTROLUX	1992	4669	874	574	489	507	1.103	1.722	112	174	462	837
VESTAS	2001	4669	-	-	-159	-272	-87	602	3.536	-944	1.186	-2.546
DAIKIN	2006	4669	-	-	-	-	-	-	-	1.225	1.644	1.365
INTERTECH	1988	4666	3.508	4.400	2.499	4.295	3.881	7.891	4.582	4.453	2.413	997
TETRA PAK	1992	4669	74	-746	-510	236	324	-83	674	448	1.630	1.902
WURTH	1988	4669	235	-383	-269	111	486	719	-46	122	251	-1.346
SCAZIKIS- MARAG	1973	4669	313	432	554	679	1.207	1.375	828	746	748	665
EMIKO	1983	4661	1.022	-1.812	259	-230	364	805	-1.223	-1.442	-124	-295
MELLON	1997	4666	442	758	893	736	287	598	309	580	692	528
NCR (HELLAS)	1995	4666	1.789	2.273	1.850	1.259	1.770	2.183	496	1.193	989	1.061
M.E.T.V.E.	1966	4661	543	-1.437	-1.290	-72	736	872	390	11.047	278	-478
WINCOR NIXDORF	1972	4666	-23	163	409	423	75	-564	-181	119	543	996
METALICA	1995	4669	195	214	259	474	550	908	816	1.467	1.836	1.359
AREVA	1964	4669	627	1.293	1.932	1.524	-254	826	12	-8.654	383	562
AGINOR	1986	4669	3.358	1.813	2.851	2.124	1.161	2.283	558	437	1.420	1.550
Σύνολο κλάδου 46.6			63.521	66.779	68.030	68.137	96.989	132.486	95.210	120.964	165.053	133.264

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.28

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ELTRAK	3,5	2,6	1,7	1,9	1,7	1,6	1,3	1,7	2,0	2,3
EXTRA	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	1,7	2,2
CONDELLIS	3,3	2,0	2,1	1,9	2,0	2,4	1,9	1,7	1,9	2,2
ELECTROLUX	2,4	2,5	2,7	2,7	2,4	2,2	2,2	1,9	1,7	1,7
VESTAS	-	-	0,0	0,1	0,3	0,9	3,3	3,1	2,7	1,6
DAIKIN	-	-	-	-	-	-	-	1,0	1,4	1,4
INTERTECH	3,2	4,7	2,8	3,1	3,6	2,8	1,4	1,3	1,1	1,3
TETRA PAK	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,9	1,3	1,2	1,3
WURTH	0,9	0,8	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8
SCAZIKIS- MARAGOS	0,8	0,7	0,8	0,9	0,9	0,8	0,8	0,7	0,6	0,7
EMIKO	3,0	1,7	1,6	1,2	1,3	1,5	1,2	1,0	1,0	0,6
MELLON	0,5	0,9	1,1	1,1	0,7	0,7	0,5	0,6	0,5	0,6
NCR (HELLAS)	0,7	1,2	0,9	0,8	0,7	0,5	0,6	0,7	0,5	0,6
M.E.T.V.E.	1,6	0,7	0,4	0,6	0,7	0,7	0,7	0,5	0,7	0,6
WINCOR NIXDORF	1,9	0,6	0,8	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5
METALICA	0,6	0,8	0,9	1,1	1,0	1,1	1,2	1,3	1,1	0,9
AREVA	1,9	2,5	2,3	1,6	1,3	1,4	1,1	0,6	0,3	0,3
AGINOR	1,1	1,0	0,8	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του χονδρικού εμπορίου άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (46.6) κινούνται σε χαμηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 14.12). Το 2008 ο μιν πρώτος ανέρχεται στο 8,4% (κυμάνθηκε από 8,4% το 2006/07/08 έως 12,9% το 1999), ενώ ο δεύτερος στο 14,0% (κυμάνθηκε από 13,2% το 2006 έως 20,8% το 1999). Χαμηλός είναι επίσης και ο δείκτης Herfindahl, ο οποίος κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου ανέρχεται στο 0,005 περίπου.

14.8. Άλλο ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο

Ο υποκλάδος αυτός περιλαμβάνει το χονδρικό εμπόριο στερεών, υγρών και αερίων καυσίμων και συναφών προϊόντων (4671), μετάλλων και μεταλλευμάτων (4672), ξυλείας, οικοδομικών υλικών και ειδών υγιεινής (4673), σιδηρικών, υδραυλικών ειδών, εξοπλισμού και προμηθειών για εγκαταστάσεις θέρμανσης (4674), χημικών προϊόντων (4675), άλλων ενδιάμεσων προϊόντων (4676) και απορριμμάτων και υπολειμμάτων (4679).

Το χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων (46.7/515) παράγει το 21,3% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του χονδρικού εμπορίου στην Ελλάδα (2.691.996 χιλ.€), διαθέτει 22,0% των επιχειρήσεων (16.435 επιχειρήσεις), απασχολεί το 21,0% των απασχολούμενων (70.761 άτομα) και πραγματοποιεί το 28,1% του κύκλου εργασιών (25.363.880 χιλ.€). Το χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων (46.7/515) εμφανίζει υψηλότερη του μέσου παραγωγικότητα εργασίας υψηλότερο του μέσου όρου κύκλο

εργασιών ανά εργαζόμενο και τις υψηλότερες επενδύσεις ανά απασχολούμενο ή πάνω από το μέσο όρο κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου 2000-2006.

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του άλλου ειδικευμένου χονδρικού εμπορίου που δημοσιεύουν ισολογισμό (1.682 επιχειρήσεις) παρουσιάζουν συνεχή αύξηση κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 και από 6.534.765 χιλ.€ το 1999 διαμορφώθηκαν σε 20.367.616 χιλ.€ το 2008 (Πίνακας 14.8). Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα ανήκουν στον κλάδο χονδρικό εμπόριο στερεών, υγρών και αερίων καυσίμων και συναφών προϊόντων (4671). Περαιτέρω ανάλυση των επιχειρήσεων του κλάδου αυτού γίνεται σε άλλο κεφάλαιο της εργασίας.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του άλλου ειδικευμένου χονδρικού εμπορίου (46.7) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου. Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 33,5% (κυμάνθηκε από 32,3% το 2007 έως 50,0% το 2000), ενώ ο δεύτερος στο 50,5% (κυμάνθηκε από 47,4% το 2007 έως 61,5% το 2000 (Πίνακας 14.12)). Ο δείκτης Herfindahl το 2008 ανέρχεται στο 0,040 δείχνοντας έλλειψη συγκέντρωσης. Τιμές χαμηλότερες του 0,1 είχε κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου (κυμάνθηκε από 0,036 το 2007 έως 0,078 το 2000).

14.9. Μη ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο

Το μη ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο (46.9/519) παράγει το 3,2% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του χονδρικού εμπορίου στην Ελλάδα (403.106 χιλ.€), διαθέτει 3,6% των επιχειρήσεων (2.665 επιχειρήσεις), απασχολεί το 3,2% των απασχολούμενων (10.899 άτομα) και πραγματοποιεί το 3,2% του κύκλου εργασιών (2.902.247 χιλ.€).

14.9.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 14.30 δεκατέσσερις (14) επιχειρήσεις καταλαμβάνουν έστω και για μια χρονιά μια από τις πρώτες (με βάση τις πωλήσεις) οκτώ θέσεις κατάταξης, εκ των οποίων τέσσερις εμφανίζονται σε μια από τις τέσσερις πρώτες θέσεις κατάταξης (MAKRO CASH & CARRY WHOLESALE, ENA CASH & CARRY, ARIADNI, VOYATZOGLOU SYSTEMS).

Σημειώνεται ότι οι δύο πρώτες σε πωλήσεις επιχειρήσεις είναι επιχειρήσεις cash & carry (MAKRO, ENA). Η μεν πρώτη είναι θυγατρική του γερμανικού ομίλου Metro Group και ενεργοποιείται στον κλάδο των τροφίμων, λόγω της γενικότερης στροφής των επιχειρήσεων αυτών στον τομέα των ξενοδοχείων, των κέντρων μαζικής εστίασης και του catering, ενώ η δεύτερη αποτελεί το δίκτυο χονδρικής της AB Βασιλόπουλος που περιήλθε στην εταιρεία με την εξαγορά της Τροφό. Στο χώρο του οργανωμένου χονδρεμπορίου τα τελευταία χρόνια έχουν ήδη επενδύσει αρκετές επιχειρήσεις με πολύχρονη παρουσία στο λιανικό εμπόριο, όπως η Μετρό, η Ατλάντικ (δίκτυο franchising 'Αριστα'), η Μασούτης και η

Καρφούρ Μαρινόπουλος (η οποία τελευταία επιχειρεί επέκταση της παρουσία της στον τομέα της δικαιόχρησης). Κάποιες από αυτές παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στο χώρο του cash & carry, όπως π.χ. η Μετρό, η οποία διαθέτει 31 καταστήματα σε μεγάλες πόλεις και παρουσιάζει σημαντικές πωλήσεις τόσο από την εξυπηρέτηση συνοικιακών καταστημάτων όσο και από την αγορά ξενοδοχείων κλπ. Υπολογίζεται ότι οι πωλήσεις των επιχειρήσεων cash & carry αντιστοιχούν στο 10% περίπου των πωλήσεων του λιανικού εμπορίου.

Η απόδοση ενεργητικού στο μη ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο το 2008 (Πίνακας 14.29) ανέρχεται στο 3,3% (κυμαίνεται από 1,3% το 2000 έως 4,4% το 1999). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου με εξαίρεση το 2008. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την VOYATZOGLOU SYSTEMS κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου (10,9% το 2008) και για την ENA (24,1% το 2008) από το 2005 και μετά.

Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων το 2008 ανέρχεται στο 12,1% (κυμαίνεται από 4,2% το 2000 έως 15,7% το 2007). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου με εξαίρεση το 2008. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ίδιων κεφαλαίων εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την ENA κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, για την VOYATZOGLOU SYSTEMS από το 2006 και μετά και για την ARIADNI μέχρι το 2004.

Το περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 ανέρχεται στο 2,2% (κυμαίνεται από 0,8% το 2000 έως 2,6% το 2007). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται με εξαίρεση το 2008. Οι επιχειρήσεις VOYATZOGLOU SYSTEMS και ENA κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου η πρώτη και η δεύτερη από το 2005 και μετά παρουσιάζουν υψηλότερα του μέσου περιθώρια καθαρού κέρδους.

Η ρευστότητα το 2008 ανέρχεται στο 118,0% (κυμαίνεται από 105,2% το 2000 έως 118,0% το 2008). Χαμηλότερες τιμές από το σύνολο του χονδρικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Μόνο η επιχείρηση VOYATZOGLOU SYSTEMS παρουσιάζει υψηλότερη του ρευστότητα κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου.

Η δανειακή πίεση το 2008 ανέρχεται στο 72,6% (κυμαίνεται από 68,4% το 2001 έως 74,5% το 2007). Οι τιμές που παρουσιάζονται βρίσκονται πολύ κοντά στις αντίστοιχες του συνόλου του χονδρικού εμπορίου. Οι επιχειρήσεις ARIADNI και ENA κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου (με εξαίρεση το 2008 για τη δεύτερη) παρουσιάζουν υψηλότερη του μέσου δανειακή πίεση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.29

Χρηματοοικονομικοί δείκτες των κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
MAKRO	4,6	3,1	1,8	0,2	2,1	2,7	2,1	0,9	0,7	-0,1
ENA	1,5	-42,6	-14,0	-10,8	-2,8	3,3	11,1	14,6	15,7	24,1
ARIADNI	-	-	2,1	2,1	2,2	2,3	0,4	0,5	0,5	0,5
VOYATZOGLOU	7,5	6,8	4,4	2,5	2,8	6,5	5,9	7,9	10,2	10,9
HERMES	-5,8	10,0	2,9	4,0	2,6	1,9	0,3	0,1	3,5	0,1
KOUTSODIMOS	0,9	1,5	0,6	1,1	1,1	1,0	1,0	1,7	1,9	2,0
FAISTOS	-0,8	0,4	0,2	1,8	0,4	0,1	0,2	0,2	0,2	0,5
OK	-	-	-	-	-	-	-7,8	1,5	-10,5	2,4
LANTZIS	1,8	1,0	1,6	1,8	1,7	2,0	2,2	1,1	1,7	2,8
"PROODOS"	-	-	-	8,5	15,3	-	1,1	-	-	0,9
KARAGIANNIS	3,7	-1,8	1,7	2,2	2,7	2,3	2,4	4,1	4,8	4,8
MANOLIDAKIS	4,6	8,9	11,7	7,9	7,7	13,1	5,9	3,8	3,2	1,1
SYN. P. G.EFODION	-	-	-	-	-	-	-3,6	-0,7	0,8	0,5
TROF. AIGAIΟΥ	5,7	14,5	19,1	14,7	3,1	0,2	17,4	10,5	12,9	10,8
Σύνολο κλάδου 46.9	4,4	1,3	2,9	3,0	4,0	3,8	3,2	3,1	4,0	3,3
	Απόδοση ίδιων κεφαλαίων									
MAKRO	10,0	6,2	3,5	0,3	4,6	6,0	4,7	2,2	1,9	-0,2
ENA	22,6	133,3	211,4	367,7	-62,6	153,7	160,3	131,6	84,9	67,4
ARIADNI	-	-	19,5	20,4	21,1	20,3	4,2	5,9	5,5	6,7
VOYATZOGLOU	21,0	11,0	7,1	3,6	5,1	11,2	11,0	14,4	18,0	19,1
HERMES	-28,8	35,8	9,3	18,1	10,9	10,6	2,2	0,4	64,8	1,1
KOUTSODIMOS	6,3	9,8	5,6	10,7	10,2	7,8	10,6	17,0	18,1	14,7
FAISTOS	-6,7	3,8	1,6	12,4	4,5	1,3	1,5	2,3	3,0	6,5
OK	-	-	-	-	-	-	-867,7	80,4	117,6	-70,1
LANTZIS	8,0	4,9	9,6	12,5	15,1	18,3	19,7	7,4	11,4	20,2
"PROODOS"	-	-	-	42,5	62,2	-	4,8	-	-	3,9
KARAGIANNIS	21,2	-11,6	10,1	12,1	13,4	12,7	27,9	37,7	35,1	25,3
MANOLIDAKIS	59,2	73,1	104,8	84,8	75,8	63,1	33,4	28,3	23,2	11,2
SYN. P. G.EFODION	-	-	-	-	-	-	408,0	-66,0	23,5	16,1
TROF. AIGAIΟΥ	48,5	54,9	62,2	68,9	11,3	1,3	51,5	192,4	129,1	82,7
Σύνολο κλάδου 46.9	14,1	4,2	9,2	9,7	13,6	13,1	11,9	12,0	15,7	12,1

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.29 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Ρευστότητα									
ΜΑΚΡΟ	116,9	103,0	92,6	96,7	105,1	108,1	101,0	103,7	98,0	101,4
ΕΝΑ	83,9	53,2	68,1	70,0	77,2	64,8	66,4	81,0	95,7	117,7
ΑΡΙΑΔΝΙ	-	-	110,4	109,6	100,1	97,6	99,6	104,0	102,1	104,9
ΒΟΥΑΤΖΟΓΛΟΥ	121,1	191,4	179,6	221,5	126,5	258,0	186,1	163,9	160,7	160,6
ΗΡΜΕΣ	78,5	95,8	101,3	107,9	106,4	102,2	98,8	101,1	113,9	113,8
ΚΟΥΤΣΟΔΙΜΟΣ	99,6	97,0	102,9	100,8	102,4	98,4	117,9	110,6	117,1	122,4
ΦΑΙΣΤΟΣ	102,2	102,6	101,0	104,5	102,0	101,8	102,3	99,8	99,2	99,9
ΟΚ	-	-	-	-	-	-	92,3	96,1	86,9	90,8
ΛΑΝΤΖΙΣ	114,2	109,8	93,0	91,5	92,0	95,1	101,4	123,7	210,6	180,3
"ΠΡΟΟΔΟΣ"	-	-	-	107,4	115,8	-	106,1	-	-	103,9
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΣ	102,6	98,3	103,3	108,2	108,7	104,0	93,4	80,4	81,9	89,8
ΜΑΝΟΛΙΔΑΚΙΣ	94,6	88,0	65,9	77,8	76,7	86,7	93,8	91,8	90,6	102,3
ΣΥΝ. Π. Γ.ΕΦΟΔΙΟΝ	-	-	-	-	-	-	98,6	100,8	103,2	206,9
ΤΡΟΦ. ΑΙΓΑΙΟΥ	110,6	126,0	134,6	117,4	124,4	110,3	140,6	103,1	106,0	109,1
Σύνολο κλάδου 46.9	109,4	105,2	107,2	109,2	109,5	112,0	110,8	110,2	114,7	118,0
	Δανειακή πίεση									
ΜΑΚΡΟ	54,2	50,5	47,3	49,1	53,1	54,8	56,6	56,1	61,6	58,5
ΕΝΑ	93,3	132,0	106,6	102,9	95,6	97,8	93,1	88,9	81,5	64,2
ΑΡΙΑΔΝΙ	-	-	89,3	89,5	89,5	88,8	89,8	90,9	91,7	92,2
ΒΟΥΑΤΖΟΓΛΟΥ	64,0	38,0	38,9	30,3	44,7	42,1	46,0	45,2	43,3	42,7
ΗΡΜΕΣ	79,9	72,0	69,3	77,8	75,8	81,7	84,2	83,3	94,6	93,8
ΚΟΥΤΣΟΔΙΜΟΣ	85,7	85,1	88,4	89,3	89,5	87,0	90,8	90,0	89,5	86,4
ΦΑΙΣΤΟΣ	88,0	88,3	87,2	85,8	90,3	89,0	88,4	91,6	92,3	91,6
ΟΚ	-	-	-	-	-	-	99,1	98,1	109,0	103,4
ΛΑΝΤΖΙΣ	77,9	80,0	83,2	85,6	88,7	89,1	88,9	84,6	84,8	86,1
"ΠΡΟΟΔΟΣ"	-	-	-	79,9	75,5	-	77,9	-	-	77,7
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΣ	82,6	84,3	82,7	81,4	80,1	81,9	91,3	89,2	86,2	80,9
ΜΑΝΟΛΙΔΑΚΙΣ	92,3	87,8	88,8	90,6	89,9	79,2	82,2	86,6	86,1	90,0
ΣΥΝ. Π. Γ.ΕΦΟΔΙΟΝ	-	-	-	-	-	-	100,9	99,0	96,4	96,9
ΤΡΟΦ. ΑΙΓΑΙΟΥ	88,2	73,6	69,2	78,7	72,6	86,7	66,2	94,5	90,0	86,9
Σύνολο κλάδου 46.9	68,8	68,9	68,4	69,2	70,9	70,9	73,0	74,1	74,5	72,6

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.29 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
ΜΑΚΡΟ	1,9	1,2	0,6	0,1	0,7	0,9	0,7	0,3	0,3	0,0
ΕΝΑ	0,6	-11,2	-4,0	-3,1	-0,8	0,9	2,4	3,9	4,5	5,2
ΑΡΙΑΔΝΙ	-	-	1,0	1,2	1,3	1,7	0,4	0,5	0,4	0,5
ΒΟΥΥΑΤΖΟΓΛΟΥ	6,3	7,7	5,1	2,7	3,7	9,9	9,2	13,3	14,5	14,9
ΗΡΜΕΣ	-3,5	6,7	2,0	4,6	2,7	1,9	0,3	0,1	2,7	0,1
ΚΟΥΤΣΟΔΙΜΟΣ	0,8	1,1	0,6	0,9	0,9	0,9	0,9	1,7	1,9	1,9
ΦΑΙΣΤΟΣ	-0,4	0,2	0,1	0,7	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3
ΟΚ	-	-	-	-	-	-	-5,9	1,4	-6,6	1,4
ΛΑΝΤΖΙΣ	1,6	0,8	1,5	1,7	1,6	1,7	1,7	1,2	1,8	2,8
"ΠΡΟΟΔΟΣ"	-	-	-	1,7	2,9	-	0,1	-	-	0,3
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΣ	0,8	-0,8	0,6	0,9	1,0	0,9	0,9	1,4	1,7	1,7
ΜΑΝΟΛΙΔΑΚΙΣ	1,5	2,8	3,8	2,0	2,4	4,2	2,2	1,9	1,4	0,6
ΣΥΝ. Π. Γ.ΕΦΟΔΙΟΝ	-	-	-	-	-	-	-3,4	-0,7	0,9	0,8
ΤΡΟΦ. ΑΙΓΑΙΟΥ	1,1	1,0	1,8	1,8	0,3	0,0	1,8	3,0	2,2	1,5
Σύνολο κλάδου 46.9	2,1	0,6	1,4	1,4	2,0	2,1	1,9	1,9	2,6	2,2

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου το μη ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο (46.9) παρουσιάζει χαμηλότερη του μέσου απόδοση ενεργητικού και απόδοση ίδιων κεφαλαίων και περιθώριο καθαρού κέρδους με εξαίρεση το 2008, χαμηλότερη ρευστότητα και πολύ κοντά στο μέσο δανειακή πίεση (Πίνακας 14.12).

14.9.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του μη ειδικευμένου χονδρικού εμπορίου που δημοσιεύουν ισολογισμό (419 επιχειρήσεις) αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 από 952.047 χιλ.€ το 1999 σε 1.925.604 χιλ.€ το 2008 (Πίνακας 14.30). Ο κλάδος εμφανίζει αύξηση των πωλήσεων κατά 102,3%, χαμηλότερη του μέσου όρου του χονδρικού εμπορίου. Αύξηση των πωλήσεων εμφανίζει ο κλάδος το 2008 σε σχέση με το 2007 και οι κυριότερες επιχειρήσεις με εξαίρεση δύο επιχειρήσεις.

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων αυτών το 2008 ανέρχονται σε 41.807 χιλ.€ και παρουσιάζουν σημαντική μείωση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (49.376 χιλ.€). Μία από τις κυριότερες επιχειρήσεις εμφανίζει ζημιές το 2008 και τέσσερις μείωση σε σχέση με το 2007.

Η ΜΑΚΡΟ κατατάσσεται στην πρώτη θέση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου με μερίδιο αγοράς το 2008 24,5% (κυμαίνεται από 23,8% το 2007 έως 38,3% το 1999). Η επιχείρηση αυτή εμφανίζεται και μεταξύ των επιχειρήσεων που καταλαμβάνουν μία από τις οκτώ πρώτες θέσεις κατάταξης του χονδρικού εμπορίου συνολικά (μέχρι το 2004). Η ΕΝΑ κατατάσσεται στη δεύτερη θέση με μερίδιο αγοράς το 2008 6,8% (κυμαίνεται από 5,8% το 2006 έως 12,4% το 1999).

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.30

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων μη ειδικευμένου χονδρικού εμπορίου (46.9)

(χιλ.€)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	Πωλήσεις									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MAKRO	1988	4690	364.944	389.748	392.786	415.639	443.366	457.075	442.646	438.350	456.632	472.234
ENA	1991	4690	117.852	115.807	100.918	97.015	100.463	91.079	95.353	103.204	116.882	131.008
ARIADNI	1982	4690	-	-	36.173	41.364	45.658	46.737	47.193	52.491	59.181	67.021
VOYATZOGLOU	1992	4690	15.600	20.219	20.241	19.258	20.588	23.075	23.723	25.782	30.892	35.035
HERMES		4690	12.479	12.646	11.940	12.597	13.221	19.148	29.222	27.166	29.111	29.808
KOUTSODIMOS	1986	4690	12.772	15.571	17.889	21.685	21.497	21.634	28.760	27.488	28.711	27.032
FAISTOS	1998	4690	14.046	15.527	17.023	19.097	19.107	18.924	18.566	19.294	20.074	25.710
OK	2004	4690	-	-	-	-	-	-	4.562	9.022	15.451	24.945
LANTZIS	1994	4690	3.783	4.698	5.036	6.219	7.415	12.257	17.921	18.545	20.800	23.143
"PROODOS"		4690	-	-	-	13.835	15.343	-	24.905	-	-	23.031
KARAGIANNIS	1998	4690	21.725	13.073	14.451	14.031	14.759	16.763	17.977	19.065	19.787	21.120
MANOLIDAKIS	1993	4690	6.944	7.955	9.154	14.896	11.594	11.543	11.912	12.301	14.316	16.413
SYN. PAR. G.EFODI	2004	4690	-	-	-	-	-	-	8.973	22.159	10.010	13.251
TROF. AIGAIΟΥ	1996	4690	10.577	14.384	14.742	13.122	15.057	18.565	14.051	12.599	11.416	10.695
Σύνολο κλάδου 46.9			952.047	1.064.562	1.163.080	1.282.631	1.431.521	1.535.144	1.673.335	1.781.730	1.915.543	1.925.604

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	Καθαρά κέρδη									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MAKRO	1988	4690	6.973	4.590	2.368	224	3.064	4.089	3.266	1.423	1.287	-138
ENA	1991	4690	672	-12.995	-4.049	-3.015	-763	827	2.331	4.048	5.246	6.855
ARIADNI	1982	4690	-	-	367	502	615	774	168	250	237	303
VOYATZOGLOU	1992	4690	981	1.555	1.035	529	766	2.274	2.174	3.434	4.473	5.215
HERMES		4690	-439	853	244	583	354	356	80	16	791	15
KOUTSODIMOS	1986	4690	97	174	105	192	184	189	258	473	548	522
FAISTOS	1998	4690	-62	38	15	129	37	12	14	19	25	69
OK	2004	4690	-	-	-	-	-	-	-269	123	-1.027	356
LANTZIS	1994	4690	61	39	78	107	121	209	307	227	369	659
"PROODOS"		4690	-	-	-	239	439	-	33	-	-	77
KARAGIANNIS	1998	4690	165	-100	90	127	150	144	157	275	336	364
MANOLIDAKIS	1993	4690	106	220	349	295	273	490	265	238	198	106
SYN. PAR. G.EFODI	2004	4690	-	-	-	-	-	-	-306	-155	95	103
TROF. AIGAIΟΥ	1996	4690	117	140	270	239	44	5	247	381	253	162
Σύνολο κλάδου 46.9			20.457	6.749	16.041	18.339	28.103	31.750	31.346	34.594	49.376	41.807

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η ARIADNI κατατάσσεται στην τρίτη θέση με μερίδιο αγοράς το 2008 3,5% (κυμαίνεται από 28% το 2005 έως 3,5% το 2008). Το μερίδιο αγοράς των υπόλοιπων επιχειρήσεων ανέρχεται στο 1,0% περίπου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.31

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MAKRO	38,3	36,6	33,8	32,4	31,0	29,8	26,5	24,6	23,8	24,5
ENA	12,4	10,9	8,7	7,6	7,0	5,9	5,7	5,8	6,1	6,8
ARIADNI	-	-	3,1	3,2	3,2	3,0	2,8	2,9	3,1	3,5
VOYATZOGLOU	1,6	1,9	1,7	1,5	1,4	1,5	1,4	1,4	1,6	1,8
HERMES	1,3	1,2	1,0	1,0	0,9	1,2	1,7	1,5	1,5	1,5
KOUTSODIMOS	1,3	1,5	1,5	1,7	1,5	1,4	1,7	1,5	1,5	1,4
FAISTOS	1,5	1,5	1,5	1,5	1,3	1,2	1,1	1,1	1,0	1,3
OK	-	-	-	-	-	-	0,3	0,5	0,8	1,3
LANTZIS	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,8	1,1	1,0	1,1	1,2
"PROODOS"				1,1	1,1		1,5	-	-	1,2
KARAGIANNIS	2,3	1,2	1,2	1,1	1,0	1,1	1,1	1,1	1,0	1,1
MANOLIDAKIS	0,7	0,7	0,8	1,2	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,9
SYN. PAR. G.EFODION	-	-	-	-	-	-	0,5	1,2	0,5	0,7
TROF. AIGAIΟΥ	1,1	1,4	1,3	1,0	1,1	1,2	0,8	0,7	0,6	0,6

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του μη ειδικευμένου χονδρικού εμπορίου (46.9) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 14.12). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 36,6% (κυμάνθηκε από 34,6% το 2007 έως 54,6% το 1999), ενώ ο δεύτερος στο 42,2% (κυμάνθηκε από 39,8% το 2007 έως 59,9% το 1999). Ο δείκτης Herfindahl το 2008 ανέρχεται στο 0,366 δείχνοντας την ύπαρξη μέτριας συγκέντρωσης. Σχετικά υψηλές τιμές είχε ο δείκτης κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου (κυμάνθηκε από 0,346 το 2007 έως 0,546 το 1999).

14.10. Διαπιστώσεις

Το χονδρικό εμπόριο αποτελεί ένα σημαντικό τομέα της ελληνικής οικονομίας τόσο από άποψη συμμετοχής στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία όσο και στην απασχόληση. Η συμμετοχή του και στα δύο μεγέθη είναι αυξανόμενη από 7,3% το 2000 σε 9,6% το 2008 (20.266 εκατ. €) και από 5,6% σε 7,2% (337.630 άτομα), αντίστοιχα. Η κυριαρχία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων είναι εμφανής αν εξετασθεί η συμμετοχή των επιχειρήσεων αυτών στη διαμόρφωση βασικών μεγεθών του κλάδου, με σαφή υπεροχή των πολύ μικρών επιχειρήσεων. Μεγάλη είναι η συγκέντρωση των επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου στην Περιφέρεια Αττικής.

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο δεν φαίνεται να εμποδίζει την ελευθερία εισόδου κάθε ενδιαφερόμενου στο εμπόριο. Το επιβεβαιώνουν άλλωστε οι εξελίξεις των τελευταίων χρόνων. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν εμπόδια και γραφειοκρατικές διαδικασίες, τα οποία δημιουργούν προβλήματα και

καθυστερήσεις στην έκδοση αδειών λειτουργίας των επιχειρήσεων και αυξάνουν το κόστος. Υπάρχουν επίσης συγκεκριμένα εμπορικά επαγγέλματα, δραστηριότητες ή θέματα όπως τα ωράρια λειτουργίας, το σύστημα των εκπνώσεων-προσφορών, τα περιθώρια κέρδους κλπ., τα οποία εμπλέκονται στη λειτουργία επιμέρους αγορών και τα οποία πρέπει να αντιμετωπισθούν, ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες ανταγωνισμού. Ανοικτά παραμένουν επίσης θέματα που σχετίζονται με την επίπτωση του εμπορίου στη διαμόρφωση των τιμών πώλησης και θέματα ακρίβειας που προκύπτουν από την υιοθέτηση πολιτικών περιορισμού του ανταγωνισμού (συναλλαγές μεταξύ των εταιρειών του ίδιου πολυεθνικού ομίλου, απαγόρευση των παράλληλων εισαγωγών). Όμως η ευρύτατη διεύθυνση εισαγόμενων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ύπαρξη τέτοιων πρακτικών μάλλον αποτελεί την εξαίρεση.

Η απόδοση ενεργητικού στο χονδρικό εμπόριο το 2008 ανέρχεται στο 2,4% και μεταξύ των επιμέρους κλάδων του χονδρικού εμπορίου κυμαίνεται από 2,2% (46.2) έως 4,7% (46.1). Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων ανέρχεται στο 9,5% και μεταξύ των κλάδων κυμαίνεται από 9,0% (46.2) έως 17,3% (46.4). Η ρευστότητα ανέρχεται στο 130,9% και μεταξύ των κλάδων κυμαίνεται από 93,3% (46.1) έως 135,5% (46.4). Η δανειακή πίεση ανέρχεται στο 74,6% και μεταξύ των κλάδων κυμαίνεται από 57,2% (46.1) έως 77,0% (46.4). Το περιθώριο καθαρού κέρδους ανέρχεται στο 1,8%, δηλαδή λαμβάνει τη χαμηλότερη τιμή της περιόδου 1999-2008 και μεταξύ των κλάδων κυμαίνεται από 1,6% (46.2) έως 9,0% (46.1). Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων των επιμέρους κλάδων δεν παρατηρείται υψηλή συστηματική κερδοφορία με ελάχιστες εξαιρέσεις.

Τα σχετικά υψηλά μερίδια αγοράς ορισμένων μεγαλύτερων μονάδων σε ορισμένους υποκλάδους του χονδρικού εμπορίου, που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι ευνοείται η άσκηση μονοπωλιακών πρακτικών και η εξασφάλιση υπερπροσόδων, διογκώνουν μάλλον το ρόλο των μεγάλων μονάδων, στο βαθμό που δεν είναι πάντοτε εύκολο να συνεκτιμηθεί το μερίδιο των μικρομεσαίων. Επιπλέον το εμπόριο διακινεί κατά κύριο λόγο διεθνώς εμπορεύσιμα, σε σχέση με τα οποία η εξασφάλιση υπερπροσόδων με πρακτικές περιορισμού του ανταγωνισμού ακόμα και όταν πρόκειται για υποκλάδους, όπου το μερίδιο των μεγάλων μονάδων είναι υψηλό, είναι πολύ δύσκολη λόγω της ευχέρειας εισαγωγών, οι οποίες δεν παρεμποδίζονται πλέον ούτε από συναλλαγματικούς περιορισμούς ούτε από τους πολυποίκιλους προστατευτικούς φραγμούς που υπήρχαν παλαιότερα.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του χονδρικού εμπορίου κινούνται σε χαμηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου. Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 12,0% (κυμάνθηκε από 10,6% το 2007 έως 18,3% το 2000), ενώ ο δεύτερος στο 18,4% (κυμάνθηκε από 15,9% το 2004 έως 23,9% το 2000). Χαμηλός είναι επίσης και ο δείκτης Herfindahl, ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,006 (κυμάνθηκε από 0,005 το 2007 και το 2004 έως 0,012 το 2000).

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του χονδρικού εμπορίου έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης (46.1) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (41,1% και 53,8%, αντίστοιχα), ενώ έλλειψη συγκέντρωσης δείχνει ο δείκτης Herfindahl, οποίος ανέρχεται στο 0,055. Οι αντίστοιχοι δείκτες του χονδρικού εμπορίου ακατέργαστων γεωργικών πρώτων υλών και ζώντων ζώων (46.2) κινούνται σε σχετικά υψηλά (34,9% και 47,6%, αντίστοιχα), ενώ ο δείκτης Herfindahl (0,064) δείχνει έλλειψη συγκέντρωσης. Οι δείκτες του χονδρικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού (46.3) κινούνται σε χαμηλά επίπεδα (11,0% και 17,7%), ενώ χαμηλός είναι και ο δείκτης Herfindahl (0,008). Οι δείκτες του χονδρικού εμπορίου ειδών οικιακής χρήσης (46.4) κινούνται σε χαμηλά επίπεδα (8,0% και 13,6%), χαμηλός είναι επίσης και ο δείκτης Herfindahl (0,005). Οι δείκτες του χονδρικού εμπορίου εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων (46.5) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα (33,7% και 49,5%), ενώ ο δείκτης Herfindahl (0,052) δείχνει έλλειψη συγκέντρωσης. Οι δείκτες του χονδρικού εμπορίου άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών (46.6) κινούνται σε χαμηλά επίπεδα (8,4% και 14,0%), χαμηλός είναι επίσης και ο δείκτης Herfindahl (0,005). Οι δείκτες του άλλου ειδικευμένου χονδρικού εμπορίου (46.7) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα (33,5% και 50,5%), ενώ ο δείκτης Herfindahl (0,040) δείχνει έλλειψη συγκέντρωσης. Οι δείκτες του μη ειδικευμένου χονδρικού εμπορίου (46.9) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα (36,6% και 42,2%), ενώ ο δείκτης Herfindahl (0,069) δείχνει έλλειψη συγκέντρωσης.

Επισημαίνεται ότι οι χαμηλοί δείκτες που υπολογίσθηκαν τόσο για το σύνολο του εμπορίου όσο και για τους επιμέρους τομείς αποτυπώνουν μια καλή εικόνα για τη λειτουργία του ανταγωνισμού στον κλάδο, ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι η ευρύτητα του κλάδου και οι διαφορετικές συνθήκες που επικρατούν στις επιμέρους αγορές προϊόντων υποδεικνύουν ότι η ανάλυση θα πρέπει να προχωρήσει περαιτέρω και να εξετασθούν οι ειδικές συνθήκες των επιμέρους αγορών. Έτσι θα αναδειχθούν δραστηριότητες ή θέματα που είναι κρίσιμα στην κάθε αγορά αλλά χάνονται στην ευρύτητα της προσέγγισης. Κάτι τέτοιο κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς από το άνοιγμα των αγορών και την αύξηση του ανταγωνισμού αναμένεται αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων, τόνωση της απασχόλησης, συγκράτηση των τιμών και βελτίωση των παρεχόμενων στον καταναλωτή προϊόντων και υπηρεσιών.

Βιβλιογραφία

- ALPHA BANK, «Το Εμπόριο: Σημαντικός Παραγωγικός Κλάδος της Ελληνικής Οικονομίας», *ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ*, Ιούνιος 2009, τεύχ. 109.
- Eurostat, *European Business, Facts and Figures*, 2009.
- Eurostat, *News Release Euroindicators*, 17/2009- 4/2/2009.
- Κώτση Α., Βλάμης Π., Ευθυμιάδης Τ., Κανελλόπουλος Κ., Παναγόπουλος Γ., 2009, *Το Διανεμητικό Εμπόριο στην Ελλάδα*, ΚΕΠΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Αγάπη Κώτση*

Σύνοψη

Το λιανικό εμπόριο αποτελεί ένα σημαντικό τομέα της ελληνικής οικονομίας τόσο από άποψη συμμετοχής του στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία όσο και την απασχόληση. Σύμφωνα με τα αναθεωρημένα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών η συμμετοχή του λιανικού εμπορίου στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία αυξήθηκε από 4,8% σε 6,5% (13.780 εκατ. €), ενώ η συμμετοχή του λιανικού εμπορίου από 10,9% σε 11,6% (545.067 άτομα).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Διαρθρωτικής Έρευνας του Εμπορίου της ΕΛΣΤΑΤ το 2007 το λιανικό εμπόριο διαθέτει το 63,5% των επιχειρήσεων του διανεμητικού εμπορίου, απασχολεί το 54,4% των εργαζομένων, πραγματοποιεί το 32,8% του κύκλου εργασιών και παράγει το 37,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου. Οι δραστηριότητες του λιανικού εμπορίου είναι πιο ισόρροπα καταναμημένες μεταξύ των περιφερειών της χώρας σε σχέση με τις αντίστοιχες του χονδρικού εμπορίου και στις δύο περιφέρειες, όπου βρίσκονται τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, το 2007 πραγματοποιείται το 59,5% του κύκλου εργασιών (έναντι 76,2% στο χονδρικό εμπόριο). Στην περιφέρεια Αττικής παράγεται το 51,3% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου, πραγματοποιείται το 45,9% του κύκλου εργασιών και το 49,7% των επενδύσεων, απασχολείται το 43,1% των απασχολούμενων στον κλάδο και λειτουργούν το 31,9% των επιχειρήσεων. Αντίστοιχα στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας παράγεται το 13,3% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου, πραγματοποιείται το 13,6% του κύκλου εργασιών και το 13,8% των επενδύσεων, απασχολείται το 15,5% των απασχολούμενων στον κλάδο και λειτουργούν το 18,8% των επιχειρήσεων.

Σημαντική είναι η συμβολή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου και ιδιαίτερα των πολύ μικρών (απασχολούν έως 9 άτομα), σε όλα τα βασικά οικονομικά μεγέθη. Σχεδόν το σύνολο των επιχειρήσεων του τομέα ανήκουν στην κατηγορία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (μόνο 53 από τις

* Ευχαριστώ θερμά την κ. Τζ. Καβουνίδη, τον κ. Κ. Κανελλόπουλο και τον κ. Ι. Χολέζα για τα σχόλια και τις εύστοχες παρατηρήσεις τους στη διαδικασία διαμόρφωσης του τελικού κειμένου.

194.164 επιχειρήσεις απασχολούν περισσότερα από 250 άτομα το 2007), των οποίων η συμμετοχή στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανέρχεται στο 77,4%, στον κύκλο εργασιών στο 79,6% και στην απασχόληση στο 85,9%. Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις παράγουν το 42,9% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του λιανικού εμπορίου στην Ελλάδα, διαθέτουν 97,8% των επιχειρήσεων, απασχολούν το 66,5% των απασχολουμένων και πραγματοποιούν το 49,5% του κύκλου εργασιών. Ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου αυξήθηκε κατά 82,3% κατά την περίοδο 2000-2007, ενώ ο κύκλος εργασιών των πολύ μικρών παρουσίασε τη μικρότερη αύξηση (33,7%).

Όπως αναφέρθηκε και στο Κεφάλαιο 14 (χονδρικό εμπόριο), ένα ευρύ νομικό πλαίσιο ρυθμίζει τη λειτουργία του εμπορίου, ώστε να καλυφθούν όλες οι λειτουργίες των αγορών τόσο από την πλευρά του εμπορίου όσο και από την πλευρά των καταναλωτών. Ωστόσο το ισχύον θεσμικό πλαίσιο δεν φαίνεται να εμποδίζει την ελευθερία εισόδου κάθε ενδιαφερόμενου στο λιανικό εμπόριο, όπως επιβεβαιώνουν και οι εξελίξεις των τελευταίων χρόνων, αν και εξακολουθούν να υπάρχουν εμπόδια και γραφειοκρατικές διαδικασίες, τα οποία δημιουργούν προβλήματα και καθυστερήσεις στην έκδοση αδειών λειτουργίας των επιχειρήσεων και αυξάνουν το κόστος. Αν εξαιρέσει κανείς τα διοικητικά ή νομοθετικά εμπόδια που αφορούν στα φαρμακεία, τα περίπτερα και τα καταστήματα πώλησης άρτου, ο κλάδος συνολικά δεν μπορεί να χαρακτηριστεί προστατευμένος ή κλειστός.

Οι νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στις αγορές κατά τα τελευταία χρόνια με τη λειτουργία των πολυκαταστημάτων και των εμπορικών κέντρων, διαμορφώνουν δυσανάλογες συνθήκες για τις μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες κυριαρχούν στο χώρο του λιανικού εμπορίου και αναπτύσσεται συχνά έντονος προβληματισμός για τον κίνδυνο συρρίκνωσής τους και την ανάγκη χωροθέτησης των δραστηριοτήτων των μεγάλων μονάδων.

Άλλα ζητήματα που έχουν απασχολήσει τον κλάδο είναι το παράνομο εμπόριο, οι χορηγούμενες εκπτώσεις από τους προμηθευτές προς το λιανικό εμπόριο και το ωράριο λειτουργίας των καταστημάτων. Το παράνομο εμπόριο δεν φαίνεται να αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά παρά τις δυσμενείς επιπτώσεις που προκαλεί στη γενική εικόνα των πόλεων, στην ομαλή λειτουργία του στεγασμένου εμπορίου, στις λαϊκές αγορές και στους κατόχους νόμιμης άδειας υπαίθριους πωλητές και παρά το γεγονός ότι υπάρχουν σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις για τον έλεγχο και τη λήψη διοικητικών μέτρων, την αρμοδιότητα για την εφαρμογή των οποίων έχουν οι δημοτικές αρχές. Οι χορηγούμενες εκπτώσεις από τους προμηθευτές προς το λιανικό εμπόριο, και οι επιπτώσεις τους στις τιμές έχουν απασχολήσει τους αρμόδιους για τον έλεγχο των τιμών φορείς, ενώ η Επιτροπή Ανταγωνισμού ελέγχει τις σχέσεις και τους όρους συμβολαίων μεταξύ επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου και προμηθευτών, δηλαδή αν υπάρχουν μυστικές ρήτρες που απαγορεύουν παράλληλες εισαγωγές με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται υψηλότερες τιμές λιανικής από εκείνες που ισχύουν στο εξωτερικό.

Το ωράριο λειτουργίας των εμπορικών καταστημάτων και των καταστημάτων τροφίμων αποτελεί πάντα επίκαιρο ζήτημα που επηρεάζει το

σύνολο της οικονομίας, καθώς αλλαγές στο ωράριο μπορούν να επιφέρουν αλλαγές στις καταναλωτικές συνήθειες, την απασχόληση και τις εργασιακές συνθήκες, στη συνολική προσφορά και ζήτηση αγαθών, τις εγχώριες και άμεσες ξένες επενδύσεις κ.ά. Το ερώτημα που συχνά τίθεται είναι αν το ωράριο θα πρέπει να διευρυνθεί περισσότερο και αν τα καταστήματα θα λειτουργούν τις Κυριακές ή αν θα υπάρξει πλήρης απελευθέρωση του ωραρίου. Έχουν εκφραστεί αντικρουόμενες απόψεις για το θέμα αυτό και υπάρχουν συνεχείς διαφωνίες μεταξύ των ενδιαφερομένων, καθώς το ζήτημα του ωραρίου είναι σύνθετο και ούτε η διεθνής εμπειρία έχει καταλήξει σε ενιαία συμπεράσματα για τις επιπτώσεις.

Η απόδοση ενεργητικού στο λιανικό εμπόριο το 2008 ανέρχεται στο 4,7% (κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 2,4% το 2002 έως 5,3% το 2007), είναι χαμηλότερη σε σχέση με τα δύο προηγούμενα χρόνια, ενώ μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου κυμαίνεται από -1,1% (47.1¹) έως 5,8% (47.2). Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων το 2008 ανέρχεται στο 18,8% (κατά την ίδια περίοδο κυμαίνεται από 9,7% το 2002 έως 21,5% το 2007), είναι χαμηλότερη σε σχέση με τα 2 προηγούμενα χρόνια, ενώ μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου κυμαίνεται από -11,9% (47.9) έως 19,6% (47.7). Η ρευστότητα το 2008 ανέρχεται στο 89,1%, κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 85,7% το 2004 έως 101,9% το 2001, και μεταξύ των επιμέρους κλάδων από 68,9% (47.1) έως 126,4% (47.5). Η δανειακή πίεση το 2008 ανέρχεται στο 75,1%, κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 71,3% το 1999 έως 77,0% το 2006 και μεταξύ των επιμέρους κλάδων από 64,6% (47.5) έως 97,4% (47.9). Το περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 ανέρχεται στο 3,2%, κυμαίνεται από 1,5% το 2002 έως 3,5% το 2007 και μεταξύ των επιμέρους κλάδων από -0,7% (47.2) έως 6,9% (47.5). Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων των επιμέρους κλάδων δεν παρατηρείται υψηλή συστηματική κερδοφορία με ελάχιστες εξαιρέσεις.

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου το λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (47.1) παρουσιάζει υψηλότερη του μέσου απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων και δανειακή πίεση και χαμηλότερη ρευστότητα και περιθώριο καθαρού κέρδους. Το λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.2) παρουσιάζει αρνητική απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων και περιθώριο καθαρού κέρδους, υψηλότερη ρευστότητα και δανειακή πίεση. Το λιανικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα (47.4) παρουσιάζει χαμηλότερη απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων και περιθώριο καθαρού κέρδους και υψηλότερη ρευστότητα και δανειακή πίεση. Το λιανικό εμπόριο άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.5) παρουσιάζει υψηλότερη ρευστότητα κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, υψηλότερη απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων και περιθώριο καθαρού κέρδους κατά τα τελευταία χρόνια και χαμηλότερη δανειακή πίεση. Το λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα (47.6) παρουσιάζει χαμηλότερη απόδοση ενεργητικού, απόδοση

¹ Για τους κωδικούς βλέπε υποσημείωση 3.

ίδιων κεφαλαίων και περιθώριο καθαρού κέρδους και χαμηλότερη ρευστότητα και δανειακή πίεση. Το λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (47.7) παρουσιάζει υψηλότερη απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων, περιθώριο καθαρού κέρδους και ρευστότητα και χαμηλότερη δανειακή πίεση (τα τελευταία χρόνια). Το λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών παρουσιάζει χαμηλότερη (ή αρνητική) απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων και περιθώριο καθαρού κέρδους και υψηλότερη ρευστότητα και δανειακή πίεση.

Τα σχετικά υψηλά μερίδια αγοράς ορισμένων μεγαλύτερων μονάδων σε ορισμένους υποκλάδους του λιανικού εμπορίου, που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι ευνοείται η άσκηση μονοπωλιακών πρακτικών και η εξασφάλιση υπερπροσόδων, στο βαθμό που το μερίδιο των μικρομεσαίων είναι μάλλον υποεκτιμημένο και υπάρχει ευχέρεια εισαγωγών, δεν φαίνεται να ισχύει, ενώ η υιοθέτηση πρακτικών περιορισμού των εισαγωγών μάλλον αποτελεί την εξαίρεση

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του λιανικού εμπορίου κινούνται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου. Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 27,2% (κυμάνθηκε από 21,6% το 2001 έως 30,1% το 2003/04), ενώ ο δεύτερος στο 39,6% (κυμάνθηκε από 33,8% το 2001 έως 41,6% το 2003). Χαμηλός είναι επίσης ο δείκτης Herfindahl, ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,029 (κυμάνθηκε από 0,022 το 2001 και το 2004 έως 0,032 το 2005).

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου σε έξι από τους επιμέρους κλάδους του λιανικού εμπορίου: στο λιανικό εμπόριο καυσίμων κίνησης σε ειδικευμένα καταστήματα (47.3), στο λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών (47.9) 75,1% και 90,0% αντίστοιχα, στο λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα (47.6) 62,6% και 83,6% αντίστοιχα, στο λιανικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα (47.4) 55,5% και 65,9% αντίστοιχα, στο λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (47.1) 45,7% και 65,7% αντίστοιχα, στο λιανικό εμπόριο άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.5) 38,9% και 45,0% αντίστοιχα.

Έλλειψη συγκέντρωσης δείχνει ο δείκτης Herfindahl για το σύνολο του κλάδου και για τρεις επιμέρους κλάδους (47.1, 47.2, 47.7), μέτρια συγκέντρωση για άλλους τρεις επιμέρους κλάδους (47.4, 47.5, 47.6) και υψηλή συγκέντρωση για το λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών (47.9).

Επισημαίνεται η ανάγκη περαιτέρω ανάλυσης των επιμέρους αγορών και εξέτασης των ειδικών συνθηκών, ώστε να βγουν στο προσκήνιο δραστηριότητες ή θέματα που πιθανόν είναι κρίσιμα στην κάθε αγορά, αλλά ίσως χάνονται στη γενικότητα της προσέγγισης.

15.1. Λιανικό εμπόριο

15.1.1. Γενικά

Το λιανικό εμπόριο αποτελούσε και εξακολουθεί να αποτελεί ένα πολύ σημαντικό τομέα της ελληνικής οικονομίας τόσο από άποψη συμμετοχής του στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία όσο και την απασχόληση. Οι εξελίξεις λοιπόν στον τομέα βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, καθώς επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη συνολικότερη αναπτυξιακή πορεία της χώρας. Ο τομέας του λιανικού εμπορίου εξελίσσεται συνεχώς με την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, την απελευθέρωση των διεθνών αγορών και τη μεταβολή των καταναλωτικών προτιμήσεων και των αναγκών. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων σημαντικές αλλαγές έχουν γίνει σε όλους τους επιμέρους τομείς του λιανικού εμπορίου, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό καθόρισαν τη μορφή και τη δομή των αγορών.

Οι λιανικές πωλήσεις γίνονται είτε σε εξειδικευμένα καταστήματα είτε σε μη εξειδικευμένα (πολυκαταστήματα). Μεταξύ των χωρών μελών της Ε.Ε. διαφέρει σημαντικά η διάρθρωση του λιανικού εμπορίου καθώς, κυρίως στις νότιες χώρες, κυριαρχούν τα εξειδικευμένα καταστήματα, ενώ στις βόρειες παρουσιάζεται συγκέντρωση σε μεγάλα καταστήματα (υπεραγορές, εμπορικά κέντρα εκτός πόλης). Στην Ελλάδα παρά τις σημαντικές εξελίξεις που έγιναν από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και κυρίως από την αρχή της τρέχουσας δεκαετίας, εξακολουθούν να κυριαρχούν τα εξειδικευμένα καταστήματα. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat (2009²) μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. η Ελλάδα εμφανίζει το υψηλότερο μερίδιο κύκλου εργασιών σε εξειδικευμένα καταστήματα (66,0%) στο σύνολο του λιανικού εμπορίου, ενώ στον κλάδο του εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού είναι από τις χώρες (μαζί με την Ισπανία) που εμφανίζει υψηλό μερίδιο κύκλου εργασιών σε εξειδικευμένα καταστήματα. Το 2007 στην Ελλάδα το 33,5% των πωλήσεων τροφίμων ποτών και καπνού προέρχεται από εξειδικευμένα καταστήματα (τα οποία παράγουν το 33,8% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας και απασχολούν το 41,4% των απασχολούμενων), ενώ στην Ε.Ε. ο αντίστοιχος μέσος όρος είναι περίπου 15,0% (κυμαίνεται από 6,0% στις Βαλτικές χώρες και τη Σλοβενία έως 43,1% στη Μάλτα). Σημειώνεται ότι οι πωλήσεις των μη εξειδικευμένων καταστημάτων τροφίμων μπορεί να περιλαμβάνουν και σημαντική αναλογία μη τροφίμων.

Σημαντικές αλλαγές παρατηρήθηκαν στον τομέα του λιανικού εμπορίου στη χώρα μας από τη δεκαετία του 1980, οπότε ξεκίνησε η λειτουργία υπεραγορών τροφίμων (σούπερ μάρκετ) και βαθμιαία η εγκατάσταση ξένων λιανικών αλυσίδων, κυρίως στο χώρο των τροφίμων. Παράλληλα στη λιανική αγορά λειτούργησαν πολυκαταστήματα με τη μορφή αλυσίδων, τα οποία καλύπτουν τις περισσότερες περιφέρειες της χώρας και τα οποία προσφέρουν στον καταναλωτή μεγάλη ποικιλία αγαθών με την οργάνωση ειδικών τμημάτων.

² Eurostat, *European Business, Facts and Figures*, 2009.

Οι καταναλωτές στρέφονται προς τα καταστήματα αυτά καθώς παρέχουν ποικιλία προϊόντων (υψηλής ή χαμηλής ποιότητας, με επώνυμα ή μη προϊόντα) και πλήθος ειδών, σε συμφέρουσες τιμές, ενώ συχνά εφαρμόζουν πολιτικές προσφορών για την προσέλκυση πελατών.

Στα μέσα της δεκαετίας του 2000 παρατηρήθηκε μεγάλης κλίμακας είσοδος ξένων επιχειρήσεων (εμπορικών σημάτων) στο χώρο της ένδυσης, του οικιακού εξοπλισμού και των ηλεκτρικών ειδών και είσοδος εκπτώτικων αλυσίδων, ενώ η εισροή ξένων εμπορικών επιχειρήσεων συνεχίστηκε αμείωτη, παρά το γεγονός ότι σε επίπεδο παραγωγής οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα εξακολουθούν να είναι σε χαμηλό επίπεδο. Η υψηλή μέση εγχώρια κατανάλωση στη χώρα μας αποτελούσε κίνητρο για τις ξένες επιχειρήσεις, οι οποίες είτε στόχευαν στην επέκτασή τους σε νέες αγορές είτε έβλεπαν τα μερίδιά τους στις υφιστάμενες αγορές να ωριμάζουν και αναζητούσαν διέξοδο για να συνεχίσουν να αναπτύσσονται.

Ταυτόχρονα τη δεκαετία του 2000 παρατηρείται αύξηση των επενδύσεων σε εμπορικά κέντρα και συγκεντρωμένες αγορές (χώροι με πολλαπλές χρήσεις πέραν των εμπορικών όπως ψυχαγωγικές, αθλητικές κλπ.), ενώ οι προοπτικές για τη συνέχιση της υλοποίησης και άλλων τέτοιων επενδύσεων στη χώρα μας και μάλιστα πέραν της Περιφέρειας Αθηνών και Θεσσαλονίκης, όπου καταρχήν δημιουργήθηκαν εμπορικά κέντρα, φαίνεται να είναι θετικές. Η Ελλάδα υστερούσε σε εμπορικά κέντρα μέχρι πρόσφατα και ακόμη και σήμερα οι χώροι στα εμπορικά κέντρα είναι περιορισμένοι (στην Ελλάδα ανά 1.000 κατοίκους αντιστοιχούν 50 τ.μ. εμπορικών κέντρων, ενώ ο σχετικός μέσος όρος στην Ευρώπη είναι 250 τ.μ.). Από την πλευρά των επιχειρηματιών τα εμπορικά κέντρα και οι συγκεντρωμένες αγορές είναι ελκυστικές, καθώς αφενός προσφέρουν λύση σε ό,τι αφορά την εξεύρεση κατάλληλου ακινήτου και αφετέρου διευκολύνουν την ανάδειξη της επιχείρησής τους σε ένα χώρο υψηλής προσέλευσης και προβολής.

Η επέκταση των πολυκαταστημάτων, οι οργανωμένες επενδύσεις στο λιανικό εμπόριο, με τη δημιουργία εμπορικών κέντρων και συγκεντρωμένων αγορών, και η είσοδος εκπτώτικων αλυσίδων διαμορφώνουν νέες συνθήκες στη λιανική αγορά και ενδέχεται να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στη λειτουργία της (κατανομή εμπορικής δραστηριότητας, συγκέντρωση, απασχόληση, τιμές, ωράρια καταστημάτων κλπ).

Το λιανικό εμπόριο, επισκευή οικιακών συσκευών σύμφωνα με τη Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας (NACE Rev.1)³ περιλαμβάνει επτά επιμέρους κλάδους:

³ Στην ανάλυση που ακολουθεί χρησιμοποιούνται και στοιχεία από πηγές στις οποίες οι κλάδοι έχουν καταταγεί με βάση τη νεότερη Ταξινόμηση ΣΤΑΚΟΔ 2008 (NACE Rev.2), στην οποία οι επιμέρους κλάδοι του εμπορίου ορίζονται ως εξής:

- Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (47.1/521).
- Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.2/522).
- Λιανικό εμπόριο καυσίμων κίνησης σε ειδικευμένα καταστήματα (47.3).

- Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (521).
- Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών, καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα (522).
- Λιανικό εμπόριο ιατροφαρμακευτικών ειδών, καλλυντικών και ειδών τουαλέτας σε καταστήματα (523).
- Λιανικό εμπόριο καινούργιων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (524).
- Άλλο λιανικό εμπόριο καινούργιων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (525).
- Λιανικό εμπόριο μεταχειρισμένων ειδών σε καταστήματα (526).
- Λιανικό εμπόριο που δεν διενεργείται σε καταστήματα (527).

Στην ανάλυση που ακολουθεί γίνεται προσπάθεια να εκτιμηθεί η έκταση του ανταγωνισμού στον τομέα του λιανικού εμπορίου και στους επιμέρους κλάδους του (κατά τριψήφιο κωδικό). Οι διαφορετικές κατηγορίες προϊόντων που εμπορεύονται, καθώς και η διαφορετική φύση και οργάνωση των επιμέρους αγορών των διαφόρων κλάδων του λιανικού εμπορίου, δυσχεραίνουν την ανάλυση του κλάδου συνολικά και καθιστούν δύσκολη την εξαγωγή συμπερασμάτων, επειδή αποκρύπτουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επιμέρους αγορών. Ακόμα και στην ανάλυση των επιμέρους κλάδων (κατά τριψήφιο κωδικό) εντοπίζονται επιμέρους αγορές προϊόντων με ιδιαίτερες συνθήκες και χαρακτηριστικά, οι οποίες χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης. Ωστόσο, μια συνολική εικόνα είναι πάντοτε χρήσιμη.

Στο πρώτο μέρος του κεφαλαίου εξετάζονται οι εξελίξεις στον τομέα του λιανικού εμπορίου με στόχο να προσδιορισθεί η συμβολή του στην αναπτυξιακή πορεία της ελληνικής οικονομίας με βάση είτε τα εθνικολογιστικά στοιχεία είτε στοιχεία από την Ετήσια Διαρθρωτική Έρευνα του Εμπορίου της ΕΛΣΤΑΤ.⁴ (από το 2000 και μετά). Στη συνέχεια εξετάζονται οι εξελίξεις σε κάθε επιμέρους τομέα του λιανικού εμπορίου (κατά τριψήφιο κωδικό) και γίνεται προσπάθεια να αποτυπωθούν η αναπτυξιακή συμβολή του, η δομή της επιμέρους αγοράς, το

-
- Λιανικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα (47.4).
 - Λιανικό εμπόριο άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.5).
 - Λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα (47.6).
 - Λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (47.7).
 - Λιανικό εμπόριο σε υπαίθριους πάγκους και αγορές (47.8/527).
 - Λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών (47.9/527).

Σημαντικότερη αλλαγή σε σχέση με την προηγούμενη κατάταξη είναι η ένταξη στον κλάδο του λιανικού εμπορίου καυσίμων κίνησης σε ειδικευμένα καταστήματα (47.3), το οποίο στην προηγούμενη κατάταξη περιλαμβανόταν στον κλάδο των οχημάτων (50/45).

⁴ Τα στοιχεία της έρευνας αυτής είναι λεπτομερή και δίνουν τη δυνατότητα να αναλυθεί ο τομέας περαιτέρω (τριψήφιοι κωδικοί, περιφέρειες, μέγεθος επιχειρήσεων κ.λπ.), να υπολογισθούν δείκτες επίδοσης και να γίνουν συγκρίσεις με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς αντίστοιχη πληροφόρηση και συγκρίσιμοι δείκτες (υπολογίζονται με την ίδια μεθοδολογία) για τις χώρες αυτές διατίθενται από τη Eurostat.

ισχύον θεσμικό πλαίσιο, οι συνθήκες ανταγωνισμού και να υπολογισθούν δείκτες συγκέντρωσης.

15.1.2. Συμμετοχή του λιανικού εμπορίου στο ΑΕΠ και την απασχόληση

Σύμφωνα με τα αναθεωρημένα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του λιανικού εμπορίου το 2008 ανέρχεται σε 13.780 εκατ.€ (σε τρέχουσες τιμές) και η συμμετοχή του στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία αυξήθηκε από 4,8% το 2000 σε 6,5% το 2008 (Πίνακας 14.1). Σημαντική είναι επίσης η συμμετοχή του λιανικού εμπορίου στην απασχόληση, η οποία το 2008 ανέρχεται σε 545.067 άτομα (από 462.123 άτομα το 2000) ή 11,6% της συνολικής απασχόλησης. Η απασχόληση στο λιανικό εμπόριο εμφανίζει υπολογίσιμο δυναμισμό, μικρότερο βέβαια του χονδρικού εμπορίου. Την περίοδο 2000-2008 αυξήθηκε κατά 17,9% έναντι 10,6% που αυξήθηκε η συνολική απασχόληση.

Οι μισθωτοί στο λιανικό εμπόριο αυξήθηκαν από 189.223 άτομα το 2000 σε 232.272 το 2008 (αύξηση κατά 22,8% έναντι 17,7% της συνολικής απασχόλησης), ωστόσο η συμμετοχή τους στην απασχόληση του λιανικού εμπορίου παραμένει σχετικά σταθερή. Το λιανικό εμπόριο παρουσιάζει χαμηλότερη συμμετοχή μισθωτών (42,6%) τόσο σε σύγκριση με το σύνολο της οικονομίας (64,9%) όσο και σε σχέση με το διανεμητικό εμπόριο (54,1%) και τους άλλους κλάδους του (53,1% στο εμπόριο οχημάτων, 73,1% στο χονδρικό εμπόριο) κατά την περίοδο 2000-2008. Την ίδια περίοδο υψηλότερη σε σχέση με το σύνολο της οικονομίας (35,1%) είναι η συμμετοχή των αυτοαπασχολούμενων στο λιανικό εμπόριο (57,4%).

Κατά την περίοδο 2000-2008 σημειώθηκε αύξηση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του λιανικού εμπορίου κατά 138,0% έναντι 75,0% στο σύνολο της οικονομίας (και 124,8% του εμπορίου) και της απασχόλησης κατά 17,9% έναντι 10,6%, αντίστοιχα. Υψηλότερες ήταν οι αυξήσεις τόσο στον αριθμό των μισθωτών (22,8% έναντι 17,7%) όσο και των αυτοαπασχολούμενων (14,6% έναντι μείωσης 0,4%).

Αυξητική ήταν η πορεία της παραγωγικότητας εργασίας (προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο) του λιανικού εμπορίου (αυξήθηκε από 12,5 χιλ.€ το 2000 σε 25,3 χιλ.€ το 2008), ωστόσο εξακολουθεί να είναι χαμηλότερη σε σύγκριση με την αντίστοιχη του συνόλου της οικονομίας (44,8 χιλ. € το 2008) και των άλλων κλάδων του εμπορίου. Αυξητική ήταν επίσης η πορεία του μέσου κόστους εργασίας του λιανικού εμπορίου (από 11,8 χιλ.€ το 2000 σε 20,6 χιλ.€ το 2007), ωστόσο εξακολουθεί να είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο του συνόλου της οικονομίας (25,8 χιλ.€) και των άλλων κλάδων του εμπορίου (22,7 χιλ. € στο χονδρικό εμπόριο, 21,7 χιλ. € στο εμπόριο οχημάτων).

Ο τομέας του λιανικού εμπορίου αναπτύσσεται δυναμικά σε όλες τις χώρες της ΕΕ-27 και εξακολουθεί να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, στην Ελλάδα όμως η συνεισφορά του στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας (σε όρους προστιθέμενης αξίας, απασχόλησης) είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η

συμμετοχή του στην προστιθέμενη αξία ανέρχεται στο 13,2% της προστιθέμενης αξίας του μη χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας (έναντι 7,5% στην ΕΕ-27). Μεταξύ των κλάδων του εμπορίου το λιανικό εμπόριο διαθέτει το 63,5% των επιχειρήσεων, απασχολεί το 54,4% των εργαζομένων στον κλάδο, παράγει το 37,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας και πραγματοποιεί το 32,8% του κύκλου εργασιών. Ο κύκλος εργασιών του λιανικού εμπορίου (52) της Ελλάδας το 2005 αποτελούσε το 2,3% του συνολικού κύκλου εργασιών του λιανικού εμπορίου στην Ε.Ε.-27. Το Ηνωμένο Βασίλειο παρουσίαζε το μεγαλύτερο κύκλο εργασιών στο λιανικό εμπόριο (18,3%), ακολουθούμενο από τη Γαλλία (17,3%), τη Γερμανία (16,4%) και την Ιταλία (10,0%).

Με βάση τα στοιχεία της Ετήσιας Διαρθρωτικής Έρευνας του Εμπορίου της ΕΛΣΤΑΤ, το 2007 λειτουργούσαν 194.164 επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου (521-527), η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία των οποίων ανερχόταν σε 9.362.810 χιλ.€, απασχολούσε 535.058 άτομα και ο κύκλος εργασιών ανερχόταν σε 56.393.465 χιλ.€. Η ένταξη του λιανικού εμπορίου καυσίμων στην κατηγορία του λιανικού εμπορίου (52) αντί του κλάδου εμπορίας οχημάτων (50/505) ανεβάζει τον αριθμό των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου σε 200.839 επιχειρήσεις (+6.675 επιχειρήσεις), την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε 9.852.753 χιλ.€ (+489.943 χιλ.€), τη μέση ετήσια απασχόληση σε 556.159 άτομα (+21.101 άτομα) και τον κύκλο εργασιών σε 63.836.704 χιλ.€ (+7.443.239 χιλ.€).

15.1.3. Κατανομή βασικών μεγεθών

Μεταξύ των κλάδων

Η ευρύτερη κατηγορία των καταστημάτων λιανικής πώλησης ειδών εκτός διατροφής (κωδικοί κλάδων 5212+523+524+525), που περιλαμβάνει τα πολυκαταστήματα με διάφορα προϊόντα και περισσότερο εξειδικευμένα καταστήματα όπως φαρμακεία, καταστήματα ειδών ένδυσης κλπ., είναι η σημαντικότερη κατηγορία του λιανικού εμπορίου στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2000-2007. Η κατηγορία αυτή των καταστημάτων παράγει το 59,1% της προστιθέμενης αξίας, πραγματοποιεί το 53,4% του κύκλου εργασιών, απασχολεί το 55,0% των απασχολούμενων και συγκεντρώνει το 55,4% των επιχειρήσεων. Ο κλάδος καταστημάτων ειδών διατροφής, που αφορά το εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε εξειδικευμένα καταστήματα (522) και σε καταστήματα στα οποία τα προϊόντα αυτά κυριαρχούν (5211), είναι ο αμέσως επόμενος μεγάλος υποκλάδος του λιανικού εμπορίου, ο οποίος το 2007 παράγει το 31,9% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του τομέα, πραγματοποιεί το 38,1% του κύκλου εργασιών, απασχολεί το 33,1% των εργαζομένων και διαθέτει το 29,4% των επιχειρήσεων.

Ο κλάδος καταστημάτων εκτός διατροφής με συμμετοχή 59,0% στην προστιθέμενη αξία και 50,6% στον κύκλο εργασιών του λιανικού εμπορίου, είναι ο σημαντικότερος κλάδος και στην Ε.Ε, σύμφωνα με σχετική μελέτη της Ε.Ε. για

το λιανικό εμπόριο στην Ευρώπη (Eurostat, 2006⁵) ακολουθούμενος από το εμπόριο καταστημάτων ειδών διατροφής με συμμετοχή 34,1% στην προστιθέμενη αξία και 44,0% στον κύκλο εργασιών του κλάδου. Σε λίγες μόνο ευρωπαϊκές χώρες το εμπόριο καταστημάτων ειδών διατροφής υπερέιχε των καταστημάτων ειδών εκτός διατροφής (στη Λιθουανία σε σχέση και με την προστιθέμενη αξία, τον κύκλο εργασιών και την απασχόληση και στη Γαλλία σε σχέση μόνο με τον κύκλο εργασιών).

Στην Ελλάδα ο κλάδος τροφίμων παρουσιάζει σταθερή ανοδική πορεία, η οποία οφείλεται κυρίως στους υψηλούς ρυθμούς αύξησης των πωλήσεων στα μεγάλα καταστήματα τροφίμων σε βάρος των ειδικευμένων καταστημάτων διατροφής, ποτών και καπνού, τα οποία, όπως και στα κράτη της Ε.Ε., παρουσιάζουν διαρκώς μειούμενους έως αρνητικούς ρυθμούς πωλήσεων.

Η είσοδος νέων επιχειρηματιών στον τομέα και η επέκτασή τους στην περιφέρεια τα τελευταία χρόνια φαίνεται να δικαιολογούν τις αυξανόμενες πωλήσεις των πολυκαταστημάτων με ρυθμούς αρκετά υψηλούς. Στην Ελλάδα αυξανόμενες πωλήσεις παρουσιάζει επίσης ο κλάδος των ειδών οικιακού εξοπλισμού, ενώ ο κλάδος της ένδυσης-υπόδησης κινείται με χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης, οι οποίοι ωστόσο ξεπερνούν τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς. Ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς αύξησης πωλήσεων παρουσιάζει ο κλάδος των φαρμακευτικών προϊόντων και καλλυντικών, σε αντίθεση με τη συνεχώς φθίνουσα πορεία του αντίστοιχου κλάδου σε μέσο ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς και ο κλάδος των βιβλίων και ειδών γραφείου, λόγω του ότι περιλαμβάνει το εμπόριο ηλεκτρονικών υπολογιστών, του λογισμικού και των αναλώσιμων προϊόντων τους.

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου (52) το λιανικό εμπόριο καινούργιων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (524) παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συμμετοχή σε όλα τα βασικά μεγέθη (Πίνακας 15.1, Διάγραμμα 15.1). Το 2007 ο υποκλάδος αυτός παράγει το 48,0% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου, διαθέτει το 49,8% των επιχειρήσεων, απασχολεί το 48,1% των εργαζομένων στον κλάδο και πραγματοποιεί το 43,2% του κύκλου εργασιών. Δεύτερος υποκλάδος στη σειρά κατάταξης είναι το λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (521), μεγάλο μέρος των οποίων αφορά στην εμπορία των τροφίμων, με αρκετά μικρότερη συμμετοχή σε όλα τα μεγέθη. Ο υποκλάδος αυτός παράγει το 24,8% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου, διαθέτει το 14,2% των επιχειρήσεων, απασχολεί το 21,1% των εργαζομένων στον κλάδο και πραγματοποιεί το 27,8% του κύκλου εργασιών. Το λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα (522) αντίστοιχα παράγει το 10,8% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου, διαθέτει το 15,3% των επιχειρήσεων, απασχολεί το 13,7% των εργαζομένων στον κλάδο και πραγματοποιεί το 12,8% του κύκλου εργασιών.

⁵ Eurostat, *Retail trade, in the European Union*, 8/2006.

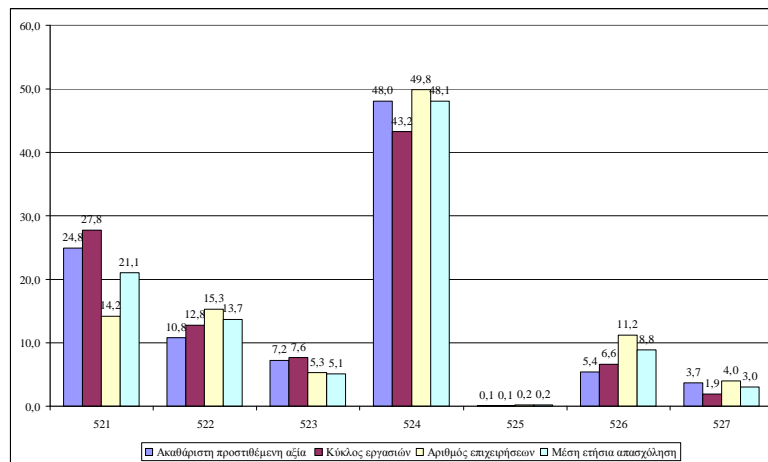
ΠΙΝΑΚΑΣ 15.1
Ποσοστιαία κατανομή βασικών μεγεθών μεταξύ των επιμέρους κλάδων
του λιανικού εμπορίου, 2000-2007

Κλάδος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία</i>								
521	21,5	20,6	29,2	21,8	25,0	26,9	24,0	24,8
522	11,0	11,7	12,3	14,5	12,7	10,9	11,0	10,8
523	5,2	6,4	5,7	6,0	6,3	8,3	6,1	7,2
524	42,8	44,1	43,4	45,3	46,0	46,4	48,2	48,0
525	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
526	16,5	14,4	7,1	9,3	7,2	4,9	7,0	5,4
527	2,8	2,7	2,2	3,0	2,8	2,6	3,6	3,7
52	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Σύνολο	5.277.268	6.501.476	6.956.118	10.763.131	9.160.763	7.590.687	8.352.800	9.362.810
<i>Κύκλος εργασιών (χωρίς ΦΠΑ)</i>								
521	21,7	21,9	27,3	27,9	27,1	26,6	26,4	27,8
522	10,9	11,5	12,9	11,4	12,0	13,3	13,6	12,8
523	5,1	5,9	5,6	5,7	5,8	6,8	7,4	7,6
524	42,0	42,7	43,7	44,9	44,7	43,7	43,6	43,2
525	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
526	17,1	15,1	7,8	7,4	7,6	7,5	6,9	6,6
527	2,9	2,8	2,5	2,5	2,6	2,1	2,1	1,9
52	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Σύνολο	30.934.729	32.840.273	41.431.993	41.707.974	42.111.620	49.012.774	52.110.312	56.393.465
<i>Σύνολο επιχειρήσεων</i>								
521	11,0	11,6	13,7	14,0	14,4	13,3	13,8	14,2
522	12,6	13,2	15,7	15,7	15,8	15,4	15,4	15,3
523	5,2	5,6	5,8	5,9	5,9	4,9	5,1	5,3
524	44,3	45,3	49,3	49,3	49,1	50,4	50,0	49,8
525	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
526	22,5	20,1	11,5	11,1	10,8	11,5	11,4	11,2
527	4,0	4,0	3,8	3,8	3,7	4,2	4,0	4,0
52	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Σύνολο	178.699	172.712	181.661	187.181	196.301	195.327	196.475	194.164
<i>Μέση ετήσια απασχόληση</i>								
521	17,2	17,4	22,4	22,3	21,4	20,0	20,2	21,1
522	11,5	12,1	14,1	13,1	13,7	14,3	14,4	13,7
523	5,2	5,7	5,6	5,7	5,8	5,1	5,0	5,1
524	43,2	44,2	45,4	46,7	46,7	47,5	47,9	48,1
525	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
526	19,2	17,0	9,2	9,0	9,1	9,7	9,1	8,8
527	3,4	3,3	3,0	3,0	3,1	3,2	3,2	3,0
52	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Σύνολο	439.406	443.702	492.478	482.709	478.987	505.692	518.677	535.058

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15.1

Κατανομή βασικών οικονομικών μεγεθών του λιανικού εμπορίου μεταξύ των επιμέρους κλάδων, 2007

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

Μεταξύ των περιφερειών

Το 45,9% του κύκλου εργασιών του λιανικού εμπορίου το 2007 πραγματοποιείται στην περιφέρεια Αττικής, η οποία παράγει το 51,3% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, διαθέτει 31,9% των επιχειρήσεων, απασχολεί το 43,1% των απασχολουμένων και πραγματοποιείται το 49,7% των επενδύσεων (Κώτση κ.ά, 2009⁶). Αντίστοιχα το 13,6% του κύκλου εργασιών πραγματοποιείται στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (η οποία παράγει το 13,3% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, διαθέτει το 18,8% των επιχειρήσεων, απασχολεί το 15,5% των απασχολουμένων και πραγματοποιείται το 13,8% των επενδύσεων).

Ο κύκλος εργασιών του λιανικού εμπορίου στις υπόλοιπες περιφέρειες κυμαίνεται από 1,2% (στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου), έως 10,4% (στην περιφέρεια Κρήτης). Στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας πραγματοποιείται το 6,3% του κύκλου εργασιών του λιανικού εμπορίου, στην περιφέρεια Θεσσαλίας το 3,9%, στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας το 3,7%, στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου το 3,6%, στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης το 3,1%, στην περιφέρεια Πελοποννήσου το 2,9%, στην περιφέρεια Ιόνιων Νησιών το 2,1%, στην περιφέρεια Ηπείρου το 2,0% και στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας το 1,3%. Φαίνεται ότι οι δραστηριότητες του λιανικού εμπορίου είναι περισσότερο ισόρροπα κατανεμημένες μεταξύ των περιφερειών της χώρας, σε σχέση με τις αντίστοιχες του χονδρικού εμπορίου, και στις δύο περιφέρειες, όπου βρίσκονται τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, πραγματοποιείται το 59,5% του κύκλου εργασιών (έναντι 76,2%).

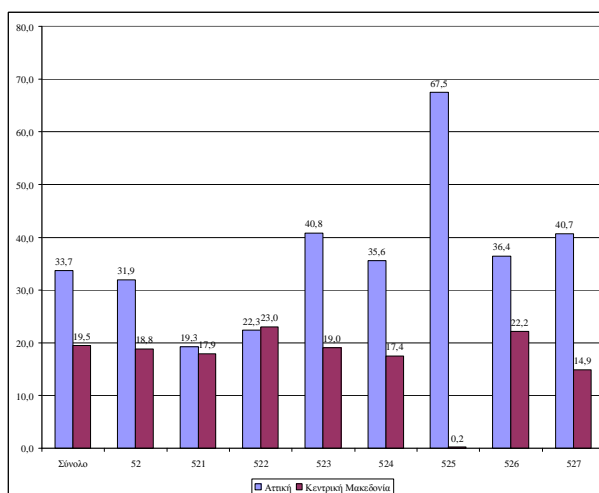
Στο Διάγραμμα 15.2 εμφανίζεται η κατανομή των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου και των επιμέρους κλάδων του στις Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής

⁶ Κώτση Α., Βλάμης Π., Ευθυμιάδης Τ., Κανελλόπουλος Κ., Παναγόπουλος Γ., 2009, *Το Διανεμητικό Εμπόριο στην Ελλάδα*, ΚΕΠΕ.

Μακεδονίας το 2007. Στην Αττική συγκεντρώνεται το 33,7% των επιχειρήσεων του διανεμητικού εμπορίου και το 31,9% των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου. Μεταξύ των επιμέρους κλάδων η συγκέντρωση των επιχειρήσεων στην Αττική κυμαίνεται από 19,3% στο λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (521) μέχρι 67,5% στο άλλο λιανικό εμπόριο καινούριων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (525). Τα αντίστοιχα ποσοστά των άλλων κλάδων είναι: το 40,8% του κλάδου 523, το 40,7% του κλάδου 527, το 36,4% του κλάδου 526, το 35,6% του κλάδου 524 και το 22,3% του κλάδου 522. Αντίστοιχα στην Κεντρική Μακεδονία συγκεντρώνεται το 19,5% των επιχειρήσεων του διανεμητικού εμπορίου και το 18,8% των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου. Μεταξύ των επιμέρους κλάδων η συγκέντρωση των επιχειρήσεων στην Κεντρική Μακεδονία κυμαίνεται από 0,2% στο άλλο λιανικό εμπόριο καινούριων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (525) μέχρι 23,0% στο λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών, καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα (522). Τα αντίστοιχα ποσοστά των άλλων κλάδων είναι: το 17,9% του κλάδου 521, το 19,0% του κλάδου 523, το 17,4% του κλάδου 524, το 22,2% του κλάδου 526 και το 14,9%, του κλάδου 527.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15.2

Βαθμός συγκέντρωσης αριθμού επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου κατά υποκλάδο, Αττική- Κεντρική Μακεδονία, 2007

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2007.

Κατά τάξεις μεγέθους απασχόλησης και κατά τάξεις μεγέθους κύκλου εργασιών της επιχείρησης

Σημαντική είναι η συμβολή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου σε όλα τα βασικά οικονομικά μεγέθη (Πίνακας 15.2). Σχεδόν το σύνολο των επιχειρήσεων του τομέα ανήκουν στην κατηγορία αυτή (μόνο 53 από τις 194.164 επιχειρήσεις είναι μεγάλες το 2007), ενώ στο 77,4% ανέρχεται η συμμετοχή τους στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, στο 79,6% στον κύκλο εργασιών και στο 85,9% στην απασχόληση.

Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (απασχολούν έως 9 άτομα) παράγουν το 42,9% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του λιανικού εμπορίου στην Ελλάδα, διαθέτουν το 97,8% των επιχειρήσεων, απασχολούν το 66,5% των

απασχολουμένων και κάνουν το 49,5% του κύκλου εργασιών. Οι μικρές επιχειρήσεις (απασχολούν 10-49 άτομα) παράγουν το 25,9% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του λιανικού εμπορίου στην Ελλάδα, διαθέτουν 2,1% των επιχειρήσεων, απασχολούν το 14,8% των απασχολουμένων και πραγματοποιούν το 24,4% του κύκλου εργασιών. Οι μεσαίες επιχειρήσεις (απασχολούν 50-249 άτομα) παράγουν το 8,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του λιανικού εμπορίου στην Ελλάδα, διαθέτουν 0,1% των επιχειρήσεων, απασχολούν το 4,6% των απασχολουμένων και πραγματοποιούν το 5,7% του κύκλου εργασιών. Οι μεγάλες επιχειρήσεις (απασχολούν 250 και άνω άτομα) παράγουν το 22,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του λιανικού εμπορίου στην Ελλάδα, ανέρχονται σε 53, απασχολούν το 14,1% των απασχολουμένων και πραγματοποιούν το 20,4% του κύκλου εργασιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.2

Ποσοστιαία κατανομή βασικών μεγεθών του λιανικού εμπορίου κατά τάξεις μεγέθους απασχόλησης, 2000-2007

Τάξεις μεγέθους απασχόλησης	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία								
έως 9 άτομα	62,6	59,0	56,8	78,0	67,0	40,5	47,1	42,9
10-49 άτομα	12,9	15,1	8,4	5,7	7,6	16,0	18,4	25,9
50-249 άτομα	6,7	7,4	7,0	4,3	12,3	10,8	17,8	8,6
250 και άνω άτομα	17,8	18,6	27,8	11,9	13,1	32,6	16,8	22,6
Λιανικό εμπόριο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Κύκλος εργασιών								
έως 9 άτομα	67,5	65,2	64,9	66,1	68,2	50,9	51,5	49,5
10-49 άτομα	10,9	10,9	7,1	6,7	8,3	13,3	15,2	24,4
50-249 άτομα	4,9	7,5	5,0	5,1	4,8	6,6	18,9	5,7
250 και άνω άτομα	16,7	16,4	23,0	22,1	18,7	29,1	14,4	20,4
Λιανικό εμπόριο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Αριθμός επιχειρήσεων								
έως 9 άτομα	98,5	98,5	99,0	99,1	99,0	98,3	98,1	97,8
10-49 άτομα	1,4	1,3	0,9	0,8	0,9	1,5	1,5	2,1
50-249 άτομα	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1
250 και άνω άτομα								
Λιανικό εμπόριο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Μέση ετήσια απασχόληση								
έως 9 άτομα	77,9	75,5	76,5	78,4	79,7	66,8	69,4	66,5
10-49 άτομα	8,9	8,7	5,3	4,7	6,3	10,4	10,9	14,8
50-249 άτομα	3,2	5,8	3,8	3,5	3,4	5,0	10,0	4,6
250 και άνω άτομα	10,1	9,9	14,5	13,4	10,7	17,7	9,7	14,1
Λιανικό εμπόριο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

Ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου αυξήθηκε κατά 82,3% κατά την περίοδο 2000-2007 (Πίνακας 15.3), ενώ ο κύκλος εργασιών των πολύ μικρών παρουσίασε τη μικρότερη αύξηση (33,7%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.3

Εξέλιξη κύκλου εργασιών λιανικού εμπορίου κατά τάξεις μεγέθους απασχόλησης, 2000-2007

Μέγεθος απασχόλησης	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
έως 9 άτομα	100,0	102,5	128,8	131,9	137,4	119,5	128,5	133,7
10-49 άτομα	100,0	106,3	87,0	83,2	103,9	193,5	234,4	406,8
50-249 άτομα	100,0	163,2	137,2	141,4	133,6	213,7	650,7	212,0
250 και άνω άτομα	100,0	104,3	184,6	178,5	152,8	276,9	145,8	223,5
Λιανικό εμπόριο	100,0	106,2	133,9	134,8	136,1	158,4	168,5	182,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Εμπορίου, 2000-2007.

Ανάλογες είναι οι διαπιστώσεις αν εξετάσουμε την πορεία του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων κατά μέγεθος του κύκλου εργασιών (Πίνακας 15.4). Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (με κύκλο εργασιών κάτω από 1 εκατ.€) εμφανίζουν τη χαμηλότερη αύξηση κατά την περίοδο 2000-2007.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.4

Εξέλιξη κύκλου εργασιών λιανικού εμπορίου κατά τάξεις μεγέθους κύκλου εργασιών, 2000-2007

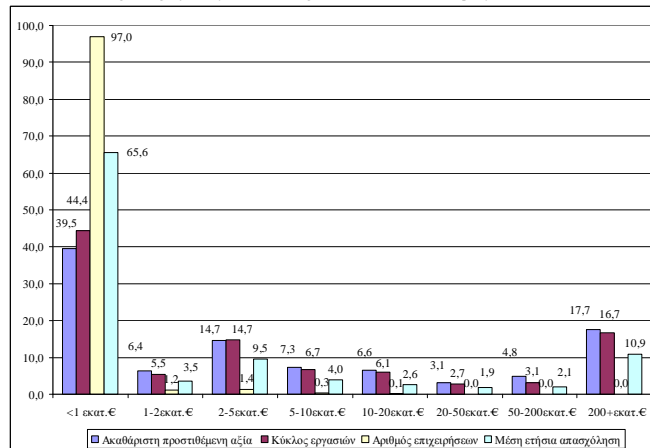
Τάξεις μεγέθους κύκλου εργασιών (εκατ. €)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<1 εκατ. €	100,0	99,5	122,2	124,0	130,2	105,2	112,3	117,5
1-2 εκατ. €	100,0	113,4	117,0	122,4	126,8	254,7	225,0	195,6
2-5 εκατ. €	100,0	126,4	113,1	123,9	129,0	339,3	339,2	637,2
5-10 εκατ. €	100,0	130,6	103,8	109,2	115,0	135,3	398,4	492,7
10-20 εκατ. €	100,0	119,4	123,6	109,6	117,1	177,8	655,2	524,0
20-50 εκατ. €	100,0	133,1	142,6	138,5	144,6	193,6	343,4	153,2
50-200 εκατ. €	100,0	144,6	192,6	162,7	129,2	182,7	61,3	132,3
200+ εκατ. €	100,0	93,6	192,8	197,5	174,4	345,1	255,4	281,2

Πηγή: Eurostat, Δικτυακός Τόπος.

Σημαντική είναι η συμμετοχή των μικρών επιχειρήσεων (με κύκλο εργασιών κάτω από 1 εκατ. €), οι οποίες ανέρχονται σε 188.348 (97,0% του κλάδου) σε όλα τα βασικά μεγέθη καθώς απασχολούν το 65,6% των απασχολουμένων, παράγουν το 39,5% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας και πραγματοποιούν το 44,4% του κύκλου εργασιών (Διάγραμμα 15.3). Σημαντική είναι εξάλλου η συμβολή των 17 μεγάλων επιχειρήσεων (με κύκλο εργασιών από 200 εκατ. € και άνω) οι οποίες απασχολούν το 10,9% των απασχολουμένων, παράγουν το 17,7% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας και πραγματοποιούν το 16,7% του κύκλου εργασιών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15.3

Ποσοστιαία κατανομή βασικών οικονομικών μεγεθών του λιανικού εμπορίου κατά τάξεις μεγέθους κύκλου εργασιών, 2007

Πηγή: Eurostat, Δικτυακός Τόπος.

Εξελίξεις στο δείκτη κύκλου εργασιών και το δείκτη όγκου

Σταθερά ανοδική παρουσιάζεται η πορεία του κύκλου εργασιών στο λιανικό εμπόριο στη χώρα μας, όπως και στην ΕΕ (Eurostat, 2008⁷), κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου 2000-2007 (Πίνακας 15.5). Οι εξελίξεις στον τομέα του λιανικού εμπορίου θεωρούνται δείκτης για τη δραστηριότητα και κυρίως για την κατανάλωση των νοικοκυριών (ο κύκλος εργασιών του αποτελεί το 40% της συνολικής κατανάλωσης) και χρησιμοποιείται για μακροοικονομικές προβλέψεις για την εξέλιξη του ΑΕΠ. Κατά την περίοδο αυτή ο δείκτης κύκλου εργασιών εμφάνισε ταχεία άνοδο (σημειώθηκαν αυξήσεις από 4,9% έως 10,9% το χρόνο), αρκετά υψηλότερη από την αντίστοιχη του μέσου όρου των χωρών της ΕΕ-25, όπου σημειώθηκαν αυξήσεις από 2,0% έως 5,0% περίπου το χρόνο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.5

Δείκτης κύκλου εργασιών στο λιανικό εμπόριο, ΕΕ-25, Ελλάδα 1995-2007

Έτος	Δείκτης		Μεταβολή	
	ΕΕ-25	Ελλάδα	ΕΕ-25	Ελλάδα
1995	85,77	66,68	-	-
1996	87,47	73,27	2,0	9,9
1997	89,54	79,43	2,4	8,4
1998	92,95	85,95	3,8	8,2
1999	96,04	90,17	3,3	4,9
2000	100,00	100,01	4,1	10,9
2001	104,79	107,88	4,8	7,9
2002	107,88	117,84	2,9	9,2
2003	110,62	127,08	2,5	7,8
2004	114,08	134,98	3,1	6,2
2005	116,68	143,01	2,3	5,9
2006	120,64	158,51	3,4	10,8
2007	124,66	167,47	3,3	5,7

Πηγή: Eurostat, Δικτυακός Τόπος.

⁷ Eurostat, «Focus on the turnover index of services», *Statistics in focus*, 39/2008.

Μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών καταστημάτων, τα μεγάλα καταστήματα τροφίμων παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αύξηση στον κύκλο εργασιών με δεύτερα στη σειρά κατάταξης τα πολυκαταστήματα (Πίνακας 15.6). Στο 2,2% ανέρχεται η αύξηση του γενικού δείκτη το 2008 έναντι του 2007, η οποία έχει προέλθει από αύξηση του αντίστοιχου δείκτη των καταστημάτων ειδών διατροφής (4,5%), ενώ ο δείκτης των καταστημάτων ειδών εκτός διατροφής παραμένει σχεδόν σταθερός (αύξηση 0,1%). Υψηλούς ρυθμούς αύξησης παρουσιάζει ο κλάδος των βιβλίων και ειδών γραφείου (περιλαμβάνει το εμπόριο ηλεκτρονικών υπολογιστών, του λογισμικού και των αναλώσιμων προϊόντων τους), ο κλάδος των φαρμακευτικών προϊόντων- καλλυντικών και ο κλάδος των ειδών οικιακού εξοπλισμού, ενώ ο κλάδος της ένδυσης- υπόδησης κινείται σε χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης. Ειδικότερα, τα μεγάλα καταστήματα τροφίμων παρουσιάζουν αύξηση 5,4%, τα καταστήματα φαρμακευτικών προϊόντων-καλλυντικών 4,7% και τα πολυκαταστήματα 3,6%, ενώ μειώσεις παρατηρούνται στα καταστήματα ειδών οικιακού εξοπλισμού (-3,4%) και ένδυσης- υπόδησης (-3,0%).

Αρνητική είναι η μεταβολή του γενικού δείκτη το 2009 έναντι του 2008 (-7,1%) και αρνητικές οι μεταβολές όλων των μηνών του 2009 σε σχέση με τους αντίστοιχους του 2008, με εξαίρεση το Δεκέμβριο κατά τον οποίο εμφανίζεται μικρή αύξηση (0,6%). Μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών καταστημάτων τρεις κατηγορίες εμφανίζουν αυξήσεις (τροφίμων-ποτών-καπνού 1,2%, φαρμακευτικών προϊόντων-καλλυντικών 3,7%, ένδυσης- υπόδησης 3,9%), ενώ οι υπόλοιπες εμφανίζουν μειώσεις (τα μεγάλα καταστήματα τροφίμων -4,1%, τα πολυκαταστήματα -9,4%, των ειδών οικιακού εξοπλισμού -14,2%, των βιβλίων-χαρτικών -21,5% και οι πωλήσεις εκτός καταστημάτων -3,9%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.6

Μεταβολή μέσω ετήσιων δεικτών κύκλου εργασιών στο λιανικό εμπόριο κατά είδος επιχείρησης, 2001-2009

Έτος	Γενικός δείκτης	Μεγάλα κατ/τα τροφίμων	Πολυκαταστήματα	Τρόφιμα- Ποτά- Καπνός	Φαρμακευτικά- Καλλυντικά	Ένδυση- Υπόδηση	Έπιπλα- Ηλ. είδη- Οικ. εξοπλισμός	Βιβλία- Χαρτικά- Λοιπά είδη	Πωλήσεις εκτός καταστημάτων
2001	7,9	9,6	8,1	8,1	6,8	6,1	4,4	5,4	1,1
2002	9,2	11,8	11,3	6,2	8,8	6,9	5,3	9,2	3,9
2003	7,9	12,4	8,9	5,4	9,5	2,9	4,1	10,7	3,8
2004	6,2	8,4	7,0	5,3	6,4	5,1	4,3	7,5	2,8
2005	5,9	6,3	4,8	3,2	6,5	5,9	5,2	5,9	1,1
2006	10,8	14,7	19,8	5,3	3,7	3,4	17,6	4,9	2,6
2007	5,7	6,0	4,5	2,2	2,8	4,1	7,4	8,0	2,9
2008	2,2	5,4	3,6	-0,1	4,7	-3,0	-3,4	2,2	6,3
2009	-7,1	-4,1	-9,4	1,2	3,7	3,9	-14,2	-21,5	-3,9

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Δελτίο Τύπου: Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Λιανικό Εμπόριο, 31/10/10.

Αρνητική είναι επίσης η μεταβολή του γενικού δείκτη όγκου πωλήσεων (Πίνακας 15.7) το 2008 έναντι του 2007 (-1,4%), περίπου στο ίδιο επίπεδο με την ευρωζώνη (-1,4%, Eurostat, 2009⁸) και του 2009 έναντι του 2008 (-9,3%) και

⁸ Eurostat, News Release Euroindicators, 17/2009- 4/2/2009.

αρνητικές οι μεταβολές όλων των μηνών του 2009 σε σχέση με τους αντίστοιχους του 2008, με εξαίρεση το Δεκέμβριο κατά τον οποίο εμφανίζεται μικρή αύξηση (1,4%). Μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών καταστημάτων δύο κατηγορίες εμφανίζουν αυξήσεις το 2009 έναντι του 2008 (φαρμακευτικών προϊόντων-καλλυντικών 2,1%, ένδυσης-υπόδησης 1,4%), ενώ οι υπόλοιπες εμφανίζουν μειώσεις (τα μεγάλα καταστήματα τροφίμων -6,7%, τα πολυκαταστήματα -11,1%, των τροφίμων-ποτών-καπνού -1,6%, των ειδών οικιακού εξοπλισμού -15,3% και των βιβλίων-χαρτικών -24,0%). Κατά την περίοδο 1996-2005 ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του όγκου των πωλήσεων στο λιανικό εμπόριο στη χώρα μας εμφάνισε ταχεία άνοδο (σημειώθηκαν αυξήσεις από 1,8% έως 9,3% το χρόνο), αρκετά υψηλότερη από την αντίστοιχη του μέσου όρου των χωρών της ΕΕ-25, όπου σημειώθηκαν αυξήσεις από 0,4% έως 2,9% το χρόνο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.7

Μεταβολή μέσων ετήσιων δεικτών όγκου στο λιανικό εμπόριο κατά είδος επιχείρησης, 2001-2009

Έτος	Γενικός δείκτης	Μεγάλα κατ/τα τροφίμων	Πολυκαταστήματα	Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	Ένδυση-Υπόδηση	Έπιπλα- Ηλ. είδη- Οικ. εξοπλισμός	Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη
2001	4,2	3,8	6,5	1,2	8,1	3	4,5	5,8
2002	4,8	6,3	8,5	0,4	6,7	3,5	4,6	5,3
2003	4,4	7,6	6,7	0,2	7,5	0,9	3,8	7,5
2004	4,5	7,5	5,8	4,7	5,2	1,4	4,0	4,8
2005	2,9	5,3	1,0	3,0	1,5	1,3	0,6	-1,1
2006	8,0	11,1	18,5	1,5	2,5	0,8	17,7	3,7
2007	2,3	2,0	2,7	-2,1	1,7	1,0	6,7	6,7
2008	-1,4	1,1	1,0	-4,6	2,6	-5,5	-4,3	-1,3
2009	-9,3	-6,7	-11,1	-1,6	2,1	1,4	-15,3	-24,0

Σημείωση: Για τις πωλήσεις εκτός καταστημάτων δεν υπολογίζεται δείκτης όγκου.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Δελτίο Τύπου: Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Λιανικό Εμπόριο, 31/8/2010.

15.1.4. Δείκτες

Εξετάζοντας τους δείκτες που αποτυπώνουν χαρακτηριστικά ή επιδόσεις του λιανικού εμπορίου στην Ελλάδα παρατηρούνται τα εξής⁹:

Αριθμός απασχολουμένων ανά επιχείρηση

Η Ελλάδα παρουσιάζει μικρότερο αριθμό απασχολουμένων ανά επιχείρηση στο λιανικό εμπόριο σε σύγκριση με τους άλλους κλάδους του διανεμητικού εμπορίου και τις χώρες της ΕΕ-27 (2,6 άτομα έναντι 4,6 κατά μέσο όρο) τόσο στο σύνολο όσο και στους επιμέρους κλάδους. Στους επιμέρους κλάδους ο αριθμός των απασχολουμένων κυμαίνεται από 2,0 άτομα (525) έως 3,9 άτομα (521). Το λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (521) είναι ο μόνος κλάδος που εμφανίζει ελαφρώς υψηλότερο αριθμό απασχολουμένων ανά επιχείρηση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, ενώ οι υπόλοιποι κλάδοι κινούνται πολύ κοντά στο μέσο όρο του λιανικού εμπορίου. Ο αριθμός

⁹ Βλέπε υποσημείωση 8.

εργαζομένων ανά επιχείρηση διαφοροποιείται μεταξύ των περιφερειών της χώρας και κυμαίνεται από 1,7 (Θεσσαλία) έως 3,3 (Αττική). Η Αττική άλλωστε είναι η μόνη περιφέρεια που παρουσιάζει υψηλότερη του μέσου τιμή.

Παραγωγικότητα εργασίας

Το λιανικό εμπόριο παρουσίασε τη μικρότερη παραγωγικότητα εργασίας (προστιθέμενη αξία ανά απασχολούμενο) σε σχέση με τους άλλους τομείς του διανεμητικού εμπορίου, όπως άλλωστε και στις χώρες της ΕΕ (22,9 χιλ.€ το 2005) τόσο για το σύνολο του κλάδου όσο και για όλους τους επιμέρους κλάδους. Η παραγωγικότητα εργασίας κυμάνθηκε από 12,0 χιλ.€ (2000) έως 22,3 χιλ.€ (2003) και μεταξύ των επιμέρους κλάδων από 9,6 χιλ.€ (525) έως 19,5 χιλ.€ (523). Η παραγωγικότητα των μισθωτών εμφανίζεται υψηλότερη από το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ-27 τόσο για το σύνολο του λιανικού εμπορίου (31,8 χιλ. € έναντι 28,8 χιλ. € το 2005) όσο και για τους επιμέρους κλάδους (με εξαίρεση τους κλάδους 525 και 526). Το 2005 η προστιθέμενη αξία του λιανικού εμπορίου (52) κάλυψε το κόστος προσωπικού κατά 127,1% στην ΕΕ-27, ενώ στην Ελλάδα κατά 94,7%. Η σταθμισμένη με το μέσο κόστος προσωπικού παραγωγικότητα εργασίας παρουσιάζεται χαμηλότερη στην Ελλάδα σε όλους τους υποκλάδους του λιανικού εμπορίου (521-527).

Όσο αυξάνεται το μέγεθος της επιχείρησης τόσο μεγαλύτερη είναι η παραγωγικότητα εργασίας, με εξαίρεση τις μεγάλες επιχειρήσεις τις περισσότερες χρονιές. Μεταξύ των περιφερειών της χώρας, μόνο η Αττική παρουσιάζει παραγωγικότητα εργασίας υψηλότερη του μέσου όρου και μόνο αποσπασματικά κάποιες περιφέρειες για μία ή δύο χρονιές.

Κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο

Ο κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο στο λιανικό εμπόριο είναι χαμηλότερος του μέσου όρου του εμπορίου (96,9 χιλ.€) και του μέσου όρου των χωρών της ΕΕ-27 (124,2 χιλ.€). Το λιανικό εμπόριο ιατροφαρμακευτικών ειδών, καλλυντικών και ειδών τουαλέτας σε καταστήματα (523) παρουσιάζει τον υψηλότερο κύκλο εργασιών ανά εργαζόμενο το 2005 και το 2006 (128,4 χιλ.€ και 146,7 χιλ. € αντίστοιχα), ενώ κατά την περίοδο 2000-2004 τον υψηλότερο κύκλο εργασιών ανά εργαζόμενο παρουσίαζε το λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (521) που ήταν και ο μόνος κλάδος που εμφάνιζε υψηλότερο του μέσου όρου κύκλο εργασιών ανά εργαζόμενο (με εξαίρεση τον 523 το 2001). Ο κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο αυξάνεται καθώς αυξάνεται το μέγεθος της επιχείρησης για όλη την περίοδο 2000-2005. Μεταξύ των περιφερειών ο κύκλος εργασιών ανά εργαζόμενο κυμαινόταν από 80,1 χιλ.€ (Ιόνια Νησιά) έως 106,1 χιλ.€ (Αττική), ενώ υψηλότερο του μέσου τιμές εμφανίζει μόνο η περιφέρεια Αττικής (και αποσπασματικά κάποια άλλη περιφέρεια 1-3 χρονιές, Κρήτη, Βόρειο Αιγαίο, Στερεά Ελλάδα).

Μέσο κόστος εργασίας

Το μέσο κόστος εργασίας στο λιανικό εμπόριο (52) είναι χαμηλότερο σε σύγκριση με τους άλλους κλάδους του εμπορίου, ενώ μεταξύ των επιμέρους κλάδων κυμάνθηκε από 14.700€ (526) έως 21.100€ (527). Το μέσο κόστος εργασίας στο λιανικό εμπόριο (52) είναι χαμηλότερο σε σύγκριση με το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ-27 σε όλους τους υποκλάδους, με εξαίρεση το λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα (522) το 2004 και το 2005 και το λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (521) το 2005.

Επενδύσεις ανά εργαζόμενο

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων, το λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (521) και το λιανικό εμπόριο καινούργιων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (524) παρουσιάζουν τις υψηλότερες επενδύσεις ανά απασχολούμενο (4,5 χιλ. €). Οι επενδύσεις ανά απασχολούμενο στο λιανικό εμπόριο στην Ελλάδα ήταν λίγο χαμηλότερες από το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ-27 (3,3 χιλ. € έναντι 3,4 χιλ. €) και χαμηλότερες σε τέσσερις από τους επιμέρους κλάδους (521, 525, 526, 527).

15.1.5. Θεσμικό πλαίσιο

Ένα ευρύ νομικό πλαίσιο ρυθμίζει τη λειτουργία του λιανικού εμπορίου, αντίστοιχο με αυτό που ισχύει και στο χονδρικό εμπόριο¹⁰, για να καλυφθούν όλες οι λειτουργίες των αγορών τόσο από την πλευρά των εμπόρων όσο και από την πλευρά των καταναλωτών.

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο δεν φαίνεται να εμποδίζει την ελευθερία εισόδου και εξόδου επιχειρήσεων και επαγγελματιών στο λιανικό εμπόριο. Το επιβεβαιώνουν άλλωστε οι εξελίξεις των τελευταίων χρόνων (είσοδος νέων παικτών, συγχωνεύσεις και εξαγορές, δημιουργία αλυσίδων και εμπορικών κέντρων). Ωστόσο εξακολουθούν να υπάρχουν εμπόδια και γραφειοκρατικές διαδικασίες, τα οποία δημιουργούν προβλήματα και καθυστερήσεις στην έκδοση αδειών λειτουργίας των επιχειρήσεων και αυξάνουν το κόστος.

Οι νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στις αγορές κατά τα τελευταία χρόνια, με τη λειτουργία των πολυκαταστημάτων και των εμπορικών κέντρων, διαμορφώνουν δυσανάλογες συνθήκες για τις μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες κυριαρχούν στο χώρο του λιανικού εμπορίου και αναπτύσσεται συχνά έντονος προβληματισμός για τον κίνδυνο συρρίκνωσής τους και την ανάγκη χωροθέτησης των δραστηριοτήτων των μεγάλων μονάδων, κάτι που βέβαια προβλέπεται στο σχετικό νόμο για τη λειτουργία των εμπορικών κέντρων (άρθρο 10 του Ν.3377/2005-Α'202/19.8.2005).

Άλλα ζητήματα που έχουν απασχολήσει τον κλάδο είναι το παράνομο εμπόριο, οι αλλαγές στον εμπορικό χάρτη των κέντρων των πόλεων και των

¹⁰ Σχετικές αναφορές έχουν γίνει στο Κεφάλαιο 14 στο οποίο εξετάζεται το χονδρικό εμπόριο.

εμπορικών συνοικιών και στην επαγγελματική στέγη, οι χορηγούμενες εκπτώσεις από τους προμηθευτές προς το λιανικό εμπόριο και το ωράριο λειτουργίας των καταστημάτων.

Το παράνομο εμπόριο, υπαίθριο, πλανόδιο ή στάσιμο, δεν φαίνεται να αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά παρά τις δυσμενείς επιπτώσεις που προκαλεί στη γενική εικόνα των πόλεων, στην ομαλή λειτουργία του στεγασμένου εμπορίου, στις λαϊκές αγορές και στους κατόχους νόμιμης άδειας υπαίθριους πωλητές και παρά το γεγονός ότι υπάρχουν σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις. Η πολιτεία με το Ν.3377/2005(ΦΕΚ202Α΄) και το Ν.3557/2007(ΦΕΚ100Α΄). θέσπισε τους όρους και τις προϋποθέσεις για την έκδοση σχετικών αδειών, καθώς και τους κανόνες άσκησης της υπαίθριας εμπορικής δραστηριότητας. Για την εξάλειψη φαινομένων παράνομου εμπορίου εκδόθηκε και η Υ.Α. αριθ.Κ1-188/2006 (ΦΕΚ66Β΄). Ωστόσο, σε αρκετούς δήμους εξακολουθούν να εμφανίζονται φαινόμενα παράνομου εμπορίου κοντά σε λαϊκές ή δημοτικές αγορές, σε κεντρικούς εμπορικούς δρόμους, σε πλατείες, σε ιστορικά μνημεία, και σε σταθμούς μέσων μαζικής μεταφοράς, με αποτέλεσμα τη δυσλειτουργία της αγοράς γενικότερα. Οι δημοτικές αρχές που έχουν την αρμοδιότητα για την εφαρμογή των διατάξεων σχετικά με τον έλεγχο και τη λήψη διοικητικών μέτρων (κατάσχεση εμπορευμάτων, καταστροφή ή διάθεση σε ευαγή ιδρύματα, καταβολή τέλους) δεν φαίνεται να αντιμετωπίζουν ικανοποιητικά το πρόβλημα. Στο ίδιο πλαίσιο ένα άλλο ζήτημα που απασχολεί το λιανικό εμπόριο είναι οι μεγάλες αλλαγές στον εμπορικό χάρτη του κέντρου της πρωτεύουσας και στις κεντρικές συνοικίες, αλλά και στην επαγγελματική στέγη (μεγάλος αριθμός ξενοίκιαστων εμπορικών καταστημάτων για πολλούς μήνες, κλειστές επιχειρήσεις σε κεντρικούς εμπορικούς δρόμους, λειτουργία καταστημάτων από μετανάστες).

Οι χορηγούμενες εκπτώσεις από τους προμηθευτές προς το λιανικό εμπόριο και οι επιπτώσεις τους στις τιμές έχει απασχολήσει τους αρμόδιους για τον έλεγχο των τιμών φορείς, ενώ η Επιτροπή Ανταγωνισμού ελέγχει τις σχέσεις και τους όρους συμβολαίων μεταξύ βιομηχανίας και λιανεμπορίου (λιανικών επιχειρήσεων και προμηθευτών) σε μια προσπάθεια να επιβεβαιώσει αν οι υψηλότερες τιμές που ισχύουν στην Ελλάδα για βασικά καταναλωτικά είδη οφείλονται σε μυστικές ρήτρες που απαγορεύουν παράλληλες εισαγωγές και με αυτό τον τρόπο διαμορφώνονται υψηλότερες τιμές λιανικής από εκείνες που ισχύουν στο εξωτερικό. Αυτό αποτελεί το δεύτερο στάδιο καθώς η Επιτροπή Ανταγωνισμού έχει ήδη ζητήσει και ερευνά τις συμφωνίες που έχουν συνάψει με τις εταιρείες του λιανεμπορίου όσες επιχειρήσεις εισάγουν ή παράγουν στην Ελλάδα διεθνή σήματα καταναλωτικών ειδών, ώστε να διαπιστώσει αν σε αυτές υπάρχουν ρήτρες αποκλειστικής εισαγωγής ή χρήσης του προϊόντος στην Ελλάδα. Ο νόμος προβλέπει επίσης ότι οι βιομηχανίες, οι εισαγωγείς και χονδρέμποροι που εκδίδουν καταλόγους με προϊόντα, στις περιπτώσεις που θέλουν να χορηγήσουν στους πελάτες τους εκπτώσεις (ποσοστιαίες ή χρηματικές, σε είδος αντιστοίχου της συναλλαγής ή που εμπεριέχονται στον

τιμοκατάλογο) στις τιμές των τιμοκαταλόγων υποχρεούνται να αναγράφουν τις εκπτώσεις στα τιμολόγια πώλησης (όχι μεταγενέστερα σε πιστωτικά σημειώματα), κατά τέτοιο τρόπο ώστε να προκύπτει η τελική τιμή πώλησης κάθε προϊόντος, ενώ ειδικότερες συμφωνίες για τη χορήγηση πρόσθετων οικονομικών παροχών που έχουν σχέση με την επίτευξη στόχων τζίρου κατά ορισμένα χρονικά διαστήματα, με την προβολή των ειδών, με προωθητικές ενέργειες κ.λπ. μπορούν να χορηγούνται με την προϋπόθεση ότι γνωστοποιούνται στις αρμόδιες υπηρεσίες της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου.

Αν εξαιρέσει κανείς τα φαρμακεία, τα περίπτερα και τα καταστήματα πώλησης άρτου, τα οποία παρουσιάζουν διοικητικά ή νομοθετικά εμπόδια στην οργάνωση άσκησης της δραστηριότητας, ο κλάδος συνολικά δεν φαίνεται να χαρακτηρίζεται προστατευμένος ή κλειστός. Ο αριθμός των περίπτρων (που εκτιμάται ότι το 2008 ξεπερνούν τις 15.000) είναι διοικητικά δεδομένος και η έκδοση νέων αδειών απαιτεί τη συνεργασία αρκετών Υπουργείων. Αρχικά δικαίωμα απόκτησης άδειας περιπτέρου είχαν μόνο οι ανάπηροι πολέμου, στη συνέχεια όμως προστέθηκαν και άλλες κατηγορίες στον κατάλογο των δικαιούχων (τραυματίες εν ώρα υπηρεσίας στα Σώματα Ασφαλείας και το στρατό κλπ.). Οι δικαιούχοι δεν λειτουργούν τα περίπτερα μόνοι τους, συνήθως τα παραχωρούν σε τρίτους και εισπράττουν ενοίκιο, το οποίο ποικίλλει ανάλογα με τη θέση που βρίσκεται και τον τζίρο που κάνει, και «αέρα» σε περίπτωση αλλαγής ενοικιαστή. Τα περίπτερα, τα ωράρια λειτουργίας των οποίων δεν υπόκεινται σε κανέναν θεσμικό περιορισμό, δεν μπορούν να πωλούν νόμιμα κάποια προϊόντα, ενώ η πώληση των προϊόντων καπνού θεωρούνται προνόμιο των περιπτέρων. Για τη λειτουργία των φαρμακείων ισχύουν δημογραφικοί και γεωγραφικοί περιορισμοί και λεπτομερείς ρυθμίσεις για τον καθορισμό των τιμών των φαρμάκων, των ωραρίων λειτουργίας, των εφημεριών και την είσοδο νέων στον κλάδο. Τα δε περιθώρια κέρδους χονδρικής (8,43%) και λιανικής (35%) των φαρμάκων φαίνεται ότι είναι από τα υψηλότερα στον ΟΟΣΑ. Πολλοί από τους περιορισμούς για τη λειτουργία των αρτοποιειών έχουν αρθεί, ωστόσο εξακολουθούν να υπάρχουν ανοιχτά θέματα με τη λειτουργία των πρατηρίων άρτου και την εμπορία άρτου και bake off από τα καταστήματα τροφίμων.

Οι εντυπωσιακές αλλαγές που έχουν γίνει στον κλάδο του λιανικού εμπορίου τις τελευταίες δεκαετίες (διεύρυνση ωραρίου λειτουργίας των καταστημάτων, μείωση παρεμβάσεων στον καθορισμό των τιμών κλπ.) φαίνεται να διαφοροποιούν τη διαπίστωση του ΟΟΣΑ, ότι στην Ελλάδα ο κλάδος του λιανικού εμπορίου εμφανίζει το 2003 σχετικά υψηλότερη ρυθμιστική παρέμβαση σε σχέση με πολλές άλλες χώρες μέλη του, η οποία μάλιστα εκτιμάται υψηλότερη το 2003 σε σχέση με το 1996.

Το ωράριο λειτουργίας των εμπορικών καταστημάτων και των καταστημάτων τροφίμων αποτελεί πάντα επίκαιρο ζήτημα που επηρεάζει το σύνολο της οικονομίας, καθώς αλλαγές στο ωράριο μπορούν να επιφέρουν αλλαγές στις καταναλωτικές συνήθειες, την απασχόληση και τις εργασιακές συνθήκες, στη συνολική προσφορά και ζήτηση αγαθών, τις εγχώριες και άμεσες ξένες

επενδύσεις κ.ά. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 η Αυστρία, η Γερμανία, η Δανία, η Ελλάδα, η Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο προχώρησαν σε νομοθετικές ρυθμίσεις οι οποίες προέβλεπαν τη ριζική απελευθέρωση ή τη διεύρυνση του ωραρίου λειτουργίας, ενώ η τάση διεύρυνσης συνεχίστηκε και την επόμενη δεκαετία. Στην Ελλάδα έχει καθιερωθεί ενιαίο ωράριο λειτουργίας σε εθνική κλίμακα με ορισμένες εξαιρέσεις, ενώ η τελευταία αλλαγή στη νομοθεσία με την οποία έγινε επιμήκυνση του ωραρίου¹¹ πραγματοποιήθηκε το 2005 (Ν.3377/2005-ΦΕΚ202/Α΄) Με βάση το νόμο αυτό η έναρξη λειτουργίας μπορεί να είναι στις 5:00, ενώ η μέγιστη επιτρεπόμενη ώρα λειτουργίας η 21:00 τις καθημερινές και 20:00 τα Σάββατα, ενώ δεν επιτρέπεται η λειτουργία τις Κυριακές. Δεν υφίστανται άλλοι περιορισμοί (πχ. ελάχιστες ώρες λειτουργίας), ενώ υπάρχουν εξαιρέσεις για συγκεκριμένες κατηγορίες καταστημάτων (γαλακτοπωλεία, κυλικεία, περίπτερα κ.ά.) ή καταστημάτων που εξυπηρετούν τουριστικές περιοχές.

Το ερώτημα που τίθεται συχνά είναι αν το ωράριο θα πρέπει να διευρυνθεί και αν θα πρέπει τα καταστήματα να λειτουργούν τις Κυριακές. Έχουν εκφραστεί αντικρουόμενες απόψεις για το θέμα αυτό και υπάρχουν συνεχείς διαφωνίες μεταξύ των ενδιαφερομένων, καθώς το ζήτημα του ωραρίου είναι σύνθετο και συνδέεται με ζητήματα ανταγωνισμού, αποτελεσματικότητας, απασχόλησης, κοινωνικών και πολιτιστικών συνηθειών, περιβαλλοντικών επιπτώσεων, καταναλωτικών συνηθειών κλπ. Είναι ένα θέμα για το οποίο ούτε η διεθνής εμπειρία έχει καταλήξει σε ενιαία συμπεράσματα.

Καταρχήν, οι επιπτώσεις από μια τέτοια ενέργεια εξαρτώνται και από το πώς οι καταναλωτές και τα εμπορικά καταστήματα θα αξιοποιήσουν το διευρυμένο ωράριο λειτουργίας, καθώς η πραγματική αντίδραση των καταναλωτών μπορεί να διαφέρει από τις απόψεις που εκφράζονται σε δημοσκοπήσεις (για τις προτιμήσεις και τις προθέσεις καταναλωτών), ενώ τα καταστήματα μπορεί να μην αξιοποιήσουν αυτή τη δυνατότητα. Οι εκπρόσωποι των μικρών καταστημάτων θεωρούν ότι θα δημιουργηθούν προβλήματα στις περισσότερες επιχειρήσεις (αύξηση κόστους λειτουργίας, αδυναμία των μικρών επιχειρήσεων να παραμείνουν στην αγορά κ.ά.), ότι είναι αμφίβολο εάν θα μπορούσε να αυξήσει και τον τζίρο με δεδομένη την τρέχουσα οικονομική κατάσταση, ενώ θα ισχυροποιήσει ακόμη περισσότερο το μερίδιο αγοράς των μεγάλων καταστημάτων σε βάρος των μικρών. Επιπλέον, έντονες συζητήσεις γίνονται σε σχέση με τις ενδεχόμενες μεταβολές στην απασχόληση και τις εργασιακές σχέσεις, καθώς η εμπειρία από άλλες χώρες δείχνει ότι οι επιπλέον ανάγκες σε υπαλληλικό προσωπικό καλύφθηκαν μέσω της αύξησης της μερικής απασχόλησης, ενώ υπήρξε και γενικότερη αντικατάσταση θέσεων πλήρους απασχόλησης από θέσεις μερικής απασχόλησης. Ένα άλλο επιχείρημα είναι η

¹¹ Προηγουμένως το ωράριο ρυθμιζόταν από την ΚΥΑ 1162/1997 που όριζε ως μέγιστη ώρα λειτουργίας 20:00 για το χειμώνα, 21:00 για το καλοκαίρι και 18:00 για το Σάββατο. Την πρωινή ώρα λειτουργίας καθόριζαν οι κατά τόπους φορείς.

(μέσω νόμου) προάσπιση του λεγόμενου “τρόπου ζωής”, κυρίως των οικογενειακών δεσμών.

Ο αντίλογος σε αυτά τα θέματα είναι ότι η διεύρυνση του ωραρίου θα διευκολύνει τους καταναλωτές στις αγορές, καθώς η μείωση των διαθέσιμων ωρών για πραγματοποίηση αγορών απαιτεί μεγαλύτερη ευελιξία ως προς τις ώρες πραγματοποίησης αγορών, θα αυξήσει την απασχόληση εξαιτίας της αύξησης των απαιτούμενων εργαζομένων, τα ζητήματα του ωραρίου εργασίας θα πρέπει να εξετάζονται ανεξάρτητα από τα ζητήματα του ωραρίου λειτουργίας, ότι τα μικρά καταστήματα διαθέτουν μεγαλύτερη ευελιξία γεγονός που δίδει συγκριτικό πλεονέκτημα, καθώς απευθύνονται σε συγκεκριμένο καταναλωτικό κοινό και, επομένως, μπορούν να λειτουργούν μόνο τις ώρες που εξυπηρετεί τους συγκεκριμένους πελάτες τους. Επίσης, ότι τα καταστήματα αποτελούν χώρους συνεύρεσης στους οποίους παρέχονται δυνατότητες για δραστηριότητες με τις οποίες μπορούν να αναπτυχθούν οι οικογενειακοί δεσμοί.

15.1.6. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Στο τμήμα αυτό εξετάζονται τα βασικά χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου. Ειδικότερα με βάση τους δημοσιευμένους ισολογισμούς των επιχειρήσεων του τομέα (1.921 επιχειρήσεις) υπολογίζονται πέντε χρηματοοικονομικοί δείκτες (απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων, ρευστότητα, δανειακή πίεση, περιθώριο καθαρού κέρδους) για το σύνολο του λιανικού εμπορίου κατά την περίοδο 1999-2008¹² (Πίνακας 15.8). Αντίστοιχα εξετάζονται και οι επιμέρους κλάδοι του λιανικού εμπορίου (κατά τριψήφιο κωδικό), ενώ οι ίδιοι χρηματοοικονομικοί δείκτες υπολογίζονται για τις οκτώ πρώτες σε μέγεθος (με βάση τις πωλήσεις) επιχειρήσεις του κάθε κλάδου για την περίοδο 1999-2008¹³.

Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα ανήκουν στον υποκλάδο λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (47.1), η πλειονότητα στον υποκλάδο λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα που πωλούν κυρίως τρόφιμα, ποτά ή καπνό (4711) και δύο επιχειρήσεις στον υποκλάδο άλλο λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (4719). Μόνο μία επιχείρηση ανήκει σε άλλο υποκλάδο, το λιανικό εμπόριο εξοπλισμού ήχου και εικόνας σε ειδικευμένα καταστήματα (4743), και καταλαμβάνει χαμηλότερες θέσεις στην κατάταξη με εξαίρεση την πρώτη τριετία της περιόδου.

¹² Σημειώνεται ότι για την ανάλυση των δεικτών συγκέντρωσης και των χρηματοοικονομικών δεικτών χρησιμοποιούνται στοιχεία των ισολογισμών των επιχειρήσεων που υποχρεούνται να δημοσιεύουν ισολογισμούς. Αυτό σημαίνει ότι σε επιμέρους κλάδους όπου υπάρχει μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων μικρού μεγέθους ή τέτοιας νομικής μορφής που δεν υποχρεούνται να υποβάλλουν ισολογισμούς η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος μπορεί να είναι περιορισμένη.

¹³ Επειδή κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2008 οι επιχειρήσεις που λειτουργούν, η συγκριτική τους κατάταξη και η διαθεσιμότητα των στοιχείων διαφοροποιούνται, στην πράξη υπολογίζονται χρηματοοικονομικοί δείκτες για περισσότερες από οκτώ επιχειρήσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.8
Χρηματοοικονομικοί δείκτες κατά κλάδο, 1999-2008

Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Απόδοση ενεργητικού										
47	4,8	3,7	3,0	2,4	3,6	4,6	3,6	4,9	5,3	4,7
47.1	4,9	3,9	3,7	4,2	4,2	5,2	4,9	5,1	5,4	4,5
47.2	7,8	0,9	1,3	0,0	0,4	2,2	0,5	1,5	0,4	-1,1
47.4	4,4	4,8	1,4	-3,1	1,5	-0,8	-10,3	-3,0	-5,4	0,9
47.5	3,6	2,5	1,4	1,3	0,9	3,7	5,8	5,6	7,9	6,7
47.6	4,0	3,6	0,8	3,3	3,8	3,5	1,2	0,7	1,9	1,5
47.7	5,6	3,2	4,0	3,2	4,6	5,6	5,5	6,7	7,5	5,8
47.9	1,2	-3,6	-3,5	0,7	2,9	1,7	-1,7	0,1	0,7	-0,3
Απόδοση ίδιων κεφαλαίων										
47	16,8	13,2	11,7	9,7	13,4	17,5	14,3	21,1	21,5	18,8
47.1	18,9	15,1	16,0	18,2	15,0	18,5	18,5	22,5	22,9	18,9
47.2	31,4	3,5	4,3	-0,1	1,4	7,2	1,9	6,1	1,8	-4,5
47.4	12,8	16,1	4,9	-10,4	5,0	-7,0	-70,1	-49,2	-40,8	10,7
47.5	10,9	7,2	4,3	4,2	3,1	12,5	18,5	18,5	23,5	18,8
47.6	20,9	18,8	4,6	18,2	18,9	17,0	6,4	4,0	11,9	10,6
47.7	20,3	11,6	15,7	13,1	18,4	21,1	21,7	25,3	27,3	19,6
47.9	16,0	-54,1	-290,6	480,2	84,9	53,3	-59,0	8,7	27,0	-11,9
Ρευστότητα										
47	99,6	101,9	96,0	93,0	87,3	85,7	86,1	85,9	90,7	89,1
47.1	76,6	79,9	77,4	78,8	68,5	64,6	68,5	66,5	69,1	68,9
47.2	91,7	97,0	105,4	98,2	83,5	94,2	91,3	98,7	96,2	93,4
47.4	124,3	126,1	116,1	107,8	102,4	97,1	77,0	79,7	97,7	92,9
47.5	119,5	117,9	104,2	104,2	112,2	115,4	108,6	113,0	128,7	126,4
47.6	104,3	104,5	98,7	98,0	99,7	100,6	99,8	104,4	105,5	104,7
47.7	110,1	107,4	103,9	102,4	105,1	107,0	109,1	111,3	112,8	113,6
47.9	91,0	86,2	84,6	84,3	86,9	86,4	86,4	88,5	91,1	91,9
Δανειακή πίεση										
47	71,3	71,9	74,4	75,0	73,0	73,9	74,8	77,0	75,5	75,1
47.1	73,9	74,0	76,8	77,0	72,2	71,8	73,3	77,3	76,4	76,4
47.2	75,1	74,1	70,5	72,5	73,9	69,2	73,5	75,9	78,7	75,3
47.4	65,5	70,3	71,8	70,3	71,2	88,7	85,3	94,0	86,9	91,3
47.5	67,2	64,6	67,6	69,7	70,2	70,0	68,9	69,8	66,5	64,6
47.6	80,8	81,1	81,8	82,1	79,7	79,7	81,4	82,6	83,9	86,0
47.7	72,6	71,9	74,5	75,5	75,0	73,6	74,9	73,6	72,7	70,5
47.9	92,6	93,3	98,8	99,9	96,6	96,7	97,1	98,7	97,5	97,4
Περιθώριο καθαρού κέρδους										
47	3,0	2,5	2,0	1,5	2,3	2,8	2,3	3,4	3,5	3,2
47.1	2,2	1,8	1,7	1,9	2,0	2,5	2,4	3,0	3,1	2,6
47.2	2,6	0,3	0,5	0,0	0,2	1,1	0,3	0,8	0,2	-0,7
47.4	4,3	4,8	1,5	-2,9	1,4	-0,8	-8,8	-2,5	-3,7	0,6
47.5	3,2	2,4	1,5	1,3	0,9	4,0	6,1	6,1	8,3	6,9
47.6	2,5	2,1	0,6	2,0	2,3	2,1	0,8	0,5	1,4	1,1
47.7	4,6	2,9	3,4	2,7	3,7	4,5	4,7	5,6	6,1	5,0
47.9	0,7	-2,1	-2,5	0,5	1,8	1,1	-1,1	0,1	0,4	-0,2

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η απόδοση ενεργητικού, δηλαδή τα καθαρά κέρδη/σύνολο ενεργητικού, στο λιανικό εμπόριο το 2008 ανέρχεται στο 4,7% (κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 2,4% το 2002 έως 5,3% το 2007) και είναι χαμηλότερη σε σχέση με τα δύο προηγούμενα χρόνια. Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου κυμαίνεται από -1,1% (47.2) έως 5,8% (47.7). Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων δηλαδή τα καθαρά κέρδη/ίδια κεφάλαια ανέρχεται στο 18,8% (κατά την ίδια περίοδο κυμαίνεται από 9,7% το 2002 έως 21,5% το 2007) και είναι χαμηλότερη σε σχέση με τα δύο προηγούμενα χρόνια. Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου κυμαίνεται από -11,9% (47.9) έως 19,6% (47.7).

Το περιθώριο καθαρού κέρδους (καθαρά κέρδη/πωλήσεις) το 2008 ανέρχεται στο 3,2% (κυμαίνεται από 1,5% το 2002 έως 3,5% το 2007). Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου κυμαίνεται από -0,7% (47.2) έως 6,9% (47.5).

Η ρευστότητα (κυκλοφορούν ενεργητικό/βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις) το 2008 ανέρχεται στο 89,1% (κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 85,7% το 2004 έως 101,9% το 2000). Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου κυμαίνεται από 68,9% (47.1) έως 126,4% (47.5). Ο δείκτης παίρνει τιμές κάτω από το 100 τόσο για το σύνολο του λιανικού εμπορίου και για 4 επιμέρους κλάδους (47.1, 47.2, 47.4, 47.9) για το σύνολο σχεδόν της περιόδου, που σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις δεν έχουν τη δυνατότητα να χρηματοδοτήσουν άμεσα τις υποχρεώσεις τους χρησιμοποιώντας τα ρευστοποιήσιμα στοιχεία τους.

Η δανειακή πίεση (ξένα κεφάλαια/σύνολο ενεργητικού) το 2008 ανέρχεται στο 75,1% (κατά την περίοδο 1999-2008 κυμαίνεται από 71,3% το 1999 έως 77,0% το 2006), δηλαδή σχεδόν τα $\frac{3}{4}$ των περιουσιακών στοιχείων των επιχειρήσεων του κλάδου προέρχονται από πιστωτές. Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου κυμαίνεται από 64,6% (47.5) έως 97,4% (47.9).

15.1.7. Ανταγωνισμός

Στον Πίνακα 15.9 παρουσιάζονται οι πωλήσεις και τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων που δημοσιεύουν ισολογισμό για το σύνολο του λιανικού εμπορίου και για τους επιμέρους κλάδους για την περίοδο 1999-2008 (1.921 επιχειρήσεις). Με βάση τα στοιχεία αυτά παρατηρείται ότι οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου που δημοσιεύουν ισολογισμό αυξάνονται συνεχώς κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου και από 4.571.796 χιλ.€ το 1999 διαμορφώνονται σε 18.695.945 χιλ.€ το 2008 (αύξηση 308,9%). Μικρή μείωση στις πωλήσεις εμφανίζεται το 2008 σε σχέση με το 2007 στο σύνολο του κλάδου και σε τρεις επιμέρους κλάδους (47.2, 47.5, 47.7). Αυξήσεις σημειώνονται σε όλους τους επιμέρους κλάδους του λιανικού εμπορίου οι οποίες κυμαίνονται από 110,5% (47.2) έως 705,5% (47.3). Οι κυριότερες επιχειρήσεις εμφανίζουν συνεχόμενη αύξηση των πωλήσεων τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.9
Πωλήσεις - καθαρά κέρδη στο λιανικό εμπόριο κατά κλάδο, 1999-2008

(χιλ.€)

Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Πωλήσεις									
47	4.571.796	5.644.219	6.822.373	8.515.831	10.996.492	12.074.770	13.666.332	15.099.249	18.009.264	18.695.945
47.1	2.460.823	2.817.314	3.560.378	4.713.159	6.697.866	7.342.358	7.988.004	8.666.739	10.426.214	11.133.829
47.2	57.879	63.372	72.651	76.176	79.184	92.438	111.950	130.522	146.292	121.857
47.3	53.578	67.033	80.191	103.382	135.995	150.489	206.301	287.326	364.045	431.547
47.4	622.419	889.086	872.392	899.220	912.719	666.016	963.387	1.003.978	1.327.409	1.380.607
47.5	288.874	339.748	394.789	475.815	569.204	722.932	836.394	924.095	1.053.511	951.984
47.6	43.886	63.664	62.599	73.818	81.788	89.022	97.099	107.747	127.278	130.682
47.7	1.000.217	1.343.946	1.713.951	2.090.458	2.422.642	2.894.405	3.320.332	3.807.722	4.354.307	4.330.529
47.9	44.120	60.056	65.422	83.803	97.094	117.110	142.865	171.120	210.208	214.910
	Καθαρά κέρδη									
47	136.858	140.862	136.774	130.856	247.652	343.669	314.059	510.512	632.256	589.029
47.1	53.279	51.017	59.848	91.214	133.012	185.908	193.727	262.943	325.601	292.713
47.2	1.514	203	349	-13	143	1.023	288	1.064	337	-837
47.3	-515	228	751	1.913	2.276	1.078	-839	1.057	1.750	5.080
47.4	26.460	42.311	12.860	-25.773	12.986	-5.150	-85.115	-24.797	-49.724	8.562
47.5	9.118	8.180	5.968	6.173	5.313	28.678	50.727	56.260	87.070	65.374
47.6	1.098	1.329	356	1.506	1.886	1.835	812	526	1.721	1.496
47.7	45.608	38.860	58.258	55.447	90.246	129.046	156.008	213.340	264.688	217.043
47.9	296	-1.266	-1.616	389	1.790	1.251	-1.549	119	813	-402

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου που δημοσιεύουν ισολογισμό αυξάνονται κατά την περίοδο 1999-2008 από 136.858 χιλ.€ το 1999 σε 589.029 χιλ.€ το 2008 (αύξηση 330,4%). Παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ των επιμέρους κλάδων.

Οι υποκλάδοι λιανικό εμπόριο άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.5), λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (47.1) και λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (47.7) εμφανίζουν υψηλότερη του μέσου αύξηση των κερδών. Τέσσερις από τις κυριότερες επιχειρήσεις εμφανίζουν υψηλότερη του μέσου αύξηση των κερδών την περίοδο αυτή (ALFA-BETA, METRO, MASOUTIS, PRAKTIKER). Μείωση των καθαρών κερδών παρουσιάζεται το 2008 σε σχέση με το 2007, περίπου 7,0% στο σύνολο του λιανικού εμπορίου και σε τέσσερις επιμέρους κλάδους (47.1, 47.5, 47.6, 47.7), ενώ ζημιές εμφανίζουν δύο υποκλάδοι (47.2, 47.9). Μικρά κέρδη εμφανίζει ο κλάδος 47.4 που το 2002 και την περίοδο 2004-2007 εμφάνιζε ζημιές. Πέντε από τις κυριότερες επιχειρήσεις εμφανίζουν μείωση των κερδών το 2008 σε σχέση με το 2007, ενώ δύο (ATLANTIC, DIA) εμφανίζουν ζημιές το 2007 και το 2008.

Τα μερίδια αγοράς των μεγαλύτερων επιχειρήσεων διαμορφώνονται ως εξής (Πίνακας 15.10):

Η CARREFOUR- MARINOPOULOS S.A. κατατάσσεται στην πρώτη θέση με μερίδιο αγοράς το 2008 10,7% (κυμαίνεται από 10,5% το 2007 έως 13,6% το 2004). Η ALFA-BETA VASSILOPOULOS κατατάσσεται στη δεύτερη θέση από το 2003 και μετά με μερίδιο αγοράς το 2008 6,9% (κυμαίνεται από 6,3% το 2007 έως 9,6% το 1999). Η SKLAVENITIS κατατάσσεται στην τρίτη θέση το 2008 με μερίδιο αγοράς 5,8% και η VEROPOULOS στην τέταρτη με μερίδιο αγοράς 3,8%. Η METRO, η ATLANTIC, η MASOUTIS καταλαμβάνουν τις επόμενες θέσεις και στην όγδοη θέση εμφανίζεται η μοναδική επιχείρηση που δεν ανήκει στον τομέα των τροφίμων, η DSGI, με μερίδιο αγοράς 2,7%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.10

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
CARREFOUR	-	-	-	-	13,3	13,6	13,0	11,5	10,5	10,7
ALFA-BETA	9,6	8,9	9,1	8,7	7,2	7,0	6,4	6,6	6,3	6,9
SKLAVENITIS	-	-	-	-	-	-	-	-	5,1	5,8
VEROPOULOS	-	-	-	5,9	4,9	4,9	4,3	4,0	3,6	3,8
METRO	5,1	4,8	4,7	4,3	3,8	3,8	3,7	3,6	3,3	3,5
ATLANTIC	5,1	4,2	4,1	5,7	4,8	4,6	4,1	3,7	3,3	3,2
MASOUTIS, D.	4,1	3,8	3,6	3,2	2,6	2,6	3,5	3,3	3,0	3,1
DSGI	4,0	5,4	3,7	3,5	2,5		2,7	2,5	2,4	2,7
PENTE	3,6	3,4	3,4	3,0	2,6	2,5	2,3	2,4	2,1	2,1
DIA	2,3	2,6	2,7	2,6	2,4	2,5	2,6	2,4	2,1	2,1
PRAKTIKER	2,5	2,3	2,2	2,3	2,0	2,0	1,7	1,7	1,5	1,5
DUTY FREE	2,9	2,5	2,5	2,3	1,8	1,8	1,8	1,7	1,5	1,4

Σημείωση: Τα στοιχεία του πίνακα που είναι με έντονους χαρακτήρες αναφέρονται στις τέσσερις πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του κλάδου, αυτά που είναι με πλάγια γραφή στις επόμενες τέσσερις σε μέγεθος επιχειρήσεις και τα υπόλοιπα στις επιχειρήσεις που έστω και μία χρονιά καταλαμβάνουν μια από τις οκτώ πρώτες θέσεις κατάταξης. Με τον ίδιο τρόπο παρουσιάζονται τα στοιχεία στους επόμενους πίνακες που αναφέρονται σε επιχειρήσεις.

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Στον Πίνακα 15.11 παρουσιάζονται οι δείκτες συγκέντρωσης CR4, CR8 και Herfindahl για το σύνολο του λιανικού εμπορίου και για τους επιμέρους κλάδους για την περίοδο 1999-2008. Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του λιανικού εμπορίου κινούνται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου. Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 27,2% (κυμάνθηκε από 21,6% το 2001 έως 30,1% το 2003/04), ενώ ο δεύτερος στο 39,6% (κυμάνθηκε από 33,8% το 2001 έως 41,6% το 2003). Χαμηλός είναι ο δείκτης Herfindahl, ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,029 (κυμάνθηκε από 0,022 το 2001 έως 0,035 το 2003/2004).

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου σε έξι από τους επιμέρους κλάδους του λιανικού εμπορίου: στο λιανικό εμπόριο καυσίμων κίνησης σε ειδικευμένα καταστήματα (47.3), στο λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών (47.9) 75,1% και 90,0% αντίστοιχα, στο λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα (47.6) 62,6% και 83,6% αντίστοιχα, στο λιανικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα (47.4) 55,5% και 65,9% αντίστοιχα, στο λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (47.1) 45,7% και 65,7% αντίστοιχα, στο λιανικό εμπόριο άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.5) 38,9% και 45,0% αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.11

Δείκτες συγκέντρωσης στο λιανικό εμπόριο κατά κλάδο, 1999-2008

Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Δείκτης συγκέντρωσης CR4										
47	23,9	23,2	21,6	24,5	30,1	30,1	27,8	25,9	25,5	27,2
47.1	44,5	43,2	41,3	44,3	49,4	49,4	47,6	45,2	44,1	45,7
47.2	32,5	30,8	27,7	27,5	28,5	26,8	23,6	21,1	20,8	25,7
47.3	72,5	75,9	71,9	74,5	72,6	70,8	66,5	65,3	69,9	76,6
47.4	65,8	72,6	68,4	68,4	65,8	52,3	61,4	58,5	54,0	55,5
47.5	17,8	17,6	16,1	21,6	19,3	25,9	28,9	28,5	29,2	38,9
47.6	75,5	76,4	65,6	64,9	64,8	63,1	60,1	61,4	58,4	62,6
47.7	23,0	23,1	23,3	24,7	25,8	27,1	26,7	27,1	28,3	30,7
47.9	83,1	74,4	68,0	64,1	57,3	55,5	56,9	61,2	63,0	75,1
Δείκτης συγκέντρωσης CR8										
47	37,0	35,4	33,8	36,9	41,6	41,5	40,7	37,8	37,6	39,6
47.1	65,6	64,7	62,0	64,5	68,3	68,3	68,3	65,6	64,4	65,7
47.2	53,4	48,3	45,8	41,9	43,9	42,6	37,5	34,3	34,4	40,8
47.3										
47.4	75,5	80,4	77,4	77,5	75,1	63,6	69,5	66,1	64,1	65,9
47.5	26,9	26,2	24,0	28,7	26,2	32,4	35,0	34,2	35,1	45,0
47.6	93,2	93,5	88,6	87,5	86,7	85,7	82,7	84,0	79,9	83,6
47.7	34,6	34,5	37,4	36,2	36,5	36,9	36,1	37,3	38,7	42,2
47.9		95,1	99,4	86,8	80,7	82,8	77,5	81,2	81,5	90,0
Δείκτης Herfindahl										
47	0,025	0,023	0,022	0,024	0,035	0,035	0,032	0,028	0,027	0,029
47.1	0,071	0,069	0,065	0,068	0,087	0,089	0,087	0,078	0,072	0,074
47.2	0,049	0,044	0,038	0,035	0,036	0,034	0,029	0,025	0,024	0,034
47.3										
47.4	0,153	0,201	0,163	0,166	0,150	0,108	0,169	0,169	0,136	0,156
47.5	0,016	0,016	0,014	0,019	0,017	0,037	0,051	0,052	0,056	0,102
47.6	0,196	0,210	0,142	0,134	0,134	0,127	0,117	0,124	0,110	0,124
47.7	0,021	0,021	0,023	0,023	0,024	0,025	0,024	0,025	0,027	0,031
47.9	0,220	0,161	0,138	0,123	0,104	0,104	0,101	0,128	0,161	0,301

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Έλλειψη συγκέντρωσης δείχνει ο δείκτης Herfindahl για το σύνολο του κλάδου και για τρεις επιμέρους κλάδους (47.1, 47.2, 47.7), μέτρια συγκέντρωση για άλλους τρεις επιμέρους κλάδους (47.4, 47.5, 47.6) και υψηλή συγκέντρωση για το λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών (47.9).

15.2. Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα

Στον κλάδο αυτό περιλαμβάνεται το λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα που πωλούν κυρίως τρόφιμα, ποτά ή καπνό (4711/5211), το οποίο αποτελεί και το μεγαλύτερο κομμάτι του κλάδου και το άλλο λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (4719) με περιορισμένη συμμετοχή σε όλα τα οικονομικά μεγέθη.

Σημαντικές αλλαγές παρατηρήθηκαν στον τομέα του λιανικού εμπορίου τροφίμων στη χώρα μας από τη δεκαετία του 1980, οπότε ξεκίνησε η δημιουργία μεγάλων καταστημάτων (σούπερ μάρκετ), τα οποία πωλούν μεγάλη ποικιλία προϊόντων στα οποία υπερισχύουν τα τρόφιμα, τα ποτά ή ο καπνός. Οι επιχειρήσεις αυτές αναπτύχθηκαν με ταχείς ρυθμούς και συνεχίζουν να αναπτύσσονται, ενώ τα τελευταία χρόνια η είσοδος ξένων μεγάλων αλυσίδων αποτελεί το νέο στοιχείο στην αγορά αυτή. Η κυριαρχία των μικρών εξειδικευμένων επιχειρήσεων, χαρακτηριστικό των νότιων χωρών για πολλά χρόνια, φαίνεται να περιορίζεται σημαντικά στη χώρα μας, ενώ οι αλλαγές στις καταναλωτικές συνήθειες (διαθεσιμότητα χρόνου, ποικιλία και είδος προϊόντων, προσφορές, πληρωμές με πιστωτικές κάρτες κλπ.) δίνουν μια νέα δυναμική στον τομέα.

Το επενδυτικό ενδιαφέρον των κυριότερων αλυσίδων σούπερ μάρκετ εστιάστηκε στην ανάπτυξη δικτύων καταστημάτων σε όλη τη χώρα, με αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού των καταστημάτων τους, την ανακαίνιση παλαιότερων και την εξαγορά άλλων μικρότερων εταιρειών του κλάδου (ALPHA BANK, 2009¹⁴). Παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων (από 2.815 το 2000 σε 4.500 το 2008 σύμφωνα με μελέτη της ICAP (ICAP, 2007¹⁵) και της συμμετοχής τους σε βασικά μεγέθη (πωλήσεις, απασχόληση). Παράλληλα, ολοένα και περισσότερο οι ελληνικές αλυσίδες αναπτύσσουν τα προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας, που τους εξασφαλίζουν και μεγαλύτερα περιθώρια κέρδους. Το μερίδιο των προϊόντων αυτών το 2008 ανήλθε στο 7,3% των συνολικών πωλήσεων των σούπερ μάρκετ έναντι 5,6% το 2006, ενώ το 2010 υπολογίζεται ότι θα υπερβεί το 10,0%.

Οι εξελίξεις αυτές έχουν ως συνέπεια τα μικρότερα καταστήματα τροφίμων, ποτών και καπνού να δέχονται ισχυρές πιέσεις από τις αλυσίδες σούπερ μάρκετ, οι οποίες έχουν επιπλέον προχωρήσει στην οργάνωση και άλλων τμημάτων, όπως κρεοπωλείων, αρτοποιείων, οπωροπωλείων, κλπ., ενώ παράλληλα διαθέτουν καλύτερη οργανωτική δομή. Βεβαίως, και στις μικρές μονάδες εμφανίζονται επιτυχημένες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες με την ανάπτυξη επιχειρήσεων τροφίμων παραδοσιακής μορφής ή προϊόντων, οι οποίες στηρίζονται στην προσφορά υψηλής ποιότητας προϊόντων και την προσωπική σχέση, παράλληλα με την αυξανόμενη στροφή των καταναλωτών (κυρίως των υψηλότερων εισοδηματικών τάξεων) σε διατροφικά πρότυπα παλαιότερων εποχών (μεσογειακή διατροφή, βιολογικά κλπ).

Το 2007 το λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα που πωλούν κυρίως τρόφιμα, ποτά ή καπνό (5211/4711) παράγει το 21,1% της προστιθέμενης αξίας του λιανικού εμπορίου (1.975,3 εκατ.€), διαθέτει το 14,1% των επιχειρήσεων (27.312 επιχειρήσεις), απασχολεί το 19,4% των εργαζομένων στον κλάδο (104.348 άτομα) και πραγματοποιεί το 25,3% του κύκλου εργασιών

¹⁴ ALPHA BANK, «Το Εμπόριο: Σημαντικός Παραγωγικός Κλάδος της Ελληνικής Οικονομίας», *ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ*, Ιούνιος 2009, τεύχ. 109.

¹⁵ ICAP, Κλαδική μελέτη *ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ*, Αθήνα 2007.

(14.267,4 εκατ.€). Αντίστοιχα, οι άλλες δραστηριότητες λιανικού εμπορίου σε μη ειδικευμένα καταστήματα (5212/4719) παράγουν το 3,7% της προστιθέμενης αξίας του λιανικού εμπορίου (351,1 εκατ.€), διαθέτουν το 0,1% των επιχειρήσεων (164 επιχειρήσεις), απασχολούν το 1,6% των εργαζομένων στον κλάδο (8.752 άτομα) και πραγματοποιούν το 3,7% του κύκλου εργασιών (1.413,2 εκατ.€). Το 37,2% των επιχειρήσεων συγκεντρώνεται στην Αττική και την Κεντρική Μακεδονία (19,3% και 17,9%, αντίστοιχα), ποσοστό αρκετά χαμηλότερο από το αντίστοιχο του λιανικού εμπορίου (50,7%) ή του διανεμητικού εμπορίου (53,1%).

15.2.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα ανήκουν στον υποκλάδο λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα που πωλούν κυρίως τρόφιμα, ποτά ή καπνό (4711), ο οποίος συγκεντρώνει από 88,7% (2006) έως 92,9% (2003) των πωλήσεων του λιανικού εμπορίου σε μη ειδικευμένα καταστήματα (47.1), και δύο επιχειρήσεις στον υποκλάδο άλλο λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (4719), οι οποίες καταλαμβάνουν χαμηλότερες θέσεις στην κατάταξη κατά την περίοδο 1999-2002. Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα παρουσιάζουν τα εξής χαρακτηριστικά (στοιχεία της ICAP):

- **CARREFOUR- MARINOPOULOS:** Η επιχείρηση αυτή ελέγχεται από το διεθνή όμιλο Carrefour και ιδρύθηκε το 2002, αφού απορρόφησε την Καρφούρ-Μαρινόπουλος Πολυκαταστήματα Α.Ε.Ε., η οποία είχε ιδρυθεί το 1997. Το 2000 η εταιρεία αυτή είχε απορροφήσει τις επιχειρήσεις Νίκη Α.Ε., Continent Hellas Α.Ε., Υπερμαρινόπουλος, Α.Β.Ε.Τ.Ε., ΚΕΑΠ Α.Ε., Μαρινόπουλος Β. Ελλάδος Α.Β.Ε.Τ. & Τ.Ε. και Εταβικ Α.Ε. Το 2003 επεκτάθηκε στο χώρο του franchising, ενώ το 2004 επέκτεινε το δίκτυό της με 46 καταστήματα μέσω συμφωνίας με τον πρώην όμιλο κοινών αγορών Ζεύξη Α.Ε. Τα καταστήματα με την επωνυμία Carrefour προσφέρουν μεγάλη ποικιλία τροφίμων και άλλων ειδών (διατίθενται κατά μέσο όρο 70 χιλ. προϊόντα και ο χώρος πώλησης κυμαίνεται από 5-20 χιλ.τ.μ.), τα Champion Μαρινόπουλος διαφοροποιούνται από τα άλλα καταστήματα ως προς την έμφαση που δίνεται στα τρόφιμα και κυρίως τα φρέσκα προϊόντα (1.500τ.μ.), τα 5' Μαρινόπουλος διαθέτουν επιφάνεια πώλησης μικρότερη των 900τ.μ. και στοχεύουν στη γρήγορη εξυπηρέτηση. Η εταιρεία διαθέτει προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας. Το 2008 το μερίδιο της εταιρείας στις πωλήσεις ανέρχεται στο 17,9% (Πίνακας 15.14).

- **ALFA - BETA VASSILOPOULOS:** Ιδρύθηκε το 1969 με άλλη επωνυμία, τη σημερινή φέρει από το 1999. Το 2001 εξαγόρασε τις εταιρείες Τροφό Α.Ε. και Ένα Α.Ε. και το 2004 απορρόφησε την Τροφό Α.Ε. Η πλειοψηφία των μετοχών ανήκει στην Delhaize "The Lion" Netherland B.V., η οποία ελέγχεται από το Βελγικό όμιλο Delhaize, που εκμεταλλεύεται περισσότερα από 2.000 σούπερ μάρκετ και άλλα καταστήματα λιανικής σε ΗΠΑ, Βέλγιο και άλλες χώρες. Το 2009 εξαγόρασε την αλυσίδα Κορυφή, τα καταστήματα της οποίας αναμένεται να λειτουργήσουν με το σήμα της ΑΒ. Τα καταστήματα διαχωρίζονται σε

μεγάλα σούπερ μάρκετ, σε μικρά που δίνουν έμφαση στα φρέσκα προϊόντα (City) και σε καταστήματα που λειτουργούν με το σύστημα franchising (AB Shop & Go- 200-350τ.μ., AB Food Market- 500-700 τ.μ.). Στο τέλος του 2009 διαθέτει 216 καταστήματα, εκ των οποίων τα 39 λειτουργούν με το σύστημα franchising και 10 ως καταστήματα χονδρικής πώλησης. Στα καταστήματα του ομίλου λειτουργούν οργανωμένα τμήματα (οπωροπωλείο, κρεοπωλείο, ζαχαροπλαστείο κλπ), ενώ η εταιρεία διαθέτει προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας. Το 2008 το μερίδιο της εταιρείας στις πωλήσεις ανέρχεται στο 11,6%.

- *SKLAVENITIS, J.&S.*: Ιδρύθηκε το 2005, αφού απορρόφησε την εταιρεία Σκλαβενίτης Ι.&Σ. Α.Ε.Ε. (1971) και το 1985 απορρόφησε τη Σκλαβενίτης Ελληνικά Σουπερμάρκετς Α.Ε. Το 2007 εξαγόρασε την εταιρεία Παπαγεωργίου Α.Ε. Διαθέτει 72 καταστήματα. Διατηρεί αποθηκευτικούς χώρους και διαθέτει προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας. Το 2008 το μερίδιο της εταιρείας στις πωλήσεις ανέρχεται στο 9,8%.

- *VEROPOULOS BROS*: Ιδρύθηκε το 2003 και προήλθε από συγχώνευση των εταιρειών Βερόπουλοι Α.Ε.Β.Ε. (1969) και Πανεμπορική Σουπερμάρκετ Α.Ε. (1979). Διαθέτει 228 καταστήματα (99 στην Αττική), ενώ οι δραστηριότητες του ομίλου επεκτείνονται και στο εξωτερικό (8 καταστήματα στην Π.Γ.Δ.Μ. και 3 στη Σερβία). Στα καταστήματα της λειτουργούν οργανωμένα τμήματα (οπωροπωλείο, κρεοπωλείο, ζαχαροπλαστείο κλπ), ενώ η εταιρεία διαθέτει προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας. Το 2008 το μερίδιο της εταιρείας στις πωλήσεις ανέρχεται στο 6,4%.

- *METRO*: Ιδρύθηκε το 1976 μετά από συγχώνευση 3 εταιρειών. Το 2005 απορρόφησε την εταιρεία Λαδιάβα Α.Ε., η οποία ασχολείτο με εισαγωγές και εμπόριο ειδών σούπερ μάρκετ. Διατηρεί κεντρικούς αποθηκευτικούς χώρους στην έδρα της, ενώ τα καταστήματα διαθέτουν δικές τους αποθήκες. Τα καταστήματα λειτουργούν ως σούπερ μάρκετ, ως cash & carry και ως καταστήματα χονδρικής. Το 2008 το μερίδιο της εταιρείας στις πωλήσεις ανέρχεται στο 5,8%.

- *ATLANTIC*: Ιδρύθηκε το 1997, μετά από συγχώνευση των εταιρειών Φάρμα Τετράς Α.Β.Ε.Ε. (1981) και Ατλάντικ Supermarket Α.Ε (1981). Το 2001 εισήχθη στο Χρηματιστήριο, απορρόφησε τον εμπορικό κλάδο της εταιρείας Γαληνός- Μπαλής Σούπερ Μάρκετ, την Λαουτάρης Γ. Α.Ε.Β.Ε. και το 2002 την Άριστα Α.Ε. Το 2010 η επιχείρηση έκανε αίτηση για την υπαγωγή στο άρθρο 99 του πτωχευτικού κώδικα και βρίσκεται σε εξέλιξη η διαδικασία για την τύχη των καταστημάτων της. Το 2008 το μερίδιο της εταιρείας στις πωλήσεις ανέρχεται στο 5,4%.

- *MASOUTIS, D., SUPERMARKET*: Ιδρύθηκε το 1977, το 1992 απορρόφησε την εταιρεία Μασούτης Δ. Α.Ε. και το 1999 εξαγόρασε την Μπίσκα Αφοί Α.Β.Ε.Ε., η οποία με τη σειρά της το 2001 απορρόφησε την Δύο Άλφα Α.Ε. και το 2002 εξαγόρασε την Άλφα Δέλτα Supermarket Α.Ε, η οποία απορρόφησε την Μπίσκα Γ. Α.Ε. το 2003. Το 2005 η τιτλούχος απορρόφησε την Άλφα Δέλτα Supermarket Α.Ε και το 2007 την Ευρωμάρκετ Μάιος Α.Ε. Διαθέτει 160

καταστήματα λιανικής και 15 καταστήματα χονδρικής. Στα καταστήματα της λειτουργούν οργανωμένα τμήματα (οπωροπωλείο, κρεοπωλείο, ζαχαροπλαστείο κλπ), ενώ η εταιρεία διαθέτει προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας. Το 2008 το μερίδιο της εταιρείας στις πωλήσεις ανέρχεται στο 5,2%.

- *PENTE*: Ιδρύθηκε το 1982, μετά από τη μετατροπή της Πέντε ΕΠΕ (1971). Το 1990 εξαγόρασε την Αργώ Μάρκετ Α.Ε.Ε. (Γαλαξίας). Διαθέτει περίπου 100 καταστήματα σε πολλά από τα οποία λειτουργούν οργανωμένα τμήματα (οπωροπωλείο, κρεοπωλείο, ζαχαροπλαστείο κλπ), ενώ η εταιρεία διαθέτει προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας. Το 2008 το μερίδιο της εταιρείας στις πωλήσεις ανέρχεται στο 3,6%.

- *DIA HELLAS*: Ιδρύθηκε το 1984 και το 1999 απορρόφησε τον κλάδο των καταστημάτων Dia της Continent Hellas Α.Ε. που ανήκει στον όμιλο Carrefour, ενώ πρόσφατα η ίδια απορροφήθηκε από την CARREFOUR-MARINOPOULOS. Ανήκει στην κατηγορία των Discount Σούπερ Μάρκετ. Στα καταστήματα της λειτουργούν οργανωμένα τμήματα (οπωροπωλείο, κρεοπωλείο), ενώ η εταιρεία διαθέτει προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας (1.245 κωδικούς το πρώτο εξάμηνο του 2007). Το 2008 το μερίδιο της εταιρείας στις πωλήσεις ανέρχεται στο 3,5%.

- *PRAKTIKER HELLAS*: Το 2008 το μερίδιο της εταιρείας στις πωλήσεις ανέρχεται στο 2,6%.

- *HELLENIC DUTY FREE SHOPS*:. Το 2008 το μερίδιο της εταιρείας στις πωλήσεις ανέρχεται στο 2,4%.

Ο έντονος ανταγωνισμός, σε συνδυασμό με την είσοδο ξένων αλυσίδων καταστημάτων σούπερ μάρκετ και εκπτώτικων αλυσίδων, συνέβαλε στην αύξηση των εξαγορών και συγχωνεύσεων μέχρι και το 2005, σε μια προσπάθεια από αρκετές επιχειρήσεις να ισχυροποιήσουν τη θέση τους στην εγχώρια αγορά (αυξημένη διαπραγματευτική ισχύς έναντι των προμηθευτών, κάλυψη νέων αγορών). Τα τελευταία χρόνια οι εξαγορές και συγχωνεύσεις έχουν περιοριστεί, παρ' όλα αυτά δεν παύουν να υφίστανται.

Η απόδοση ενεργητικού στο λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα (Πίνακας 15.12) το 2008 ανέρχεται στο 4,5% (κυμαίνεται από 3,7% το 2001 έως 5,4% το 2007). Με εξαίρεση το 2008 παρουσιάζει υψηλότερες τιμές από το σύνολο του λιανικού εμπορίου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την PENTE κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, για την METRO μετά το 2001, για την MASOUTIS μετά το 2003 και για την AB VASSILOPOULOS μετά το 2004. Αρνητικές αποδόσεις εμφανίζουν κατά την τελευταία διετία η DIA HELLAS και η ATLANTIC.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.12

Χρηματοοικονομικοί δείκτες κυριότερων επιχειρήσεων κλάδου 47.1, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
CARREFOUR	-	-	-	-	1,5	-0,1	0,2	2,9	3,4	2,6
ALFA-BETA	2,3	3,6	2,3	2,3	2,1	8,5	7,9	8,9	13,7	10,1
SKLAVENITIS	-	-	-	-	-	-	-	-2,5	2,5	2,8
VEROPOULOS	-	-	-	0,5	0,1	0,3	0,1	0,1	1,6	1,0
METRO	2,8	2,5	4,0	6,0	7,7	9,9	6,6	6,7	6,9	7,4
ATLANTIC	1,2	2,6	0,4	0,4	0,6	2,7	2,4	0,4	-2,6	-0,9
MASOUTIS, D.	4,5	2,1	3,5	4,1	5,9	5,7	7,9	8,0	7,5	6,3
PENTE	5,0	6,3	6,8	8,4	9,4	8,0	5,0	5,9	6,5	5,8
DIA HELLAS	-5,3	-8,5	-7,8	-2,8	2,8	4,7	3,9	3,2	-2,4	-7,8
PRAKTIKER	10,7	12,3	12,9	18,9	20,3	22,2	21,0	19,3	17,1	19,5
DUTY FREE	19,3	14,3	12,6	14,8	18,5	38,5	36,0	36,9	19,2	21,1
Σύνολο κλάδου 47.1	4,9	3,9	3,7	4,2	4,2	5,2	4,9	5,1	5,4	4,5
	Απόδοση ίδιων κεφαλαίων									
CARREFOUR	-	-	-	-	3,7	-0,4	0,4	9,2	10,8	8,3
ALFA-BETA	9,5	13,2	13,6	14,8	12,8	48,7	42,0	44,1	51,4	40,9
SKLAVENITIS	-	-	-	-	-	-	-	170,0	26,5	19,8
VEROPOULOS	-	-	-	1,6	0,3	0,9	0,4	0,5	6,7	4,3
METRO	16,0	12,1	19,5	30,6	41,0	35,7	22,6	20,4	23,0	20,9
ATLANTIC	11,2	13,1	2,2	2,1	3,3	13,4	12,5	2,2	-17,8	-5,6
MASOUTIS, D.	42,6	22,0	34,2	40,7	51,7	30,3	49,7	51,2	47,9	44,3
PENTE	12,9	17,1	20,4	21,3	22,1	17,6	12,0	13,6	14,4	11,8
DIA HELLAS	-50,5	714,0	-525,5	-67,5	39,7	47,9	32,7	26,2	-25,4	-304,8
PRAKTIKER	45,7	66,9	89,9	234,1	236,3	106,7	84,6	57,5	63,4	108,6
DUTY FREE	27,9	20,0	16,8	22,0	28,9	59,3	61,1	56,7	44,6	44,9
Σύνολο κλάδου 47.1	18,9	15,1	16,0	18,2	15,0	18,5	18,5	22,5	22,9	18,9
	Ρευστότητα									
CARREFOUR	-	-	-	-	38,5	38,4	46,4	40,7	44,5	45,4
ALFA-BETA	56,1	60,4	61,1	77,8	79,2	50,3	63,1	56,0	57,7	57,9
SKLAVENITIS	-	-	-	-	-	-	-	18,1	57,6	59,1
VEROPOULOS	-	-	-	60,6	57,1	52,1	48,1	46,2	42,5	47,0
METRO	52,3	58,6	62,0	65,2	63,5	72,1	78,4	82,6	72,2	78,7
ATLANTIC	61,5	86,5	79,3	75,6	67,6	65,1	71,4	79,6	82,6	82,6
MASOUTIS, D.	52,5	47,5	50,7	47,1	44,5	38,0	43,8	48,5	46,8	49,8
PENTE	99,9	100,2	91,2	102,8	101,6	100,5	88,6	87,5	89,2	87,7
DIA HELLAS	56,4	52,9	45,6	48,2	50,6	65,2	75,4	72,7	72,8	64,5
PRAKTIKER	135,4	127,5	120,3	111,1	112,3	125,4	107,4	121,4	103,8	87,0
DUTY FREE	170,8	186,5	207,9	181,4	171,8	179,8	153,0	160,5	56,2	219,0
Σύνολο κλάδου 47.1	76,6	79,9	77,4	78,8	68,5	64,6	68,5	66,5	69,1	68,9

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.12 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Δανειακή πίεση									
CARREFOUR	-	-	-	-	58,3	62,3	62,8	68,0	68,2	68,0
ALFA-BETA	75,5	73,0	83,3	84,6	83,4	82,5	81,1	79,8	73,3	75,2
SKLAVENITIS	-	-	-	-	-	-	-	101,5	90,5	85,7
VEROPOULOS	-	-	-	69,7	71,0	71,2	72,8	75,0	75,5	77,2
METRO	82,8	79,6	79,3	80,3	81,2	72,4	70,6	67,3	69,9	64,7
ATLANTIC	89,4	80,5	80,9	82,6	82,8	80,2	81,0	82,0	85,3	83,8
MASOUTIS, D.	89,4	90,6	89,9	90,0	88,6	81,3	84,2	84,4	84,2	85,7
PENTE	60,9	62,8	66,6	60,6	57,4	54,6	58,7	56,4	54,6	51,1
DIA HELLAS	89,5	101,2	98,5	95,9	93,0	90,2	88,1	87,9	90,5	97,4
PRAKTIKER	76,7	81,7	85,7	91,9	91,4	79,2	75,2	66,4	73,0	82,0
DUTY FREE	30,9	28,1	24,8	32,5	36,0	35,1	41,1	34,9	56,9	53,0
Σύνολο κλάδου 47.1	73,9	74,0	76,8	77,0	72,2	71,8	73,3	77,3	76,4	76,4
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
CARREFOUR	-	-	-	-	0,9	-0,1	0,1	1,9	2,1	1,6
ALFA-BETA	0,9	1,3	1,1	1,2	1,0	3,4	3,3	3,7	5,1	4,5
SKLAVENITIS	-	-	-	-	-	-	-	-	2,0	1,9
VEROPOULOS	-	-	-	0,3	0,0	0,1	0,1	0,1	0,9	0,6
METRO	1,0	1,0	1,5	2,1	2,6	3,5	2,4	2,4	2,7	2,8
ATLANTIC	0,6	1,7	0,2	0,2	0,3	1,4	1,4	0,2	-1,6	-0,6
MASOUTIS, D.	1,8	1,0	1,6	2,0	2,9	3,7	4,2	4,4	4,3	3,9
PENTE	2,0	2,8	2,9	3,6	4,2	3,9	2,5	3,0	3,3	3,0
DIA HELLAS	-2,4	-4,1	-2,7	-0,9	0,7	1,4	1,2	0,9	-0,7	-2,2
PRAKTIKER	4,5	5,5	5,5	7,2	7,9	8,3	8,9	8,6	8,9	8,8
DUTY FREE	19,4	14,8	11,7	13,8	18,2	33,2	30,1	28,1	26,0	29,2
Σύνολο κλάδου 47.1	2,2	1,8	1,7	1,9	2,0	2,5	2,4	3,0	3,1	2,6

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων το 2008 ανέρχεται στο 18,9% (κυμαίνεται από 15,1% το 2000 έως 22,9% το 2007). Η απόδοση εμφανίζεται υψηλότερη σε σχέση με το σύνολο του λιανικού εμπορίου κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, ωστόσο παρουσιάζει μείωση σε σχέση με τα δύο προηγούμενα χρόνια. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ίδιων κεφαλαίων εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την MASOUTIS κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, για την METRO μετά το 2001 (με εξαίρεση το 2006), για την AB VASSILOPOULOS μετά το 2004, για την SKLAVENITIS την τελευταία τριετία και για την PENTE έως το 2003. Αρνητικές αποδόσεις εμφανίζουν κατά την τελευταία διετία η ATLANTIC, η οποία κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου εμφανίζει χαμηλότερες του μέσου τιμές και η DIA HELLAS, η οποία κατά την περίοδο 2003-2006 εμφανίζει υψηλότερες του μέσου τιμές.

Η ρευστότητα το 2008 ανέρχεται στο 68,9% (κυμαίνεται από 64,6% το 2004 έως 79,9% το 2000). Ο κλάδος παρουσιάζει χαμηλότερη ρευστότητα τόσο σε σύγκριση με το σύνολο του λιανικού εμπορίου όσο και με τους άλλους κλάδους κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η PENTE εμφανίζει υψηλότερη του μέσου ρευστότητα

για το σύνολο της περιόδου και η METRO, η ATLANTIC και η DIA HELLAS (με εξαίρεση το 2008) από το 2004 και μετά.

Η δανειακή πίεση το 2008 ανέρχεται στο 76,4% (κυμαίνεται από 71,8% το 2004 έως 77,3% το 2006). Ο κλάδος 47.1 παρουσιάζει ελαφρώς υψηλότερες τιμές από το σύνολο του λιανικού εμπορίου, με εξαίρεση την τριετία 2003-2005. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η ATLANTIC, η MASOUTIS και η DIA HELLAS εμφανίζουν υψηλότερη του μέσου δανειακή πίεση για το σύνολο της περιόδου, η SKLAVENITIS την τελευταία τριετία, η AB VASSILOPOULOS από το 2006 και η METRO πριν το 2003.

Το περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 ανέρχεται στο 2,6% (κυμαίνεται από 1,7% το 2001 έως 3,1% το 2007). Χαμηλότερες τιμές σε σχέση με το σύνολο του λιανικού εμπορίου παρουσιάζονται με εξαίρεση το 2002/2005. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η AB VASSILOPOULOS εμφανίζει το υψηλότερο περιθώριο καθαρού κέρδους την τελευταία διετία και υψηλότερο του μέσου την τελευταία πενταετία. Υψηλότερο του μέσου περιθώριο καθαρού κέρδους εμφανίζουν η PENTE για το σύνολο σχεδόν της περιόδου (με εξαίρεση το 1999) και η MASOUTIS και η METRO (με εξαίρεση 2006/2007) από το 2002 και μετά.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου το λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα παρουσιάζει υψηλότερη απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων και δανειακή πίεση και χαμηλότερη ρευστότητα και περιθώριο καθαρού κέρδους σε σύγκριση με το μέσο όρο του λιανικού εμπορίου (Πίνακας 15.8).

15.2.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου σε μη ειδικευμένα καταστήματα που δημοσιεύουν ισολογισμό (218 επιχειρήσεις, Πίνακας 15.13) αυξάνονται συνεχώς κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου (αύξηση 352,4%). Αύξηση παρουσιάζουν οι κυριότερες επιχειρήσεις του κλάδου ακόμα και το 2008 σε σχέση με το 2007.

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων που δημοσιεύουν ισολογισμό αυξάνονται κατά την περίοδο 1999-2008 και από 95,8 χιλ.€ το 1999 διαμορφώνονται σε 292.713 χιλ.€ το 2008 (αύξηση 449,4%). Τρεις από τις κυριότερες επιχειρήσεις εμφανίζουν υψηλότερη του μέσου αύξηση των καθαρών κερδών (AB VASSILOPOULOS, METRO, MASOUTIS). Ωστόσο, το 2008 παρουσιάζεται σημαντική μείωση των καθαρών κερδών του κλάδου συνολικά σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (περίπου 10,0%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.13

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου σε μη ειδικευμένα καταστήματα (47.1)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	(χιλ.€)									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
			Πωλήσεις									
CARREFOUR	2002	4711	-	-	-	-	1.458.367	1.639.965	1.775.167	1.739.073	1.899.111	1.994.600
ALFA-BETA	1969	4711	436.658	499.550	620.614	737.982	789.041	847.548	880.342	1.000.880	1.141.204	1.289.255
SKLAVENTITIS	2005	4711	-	-	-	-	-	-	-	-	912.489	1.088.653
VEROPOULOS		4711	-	-	-	501.420	536.640	587.173	588.578	610.196	647.482	711.380
METRO	1976	4711	234.311	268.985	318.162	366.645	422.752	464.385	499.827	549.288	601.106	650.658
ATLANTIC	1997	4711	234.806	235.029	281.814	481.785	523.370	555.537	560.871	564.277	586.196	604.930
MASOUTIS, D.	1977	4711	188.872	212.563	248.083	271.983	290.261	310.403	477.611	502.254	541.542	573.556
PENTE	1982	4711	165.154	189.961	230.802	257.880	283.216	303.017	320.703	355.722	381.244	401.251
DIA HELLAS	1994	4711	107.023	146.412	186.949	225.170	268.964	303.262	354.771	367.868	381.214	389.310
PRAKTIKER	1991	4719	114.224	129.513	152.627	196.692	220.942	243.815	239.016	259.410	270.878	286.399
DUTY FREE	1979	4719	134.349	142.055	167.956	192.953	196.051	223.356	245.677	251.808	262.548	268.174
Σύνολο κλάδου 47.1			2.460.823	2.817.314	3.560.378	4.713.159	6.697.866	7.342.358	7.988.004	8.666.739	10.426.214	11.133.829
			Καθαρά κέρδη									
CARREFOUR	2002	4711	-	-	-	-	12.964	-1.376	1.487	32.549	39.348	31.285
ALFA-BETA	1969	4711	3.869	6.362	7.118	8.527	7.997	28.759	29.207	36.835	57.833	57.529
SKLAVENTITIS	2005	4711	-	-	-	-	-	-	-	-8.409	18.103	21.173
VEROPOULOS		4711	-	-	-	1.283	263	775	316	401	5.933	3.966
METRO	1976	4711	2.378	2.575	4.678	7.826	10.856	16.224	11.998	13.031	16.004	18.521
ATLANTIC	1997	4711	1.452	3.906	667	911	1.474	7.786	7.677	1.319	-9.607	-3.647
MASOUTIS, D.	1977	4711	3.482	2.099	3.969	5.341	8.370	11.508	20.240	22.262	23.164	22.539
PENTE	1982	4711	3.321	5.339	6.774	9.366	11.839	11.751	7.990	10.552	12.430	11.906
DIA HELLAS	1994	4711	-2.584	-5.948	-5.019	-1.923	1.869	4.189	4.239	3.444	-2.856	-8.453
PRAKTIKER	1991	4719	5.140	7.143	8.375	14.205	17.403	20.153	21.326	22.394	24.153	25.105
DUTY FREE	1979	4719	26.109	21.056	19.607	26.712	35.696	74.182	73.871	70.844	68.140	78.350
Σύνολο κλάδου 47.1			53.279	51.017	59.848	91.214	133.012	185.908	193.727	262.943	325.601	292.713

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Πέντε από τις κυριότερες επιχειρήσεις εμφανίζουν επίσης μείωση των κερδών τους το 2008 σε σχέση με το 2007, ενώ δύο εμφανίζουν ζημιές για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά (ATLANTIC, DIA).

Υψηλά εμφανίζονται τα μερίδια αγοράς των μεγαλύτερων επιχειρήσεων στο λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα που πωλούν κυρίως τρόφιμα, ποτά ή καπνό (Πίνακας 15.14). Στο 17,9% ανέρχεται το μερίδιο αγοράς της μεγαλύτερης επιχείρησης (CARREFOUR-MARINOPOULOS) το 2008 (κυμαίνεται από 17,9% το 2008 έως 22,3% το 2004). Στο 11,6% ανέρχεται το μερίδιο αγοράς της δεύτερης σε μέγεθος επιχείρησης (AB VASSILOPOULOS) το 2008 (κυμαίνεται από 10,9% το 2007 έως 17,7% το 1999/2000), στο 9,8% της τρίτης (SKLAVENITIS) και στο 6,4% της τέταρτης (VEROPOULOS). Πάνω από 5% είναι τα μερίδια των τριών επόμενων σε μέγεθος επιχειρήσεων (METRO, ATLANTIC, MASOUTIS) και στο 3,6% της όγδοης (PENTE).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.14

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου 47.1, 1999-2008										
Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
CARREFOUR	-	-	-	-	21,8	22,3	22,2	20,1	18,2	17,9
ALFA-BETA	17,7	17,7	17,4	15,7	11,8	11,5	11,0	11,5	10,9	11,6
SKLAVENITIS	-	-	-	-	-	-	-	-	8,8	9,8
VEROPOULOS	-	-	-	10,6	8,0	8,0	7,4	7,0	6,2	6,4
METRO	9,5	9,5	8,9	7,8	6,3	6,3	6,3	6,3	5,8	5,8
ATLANTIC	9,5	8,3	7,9	10,2	7,8	7,6	7,0	6,5	5,6	5,4
MASOUTIS, D.	7,7	7,5	7,0	5,8	4,3	4,2	6,0	5,8	5,2	5,2
PENTE	6,7	6,7	6,5	5,5	4,2	4,1	4,0	4,1	3,7	3,6
DIA HELLAS	4,3	5,2	5,3	4,8	4,0	4,1	4,4	4,2	3,7	3,5
PRAKTIKER	4,6	4,6	4,3	4,2	3,3	3,3	3,0	3,0	2,6	2,6
DUTY FREE	5,5	5,0	4,7	4,1	2,9	3,0	3,1	2,9	2,5	2,4

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του λιανικού εμπορίου σε μη ειδικευμένα καταστήματα (47.1) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά την εξεταζόμενη περίοδο (Πίνακας 15.11). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 45,7% (κυμάνθηκε από 41,3% το 2001 έως 49,4% το 2003/04), ενώ ο δεύτερος στο 65,7% (κυμάνθηκε από 62,0% το 2001 έως 68,3% το 2003/04/05). Έλλειψη συγκέντρωσης δείχνει ο δείκτης Herfindahl (τιμή χαμηλότερη του 0,1), ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,074 (κυμάνθηκε από 0,065 το 2001 έως 0,089 το 2004).

15.3. Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα

Το λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.2/522) περιλαμβάνει το λιανικό εμπόριο φρούτων και λαχανικών σε ειδικευμένα καταστήματα (4721), το λιανικό εμπόριο κρέατος και προϊόντων κρέατος (4722), το λιανικό εμπόριο ψαριών, καρκινοειδών και μαλακίων (4723), το λιανικό εμπόριο ψωμιού, αρτοσκευασμάτων και λοιπών

ειδών αρτοποιίας-ζαχαροπλαστικής (4724), το λιανικό εμπόριο ποτών (4725) το λιανικό εμπόριο προϊόντων καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα (4726) και το λιανικό εμπόριο άλλων τροφίμων (4727).

Ο κλάδος αυτός το 2007 παράγει το 10,8% (ή 10,2% αν στο λιανικό εμπόριο συμπεριληφθεί και το λιανικό εμπόριο καυσίμων) της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του λιανικού εμπορίου (1.008.705 χιλ.€), διαθέτει το 15,3% (ή 14,8%) των επιχειρήσεων (29.760 επιχειρήσεις), απασχολεί το 13,7% (ή 13,1%) των εργαζομένων στον κλάδο (73.089 άτομα) και πραγματοποιεί το 12,8% (ή 11,3%) του κύκλου εργασιών (7.200.724 χιλ.€). Το 45,3% των επιχειρήσεων συγκεντρώνεται στην Αττική και την Κεντρική Μακεδονία (22,3%, και 23,0% αντίστοιχα), ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο του λιανικού και του διανεμητικού εμπορίου.

15.3.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα ανήκουν στον υποκλάδο λιανικό εμπόριο κρέατος και προϊόντων κρέατος σε ειδικευμένα καταστήματα (4722) και από μία επιχείρηση του υποκλάδου λιανικό εμπόριο ψαριών, καρκινοειδών και μαλακίων σε ειδικευμένα καταστήματα (4723) και λιανικό εμπόριο ποτών σε ειδικευμένα καταστήματα (4725).

Αρνητική είναι η απόδοση ενεργητικού στο λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα το 2008, ενώ σε πολύ χαμηλά επίπεδα κινήθηκε τόσο σε σχέση με το σύνολο του λιανικού εμπορίου όσο και με τους επιμέρους κλάδους κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την IOAKEIMIDIS και την MARMARAS στο σύνολο σχεδόν της περιόδου, για την FASMA KREATOS την περίοδο 2001-2003, 2005 και 2007/2008 και για την MANOLAKIS κατά την τελευταία διετία. Αρνητικές αποδόσεις εμφανίζει η GENKA COMMERCIAL στο σύνολο της περιόδου και η ANASTASSAKIS κατά την τελευταία διετία (Πίνακας 14.15).

Αρνητική είναι επίσης η απόδοση ίδιων κεφαλαίων το 2008 (-4,5%), η οποία παρέμεινε χαμηλή κατά τη διάρκεια σχεδόν όλης της περιόδου (οι υψηλότερες τιμές που σημειώθηκαν ήταν 6,1% το 2006 και 7,2% το 2004). Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ίδιων κεφαλαίων εμφανίζεται αρνητική για την GENKA COMMERCIAL στο σύνολο της περιόδου και την ANASTASSAKIS το 2007. Η MARMARAS εμφανίζει την υψηλότερη απόδοση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου.

Η ρευστότητα το 2008 ανέρχεται στο 93,4% (κυμαίνεται από 83,5% το 2003 έως 105,4% το 2001). Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η GENKA COMMERCIAL και η MANOLAKIS εμφανίζουν τη χαμηλότερη ρευστότητα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.15

Χρηματοοικονομικοί δείκτες κυριότερων επιχειρήσεων κλάδου 47.2, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
FASMA KREATOS	1,2	0,5	1,8	3,1	1,4	1,6	1,0	1,3	0,8	0,8
GENKA	56,2	-15,9	-16,2	-30,2	-14,9	-24,0	-17,7	-12,0	-19,6	-16,8
ΙΟΑΚΕΙΜΙΔΙΣ	3,4	2,2	3,5	5,3	7,7	5,6	6,1	5,0	4,3	5,1
ΜΑΝΟΛΑΚΙΣ, Ε.	-	-	-	-	-	-	-	-	0,9	0,4
ΜΑΡΜΑΡΑΣ, Ρ.	-	0,1	7,1	10,1	7,6	17,3	14,6	11,9	17,0	9,9
ΚΥΛΕΡΤΖΙΣ, Ι.	-	-	9,0	0,0	0,9	1,6	1,1	2,3	2,8	0,6
ΑΓΝΟΜΑΡΚΕΤ	-19,9	2,5	15,4	5,1	6,0	1,9	5,3	8,4	5,0	5,9
ΔΑΒΟΥΤΙΣ	0,6	-9,4	-2,8	-0,6	-12,1	8,0	-11,6	3,5	8,8	-1,6
ΑΝΑΣΤΑΣΣΑΚΙΣ	4,4	4,8	10,4	2,5	3,3	1,0	3,7	2,1	-4,2	-8,7
ΙΠΕΙΡΟΣ ΜΕΑΤ	-	-	-	4,8	-2,6	-1,0	6,0	3,5	0,5	-7,4
ΙΟΝΙΑ ΜΕΑΤ	-	-	3,9	2,1	3,0	2,5	2,8	2,9	2,3	4,3
ΚΥΛΕΡΤΖΙΣ, Ι. Α.	1,1	1,0	-4,1	-5,7	-6,2	-0,6	3,5	4,8	16,4	-3,3
Ν. ΙΟΝΙΑ	3,1	1,2	2,3	2,5	3,2	3,1	2,2	-42,5	3,8	1,4
ΤΖΟΥΦΛΑΣ, ΚΟΝ.	8,1	2,4	5,4	3,1	8,5	3,5	6,3	6,9	5,1	-3,9
ΕΛΙΚΟΝ	-	6,5	-2,6	-0,3	-	-	-	2,2	2,7	-
ΥΠΕΡΑΓΟΡΑ ΚΡ.	-	-	-	-	-	28,3	2,6	2,6	9,5	-
Σύνολο κλάδου 47.2	7,8	0,9	1,3	0,0	0,4	2,2	0,5	1,5	0,4	-1,1
	Απόδοση ίδιων κεφαλαίων									
FASMA KREATOS	11,4	5,3	16,0	20,8	8,8	6,7	9,9	11,7	13,3	8,8
GENKA	119,0	-41,5	-207,9	233,9	-302,9	-237,2	-129,8	-65,4	-122,2	-151,7
ΙΟΑΚΕΙΜΙΔΙΣ	27,3	8,6	11,1	14,9	28,3	16,7	15,0	15,7	14,4	18,0
ΜΑΝΟΛΑΚΙΣ, Ε.	-	-	-	-	-	-	-	-	8,3	7,1
ΜΑΡΜΑΡΑΣ, Ρ.	-	0,2	10,0	15,9	14,7	40,5	30,3	26,3	38,1	21,8
ΚΥΛΕΡΤΖΙΣ, Ι.	-	-	44,4	0,0	2,3	4,1	2,6	5,5	6,7	1,1
ΑΓΝΟΜΑΡΚΕΤ	1.557,1	13,8	50,3	15,7	18,8	6,1	17,5	29,9	22,0	33,0
ΔΑΒΟΥΤΙΣ	2,3	-13,5	-4,4	-0,9	-17,1	12,8	-20,1	5,9	16,1	-2,8
ΑΝΑΣΤΑΣΣΑΚΙΣ	17,3	17,3	45,4	13,1	14,9	6,6	28,5	24,9	-112,2	258,5
ΙΠΕΙΡΟΣ ΜΕΑΤ	-	-	-	6,2	-2,7	-1,9	30,1	25,0	4,6	-419,0
ΙΟΝΙΑ ΜΕΑΤ	-	-	6,7	4,4	4,4	4,3	5,5	6,5	8,6	11,8
ΚΥΛΕΡΤΖΙΣ, Ι. Α.	3,6	2,8	-8,8	-12,2	-9,8	-1,0	5,6	7,8	26,4	-4,9
Ν. ΙΟΝΙΑ	10,1	3,3	4,4	4,3	5,4	5,4	5,4	-	15,4	4,4
ΤΖΟΥΦΛΑΣ, ΚΟΝ.	30,1	46,7	43,9	18,1	34,2	11,8	20,4	20,8	10,3	-8,6
ΕΛΙΚΟΝ	-	47,5	-32,6	-4,7	-	-	-	63,6	67,7	-
ΥΠΕΡΑΓΟΡΑ ΚΡ.	-	-	-	-	-	208,0	30,2	34,5	117,0	-
Σύνολο κλάδου 47.2	31,4	3,5	4,3	-0,1	1,4	7,2	1,9	6,1	1,8	-4,5

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.15 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Ρευστότητα									
FASMA KREATOS	98,5	95,9	100,6	102,6	100,4	112,3	93,8	99,9	98,7	95,6
GENKA	137,4	115,0	59,6	50,7	52,9	64,3	61,7	66,3	78,1	67,5
ΙΟΑΚΕΙΜΙΔΙΣ	75,9	102,1	117,5	127,2	97,7	110,1	121,6	122,2	127,3	149,1
ΜΑΝΟΛΑΚΙΣ, Ε.	-	-	-	-	-	-	-	-	69,7	66,1
ΜΑΡΜΑΡΑΣ, Ρ.	-	145,2	224,7	204,5	170,7	155,6	171,7	162,9	111,1	115,3
ΚΥΛΕΡΤΖΙΣ, Ι.	-	-	99,1	141,7	17,5	21,8	19,6	23,2	32,7	24,1
ΑΓΝΟΜΑΡΚΕΤ	43,7	53,6	85,3	99,7	110,0	100,5	107,2	80,2	91,0	74,7
ΔΑΒΟΥΤΙΣ	77,3	227,8	158,2	319,2	301,5	241,7	210,4	221,5	187,9	208,2
ΑΝΑΣΤΑΣΣΑΚΙΣ	88,3	91,1	99,2	103,3	102,8	97,8	104,8	105,3	99,9	91,5
ΙΠΕΙΡΟΣ ΜΕΑΤ	-	-	-	142,4	283,3	16,5	91,5	98,9	73,0	69,2
ΙΟΝΙΑ ΜΕΑΤ	-	-	195,2	169,8	273,2	178,8	90,6	109,5	76,8	76,5
ΚΥΛΕΡΤΖΙΣ, Ι. Α.	48,5	46,0	40,5	43,6	66,5	86,4	99,3	122,3	119,9	116,3
Ν. ΙΟΝΙΑ	84,1	82,8	112,2	98,5	69,8	90,0	76,6	51,2	68,8	68,0
ΤΖΟΥΦΛΑΣ, ΚΟΝ.	105,0	85,8	90,7	96,3	113,1	121,8	129,3	138,5	179,4	109,3
ΕΛΙΚΟΝ	-	102,9	100,4	100,9	-	-	-	97,4	99,1	-
ΥΠΕΡΑΓΟΡΑ ΚΡ.	-	-	-	-	-	108,6	102,7	103,2	104,8	-
Σύνολο κλάδου 47.2	91,7	97,0	105,4	98,2	83,5	94,2	91,3	98,7	96,2	93,4
	Δανειακή πίεση									
FASMA KREATOS	89,4	90,5	88,5	85,2	83,8	76,2	89,5	89,2	93,9	91,0
GENKA	52,8	61,7	92,2	112,9	95,1	89,9	86,4	81,6	83,9	88,9
ΙΟΑΚΕΙΜΙΔΙΣ	87,7	74,8	68,2	64,7	72,9	66,5	59,5	67,9	69,8	71,7
ΜΑΝΟΛΑΚΙΣ, Ε.	-	-	-	-	-	-	-	-	89,7	94,1
ΜΑΡΜΑΡΑΣ, Ρ.	-	43,8	28,7	36,3	48,6	57,3	51,7	54,7	55,3	54,7
ΚΥΛΕΡΤΖΙΣ, Ι.	-	-	79,9	20,3	59,7	61,7	59,0	58,1	58,6	42,5
ΑΓΝΟΜΑΡΚΕΤ	101,3	82,1	69,3	67,5	68,3	68,7	69,6	72,0	77,1	82,0
ΔΑΒΟΥΤΙΣ	72,8	30,6	36,4	27,5	29,2	37,4	42,6	41,5	45,5	43,0
ΑΝΑΣΤΑΣΣΑΚΙΣ	74,8	72,0	77,0	80,7	77,9	85,4	87,1	91,7	96,2	103,4
ΙΠΕΙΡΟΣ ΜΕΑΤ	-	-	-	23,1	6,0	47,6	80,2	86,0	89,0	98,2
ΙΟΝΙΑ ΜΕΑΤ	-	-	41,2	51,3	31,1	41,8	48,3	55,8	73,2	63,5
ΚΥΛΕΡΤΖΙΣ, Ι. Α.	70,7	63,3	53,1	53,5	36,7	41,3	37,2	38,6	37,7	33,3
Ν. ΙΟΝΙΑ	69,3	62,7	47,4	42,5	40,4	42,9	59,6	98,6	75,4	69,2
ΤΖΟΥΦΛΑΣ, ΚΟΝ.	73,0	94,9	87,7	82,9	75,2	70,3	69,4	66,9	50,3	55,0
ΕΛΙΚΟΝ	-	86,3	91,9	93,6	-	-	-	96,5	96,0	-
ΥΠΕΡΑΓΟΡΑ ΚΡ.	-	-	-	-	-	86,4	91,3	92,4	91,9	-
Σύνολο κλάδου 47.2	75,1	74,1	70,5	72,5	73,9	69,2	73,5	75,9	78,7	75,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.15 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
FASMA KREATOS	0,4	0,2	0,5	0,9	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5	0,3
GENKA	41,4	-8,4	-11,1	-19,2	-10,4	-19,1	-14,6	-10,1	-18,4	-14,9
IOAKEIMIDIS	0,9	0,8	1,0	1,5	1,6	1,4	1,3	1,3	1,4	1,4
MANOLAKIS, E.	-	-	-	-	-	-	-	-	0,3	0,4
MARMARAS, P.	-	0,1	1,4	2,2	2,0	5,7	4,7	3,5	5,3	2,8
KYLERTZIS, J.	-	-	0,9	0,0	1,4	2,2	1,2	2,7	3,2	0,8
AGNOMARKET	-10,8	0,6	4,6	1,3	1,4	0,4	1,2	1,9	1,3	1,7
DAVOUITIS	0,2	-22,5	-9,5	-0,2	-2,9	2,1	-2,0	0,8	2,6	-0,4
ANASTASSAKIS	1,3	1,3	3,7	1,0	1,1	0,4	1,9	1,7	-3,9	-15,0
IPEIROS MEAT	-	-	-	5,9	-	-	1,6	1,3	0,3	-4,7
IONIA MEAT	-	-	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,5	0,7
KYLERTZIS, J. A.	0,4	0,3	-2,2	-4,0	-4,0	-0,4	2,7	2,1	5,3	-1,5
N. IONIA	0,2	0,1	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	-6,2	0,9	0,3
TZOUFLAS, KON.	2,3	0,9	2,1	1,3	2,9	1,4	2,2	2,4	3,0	-9,3
ELIKON	-	1,0	-0,6	-0,1	-	-	-	1,1	1,4	-
YPERAGORA KR.	-	-	-	-	-	5,8	1,1	1,3	5,5	-
Σύνολο κλάδου 47.2	2,6	0,3	0,5	0,0	0,2	1,1	0,3	0,8	0,2	-0,7

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η δανειακή πίεση το 2008 ανέρχεται στο 75,3% (κυμαίνεται από 69,2% το 2004 έως 78,7% το 2007). Χαμηλότερη του μέσου δανειακή πίεση εμφανίζουν η IOAKEIMIDIS και η MARMARAS.

Αρνητικό είναι το περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 (-0,7%), ενώ σε πολύ χαμηλά επίπεδα διατηρήθηκε από το 2000 (κυμαίνεται από -0,7% το 2008 έως 1,1% το 2004). Χαμηλότερες τιμές σε σχέση με το σύνολο του λιανικού εμπορίου παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Αρνητικό είναι το περιθώριο καθαρού κέρδους για την GENKA COMMERCIAL κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου και για την ANASTASSAKIS κατά την τελευταία διετία.

Με βάση τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν (Πίνακας 15.8) προκύπτει ότι μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου το λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.2) παρουσιάζει αρνητική απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων και περιθώριο καθαρού κέρδους, υψηλότερη του μέσου όρου ρευστότητα και δανειακή πίεση.

15.3.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα που δημοσιεύουν ισολογισμό (91 επιχειρήσεις, Πίνακας 15.16) αυξήθηκαν από 57.879 χιλ.€ το 1999 σε 121.857 χιλ.€ (αύξηση 110,5%, χαμηλότερη από την αντίστοιχη του λιανικού εμπορίου συνολικά και λιανικού εμπορίου σε μη ειδικευμένα καταστήματα).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.16

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα
(47.2)

(χιλ.€)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
			Πωλήσεις									
FASMA KREATOS	1995	4722	4.192	4.616	4.825	4.730	5.583	6.254	6.656	7.183	7.977	10.525
GENKA	1940	4725	3.096	3.757	4.772	4.728	4.969	4.343	4.741	5.272	6.316	7.394
ΙΟΑΚΕΙΜΙΔΙΣ	1999	4722	3.892	4.076	4.290	4.808	5.327	5.796	6.638	7.361	7.309	7.312
ΜΑΝΟΛΑΚΙΣ, Ε.	2006	4722	-	-	-	-	-	-	-	-	7.910	6.094
ΜΑΡΜΑΡΑΣ, Ρ.		4722	-	1.468	3.140	3.266	3.364	5.393	4.884	5.523	5.653	5.848
ΚΥΛΕΡΤΖΙΣ, Ι.	2000	4722	-		4.182	2.971	3.383	3.730	4.210	4.128	4.175	4.604
ΑΓΝΟΜΑΡΚΕΤ	1998	4722	1.013	2.035	2.106	2.336	2.615	2.699	2.967	3.129	3.354	4.012
ΔΑΒΟΥΤΙΣ	1996	4722	2.979	289	211	2.288	2.841	3.362	3.673	3.955	3.818	3.876
ΑΝΑΣΤΑΣΣΑΚΙΣ	1997	4723	6.221	6.349	6.261	6.675	6.674	7.313	8.190	7.465	7.161	2.955
ΙΠΕΙΡΟΣ ΜΕΑΤ	2001	4722	-	-	-	118	-	-	2.918	3.924	3.314	3.711
ΙΟΝΙΑ ΜΕΑΤ	2000	4722	-	-	3.392	1.907	1.749	1.957	2.056	1.869	1.621	1.536
ΚΥΛΕΡΤΖΙΣ, Ι. Α.	1995	4722	4.532	4.466	2.012	1.541	1.471	1.459	1.456	1.907	2.558	1.648
Ν. ΙΟΝΙΑ	1997	4722	3.605	2.115	1.361	1.208	1.287	1.446	1.472	1.463	1.147	1.059
ΤΖΟΥΦΛΑΣ, ΚΟΝ..	1991	4722	2.370	2.219	1.689	1.485	1.871	1.772	2.360	2.871	1.261	354
ΕΛΙΚΟΝ	1999	4722	-	3.016	2.379	2.435	-	-	-	3.053	3.177	-
ΥΠΕΡΑΓΟΡΑ ΚΡΕΑΤΟΣ	2003	4722	-	-	-	-	-	3.160	2.295	2.381	1.991	-
Σύνολο κλάδου 47.2			57.879	63.372	72.651	76.176	79.184	92.438	111.950	130.522	146.292	121.857

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος Ίδρυσης	Κλάδος	Καθαρά κέρδη									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
FASMA KREATOS	1995	4722	17,0	7,0	25,0	41,0	19,0	24,0	31,0	37,0	40,0	29,0
GENKA	1940	4725	1.283,0	-316,0	-528,0	-910,0	-518,0	-828,0	-692,0	-531,0	-1.161,0	-1.100,0
IOAKEIMIDIS	1999	4722	35,0	31,0	45,0	71,0	86,0	83,0	88,0	98,0	105,0	103,0
MANOLAKIS, E.	2006	4722	-	-	-	-	-	-	-	-	27,0	25,0
MARMARAS, P.		4722	-	1,0	44,0	71,0	66,0	310,0	229,0	196,0	298,0	165,0
KYLERTZIS, J.	2000	4722	-	-	36,0	0,0	46,0	82,0	51,0	110,0	134,0	38,0
AGNOMARKET	1998	4722	-109,0	13,0	97,0	31,0	37,0	12,0	35,0	61,0	45,0	69,0
DAVOUTIS	1996	4722	6,0	-65,0	-20,0	-4,0	-81,0	70,0	-73,0	31,0	101,0	-16,0
ANASTASSAKIS	1997	4723	81,0	84,0	234,0	66,0	76,0	28,0	157,0	130,0	-276,0	-442,0
IPEIROS MEAT	2001	4722	-	-	-	7,0	-3,0	-2,0	47,0	52,0	10,0	-176,0
IONIA MEAT	2000	4722	-	-	6,0	4,0	4,0	4,0	5,0	6,0	8,0	11,0
KYLERTZIS, J. A.	1995	4722	16,0	14,0	-45,0	-61,0	-59,0	-6,0	39,0	41,0	136,0	-24,0
N. IONIA	1997	4722	9,0	3,0	4,0	4,0	5,0	5,0	5,0	-90,0	10,0	3,0
TZOUFLAS, KON..	1991	4722	55,0	21,0	36,0	19,0	55,0	24,0	52,0	69,0	38,0	-33,0
ELIKON.	1999	4722	-	29,0	-15,0	-2,0	-	-	-	35,0	44,0	-
YPERAGORA KREATOS	2003	4722	-	-	-	-	-	183,0	26,0	30,0	110,0	-
Σύνολο κλάδου 47.2			1.514	203	349	-13	143	1.023	288	1.064	337	-837

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Τρεις από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου εμφανίζουν υψηλότερη αύξηση των πωλήσεων από το μέσο όρο. Μείωση των πωλήσεων εμφανίζεται το 2008 σε σχέση με το 2007 στο σύνολο του κλάδου, σε μία από τις 8 μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου και σε 5 από τις επόμενες σε μέγεθος επιχειρήσεις.

Ζημιές εμφανίζουν το 2008 οι επιχειρήσεις που δημοσιεύουν ισολογισμό που ανέρχονται σε 837 χιλ.€, ενώ κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου τα καθαρά κέρδη εμφανίζονται πολύ περιορισμένα. Με εξαίρεση δύο από τις κυριότερες επιχειρήσεις του κλάδου όλες οι υπόλοιπες εμφανίζουν μείωση των καθαρών κερδών (τέσσερις επιχειρήσεις) ή ζημιές (έξι επιχειρήσεις) το 2008.

Σχετικά χαμηλά εμφανίζονται τα μερίδια αγοράς των μεγαλύτερων επιχειρήσεων στο λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα (Πίνακας 15.17). Στο 8,6% ανέρχεται το μερίδιο αγοράς της μεγαλύτερης επιχείρησης (FASMA KREATOS) το 2008 (κυμαίνεται από 5,5% το 2006/2007 έως 8,6% το 2008). Στο 6,0% περίπου ανέρχονται τα μερίδια αγοράς της δεύτερης και τρίτης σε μέγεθος επιχειρήσεων (GENKA, IOAKEIMIDIS) το 2008 και στο 5,0% της τέταρτης. Στη δέκατη θέση κατατάσσεται η ANASTASSAKIS (2,4%), η οποία μέχρι το 2006 καταλάμβανε την πρώτη θέση με μερίδιο που κυμαινόταν από 5,7% το 2006 έως 10,7% το 1999.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.17

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου 47.2, 1999-2008										
Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
FASMA KREATOS	7,2	7,3	6,6	6,2	7,1	6,8	5,9	5,5	5,5	8,6
GENKA	5,3	5,9	6,6	6,2	6,3	4,7	4,2	4,0	4,3	6,1
IOAKEIMIDIS	6,7	6,4	5,9	6,3	6,7	6,3	5,9	5,6	5,0	6,0
MANOLAKIS, E.	-	-	-	-	-	-	-	-	5,4	5,0
MARMARAS, P.	-	2,3	4,3	4,3	4,2	5,8	4,4	4,2	3,9	4,8
KYLERTZIS, J.	-	-	5,8	3,9	4,3	4,0	3,8	3,2	2,9	3,8
AGNOMARKET	1,8	3,2	2,9	3,1	3,3	2,9	2,7	2,4	2,3	3,3
DAVOUTIS	5,1	0,5	0,3	3,0	3,6	3,6	3,3	3,0	2,6	3,2
ANASTASSAKIS	10,7	10,0	8,6	8,8	8,4	7,9	7,3	5,7	4,9	2,4
IPEIROS MEAT	-	-	-	0,2	-	-	2,6	3,0	2,3	3,0
IONIA MEAT	-	-	4,7	2,5	2,2	2,1	1,8	1,4	1,1	1,3
KYLERTZIS, J. A.	7,8	7,0	2,8	2,0	1,9	1,6	1,3	1,5	1,7	1,4
N. IONIA	6,2	3,3	1,9	1,6	1,6	1,6	1,3	1,1	0,8	0,9
TZOUFLAS, KON..	4,1	3,5	2,3	1,9	2,4	1,9	2,1	2,2	0,9	0,3
ELIKON.	-	4,8	3,3	3,2	-	-	-	2,3	2,2	-
YPERAGORA KR.	-	-	-	-	-	3,4	2,1	1,8	1,4	-

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του λιανικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.2) κινούνται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 14.11). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 25,7% (κυμάνθηκε από 20,8% το 2007 έως 32,5% το 1999), ενώ ο δεύτερος στο 40,8% (κυμάνθηκε από 34,3% το

2006 έως 53,4% το 1999). Έλλειψη συγκέντρωσης δείχνει ο δείκτης Herfindahl (τιμή χαμηλότερη του 0,1), ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,034 (κυμάνθηκε από 0,024 το 2007 έως 0,049 το 1999).

15.4. Λιανικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα

Ο υποκλάδος περιλαμβάνει το λιανικό εμπόριο ηλεκτρονικών υπολογιστών, περιφερειακών μονάδων υπολογιστών και λογισμικού σε ειδικευμένα καταστήματα (4741), το λιανικό εμπόριο τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα (4742) και το λιανικό εμπόριο εξοπλισμού ήχου και εικόνας σε ειδικευμένα καταστήματα (4743).

Δεν υπάρχει πλήρης αντιστοίχιση των επιμέρους κλάδων 47.4- 47.7 με τους 523-526, καθώς έχουν συμπεριληφθεί άλλες κατηγορίες (σε τετραψήφιο κωδικό), ωστόσο αθροιστικά οι τέσσερις αυτοί κλάδοι παράγουν το 60,7% (ή 57,7%) της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του λιανικού εμπορίου (5.684.956 χιλ.€), διαθέτουν το 66,5% (ή 64,3%) των επιχειρήσεων (129.184 επιχειρήσεις), απασχολούν το 62,2% (ή το 59,9%) των εργαζομένων στον κλάδο (333.047 άτομα) και πραγματοποιούν το 57,5% (ή 50,8%) του κύκλου εργασιών (32.425.367 χιλ.€). Το 45,3% των επιχειρήσεων συγκεντρώνεται στην Αττική και την Κεντρική Μακεδονία (22,3% και 23,0%, αντίστοιχα), ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο του λιανικού και του διανεμητικού εμπορίου.

15.4.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα ανήκουν το λιανικό εμπόριο εξοπλισμού ήχου και εικόνας σε ειδικευμένα καταστήματα (4743). Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα είναι οι εξής (στοιχεία της ICAP):

- *DSGI SOUTH-EAST EUROPE*: Ιδρύθηκε το 1980 από μετατροπή εταιρείας που προϋπήρχε από το 1950. Το 1997 απορρόφησε την Άλφα Γκρουπ Α.Ε. και το 2002 τη Ράδιο Αθήναι και το 2005 την One Way Πληροφορική ΑΕΒΕ. Ελέγχει τις αλυσίδες Κωτσόβολος (από το 2007) και Electroworld. Υλοποιεί πρόγραμμα ανακαίνισης πολλών υπερκαταστημάτων και επέκτασης των καταστημάτων με το σύστημα franchising.
- *ELECTRONIKI ATHINON*: Ιδρύθηκε το 1980. Έχει εξαγοράσει τη βορειοελλαδική εταιρεία Σαραφίδης. Έχει προχωρήσει σε κλείσιμο μη αποδοτικών καταστημάτων, σε αναβάθμιση του ηλεκτρονικού καταστήματος και στη δημιουργία νέων καταστημάτων με το σήμα future stores.
- Τέσσερις από τις εταιρείες που κατατάσσονται σε υψηλή θέση με βάση τα μερίδια πωλήσεων ανήκουν στον Όμιλο Εταιρειών MEDIA MARKT- MEDIA SATURN, ενώ και άλλες εταιρείες του ομίλου παρουσιάζουν υψηλές πωλήσεις. Οι εταιρείες αυτές είναι: η MEDIA MARKT THESSALONIKI I, η MEDIA MARKT ATHINA III, η MEDIA MARKT TV HIFI ELEKTRO ATHINA IV, και η MEDIA MARKT TV HIFI ELEKTRO ATHINA II. Στη δεύτερη

κατηγορία είναι: η MEDIA MARKT TV-HIFI-ELEKTRO ATHINA V. και η MEDIA MARKT LARISSA. Οι εταιρείες αυτές ξεκίνησαν να λειτουργούν από το 2005, έχουν ανεξάρτητη διαχείριση η μια από την άλλη και αποτελούν θυγατρικές μεγάλου γερμανικού πολυεθνικού ομίλου

Η απόδοση ενεργητικού στο λιανικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα το 2008 ανέρχεται στο 0,9% και είναι θετική μετά από σειρά ετών που εμφανίζεται αρνητική (2002, 2004-2007), ως συνέπεια της αρνητικής κερδοφορίας. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την ELECTRONIKI ATHINON και την METROPOLIS κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, την DSGI την τελευταία διετία και την MEDIA MARKT THESSALONIKI I και την MEDIA MARKT ATHINA II το 2008 (Πίνακας 15.18). Οι υπόλοιπες επιχειρήσεις του ομίλου MEDIA MARKT, όπως και η RADIO A. KORASSIDIS και η IKONA-ICHOS εμφανίζουν αρνητικές αποδόσεις ενεργητικού αρκετές χρονιές της περιόδου 1999-2008.

Η απόδοση ιδίων κεφαλαίων ανέρχεται στο 10,7% και αυτή επίσης είναι θετική μετά από σειρά ετών που εμφανίζεται αρνητική. Τέσσερις επιχειρήσεις εμφανίζουν αρνητικές τιμές στην απόδοση ιδίων κεφαλαίων το 2008 (IKONA-ICHOS, SARAFIDES, MEDIA MARKT THESSALONIKI I, MEDIA MARKT ATHINA II), ενώ σημειώνονται σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των ετών για όλες σχεδόν τις επιχειρήσεις.

Η ρευστότητα ανέρχεται στο 92,9% (κυμαίνεται από 77,0% το 2005 έως 126,1% το 2000). Από το 2004 και μετά ο δείκτης παίρνει τιμές κάτω από 100 και με εξαίρεση το 2005/2006 είναι υψηλότερος σε σύγκριση με το μέσο όρο του λιανικού εμπορίου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η DSGI, η ELECTRONIKI, η METROPOLIS, η KLIMART και η SARAFIDES εμφανίζουν υψηλότερη του μέσου ρευστότητα για το σύνολο σχεδόν της περιόδου. Η δανειακή πίεση ανέρχεται στο 91,3% (κυμαίνεται από 65,5% το 1999 έως 94,0% το 2006). Την τελευταία πενταετία πάνω από 85,0% των περιουσιακών στοιχείων των επιχειρήσεων του κλάδου προέρχονται από πιστωτές, ενώ την ίδια περίοδο η δανειακή πίεση είναι υψηλότερη σε σύγκριση με το σύνολο του λιανικού εμπορίου. Η RADIO KORASSIDIS εμφανίζει την υψηλότερη δανειακή πίεση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, όλες οι εταιρείες του ομίλου MEDIA MARKT υψηλότερη της μέσης όπως και η IKONA-ICHOS (από το 2006 και πριν), η METROPOLIS, η KLIMART και η SARAFIDES (από το 2003 και πριν).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.18

Χρηματοοικονομικοί δείκτες κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου 47.4, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
DSGI	3,0	4,4	0,4	-1,0	2,7	-	-4,5	-5,7	7,7	8,4
ELECTRONIKI	8,9	6,4	6,8	4,1	4,8	3,6	8,9	12,2	17,0	12,3
MEDIA MARKT THES I	-	-	-	-	-	-	-	-	-42,1	19,0
RADIO A. KORASSIDIS	7,2	7,6	0,6	-10,6	0,3	-6,0	-50,0	-21,3	-101,3	-41,2
MEDIA MARKT ATH III	-	-	-	-	-	-	-	-	-18,4	-4,4
MEDIA MARKT ATH IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-14,8	-1,4
MEDIA MARKT ATH II	-	-	-	-	-	-	-	-	-12,3	8,3
KLIMART	11,1	6,1	5,4	4,9	3,7	1,9	1,1	1,1	1,2	1,4
IKONA – ICHOS	2,9	2,0	0,6	-17,8	-18,4	-5,4	-6,2	-2,9	2,9	-3,3
MEDIA MARKT ATH V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-18,8
KOLOMVOUNIS BROS	4,9	4,4	4,2	1,9	2,1	2,6	5,9	9,6	10,5	9,0
MEDIA MARKT LAR	-	-	-	-	-	-	-	-	-10,0	-26,9
METROPOLIS	9,9	7,3	10,8	14,9	17,4	5,8	3,6	6,0	9,9	9,9
FMB S.A.	-	-	-	-	-	-	-	-38,7	-35,3	-44,0
SARAFIDES	6,4	2,3	0,5	-1,8	2,6	0,3	0,4	4,6	4,0	-0,1
RADIO MAKRAKI	1,6	1,8	1,3	1,5	1,9	1,4	2,3	1,5	2,2	0,7
PITSOULAKIS – ROMB.	-	-	-	-	-	13,7	5,3	9,7	12,8	8,6
V-SHOPS	3,4	0,8	0,6	-2,1	0,3	-3,8	-72,3	-19,7	-27,4	-28,5
Σύνολο κλάδου 47.4	4,4	4,8	1,4	-3,1	1,5	-0,8	-10,3	-3,0	-5,4	0,9
	Απόδοση ιδίων κεφαλαίων									
DSGI	5,0	10,8	0,9	-1,9	5,3	-	-9,0	-20,1	22,9	22,7
ELECTRONIKI	61,9	13,7	16,3	10,1	12,9	10,7	19,9	40,4	57,8	38,7
MEDIA MARKT THES I	-	-	-	-	-	-	-	-	102,7	-77,9
RADIO A. KORASSIDIS	30,9	39,7	3,9	-107,5	2,4	182,9	89,5	23,9	131,5	22,5
MEDIA MARKT ATH III	-	-	-	-	-	-	-	-	106,6	17,0
MEDIA MARKT ATH IV	-	-	-	-	-	-	-	-	107,3	7,7
MEDIA MARKT ATH II	-	-	-	-	-	-	-	-	111,5	-219,6
KLIMART	56,5	40,0	39,1	27,4	22,2	13,9	12,6	12,8	21,3	30,6
IKONA – ICHOS	40,5	6,8	2,1	-98,6	-120,6	-114,5	742,8	72,6	13,1	-16,5
MEDIA MARKT ATH V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	107,5
KOLOMVOUNIS BROS	57,8	59,2	39,3	21,4	22,7	25,3	39,3	64,3	65,9	48,9
MEDIA MARKT LAR	-	-	-	-	-	-	-	-	111,6	67,4
METROPOLIS	32,4	31,4	55,6	72,3	74,8	33,1	21,8	33,0	56,0	83,9
FMB S.A.	-	-	-	-	-	-	-	-79,5	-121,5	234,4
SARAFIDES	21,2	9,8	1,9	-8,9	13,3	1,8	2,0	34,3	29,9	-0,5
RADIO MAKRAKI	10,4	11,8	8,0	10,7	12,5	8,9	14,3	7,0	9,1	2,9
PITSOULAKIS – ROMB.	-	-	-	-	-	113,3	40,5	72,9	72,1	44,6
V-SHOPS	20,6	6,7	4,2	-15,3	2,1	-35,8	140,9	289,8	172,1	127,4
Σύνολο κλάδου 47.4	12,8	16,1	4,9	-10,4	5,0	-7,0	-70,1	-49,2	-40,8	10,7

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.18 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Ρευστότητα									
DSGI	171,0	168,8	122,1	110,5	92,3	-	68,5	80,9	110,9	132,9
ELECTRONIKI	105,6	159,2	142,1	142,7	134,1	125,6	141,4	107,6	100,7	100,1
MEDIA MARKT THES I	-	-	-	-	-	-	-	-	45,6	53,8
RADIO A. KORASSIDIS	112,3	98,3	106,9	95,1	96,6	81,9	40,9	32,3	37,4	22,1
MEDIA MARKT ATH III	-	-	-	-	-	-	-	-	51,9	45,8
MEDIA MARKT ATH IV	-	-	-	-	-	-	-	-	59,2	55,1
MEDIA MARKT ATH II	-	-	-	-	-	-	-	-	71,3	78,6
KLIMART	125,1	118,9	157,3	191,8	175,6	137,8	118,1	121,4	112,5	121,4
IKONA – ICHOS	99,8	132,7	122,6	104,3	86,7	73,9	73,4	75,6	98,8	91,4
MEDIA MARKT ATH V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	55,0
KOLOMVOUNIS BROS	104,1	105,6	109,4	106,1	106,8	105,3	110,2	112,7	112,8	114,6
MEDIA MARKT LAR	-	-	-	-	-	-	-	-	66,1	37,7
METROPOLIS	136,4	115,8	110,1	110,6	112,7	98,5	100,3	104,5	107,0	78,6
FMB S.A.	-	-	-	-	-	-	-	121,2	84,3	47,9
SARAFIDES	135,7	120,8	127,1	121,4	120,9	116,1	118,7	106,7	108,1	108,6
RADIO MAKRAKI	110,3	108,5	110,1	108,6	108,1	107,6	105,8	162,4	146,5	134,4
PITSOULAKIS – ROMB.	-	-	-	-	-	102,5	104,6	106,4	89,5	97,9
V-SHOPS	110,0	106,6	112,5	110,6	112,4	105,1	62,8	208,6	219,1	137,5
Σύνολο κλάδου 47.4	124,3	126,1	116,1	107,8	102,4	97,1	77,0	79,7	97,7	92,9
	Δανειακή πίεση									
DSGI	39,8	59,1	58,5	44,2	49,3	-	50,1	71,5	66,2	62,8
ELECTRONIKI	85,6	53,0	58,4	59,1	63,0	66,5	55,1	69,9	70,5	68,3
MEDIA MARKT THES I	-	-	-	-	-	-	-	-	140,9	124,4
RADIO A. KORASSIDIS	76,5	80,9	84,9	90,1	86,0	103,3	155,9	188,8	177,1	282,8
MEDIA MARKT ATH III	-	-	-	-	-	-	-	-	117,2	126,1
MEDIA MARKT ATH IV	-	-	-	-	-	-	-	-	113,8	118,1
MEDIA MARKT ATH II	-	-	-	-	-	-	-	-	111,0	103,8
KLIMART	80,3	84,9	86,2	82,0	83,2	86,7	90,9	91,6	94,5	95,3
IKONA – ICHOS	92,8	70,2	71,1	81,9	84,7	95,3	100,8	104,0	77,9	79,8
MEDIA MARKT ATH V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	117,5
KOLOMVOUNIS BROS	91,5	92,6	89,4	91,2	90,8	89,9	85,0	85,1	84,1	81,6
MEDIA MARKT LAR	-	-	-	-	-	-	-	-	108,9	139,9
METROPOLIS	69,4	76,9	80,6	79,3	76,7	82,5	83,5	81,8	82,2	88,2
FMB S.A.	-	-	-	-	-	-	-	51,3	71,0	118,8
SARAFIDES	69,9	77,0	75,3	79,3	80,5	82,4	79,6	86,7	86,7	83,9
RADIO MAKRAKI	84,8	84,6	84,2	85,9	85,0	84,2	84,1	78,1	75,7	74,5
PITSOULAKIS – ROMB.	-	-	-	-	-	87,9	87,0	86,7	82,2	80,7
V-SHOPS	83,5	88,2	86,4	86,2	86,2	89,5	151,3	106,8	115,9	122,4
Σύνολο κλάδου 47.4	65,5	70,3	71,8	70,3	71,2	88,7	85,3	94,0	86,9	91,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.18 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
DSGI	3,6	4,9	0,5	-0,9	2,7		-3,1	-3,7	4,7	5,3
ELECTRONIKI	5,0	6,4	6,0	3,3	3,1	2,6	4,9	6,7	9,3	6,7
MEDIA MARKT THES I	-	-	-	-	-	-	-	-	-6,8	4,0
RADIO A. KORASSIDIS	6,8	6,9	0,6	-12,5	0,4	-8,1	-109,7	-249,9	-659,6	-78,3
MEDIA MARKT ATH III	-	-	-	-	-	-	-	-	-4,9	-0,8
MEDIA MARKT ATH IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-5,2	-0,3
MEDIA MARKT ATH II	-	-	-	-	-	-	-	-	-2,3	1,7
KLIMART	7,0	4,5	4,3	4,2	3,1	1,6	1,1	0,9	0,9	1,1
IKONA – ICHOS	3,1	2,6	0,8	-19,6	-19,5	-6,6	-7,4	-2,9	3,0	-3,2
MEDIA MARKT ATH V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-6,8
KOLOMVOUNIS BROS	5,2	4,1	4,0	2,1	2,4	2,5	3,7	5,3	5,4	4,8
MEDIA MARKT LAR	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-9,7
METROPOLIS	7,0	5,7	8,3	10,1	11,7	4,4	2,7	4,8	8,9	7,4
FMB S.A.	-	-	-	-	-	-	-	-32,1	-22,8	-29,1
SARAFIDES	4,9	1,8	0,3	-1,2	1,7	0,2	0,2	2,6	2,3	-0,1
RADIO MAKRAKI	1,6	1,8	1,3	1,7	2,1	1,5	2,5	1,5	1,9	0,7
PITSOULAKIS – ROMB.	-	-	-	-	-	4,5	2,9	4,9	5,7	4,3
V-SHOPS	3,1	0,8	0,8	-2,6	0,4	-5,0	-73,8	-55,5	-77,5	-80,8
Σύνολο κλάδου 47.4	4,3	4,8	1,5	-2,9	1,4	-0,8	-8,8	-2,5	-3,7	0,6

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Το περιθώριο καθαρού κέρδους ανέρχεται στο 0,6%, είναι θετικό μετά από σειρά ετών που εμφανίζεται αρνητικό (2002, 2004-2007) και χαμηλότερο του συνόλου του λιανικού εμπορίου για το σύνολο σχεδόν της περιόδου. Η ELECTRONIKI και η METROPOLIS εμφανίζουν υψηλότερα του μέσου περιθώρια κέρδους, η DSGI, την τελευταία διετία, η SARAFIDES την περίοδο 2003-2007 (το 2008 αρνητικό) και η MEDIA MARKT THESSALONIKI I μόνο το 2008.

Με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου, το λιανικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα παρουσιάζει χαμηλότερη απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων και περιθώριο καθαρού κέρδους και υψηλότερη ρευστότητα και δανειακή πίεση (Πίνακας 15.8).

15.4.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα που δημοσιεύουν ισολογισμό (181 επιχειρήσεις, Πίνακας 15.19) αυξάνονται συνεχώς κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου και από 622.419 χιλ.€ το 1999 διαμορφώθηκαν σε 1.380.607 χιλ.€ το 2008 (αύξηση 121,8%, χαμηλότερη από την αντίστοιχη του λιανικού εμπορίου συνολικά).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.19

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα (47.4)

(χιλ.€)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
			Πωλήσεις									
DSGI	1980	4743	184.469	306.129	252.520	298.237	276.310	-	365.866	379.906	441.203	499.301
ELECTRONIKI	1989	4743	48.861	55.262	74.974	87.107	105.084	109.311	117.418	143.885	178.632	189.164
MEDIA MARKT THESS I	2005	4743	-	-	-	-	-	-	-	-	54.967	39.447
RADIO A. KORASSIDIS	1986	4743	141.933	241.530	224.802	181.230	183.427	177.746	69.678	10.749	13.787	37.777
MEDIA MARKT ATH III	2006	4743	-	-	-	-	-	-	-	-	33.316	37.693
MEDIA MARKT ATH IV	2006	4743	-	-	-	-	-	-	-	-	27.950	36.463
MEDIA MARKT ATH II	2006	4743	-	-	-	-	-	-	-	-	41.721	35.512
KLIMART		4743	5.497	8.445	9.707	10.113	13.249	14.884	15.005	19.602	30.933	34.078
IKONA – ICHOS	1990	4743	34.557	42.927	44.725	48.090	35.632	23.947	21.689	22.686	26.088	26.067
MEDIA MARKT ATH V	2007	4743	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21.021
KOLOMVOUNIS BROS		4743	5.738	7.908	7.357	7.185	7.957	10.086	12.768	17.557	20.431	19.883
MEDIA MARKT LAR	2006	4743	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18.460
METROPOLIS	1994	4743	14.578	15.065	18.761	21.075	21.320	25.082	28.149	24.393	22.014	18.451
FMB S.A.	2005	4743	-	-	-	-	-	-	-	16.570	16.090	18.075
SARAFIDES	1969	4743	18.652	23.686	26.794	28.298	31.238	36.280	38.733	39.307	42.229	17.727
RADIO MAKRAKI	1981	4743	8.224	9.419	9.968	11.522	11.914	12.695	11.924	13.138	15.584	14.560
PITSOULAKIS – ROMB.	2003	4743	-	-	-	-	-	16.491	9.367	10.497	12.211	13.294
V-SHOPS	1987	4743	18.850	20.934	22.693	21.576	19.241	19.527	12.851	4.312	3.351	3.278
Σύνολο κλάδου 47.4			622.419	889.086	872.392	899.220	912.719	666.016	963.387	1.003.978	1.327.409	1.380.607

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
			Καθαρά κέρδη									
DSGI	1980	4743	6.672	15.065	1.278	-2.670	7.542	-	-11.518	-13.875	20.666	26.478
ELECTRONIKI	1989	4743	2.422	3.530	4.506	2.862	3.303	2.810	5.759	9.658	16.559	12.678
MEDIA MARKT THESS I	2005	4743	-	-	-	-	-	-	-	--	-3.744	1.596
RADIO A. KORASSIDIS	1986	4743	9.609	16.601	1.457	-22.584	772	-14.440	-76.402	-26.865	-90.943	-29.580
MEDIA MARKT ATH III	2006	4743	-	-	-	-	-	-	-	-	-1.640	-315
MEDIA MARKT ATH IV	2006	4743	-	-	-	-	-	-	-	-	-1.463	-114
MEDIA MARKT ATH II	2006	4743	-	-	-	-	-	-	-	-	-979	604
KLIMART		4743	385	376	416	422	405	231	163	181	286	371
IKONA – ICHOS	1990	4743	1.062	1.099	341	-9.428	-6.960	-1.582	-1.597	-661	790	-840
MEDIA MARKT ATH V	2007	4743	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-1.435
KOLOMVOUNIS BROS		4743	298	327	293	150	187	252	477	924	1.111	947
MEDIA MARKT LAR	2006	4743	-	-	-	-	-	-	-	-	-965	-1.792
METROPOLIS	1994	4743	1.024	858	1.548	2.124	2.488	1.111	747	1.166	1.967	1.374
FMB S.A.	2005	4743	-	-	-	-	-	-	-	-5.317	-3.666	-5.263
SARAFIDES	1969	4743	905	426	80	-328	532	73	78	1.005	979	-17
RADIO MAKRAKI	1981	4743	133	174	128	191	256	196	302	201	299	101
PITSOULAKIS – ROMB.	2003	4743	-	-	-	-	-	741	270	516	697	573
V-SHOPS	1987	4743	583	177	177	-561	78	-986	-9.483	-2.394	-2.597	-2.647
Σύνολο κλάδου 47.4			26.460	42.311	12.860	-25.773	12.986	-5.150	-85.115	-24.797	-49.724	8.562

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Τέσσερις από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου εμφανίζουν υψηλότερη αύξηση των πωλήσεων από το μέσο όρο, ενώ μείωση των πωλήσεων εμφανίζεται το 2008 σε σχέση με το 2007 στις περισσότερες από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου και σε μία ζημιές (RADIO A. KORASSIDIS).

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων αυτών το 2008 ανέρχονται σε 8.562 χιλ.€, και είναι θετικά μετά από σειρά ετών που εμφανίζονται αρνητικά (2002, 2004-2007). Τέσσερις από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου εμφανίζουν μείωση των καθαρών κερδών το 2008 σε σχέση με το 2007, ενώ εννέα εμφανίζουν ζημιές, πολλές από αυτές για περισσότερα χρόνια (RADIO A. KORASSIDIS, IKONA-ICHOS, V-SHOPS, FMB, MEDIA MARKT ATH III MEDIA MARKT ATH IV, MEDIA MARKT LAR).

Υψηλό εμφανίζεται το μερίδιο αγοράς (Πίνακας 15.20) της μεγαλύτερης επιχείρησης (DSGI) στο λιανικό εμπόριο εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα, το οποίο ανέρχεται σε 36,2% το 2008 (κυμαίνεται από 28,9% το 2001 έως 38,0% το 2005). Στο 13,7% ανέρχεται το μερίδιο αγοράς της δεύτερης σε μέγεθος επιχείρησης (ELECTRONIKI) το 2008 (κυμαίνεται από 6,2% το 2000 έως 16,4% το 2004). Στο 2,9% ανέρχεται το μερίδιο αγοράς της τρίτης σε μέγεθος επιχείρησης (MEDIA MARKT THESS I), η οποία ανήκει στον όμιλο επιχειρήσεων MEDIA MARKT, το μερίδιο των επιχειρήσεων του οποίου συνολικά ανέρχεται σε 10,9%. Πολύ χαμηλό εμφανίζεται το μερίδιο αγοράς της RADIO A. KORASSIDIS (2,7%), η οποία μέχρι το 2004 είχε μερίδια που κυμαινόταν από 20,2% το 2002 έως 26,7% το 2004.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.20

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου 47.4, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
DSGI	29,6	34,4	28,9	33,2	30,3	-	38,0	37,8	33,2	36,2
ELECTRONIKI	7,9	6,2	8,6	9,7	11,5	16,4	12,2	14,3	13,5	13,7
MEDIA MARKT THESS I	-	-	-	-	-	-	-	-	4,1	2,9
RADIO A. KORASSIDIS	22,8	27,2	25,8	20,2	20,1	26,7	7,2	1,1	1,0	2,7
MEDIA MARKT ATH III	-	-	-	-	-	-	-	-	2,5	2,7
MEDIA MARKT ATH IV	-	-	-	-	-	-	-	-	2,1	2,6
MEDIA MARKT ATH II	-	-	-	-	-	-	-	-	3,1	2,6
KLIMART	0,9	0,9	1,1	1,1	1,5	2,2	1,6	2,0	2,3	2,5
IKONA – ICHOS	5,6	4,8	5,1	5,3	3,9	3,6	2,3	2,3	2,0	1,9
MEDIA MARKT ATH V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,5
KOLOMVOUNIS BROS	0,9	0,9	0,8	0,8	0,9	1,5	1,3	1,7	1,5	1,4
MEDIA MARKT LAR	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,3
METROPOLIS	2,3	1,7	2,2	2,3	2,3	3,8	2,9	2,4	1,7	1,3
FMB	-	-	-	-	-	-	-	1,7	1,2	1,3
SARAFIDES	3,0	2,7	3,1	3,1	3,4	5,4	4,0	3,9	3,2	1,3
RADIO MAKRAKI	1,3	1,1	1,1	1,3	1,3	1,9	1,2	1,3	1,2	1,1
PITSOULAKIS – ROMB.	-	-	-	-	-	2,5	1,0	1,0	0,9	1,0
V-SHOPS	3,0	2,4	2,6	2,4	2,1	2,9	1,3	0,4	0,3	0,2

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του λιανικού εμπορίου εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα (47.4) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 14.11). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 55,5% (κυμάνθηκε από 52,3% το 2004 έως 72,6% το 2000), ενώ ο δεύτερος στο 65,9% (κυμάνθηκε από 63,6% το 2004 έως 80,4% το 2000). Μέτρια συγκέντρωση δείχνει ο δείκτης Herfindahl (τιμή μεταξύ 0,1 και 0,18), ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,156 (κυμάνθηκε από 0,108 το 2004 έως 0,201 το 2000).

15.5. Λιανικό εμπόριο άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα

Ο υποκλάδος περιλαμβάνει το λιανικό εμπόριο κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων σε ειδικευμένα καταστήματα (4751), το λιανικό εμπόριο σιδηρικών, χρωμάτων και τζαμιών (4752), το λιανικό εμπόριο χαλιών, κιλιμιών, και επενδύσεων δαπέδου και τοίχου (4753), το λιανικό εμπόριο ηλεκτρικών οικιακών συσκευών (4754) και το λιανικό εμπόριο επίπλων, φωτιστικών και άλλων ειδών οικιακής χρήσης (4759).

Κύριο χαρακτηριστικό του κλάδου είναι η είσοδος των μεγάλων αλυσίδων των μεγάλων διεθνοποιημένων εμπορικών-εισαγωγικών επιχειρήσεων (IKEA, Praktiker, κ.ά.) που προσφέρουν μεγάλη ποικιλία ειδών οικιακού εξοπλισμού σε ευνοϊκούς συνδυασμούς ποιότητας-τιμής συμπεριλαμβανομένων και των ειδών εξοπλισμού που συναρμολογούνται από τον ίδιο τον αγοραστή. Η είσοδος των μεγάλων εισαγωγικών εταιρειών αποτέλεσε ισχυρό παράγοντα ενδυνάμωσης του ανταγωνισμού για τις ελληνικές βιοτεχνίες παραγωγής ειδών οικιακού εξοπλισμού. Χαρακτηριστική εξέλιξη στον τομέα των επίπλων ήταν η δημιουργία τις δύο τελευταίες δεκαετίες των ενωμένων εμπορικών καταστημάτων από εγχώριες βιοτεχνίες και τις επιχειρήσεις επίπλων. Ήταν μια από τις λίγες περιπτώσεις που οι εγχώριες παραγωγικές επιχειρήσεις επέλεξαν τη συγκεκριμένη οργανωτική δομή των εμπορικών τους δραστηριοτήτων για την προώθηση της παραγωγής τους.

15.5.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα ανήκουν στους υποκλάδους, λιανικό εμπόριο σιδηρικών, χρωμάτων και τζαμιών σε ειδικευμένα καταστήματα (4752), λιανικό εμπόριο επίπλων, φωτιστικών και άλλων ειδών οικιακής χρήσης σε ειδικευμένα καταστήματα (4759) και λιανικό εμπόριο κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων σε ειδικευμένα καταστήματα (4751).

Η απόδοση ενεργητικού το 2008 ανέρχεται στο 6,7%, είναι η υψηλότερη μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου όπως τα τρία χρόνια της τελευταίας τετραετίας, πριν από την οποία η απόδοση ήταν χαμηλότερη από το μέσο όρο του συνόλου του λιανικού εμπορίου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται αρκετά υψηλή για την HOUSE MARKET κατά την περίοδο 2004-2008 (ενώ κατά την τριετία

2001-2003 εμφανιζόταν αρνητική), και υψηλότερη του μέσου για την MODA BAGNO και την AVAX κατά την τελευταία διετία (Πίνακας 15.21). Υψηλότερες του μέσου τιμές εμφανίζουν πριν το 2003 αρκετές από τις επιχειρήσεις.

Η απόδοση ιδίων κεφαλαίων ανέρχεται στο 18,8% και είναι η υψηλότερη από το μέσο όρο του συνόλου του λιανικού εμπορίου τα τρία χρόνια της τελευταίας τετραετίας. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται αρκετά υψηλή για την HOUSE MARKET κατά την περίοδο 2004-2008 και AVAX κατά την τελευταία τριετία. Υψηλότερες του μέσου τιμές εμφανίζουν πριν το 2004 αρκετές από τις επιχειρήσεις.

Το περιθώριο καθαρού κέρδους ανέρχεται στο 6,9%, είναι υψηλότερο του συνόλου του λιανικού εμπορίου από το 2004 και μετά και μεταξύ των επιμέρους κλάδων το υψηλότερο από το 2005 και μετά. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου το περιθώριο καθαρού κέρδους εμφανίζεται αρκετά υψηλό για την HOUSE MARKET κατά την περίοδο 2004-2008, για την MODA BAGNO κατά την τελευταία τριετία και για την ANDREADIS και την AVAX το 2008.

Η ρευστότητα ανέρχεται στο 126,4% (κυμαίνεται από 104,2% το 2001/2002 έως 128,7% το 2007) και είναι η υψηλότερη μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου για το σύνολο σχεδόν της περιόδου. Η επιχείρηση ANDREADIS, η NIKKO και η KYRIAKOULIS εμφανίζουν χαμηλότερη του μέσου ρευστότητα κατά το μεγαλύτερο μέρος ή το σύνολο της περιόδου. Η δανειακή πίεση ανέρχεται στο 64,6% και είναι η χαμηλότερη μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου για το σύνολο της περιόδου. Η επιχείρηση AVAX, η NIKKO και η KYRIAKOULIS εμφανίζουν υψηλότερη του μέσου δανειακή πίεση κατά το μεγαλύτερο μέρος ή το σύνολο της περιόδου, ενώ οι υπόλοιπες περιστασιακά ή για μικρότερα διαστήματα.

Συνοψίζοντας, μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου το λιανικό εμπόριο άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα παρουσιάζει υψηλότερη του μέσου όρου του λιανικού εμπορίου ρευστότητα κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, υψηλότερη απόδοση ενεργητικού, απόδοση ιδίων κεφαλαίων και περιθώριο καθαρού κέρδους κατά τα τελευταία χρόνια και χαμηλότερη δανειακή πίεση (Πίνακας 15.8).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.21

Χρηματοοικονομικοί δείκτες κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου 47.5, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
HOUSE MARKET	-	-	-0,5	-6,1	-3,8	8,5	23,8	30,8	38,1	28,1
MODA BAGNO	6,7	3,6	-1,8	1,2	0,7	0,2	2,4	4,1	8,4	7,9
ANDREADIS	6,2	3,2	4,3	5,4	12,8	4,5	3,8	-2,7	3,7	5,5
AVAX	18,0	4,1	4,8	0,6	1,8	2,8	1,1	5,2	8,5	8,3
AGELCO	2,1	0,1	-3,7	1,3	-0,5	10,7	0,1	-6,1	0,7	-
KYRIAKOULIS	4,5	5,1	4,3	3,2	2,7	1,7	1,8	0,8	2,4	-
KYPRIOTOU	8,6	5,5	4,0	3,0	1,7	0,3	1,9	0,8	3,4	1,4
NIKKO	1,6	1,5	4,7	1,1	0,6	3,0	1,3	0,9	2,1	2,3
EPAVLIS	2,8	6,9	2,4	2,6	8,8	1,6	0,3	-20,0	0,1	-
MARAKAS	0,5	0,0	0,2	-1,0	0,5	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
RAVENNA	-	-	-	22,3	26,8	34,1	17,2	19,4	21,4	12,0
DELOUDIS	8,5	10,2	4,7	1,4	5,3	3,9	2,1	2,6	6,2	5,8
KOURTIS	16,6	5,8	-8,5	6,5	5,9	-4,1	0,7	1,5	7,9	-6,0
HITIROGLOU	2,7	0,5	5,8	3,7	5,9	2,1	0,7	2,7	2,9	2,0
BIENTE	1,4	2,4	0,8	0,9	-64,4	-33,2	-27,2	-24,9	-31,2	-29,1
Σύνολο κλάδου 47.5	3,6	2,5	1,4	1,3	0,9	3,7	5,8	5,6	7,9	6,7
Απόδοση ιδίων κεφαλαίων										
Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
HOUSE MARKET	-	-	-2,3	-36,3	-11,8	43,6	76,1	83,2	77,1	48,0
MODA BAGNO	31,4	7,0	-4,2	2,9	1,9	0,6	5,6	9,5	17,9	15,7
ANDREADIS	15,6	9,0	15,6	16,8	39,9	15,4	14,0	-5,0	7,4	12,8
AVAX	59,6	11,1	16,3	2,0	6,0	9,7	4,5	25,8	49,9	34,0
AGELCO	4,2	0,3	-7,8	3,4	-1,8	26,6	0,2	-16,0	1,6	-
KYRIAKOULIS	18,3	33,5	31,5	22,4	19,5	25,8	19,6	10,3	20,2	-
KYPRIOTOU	24,8	12,4	10,5	9,4	7,6	1,1	7,1	3,6	8,1	3,7
NIKKO	12,0	7,1	19,4	9,1	6,8	27,3	17,0	11,6	16,8	14,6
EPAVLIS	34,6	35,0	10,5	12,1	17,0	3,8	0,8	-184,0	0,1	-
MARAKAS	0,9	-0,1	0,5	-2,8	1,3	-0,2	0,3	-0,3	-0,1	0,0
RAVENNA	-	-	-	91,3	776,8	70,9	38,8	33,8	37,3	23,0
DELOUDIS	30,0	38,4	15,5	5,2	19,9	14,0	7,9	9,7	23,8	24,4
KOURTIS	66,1	29,8	-78,6	53,3	35,5	-52,0	7,7	16,0	53,3	-66,0
HITIROGLOU	14,1	2,3	25,2	17,6	22,3	7,2	2,3	8,2	8,6	5,2
BIENTE	22,0	14,6	3,9	4,5	192,7	307,5	795,1	135,2	94,3	49,9
Σύνολο κλάδου 47.5	10,9	7,2	4,3	4,2	3,1	12,5	18,5	18,5	23,5	18,8

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.21 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Ρευστότητα									
HOUSE MARKET	-	-	<i>31,1</i>	<i>29,6</i>	<i>55,9</i>	<i>93,0</i>	<i>55,5</i>	<i>99,2</i>	<i>153,0</i>	<i>167,3</i>
MODA BAGNO	<i>89,4</i>	<i>132,1</i>	<i>111,3</i>	<i>110,1</i>	<i>110,2</i>	<i>101,7</i>	<i>101,3</i>	<i>115,3</i>	<i>130,8</i>	<i>142,9</i>
ANDREADIS	136,4	81,0	<i>85,6</i>	<i>95,5</i>	<i>100,5</i>	<i>92,2</i>	<i>89,8</i>	<i>73,6</i>	<i>80,8</i>	<i>116,6</i>
AVAX	108,2	129,1	122,5	114,4	114,4	105,0	106,6	<i>97,5</i>	<i>125,6</i>	<i>128,3</i>
AGELCO	<i>219,0</i>	<i>127,5</i>	<i>126,2</i>	<i>123,7</i>	<i>120,0</i>	<i>132,2</i>	<i>150,7</i>	<i>111,2</i>	<i>152,0</i>	-
KYRIAKOULIS	<i>201,9</i>	<i>106,1</i>	<i>103,0</i>	<i>93,6</i>	<i>101,8</i>	<i>85,3</i>	<i>85,0</i>	<i>83,7</i>	<i>97,0</i>	-
KYPRIOΤΟΥ	<i>140,0</i>	<i>166,1</i>	<i>95,7</i>	136,8	99,8	104,9	<i>106,4</i>	<i>82,6</i>	<i>207,1</i>	<i>200,1</i>
NIKKO	110,5	125,5	123,8	105,8	<i>98,7</i>	<i>107,9</i>	<i>103,1</i>	<i>103,1</i>	<i>113,6</i>	<i>112,4</i>
EPAVLIS	97,1	115,8	120,5	<i>120,6</i>	<i>200,6</i>	<i>165,1</i>	<i>153,8</i>	108,5	1.102,8	-
MARAKAS	100,1	125,4	110,0	96,1	86,7	86,5	95,0	82,5	80,8	<i>79,6</i>
RAVENNA	-	-	-	45,5	73,9	146,4	109,8	142,0	164,0	<i>179,3</i>
DELOUDIS	<i>116,5</i>	<i>117,0</i>	<i>121,2</i>	<i>104,8</i>	<i>125,1</i>	<i>132,3</i>	128,8	127,7	129,3	124,5
KOURTIS	<i>101,9</i>	<i>72,4</i>	88,3	88,5	97,7	83,6	89,1	82,4	167,8	132,3
HITIROGLOU	<i>84,9</i>	<i>89,6</i>	<i>100,6</i>	<i>102,4</i>	108,6	112,0	111,5	112,5	116,4	118,5
BIENTE	<i>99,0</i>	<i>92,4</i>	104,5	101,7	65,7	78,5	76,7	60,1	55,3	49,9
Σύνολο κλάδου 47.5	119,5	117,9	104,2	104,2	112,2	115,4	108,6	113,0	128,7	126,4
	Δανειακή πίεση									
HOUSE MARKET	-	-	<i>78,2</i>	<i>83,2</i>	<i>67,7</i>	<i>80,4</i>	<i>68,7</i>	<i>62,9</i>	<i>50,6</i>	<i>41,4</i>
MODA BAGNO	<i>78,7</i>	<i>49,5</i>	<i>57,2</i>	<i>59,9</i>	<i>62,3</i>	<i>58,2</i>	<i>56,8</i>	<i>56,6</i>	<i>53,1</i>	<i>49,5</i>
ANDREADIS	60,3	64,0	<i>72,4</i>	<i>67,7</i>	<i>67,8</i>	<i>70,6</i>	<i>72,6</i>	<i>45,5</i>	<i>49,4</i>	<i>56,8</i>
AVAX	69,8	63,4	70,5	69,8	70,3	71,1	74,7	<i>79,8</i>	<i>83,0</i>	<i>75,5</i>
AGELCO	<i>49,8</i>	<i>51,4</i>	<i>53,1</i>	<i>62,0</i>	<i>69,6</i>	<i>59,9</i>	<i>52,7</i>	<i>61,7</i>	<i>58,9</i>	-
KYRIAKOULIS	<i>75,2</i>	<i>84,9</i>	<i>86,3</i>	<i>85,7</i>	<i>86,1</i>	<i>93,3</i>	<i>91,0</i>	<i>91,9</i>	<i>88,3</i>	-
KYPRIOΤΟΥ	<i>65,1</i>	<i>55,7</i>	<i>62,4</i>	68,3	77,7	74,5	<i>73,4</i>	<i>76,6</i>	<i>58,0</i>	<i>61,5</i>
NIKKO	87,1	78,2	75,8	87,6	<i>90,6</i>	<i>89,1</i>	<i>92,4</i>	<i>92,3</i>	<i>87,5</i>	<i>84,5</i>
EPAVLIS	91,9	80,3	77,6	<i>78,3</i>	<i>48,5</i>	<i>58,0</i>	<i>62,3</i>	89,1	36,1	-
MARAKAS	47,0	56,1	51,6	63,4	62,8	73,8	72,7	85,4	83,4	<i>84,5</i>
RAVENNA	-	-	-	75,6	96,6	52,0	55,6	42,7	42,6	<i>47,9</i>
DELOUDIS	<i>71,8</i>	<i>73,5</i>	<i>69,9</i>	<i>72,4</i>	<i>73,2</i>	<i>72,1</i>	73,4	72,9	74,0	76,1
KOURTIS	<i>74,9</i>	<i>80,6</i>	89,2	87,9	83,2	92,2	91,2	90,5	85,2	90,9
HITIROGLOU	<i>81,0</i>	<i>79,7</i>	<i>76,9</i>	<i>78,8</i>	73,5	70,2	69,8	66,9	66,2	61,4
BIENTE	<i>93,6</i>	<i>83,5</i>	79,9	79,1	133,4	110,8	103,4	118,4	133,0	158,4
Σύνολο κλάδου 47.5	67,2	64,6	67,6	69,7	70,2	70,0	68,9	69,8	66,5	64,6

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.21 (συνέχεια)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Όνομα επιχείρησης	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
HOUSE MARKET	-	-	-3,0	-7,5	-4,4	8,4	19,2	22,9	23,2	16,3
MODA BAGNO	6,2	4,0	-2,4	1,5	0,9	0,5	4,4	7,7	14,0	11,7
ANDREADIS	6,5	3,0	3,7	3,5	9,2	3,6	2,9	-5,0	6,1	7,3
AVAX	11,9	3,2	4,4	0,7	1,7	2,6	1,0	4,8	7,7	7,8
AGELCO	2,8	0,3	-5,3	1,5	-0,8	15,9	0,2	-12,5	1,5	-
KYRIAKOULIS	2,3	2,3	1,8	1,6	1,5	1,1	1,0	0,4	0,9	-
KYPRIOTOU	6,2	5,3	4,4	3,9	3,1	0,5	2,5	1,2	4,4	2,2
NIKKO	0,9	1,2	2,4	0,9	0,5	1,8	1,0	1,1	2,2	2,9
EPAVLIS	2,8	8,2	3,0	3,3	14,3	2,8	0,5	-95,9	1,4	-
MARAKAS	0,5	0,0	0,3	-1,2	0,4	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
RAVENNA	-	-	-	22,4	23,8	31,9	18,7	15,4	17,8	14,1
DELOUDIS	5,5	6,4	3,1	1,2	4,9	2,6	1,6	1,8	3,9	4,1
KOURTIS	7,9	4,2	-7,5	5,7	5,4	-4,9	0,7	1,6	10,5	-6,8
HITIROGLOU	2,6	0,5	6,2	4,4	7,0	2,9	0,9	3,4	3,6	2,8
BIENTE	1,3	2,7	1,5	1,6	-90,0	-58,0	-90,2	-94,5	-65,8	-44,1
Σύνολο κλάδου 47.5	3,2	2,4	1,5	1,3	0,9	4,0	6,1	6,1	8,3	6,9

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

15.5.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα που δημοσιεύουν ισολογισμό αυξάνονται συνεχώς μέχρι το 2007 (από 288.874 χιλ.€ το 1999 σε 1.053.511 χιλ.€ το 2007), ενώ μείωση εμφανίζεται το 2008 και οι πωλήσεις διαμορφώνονται σε 951.984 χιλ.€ (443 επιχειρήσεις, Πίνακας 15.22). Μόνο δύο από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου εμφανίζουν μείωση των πωλήσεων το 2008 σε σχέση με το 2007.

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων που δημοσιεύουν ισολογισμό παρουσιάζουν αύξηση των καθαρών κερδών μέχρι το 2007, το 2008 όμως εμφανίζουν μείωση και διαμορφώνονται σε 65.374 χιλ.€. Πέντε από τις κυριότερες επιχειρήσεις εμφανίζουν μείωση των καθαρών κερδών το 2008 σε σχέση με το 2007 και δύο ζημιές (KOURTIS, BIENTE), η δεύτερη για έκτη συνεχόμενη χρονιά.

Υψηλό εμφανίζεται το μερίδιο αγοράς (Πίνακας 15.23) της μεγαλύτερης επιχείρησης (HOUSE MARKET) στο λιανικό εμπόριο άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα, το οποίο ανέρχεται σε 31,1% το 2008 παρουσιάζοντας συνεχή αύξηση από 2,2% το 2001. Στο 4,4% ανέρχεται το μερίδιο αγοράς της δεύτερης σε μέγεθος επιχείρησης (MODA BAGNO) το 2008 (κυμαίνεται από 3,4% το 2006/2007 έως 7,9% το 2000). Στο 1,8% ανέρχεται το μερίδιο αγοράς της τρίτης σε μέγεθος επιχείρησης (ANDREADIS) και στο 1,6% της τέταρτης.

Μικρότερα μερίδια εμφανίζουν η AGELCO, 1,5% το 2007 έναντι 5,6% το 1999, και η KYRIAKOULIS, 1,6% το 2007 έναντι 3,1% το 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.22

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.5)
(χιλ.€)

Όνομα επιχείρησης	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
			Πωλήσεις									
HOUSE MARKET	2000	4759	-	-	<i>8.707</i>	<i>40.616</i>	<i>48.197</i>	<i>126.082</i>	<i>178.597</i>	<i>200.862</i>	<i>238.547</i>	<i>295.791</i>
MODA BAGNO	1980	4752	<i>19.747</i>	<i>26.680</i>	<i>25.318</i>	<i>28.340</i>	<i>30.300</i>	<i>28.996</i>	<i>31.563</i>	<i>31.179</i>	<i>35.592</i>	<i>41.701</i>
ANDREADIS	1995	4759	4.298	5.400	<i>7.667</i>	<i>9.546</i>	<i>10.514</i>	<i>11.851</i>	<i>12.406</i>	<i>13.033</i>	<i>16.326</i>	<i>16.914</i>
AVAX	1990	4759	5.404	5.940	6.526	5.795	6.798	7.213	8.771	<i>11.366</i>	<i>14.440</i>	<i>15.645</i>
AGELCO	1992	4759	<i>16.059</i>	<i>15.041</i>	<i>17.197</i>	<i>20.423</i>	<i>17.454</i>	<i>17.884</i>	<i>17.654</i>	<i>16.186</i>	<i>15.721</i>	-
KYRIAKOULIS	1996	4752	<i>8.162</i>	<i>9.410</i>	<i>12.072</i>	<i>13.396</i>	<i>13.803</i>	<i>14.114</i>	<i>13.820</i>	<i>15.400</i>	<i>16.672</i>	-
KYPRIOΤΟΥ	1965	4752	<i>5.935</i>	<i>6.408</i>	<i>7.181</i>	7.581	7.531	9.500	<i>13.092</i>	<i>14.289</i>	<i>16.837</i>	<i>15.281</i>
NIKKO	1997	4759	2.214	3.126	4.586	5.931	<i>8.809</i>	<i>10.535</i>	<i>11.557</i>	<i>13.931</i>	<i>17.536</i>	<i>14.669</i>
EPAVLIS	1996	4751	2.659	5.239	6.631	<i>8.148</i>	<i>11.579</i>	<i>14.843</i>	<i>16.515</i>	7.522	2.450	-
MARAKAS	1989	4752	1.835	2.323	3.130	3.335	4.040	5.929	8.231	10.668	11.484	<i>14.566</i>
RAVENNA		4752	-	-	-	1.409	3.102	5.241	7.063	10.429	13.717	<i>14.299</i>
DELOUDIS	1984	4759	<i>7.186</i>	<i>8.649</i>	<i>8.963</i>	<i>7.997</i>	<i>8.328</i>	<i>10.821</i>	9.412	10.645	12.567	12.899
KOURTIS	1998	4759	<i>7.364</i>	<i>7.354</i>	6.616	7.611	7.572	7.192	9.100	9.825	10.796	12.247
HITIROGLOU	1974	4751	<i>7.372</i>	<i>7.149</i>	<i>7.830</i>	<i>7.986</i>	7.890	7.357	7.930	7.557	7.780	7.818
BIENTE	1999	4759	<i>5.866</i>	<i>8.227</i>	6.733	6.817	5.541	3.248	1.798	1.610	2.881	3.688
Σύνολο κλάδου 47.5			288.874	339.748	394.789	475.815	569.204	722.932	836.394	924.095	1.053.511	951.984

Όνομα επιχείρησης	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
			Καθαρά κέρδη									
HOUSE MARKET	2000	4759	-	-	-262	-3.039	-2.134	10.608	34.361	45.946	55.447	48.139
MODA BAGNO	1980	4752	1.228	1.072	-610	428	280	141	1.390	2.393	4.989	4.897
ANDREADIS	1995	4759	279	164	282	337	972	423	358	-648	989	1.227
AVAX	1990	4759	642	191	284	38	113	189	88	545	1.111	1.216
AGELCO	1992	4759	455	39	-913	300	-144	2.844	35	-2.026	235	-
KYRIAKOULIS	1996	4752	184	213	212	208	206	153	145	65	158	-
KYPRIOTOU	1965	4752	367	337	319	294	230	47	323	172	738	333
NIKKO	1997	4759	20	36	112	56	46	187	120	153	387	428
EPAVLIS	1996	4751	75	432	197	270	1.655	421	86	-7.212	34	-
MARAKAS	1989	4752	9	-1	9	-40	18	-2	5	-5	-3	-
RAVENNA		4752	-	-	-	315	738	1.670	1.321	1.602	2.446	2.014
DELOUDIS	1984	4759	394	553	277	96	408	276	155	193	493	527
KOURTIS	1998	4759	583	311	-496	436	407	-351	65	160	1.137	-838
HITIROGLOU	1974	4751	188	33	488	350	550	217	68	254	283	215
BIENTE	1999	4759	76	225	98	109	-4.987	-1.885	-1.622	-1.521	-1.896	-1.625
Σύνολο κλάδου 47.5	-	-	9.118	8.180	5.968	6.173	5.313	28.678	50.727	56.260	87.070	65.374

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.23

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου 47.5, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
HOUSE MARKET	-	-	2,2	8,5	8,5	17,4	21,4	21,7	22,6	31,1
MODA BAGNO	6,8	7,9	6,4	6,0	5,3	4,0	3,8	3,4	3,4	4,4
ANDREADIS	1,5	1,6	1,9	2,0	1,8	1,6	1,5	1,4	1,5	1,8
AVAX	1,9	1,7	1,7	1,2	1,2	1,0	1,0	1,2	1,4	1,6
AGELCO	5,6	4,4	4,4	4,3	3,1	2,5	2,1	1,8	1,5	-
KYRIAKOULIS	2,8	2,8	3,1	2,8	2,4	2,0	1,7	1,7	1,6	-
KYPRIOΤΟΥ	2,1	1,9	1,8	1,6	1,3	1,3	1,6	1,5	1,6	1,6
NIKKO	0,8	0,9	1,2	1,2	1,5	1,5	1,4	1,5	1,7	1,5
EPAVLIS	0,9	1,5	1,7	1,7	2,0	2,1	2,0	0,8	0,2	-
MARAKAS	0,6	0,7	0,8	0,7	0,7	0,8	1,0	1,2	1,1	1,5
RAVENNA	-	-	-	0,3	0,5	0,7	0,8	1,1	1,3	1,5
DELOUDIS	2,5	2,5	2,3	1,7	1,5	1,5	1,1	1,2	1,2	1,4
KOURTIS	2,5	2,2	1,7	1,6	1,3	1,0	1,1	1,1	1,0	1,3
HITIROGLOU	2,6	2,1	2,0	1,7	1,4	1,0	0,9	0,8	0,7	0,8
BIENTE	2,0	2,4	1,7	1,4	1,0	0,4	0,2	0,2	0,3	0,4

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του λιανικού εμπορίου άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.5) κινούνται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 15.11). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 38,9% (κυμάνθηκε από 16,1% το 2001 έως 38,9% το 2008), ενώ ο δεύτερος στο 45,0% (κυμάνθηκε από 24,0% το 2001 έως 45,0% το 2008). Έλλειψη συγκέντρωσης δείχνει ο δείκτης Herfindahl, τιμή χαμηλότερη του 0,1 με εξαίρεση το 2008, κατά το οποίο ανέρχεται στο 0,102 (την υπόλοιπη περίοδο κυμάνθηκε από 0,014 το 2001 έως 0,056 το 2007).

15.6. Λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα

Ο υποκλάδος περιλαμβάνει το λιανικό εμπόριο βιβλίων σε ειδικευμένα καταστήματα (4761), το λιανικό εμπόριο εφημερίδων και γραφικής ύλης (4762), το λιανικό εμπόριο εγγραφών μουσικής και εικόνας (4763), το λιανικό εμπόριο αθλητικού εξοπλισμού (4764) και το λιανικό εμπόριο παιχνιδιών κάθε είδους (4765).

15.6.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Όλες οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα ανήκουν στον υποκλάδο λιανικό εμπόριο βιβλίων σε ειδικευμένα καταστήματα (4761).

Χαμηλή είναι η απόδοση ενεργητικού στο λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα το 2008, η οποία ανέρχεται στο 1,5%, ενώ κατά τη διάρκεια όλης σχεδόν της περιόδου (με εξαίρεση το 2002/2003) είναι χαμηλότερη σε σχέση με το σύνολο του λιανικού εμπορίου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση

ενεργητικού εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την TZANNES και την PROTOPORIA για το σύνολο σχεδόν της περιόδου, για την PAPASOTIRIOU PRESS από το 2003 και μετά, και για την PAPASOTIRIOU το 2008 (Πίνακας 15.24). Η επιχείρηση IANOS που μέχρι και το 2005 εμφανίζει υψηλότερες τιμές την τελευταία τριετία εμφανίζει χαμηλότερες ή αρνητικές τιμές (-2,5% το 2008).

Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων ανέρχεται στο 10,6% και είναι η χαμηλότερη από το σύνολο του λιανικού εμπορίου από το 2004 και μετά. Η επιχείρηση ELEFTHEROUDAKIS εμφανίζει πολύ υψηλή απόδοση ίδιων κεφαλαίων το 2008 (112,5%), όπως και κατά τη διάρκεια όλης σχεδόν της περιόδου, ενώ η IANOS εμφανίζει αρνητικές τιμές ή χαμηλότερες του μέσου την τελευταία τετραετία.

Η ρευστότητα ανέρχεται στο 104,7% (κυμαίνεται από 98,0% το 2002 έως 105,5% το 2007) και είναι η υψηλότερη από το σύνολο του λιανικού εμπορίου για το σύνολο της περιόδου. Υψηλότερη του μέσου ρευστότητα κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου εμφανίζουν η TZANNES και η PROTOPORIA, η PAPASOTIRIOU κατά την περίοδο 2001-2006 και η IANOS το 2003/2004. Η δανειακή πίεση ανέρχεται στο 86,0% και είναι υψηλότερη από το σύνολο του λιανικού εμπορίου για το σύνολο της περιόδου. Η δανειακή πίεση είναι υψηλότερη της μέσης κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου για την PAPASOTIRIOU και την ELEFTHEROUDAKIS και για την IANOS μέχρι το 2004.

Το περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 ανέρχεται στο 1,1%, το οποίο είναι χαμηλότερο σε σχέση με το σύνολο του λιανικού εμπορίου κατά τη διάρκεια σχεδόν όλης της περιόδου. Η επιχείρηση TZANNES εμφανίζει αρκετά υψηλότερο περιθώριο κέρδους κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, ενώ υψηλότερο του μέσου εμφανίζουν η PAPASOTIRIOU και η PROTOPORIA.

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου το λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα παρουσιάζει χαμηλότερη απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων και περιθώριο καθαρού κέρδους και υψηλότερη ρευστότητα και δανειακή πίεση (Πίνακας 15.8).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.24

Χρηματοοικονομικοί δείκτες κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου 47.6, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
PAPASOTIRIOU	1,9	5,0	2,6	2,7	5,1	6,4	1,2	-2,7	1,0	2,2
ELEFTHEROUDAKIS	3,2	2,5	-2,9	1,2	1,7	2,0	-5,6	1,6	0,3	0,3
PAPASOTIRIOU PR.	-	-	-19,9	2,6	6,2	5,5	4,1	2,6	2,9	3,0
IANOS	4,7	6,6	4,7	5,1	3,9	4,3	1,2	-0,9	1,7	-2,5
TZANNES	6,6	9,3	5,0	9,5	10,5	6,3	10,2	4,8	8,7	11,8
PROTOPORIA	8,2	5,8	3,7	3,4	4,1	2,9	4,7	3,5	3,6	2,6
FLORA, M., KOSMOS	17,0	8,2	9,8	13,4	9,8	8,4	1,9	2,7	0,1	0,1
NEWSSTAND - ELEF.	-	-	6,0	5,9	5,2	10,2	17,3	1,9	0,4	3,9
SAKKOULAS	-	-26,4	7,1	6,2	1,7	1,8	1,3	3,4	0,6	1,0
ASTERI	0,1	-2,4	-0,4	-3,5	-1,4	-2,0	-2,4	-3,1	-1,7	-1,5
PRIMIKYRIOS	3,3	3,9	2,8	2,3	0,7	-12,3	-7,5	12,1	12,5	-
Σύνολο κλάδου 47.6	4,0	3,6	0,8	3,3	3,8	3,5	1,2	0,7	1,9	1,5
	Απόδοση ιδίων κεφαλαίων									
PAPASOTIRIOU	9,6	28,1	15,3	15,5	25,3	31,4	8,3	-29,4	10,8	22,1
ELEFTHEROUDAKIS	74,4	62,9	-682,9	604,3	47,2	47,4	539,3	281,3	77,8	112,5
PAPASOTIRIOU PR.	-	-	-72,7	9,1	18,6	16,0	12,8	9,6	10,4	11,6
IANOS	65,2	88,1	68,0	44,8	34,8	38,8	5,3	-3,5	6,9	-12,6
TZANNES	20,2	27,5	17,9	36,3	33,1	19,4	24,6	12,4	21,1	24,0
PROTOPORIA	34,1	15,7	9,3	8,5	11,5	7,8	13,5	10,8	10,0	6,8
FLORA, M., KOSMOS	45,5	207,1	67,2	82,9	73,0	61,9	25,0	27,9	1,4	2,4
NEWSSTAND - ELEF.	-	-	22,1	23,3	22,2	35,7	67,6	10,8	3,0	19,9
SAKKOULAS	-	-57,2	19,1	15,8	4,0	4,2	3,1	7,2	1,3	1,9
ASTERI	0,7	-16,4	-3,6	-44,8	-13,6	-22,1	-20,0	-24,9	-17,1	-18,2
PRIMIKYRIOS	5,5	11,8	6,0	6,3	1,7	-42,6	-29,0	32,2	32,0	-
Σύνολο κλάδου 47.6	20,9	18,8	4,6	18,2	18,9	17,0	6,4	4,0	11,9	10,6
	Ρευστότητα									
PAPASOTIRIOU	99,7	103,5	106,5	106,5	106,7	105,3	100,4	105,5	98,4	100,2
ELEFTHEROUDAKIS	94,5	95,6	73,7	74,9	74,5	75,0	70,2	85,0	99,3	98,3
PAPASOTIRIOU PR.	-	-	62,1	65,8	84,2	88,3	95,5	94,9	92,8	96,8
IANOS	95,6	85,3	88,1	94,0	102,8	106,0	98,3	102,8	100,7	96,7
TZANNES	133,2	139,3	129,8	127,0	138,0	141,5	164,0	147,9	155,5	182,0
PROTOPORIA	122,8	148,4	153,4	143,3	138,5	143,3	142,3	139,9	146,1	149,7
FLORA, M., KOSMOS	145,4	84,5	107,0	113,5	101,7	101,0	91,9	92,5	99,9	99,7
NEWSSTAND - ELEF.	-	-	68,9	71,0	82,3	96,2	100,0	91,5	87,8	87,1
SAKKOULAS	-	105,2	119,3	135,1	91,0	98,6	102,5	112,6	121,9	131,2
ASTERI	90,6	84,0	85,1	84,1	88,8	88,7	95,5	98,3	98,3	95,8
PRIMIKYRIOS	94,3	85,3	84,1	96,9	92,1	68,8	64,6	77,5	88,6	-
Σύνολο κλάδου 47.6	104,3	104,5	98,7	98,0	99,7	100,6	99,8	104,4	105,5	104,7

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.24 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Δανειακή πίεση									
PAPASOTIRIOU	79,8	82,1	83,3	82,3	79,7	79,7	85,7	90,8	90,9	90,2
ELEFTHEROUDAKIS	95,8	96,1	99,6	99,8	96,5	95,7	101,0	99,4	99,6	99,7
PAPASOTIRIOU PR.	-	-	72,7	71,0	66,8	65,8	67,9	72,5	72,1	74,0
IANOS	92,8	92,5	93,0	88,7	88,9	88,8	76,7	73,1	75,8	80,3
TZANNES	67,4	66,4	72,0	73,8	68,1	67,4	58,7	61,5	58,5	50,8
PROTOPORIA	76,0	62,8	60,3	60,7	63,9	62,0	65,2	67,1	64,4	62,7
FLORA, M., KOSMOS	62,7	96,0	85,4	83,9	86,6	86,4	92,4	90,5	94,4	94,4
NEWSSTAND - ELEF.	-	-	72,8	74,7	76,6	71,5	74,4	82,3	85,2	80,5
SAKKOULAS	-	53,8	62,8	60,5	57,4	57,1	56,6	53,0	53,4	46,6
ASTERI	78,6	85,4	87,5	92,1	89,6	90,7	87,9	87,6	90,0	91,8
PRIMIKYRIOS	40,3	67,2	54,1	63,2	54,8	71,0	74,1	62,3	60,9	-
Σύνολο κλάδου 47.6	80,8	81,1	81,8	82,1	79,7	79,7	81,4	82,6	83,9	86,0
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
PAPASOTIRIOU	1,3	2,9	2,0	2,0	2,9	3,6	0,9	-1,9	0,7	1,7
ELEFTHEROUDAKIS	1,8	1,2	-2,1	0,9	1,1	1,4	-3,6	1,2	0,2	0,3
PAPASOTIRIOU PR.	-	-	-5,6	0,5	1,1	1,0	0,9	0,6	0,6	0,7
IANOS	3,0	4,1	3,4	3,7	3,2	3,2	1,6	-0,9	1,6	-2,3
TZANNES	4,6	6,0	3,4	7,5	8,2	5,6	9,3	4,6	7,3	8,8
PROTOPORIA	6,6	3,3	2,2	2,1	2,7	1,8	2,9	2,4	2,4	1,7
FLORA, M., KOSMOS	5,7	4,9	5,8	6,6	5,7	4,5	1,6	1,7	0,1	0,1
NEWSSTAND – ELEF.	-	-	3,2	2,6	2,0	3,5	5,6	0,8	0,1	1,1
SAKKOULAS	-	-49,9	4,8	3,7	1,6	1,6	1,1	2,5	0,4	0,8
ASTERI	0,1	-1,6	-0,3	-2,8	-1,1	-1,5	-2,1	-2,5	-1,4	-1,3
PRIMIKYRIOS	1,0	1,9	2,0	1,5	0,3	-6,0	-2,7	3,9	4,5	-
Σύνολο κλάδου 47.6	2,5	2,1	0,6	2,0	2,3	2,1	0,8	0,5	1,4	1,1

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ

15.6.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα που δημοσιεύουν ισολογισμό (26 επιχειρήσεις, Πίνακας 15.25). αυξήθηκαν από 43.886 χιλ.€ το 1999 σε 130.682 χιλ.€ το 2008 (αύξηση 197,8%, χαμηλότερη του μέσου όρου του λιανικού εμπορίου). Τέσσερις από τις κυριότερες επιχειρήσεις εμφανίζουν μεγαλύτερη του μέσου αύξηση των πωλήσεων (FLORA-KOSMOS, NEWSSTAND- ELEFTHEROUDAKIS, IANOS, TZANNES), ενώ τρεις εμφανίζουν μείωση των πωλήσεων το 2008 σε σχέση με το 2007 (FLORA-KOSMOS, NEWSSTAND-ELEF., ASTERI).

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων αυτών το 2008 ανέρχονται σε 1.496 χιλ.€ και εμφανίζονται μειωμένα σε σχέση με το 2007 κατά 13,1%. Η PROTOPORIA εμφανίζει αντίστοιχα μείωση των καθαρών κερδών, ενώ η IANOS εμφανίζει ζημιές το 2008 και η ASTERI όλη την περίοδο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.25

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα (47.6)

Όνομα επιχείρησης	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	(χιλ.€)									
			1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
			Πωλήσεις									
PAPASOTIRIOU	1993	4761	12.852	22.291	15.437	16.271	18.128	18.712	20.047	25.350	27.024	28.929
ELEFTHEROUDAKIS	1962	4761	12.791	16.228	13.303	15.511	17.123	17.756	17.682	18.130	21.421	25.014
PAPASOTIRIOU PR.	2000	4761	-	-	6.610	10.205	11.422	13.031	13.390	13.706	15.838	16.202
IANOS	1996	4761	2.861	3.448	3.454	4.262	4.466	5.490	5.927	8.968	10.039	11.650
TZANNES	1996	4761	2.876	3.620	4.315	5.205	5.556	5.588	5.639	6.248	7.710	8.897
PROTOPORIA	1987	4761	4.601	6.531	5.742	5.897	6.289	6.655	7.225	6.890	6.888	6.911
FLORA, M., KOSMOS	1990	4761	1.238	2.962	4.280	4.691	5.001	5.876	6.956	7.829	7.933	6.900
NEWSSTAND - ELEF.	2000	4761	-	-	1.451	2.060	2.512	2.863	3.184	3.367	4.818	4.705
SAKKOULAS	1999	4761	-	471	2.018	2.560	2.925	3.206	3.476	3.436	3.587	4.039
ASTERI	1988	4761	2.019	2.637	2.306	2.254	2.143	2.073	1.943	2.021	2.109	2.009
PRIMIKYRIOS	1998	4761	1.683	1.811	958	1.317	1.594	1.492	1.741	1.980	1.981	-
Σύνολο κλάδου 47.6			43.886	63.664	62.599	73.818	81.788	89.022	97.099	107.747	127.278	130.682
			Καθαρά κέρδη									
PAPASOTIRIOU	1993	4761	162	657	316	322	533	673	178	-489	181	503
ELEFTHEROUDAKIS	1962	4761	236	202	-280	139	191	241	-631	211	49	72
PAPASOTIRIOU PR	2000	4761	-	-	-371	51	128	131	116	87	95	106
IANOS	1996	4761	86	141	119	159	142	173	93	-80	159	-264
TZANNES	1996	4761	131	219	145	388	455	311	525	287	566	779
PROTOPORIA	1987	4761	304	216	129	122	171	121	208	168	164	119
FLORA, M., KOSMOS	1990	4761	71	145	250	311	284	267	110	137	5	10
NEWSSTAND - ELEF.	2000	4761	-	-	46	53	51	101	177	28	7	53
SAKKOULAS	1999	4761	-	-235	97	95	46	50	37	87	16	31
ASTERI	1988	4761	2	-42	-8	-64	-24	-32	-40	-51	-30	-27
PRIMIKYRIOS	1998	4761	17	35	19	20	5	-89	-47	77	90	-
Σύνολο κλάδου 47.6			1.098	1.329	356	1.506	1.886	1.835	812	526	1.721	1.496

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Αρκετά υψηλά εμφανίζονται τα μερίδια αγοράς (Πίνακας 15.26) των δύο μεγαλύτερων επιχειρήσεων (PAPASOTIRIOU, ELEFTHEROUDAKIS) στο λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα, τα οποία ανέρχονται σε 22,1% και 19,1% το 2008 (κυμαίνονται από 20,6% το 2005 έως 35,0% το 2000 και από 16,8% το 2006/2007 έως 29,1% το 1999 αντίστοιχα). Από 10,6% το 2001 έως 14,6% το 2004 κυμαίνεται το μερίδιο της τρίτης σε μέγεθος επιχείρησης (PAPASOTIRIOU), θέση που το 1999/2000 κατείχε η PROTOPORIA, το μερίδιο της οποίας το 2008 έχει περιορισθεί σε 5,3%. Αυξανόμενο μερίδιο εμφανίζει η IANOS, 8,9% το 2008 (από 5,4% το 2000).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.26

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου 47.6, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PAPASOTIRIOU	29,3	35,0	24,7	22,0	22,2	21,0	20,6	23,5	21,2	22,1
ELEFTHEROUDAKIS	29,1	25,5	21,3	21,0	20,9	19,9	18,2	16,8	16,8	19,1
PAPASOTIRIOU PR.	-	-	10,6	13,8	14,0	14,6	13,8	12,7	12,4	12,4
IANOS	6,5	5,4	5,5	5,8	5,5	6,2	6,1	8,3	7,9	8,9
TZANNES	6,6	5,7	6,9	7,1	6,8	6,3	5,8	5,8	6,1	6,8
PROTOPORIA	10,5	10,3	9,2	8,0	7,7	7,5	7,4	6,4	5,4	5,3
FLORA, KOSMOS	2,8	4,7	6,8	6,4	6,1	6,6	7,2	7,3	6,2	5,3
NEWSSTAND- ELEF.	-	-	2,3	2,8	3,1	3,2	3,3	3,1	3,8	3,6
SAKKOULAS	-	0,7	3,2	3,5	3,6	3,6	3,6	3,2	2,8	3,1
ASTERI	4,6	4,1	3,7	3,1	2,6	2,3	2,0	1,9	1,7	1,5
PRIMIKYRIOS	3,8	2,8	1,5	1,8	1,9	1,7	1,8	1,8	1,6	-

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του λιανικού εμπορίου επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα (47.6) κινούνται σε υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 15.11). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 62,6% (κυμάνθηκε από 58,4% το 2007 έως 76,4% το 2000), ενώ ο δεύτερος στο 83,6% (κυμάνθηκε από 79,9% το 2007 έως 93,5% το 1999). Μέτρια συγκέντρωση δείχνει ο δείκτης Herfindahl (τιμή μεταξύ 0,1 και 0,18), ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,124 (κυμάνθηκε από 0,110 το 2007 έως 0,210 το 2000).

15.7. Λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα

Ο υποκλάδος περιλαμβάνει το λιανικό εμπόριο ενδυμάτων σε ειδικευμένα καταστήματα (4771), το λιανικό εμπόριο υποδημάτων και δερμάτινων ειδών (4772), τα φαρμακευτικά είδη σε ειδικευμένα καταστήματα 4773, το λιανικό εμπόριο ιατρικών και ορθοπεδικών ειδών (4774), το λιανικό εμπόριο καλλυντικών και ειδών καλλωπισμού (4775), το λιανικό εμπόριο λουλουδιών, φυτών, σπόρων, λιπασμάτων, ζώων συντροφιάς και σχετικών ζωοτροφών (4776), το λιανικό εμπόριο ρολογιών και κοσμημάτων (4777), το άλλο λιανικό εμπόριο καινούργιων ειδών (4778) και το λιανικό εμπόριο μεταχειρισμένων ειδών (4779).

15.7.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του τομέα ανήκουν στους υποκλάδους άλλο λιανικό εμπόριο καινούργιων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (4778), λιανικό εμπόριο ενδυμάτων (4771) και λιανικό εμπόριο καλλυντικών και ειδών καλλωπισμού (4775).

Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του άλλου λιανικού εμπορίου καινούργιων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (4778) είναι οι εξής: PLAISIO COMPUTERS, JUMBO, MOBILE COMMUNICATION CENTER, MULTIRAMA. Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του λιανικού εμπορίου ενδυμάτων σε ειδικευμένα καταστήματα (4771) είναι οι εξής: ZARA HELLAS, SPRIDER STORES, FOKAS, ODYSSEUS, MARKS & SPENCER MARINOPOULOS GREECE, VARDAS. Οι πρώτες σε μέγεθος επιχειρήσεις του λιανικού εμπορίου καλλυντικών και ειδών καλλωπισμού σε ειδικευμένα καταστήματα (4775) είναι οι εξής: HONDOS ATINI, SEPHORA MARINOPOULOS, ANSWER, MAKALDI.

Υψηλότερη σε σχέση με το σύνολο του λιανικού εμπορίου κατά τη διάρκεια όλης σχεδόν της περιόδου είναι η απόδοση ενεργητικού στο λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα, η υψηλότερη μεταξύ των επιμέρους κλάδων του το 2006 και πριν το 2004 και το 2008 ανέρχεται στο 5,8%. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου για την PLAISIO, την JUMBO, την ZARA, την SPRIDER και την HONDOS κατά τη διάρκεια σχεδόν όλης της περιόδου, ενώ αρνητικές τιμές εμφανίζει η MULTIRAMA τα 4 από τα 5 χρόνια της τελευταίας πενταετίας (Πίνακας 15.27).

Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων ανέρχεται στο 19,6% και είναι η υψηλότερη μεταξύ των επιμέρους κλάδων από το 2003 και μετά. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ίδιων κεφαλαίων εμφανίζεται υψηλότερη του μέσου στις περισσότερες επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια σχεδόν όλης της περιόδου, χαμηλότερη στην FOKAS από το 2003 και μετά, ενώ αρνητικές τιμές εμφανίζει η MULTIRAMA τα 4 από τα 5 χρόνια της τελευταίας πενταετίας.

Η ρευστότητα ανέρχεται στο 113,6%, που αποτελεί την υψηλότερη της περιόδου και είναι υψηλότερη από το σύνολο του λιανικού εμπορίου για το σύνολο της περιόδου. Οι επιχειρήσεις ZARA και HONDOS εμφανίζουν χαμηλότερη της μέσης ρευστότητα κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου, η MULTIRAMA με εξαίρεση τον τελευταίο χρόνο και οι υπόλοιπες υψηλότερη κατά τη διάρκεια σχεδόν όλης της περιόδου. Η δανειακή πίεση ανέρχεται στο 70,5% (κυμαίνεται από 70,5% το 2008 έως 75,5% το 2002) και την τελευταία τριετία είναι χαμηλότερη από το σύνολο του λιανικού εμπορίου. Οι επιχειρήσεις PLAISIO, JUMBO και SPRIDER εμφανίζουν χαμηλότερη της μέσης δανειακή πίεση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου και η ZARA το 2008.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.27

Χρηματοοικονομικοί δείκτες κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου 47.7, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
PLAISIO	<i>11,3</i>	<i>6,6</i>	<i>5,8</i>	<i>9,9</i>	<i>12,2</i>	<i>26,5</i>	<i>13,0</i>	<i>13,3</i>	<i>12,0</i>	<i>4,8</i>
JUMBO	<i>4,6</i>	<i>5,1</i>	<i>10,1</i>	<i>8,3</i>	<i>9,1</i>	<i>10,4</i>	<i>22,6</i>	<i>25,3</i>	<i>25,6</i>	<i>26,0</i>
MOBILE COM.CEN.	18,6	4,5	<i>8,8</i>	<i>2,1</i>	<i>1,0</i>	<i>9,5</i>	<i>3,3</i>	<i>1,6</i>	<i>2,4</i>	<i>1,7</i>
ZARA HELLAS	<i>20,9</i>	<i>16,7</i>	<i>14,0</i>	<i>18,0</i>	<i>10,1</i>	<i>11,2</i>	<i>7,5</i>	<i>11,3</i>	<i>8,8</i>	<i>4,1</i>
MULTIRAMA	-13,2	<i>4,8</i>	<i>-7,3</i>	-19,1	3,6	-0,6	<i>-1,9</i>	<i>4,1</i>	<i>-2,6</i>	<i>-4,9</i>
SPRIDER	8,0	10,7	8,0	<i>7,4</i>	8,4	7,7	<i>12,6</i>	<i>16,7</i>	<i>37,7</i>	<i>14,0</i>
FOKAS	<i>5,0</i>	<i>2,1</i>	<i>2,1</i>	<i>2,2</i>	<i>2,2</i>	<i>2,5</i>	1,8	1,7	1,2	<i>0,3</i>
HONDOS ATINI	<i>5,3</i>	<i>8,4</i>	<i>10,1</i>	<i>10,4</i>	<i>9,0</i>	<i>9,4</i>	<i>7,5</i>	<i>9,1</i>	<i>9,2</i>	<i>7,3</i>
MARKS & SPENCER	-	-	-	4,9	<i>6,1</i>	<i>3,6</i>	<i>6,5</i>	<i>2,8</i>	<i>0,6</i>	-
SEPHORA MAR.	-400,0	-1,5	<i>0,4</i>	<i>1,3</i>	<i>2,9</i>	<i>2,0</i>	0,6	-1,1	-17,3	-
ANSWER	<i>15,2</i>	<i>15,2</i>	9,5	8,5	11,5	7,1	3,7	6,9	2,0	5,2
MAKALDI	<i>18,1</i>	<i>18,9</i>	19,9	18,8	16,5	14,0	15,0	20,6	17,3	19,3
VARDAS	<i>7,5</i>	6,6	8,5	4,4	3,3	4,9	5,1	5,3	6,2	1,7
Σύνολο κλάδου 47.7	5,6	3,2	4,0	3,2	4,6	5,6	5,5	6,7	7,5	5,8
	Απόδοση ίδιων κεφαλαίων									
PLAISIO	<i>26,6</i>	<i>11,8</i>	<i>12,7</i>	<i>20,7</i>	<i>28,5</i>	<i>50,6</i>	<i>26,4</i>	<i>29,1</i>	<i>33,4</i>	<i>15,0</i>
JUMBO	<i>19,4</i>	<i>13,8</i>	<i>30,0</i>	<i>27,0</i>	<i>27,6</i>	<i>30,8</i>	<i>58,5</i>	<i>52,1</i>	<i>52,3</i>	<i>50,2</i>
MOBILE COM.CEN.	88,2	55,3	<i>119,5</i>	<i>39,1</i>	<i>26,8</i>	<i>104,7</i>	<i>29,2</i>	<i>16,8</i>	<i>37,0</i>	<i>21,9</i>
ZARA HELLAS	<i>89,5</i>	<i>85,1</i>	<i>106,1</i>	<i>136,6</i>	<i>87,5</i>	<i>74,6</i>	<i>60,8</i>	<i>82,4</i>	<i>63,0</i>	<i>6,6</i>
MULTIRAMA	-218,1	<i>27,2</i>	<i>-86,3</i>	217,0	72,9	-13,0	<i>-233,9</i>	<i>76,3</i>	<i>-13,8</i>	<i>-37,1</i>
SPRIDER	13,8	24,1	22,0	<i>19,5</i>	22,2	18,7	<i>30,9</i>	<i>40,6</i>	<i>64,5</i>	<i>32,0</i>
FOKAS	<i>25,4</i>	<i>14,1</i>	<i>18,1</i>	<i>16,6</i>	<i>15,9</i>	<i>18,5</i>	13,8	13,4	8,6	<i>2,1</i>
HONDOS ATINI	<i>125,5</i>	<i>140,6</i>	<i>178,8</i>	<i>171,3</i>	<i>127,0</i>	<i>87,0</i>	<i>91,7</i>	<i>101,9</i>	<i>119,0</i>	<i>48,5</i>
MARKS & SPENCER	-	-	-	10,0	<i>14,9</i>	<i>9,2</i>	<i>18,9</i>	<i>10,0</i>	<i>2,4</i>	-
SEPHORA MAR.	8,3	-4,3	<i>1,1</i>	<i>3,0</i>	<i>6,4</i>	<i>5,3</i>	1,6	-3,8	-111,2	-
ANSWER	<i>824,3</i>	<i>332,2</i>	103,6	209,5	173,4	52,4	31,6	83,4	42,7	58,9
MAKALDI	<i>568,9</i>	<i>300,0</i>	316,4	392,5	183,7	90,7	78,7	121,4	103,3	49,5
VARDAS	<i>39,3</i>	33,1	23,5	15,3	13,1	16,2	19,6	22,5	24,9	8,0
Σύνολο κλάδου 47.7	20,3	11,6	15,7	13,1	18,4	21,1	21,7	25,3	27,3	19,6
	Ρευστότητα									
PLAISIO	<i>134,9</i>	<i>176,2</i>	<i>137,7</i>	<i>155,4</i>	<i>148,4</i>	<i>172,7</i>	<i>161,6</i>	<i>147,7</i>	<i>144,4</i>	<i>118,8</i>
JUMBO	<i>144,2</i>	<i>162,0</i>	<i>124,3</i>	<i>148,1</i>	<i>193,4</i>	<i>193,4</i>	<i>203,6</i>	<i>176,2</i>	<i>189,5</i>	<i>153,2</i>
MOBILE COM.CEN.	123,4	111,2	<i>121,6</i>	<i>105,0</i>	<i>103,4</i>	<i>109,5</i>	<i>111,8</i>	<i>112,5</i>	<i>108,1</i>	<i>109,4</i>
ZARA HELLAS	<i>54,1</i>	<i>45,0</i>	<i>39,2</i>	<i>28,4</i>	<i>30,9</i>	<i>40,0</i>	<i>80,7</i>	<i>75,3</i>	<i>85,1</i>	<i>71,5</i>
MULTIRAMA	72,0	<i>83,8</i>	<i>75,5</i>	57,3	74,2	82,9	<i>85,0</i>	<i>93,2</i>	<i>107,3</i>	<i>147,0</i>
SPRIDER	226,5	124,5	103,7	<i>92,9</i>	111,3	136,1	<i>119,5</i>	<i>144,7</i>	<i>121,6</i>	<i>170,2</i>
FOKAS	<i>83,8</i>	<i>96,9</i>	<i>125,7</i>	<i>130,2</i>	<i>111,5</i>	<i>108,1</i>	104,0	125,0	123,8	<i>109,8</i>
HONDOS ATINI	<i>64,2</i>	<i>76,6</i>	<i>80,9</i>	<i>83,5</i>	<i>89,0</i>	<i>85,9</i>	<i>74,5</i>	<i>82,7</i>	<i>79,3</i>	<i>85,0</i>
MARKS & SPENCER	-	-	-	134,4	<i>92,9</i>	<i>86,4</i>	<i>92,4</i>	<i>91,3</i>	<i>97,7</i>	-
SEPHORA MAR.	2,0	146,4	<i>152,0</i>	<i>107,4</i>	<i>105,7</i>	<i>101,7</i>	98,8	92,0	66,8	-
ANSWER	<i>63,9</i>	<i>65,2</i>	66,9	71,3	78,3	73,0	62,7	66,7	67,7	69,3
MAKALDI	<i>77,8</i>	<i>76,7</i>	80,3	78,8	79,6	73,1	80,1	85,4	85,2	113,4
VARDAS	<i>106,3</i>	108,2	129,1	118,1	151,4	163,2	187,7	131,7	146,5	154,0
Σύνολο κλάδου 47.7	110,1	107,4	103,9	102,4	105,1	107,0	109,1	111,3	112,8	113,6

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.27 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Δανειακή πίεση									
PLAISIO	57,4	43,5	54,3	52,0	57,2	47,5	50,7	54,3	64,0	67,8
JUMBO	76,2	62,9	66,3	69,4	67,1	66,4	61,3	51,4	51,0	48,2
MOBILE COM.CEN.	78,9	91,8	92,6	94,6	96,3	90,9	88,8	90,4	93,4	92,0
ZARA HELLAS	76,7	80,4	86,8	86,9	88,4	85,0	87,7	86,3	86,0	39,0
MULTIRAMA	93,9	82,5	91,5	108,8	95,1	95,6	99,2	94,6	81,4	86,9
SPRIDER	41,9	55,5	63,7	62,0	62,3	58,7	59,3	58,8	41,6	56,1
FOKAS	80,5	85,4	88,3	86,7	86,4	86,6	87,3	86,9	86,3	87,0
HONDOS ATINI	95,8	94,0	94,4	93,9	92,9	89,2	91,8	91,1	92,3	85,0
MARKS & SPENCER	-	-	-	51,2	58,9	61,2	65,6	71,7	75,0	-
SEPHORA MAR.	4.900,0	65,1	61,7	56,4	55,5	62,7	65,6	69,9	84,4	-
ANSWER	98,2	95,4	90,8	96,0	93,4	86,4	88,3	91,8	95,2	91,1
MAKALDI	96,8	93,7	93,7	95,2	91,0	84,5	80,9	83,0	83,3	61,0
VARDAS	80,9	80,1	63,9	71,1	74,5	69,9	73,8	76,4	75,2	79,0
Σύνολο κλάδου 47.7	72,6	71,9	74,5	75,5	75,0	73,6	74,9	73,6	72,7	70,5
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
PLAISIO	6,0	3,6	3,0	4,0	5,1	10,4	4,9	4,6	4,7	1,9
JUMBO	4,4	5,4	11,6	11,3	11,1	12,5	28,9	30,0	31,8	32,3
MOBILE COM.CEN.	5,3	1,0	0,4	0,1	0,1	0,7	0,2	0,1	0,2	0,2
ZARA HELLAS	10,2	8,4	6,8	7,5	5,4	7,5	5,2	6,8	5,0	2,3
MULTIRAMA	-16,8	6,3	-8,5	-20,8	4,2	-0,5	-1,7	2,5	-1,6	-2,9
SPRIDER	10,0	15,4	10,6	8,6	10,3	10,5	16,5	19,3	31,5	15,3
FOKAS	3,5	1,9	1,4	2,1	2,0	2,2	1,5	1,5	1,0	0,3
HONDOS ATINI	3,8	5,3	6,5	6,0	5,1	5,5	5,6	6,4	6,2	5,2
MARKS & SPENCER	-	-	-	2,2	2,9	1,7	3,6	1,6	0,4	-
SEPHORA MAR.	-	-2,8	0,3	0,9	2,0	1,6	0,5	-1,0	-15,4	-
ANSWER	7,3	7,3	5,5	3,9	5,5	3,5	2,1	4,4	1,3	3,3
MAKALDI	7,7	8,6	8,8	9,9	8,8	7,1	7,8	11,7	9,3	9,8
VARDAS	5,9	7,0	9,6	3,8	4,0	7,6	8,2	8,2	8,4	2,9
Σύνολο κλάδου 47.7	4,6	2,9	3,4	2,7	3,7	4,5	4,7	5,6	6,1	5,0

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Το περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008 ανέρχεται στο 5,0%, το οποίο είναι υψηλότερο σε σχέση με το σύνολο του λιανικού εμπορίου κατά τη διάρκεια σχεδόν όλης της περιόδου. Οι επιχειρήσεις JUMBO και SPRIDER εμφανίζουν αρκετά υψηλότερο του μέσου περιθώριο καθαρού κέρδους κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου και η HONDOS ελαφρώς υψηλότερο.

Συνοψίζοντας, μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου το λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα παρουσιάζει υψηλότερη απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων, περιθώριο καθαρού κέρδους και ρευστότητα και χαμηλότερη δανειακή πίεση (τα τελευταία χρόνια).

15.7.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα που δημοσιεύουν ισολογισμό αυξήθηκαν από

1.000.217 χιλ.€ το 1999 σε 4.330.529 χιλ.€ το 2008 (886 επιχειρήσεις, Πίνακας 15.28). Πέντε από τις κυριότερες επιχειρήσεις εμφανίζουν αύξηση των πωλήσεων μεγαλύτερη του μέσου όρου MOBILE COM.CEN, MULTIRAMA, PLAISIO, SPRIDER, JUMBO). Μικρή μείωση στις συνολικές πωλήσεις εμφανίζεται το 2008 σε σχέση με το 2007 και σε τέσσερις από τις κυριότερες επιχειρήσεις.

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων αυτών παρουσιάζουν συνεχή αύξηση μέχρι το 2007 (από 45.608 χιλ.€ το 1999 σε 264.688 χιλ.€ το 2007), αλλά το 2008 παρουσιάζουν μείωση κατά 18,0% και διαμορφώνονται σε 217.043 χιλ.€. Έξι από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις εμφανίζουν μείωση των καθαρών κερδών και μία ζημιές (MULTIRAMA).

Τέσσερις επιχειρήσεις παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα μερίδια (Πίνακας 15.29) στο λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα κατά την περίοδο 1999-2008 (με εξαίρεση το 1999-2001 που την τέταρτη θέση καταλαμβάνει μια άλλη επιχείρηση). Από 5,4% (ZARA HELLAS) έως 9,4% (PLAISIO) κυμαίνονται τα μερίδια αγοράς των τεσσάρων μεγαλύτερων επιχειρήσεων και από 2,0% (HONDOS ATINI) έως 3,8% (MULTIRAMA) των επόμενων τεσσάρων.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του λιανικού εμπορίου άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (47.7) κινούνται σε χαμηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 15.11). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 30,7% (κυμάνθηκε από 23,0% το 1999 έως 30,7% το 2008), ενώ ο δεύτερος στο 42,2% (κυμάνθηκε από 34,5% το 2001 έως 42,2% το 2008). Έλλειψη συγκέντρωσης δείχνει ο δείκτης Herfindahl (τιμή χαμηλότερη του 0,1), ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,031 (κυμάνθηκε από 0,021 το 1999/2000 έως 0,031 το 2008).

15.8. Λιανικό εμπόριο σε υπαίθριους πάγκους και αγορές - Λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών

Ο υποκλάδος 527 περιλαμβάνει το λιανικό εμπόριο σε υπαίθριους πάγκους και αγορές (47.8)¹⁶ και το λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών (47.9). Στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνεται το λιανικό εμπόριο από επιχειρήσεις πωλήσεων με αλληλογραφία ή μέσω διαδικτύου (4791) και το άλλο λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών (4799). Το 2007 ο υποκλάδος 527 παράγει το 3,7% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του λιανικού εμπορίου στην Ελλάδα, διαθέτει 4,0% των επιχειρήσεων, απασχολεί το 3,0% των απασχολουμένων και πραγματοποιεί το 1,9% του κύκλου εργασιών.

¹⁶ Για το λιανικό εμπόριο σε υπαίθριους πάγκους και αγορές (47.8) δεν υπάρχουν στοιχεία ισολογισμών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.28

Πωλήσεις επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (47.7)

(χιλ.€)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
			Πωλήσεις									
PLAISIO	1988	4778	53.910	79.132	107.008	145.537	181.860	232.840	258.065	309.605	382.553	408.750
JUMBO	1986	4778	59.280	79.775	104.040	113.412	144.019	178.826	217.968	266.105	323.730	386.255
MOBILE COM.CEN.	1996	4778	1.994	10.954	60.960	121.329	157.226	207.645	216.709	242.850	300.212	299.839
ZARA HELLAS	1992	4771	76.012	92.722	111.379	135.741	140.901	164.823	192.183	212.213	225.883	233.023
MULTIRAMA	1957	4778	6.385	47.170	59.795	49.556	35.215	60.171	88.492	123.185	148.622	165.337
SPRIDER	1978	4771	21.719	28.128	42.539	52.021	52.541	61.617	69.758	92.805	126.683	149.430
FOKAS	1936	4771	32.861	39.971	76.352	53.752	58.049	64.185	68.261	73.073	75.111	95.165
HONDOS ATINI	1990	4775	40.894	58.756	65.881	73.589	78.935	82.786	82.865	85.879	88.719	87.561
MARKS & SPENCER	2002	4771	-	-	-	51.368	60.697	71.887	73.483	86.579	86.927	
SEPHORA MAR.	1993	4775	-	27.015	55.343	60.976	62.103	64.499	63.193	66.371	62.065	
ANSWER	1990	4775	28.872	36.183	39.776	45.939	48.203	50.151	50.772	51.772	52.627	51.355
MAKALDI	1990	4775	27.101	29.909	31.643	35.414	42.544	45.171	45.647	47.079	48.074	48.749
VARDAS	1991	4771	27.179	23.028	25.834	40.870	32.784	36.604	40.709	47.396	53.350	47.086
Σύνολο κλάδου 47.7			1.000.217	1.343.946	1.713.951	2.090.458	2.422.642	2.894.405	3.320.332	3.807.722	4.354.307	4.330.529
			Καθαρά κέρδη									
PLAISIO	1988	4778	3.249	2.873	3.250	5.872	9.191	24.228	12.643	14.378	17.918	7.652
JUMBO	1986	4778	2.601	4.279	12.083	12.859	16.045	22.302	63.027	79.835	102.833	124.738
MOBILE COM.CEN.	1996	4778	105	110	264	141	132	1.361	537	354	691	469
ZARA HELLAS	1992	4771	7.791	7.782	7.614	10.184	7.641	12.352	10.089	14.344	11.224	5.470
MULTIRAMA	1957	4778	-1.075	2.987	-5.092	-10.294	1.475	-304	-1.532	3.118	-2.344	-4.817
SPRIDER	1978	4771	2.171	4.328	4.521	4.496	5.420	6.494	11.536	17.948	39.947	22.794
FOKAS	1936	4771	1.139	775	1.069	1.125	1.181	1.388	1.044	1.099	761	255
HONDOS ATINI	1990	4775	1.571	3.142	4.250	4.428	4.046	4.586	4.605	5.510	5.465	4.530
MARKS & SPENCER	2002	4771	-	-	-	1.145	1.767	1.233	2.622	1.382	326	
SEPHORA MAR.	1993	4775	-4	-745	186	542	1.214	1.030	317	-687	-9.550	
ANSWER	1990	4775	2.102	2.654	2.182	1.800	2.668	1.775	1.071	2.272	675	1.700
MAKALDI	1990	4775	2.088	2.583	2.791	3.493	3.736	3.203	3.583	5.523	4.481	4.758
VARDAS	1991	4771	1.612	1.609	2.483	1.541	1.301	2.764	3.356	3.910	4.475	1.373
Σύνολο κλάδου 47.7			45.608	38.860	58.258	55.447	90.246	129.046	156.008	213.340	264.688	217.043

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.29

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου 47.7, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PLAISIO	5,4	5,9	6,2	7,0	7,5	8,0	7,8	8,1	8,8	9,4
JUMBO	5,9	5,9	6,1	5,4	5,9	6,2	6,6	7,0	7,4	8,9
MOBILE COM.CEN.	0,2	0,8	3,6	5,8	6,5	7,2	6,5	6,4	6,9	6,9
ZARA HELLAS	7,6	6,9	6,5	6,5	5,8	5,7	5,8	5,6	5,2	5,4
MULTIRAMA	0,6	3,5	3,5	2,4	1,5	2,1	2,7	3,2	3,4	3,8
SPRIDER	2,2	2,1	2,5	2,5	2,2	2,1	2,1	2,4	2,9	3,5
FOKAS	3,3	3,0	4,5	2,6	2,4	2,2	2,1	1,9	1,7	2,2
HONDOS ATINI	4,1	4,4	3,8	3,5	3,3	2,9	2,5	2,3	2,0	2,0
MARKS & SPENCER	-	-	-	2,5	2,5	2,5	2,2	2,3	2,0	
SEPHORA MAR.	-	2,0	3,2	2,9	2,6	2,2	1,9	1,7	1,4	
ANSWER	2,9	2,7	2,3	2,2	2,0	1,7	1,5	1,4	1,2	1,2
MAKALDI	2,7	2,2	1,8	1,7	1,8	1,6	1,4	1,2	1,1	1,1
VARDAS	2,7	1,7	1,5	2,0	1,4	1,3	1,2	1,2	1,2	1,1

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Το ηλεκτρονικό εμπόριο αποτελεί έναν από τους νέους τρόπους εξυπηρέτησης των καταναλωτών και των επιχειρήσεων με ταχεία ανάπτυξη. Στη χώρα μας παρά τα σημαντικά πλεονεκτήματα των αγορών μέσω διαδικτύου αυτές παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα, ενώ πολύ περιορισμένη είναι η χρήση του διαδικτύου από τις επιχειρήσεις για τις πωλήσεις τους και τα αντίστοιχα έσοδά τους. Τα χαμηλά ποσοστά πρόσβασης στο διαδίκτυο στη χώρα μας και η συνεχιζόμενη δυσπιστία εκ μέρους των ελληνικών νοικοκυριών για την ασφάλεια των συναλλαγών ίσως εξηγούν την κατάσταση. Ωστόσο, η διευρυνόμενη πρόσβαση στο διαδίκτυο τα τελευταία χρόνια δημιουργεί θετικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη των συναλλαγών.

Το 2009 το 20% των Ελλήνων καταναλωτών πραγματοποίησε αγορές μέσω διαδικτύου, έναντι 11% το 2008 και 3% το 2006. Αντίστοιχα, πάνω από το ένα τρίτο των καταναλωτών της Ε.Ε. (37%) χρησιμοποίησαν το διαδίκτυο για να παραγγείλουν αγαθά και υπηρεσίες για ιδιωτική χρήση. Αύξηση παρουσίασαν και οι αγορές μέσω τηλεφώνου που πλησίασαν το 8% (4% το 2006) έναντι 14% της Ε.Ε., ενώ και το ταχυδρομείο χρησιμοποιήθηκε από το 13% (4% το 2006) έναντι 23% της Ε.Ε. Μόλις το 1% των Ελλήνων έχουν πουλήσει προϊόντα ή υπηρεσίες μέσω του διαδικτύου, χρησιμοποιώντας κάποια από τις πλατφόρμες δημοπρασιών που υπάρχουν on line, όταν στην Ε.Ε. το αντίστοιχο ποσοστό είναι 10%. Μόλις το 3% των εσόδων των ελληνικών επιχειρήσεων προέρχεται από πωλήσεις μέσω του διαδικτύου, όταν στην Ε.Ε. το αντίστοιχο ποσοστό είναι 13%. Η επίδοση αυτή είναι αναμενόμενη, δεδομένου ότι μόλις το 6% των ελληνικών επιχειρήσεων χρησιμοποιεί το διαδίκτυο ως κανάλι πωλήσεων, με το αντίστοιχο ποσοστό στην Ε.Ε. να διαμορφώνεται στο 12% κατά μέσο όρο. Επίσης οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για τις αγορές τους, καθώς μόλις το 8% αξιοποιεί τα οφέλη που προσφέρουν οι on line προμήθειες.

15.8.1. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Αρνητική είναι η απόδοση ενεργητικού στο λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών (όπως και το 2000/2001/2005), που ανέρχεται στο -0,3% και είναι χαμηλότερη από το σύνολο του λιανικού εμπορίου για το σύνολο της περιόδου. Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου η απόδοση ενεργητικού εμφανίζεται αρκετά υψηλότερη του μέσου για την COLLECTIONS HELLENIQUES κατά την διετία 2007-2008, ενώ κατά την προηγούμενη περίοδο εμφανίζει αρνητικές ή ελαφρώς υψηλότερες τιμές, για την TELEPRIME από το 2001 και μετά και για την E-SHOP.GR από το 2003 και μετά (Πίνακας 15.30).

Αρνητική είναι και η απόδοση ίδιων κεφαλαίων που ανέρχεται στο -11,9% το 2008 αν και όλες οι μεγάλες επιχειρήσεις εμφανίζουν θετικές τιμές το 2008, χωρίς ωστόσο να απουσιάζουν κάποιες αποκλίσεις.

Η ρευστότητα ανέρχεται στο 91,9%, (κυμαίνεται από 84,3% το 2002 έως 91,9% το 2008) και είναι υψηλότερη από το σύνολο του λιανικού εμπορίου από το 2004 και μετά.

Οι επιχειρήσεις TELEMARKETING, TELEPRIME και COLLECTIONS HELLENIQUES εμφανίζουν υψηλότερη της μέσης ρευστότητα κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου και η E-SHOP.GR κατά την περίοδο 2001-2005.

Η δανειακή πίεση ανέρχεται στο 97,4% (κυμαίνεται από 92,6% το 1999 έως 99,9% το 2002) και είναι υψηλότερη από το σύνολο του λιανικού εμπορίου για το σύνολο της περιόδου. Οι επιχειρήσεις ORIFLAME και L.R. HEALTH & BEAUTY SYS. εμφανίζουν υψηλότερη της μέσης δανειακή πίεση κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου.

Αρνητικό είναι το περιθώριο καθαρού κέρδους το 2008, το οποίο ανέρχεται στο -0,2% και είναι χαμηλότερο σε σχέση με το σύνολο του λιανικού εμπορίου κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου. Η επιχείρηση ORIFLAME εμφανίζει αρνητικό περιθώριο καθαρού κέρδους κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου και η L.R. HEALTH & BEAUTY SYS. και η COLLECTIONS HELLENIQUES αρκετά έτη κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου.

Με βάση τα προηγούμενα μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου το λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών παρουσιάζει χαμηλότερη (ή αρνητική) απόδοση ενεργητικού, απόδοση ίδιων κεφαλαίων και περιθώριο καθαρού κέρδους και υψηλότερη ρευστότητα και δανειακή πίεση (Πίνακας 15.8).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.30

Χρηματοοικονομικοί δείκτες κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου 47.9, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Απόδοση ενεργητικού										
E-SHOP.GR	-	-	-11,7	-4,0	8,4	4,4	0,2	1,3	4,7	2,8
ORIFLAME	-8,2	-37,6	-32,5	-15,9	-2,2	-5,1	-9,5	-9,5	-27,0	-24,4
TELEMARKETING	6,8	7,1	6,7	8,4	9,7	4,2	5,0	1,7	1,3	0,8
TELEPRIME	-	21,3	8,4	3,3	3,7	2,4	1,8	1,0	1,1	0,6
FREE FOOD	-	3,0	-18,2	-8,2	0,5	1,7	1,6	0,6	0,3	0,3
MAILINK	-	-0,3	4,5	5,5	3,5	3,1	-0,8	1,7	1,2	0,9
CHAMBRE HELLAS	-4,1	1,1	2,1	1,5	1,2	10,6	7,2	2,3	-9,5	1,4
AMC HELLAS	3,9	3,2	-0,2	4,3	2,5	3,4	4,2	12,4	8,4	10,0
REDOUTE HELLAS	-	-	-	-	-	-	-29,8	22,8	5,4	-
L.R. HEALTH BEAUTY	7,6	-17,3	-5,7	4,8	2,2	3,2	-8,7	-8,3	10,8	-
COLLECTIONS HELL.	3,7	-4,8	8,9	5,5	-3,2	3,1	-21,2	-15,3	45,7	16,0
UNIVERSAL HELLAS	5,9	4,8	1,0	4,2	5,9	3,7	3,9	3,0	0,8	1,6
Σύνολο κλάδου 47.9	1,2	-3,6	-3,5	0,7	2,9	1,7	-1,7	0,1	0,7	-0,3
Απόδοση ιδίων κεφαλαίων										
E-SHOP.GR	-	-	-210,5	-120,0	86,1	47,2	4,7	35,8	47,3	33,0
ORIFLAME	23,1	45,9	32,3	14,2	2,3	6,4	10,8	9,6	19,5	15,5
TELEMARKETING	13,9	17,9	19,3	26,0	28,0	14,6	20,8	8,8	6,6	3,8
TELEPRIME	-	227,5	118,3	103,7	40,2	24,6	15,4	12,3	18,3	8,1
FREE FOOD	-	5,1	-60,8	-49,2	3,2	14,3	8,1	3,9	2,2	2,5
MAILINK	-	-3,5	78,0	75,0	49,1	44,0	-20,3	28,5	21,6	14,6
CHAMBRE HELLAS	-181,8	42,1	26,7	25,0	32,2	119,6	68,6	36,4	509,3	5,5
AMC HELLAS	15,2	13,2	-1,5	21,5	11,6	14,0	15,2	32,1	19,1	30,8
REDOUTE HELLAS	-	-	-	-	-	-	102,1	-2.064,1	117,0	-
L.R. HEALTH BEAUTY	85,1	79,0	23,4	-18,6	-14,9	-19,0	131,0	54,6	-624,8	-
COLLECTIONS HELL.	11,0	-26,0	35,7	17,9	-11,4	11,1	-136,1	-554,5	101,7	31,5
UNIVERSAL HELLAS	217,7	170,9	34,2	165,8	225,9	102,8	99,1	64,7	15,8	25,2
Σύνολο κλάδου 47.9	16,0	-54,1	-290,6	480,2	84,9	53,3	-59,0	8,7	27,0	-11,9
Ρευστότητα										
E-SHOP.GR	-	-	100,9	99,4	108,0	104,0	86,6	84,4	88,8	80,6
ORIFLAME	67,5	53,9	47,1	45,3	47,8	50,7	48,5	46,0	38,0	34,8
TELEMARKETING	161,8	138,8	132,1	129,5	134,0	125,5	117,8	117,2	197,8	153,3
TELEPRIME	-	112,5	106,8	102,5	109,6	112,6	112,5	159,6	139,8	144,4
FREE FOOD	-	72,7	37,7	54,2	57,9	62,4	81,7	90,4	94,6	148,8
MAILINK	-	109,0	104,5	105,6	102,7	96,4	92,4	93,7	95,4	90,4
CHAMBRE HELLAS	86,6	118,4	151,3	93,3	90,3	99,2	102,5	96,1	80,8	110,3
AMC HELLAS	101,1	106,2	99,6	105,9	113,2	119,1	127,5	157,7	178,5	160,4
REDOUTE HELLAS	-	-	-	-	-	-	73,4	94,3	101,8	-
L.R. HEALTH BEAUTY	104,3	76,5	77,3	74,4	82,4	81,3	87,3	86,3	89,5	-
COLLECTIONS HELL.	81,9	71,4	85,1	94,9	93,1	100,5	107,0	92,6	174,2	198,5
UNIVERSAL HELLAS	94,7	93,8	94,0	94,9	95,7	94,5	95,9	97,8	93,4	94,7
Σύνολο κλάδου 47.9	91,0	86,2	84,6	84,3	86,9	86,4	86,4	88,5	91,1	91,9

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.30 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Δανειακή πίεση									
E-SHOP.GR			94,4	96,7	90,3	90,8	95,8	96,5	90,1	91,5
ORIFLAME	135,5	182,0	200,8	211,8	197,9	179,6	187,5	198,6	238,8	257,5
TELEMARKETING	50,7	60,2	65,2	67,8	65,4	71,0	75,9	80,6	80,4	80,4
TELEPRIME	-	90,7	92,9	96,8	90,7	90,1	88,0	92,1	94,1	92,8
FREE FOOD	-	39,9	70,0	83,4	84,5	87,8	80,1	84,4	86,2	89,3
MAILINK	-	90,5	94,2	92,7	92,9	93,0	96,1	94,2	94,4	93,8
CHAMBRE HELLAS	97,7	97,3	92,1	94,1	96,3	91,1	89,6	93,8	101,9	74,4
AMC HELLAS	74,4	75,6	86,2	79,9	78,5	75,9	72,5	61,3	55,7	67,6
REDOUTE HELLAS	-	-	-	-	-	-	129,1	101,1	95,4	-
L.R. HEALTH BEAUTY	91,0	121,9	124,3	125,5	114,7	116,7	106,6	115,1	101,7	-
COLLECTIONS HELL.	66,8	81,6	75,2	69,5	71,7	71,6	84,4	97,2	55,1	49,1
UNIVERSAL HELLAS	97,3	97,2	97,1	97,5	97,4	96,4	96,0	95,4	95,1	93,7
Σύνολο κλάδου 47.9	92,6	93,3	98,8	99,9	96,6	96,7	97,1	98,7	97,5	97,4
	Περιθώριο καθαρού κέρδους									
E-SHOP.GR	-	-	-7,0	-2,4	4,0	2,0	0,1	0,5	1,6	0,9
ORIFLAME	-4,0	-16,3	-12,9	-6,2	-0,8	-2,0	-3,8	-3,7	-9,3	-8,2
TELEMARKETING	4,4	5,5	5,4	5,9	6,8	3,5	4,8	2,1	1,8	1,1
TELEPRIME	-	5,8	6,4	2,3	2,3	1,5	1,7	1,0	0,8	0,4
FREE FOOD	-	4,4	-21,5	-8,7	0,5	1,6	1,6	0,8	0,4	0,6
MAILINK	-	-0,3	5,2	5,7	3,8	3,6	-1,1	1,7	1,2	0,9
CHAMBRE HELLAS	-2,5	0,9	1,5	0,9	0,5	5,0	4,7	2,0	-8,4	1,0
AMC HELLAS	3,5	3,4	-0,2	3,8	2,1	2,9	3,8	11,0	8,5	8,3
REDOUTE HELLAS	-	-	-	-	-	-	-12,9	7,6	2,2	-
L.R. HEALTH BEAUTY	2,6	-5,7	-2,4	1,6	0,9	1,0	-2,7	-2,4	3,4	-
COLLECTIONS HELL.	1,8	-2,4	4,6	2,5	-1,5	1,6	-11,9	-6,1	17,3	7,5
UNIVERSAL HELLAS	8,4	7,8	1,6	6,2	9,0	5,8	6,5	5,5	1,7	3,5
Σύνολο κλάδου 47.9	0,7	-2,1	-2,5	0,5	1,8	1,1	-1,1	0,1	0,4	-0,2

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

15.8.2. Ανταγωνισμός

Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών που δημοσιεύουν ισολογισμό (28 επιχειρήσεις, Πίνακας 15.31) αυξήθηκαν από 44.120 χιλ.€ το 1999 σε 214.910 χιλ.€ το 2008 (αύξηση 257,8%, χαμηλότερη του μέσου όρου του λιανικού εμπορίου). Στο 2,2% ανέρχεται η αύξηση των πωλήσεων το 2008 σε σχέση με το 2007 και μόνο μία από τις κυριότερες επιχειρήσεις εμφανίζει μικρή μείωση των πωλήσεων.

Ζημιές εμφανίζουν οι επιχειρήσεις που δημοσιεύουν ισολογισμό που το 2008 ανέρχονται σε 402 χιλ.€. Έξι από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις εμφανίζουν μείωση των καθαρών κερδών το 2008 σε σχέση με το 2007 και μία ζημιές (ORIFLAME) στο σύνολο της περιόδου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.31

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (47.7)

(χιλ.€)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος	Έτος ίδρυσης	Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
			Πωλήσεις									
E-SHOP.GR	2000	4791	-	-	575	1.723	5.253	10.922	25.347	46.068	73.057	112.387
ORIFLAME	1995	4799	13.939	12.407	13.519	14.329	17.693	21.562	23.802	24.144	23.898	25.397
TELEMARKETING	1987	4791	5.615	5.986	7.131	10.026	12.122	12.524	13.626	13.996	13.325	13.343
TELEPRIME		4791	-	13.457	11.853	17.294	11.192	12.399	7.907	7.028	9.045	10.370
FREE FOOD	1993	4791	-	2.297	3.477	4.691	5.747	6.966	8.123	8.508	9.008	9.433
MAILINK	1999	4791	-	702	1.839	3.375	5.613	6.297	6.640	8.031	8.265	8.850
CHAMBRE HELLAS		4799	785	917	1.523	2.756	3.753	3.653	4.104	5.506	6.506	7.276
AMC HELLAS	1992	4799	3.764	4.109	5.056	5.436	6.076	6.322	6.307	6.736	6.345	6.429
REDOUTE HELLAS	2004	4791	-	-	-	-	-	-	6.702	10.638	12.632	
L.R. HEALTH BEAUTY	1994	4799	12.838	12.812	11.984	12.092	14.641	18.474	18.584	20.552	22.153	
COLLECTIONS HELL.	1992	4791	4.253	4.327	4.893	5.494	5.230	5.261	4.115	5.029	4.902	5.127
UNIVERSAL HELLAS	1996	4799	2.040	1.738	1.715	2.102	2.025	1.926	1.661	1.354	1.142	1.047
Σύνολο κλάδου 47.9			44.120	60.056	65.422	83.803	97.094	117.110	142.865	171.120	210.208	214.910
			Καθαρά κέρδη									
E-SHOP.GR	2000	4791	-	-	-40	-42	211	218	21	209	1.159	1.055
ORIFLAME	1995	4799	-551	-2.021	-1.742	-892	-147	-438	-893	-882	-2.213	-2.079
TELEMARKETING	1987	4791	247	328	385	587	827	442	654	292	234	145
TELEPRIME		4791	-	778	756	393	255	185	137	72	76	37
FREE FOOD	1993	4791	-	100	-748	-406	27	111	133	67	40	56
MAILINK	1999	4791	-	-2	96	192	212	228	-70	133	101	78
CHAMBRE HELLAS		4799	-20	8	23	25	19	183	192	112	-545	72
AMC HELLAS	1992	4799	133	138	-11	206	125	186	237	738	541	533
REDOUTE HELLAS	2004	4791	-	-	-	-	-	-	-863	805	275	
L.R. HEALTH BEAUTY	1994	4799	332	-736	-284	191	133	191	-503	-495	756	
COLLECTIONS HELL.	1992	4791	76	-106	226	138	-79	86	-490	-305	847	382
UNIVERSAL HELLAS	1996	4799	172	135	27	131	183	112	108	75	19	37
Σύνολο κλάδου 47.9			296	-1.266	-1.616	389	1.790	1.251	-1.549	119	813	-402

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Πολύ υψηλό εμφανίζεται το μερίδιο αγοράς (Πίνακας 15.32) της μεγαλύτερης επιχείρησης (E-SHOP.GR) στο λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, το οποίο ανέρχεται σε 52,3% το 2008 παρουσιάζοντας πολύ μεγάλη αύξηση (από 0,9% το 2001). Στο 11,8% περιορίστηκε το 2008 το μερίδιο αγοράς της ORIFLAME που το 1999 ανερχόταν στο 31,6%, στο 4,8% της TELEPRIME που το 2000 ανερχόταν στο 22,4% και στο 10,5% το 2007 της L.R. HEALTH-BEAUTY που το 1999 ανερχόταν στο 29,1%. Στο 6,2% ανέρχεται το μερίδιο της τέταρτης σε μέγεθος επιχείρησης (TELEMARKETING).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.32

Μερίδιο αγοράς κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου 47.9, 1999-2008

Όνομα επιχείρησης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
E-SHOP.GR	-	-	0,9	2,1	5,4	9,3	17,7	26,9	34,8	52,3
ORIFLAME	31,6	20,7	20,7	17,1	18,2	18,4	16,7	14,1	11,4	11,8
TELEMARKETING	12,7	10,0	10,9	12,0	12,5	10,7	9,5	8,2	6,3	6,2
TELEPRIME	-	22,4	18,1	20,6	11,5	10,6	5,5	4,1	4,3	4,8
FREE FOOD	-	3,8	5,3	5,6	5,9	5,9	5,7	5,0	4,3	4,4
MAILINK	-	1,2	2,8	4,0	5,8	5,4	4,6	4,7	3,9	4,1
CHAMBRE HELLAS	1,8	1,5	2,3	3,3	3,9	3,1	2,9	3,2	3,1	3,4
AMC HELLAS	8,5	6,8	7,7	6,5	6,3	5,4	4,4	3,9	3,0	3,0
REDOUTE HELLAS	-	-	-	-	-	-	4,7	6,2	6,0	-
LR HEALTH-BEAUTY	29,1	21,3	18,3	14,4	15,1	15,8	13,0	12,0	10,5	-
COLLECTIONS HELL.	9,6	7,2	7,5	6,6	5,4	4,5	2,9	2,9	2,3	2,4
UNIVERSAL HELLAS	4,6	2,9	2,6	2,5	2,1	1,6	1,2	0,8	0,5	0,5

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του λιανικού εμπορίου εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών (47.9) κινούνται σε υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (Πίνακας 15.11). Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 75,1% (κυμάνθηκε από 55,5% το 2004 έως 83,1% το 1999), ενώ ο δεύτερος στο 90,0% (κυμάνθηκε από 81,2% το 2006 έως 99,4% το 2001). Υψηλή συγκέντρωση δείχνει ο δείκτης Herfindahl (τιμή υψηλότερη του 0,18), ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,301 (κυμάνθηκε από 0,101 το 2005 έως 0,301 το 2008).

15.9. Διαπιστώσεις

Το λιανικό εμπόριο αποτελούσε και εξακολουθεί να αποτελεί ένα πολύ σημαντικό τομέα της ελληνικής οικονομίας τόσο από άποψη συμμετοχής του στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, η οποία αυξήθηκε από 4,8% το 2000 σε 6,5% το 2008 (13.780 εκατ. €) όσο και την απασχόληση, η οποία αυξήθηκε από 10,9% σε 11,6% (545.067 άτομα), αντίστοιχα. Το 2007 το λιανικό εμπόριο διαθέτει το 63,5% των επιχειρήσεων του διανεμητικού εμπορίου, απασχολεί το 54,4% των εργαζομένων, πραγματοποιεί το 32,8% του κύκλου εργασιών και παράγει το 37,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου. Οι δραστηριότητες του λιανικού εμπορίου είναι περισσότερο καταναμημένες μεταξύ των περιφερειών της χώρας, σε σχέση με τις αντίστοιχες του χονδρικού εμπορίου, και στις δύο περιφέρειες, όπου βρίσκονται τα δύο μεγάλα αστικά

κέντρα το 2007 πραγματοποιείται το 59,5% του κύκλου εργασιών (έναντι 76,2% του χονδρικού εμπορίου). Σημαντική είναι η συμβολή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου και ιδιαίτερα των πολύ μικρών, σε όλα τα βασικά οικονομικά μεγέθη. Σχεδόν το σύνολο των επιχειρήσεων του τομέα ανήκουν στην κατηγορία αυτή (μόνο 53 από τις 194.164 επιχειρήσεις είναι μεγάλες το 2007), ενώ στο 77,4% ανέρχεται η συμμετοχή τους στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, στο 79,6% στον κύκλο εργασιών και στο 85,9% στην απασχόληση.

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο δεν φαίνεται να εμποδίζει την ελευθερία εισόδου κάθε ενδιαφερόμενου στο εμπόριο. Το επιβεβαιώνουν άλλωστε οι εξελίξεις των τελευταίων χρόνων. Αν εξαιρέσει κανείς τα φαρμακεία, τα περίπτερα και τα καταστήματα πώλησης άρτου, τα οποία παρουσιάζουν διοικητικά ή νομοθετικά εμπόδια στην οργάνωση άσκησης της δραστηριότητας, ο κλάδος συνολικά δεν φαίνεται να χαρακτηρίζεται προστατευμένος ή κλειστός. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν γραφειοκρατικές διαδικασίες, οι οποίες δημιουργούν προβλήματα και καθυστερήσεις στην έκδοση αδειών λειτουργίας των επιχειρήσεων και αυξάνουν το κόστος.

Οι νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στις αγορές κατά τα τελευταία χρόνια, με τη λειτουργία των πολυκαταστημάτων και των εμπορικών κέντρων, διαμορφώνουν δυσανάλογες συνθήκες για τις μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες κυριαρχούν στο χώρο του λιανικού εμπορίου και αναπτύσσεται συχνά έντονος προβληματισμός για τον κίνδυνο συρρίκνωσής τους και την ανάγκη χωροθέτησης των δραστηριοτήτων των μεγάλων μονάδων, κάτι που βέβαια προβλέπεται στο σχετικό νόμο για τη λειτουργία των εμπορικών κέντρων.

Το παράνομο εμπόριο, πλανόδιο και στάσιμο, δεν φαίνεται να αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά παρά τις δυσμενείς επιπτώσεις που προκαλεί στη γενική εικόνα των πόλεων, στην ομαλή λειτουργία του στεγασμένου εμπορίου, στις λαϊκές αγορές και στους κατόχους νόμιμης άδειας υπαίθριους πωλητές και παρά το γεγονός ότι υπάρχουν σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις για τον έλεγχο και τη λήψη διοικητικών μέτρων, την αρμοδιότητα για την εφαρμογή των οποίων έχουν οι δημοτικές αρχές.

Οι χορηγούμενες εκπτώσεις από τους προμηθευτές προς το λιανικό εμπόριο, και οι επιπτώσεις τους στις τιμές έχουν απασχολήσει τους αρμόδιους για τον έλεγχο των τιμών φορείς, ενώ η Επιτροπή Ανταγωνισμού ελέγχει τις σχέσεις και τους όρους συμβολαίων μεταξύ επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου και προμηθευτών, δηλαδή αν υπάρχουν μυστικές ρήτρες που απαγορεύουν παράλληλες εισαγωγές, με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται υψηλότερες τιμές λιανικής από εκείνες που ισχύουν στο εξωτερικό.

Το ωράριο λειτουργίας των εμπορικών καταστημάτων και των καταστημάτων τροφίμων αποτελεί πάντα επίκαιρο ζήτημα που επηρεάζει το σύνολο της οικονομίας, καθώς αλλαγές στο ωράριο μπορούν να επιφέρουν αλλαγές στις καταναλωτικές συνήθειες, την απασχόληση και τις εργασιακές

συνθήκες, στη συνολική προσφορά και ζήτηση αγαθών, τις εγχώριες και άμεσες ξένες επενδύσεις κ.ά. Το ερώτημα που συχνά τίθεται είναι αν το ωράριο θα πρέπει να διευρυνθεί περισσότερο και αν τα καταστήματα θα λειτουργούν τις Κυριακές ή αν θα υπάρξει πλήρης απελευθέρωση του ωραρίου. Έχουν εκφραστεί αντικρουόμενες απόψεις για το θέμα αυτό και υπάρχουν συνεχείς διαφωνίες μεταξύ των ενδιαφερομένων, καθώς το ζήτημα του ωραρίου είναι σύνθετο και ούτε η διεθνής εμπειρία έχει καταλήξει σε ενιαία συμπεράσματα για τις επιπτώσεις.

Η απόδοση ενεργητικού στο λιανικό εμπόριο το 2008 ανέρχεται στο 4,7% και μεταξύ των επιμέρους κλάδων κυμαίνεται από -1,1% (47.2) έως 5,8% (47.7). Η απόδοση ίδιων κεφαλαίων ανέρχεται στο 18,8% και μεταξύ των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου κυμαίνεται από -11,9% (47.9) έως 19,6% (47.7). Η ρευστότητα ανέρχεται στο 89,1% και μεταξύ των επιμέρους κλάδων από 68,9% (47.1) έως 126,4% (47.5). Η δανειακή πίεση ανέρχεται στο 75,1%, και μεταξύ των επιμέρους κλάδων από 64,6% (47.5) έως 97,4% (47.9). Το περιθώριο καθαρού κέρδους ανέρχεται στο 3,2%, και μεταξύ των επιμέρους κλάδων από -0,7% (47.2) έως 6,9% (47.5). Μεταξύ των κυριότερων επιχειρήσεων των επιμέρους κλάδων δεν παρατηρείται υψηλή συστηματική κερδοφορία με ελάχιστες εξαιρέσεις.

Τα σχετικά υψηλά μερίδια αγοράς ορισμένων μεγαλύτερων μονάδων σε ορισμένους υποκλάδους του λιανικού εμπορίου, που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι ευνοείται η άσκηση μονοπωλιακών πρακτικών και η εξασφάλιση υπερπροσόδων, στο βαθμό που το μερίδιο των μικρομεσαίων είναι μάλλον υποεκτιμημένο και υπάρχει ευχέρεια εισαγωγών, δεν φαίνεται να ισχύει, ενώ η υιοθέτηση πρακτικών περιορισμού των εισαγωγών μάλλον αποτελεί την εξαίρεση

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του λιανικού εμπορίου κινούνται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου. Το 2008 ο μεν πρώτος ανέρχεται στο 27,2% (κυμάνθηκε από 21,6% το 2001 έως 30,1% το 2003/04), ενώ ο δεύτερος στο 39,6% (κυμάνθηκε από 33,8% το 2001 έως 41,6% το 2003). Χαμηλός είναι ο δείκτης Herfindahl, ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,029 (κυμάνθηκε από 0,022 το 2001 και το 2004 έως 0,032 το 2005).

Οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR8 του λιανικού εμπορίου σε μη ειδικευμένα καταστήματα (47.1) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου (45,7% και 65,7%, αντίστοιχα), ενώ έλλειψη συγκέντρωσης δείχνει ο δείκτης Herfindahl, ο οποίος το 2008 ανέρχεται στο 0,074. Οι αντίστοιχοι δείκτες του λιανικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.2) κινούνται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα (25,7% και 40,8%, αντίστοιχα), ενώ έλλειψη συγκέντρωσης δείχνει ο δείκτης Herfindahl (0,034). Οι δείκτες του λιανικού εμπορίου εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων σε ειδικευμένα καταστήματα (47.4) κινούνται σε σχετικά υψηλά επίπεδα (55,5% και 65,9%, αντίστοιχα), ενώ

μέτρια συγκέντρωση δείχνει ο δείκτης Herfindahl (0,156). Οι δείκτες του λιανικού εμπορίου άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα (47.5) κινούνται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα (38,9% και 45,0%, αντίστοιχα), ενώ έλλειψη συγκέντρωσης δείχνει ο δείκτης Herfindahl, (0,102). Οι δείκτες του λιανικού εμπορίου επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα (47.6) κινούνται σε υψηλά επίπεδα (62,6% και 83,6%, αντίστοιχα), ενώ μέτρια συγκέντρωση δείχνει ο δείκτης Herfindahl (0,124). Οι δείκτες του λιανικού εμπορίου άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα (47.7) κινούνται σε χαμηλά επίπεδα (30,7% και 42,2% αντίστοιχα), ενώ έλλειψη συγκέντρωσης δείχνει ο δείκτης Herfindahl (0,031). Οι δείκτες του λιανικού εμπορίου εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών (47.9) κινούνται σε υψηλά επίπεδα (75,1% και 90,0%, αντίστοιχα), ενώ υψηλή συγκέντρωση δείχνει ο δείκτης Herfindahl (0,301).

Επισημαίνεται, όπως αντίστοιχα έχει γίνει και στο χονδρικό εμπόριο, ότι οι χαμηλοί δείκτες που υπολογίστηκαν τόσο για το σύνολο του εμπορίου όσο και για τους επιμέρους τομείς αποτυπώνουν μια καλή εικόνα για τη λειτουργία του ανταγωνισμού στον κλάδο, ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι η ευρύτητα του κλάδου και οι διαφορετικές συνθήκες που επικρατούν στις επιμέρους αγορές προϊόντων υποδηλώνουν ότι η ανάλυση θα πρέπει να προχωρήσει περαιτέρω και να εξετασθούν οι ειδικές συνθήκες των επιμέρους αγορών. Έτσι θα βγουν στο προσκήνιο δραστηριότητες ή θέματα που είναι κρίσιμα στην κάθε αγορά αλλά χάνονται στη γενικότερη προσέγγιση που γίνεται εδώ. Κάτι τέτοιο κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς από το άνοιγμα των αγορών και την αύξηση του ανταγωνισμού αναμένεται αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων, τόνωση της απασχόλησης, συγκράτηση των τιμών και βελτίωση των παρεχόμενων στον καταναλωτή προϊόντων και υπηρεσιών.

Βιβλιογραφία

- ALPHA BANK, «Το Εμπόριο: Σημαντικός Παραγωγικός Κλάδος της Ελληνικής Οικονομίας», *ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ*, Ιούνιος 2009, τεύχ. 109.
- Eurostat, *European Business, Facts and Figures*, 2009.
- Eurostat, *Retail trade, in the European Union*, 8/2006.
- Eurostat, «Focus on the turnover index of services», *Statistics in focus*, 39/2008.
- Eurostat, *News Release Euroindicators*, 17/2009- 4/2/2009.
- ICAP, Κλαδική μελέτη *ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ*, Αθήνα 2007.
- Κώτση Α., Βλάμης Π., Ευθυμιάδης Τ., Κανελλόπουλος Κ., Παναγόπουλος Γ., 2009, *Το Διανεμητικό Εμπόριο στην Ελλάδα*, ΚΕΠΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Κυριακή Αθανασούλη*

Σύνοψη

Ο κλάδος των κατασκευών είναι από τους σημαντικότερους κλάδους της οικονομίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο όσον αφορά το μερίδιό του στο ΑΕΠ καθώς και τη συμμετοχή του στην απασχόληση. Ενδεικτικά, στην Ελλάδα το 2008, η συμμετοχή του κατασκευαστικού κλάδου στο ΑΕΠ ήταν της τάξεως του 4,8%, αν και περιορίστηκε σε σχέση με τα επίπεδα που γνώρισε στη διάρκεια της δεκαετίας που πέρασε (7% το 2000). Στην ΕΕ των 27 συνέβαλε, το 2008, κατά 10,4% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ. Επίσης, αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους «εργοδότες» δεδομένου ότι απορροφά το 7,6% της συνολικής απασχόλησης στην ΕΕ-27 και το 9% στην Ελλάδα. Αποτελεί ‘μοχλό’ της οικονομίας που επηρεάζει την οικονομική δραστηριότητα αλλά και επηρεάζεται από άλλους κλάδους, όπως ο κλάδος της βιομηχανίας, των μεταφορών καθώς και από τις τεχνολογικές εξελίξεις.

Στο πλαίσιο στήριξης της ανάπτυξης των χωρών, η ΕΕ θέλει να διασφαλίσει τη σωστή λειτουργία των συνθηκών του ανταγωνισμού στους διάφορους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας. Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται ο κλάδος των κατασκευών εστιάζοντας στα βασικά του χαρακτηριστικά, στη συνεισφορά του στην οικονομία γενικότερα, καθώς και οι συνθήκες ανταγωνισμού που επικρατούν.

Ως εκ τούτου, αναλύονται, σε μια πρώτη φάση, τα χαρακτηριστικά του κλάδου αναφορικά με την απασχόληση: τη μορφή της εργασίας και το εργατικό δυναμικό. Πτώση της απασχόλησης σημειώθηκε από το 2007 στο 2008, ενώ το 2009 χάθηκαν 40.000 θέσεις εργασίας. Παράλληλα, εντοπίστηκε η ύπαρξη συνθηκών ‘αθέμιτου’ ανταγωνισμού σε όρους ευελιξίας της εργασίας, ψευδο-ανεξάρτητης απασχόλησης και εκτεταμένης κινητικότητας του εργατικού δυναμικού. Ενώ είναι ένας κλάδος με σχετικά λιγότερο ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, από την άλλη εκφράζεται η αναζήτηση καταρτισμένων εργατών σε ορισμένες ειδικότητες (υδραυλικοί, μαραγκοί) για τη βελτίωση των δεξιοτήτων τους και την αποτελεσματικότερη προσαρμογή τους στις τεχνολογικές εξελίξεις που συμβάλλουν στον ανταγωνισμό των χωρών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί

* Επιθυμώ να ευχαριστήσω τον κ. Τ. Ευθυμιάδη και τον κ. Κ. Κανελλόπουλο για τα σχόλιά τους και τις παρατηρήσεις τους.

η χρήση νέων κατασκευαστικών υλικών στα πλαίσια της βιώσιμης και πράσινης ανάπτυξης. Οι οικολογικές κατασκευές δίνουν έμφαση στη βελτίωση της ποιότητας των κατοικιών και τη δημιουργία κτιρίων 'φιλικών' προς το περιβάλλον.

Οι παράγοντες που καθορίζουν την προσφορά του κλάδου των κατασκευών συνδέονται με την οικονομική δραστηριότητα της χώρας, όπως η συμβολή του στο ΑΕΠ, οι δείκτες οικοδομικής παραγωγής καθώς και το κόστος παραγωγής. Η συμβολή του κλάδου στο ΑΕΠ περιορίστηκε, οι δείκτες οικοδομικής παραγωγής μειώθηκαν ενώ το κόστος παραγωγής αυξήθηκε. Αξίζει να σημειωθεί πως η αύξηση του κόστους οφείλεται κυρίως στην αύξηση του κόστους των πρώτων υλών και όχι τόσο στην αύξηση της αμοιβής της εργασίας. Από την άλλη πλευρά, οι παράγοντες που προσδιορίζουν τη ζήτηση σχετίζονται με την οικοδομική δραστηριότητα της χώρας και σχετίζονται με τον αριθμό των εκδοθεισών αδειών νέων κατοικιών, την επιφάνεια οικοδομής και τον όγκο. Μετά το 2006 παρατηρείται σημαντική πτώση των αδειών που εκδόθηκαν. Είναι κάτι που οφείλεται στην εφαρμογή του νέου καθεστώσ φορολόγησης-επιβολής ΦΠΑ στις παραδόσεις νεόδμητων ακινήτων με το σύστημα της αντιπαροχής και κυρίως στην οικονομική κρίση που μας συνταράσσει σήμερα. Ενώ παράλληλα, ενόψει του γεγονότος αυτού, πολλοί έσπευσαν να βγάλουν άδειες το 2005, έτος που η ζήτηση έφτασε στο μέγιστο σημείο της. Συγκεκριμένα, από τις 1/1/2006 με το Ν.3427/27.12.2005, οι οικοπεδούχοι καταβάλλουν ΦΠΑ, όπως οποιοσδήποτε άλλος αγοραστής διαμερίσματος μιας πολυκατοικίας. Συμπερασματικά, ο κατασκευαστικός κλάδος αντιμετωπίζει προβλήματα λόγω της συρρίκνωσης της οικοδομικής δραστηριότητας στην εσωτερική αγορά, που οφείλονται σε νομοθετικές ρυθμίσεις καθώς και στη μείωση των συγχρηματοδοτήσεων λόγω ολοκλήρωσης των έργων. Συγχρόνως όμως, η παγκόσμια οικονομική κρίση, με την πιστωτική στενότητα που προκαλεί, επηρεάζει δυσμενέστερα το γενικότερο κλίμα και τις επιχειρηματικές προσδοκίες.

Σε μια δεύτερη φάση, εξετάζεται η ένταση του ανταγωνισμού και αναλύονται τα χρηματοοικονομικά μεγέθη σε επιμέρους κλάδους των κατασκευών, σύμφωνα με στοιχεία ισολογισμών των επιχειρήσεων με δευτερογενή πηγή την ICAP. Έτσι, εξετάζονται, για την περίοδο 1999-2008, τα στοιχεία των επιχειρήσεων των υποκλάδων '4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη', '4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων' και '4291-Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων'. Σημειώνεται ότι οι περισσότερες οικοδομές κτίζονται από ιδιώτες εργολάβους και από μονοπρόσωπες Ε.Π.Ε. που δεν περιλαμβάνονται στα χρησιμοποιούμενα στοιχεία. Ανταγωνισμός φαίνεται να υπάρχει στον κλάδο παρόλο που, με το θεσμικό πλαίσιο (Ν.2940/2001) του 2001, δόθηκαν κίνητρα για αναδιαρθρώσεις που προωθούσαν τις συγχωνεύσεις, τις εξαγορές και τις στρατηγικές συμμαχίας. Οι υποκλάδοι των κατασκευών που μελετήθηκαν δεν παρουσίασαν φαινόμενα έντονης συγκέντρωσης. Οι αγορές είναι ανταγωνιστικές για τον υποκλάδο '4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη' και μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων μοιράζεται μικρό μερίδιο της αγοράς. Ενώ, τάσεις συγκέντρωσης παρουσιάζουν οι υποκλάδοι '4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων' και '4291-Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων', που

γίνονται πιο έντονες μετά το 2001. Η γενική εικόνα του κύκλου των εργασιών των κατασκευαστικών επιχειρήσεων ακολουθεί μια ανοδική πορεία από το 1999 έως το 2008. Υπήρξε άνοδος των πωλήσεων και για τους τρεις υποκλάδους και άνοδος των κερδών για τους υποκλάδους '4211' και '4291'. Εκείνο που χρήζει περισσότερης διερεύνησης είναι τα πιθανά εμπόδια στη λειτουργία του ανταγωνισμού που έχουν να αντιμετωπίσουν οι κλάδοι κατασκευής και διανομής βιομηχανικών προϊόντων που χρησιμοποιούνται στις κατασκευές (τούβλα, γυαλί, μπετόν κλπ.). Αντι-ανταγωνιστικές πρακτικές πιθανόν σχετίζονται με τη διανομή των κατασκευαστικών προϊόντων και τη διαμόρφωση της αντίστοιχης αγοράς.

16.1. Εισαγωγή

Η βιομηχανική πολιτική της ΕΕ έχει ως στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και τη δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος για την βιομηχανική ανάπτυξη. Ο κλάδος των κατασκευών είναι ένας κλάδος που συνδέεται άμεσα με το μακροοικονομικό πλαίσιο της βιομηχανικής πολιτικής που εφαρμόζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Επιπλέον, βρίσκεται ανάμεσα στα όρια μεταξύ βιομηχανικής δραστηριότητας και δραστηριότητας παροχής υπηρεσιών. Είναι ένας από τους σημαντικότερους κλάδους της οικονομίας όσον αφορά το μερίδιο του στο ΑΕΠ καθώς και τη συμμετοχή του σε όρους απασχόλησης. Επιπρόσθετα, ο κλάδος των κατασκευών είναι ο πρώτος δημιουργός βιομηχανικών υποδομών, όπου παράγονται αγαθά και υπηρεσίες για το εμπόριο. Οι κατασκευαστικές δραστηριότητες παρέχουν δομές στήριξης για τις μεταφορές και την εμπορευματοποίηση των προϊόντων αυτών. Η ποιότητα των υποδομών έχει κατά συνέπεια σχέση με την ανταγωνιστικότητα των κλάδων που τις χρησιμοποιούν.

Οι κατασκευαστικές δραστηριότητες έχουν επίσης μια πολλαπλασιαστική επιρροή και σε άλλους τομείς, δεδομένου ότι χρησιμοποιούν και αξιοποιούν πολλά προϊόντα της βιομηχανίας, όπως είναι το τούβλο, το μπετόν, το μέταλλο, το γυαλί. Υπάρχει μια αμφίδρομη σχέση ανάμεσα σε βιομηχανία και κατασκευές. Τα προϊόντα της βιομηχανίας που χρησιμοποιεί ο κλάδος των κατασκευών επηρεάζονται από τις τεχνολογικές εξελίξεις. Έτσι, με τη σειρά του και ο κλάδος των κατασκευών επηρεάζεται έμμεσα από τις τεχνολογικές εξελίξεις και την καινοτομία. Αναμφισβήτητα οι κατασκευαστικές δραστηριότητες κατευθύνονται προς την ανάπτυξη τεχνικών και πρακτικών που είναι καινοτόμες.

Τέλος, ο κλάδος των κατασκευών, όπως και της βιομηχανίας, είναι ένας κλάδος κλειδί για τη βιώσιμη ανάπτυξη¹. Η κατασκευή και η ανακαίνιση κτιρίων και υποδομών είναι δραστηριότητες που συμβάλλουν στην ποιότητα ζωής, που είναι και ένας από τους στόχους της περιβαλλοντικής πολιτικής της ΕΕ.

Σύμφωνα με στοιχεία της Συνομοσπονδίας των Ευρωπαϊκών Κατασκευαστών (European Builders Confederation-Δελτίο Τύπου, Ιανουάριος 2010),

¹ που σχεδιάζεται και υλοποιείται λαμβάνοντας υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιωσιμότητα.

ο κλάδος των κατασκευών είναι ένας βασικός κλάδος της ευρωπαϊκής οικονομίας. Ο κλάδος, που αποτελείται από 2,7 εκατομμύρια επιχειρήσεις, κάνει τζίρο 1300 δις € και απασχολεί 14 εκατομμύρια εργαζόμενους, συμβάλλει κατά 10% στην πραγματοποίηση του ΑΕΠ.

Στις μέρες μας όμως, επηρεασμένη από την οικονομική κρίση, η παραγωγή στον κλάδο των κατασκευών ακολουθεί καθοδική πορεία. Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η παραγωγή στον κλάδο των κατασκευών μειώθηκε κατά 0,6% στην Ευρωζώνη τον Οκτώβριο του 2009 και μειώνεται συνεχώς από το 2008. Οι ευρωπαϊκές κατασκευαστικές εταιρείες δυσκολεύονται να βρουν πιστώσεις το 2010 καθώς προβλέπεται μείωση των κερδών το 2011, λόγω των περιορισμένων παραγγελιών και των δυσμενών οικονομικών συνθηκών (*LeMoniteur.fr, 15/12/2009-Entreprises de BTP*²). Η μείωση των κερδών που προβλέπεται μέχρι το 2011 θα είναι της τάξεως του 10%. Κατά συνέπεια θα προκύψουν προβλήματα περαιτέρω ρευστότητας και εμπιστοσύνης.

Η ΕΕ, το 2008, πρότεινε ένα πανευρωπαϊκό πρόγραμμα οικονομικής στήριξης ύψους 200 δις ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 1,5% του συνολικού ΑΕΠ (ΣΑΤΕ, 2009α). Η ΕΕ καλεί τα κράτη-μέλη, σε συνεργασία με τους εθνικούς αρμόδιους φορείς για τον ανταγωνισμό, να καταβάλλουν προσπάθεια ώστε να διασφαλίζεται η σωστή λειτουργία των κανόνων του ανταγωνισμού που θα οδηγήσουν στην οικονομική ανάπτυξη. Η ΕΕ προχωρά στηρίζοντας την εφαρμογή συνοδευτικών μηχανισμών που προωθούν τον ανταγωνισμό στους διάφορους κλάδους.

Για το σκοπό αυτό εξετάζεται ο κλάδος των κατασκευών στην Ελλάδα προβάλλοντας τα βασικά χαρακτηριστικά του και τη συνεισφορά του στην οικονομική δραστηριότητα στα πλαίσια του ανταγωνισμού. Διερευνώνται οι παράγοντες που προσδιορίζουν την προσφορά και τη ζήτηση του κλάδου των κατασκευών. Στη συνέχεια γίνεται μια εκτενέστερη ανάλυση για τρεις συγκεκριμένους υποκλάδους σχετικά με το βαθμό του ανταγωνισμού που επικρατεί.

16.2. Συμβολή του κλάδου στην ελληνική οικονομία

16.2.1. Περιγραφή του κλάδου των κατασκευών

Σε γενικές γραμμές, ο κλάδος των κατασκευών περιλαμβάνει την οικοδόμηση κάθε είδους κτιρίου και την κατασκευή έργων υποδομής (δρόμων, λιμανιών, αποχετευτικών και υδρευτικών έργων κλπ.). Αναφέρεται στην κατασκευαστική βιομηχανία. Στην έννοια του κλάδου περιλαμβάνεται μόνο η διαδικασία μελέτης και κατασκευής, ενώ τα προϊόντα της διαδικασίας αυτής αφορούν άλλους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας (βιομηχανία, τουρισμό) και αποτελούν επενδύσεις των κλάδων αυτών. Δεν περιλαμβάνονται

² <http://www.lemoniteur.fr/139-entreprises-de-btp/article/actualite>

οι υπηρεσίες των αρχιτεκτόνων και των μηχανικών στα μελετητικά γραφεία καθώς και οι περιβαλλοντικές υπηρεσίες.

Ο κλάδος των κατασκευών, σύμφωνα με τη Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας, ΣΤΑΚΟΔ 2008 (Construction-section F nace rev2), περιλαμβάνει τις γενικές κατασκευαστικές δραστηριότητες και τις ειδικές. Πιο συγκεκριμένα, ο κλάδος των κατασκευών περιλαμβάνει τις νέες κατασκευές, τις επισκευές, τις προσθήκες και μετατροπές, την ανέγερση προκατασκευασμένων κτιρίων ή κατασκευών στο εργοτάξιο καθώς και τις κατασκευές προσωρινής φύσης.

Ο τομέας των γενικών κατασκευών περιλαμβάνει την κατασκευή ολόκληρων κτιρίων: κατοικίες, γραφεία, καταστήματα και άλλα δημόσια κτίρια για επαγγελματική χρήση ή αγροτική. Επίσης, περιλαμβάνει και πιο εξειδικευμένες κατασκευές όπως αυτοκινητόδρομους, γέφυρες, σήραγγες, σιδηροδρομικές γραμμές, αεροδρόμια, λιμάνια, υδραυλικά έργα, συστήματα άρδευσης, συστήματα αποχέτευσης, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, αεραγωγούς, ηλεκτρικές γραμμές, αθλητικές εγκαταστάσεις, κ.ά.

Ο τομέας των ειδικών κατασκευών περιλαμβάνει την κατασκευή τμημάτων κτιρίων και την επίβλεψη έργων πολιτικού μηχανικού.

Στην παρούσα εργασία εξετάζονται οι εξής υποκλάδοι των κατασκευών σε τετραψήφιο επίπεδο:

- Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη - 4120

Ο υποκλάδος 'Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη' (4120) περιλαμβάνει την κατασκευή κτιρίων για κατοικίες για λογαριασμό αυτού που το κατασκευάζει και με σκοπό την μετέπειτα πώληση του ή για λογαριασμό κάποιου τρίτου. Αφορά την κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και την κατασκευή κτιρίων για άλλη χρήση, όπως είναι τα κτίρια που χρησιμεύουν στις δραστηριότητες της βιομηχανικής παραγωγής, τα νοσοκομεία, τα σχολεία, τα γραφεία, τα ξενοδοχεία, τα καταστήματα και τα εμπορικά κέντρα, οι αθλητικές εγκαταστάσεις (στάδια, κολυμβητήρια, γήπεδα), τα πάρκινγκ, οι αποθήκες και τα κτίρια για θρησκευτική χρήση. Επίσης συμπεριέχει τη συγκέντρωση και την κατασκευή προκατασκευασμένων ειδών και την ανακαίνιση ήδη υφισταμένων κατοικιών.

- Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων - 4211

Ο υποκλάδος 'Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων' (4211) περιλαμβάνει την κατασκευή οδών αστικού και υπεραστικού δικτύου, άλλων αμαξιτών οδών και πεζοδρομίων, γεφυρών, σηράγγων. Επιπλέον περιλαμβάνεται η διαγράμμιση οδικών επιφανειών και χώρων στάθμευσης αυτοκινήτων, οι εργασίες σε υπερυψωμένους αυτοκινητόδρομους, γέφυρες και σήραγγες καθώς και η εγκατάσταση στηθαίων ασφαλείας, πινακίδων σήμανσης κυκλοφορίας και παρόμοιων. Δεν περιλαμβάνεται η διαχείριση-διοίκηση των προγραμμάτων που σχετίζονται με τα αναφερόμενα έργα.

- Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων - 4291

Ο υποκλάδος 'Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων' (4291) περιλαμβάνει την κατασκευή υδάτινων οδών, λιμενικών έργων, έργων σε ποτάμια, λιμένων σκαφών αναψυχής (μαρίνες), υδροφρακτών κλπ., την κατασκευή φραγμάτων και αναχωμάτων, βυθοκορήσεις καθώς και τα υποβρύχια έργα. Δεν περιλαμβάνεται η διαχείριση-διοίκηση των προγραμμάτων που σχετίζονται με τα αναφερόμενα έργα.

16.2.2. Χαρακτηριστικά κλάδου και συμμετοχή του στην απασχόληση

Στις χώρες της ΕΕ των 27, δραστηριοποιούνται 3 εκατ. επιχειρήσεις στον κλάδο των κατασκευών, το 2008, σύμφωνα με την European Construction Industry Federation και ο κύκλος εργασιών ανέρχεται στα €1.305 δις. Το 95% των επιχειρήσεων είναι μικρού μεγέθους, λιγότερο των 20 εργαζομένων. Ο κλάδος αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους «εργοδότες» της ΕΕ-27, δεδομένου ότι απορροφά το 7,6% της συνολικής απασχόλησης της ΕΕ-27, με 16,3 εκατ. άτομα να εργάζονται στο χώρο αυτό. Επιπρόσθετα, για 48,9 εκατ. εργαζόμενους της ΕΕ-27, η εργασία τους σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα με τον κλάδο των κατασκευών. Η συμμετοχή του κατασκευαστικού τομέα στο ΑΕΠ ανήλθε στο 10,4%, στις χώρες της ΕΕ-27.

Η συμμετοχή του κλάδου στη συνολική απασχόληση είναι σημαντική και στην Ελλάδα. Σύμφωνα με στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού του 2008α, ο κλάδος των κατασκευών απασχολεί το 9% της απασχόλησης, μεταξύ 15 και 64 ετών.

Την περίοδο 2000-2007, ο αριθμός των απασχολούμενων στον κλάδο των κατασκευών αυξήθηκε και από 300.095 που ήταν το 2000 έφτασε τα 385.282 άτομα το 2007 (Πίνακας 16.1). Μικρή πτώση στον αριθμό των απασχολούμενων σημειώθηκε το 2008, της τάξεως του -1,2%. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται και με την κάμψη της οικοδομικής δραστηριότητας, που θα διαπιστωθεί στη συνέχεια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.1

Απασχόληση στον κλάδο των κατασκευών

Αριθμός απασχολούμενων	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Απασχολούμενοι	300.095	306.785	318.927	345.848	350.343	361.679	362.416	385.282	380.866
Μισθωτοί	190.409	202.612	214.595	233.303	234.682	241.845	243.138	258.478	255.516

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί.

Το μέρος της μισθωτής απασχόλησης αυξήθηκε με το πέρασμα των χρόνων και από 63% που ήταν το 2000 ανήλθε στο 67% το 2008. Εντούτοις, όμως το ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών παραμένει υψηλό (σχεδόν το 1/3). Αναλυτικότερα, το 13% είναι αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό, το 18% αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό και το 1,5% είναι βοηθοί στις οικογενειακές επιχειρήσεις (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ το 2008α-Επεξεργασία στοιχείων ΚΕΠΕ).

Μαζί με τις οικογενειακές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα αναπτυγμένη είναι η εργολαβία στον κλάδο των κατασκευών. Παρατηρείται κατακερματισμός των έργων και ανάθεση εργασιών σε τρίτους ('outsourcing') σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, κυρίως για την ανταπόκριση των αναγκών σε ανθρώπινο δυναμικό. Σημαντικό μέρος καταλαμβάνει η «ψευδο-ανεξάρτητη» απασχόληση, στην Ελλάδα (ΕΜΠ, 2001, 2007, σ.21 «ευέλικτες μορφές εργασίας») και στην Ευρώπη, που οδηγεί σε ορισμένες περιπτώσεις, στον 'αθέμιτο ανταγωνισμό' (Grignon, 2007, <http://statbel.fgov.be>). Η συγκεκριμένη μορφή απασχόλησης τηρεί ορισμένα χαρακτηριστικά της μισθωτής εργασίας (εξαρτημένη απασχόληση) και του ελεύθερου επαγγέλματος (δελτίο παροχής, ασφαλιστικό ταμείο). Βασισμένη στη διπλή ταυτότητα της εργασιακής σχέσης, η εργασία με «μπλοκάκι» στην περίπτωση της Ελλάδας, αποτελεί μια «υβριδική μορφή απασχόλησης» και χαρακτηρίζει μια ιδιόμορφη μορφή ευελιξίας της αγοράς εργασίας. Αγγίζει σχεδόν το ένα τρίτο των νέων διπλωματούχων μηχανικών του ΕΜΠ και το 9,5% των πιο έμπειρων αποφοίτων του ΕΜΠ (ΕΜΠ, 2001). Αφορά κυρίως τις ειδικότητες των πολιτικών μηχανικών, των αρχιτεκτόνων και των μηχανολόγων. Ο κλάδος των κατασκευών απορροφά το 1/3 των μηχανικών του ΕΜΠ. Στον κλάδο των κατασκευών, με τη μορφή ψευδο-ανεξάρτητης απασχόλησης εργάζεται συγκεκριμένα το 38,9% των νέων και το 55,1% των πιο έμπειρων αποφοίτων του ΕΜΠ (Αθανασούλη και Τσώλας, 2003). Η κυβέρνηση θέλει να περιορίσει αυτή τη μορφή ευελιξίας που προκαλεί διαφορές στις αποδοχές, στις κοινωνικές εισφορές και διευκολύνει τη φοροδιαφυγή. Η ψευδο-ανεξάρτητη απασχόληση ("bogus self-employment", σύμφωνα με τον όρο που χρησιμοποιείται στο European Industrial Relations Observatory on-line & European Federation of Building and Woodworkers) οδηγεί στον 'αθέμιτο' ανταγωνισμό ("unfair competition in the market") διότι επιβάλλει "διακρίσεις" στην αγορά ("discriminations"). Οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα σε ανεξάρτητη απασχόληση και ψευδο-ανεξάρτητη απασχόληση στρεβλώνουν τη σωστή λειτουργία του ανταγωνισμού. Θεωρείται 'αθέμιτος' διότι βασίζεται σε ένα μέρος της απασχόλησης όπου δεν τηρούνται όλα τα εργασιακά δικαιώματα και έτσι η εργασία προσφέρεται σε χαμηλότερη τιμή.

Ακόμα, η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων στον κλάδο των κατασκευών είναι επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα και απορροφούν το 99,1% των εργαζομένων (Ερευνα Εργατικού Δυναμικού 2008α). Στην Ευρώπη, το 99% των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (κάτω των 250 εργαζομένων) αποτελεί τον κλάδο των κατασκευών και πραγματοποιεί το 80% του τζίρου του. Οι μικρές επιχειρήσεις (<50 εργαζόμενους) πραγματοποιούν το 60% της παραγωγής και απασχολούν το 70% του εργατικού δυναμικού του κλάδου, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύει η Συνομοσπονδία των Ευρωπαϊκών κατασκευαστών (European Builders Confederation-Δελτίο Τύπου, 2010).

16.2.3. Βασικά χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού

Ο κλάδος των κατασκευών είναι ένας κλάδος εντάσεως εργασίας, με χαμηλά ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό.

Σύμφωνα με στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (2008α, μεταξύ 15-64 ετών), οριακή είναι η αναλογία των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στον κλάδο των κατασκευών και δεν ξεπερνά το 6,1% (Πίνακας 16.2). Το μεγαλύτερο μέρος (75,4%) των εργαζομένων στον κλάδο των κατασκευών είναι τεχνίτες ανέγερσης και αποπεράτωσης κτιρίων και άλλων δομικών έργων, ακολουθούν οι ανειδίκευτοι εργάτες με 8,2%, ενώ τα υψηλόβαθμα στελέχη που είναι επιχειρηματίες προϊστάμενοι περιορίζονται στο 4,8% (Πίνακας 16.3).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.2

Επίπεδο εκπαίδευσης στον κλάδο των κατασκευών

Επίπεδο εκπαίδευσης	Κατασκευές (Κλάδος ΣΤ- 45) (%)	Σύνολο απασχολουμένων (%)
Δεν πήγε καθόλου σχολείο	0,5	0,3
Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	33,8	19,1
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	55,4	44,7
Μεταλυκειακή μη τριτοβάθμια εκπ.	4,1	9,1
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	6,1	26,9
Σύνολο	100,0	100,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 2008 α- Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.3

Επαγγέλματα στον κλάδο των κατασκευών σε μονοψήφιο επίπεδο και σε διψήφιο επίπεδο για ορισμένες κατηγορίες επαγγελματιών

Κατηγορίες επαγγελματιών (ΣΤΕΠ - 92)	Κατασκευές (Κλάδος ΣΤ- 45) (%)	Σύνολο απασχολουμένων (%)
1. Μέλη βουλευομένων σωμάτων, ανώτερα διευθυντικά στελέχη του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα	4,8*	10,3
2. Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα	1,5	14,8
3. Τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	1,2	8,8
4. Υπάλληλοι γραφείου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	0,9	11,5
5. Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές σε καταστήματα και υπαίθριες αγορές	0,1	14,2
6. Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς	-	10,3
7. Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή τεχνικά επαγγέλματα	76,8	15,0
72. Τεχνίτες ανέγερσης και αποπεράτωσης κτιρίων και άλλων δομικών έργων	75,4	7,7
8. Χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού και συναρμολογητές (μονταδόροι)	6,1	7,3
88. Οδηγοί μέσων μεταφοράς και χειριστές κινητού εξοπλισμού	6,8	4,8
9. Ανειδίκευτοι εργάτες, χειρώνακτες και μικροεπαγγελματίες	8,7	6,7
93. Ανειδίκευτοι εργάτες ορυχείων, κατασκευών και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	8,2	1,9
10. Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν	-	1,3
Σύνολο	100,0	100,0

* Είναι κυρίως διευθύνοντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι στον κλάδο των κατασκευών.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 2008 α- Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγής των εργαζομένων και γενικότερα στην ανάπτυξη (Krueger and Lindahl, 2001). Επιπρόσθετα, διευκολύνουν τις ικανότητες προσαρμογής των εργαζομένων στις τεχνολογικές εξελίξεις και καινοτομίες των σύγχρονων οικονομιών (Aghion and Cohen, 2004). Μέσα σε ένα πλαίσιο ραγδαίων τεχνολογικών μεταβολών, μια πολιτική βελτίωσης της βασικής επαγγελματικής κατάρτισης, συνεχιζόμενης κατάρτισης και επαγγελματικοποίησης του εργατικού δυναμικού θα αύξανε τις ικανότητες προσαρμογής του. Ενώ ο κλάδος των κατασκευών είναι παραδοσιακά ένας κλάδος με χαμηλά ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, από την άλλη, εκφράζεται η ανάγκη πιο καταρτισμένων εργαζομένων, κυρίως για ορισμένες ειδικότητες, όπως είναι για παράδειγμα οι υδραυλικοί, οι μαραγκοί και οι σιδεράδες (ΚΕΠΕ, 1986, 1990 και ΣΑΤΕ, 2009α). Υπάρχει ποσοτική και ποιοτική ανάγκη για ορισμένες ειδικότητες. Μια καταλληλότερη κατάρτιση εργατών θα βελτίωνε τις δεξιότητές τους και την αποτελεσματικότερη προσαρμογή τους στις παγκόσμιες τεχνολογικές εξελίξεις που συμβάλλουν στον ανταγωνισμό των χωρών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η χρήση νέων κατασκευαστικών υλικών στα πλαίσια της βιώσιμης και πράσινης ανάπτυξης. Οι οικολογικές κατασκευές δίνουν έμφαση στη βελτίωση της ποιότητας των κατοικιών και τη δημιουργία κτιρίων ‘φιλικών’ προς το περιβάλλον. Μια ενίσχυση των επαγγελματικών δεξιοτήτων θα αποτελέσει μακροπρόθεσμα μια πολιτική στήριξης για την ένταξη των νέων στις επιχειρήσεις του κλάδου. Κατ’ αυτό τον τρόπο θα αξιοποιηθεί οικονομικά και κοινωνικά ένας από τους βασικότερους πρώτους πόρους του κλάδου που είναι η τεχνογνωσία του εργατικού δυναμικού του.

Επίσης, ένα άλλο χαρακτηριστικό του κλάδου των κατασκευών σε ό,τι αφορά το εργατικό δυναμικό του είναι η κινητικότητα ή η εκτεταμένη διακίνηση (‘labour turn over’) των εργατών, με βασικό κίνητρο το χαμηλότερο κόστος (ΣΑΤΕ, 2009α). Είναι κυρίως εποχικό προσωπικό για το οποίο η διάρκεια της εργασίας συνδέεται με τη διάρκεια της φάσης υλοποίησης του κατασκευαστικού έργου. Το ποσοστό εποχικής και περιστασιακής απασχόλησης είναι υψηλότερο σε σχέση με άλλους κλάδους της οικονομίας (Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Εργασιακών Σχέσεων-European Industrial Relation Observatory (EIRO) και <http://statbel.fgov.be>2010).

Τέλος, σημαντικό είναι το μέρος των αλλοδαπών-μεταναστών στον κατασκευαστικό κλάδο. Η επεξεργασία των στοιχείων της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ, το 2008α, έδειξε πως σχεδόν το 1/3 των απασχολούμενων στον κλάδο των κατασκευών είναι αλλοδαποί. Συγκεκριμένα το 28,4%, εκ του οποίου το 3,1% είναι υπήκοοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

16.2.4. Διαρθρωτική δομή του κλάδου των κατασκευών

- **Δημόσια έργα**

Ο δημόσιος κατασκευαστικός κλάδος χαρακτηρίζεται από μεγάλα έργα υποδομής, όπως οι οδικοί άξονες και τα αεροδρόμια. Είναι έργα που

περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα των δημοσίων επενδύσεων. Με την ευρύτερη έννοια, τα δημόσια έργα υλοποιούνται από τα περισσότερα υπουργεία, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και τις δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς. Πραγματοποιούνται είτε απευθείας με εργολαβίες είτε μέσω οργανισμών που ελέγχονται από τους δημόσιους φορείς. Ο αρμόδιος φορέας για την εκτέλεση έργων είναι το Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων. Εκτελεί όμως ένα σχετικά μικρό μέρος του συνόλου των έργων (40% του προγράμματος δημοσίων έργων). Τα προγράμματα δημοσίων επενδύσεων και οι πόροι από την ΕΕ επηρεάζουν σημαντικά την εξέλιξη του κατασκευαστικού κλάδου. Από το 2000 έως το 2009, το 67% των επενδύσεων αφορά συγχρηματοδοτούμενα έργα (εθνικοί και κοινοτικοί πόροι) και το 33% εθνικά προγράμματα (εθνικοί πόροι) (Τράπεζα Πειραιώς, 2009).

Υπάρχουν ιδιωτικές επιχειρήσεις που ασχολούνται συστηματικά με τη μελέτη και εκτέλεση δημοσίων έργων κατ' ανάθεση από τους δημόσιους φορείς και είναι για το λόγο αυτό γραμμένες στα ειδικά Μητρώα Μελετητών ή εργοληπτών [Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων (ΜΕΕΠ)]. Παρατηρείται ότι οι επιχειρήσεις που αναλαμβάνουν δημόσια έργα (μελέτη-κατασκευή) είναι γενικά μεγαλύτερες και καλύτερα οργανωμένες από εκείνες των ιδιωτικών έργων.

Πριν την παγκόσμια οικονομική κρίση, ο δημόσιος κατασκευαστικός κλάδος γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη. Από τα σημαντικότερα δημόσια έργα του κλάδου των κατασκευών είναι ο διεθνής αερολιμένας Ελευθέριος Βενιζέλος, η ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου, το Αττικό Μετρό, ο οδικός άξονας της Εγνατίας, η Αττική οδός Σπάτων-Σταυρού-Ελευσίνας, ο οδικός άξονας Πάτρας-Αθήνας-Θεσσαλονίκης-Ευζώνων, έργα ΟΣΕ, το Μετρό της Θεσσαλονίκης, το Αεροδρόμιο της Θεσσαλονίκης, οι επεκτάσεις του Αττικού Μετρό κλπ.

Η προώθηση των έργων υποδομής των δημοσίων κατασκευαστικών έργων, με τις θετικές εξωτερικότητες που δημιουργούν, συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη των ιδιωτικών έργων.

▪ **Ιδιωτικά έργα**

Το μεγαλύτερο μέρος της κατασκευαστικής δραστηριότητας αποτελεί η οικοδόμηση κατοικιών στον ιδιωτικό τομέα κυρίως. Η μελέτη και η εκτέλεση των ιδιωτικών έργων γίνεται από εργολάβους-κατασκευαστές-μελετητές των τεχνικών γραφείων. Από το 2000 μέχρι και το 2006 η αξία της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας παρουσιάζει σταθερά υψηλό ποσοστό στο σύνολο του κατασκευαστικού κλάδου. Για παράδειγμα, το 2004, ήταν της τάξεως του 47,3%.

16.2.5. Προσφορά του κλάδου των κατασκευών

▪ **Συμμετοχή των κατασκευών στο ΑΕΠ**

Οι κατασκευές αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας και συνδέονται άμεσα με την οικονομική δραστηριότητα

της χώρας. Συμβάλλει στη διαμόρφωση τάσεων και εξελίξεων στα μεγέθη της ελληνικής οικονομίας. Η σημαντική θέση του κλάδου των κατασκευών στην ελληνική οικονομία αναδεικνύεται και από τη συμμετοχή των κατασκευών στη διαμόρφωση του ΑΕΠ. Παραδοσιακά, ο κλάδος μετείχε σημαντικά στη δημιουργία του ΑΕΠ. Συγκεκριμένα από το 2000 μέχρι το 2008, ο κλάδος των κατασκευών συμμετείχε κατά 4,8 με 8,2% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ (Πίνακας 16.4) και πάνω από 8% στη συνολική απασχόληση. Οι σημαντικοί ρυθμοί ανάπτυξης του κλάδου οφείλονται στην εισροή άφθονων κοινοτικών πόρων (Ταμείο Συνοχής, Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης), στην υλοποίηση μεγάλων δημοσίων έργων και ολυμπιακών υποδομών και στην αύξηση της ζήτησης κατοικιών λόγω της μείωσης των επιτοκίων. Όμως, από το 2006 και μετά, η συμμετοχή του κατασκευαστικού κλάδου στη δημιουργία του ΑΕΠ της χώρας συρρικνώνεται ακόμα περισσότερο και από 6,7% που ήταν το 2006 περιορίζεται σε 4,8% το 2008. Αυτή η πτωτική πορεία του κατασκευαστικού κλάδου στη δημιουργία του ΑΕΠ επιδρά αρνητικά στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, δεδομένων των ισχυρών αλληλεξαρτήσεων του κλάδου με βιομηχανικούς και άλλους κλάδους της οικονομίας. Η κρίση στον κλάδο αντικατοπτρίζει την κρίση στην ελληνική οικονομία γενικότερα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.4

Ποσοστό κατασκευών στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΕΠ)

Έτη	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
% ΑΕΠ	7,0	8,2	6,2	6,5	6,6	6,0	6,7	6,0	4,8
% μεταβολή*		7,1	-3,3	6,4	2,2	-6,1	11,5	-4,0	-16,2
Ακ. επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου (εκατ. €)	17.944	21.506	21.223	28.566	27.725	25.162	33.613	31.090	21.537

* Σταθερές τιμές 2000.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί.

Σημαντική είναι και η επιρροή του κλάδου των κατασκευών στη δραστηριότητα της περιφερειακής ανάπτυξης. Σε ορισμένες περιφέρειες η συμβολή του κλάδου των κατασκευών στο περιφερειακό ΑΕΠ και στην απασχόληση είναι έντονη και οι κατασκευαστικές υποδομές προκαλούν θετικές εξωτερικότητες στην ανάπτυξη των γεωγραφικών περιφερειών.

Οι επενδύσεις στον κλάδο των κατασκευών, σύμφωνα με τον Πίνακα 16.4 ακολουθούν μια ανοδική πορεία μέχρι το 2006, από 17.944 εκατ. € το 2000 ανήλθαν σε 33.613 εκατ. € το 2006. Όμως, το 2009 χαρακτηρίζεται από τη μεγαλύτερη πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας της τελευταίας δεκαετίας, καθώς οι κατασκευαστικές και οικοδομικές επιχειρήσεις περιόρισαν τις επενδύσεις τους, λόγω της μείωσης της αγοράς κατοικιών.

▪ Δείκτες παραγωγής στις κατασκευές

Ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές της ΕΣΥΕ αναδεικνύει τη συνολική κατασκευαστική δραστηριότητα. Καταρτίζεται σύμφωνα με τη Συνθήκη της ΟΝΕ, για την άσκηση της οικονομικής πολιτικής της ΕΕ. Διαμορφώνονται αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία για την ανάλυση της βραχυχρόνιας οικονομικής εξέλιξης κάθε κράτους- μέλους. Στόχος του δείκτη παραγωγής στις κατασκευές

είναι η μέτρηση των αλλαγών στον όγκο της παραγωγής κατασκευών. Ο δείκτης αυτός παρέχει ένα μέσο μέτρησης της τάσης όγκου της προστιθέμενης αξίας σε τιμές κόστους συντελεστών.

Ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές καταγράφει καθοδική τάση από το 2002 έως το 2005, με μείωση της τάξεως του 51,5% (Πίνακας 16.5). Έκτοτε και μέχρι το 2008, η τάση είναι ελαφρώς ανοδική, χωρίς όμως ο δείκτης να φτάσει τις τιμές του 2002. Σημαντική πτώση του δείκτη σημειώθηκε το 2009 έναντι του 2008, φτάνοντας το 20,4%. Το γεγονός αυτό αποδίδεται στις αρνητικές μεταβολές στην αγορά ιδιωτικών και δημοσίων έργων.

Ο δείκτης παραγωγής στις οικοδομές παρουσιάζει τις εξελίξεις της προστιθέμενης αξίας της σχετικής κατηγορίας έργων. Ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων (ιδιωτικά έργα) ακολουθεί καθοδική πορεία και μειώθηκε κατά 26,1% το 2009 σε σχέση με το 2008 (Πίνακας 16.5).

Ο δείκτης παραγωγής έργων πολιτικού μηχανικού (δημόσια έργα) αναδεικνύει τη δημόσια κατασκευαστική δραστηριότητα. Ο δείκτης αυτός καταγράφει μια σταθερή πτωτική τάση από το 2002 έως το 2005, της τάξεως του 61,1%. Έκτοτε η τάση παραμένει ανοδική μέχρι και το 2008, χωρίς όμως ο δείκτης να ξεπερνά τις τιμές που είχε την περίοδο 2002 με 2004. Το 2009 έναντι του 2008 σημειώθηκε πτώση του δείκτη της τάξεως του 16,8% (Πίνακας 16.5).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.5

Εξέλιξη δεικτών παραγωγής στις κατασκευές* (έτος βάσης 2000 = 100,0)

Έτος	Δείκτης παραγωγής στις κατασκευές		Δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων (κτιρίων)		Δείκτης παραγωγής έργων πολιτικού μηχανικού	
	Δείκτης	Ετήσια μεταβολή (%)	Δείκτης	Ετήσια μεταβολή (%)	Δείκτης	Ετήσια μεταβολή (%)
2000	100,0	-	100,0	-	100,0	-
2001	106,5	6,5	102,1	2,1	109,7	9,6
2002	148,2	39,1	109,1	6,8	175,9	60,4
2003	139,7	-5,7	108,5	-0,6	161,8	-8,0
2004	117,6	-15,8	90,6	-16,5	136,7	-15,5
2005	71,9	-38,8	76,7	-15,3	68,4	-49,9
2006	74,5	3,7	69,2	-9,9	80,9	18,3
2007	85,1	14,3	73,8	6,7	97,5	20,5
2008	91,8	7,8	73,4	-0,6	111,0	13,8
2009	73,0	-20,4	54,2	-26,1	92,4	-16,8

* Μέσος ετήσιος δείκτης. Με διόρθωση, ως προς τον πραγματικό αριθμό εργασιμών ημερών.

Πηγή: ΕΣΥΕ, <http://www.statistics.gr>- Στατιστικά Θέματα- Οικοδομή- Κατασκευή - Δείκτες. Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

▪ Κόστος κατασκευής

Ο δείκτης τιμών κατηγοριών έργων ή παραγωγού εκφράζει τη μεταβολή των τιμών που καταβάλλονται στους κατασκευαστές-εργολήπτες των διαφόρων επιμέρους τμημάτων κατασκευής νέων κτιρίων κατοικιών.

Ο δείκτης συνολικού κόστους εκφράζει τη μεταβολή του κόστους με το οποίο επιβαρύνεται ο κατασκευαστής-εργολήπτης κατά την άσκηση της κατασκευαστικής του δραστηριότητας.

Οι δείκτες τιμών παραγωγού και συνολικού κόστους είχαν αυξητική τάση από το 1999 έως το 2008, ενώ το 2009 παρουσίασαν μείωση (Πίνακας 16.6).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.6

Δείκτες κόστους στον κλάδο των κατασκευών

Έτος	Δείκτης τιμών κατηγοριών έργων ή παραγωγού	Ετήσια μεταβολή (%)	Δείκτης συνολικού κόστους	Ετήσια μεταβολή (%)	Δείκτης τιμών ή κόστους υλικών	Ετήσια μεταβολή (%)	Δείκτης τιμών αμοιβής ή κόστους εργασίας	Ετήσια μεταβολή (%)
1999	100,0	-	100,0	-	100,0	-	100,0	-
2000	101,9	2,0	102,6	2,6	102,3	2,3	103,3	3,3
2001	104,2	2,2	105,4	2,7	104,6	2,3	106,7	3,3
2002	105,8	1,6	108,1	2,5	107,1	2,3	109,6	2,8
2003	108,2	2,3	111,1	2,8	110,1	2,9	112,6	2,7
2004	110,9	2,4	114,6	3,2	114,4	3,9	115,1	2,3
2005	113,8	2,6	118,5	3,4	118,5	3,6	118,7	3,1
2006	117,0	2,9	123,5	4,3	125,1	5,6	121,7	2,6
2007	120,3	2,8	129,2	4,6	132,9	6,3	124,6	2,4
2008	125,4	4,2	135,8	5,1	141,5	6,4	128,7	3,3
2009	125,1	-0,2	135,4	-0,3	140,4	-0,7	129,1	0,3

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Αναφορικά με το κόστος κατασκευής αξίζει να σημειωθεί ότι η αύξηση που παρουσίασε μέσα στη δεκαετία, καθώς και η μείωση το 2009, οφείλεται κυρίως στην αύξηση του κόστους των πρώτων υλών μέχρι το 2008 και στη μείωση που ακολούθησε το 2009.

16.2.6. Ζήτηση του κλάδου των κατασκευών

▪ Οικοδομική δραστηριότητα

Η οικοδομική δραστηριότητα, η οποία περιλαμβάνει την κατασκευή νέων κατοικιών όσο και τις προσθήκες σε ήδη υπάρχοντα κτίρια, παρουσιάζεται στους πίνακες που ακολουθούν. Τα στοιχεία των αδειών οικοδομών (και προσθηκών) που εκδίδονται από τις πολεοδομίες, παρουσιάζονται στους παρακάτω Πίνακες 16.7 και 16.8, έτσι όπως έχουν καταγραφεί από την ΕΣΥΕ. Γενικότερα στον ιδιωτικό και στο δημόσιο τομέα, οι εκδοθείσες άδειες νέων κατοικιών και βελτιώσεων ακολούθησαν ανοδική τάση από το 2001 έως το 2005, που είναι και το υψηλότερο σημείο μέσα στη δεκαετία (ICAP, 2007). Πτώση σημειώθηκε από το 2006 και μετά, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.7

Συνολική* οικοδομική δραστηριότητα (ιδιωτική-δημόσια) (αριθμός, επιφάνεια, όγκος)

Έτος	Αριθμός αδειών	Επιφάνεια (σε χιλιάδες μ ²)	Όγκος (σε χιλιάδες μ ³)
2001	75.757	19.264	71.937
2002	82.648	21.719	80.996
2003	82.536	22.091	82.877
2004	81.443	21.043	78.304
2005	95.730	29.517	104.466
2006	81.933	22.370	84.270
2007	77.423	20.575	79.491
2008	65.474	16.894	65.926
2009**	56.205	12.826	48.859

Σημείωση: * Από το έτος 2001 και μετά περιλαμβάνει και τη Δημόσια Οικοδομική Δραστηριότητα.

**Προσωρινά στοιχεία για το 2009.

Πηγή: ΕΣΥΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.8

Συνολική οικοδομική δραστηριότητα (αριθμός, επιφάνεια, όγκος)

Έτος	Αριθμός αδειών* (%)	Επιφάνεια (%)	Όγκος (%)
2002/2001	9,1	12,7	12,3
2003/2002	-0,1	1,7	2,3
2004/2003	-1,3	-4,7	-5,5
2005/2004	17,5	40,3	33,4
2006/2005	-14,4	-24,2	-19,3
2007/2006	-5,5	-8,0	-5,7
2008/2007	-15,4	-7,9	-17,1
2009**/2008	-14,2	-24,1	-25,9

Σημείωση: *Νέες κατοικίες και βελτιώσεις βάσει των εκδοθεισών αδειών (2000-2009).

**Προσωρινά στοιχεία για το 2009.

Πηγή: ΕΣΥΕ.

Κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2009, το μέγεθος της συνολικής οικοδομικής δραστηριότητας (ιδιωτικής και δημόσιας), στο σύνολο της χώρας, μετρούμενο με βάση τις εκδοθείσες άδειες, ανήλθε σε 56.205 οικοδομικές άδειες, που αντιστοιχούν σε 12.825 χιλιάδες μ² επιφάνειας και 48.859 χιλιάδες κυβικά μέτρα (μ³) όγκου (Πίνακας 16.7). Παρατηρήθηκε, δηλαδή, μείωση κατά 14,2% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, κατά 24,1% στην επιφάνεια και κατά 25,9% στον όγκο, σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008 (Πίνακας 16.8, ΕΣΥΕ- Οικοδομική Δραστηριότητα 9/3/2010).

Η εξέλιξη της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας με βάση τον αριθμό των οικοδομικών αδειών, της επιφάνειας και του όγκου για την περίοδο 2000-2009, εμφανίζεται στον Πίνακα 16.9. Από το 2000 έως το 2005, οι εκδοθείσες άδειες νέων κατοικιών αυξήθηκαν. Μέσα στη δεκαετία, το υψηλότερο σημείο εντοπίστηκε το 2005. Στον Πίνακα 16.9 επίσης, παρουσιάζεται η εξέλιξη της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας βάσει της επιφάνειας και του όγκου, για την περίοδο 2000-2009. Μετά την αύξηση που είχε σημειωθεί το 2005, το μέγεθος της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας παρουσίασε μείωση στην επιφάνεια καθώς και στον όγκο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.9

Ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα (αριθμός, επιφάνεια, όγκος)

Έτος	Αριθμός αδειών*	Επιφάνεια (σε χιλιάδες μ ²)	Όγκος (σε χιλιάδες μ ³)
2000	68.580	16.718	62.812
2001	75.411	18.940	70.425
2002	82.224	21.102	77.081
2003	81.978	20.979	78.265
2004	80.842	20.488	75.642
2005	95.032	29.056	102.234
2006	81.301	21.964	82.293
2007	76.969	20.309	78.206
2008	64.966	16.637	64.799
2009**	55.679	12.406	46.925

Σημείωση: *Νέες κατοικίες και βελτιώσεις βάσει των εκδοθεισών αδειών (2000-2009).

**Προσωρινά στοιχεία για το 2009.

Πηγή: ΕΣΥΕ.

Το 2009 σε σχέση με το 2008, το μέγεθος της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας μειώθηκε. Ο αριθμός των αδειών που εκδόθηκε από τις Πολεοδομίες της χώρας περιορίστηκε σε 55.679. Έτσι οι άδειες που εκδόθηκαν

από τις Πολεοδομίες της χώρας μειώθηκαν κατά 14,3% (Πίνακας 16.10). Ακόμα, την περίοδο Ιανουάριο-Δεκέμβριο 2009, ο όγκος της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας μειώθηκε κατά 27,6% σε 46.925 χιλιάδες κυβικά μέτρα (μ³), έναντι 64.799 χιλιάδων κυβικών μέτρων το διάστημα Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2008.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.10

Ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα (αριθμός, επιφάνεια, όγκος)			
Έτος	Αριθμός αδειών* (%)	Επιφάνεια (%)	Όγκος (%)
2001/2000	9,8	13,6	12,0
2002/2001	9,0	11,4	9,1
2003/2002	-,3	-0,6	1,5
2004/2003	-1,4	-2,3	-3,4
2005/2004	17,6	41,8	35,2
2006/2005	-14,4	-24,4	-19,5
2007/2006	-5,3	-7,5	-5,0
2008/2007	-15,6	-18,1	-17,1
2009**/2008	-14,3	-25,4	-27,6

Σημείωση: *Νέες κατοικίες και βελτιώσεις βάσει των εκδοθεισών αδειών (2000-2009).

**Προσωρινά στοιχεία για το 2009.

Πηγή: ΕΣΥΕ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η μείωση των αδειών που εκδόθηκαν το 2006 και μετά οφείλεται στο μεγάλο οικονομικό κόστος με το οποίο επιβαρύνονται οι οικοπεδούχοι που δίνουν το οικόπεδό τους για αντιπαροχή³. Ενώ παράλληλα, ενόψει του γεγονότος αυτού, πολλοί έσπευσαν να βγάλουν άδειες το 2005, έτος που η ζήτηση έφτασε στο μέγιστο σημείο της. Συγκεκριμένα, από τις 1/1/2006 με το Ν 3427/27.12.2005 εφαρμόζεται πλέον νέο καθεστώς φορολόγησης-επιβολής ΦΠΑ στις παραδόσεις νεόδμητων ακινήτων (ΥΠΕΧΩΔΕ, Νομοθεσία, στατιστικά στοιχεία, Τράπεζα της Ελλάδος, 2009). Οι άδειες ανέγερσης πολυκατοικιών με το σύστημα αντιπαροχής, επιβαρύνονται με ένα σημαντικό ποσό φόρου. Οι οικοπεδούχοι δηλαδή καταβάλλουν ΦΠΑ, όπως ακριβώς καταβάλλει αυτόν τον φόρο οποιοσδήποτε άλλος αγοραστής πολυκατοικίας της οποίας η άδεια ανέγερσης έχει εκδοθεί μετά την 1/1/2006.

Από τη μια πλευρά, ο κλάδος των κατασκευών αντιμετωπίζει προβλήματα λόγω της συρρίκνωσης της οικοδομικής δραστηριότητας που οφείλονται σε διαρθρωτικές αλλαγές και νομοθετικές ρυθμίσεις καθώς και στη μείωση των επενδύσεων στις κατασκευές με την ολοκλήρωση των ολυμπιακών έργων το 2004. Από την άλλη πλευρά, η παγκόσμια κρίση, με την πιστωτική στενότητα που προκαλεί, επηρεάζει δυσμενέστερα το γενικότερο κλίμα και τις επιχειρηματικές προσδοκίες.

Επιτείνεται η ύφεση στην οικοδομική δραστηριότητα, αφού το απόθεμα των 200.000 και πλέον απούλητων κατοικιών, αποτρέπει τους κατασκευαστές να

³ Το σύστημα της αντιπαροχής υπάρχει μόνο στην Ελλάδα, ενώ άλλα συστήματα με μορφή χρήσης επικρατούν στο εξωτερικό. Για παράδειγμα, κάποιος φορέας αναλαμβάνει την κατασκευή του κτιρίου, το χρησιμοποιεί για 10 ή 20 χρόνια και στη συνέχεια το παραδίνει στον οικοπεδούχο.

εκδώσουν νέες άδειες και επιδεινώνει τα προβλήματα βιωσιμότητας μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων. Το γεγονός αυτό επιδεινώνει την ανεργία στον κλάδο.

Στο σύνολο του 2009, ο όγκος της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας μειώθηκε σε όλες τις περιφέρειες της χώρας (Πίνακας 16.11). Οι εντονότερες μειώσεις καταγράφονται στις περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας (-42,1%), Βορείου Αιγαίου (-39,2%), της Κεντρικής Μακεδονίας (-37,4%), του Νοτίου Αιγαίου (-35,8%) και της Θεσσαλίας (-34,6%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.11

Ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα, κατά περιφέρεια, το 2008 και 2009

Περιφέρεια	Αριθμός αδειών			Επιφάνεια (σε χιλ. μ ²)			Όγκος (σε χιλ. μ ³)		
	2008	2009	Μεταβολή (%)	2008	2009	Μεταβολή (%)	2008	2009	Μεταβολή (%)
Αν. Μακ. & Θράκη	3.140	2.898	-7,7	776	608	-21,7	2.939	2.228	-24,2
Κεντρ. Μακεδονία	8.567	7.202	-15,9	2.745	1.788	-34,9	12.201	7.634	-37,4
Δυτική Μακεδονία	1.188	1.022	-14,0	399	249	-37,6	1.635	946	-42,1
Θεσσαλία	3.925	3.286	-16,3	1.193	815	-31,7	4.649	3.042	-34,6
Ήπειρος	2.208	2.007	-9,1	617	532	-4,1	2.370	2.240	-5,5
Ιόνια Νησιά	2.541	2.020	-20,5	508	358	-29,6	1.762	1.249	-29,1
Δυτική Ελλάδα	4.414	4.397	-0,4	1.050	871	-17,0	4.103	3.230	-21,3
Στερεά Ελλάδα	4.843	4.326	-10,7	1.169	983	-15,9	5.127	4.082	-20,4
Πελοπόννησος	5.449	4.595	-15,7	1.431	1.024	-28,5	5.266	3.649	-30,7
Αττική	18.513	15.327	-17,2	4.175	3.246	-22,3	15.515	12.205	-21,3
Βόρειο Αιγαίο	1.897	1.552	-18,2	300	195	-35,1	1.113	676	-39,2
Νότιο Αιγαίο	3.881	3.372	-13,1	864	585	-32,3	2.981	1.913	-35,8
Κρήτη	4.400	3.675	-16,5	1.409	1.093	-22,5	5.139	3.833	-25,4
Σύνολο χώρας	64.966	55.679	-14,3	16.637	12.406	-25,4	64.799	46.925	-27,6

Πηγή: ΕΣΥΕ.

▪ Ανταγωνισμός και τιμές των κατοικιών

Παρόλο που στον κατασκευαστικό κλάδο επικρατούν στοιχεία του ανταγωνισμού, όπως ο σχετικά χαμηλός βαθμός συγκέντρωσης των επιχειρήσεων, όπως θα διαπιστωθεί στη συνέχεια και η ύπαρξη 'αθέμιτου ανταγωνισμού' όπως προαναφέρθηκε, οι τιμές των κατοικιών παραμένουν υψηλές. Το φαινόμενο αυτό οφείλεται κυρίως στην αυξημένη ζήτηση των νοικοκυριών, λόγω της μείωσης των επιτοκίων των στεγαστικών δανείων αλλά και στην περιορισμένη προσφορά οικοπέδων που ώθησε στα ύψη τις τιμές τους και τα ποσοστά αντιπαροχής τους (ΣΑΤΕ, 2009β).

16.3. Ανταγωνισμός και χρηματοοικονομικά μεγέθη

Για την εξαγωγή συμπερασμάτων από την ανάλυση των ετήσιων οικονομικών εκθέσεων των επιχειρήσεων (ισολογισμός, κατάσταση αποτελεσμάτων και διάθεση κερδών) ενδιαφέρον αποκτά η εξέταση των παραγόντων που προσδιορίζουν τη φύση και την ένταση του ανταγωνισμού στον

κλάδο των κατασκευών. Για το σκοπό αυτό αναλύεται ο βαθμός συγκέντρωσης της εγχώριας αγοράς στον κλάδο.

Σημαντικό ρόλο παίζουν επίσης και οι χρηματοοικονομικοί δείκτες. Οι δείκτες δίνουν μια ενδεικτική σχέση της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Δείχνουν πόσο αποδοτικά λειτουργεί μια επιχείρηση. Είναι λογιστικά δεδομένα που προκύπτουν από τον ισολογισμό, τους λογαριασμούς εκμετάλλευσης ή τον λογαριασμό κερδών και ζημιών. Με τους συγκεκριμένους δείκτες γίνεται μια προσπάθεια αξιολόγησης των επιδόσεων των εταιρειών σε διάφορους τομείς, όπως η κερδοφορία, η αποδοτικότητα, η δανειοληπτική ικανότητα, η ρευστότητα, κλπ.

Για την εξέταση των αναφερόμενων οικονομικών μεγεθών χρησιμοποιούνται στοιχεία από την επεξεργασία στοιχείων ισολογισμών των επιχειρήσεων με δευτερογενή πηγή την ICAP, για τις βασικότερες επιχειρήσεις των υποκλάδων των κατασκευών που είναι οι εξής: *‘Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη’ (4120)*, *‘Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων’ (4211)*, *‘Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων’ (4291)*. Σημειώνεται ότι οι περισσότερες οικοδομές κτίζονται από ιδιώτες εργολάβους και από μονοπρόσωπες Ε.Π.Ε.⁴ που δεν περιλαμβάνονται στην ανάλυση. Το σύνολο των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κατασκευαστικό κλάδο δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια, διότι πολλές δεν είναι καταγεγραμμένες (Τράπεζα Πειραιώς, 2009). Το 2007, στην ΕΣΥΕ ήταν καταγεγραμμένες 108.829 κατασκευαστικές επιχειρήσεις. Στο μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων (ΜΕΕΠ) του ΥΠΕΧΩΔΕ είναι εγγεγραμμένες 9.290, οι περισσότερες από τις οποίες είναι ατομικής μορφής και 2.500 έχουν χαρακτηριστικά επιχείρησης (εξοπλισμό, υποδομές, διάρκεια κλπ.). Από αυτές οι 607 έχουν μορφή Α.Ε. και Ε.Π.Ε.

16.3.1. Βαθμός συγκέντρωσης και μερίδια αγοράς

Γενικότερα, η ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης των δεικτών συγκέντρωσης για την περίοδο 1999-2008, στον κλάδο των κατασκευών, δείχνει ότι ο βαθμός συγκέντρωσης είναι πιο έντονος το 2002-2003 (Πίνακας 16.12). Οι δείκτες συγκέντρωσης ενισχύθηκαν εξαιτίας του Ν.2940/2001, διότι δόθηκαν κίνητρα για την αναδιάρθρωση του κατασκευαστικού κλάδου που προωθούσαν τις συγχωνεύσεις, τις εξαγορές και τις στρατηγικές συμμαχίας (IOBE, 2006, σ.247 και 249), έτσι ώστε να δημιουργηθούν ισχυρότερες επιχειρήσεις. Από το 2000 έως το 2007, η συγκέντρωση της παραγωγής στις 5 μεγαλύτερες επιχειρήσεις τετραπλασιάστηκε (από 5% σε 19%) και στις 10 μεγαλύτερες αυξήθηκε από 11% σε 26% (Τράπεζα Πειραιώς, 2009). Ακόμα, έγιναν μεταρρυθμίσεις του θεσμικού πλαισίου στην ανάθεση έργων του Δημοσίου με στόχο τη διασφάλιση μεγαλύτερης διαφάνειας, την εφαρμογή ενός συστήματος μειοδοτικών διαγωνισμών και

⁴ Εταιρείες περιορισμένης ευθύνης.

περιορισμού της γραφειοκρατίας, σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές (N.3263/2004, N.3316/2005, N.3310/2005).

▪ **Βαθμός συγκέντρωσης στους υποκλάδους 4120, 4211, 4291.**

Ο βαθμός συγκέντρωσης της εγχώριας αγοράς αναλύεται με σκοπό να προσδιοριστεί η ένταση του ανταγωνισμού στον κλάδο. Για τον προσδιορισμό του βαθμού συγκέντρωσης της αγοράς χρησιμοποιείται ο δείκτης του Λόγου Συγκέντρωσης (Concentration Ratio (CR)). Στην παρούσα ανάλυση υπολογίζονται οι δείκτες συγκέντρωσης της αγοράς CR4 και CR8 καθώς και ο δείκτης Herfindahl (Herfindahl Index (H)).

Ο υποκλάδος των κατασκευών '4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη' χαρακτηρίζεται από χαμηλό βαθμό συγκέντρωσης, αφού οι 4 μεγαλύτερες επιχειρήσεις του υποκλάδου συγκεντρώνουν το 2008 το 11,1%, οι 8 μεγαλύτερες το 16,0% (Πίνακας 16.12). Συγκεκριμένα ο δείκτης συγκέντρωσης της αγοράς CR4 δεν ξεπερνά το 50%. Επικρατεί επομένως μονοπωλιακός ανταγωνισμός με κάποια ολιγοπωλιακή τάση. Ο δείκτης Herfindahl (H) είναι εξίσου χαμηλός (H=0,006 το 2008) δηλώνοντας ανταγωνισμό στον εγχώριο κατασκευαστικό υποκλάδο.

Ο Πίνακας 16.13 καταγράφει τον αριθμό των επιχειρήσεων, ανά έτος, των οποίων τα στοιχεία επεξεργάζονται. Ο αριθμός των επιχειρήσεων ανέρχεται στις 1.146 το 2008, ενώ ήταν 405 το 1999. Επίσης, διακρίνεται το μεγάλο μέρος των μικρών επιχειρήσεων (κάτω των 10 εργαζομένων) που επικρατεί στον υποκλάδο '4120' (Πίνακας 16.13).

Στη συνέχεια, εξετάζοντας την εξέλιξη των αναφερόμενων δεικτών από το 1999 έως το 2008, διαπιστώνεται μια μικρή τάση αύξησης του ανταγωνισμού στον υποκλάδο 4120, από 13,2% το 1999 σε 11,1% το 2008 για το δείκτη CR4 και από 0,011 το 1999 σε 0,006 το 2008 για το δείκτη H (Πίνακας 16.12). Η αγορά γίνεται πιο ανταγωνιστική κυρίως μετά το 2002 και 2003, που ο δείκτης CR4 μετά από 19,9% και 18,8%, αντίστοιχα για κάθε έτος, ακολουθεί μια πτωτική πορεία.

Σε σχέση με τον υποκλάδο των κατασκευών '4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη', η διάρθρωση της αγοράς διαφέρει για τους υποκλάδους '4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων' και '4291-Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων', όπου και παρατηρείται μεγαλύτερος βαθμός συγκέντρωσης στους δυο τελευταίους υποκλάδους.

Το 1999-2000 και 2001, στον υποκλάδο '4211', οι δείκτες ήταν σχετικά χαμηλοί. Ο δείκτης CR4 είναι κάτω από 50% και ο δείκτης H μικρότερος του 0,1. Από χαμηλό βαθμό συγκέντρωσης που είχαν την περίοδο εκείνη, η αγορά με το πέρασμα των χρόνων αποκτά ένα μεγαλύτερο βαθμό συγκέντρωσης. Οι δείκτες CR4 και H αυξάνονται. Συγκεκριμένα το 2008, ο δείκτης CR4 του υποκλάδου '4211' ανέρχεται στο 58,5% και ο δείκτης CR8 στο 76,1%, ενώ ο δείκτης H είναι 0,102 (Πίνακας 16.12).

Για τον υποκλάδο 4291, ο βαθμός συγκέντρωσης αυξήθηκε από το 1999 (δείκτης CR4 : 45,4%) μέχρι το 2008 (δείκτης CR4: 52,7%). Διαχρονικά, η αγορά γίνεται λιγότερο ανταγωνιστική. Οι δείκτες CR4, CR8 (1999: 71,5% και 2008: 65,6%) και Η αυξάνονται (1999: 0,084 και 2008: 0,107). (Πίνακας 16.12).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.12

Δείκτες συγκέντρωσης στις κατασκευές κατά κλάδο, 1999-2008

Κλάδος	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Δείκτης συγκέντρωσης CR4										
4120	13,2	14,1	15,9	19,9	18,8	11,1	8,0	9,2	10,5	11,1
4211	41,0	33,1	37,9	64,5	61,5	60,2	56,0	63,5	56,6	58,5
4291	45,4	46,7	53,4	61,0	64,2	60,0	45,1	53,2	50,1	52,7
Δείκτης συγκέντρωσης CR8										
4120	21,0	20,9	23,8	26,5	25,6	16,8	13,4	14,7	16,0	16,0
4211	58,8	53,9	55,6	74,2	71,1	67,9	68,3	73,2	73,9	76,1
4291	71,5	74,5	75,4	80,8	79,1	72,4	61,0	67,8	63,8	65,6
Δείκτης Herfindahl										
4120	0,011	0,010	0,011	0,016	0,014	0,007	0,005	0,005	0,006	0,006
4211	0,060	0,046	0,054	0,160	0,133	0,138	0,110	0,122	0,096	0,102
4291	0,083	0,086	0,102	0,118	0,143	0,133	0,070	0,092	0,085	0,107

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Σημειώνεται ότι ο αριθμός των εξεταζόμενων επιχειρήσεων είναι μικρός για τους υποκλάδους '4211' (2008: 143 επιχειρήσεις και 1999: 64) και '4291' (2008: 48 επιχειρήσεις και 1999: 24) (Πίνακας 16.13) καθώς και το μέγεθός τους. Οι περισσότερες επιχειρήσεις απασχολούν μεταξύ 11 και 49 εργαζόμενους στον υποκλάδο '4211' και μεταξύ 0 και 10 εργαζόμενους στον υποκλάδο '4291'.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.13

Αριθμός και μέγεθος επιχειρήσεων στον κλάδο των κατασκευών

Αριθμός και μέγεθος επιχειρήσεων	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Υποκλάδος '4120'										
Αριθμός επιχειρήσεων	405	468	542	620	781	915	1.035	1.087	1.164	1.146
0-10 εργαζόμενοι	142	156	169	198	258	305	346	364	384	359
11-49 εργαζόμενοι	114	120	125	129	142	155	177	177	185	168
50-250 εργαζόμενοι	70	72	70	73	75	77	77	76	77	77
250+ εργαζόμενοι	6	6	6	6	6	7	7	7	6	6
Υποκλάδος '4211'										
Αριθμός επιχειρήσεων	64	73	80	92	119	137	143	146	153	143
0-10 εργαζόμενοι	11	8	8	9	16	17	20	20	21	21
11-49 εργαζόμενοι	32	38	38	42	46	49	53	53	52	48
50-250 εργαζόμενοι	16	18	18	18	18	19	19	19	19	18
250+ εργαζόμενοι	3	3	3	3	3	4	4	5	7	7
Υποκλάδος '4291'										
Αριθμός επιχειρήσεων	24	24	27	29	39	44	46	46	49	48
0-10 εργαζόμενοι	7	9	10	13	21	24	26	26	28	22
11-49 εργαζόμενοι	8	10	10	9	12	15	14	14	14	14
50-250 εργαζόμενοι	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

▪ **Μερίδια αγοράς στους υποκλάδους 4120, 4211 και 4291**

Στον υποκλάδο ‘4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη’, παρατηρούνται πολλές επιχειρήσεις, η αγορά είναι κατακερματισμένη και κάθε επιχείρηση συγκεντρώνει μικρά μερίδια αγοράς, γι’ αυτό και παρουσιάζονται πάνω από 10 επιχειρήσεις στους πίνακες με τα επεξεργασμένα στοιχεία των ισολογισμών των επιχειρήσεων με δευτερογενή πηγή την ICAP. Το 2008, οι 4 μεγαλύτερες εταιρείες, με βάση τον κύκλο εργασιών, συγκεντρώνουν το 11,1% των μεριδίων αγοράς (Πίνακας 16.14).

Σε αντίθεση με τον υποκλάδο ‘4120’ οι υποκλάδοι ‘4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων και ‘4291-Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων’ χαρακτηρίζονται από μέτριο βαθμό συγκέντρωσης και επομένως λειτουργούν με λιγότερο ανταγωνιστικό τρόπο.

Στον υποκλάδο ‘4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων’, οι 4 μεγαλύτερες εταιρείες, με βάση τον κύκλο εργασιών, συγκεντρώνουν σημαντικό μερίδιο αγοράς. Συγκεκριμένα, το 2008, το μερίδιο αγοράς των 4 πρώτων επιχειρήσεων του υποκλάδο ‘4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων’ ανήλθε στο 58,5% (Πίνακας 16.15). Το 2002, το μερίδιο αγοράς των 4 πρώτων επιχειρήσεων ήταν ακόμα πιο υψηλό, της τάξεως του 64,5%. Μια παρόμοια διάρθρωση παρουσιάζει και ο υποκλάδος ‘4291-Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων’, όπου οι 4 μεγαλύτερες εταιρείες, με βάση τον κύκλο εργασιών, συγκεντρώνουν σημαντικό μερίδιο αγοράς. Συγκεκριμένα, το 2008, το μερίδιο αγοράς των 4 πρώτων επιχειρήσεων ανήλθε στο 52,7% (Πίνακας 16.16). Το 2002 και το 2003, το μερίδιο αγοράς των 4 πρώτων επιχειρήσεων ήταν από τα πιο υψηλότερα και ανέρχονταν αντίστοιχα στο 61,0% και 64,2%.

Αξιόλογες αλλαγές στα μερίδια αγοράς παρατηρούνται διαχρονικά για τον υποκλάδο ‘4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη’. Η κατάταξη των επιχειρήσεων δεν παραμένει ίδια με τα χρόνια. Αρκετές είναι οι επιχειρήσεις που ήταν πρώτες την περασμένη δεκαετία, σύμφωνα με τον κύκλο εργασιών, αλλά όμως δεν κατάφεραν να διατηρήσουν αυτή τη θέση. Γι’ αυτόν το λόγο και παρουσιάζονται οι 30 πρώτες επιχειρήσεις (Πίνακας 16.14).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.14

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων στον κλάδο των κατασκευών '4120'

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος '4120'	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Μερίδιο αγοράς (%)									
Athena s.a.	5,7	3,7	5,2	8,4	7,0	3,3	3,0	3,1	3,2	3,7
Intracom constr. & Intrakat	2,6	3,3	2,9	2,0	1,6	1,1	1,2	2,7	3,3	3,5
Arcon Constructions	1,1	0,6	0,7	0,7	0,9	1,0	1,5	1,4	1,3	2,0
Gantzoulas s.a.	1,5	1,0	0,9	1,0	1,1	1,0	1,2	1,2	1,7	1,8
Domotechniki s.a.	1,2	1,2	1,3	0,8	0,6	0,9	1,4	1,1	0,7	1,3
Entechnos s.a.	0,8	0,6	0,5	0,5	1,0	0,7	0,6	0,7	1,2	1,3
Vovos Babis Inter. Constr. s.a.	0,8	1,3	4,2	6,0	4,2	1,4	1,3	1,5	2,3	0,9
Bioter s.a.	1,9	1,0	1,1	2,4	3,3	2,9	1,8	1,8	1,5	1,1
Routsis s.a.	0,1	0,1	0,1	0,2	0,8	0,4	0,3	0,6	0,8	1,1
Athoniki Techniki s.a.	0,4	0,4	0,7	0,7	0,6	1,1	1,0	1,0	1,4	1,0
Ktistor s.a.	0,8	0,5	0,8	0,7	1,3	0,7	1,1	1,2	0,8	0,9
Akmi s.a.	0,4	0,3	0,6	0,6	0,7	0,8	1,6	1,3	1,0	0,8
Anastilotiki s.a.	0,5	0,6	0,8	1,5	1,7	0,9	0,6	0,5	0,9	0,7
Rokas s.a.	2,3	2,2	1,6	1,2	0,8	0,5	0,9	0,5	0,5	0,4
Terna. s.a.	0,6	0,5	0,3	0,6	0,6	0,6	0,6	1,1	0,7	0,7
Themeli s.a.	1,1	1,5	0,9	0,9	0,9	0,7	1,0	1,0	0,7	0,6
Atermon s.a.	1,2	1,0	1,7	1,6	0,6	0,8	0,4	0,2	0,6	0,5
Rodax s.a.	0,3	0,3	0,6	0,4	0,7	1,0	1,5	1,5	0,6	0,5
Themeliodomi s.a.	2,0	1,8	1,9	3,1	4,3	2,7	1,0	0,6		
Ekter s.a.	0,9	0,5	0,5	1,2	1,0	1,5	0,9	0,3	0,2	0,3
Technipetrol hellas s.a.	0,4	1,2	0,3	0,3	0,1	0,6	0,4	0,1	0,1	0,3
Eretbo s.a.	0,5	0,6	0,6	0,6	1,1	1,1	0,4	0,5	0,2	0,2
Attiko metro s.a.		1,7	0,5	0,9	1,4	2,2	0,5	0,5	0,5	0,2
Hellascom inter. s.a.	1,3	1,2	2,7	1,5	1,9	1,5	0,4	0,2	0,2	0,2
Athanassiadis s.a.	1,5	1,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,4	0,5	0,4	0,2
Ergas s.a.	1,6	2,0	0,5	0,3	0,7	0,6	0,3			
Omada kataskevov s.a.	2,3	4,9	3,6	1,0	0,8	1,0	1,3	0,7	0,4	0,1
Lofos pallini s.a.					0,1	1,3	1,0	0,2	0,1	
Gener s.a.	2,6	1,2	1,0	1,6	1,6	1,1	0,5	0,2		
Σύνολο υποκλάδου '4120'	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος '4120'	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Πωλήσεις (χιλ €)									
Athena s.a.	57.859	52.961	86.381	160.070	187.555	94.175	81.811	93.004	120.346	154.887
Intracom constr. & Intrakat	26.115	46.750	48.389	38.681	42.563	32.782	31.644	81.106	123.253	144.760
Arcon Constructions	10.874	8.603	10.877	14.010	23.679	29.385	39.266	42.601	49.562	83.996
Gantzoulas s.a.	15.531	14.419	14.491	19.783	29.082	28.814	32.185	36.632	61.834	75.963
Domotechniki s.a.	12.191	16.778	21.235	14.736	16.779	24.825	37.653	31.698	25.544	55.110
Entechnos s.a.	8.095	8.670	7.908	9.373	25.746	19.184	17.281	22.375	44.822	52.367
Vovos Babis Inter. Constr. s.a.	7.757	19.058	69.347	114.185	111.280	40.911	34.437	46.121	87.563	38.065
Bioter s.a.	18.846	14.664	18.061	46.305	86.829	83.129	49.501	53.828	57.795	46.936
Routsis s.a.	1.299	1.702	1.121	3.189	21.371	11.145	7.959	17.876	30.999	46.000
Athoniki Techniki s.a.	4.123	5.630	11.441	12.751	16.070	32.340	26.287	30.959	53.215	40.453
Ktistor s.a.	8.173	6.944	12.549	13.364	34.992	21.066	30.458	35.124	28.926	35.757
Akmi s.a.	3.561	4.343	9.244	10.768	17.382	23.823	42.479	39.804	36.649	33.031
Anastilotiki s.a.	5.454	9.022	13.854	27.884	44.178	25.189	15.466	14.231	32.449	27.047
Rokas s.a.	23.791	31.387	27.222	23.432	21.452	13.025	25.097	16.153	18.028	17.814
Terna. s.a.	6.379	7.093	5.358	11.227	16.454	18.366	16.823	33.443	24.677	27.784
Themeli s.a.	11.130	20.964	15.752	17.610	24.792	19.072	26.620	30.272	25.642	24.962
Atermon s.a.	11.764	14.329	27.789	29.742	15.714	22.127	9.999	6.067	20.811	19.674
Rodax s.a.	3.210	4.912	9.225	8.038	18.133	27.263	41.549	45.829	24.076	19.010
Themeliodomi s.a.	20.160	25.561	31.167	60.216	115.367	77.145	26.424	18.875		
Ekter s.a.	8.728	7.281	8.689	22.595	27.110	42.687	25.566	8.489	7.223	12.578
Technipetrol hellas s.a.	3.909	17.668	4.257	5.310	2.085	16.862	11.866	3.976	4.047	12.123
Eretbo s.a.	5.574	8.405	10.459	11.240	30.169	32.714	10.030	14.968	8.544	9.176
Attiko metro s.a.	2	23.731	8.715	17.942	36.460	62.566	12.347	15.823	17.515	6.864
Hellascom inter. S.a.	13.043	17.462	45.615	28.644	51.258	42.903	9.983	7.284	6.926	9.547
Athanassiadis s.a.	15.465	16.694	2.251	3.632	3.056	3.344	11.463	13.630	15.454	7.790
Ergas s.a.	16.461	27.943	8.751	6.472	17.438	18.176	7.345			
Omada kataskevov s.a.	23.689	70.528	59.566	19.200	20.551	28.250	34.740	21.267	15.515	4.460
Lofos pallini s.a.					1.513	36.323	25.830	7.098	2.991	15
Gener s.a.	26.225	17.617	16.554	29.817	43.897	32.504	13.889	4.634	127	
Σύνολο υποκλάδου '4120'	1.017.267	1.432.356	1.661.172	1.913.190	2.667.458	2.863.662	2.707.089	2.990.761	3.740.976	4.139.548

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.14 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος '4120'	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Καθαρά κέρδη (χιλ. €)									
Athena s.a.	5.411	6.389	6.626	5.135	6.696	3.717	-13.921	-1.009	-3.211	-11.064
Intracom constr. & Intrakat	6.013	5.295	5.382	5.864	4.724	10.559	227	569	2.385	3.433
Arcon Constructions	903	161	58	379	649	1.272	1.393	1.321	863	856
Gantzoulas s.a.	3.387	3.751	1.831	1.887	3.028	3.760	3.418	2.719	3.756	3.018
Domotechniki s.a.	872	2.277	1.862	33	219	240	556	718	772	1.067
Entechnos s.a.	802	2.965	3.508	1.659	2.991	2.314	1.675	1.837	4.325	1.108
Vovos Babis Inter. Constr. s.a.	16.084	32.181	37.169	27.917	27.966	186.350	139.055	-28.258	2.055	-186.606
Bioter s.a.	2.152	1.416	1.403	2.296	5.439	12.783	4.425	4.244	3.520	1.124
Routsis s.a.	1.473	2.975	917	1.976	4.443	1.622	2.120	1.795	466	3.856
Athoniki Techniki s.a.	1.292	1.411	1.451	577	1.107	1.045	806	1.067	1.716	753
Ktistor s.a.	1.048	1.081	776	886	955	-321	10.800	-10.263	-5.184	-912
Akmi s.a.	225	224	500	400	671	1.781	4.287	2.661	1.666	1.679
Anastilotiki s.a.	2.477	2.980	3.603	1.497	2.019	1.189	1.153	2.242	2.666	3.149
Rokas s.a.	5.501	8.070	6.965	7.164	3.161	7.483	4.719	7.854	8.436	5.550
Terna. s.a.	762	486	982	1.228	376	818	899	2.090	1.631	1.517
Themeli s.a.	2.328	4.012	1.170	1.244	1.861	1.417	1.683	2.459	1.936	1.496
Atermon s.a.	5.507	2.596	3.793	5.995	911	1.373	-1.443	-758	4.834	-37
Rodax s.a.	259	795	1.296	800	3.236	5.341	4.123	10.796	938	2.978
Themeliodomi s.a.	5.299	7.090	4.838	-11.795	13.003	-60.508	-21.406	-70.206		
Ekter s.a.	521	1.154	864	1.086	5.414	6.768	6.884	2.118	2.624	1.399
Technipetrol hellas s.a.	236	880	348	244	72	355	207	273	262	358
Eretbo s.a.	972	706	1.182	1.518	3.602	4.881	3.271	5.466	4.335	3.012
Attiko metro s.a.	-12.792	-72.955	-46.213	-7.503	-60.197	-42.040	-113.343	-110.268	-103.858	-125.940
Hellascom inter. S.a.	993	2.254	7.243	1.331	2.500	-3.093	-3.401	-211	-493	346
Athanassiadis s.a.	1.535	403	-485	-591	-27	18	476	124	31	-700
Ergas s.a.	2.908	3.110	732	-607	-607	1.193	-29			
Omada kataskevon s.a.	3.414	13.259	5.461	1.657	2.449	2.205	1.612	1.387	375	-6.776
Lofos pallini s.a.				-95	-297	12.241	4.085	1.094	973	2.291
Gener s.a.	1.176	1.154	909	506	324	8.072	19	-15.013	-2.104	-331
Σύνολο υποκλάδου '4120'	149.942	138.611	165.803	119.772	127.701	304.004	95.142	-112.938	91.645	-156.713

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Τα μερίδια αγοράς των μεγαλύτερων τεχνικών εταιρειών του υποκλάδου κατασκευών '4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη', δείχνουν ότι οι κατασκευαστικές εταιρείες ATHENA S.A. (2008: 3,7% και 1999: 5,7%) και INTRACOM CONSTRUCTION S.A. (2008: 3,5% και 1999: 2,6%) κατέχουν διαχρονικά τα μεγαλύτερα σχετικά μερίδια αγοράς, σε όρους κύκλου εργασιών (Πίνακας 16.14). Το 2008, ακολουθούν οι ARCON CONSTRUCTIONS S.A. (2,0%) και GANTZOULAS S.A. (1,8%). Όμως, οι δυο τελευταίες εταιρείες ξεχώρισαν μετά το 2005, με σχετικά υψηλά μερίδια αγοράς, χωρίς να είναι και τα υψηλότερα. Όπως προαναφέρθηκε, διαχρονικά δεν παρατηρείται σταθερότητα στην εξέλιξη του δείκτη: τα υψηλότερα μερίδια αγοράς δεν παρέμειναν στις ίδιες κατασκευαστικές εταιρείες. Από το 2001 μέχρι το 2006-2007, δύο κατασκευαστικές εταιρείες ξεχώρισαν με τα υψηλότερα μερίδια αγοράς η VOVOS-BABIS-INTERNATIONAL CONSTRUCTION S.A. (2001: 4,2% και 2002: 6,0%, ενώ 2007: 2,3% και 2008: 0,9%) και η BIOTER S.A. (2002: 2,4% και 2006: 1,8%). Ενώ η εταιρεία ROKAS C., S.A. είχε από τα υψηλότερα μερίδια αγοράς το 1999 (2,3%) και το 2000 (2,2%), στη συνέχεια ο δείκτης αυτός ακολούθησε καθοδική πορεία. Παρόμοια είναι και η εξέλιξη για την εταιρεία GENER S.A. (1999: 2,6%). Η THEMELIODOMI⁵ S.A. είχε από τα υψηλότερα μερίδια αγοράς τρία συνεχόμενα έτη, από το 2002 μέχρι το 2004, στη συνέχεια μειώθηκαν και για το 2007-2008 δεν παρουσιάζονται στοιχεία, πολύ πιθανόν λόγω συγχώνευσης.

Γενικότερα, τα καθαρά κέρδη του υποκλάδου '4120' κορυφώνονται το 2004 (304.004 σε χιλ. €) και πολύ πιθανόν να συνδέονται με τις δραστηριότητες των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004 (Πίνακας 16.15). Παρατηρείται μια καθοδική πορεία των καθαρών κερδών, παρά την αύξηση των πωλήσεων (Πίνακας 16.15). Το γεγονός αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι επιχειρήσεις εμφάνισαν αυξημένα λειτουργικά έξοδα με αποτέλεσμα τη μείωση των κερδών, αλλά και αυξημένο κόστος πωληθέντων. Μέσα στη δεκαετία, τα καθαρά κέρδη των μεγαλύτερων κατασκευαστικών εταιρειών είναι θετικά. Πτώση στα καθαρά κέρδη σημειώθηκε για την 2^η κατά σειρά κατασκευαστική εταιρεία INTRACOM CONSTRUCTION S.A., κυρίως μετά το 2004, χωρίς όμως να είναι αρνητικά (Πίνακας 16.14). Δηλαδή παραμένει μια επιχείρηση με κέρδη. Η 1^η κατασκευαστική εταιρεία στην Ελλάδα ATHENA S.A., παρουσιάζει ζημίες. Η κατασκευαστική εταιρεία ΑΤΤΙΚΟ METRO S.A. είχε από τα υψηλότερα μερίδια αγοράς το 2004 (2,2%), μετά ο δείκτης αυτός ακολούθησε καθοδική πορεία (2008: 0,2%) και εμφανίζεται ως ζημιογόνα επιχείρηση καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας. Το μετρό είναι ένα από τα μεγαλύτερα έργα υποδομής της Ελλάδας. Η μελέτη και η κατασκευή του έχει ανατεθεί σε κοινοπραξία γαλλικών, γερμανικών και ελληνικών εταιρειών. Η διαχείριση του έργου και η επίβλεψη των εργασιών

⁵ 2002: Εξαγορά κατά 100% της εργοληπτικής εταιρείας Π. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Ε.Π.Ε. Συγχώνευση με απορρόφηση των εταιρειών NESTOS Α.Τ.Ε., ΠΡΟΔΟΜΗ Α.Ε., Β. ΠΑΓΩΝΗΣ Α.Τ.Ε, ΕΥΡΩΔΟΜΗ Α.Τ.Ε., ΤΕ.ΜΑΚ. Α.Ε., Π.ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Ε.Π.Ε. στα πλαίσια της προετοιμασίας της εταιρείας για κατάταξη στην νέα εργοληπτική 7^η τάξη σύμφωνα με τον Ν.2940/2001. Το Σεπτέμβριο κατάθεση στο ΥΠΕΧΩΔΕ του φακέλου για την επανάκριση της εταιρείας. Εξαγορά της γερμανικής εταιρείας THOLANDER Ablufitechnik GMBH. Ανάληψη νέων έργων τα σημαντικότερα των οποίων είναι το Καυτατζόγλειο Στάδιο Θεσσαλονίκης και ο Βιολογικός Καθαρισμός της Κωνσταντίας στη Ρουμανία.

πραγματοποιείται από την εταιρεία ΑΤΤΙΚΟ METRO S.A., η οποία θα αναλάβει τη λειτουργία, εκμετάλλευση και ανάπτυξη του δικτύου γι' αυτό και υπάρχουν ελλείμματα και ζημιές στους υπολογισμούς. Έχει συνολικά ολοκληρωθεί το 72% του έργου και εργασίες βρίσκονται ακόμα σε εξέλιξη.

Τα καθαρά κέρδη επίσης μειώθηκαν, λόγω της μείωσης των πωλήσεων. Η THEMELIODOMI S.A. είναι και αυτή μια επιχείρηση με ζημιές από το 2002 έως το 2006 (με μια εξαίρεση το 2003).

Για τον υποκλάδο '4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων', με βάση τον κύκλο εργασιών (Πίνακας 16.15), στην πρώτη θέση βρίσκεται, το 2008, η εταιρεία ΑΚΤΟΡ S.A. (18,5%), ακολουθούν μετά οι εταιρείες J&P-AVAX S.A. (16,9%), TERNA S.A.⁶ (15,5%), ΑΤΤΙ-ΚΑΤ S.A. (7,6%).

Μετά το 2002, οι 4 μεγαλύτερες επιχειρήσεις παραμένουν με τα υψηλότερα μερίδια αγοράς, με μια εξαίρεση την κατασκευαστική εταιρεία ΜΟΧΛΟΣ S.A., για την οποία το μερίδιο αγοράς συρρικνώθηκε συστηματικά μετά το 2002 (34,3%) και από 15,3% το 2007 μειώθηκε ραγδαία στο 4,6% το 2008. Η κατασκευαστική εταιρεία ΜΙΧΑΝΙΚΗ S.A. σημείωνε επίσης υψηλά μερίδια αγοράς από το 1999 (14,9%) έως το 2005 (7,0%). Υπάρχουν και εταιρείες, όπως η ΠΡΟΟΔΕΦΤΙΚΗ S.A., που το 1999 (7,2%), το 2000 (8,0%) και το 2001 (8,2%) είχε από τα υψηλότερα μερίδια αγοράς και το 2008, το μέρος της συρρικνώθηκε στο 0,2%.

Τέλος, για τον υποκλάδο '4291-Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων', με βάση τον κύκλο εργασιών (Πίνακες 16.16), στην πρώτη θέση βρίσκεται, το 2008, η εταιρεία ΕΛΤΕΡ S.A. (26,6%), ακολουθούν μετά οι εταιρείες ΤΗΟΛΟΣ S.A. (14,0%), ΕΡΓΟ Α.Τ.Ε. (6,8%), ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΙΣ, ΧΡ. Δ., ΚΟΝΣΤΡΑΚΤΙΟΝ ΚΟ. S.A. (5,4%). Από το 2002 και μετά, το μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς το κατέχουν σταθερά οι 5 πρώτες επιχειρήσεις. Υπάρχουν και εταιρείες, όπως η ΚΟΡΙΝΘΗ ΚΑΝΑΛ ΚΟ. S.A. (9,3%), η ΕΡΓΟΛΙΠΤΙΚΗ ΓΑΛΑΝΙΔΙ S.A. (9,7%), ΑΧΟΝ S.A. (8,0%) που είχαν από τα υψηλότερα μερίδια αγοράς το 1999 και που στην πορεία το μέρος τους μειώθηκε σημαντικά (δεν ξεπερνά το 1,5%).

Ξεχωρίζει η κατασκευαστική εταιρεία ΕΛΤΕΡ S.A. (1999: 18,3%) που κατά τη διάρκεια όλης της δεκαετίας έχει το μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς. Οι πωλήσεις της ακολουθούν ανοδική πορεία και τα καθαρά της κέρδη είναι θετικά. Τα μεγέθη κυμαίνονται μεταξύ 1.600 και 2.800 χιλ. €, με μια εξαίρεση το 2007 (6.891 χιλ. €).

⁶ Για την κατασκευαστική εταιρεία TERNA S.A. δεν παρουσιάζονται στοιχεία από το 1999-2006 στους ισολογισμούς των επιχειρήσεων της ICAP, αλλά στη μελέτη του IOBE υπάρχουν στοιχεία για το 2002 και το 2004, και την κατατάσσουν στην 3^η θέση (IOBE, 2006).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.15

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων στον κλάδο των κατασκευών '4211'

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος '4211'	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Μερίδιο αγοράς (%)									
Aktor s.a.	0,8	1,3	1,0	0,6	0,3	0,1	9,0	23,1	17,2	18,5
JP-Avax s.a.	12,1	10,1	14,2	16,8	18,6	18,1	12,9	11,1	15,6	16,9
Terna s.a.									8,5	15,5
Atti-kat s.a.	4,4	6,4	7,4	8,6	8,0	4,9	5,7	7,9	7,4	7,6
Michaniki s.a.	14,9	8,7	6,5	4,8	5,9	6,3	7,0	3,9	6,0	5,5
Mochlos s.a.	3,8	6,4	8,1	34,3	29,1	31,0	27,2	21,5	15,3	4,6
Pantechniki									0,1	4,0
Ionios s.a.	2,9	3,5	1,5	0,7	1,7	2,2	1,8	3,1	2,6	3,5
Aegek construction	0,3	2,1	2,2	1,4	1,1	0,4	0,3	0,2	0,2	3,2
E.T.E.TH. s.a.	4,8	6,4	6,1	3,5	4,0	1,9	1,1	0,8	0,6	1,0
Filippos s.a.	2,9	2,7	2,4	1,8	1,1	0,7	0,7	1,0	1,2	0,9
Mesohoritis bros s.a.	6,9	3,6	2,4	1,9	1,5	1,4	1,3	1,6	1,4	0,6
Samaras-Trikkaliotis s.a.		2,6	1,3	0,9	0,8	0,8	0,9	0,8	0,7	0,6
Cybarco ate	0,5	0,7	0,3	0,3	1,1	1,2	2,2	0,6	0,3	0,4
Helliniki techniki s.a.	1,2	1,6	1,9	1,5	1,2	0,9	0,8	0,5	0,5	0,4
Xanthakis s.a.	1,4	1,8	1,4	0,5	2,3	1,2	1,3	0,6	0,6	0,4
Alexandros s.a.	4,8	4,3	2,2	0,7	1,1	1,3	1,2	0,7	0,5	0,3
Proodeftiki	7,2	8,0	8,2	2,5	1,1	2,1	2,6	1,0	1,1	0,2
Tomes s.a.	2,8	2,4	2,7	1,0	1,1	1,2	1,0	0,3	0,2	0,2
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.15 (συνέχεια)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Πωλήσεις (χιλ €)									
Aktor s.a.	2.082	5.126	4.655	5.028	3.071	1.031	108.297	386.805	419.753	607.914
JP-Avax s.a.	31.860	40.473	66.738	146.295	201.132	218.894	155.500	185.591	381.239	554.058
Terna s.a.									206.647	510.498
Atti-kat s.a.	11.624	25.643	34.852	74.558	85.790	58.860	68.813	132.149	180.318	250.456
Michaniki s.a.	39.068	34.928	30.454	41.752	63.417	76.465	84.299	66.072	145.620	181.307
Mochlos s.a.	10.012	25.757	37.952	299.175	313.726	374.462	327.939	360.157	371.887	150.779
Pantechniki									2.591	129.996
Ionios s.a.	7.538	13.882	6.940	5.857	18.383	26.860	22.028	52.064	63.316	115.609
Aegek Constr.	740	8.480	10.470	12.368	11.597	5.117	3.351	3.742	3.981	106.300
E.T.E.TH. s.a.	12.646	25.724	28.637	30.571	42.630	22.812	13.831	13.293	13.736	31.662
Filippos s.a.	7.658	10.814	11.228	15.764	12.126	8.787	8.958	16.463	29.841	28.779
Mesohoritis bros s.a.	18.106	14.502	11.270	16.175	16.720	17.433	16.280	27.387	34.120	21.245
Samaras-trikkaliotis		10.246	6.307	7.734	8.991	9.719	10.808	14.240	15.985	18.298
Cybarco ate	1.187	2.891	1.635	2.331	11.396	14.897	26.762	10.014	8.038	12.314
Helliniki techniki s.a.	3.212	6.470	8.873	12.912	13.452	10.531	9.382	8.820	11.838	11.807
Xanthakis s.a.	3.754	7.082	6.646	4.407	25.276	14.217	16.149	10.674	13.446	11.919
Alexandros s.a.	12.619	17.354	10.474	6.098	11.416	16.225	13.913	11.490	12.995	10.842
Proodeftiki	18.805	31.985	38.299	21.975	11.885	25.273	31.003	16.086	26.304	6.486
Tomes s.a.	7.411	9.604	12.752	9.108	12.139	14.217	12.250	5.728	5.587	7.465
Σύνολο	262.996	401.721	469.205	871.382	1.078.946	1.209.779	1.206.552	1.675.731	2.438.023	3.287.564

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Καθαρά κέρδη (χιλ €)									
Aktor s.a.	218	326	615	-210	440	-576	19.440	38.748	34.858	47.412
JP-Avax s.a.	7.353	8.211	18.444	28.138	34.932	37.200	22.889	11.902	8.961	5.153
Terna s.a.							-106	-46	4.603	39.597
Atti-kat s.a.	9.109	9.179	8.215	5.911	3.329	-3.973	767	7.357	7.023	-3.012
Michaniki s.a.	12.046	4.016	4.842	4.711	9.173	18.682	26.561	15.037	37.293	15.490
Mochlos s.a.	8.478	1.387	1.899	4.298	4.422	14.726	-21.172	2.689	8.726	8.239
Pantechniki s.a.				-7	-8	-7	-6	4	-566	247
Ionios s.a.	1.271	5.807	2.839	486	2.071	4.033	4.224	5.679	7.504	15.295
Aegek construction	58	1.255	1.001	380	491	-752	-1.641	-1.891	-2.090	-67.958
E.T.E.TH. s.a.	3.234	6.445	15.907	15.039	18.181	13.212	7.938	3.200	4.736	5.705
Filippos s.a.	367	557	965	1.009	909	891	928	1.131	1.897	1.650
Mesohoritis bros s.a.	880	480	522	745	238	503	452	679	1.226	-12.408
Samaras-trikkaliotis		418	519	821	441	341	234	362	567	830
Cybarco ate	-57	-4.122	-675	-2.829	-1.311	-2.243	-2.884	-3.623	-4.270	-1.100
Helliniki techniki s.a.	107	308	1.552	1.380	1.917	1.893	908	720	771	630
Xanthakis s.a.	1.276	3.136	4.146	30	8.049	1.404	6.183	1.934	4.812	4.716
Alexandros s.a.	774	1.450	1.342	392	162	196	230	247	647	-660
Proodeftiki	3.075	3.226	3.505	1.264	417	5.141	-2.201	-2.065	647	-9.795
Tomes s.a.	796	1.690	2.263	67	278	1.297	632	404	1.370	1.147
Σύνολο υποκλ. '4211'	58.452	55.405	85.488	73.659	100.605	112.242	73.809	104.269	149.707	66.328

Πηγή: Δημοσιευμένοι ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.16

Πωλήσεις και καθαρά κέρδη επιχειρήσεων στον κλάδο των κατασκευών '4291'

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος '4291'	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Μερίδιο αγοράς (%)									
Elter s.a.	18,3	17,9	20,7	20,3	15,7	15,1	11,2	16,5	18,4	26,6
Tholos s.a.	1,4		0,1	2,1	0,9	1,4	1,3	19,2	16,0	14,0
Diekat-Hellenic Constr.	7,3	8,6	3,2	20,2	30,3	30,4	17,7	12,6	11,2	
Ergo a.t.e.	6,7	5,2	6,4	9,0	7,5	4,4	7,9	4,4	3,9	6,8
Constantinidis Constr. co.	0,1	10,5	17,0	10,8	10,7	8,1	8,2	4,9	4,5	5,4
Papailiopoulos s.a.					0,7	1,6	3,8	3,4	3,5	3,9
Erg.Hl. s.a.	5,9	9,7	7,3	9,8	6,9	6,5	4,7	3,5	3,3	3,1
Toxo s.a.	2,2	3,1	3,5	1,8	2,0	1,6	2,1	1,4	2,0	3,0
Archimidis Techniki s.a.							2,8	2,2	2,9	2,8
Ergo s.a.	0,1	1,3	8,3	1,5	1,7	2,3	3,4	2,7	2,4	2,5
Anadelta s.a.										2,4
Grigoriadis Bros Triaxoniki sa						1,6	3,5	1,0	1,8	2,1
Vafeiadis s.a.	1,4	1,2	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	2,9	2,8	1,9
Axon s.a.	8,0	6,9	5,8	3,5	2,8	1,4	1,4	0,9	1,4	1,4
Spanopoulos s.a.	0,5	0,9	1,9	2,6	1,1	0,5	1,1	2,4	1,8	1,3
Ergoliptiki Galanidi s.a.	9,7	8,6	5,2	4,4	2,7	1,0	2,6	0,8	1,0	1,2
Horizon s.a.	6,1	6,0	4,8	0,4		2,2	3,9	1,3	1,6	1,1
Cpl Hellas s.a.					0,2	0,8	1,6	3,2	3,0	0,8
Envicon s.a.				2,8	2,5	2,1	2,6	0,7	0,4	0,4
Koumboulis s.a.						2,4	1,6	1,0	0,4	0,4
Gionis Bros s.a.						3,2	1,7	0,9	0,6	0,4
Corinth Canal co. s.a.	9,3	6,4	3,8	0,6	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3
Techner s.a.					1,8	0,8	1,1	0,5	0,4	0,2
Σύνολο υποκλάδου '4291'	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Πωλήσεις (χιλ. €)									
Elter s.a.	9.052	14.249	20.120	20.693	24.780	27.703	15.507	32.622	39.263	60.266
Tholos s.a.	714	13	99	2.103	1.452	2.551	1.845	37.966	34.021	31.809
Diekat-Hellenic Constr.	3.625	6.854	3.155	20.635	47.878	55.905	24.385	24.945	23.900	
Ergo a.t.e.	3.333	4.177	6.196	9.225	11.921	8.175	10.909	8.703	8.238	15.325
Constantinidis Constr.	73	8.416	16.528	10.983	16.955	14.821	11.375	9.740	9.540	12.134
Papailiopoulos s.a.					1.049	2.900	5.198	6.706	7.476	8.870
Erg.Hl. s.a.	2.901	7.757	7.141	10.013	10.933	11.978	6.433	6.927	7.019	7.042
Toxo s.a.	1.063	2.488	3.397	1.809	3.188	2.897	2.852	2.780	4.337	6.887
Archimidis Techniki							3.873	4.362	6.108	6.326
Ergo s.a.	47	1.020	8.093	1.547	2.658	4.236	4.711	5.302	5.174	5.651
Anadelta s.a.										5.511
Grigoriadis Bros Triaxoniki s.a.						2.886	4.868	1.916	3.785	4.688
Vafeiadis s.a.	694	973	947	977	1.546	2.081	1.488	5.711	5.897	4.376
Axon s.a.	3.975	5.499	5.598	3.594	4.483	2.568	1.951	1.812	3.037	3.179
Spanopoulos s.a.	240	726	1.811	2.617	1.745	834	1.534	4.799	3.926	2.878
Ergoliptiki Galanidi s.a.	4.781	6.823	5.034	4.513	4.244	1.869	3.601	1.618	2.173	2.637
Horizon s.a.	3.031	4.800	4.625	444	11	4.077	5.442	2.547	3.425	2.576
Cpl Hellas s.a.					274	1.423	2.146	6.389	6.308	1.812
Envicon s.a.				2.892	3.912	3.941	3.537	1.438	867	970
Koumboulis s.a.						4.433	2.256	1.979	921	907
Gionis Bros s.a.						5.857	2.402	1.805	1.215	876
Corinth Canal co. s.a.	4.586	5.076	3.740	592	474	477	521	521	567	615
Techner s.a.					2.833	1.545	1.477	1.071	751	467
Σύνολο υποκλάδου '4291'	49.379	79.792	97.247	102.112	158.116	183.860	138.004	197.727	212.857	226.675

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.16 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος '4291'	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Καθαρά κέρδη (χιλ. €)									
Elter s.a.	2.498	2.783	1.581	1.750	1.751	2.368	1.905	2.795	6.891	1.760
Tholos s.a.	275	-659	56	-160	-376	-1.510	-978	8.151	-441	3.215
Diekat-Hellenic Constr.	793	1.796	383	-39	3.303	6.487	2.448	-289	-2.990	
Ergo a.t.e.	1.012	2.109	3.686	2.098	3.433	1.953	902	732	1.275	2.263
Constantinidis Constr.	55	507	21	-1.323	-149	721	-325	-543	-336	39
Papailiopoulos s.a.					47	162	278	754	850	745
Erg.Hl. s.a.	264	621	583	2.479	600	864	329	362	-1.437	600
Toxo s.a.	93	290	701	79	140	99	62	201	292	590
Archimidis Techniki							1.310	974	286	409
Ergo s.a.	-223	909	1.501	-77	20	213	363	410	192	85
Anadelta s.a.										266
Grigoriadis Bros Triaxoniki s.a.						89	323	158	346	394
Vafeiadis s.a.	72	67	55	12	46	105	44	353	512	337
Axon s.a.	1.536	1.116	821	184	-101	-1.243	-63	141	242	574
Spanopoulos s.a.	-84	144	472	-510	-73	15	48	124	201	85
Ergoliptiki Galanidi s.a.	473	468	320	201	1.517	1.169	884	259	214	147
Horizon s.a.	96	33	280	-662	-684	670	865	91	102	46
Cpl Hellas s.a.					-76	38	-360	-918	-1.189	-2.457
Envicon s.a.				77	314	310	233	36	-65	-148
Koumboulis s.a.						1.340	982	537	106	109
Gionis Bros s.a.	-12	-15	-17	-3	-13	788	281	96	-343	312
Corinth Canal co. s.a.	1.027	481	-997	-761	-40	-444	256	47	154	34
Techner s.a.					33	-162	168	39	-150	44
Σύνολο υποκλάδου '4291'	8.898	11.477	11.050	3.875	13.922	16.479	11.358	15.853	8.845	13.242

Πηγή: Δημοσιευμένοι ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

16.3.2. Χρηματοοικονομικοί δείκτες

▪ Δείκτες αποδοτικότητας

- ο Δείκτες αποδοτικότητας του υποκλάδου '4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη'

Οι δείκτες αποδοτικότητας ενεργητικού και απόδοσης ιδίων κεφαλαίων (Πίνακας 16.17) του κατασκευαστικού υποκλάδου '4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη', μειώνονται σταθερά από το 1999 έως το 2003 και, μετά την αύξηση που παρατηρείται το 2004, οι δείκτες παρουσιάζουν αυξομειώσεις που οφείλονται στην πορεία των καθαρών κερδών, στα μειωμένα κέρδη των επιχειρήσεων. Από 4,5% που ήταν ο δείκτης απόδοσης ενεργητικού διαμορφώθηκε στο -1,1% το 2008, επηρεασμένος από τη μείωση των καθαρών κερδών που συντελέστηκε το 2008. Ο δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων από 6,8% που ήταν το 1999 διαμορφώθηκε στο -2,5% το 2008.

Ο δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων είναι ιδιαίτερα σημαντικός (της τάξεως του 30%) το 2008, για την κατασκευαστική εταιρεία ROUTSIS-KL. G. S.A. (29,5%), TERNA. S.A. (28,1%), RODAX S.A. (29,1%). Είναι σημαντικός για τις 4 μεγαλύτερες εταιρείες του 2008, σύμφωνα με τον κύκλο εργασιών, αλλά έχει περιοριστεί ουσιαστικά σε σχέση με το 1999: INTRACOM-CONSTRUCTIONS S.A. TECHNICAL & STEEL CONSTRUCTIONS "INTRAKAT" (2008: 3,8% και 1999: 55,1%), ARCON CONSTRUCTIONS S.A. (2008: 16,4% - 1999: 65,5%), GANTZOULAS S.A. (2008: 10,1% - 1999: 35,9%).

- ο Δείκτες αποδοτικότητας του υποκλάδου '4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων'

Οι δείκτες αποδοτικότητας ενεργητικού και απόδοσης ιδίων κεφαλαίων (Πίνακας 16.18) του κατασκευαστικού υποκλάδου '4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων' παρουσιάζουν αυξομειώσεις κατά την περίοδο 1999-2008 που οφείλονται στην πορεία των καθαρών κερδών μετά το 2004. Από 5,1% που ήταν το 1999 ο δείκτης απόδοσης ενεργητικού διαμορφώθηκε στο -1,3% το 2008, επηρεασμένος από τη μείωση των καθαρών κερδών που συντελέστηκε το 2008. Ο δείκτης αυτός αποκτά την υψηλότερη τιμή το 2004 (6,5%).

Ο δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων από 6,0% που ήταν το 1999 διαμορφώθηκε στο 3,2% το 2008 και κορυφώνεται το 2004 με 11,3%. Ο δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων είναι ιδιαίτερα σημαντικός (της τάξεως του 23 με 30%) το 2008, για την κατασκευαστική εταιρεία TERNA S.A. (33,9%), IONIOS S.A. (28,5%), XANTHAKIS S.A. (23,1%). Είναι σημαντικός για τις μεγαλύτερες εταιρείες του 2008, σύμφωνα με τον κύκλο εργασιών, αλλά έχει αυξηθεί σε σχέση με το 1999, για τις εταιρείες όπως οι AKTOR S.A. (16,0%), TERNA S.A. (33,9%).

- ο Δείκτες αποδοτικότητας του υποκλάδου ‘4291-Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων’

Οι δείκτες αποδοτικότητας ενεργητικού και απόδοσης ιδίων κεφαλαίων (Πίνακας 16.19) του κατασκευαστικού υποκλάδου ‘4291-Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων’ μειώνονται συστηματικά από το 1999 (10,5% και 15,3%) έως το 2002 (2,3% και 3,4%), αυξάνονται το 2003-2004 (7,8% και 13,8%, αντίστοιχα) μειώνονται στη συνέχεια και αυξάνονται από το 2007 στο 2008.

Ο δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων είναι ιδιαίτερα σημαντικός (πάνω από 20%) το 2008, για τις κατασκευαστικές εταιρείες THOLOS S.A. (35,5%), ERGO A.T.E. (22,0%), ANADELTA S.A. (63,8%), KOUMBOULIS, N., S.A. (30,1%).

- **Δείκτες ρευστότητας**

- ο Ρευστότητα του υποκλάδου ‘4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη’

Συνολικά ο υποκλάδος ‘4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη’ δεν παρουσιάζει πρόβλημα ρευστότητας (δείκτες μεταξύ 1,4 και 2,4 - Πίνακας 16.17). Αν και οι δείκτες ρευστότητας ακολουθούν μια καθοδική πορεία από το 1999 (2,2: πολύ καλός δείκτης) έως το 2008 (1,5: καλός δείκτης) ενθαρρυντική παραμένει η εικόνα της ρευστότητας του υποκλάδου ‘4120’. Η μείωση των συγκεκριμένων δεικτών δεν οφείλεται σε μείωση του κυκλοφορούντος ενεργητικού των επιχειρήσεων, αλλά στην ιδιαίτερα σημαντική αύξηση των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεών τους. Οι περισσότερες εταιρείες του υποκλάδου ‘4120’ παρουσιάζουν ικανοποιητικούς ως πολύ καλούς δείκτες ρευστότητας, πλην των επιχειρήσεων VOVOS, BABIS, INTERNATIONAL CONSTRUCTION S.A. (0,5), ROKAS, C., S.A. (0,6) και ΚΤΙΣΤΟΡ S.A. (0,9), για τις οποίες οι δείκτες είναι χαμηλοί (< 1) και προβάλλουν προβλήματα αφερεγγυότητας των επιχειρήσεων.

- ο Ρευστότητα του υποκλάδου ‘4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων’

Σε γενικές γραμμές για τον υποκλάδο των κατασκευών ‘4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων’ δεν παρουσιάζεται πρόβλημα ρευστότητας (δείκτες μεταξύ 1,4 και 4,7 - Πίνακας 16.18). Σταδιακά όμως οι δείκτες ρευστότητας μειώνονται και από 2,9 που ήταν το 2000 περιορίζονται στο 1,4 το 2008. Οι περισσότερες εταιρείες του υποκλάδου των κατασκευών ‘4211’ παρουσιάζουν ικανοποιητικούς ως πολύ καλούς δείκτες ρευστότητας το 2008, πλην των επιχειρήσεων MESOHORITIS BROS S.A. (0,3) και ΜΙΧΑΝΙΚΗ S.A. (0,9), για τις οποίες οι δείκτες είναι χαμηλοί (< 1) και προβάλλουν προβλήματα αφερεγγυότητας των επιχειρήσεων. Αντίθετα, εντοπίζονται και επιχειρήσεις για τις οποίες ο δείκτης ρευστότητας το 2008 είναι υψηλός (> 3) και πιθανόν αυτό να αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι τα κεφάλαια τους παραμένουν αδρανή αντί να χρησιμοποιούνται. Αυτή είναι η περίπτωση μιας κατασκευαστικής εταιρείας, της

XANTHAKIS S.A. (4,0). Τέλος, το 2008 ξεχώρισαν με πολύ ικανοποιητικούς δείκτες ρευστότητας οι κατασκευαστικές εταιρείες IONIOS S.A. (2,1), AEGEK CONSTRUCTION S.A. (2,2), CYBARCO ATE (2,2), HELLINIKI TECHNIKI S.A. (2,1).

- ο Ρευστότητα του υποκλάδου ‘4291-Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων’

Για τον υποκλάδο ‘4291-Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων’ ενθαρρυντική παραμένει η εικόνα της ρευστότητάς του (δείκτες μεταξύ 1,5 και 2,1- Πίνακας 16.19). Διαχρονικά όμως, οι δείκτες ρευστότητας περιορίζονται από 2,1 που ήταν το 1999 σε 1,6 το 2008. Οι περισσότερες εταιρείες του υποκλάδου των κατασκευών ‘4291’ παρουσιάζουν ικανοποιητικούς ως πολύ καλούς δείκτες ρευστότητας το 2008, εκτός από τις επιχειρήσεις ΚΟΥΜΒΟΥΛΙΣ, Ν. S.A. (0,4) και ERGO S.A. (0,8), για τις οποίες οι δείκτες είναι χαμηλοί (< 1) δηλώνοντας έτσι πιθανά προβλήματα αφερεγγυότητας. Στην άλλη ακραία περίπτωση βρίσκονται επιχειρήσεις για τις οποίες ο δείκτης ρευστότητας το 2008 είναι ιδιαίτερα υψηλός (> 3) όπως είναι οι επιχειρήσεις CONSTANTINIDIS-CHR. D., CONSTRUCTION CO. S.A. (3,1), ERG.HL. S.A. (3,8), AXON S.A. (6,9) και ERGOLIPTIKI GALANIDI S.A. (12,3).

▪ Δείκτες χρέους

Οι δείκτες χρέους αναφέρονται στο δείκτη δανειακής πίεσης και δανειακής επιβάρυνσης⁷. Οι δείκτες *δανειακής πίεσης* και *δανειακής επιβάρυνσης* και για τους τρεις υποκλάδους ‘4120, 4211 και 4291’, την περίοδο 1999-2008, παρουσιάζουν γενικότερα συνεχή αύξηση (Πίνακες 16.17, 16.18, 16.19). Από 0,3 φορές και 0,5 αντίστοιχα για τον κάθε δείκτη, που ήταν το 1999, διαμορφώθηκε σε 0,5 φορές και 1,2 το 2008 για τον υποκλάδο ‘4120’. Από 0,1 φορές και 0,2 αντίστοιχα για τον κάθε δείκτη, που ήταν το 1999 διαμορφώθηκε σε 0,6 φορές και 1,5 το 2008 για τον υποκλάδο ‘4211’. Τέλος για τον υποκλάδο ‘4291’, από 0,3 φορές και 0,5 αντίστοιχα για τον κάθε δείκτη, που ήταν το 1999, διαμορφώθηκε σε 0,5 φορές και 0,9 το 2008. Αυξητική παραμένει η τάση για σχεδόν όλες τις επιχειρήσεις των εξεταζόμενων υποκλάδων. Μπορούμε να συμπεράνουμε από τα στοιχεία ότι δεν παρουσιάζεται καμία βελτίωση της κεφαλαιακής διάρθρωσης. Αντιθέτως, παρατηρούνται σταδιακές επιβαρύνσεις που προκαλούνται κατά κύριο λόγο από τις αυξημένες υποχρεώσεις των επιχειρήσεων.

⁷ Ο δείκτης δανειακής πίεσης εκφράζει το μέρος των περιουσιακών στοιχείων που έχει χρηματοδοτηθεί με ξένα βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα κεφάλαια. Με το δείκτη δανειακής επιβάρυνσης συγκρίνονται τα ξένα με τα ίδια κεφάλαια στο τέλος του χρόνου, για να διαπιστωθεί πόσο υπερέρχουν τα ξένα κεφάλαια και να καθορισθεί το μέγεθος αυτονομίας και ανεξαρτησίας της θέλησης της διοίκησης. Όσο μειώνονται οι δείκτες, τόσο γίνονται καλύτεροι.

▪ Περιθώριο καθαρού κέρδους

Την περίοδο 1999-2008, οι δείκτες περιθωρίου καθαρού κέρδους παρουσιάζουν καθοδική πορεία και στους τρεις υποκλάδους '4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη', '4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων', '4291-Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων'. Συγκεκριμένα για τον υποκλάδο '4120' διαμορφώνεται από 14,7% το 1999 στο -3,8% το 2008 (Πίνακας 16.17). Για τον υποκλάδο '4211' οι τιμές του δείκτη κυμαίνονται μεταξύ 22,2% το 1999 και 2,0% το 2008 (Πίνακας 16.18). Τέλος, για τον υποκλάδο '4291' οι τιμές του δείκτη περιθωρίου καθαρού κέρδους συρρικνώθηκαν από 18,0% το 1999 στο -5,8% το 2008 (Πίνακας 16.19).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.17

Χρηματοοικονομικοί δείκτες κυριότερων επιχειρήσεων του κλάδου των κατασκευών '4120', 1999-2008

Όνομα επιχ./ κλάδος '4120'	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Απόδοση ενεργητικού (%)										
Athena s.a.	16,4	11,6	10,5	3,9	4,4	2,2	-7,5	-0,5	-1,5	-3,5
Intracom constr.	26,5	20,9	10,7	11,2	8,0	16,1	0,2	0,4	1,4	1,6
Arcon Cons.	16,3	2,6	0,7	3,7	3,2	6,0	4,2	3,0	1,6	1,2
Gantzoulas s.a.	23,2	18,7	8,3	5,6	7,7	9,0	7,3	5,2	5,2	3,2
Domotechniki	7,0	17,1	7,3	0,1	0,6	0,6	1,2	1,4	1,6	1,7
Entechnos s.a.	2,9	9,6	12,9	5,0	7,8	5,3	3,3	3,1	6,7	1,5
Vovos Babis	50,8	33,3	21,3	9,1	8,4	24,6	15,7	-2,8	0,2	-17,9
Bioter s.a.	4,3	2,9	1,6	1,4	3,4	7,2	2,6	2,5	1,8	0,6
Routsis s.a.	25,7	34,6	12,2	24,7	30,6	13,3	13,8	9,4	1,7	13,9
Athoniki Tech.	13,9	13,2	7,5	2,7	5,0	3,1	1,5	1,4	1,7	0,7
Ktistor s.a.	14,2	5,8	2,6	2,9	2,5	-0,5	20,9	-20,2	-14,5	-2,0
Akmi s.a.	2,2	1,9	4,3	3,2	4,0	10,0	17,3	9,9	10,5	8,7
Anastilotiki s.a.	11,2	10,7	8,6	3,4	4,5	3,2	2,7	5,8	6,3	8,2
Rokas s.a.	5,8	8,6	7,1	7,4	3,3	7,9	4,6	7,2	7,3	3,9
Terna. s.a.	16,0	11,1	21,9	16,2	3,3	8,2	8,6	17,3	19,3	18,9
Themeli s.a.	13,3	14,7	3,8	2,4	3,4	2,4	3,2	4,4	3,6	2,8
Atermon s.a.	18,3	6,9	7,8	10,9	1,7	2,4	-2,8	-1,5	8,6	-0,1
Rodax s.a.	8,6	15,6	22,0	15,6	35,6	26,9	17,8	44,1	6,9	13,7
Themeliodomi	3,4	4,5	2,7	-5,6	5,2	-27,4	-11,1	-52,5		
Ekter s.a.	2,1	4,7	3,6	3,1	14,0	16,3	16,0	4,9	6,5	3,4
Technipetrol	5,8	24,3	13,9	7,9	1,4	3,5	4,1	9,5	8,5	5,1
Eretbo s.a.	15,6	8,0	12,3	10,7	19,4	22,6	15,0	20,7	15,8	10,7
Attiko metro	-0,8	-3,7	-1,9	-0,3	-2,2	-1,3	-3,4	-3,3	-2,9	-3,3
Hellascom inter.	3,8	5,0	10,2	1,8	2,7	-3,4	-7,4	-0,8	-3,5	2,2
Athanassiadis	12,7	3,5	-3,4	-3,8	-0,2	0,1	2,5	0,5	0,2	-3,5
Ergas s.a.	6,7	5,5	1,5	-1,2	-1,1	2,3	-0,1			
Omada katask.	18,3	52,3	9,6	2,7	2,9	3,9	2,6	2,5	0,6	-18,4
Lofos pallini				-0,4	-0,7	26,5	17,9	4,9	4,4	11,9
Gener s.a.	2,0	2,0	1,8	0,9	0,5	16,5	0,0	-44,2	-8,5	-1,4
Σύνολο	4,5	3,3	3,2	1,9	1,7	3,3	0,9	-1,0	0,8	-1,1
Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (%)										
Athena s.a.	28,7	15,3	15,1	6,3	8,3	4,3	-18,6	-1,1	-3,8	-9,6
Intracom constr.	55,1	52,7	16,3	17,6	13,5	27,7	0,4	0,9	3,4	3,8
Arcon Cons.	65,5	14,8	5,1	26,2	31,5	52,5	40,6	32,4	18,3	16,4
Gantzoulas s.a.	35,9	28,9	15,2	10,7	14,7	17,2	16,5	11,6	14,0	10,1
Domotechniki	15,4	28,4	20,5	0,2	1,5	1,0	2,4	3,0	3,1	4,2
Entechnos s.a.	9,2	26,5	27,0	11,8	18,3	12,6	8,7	9,2	18,3	4,6
Vovos Babis	76,5	73,9	59,6	23,2	20,2	56,8	35,6	-8,2	0,6	-75,3
Bioter s.a.	5,7	3,7	2,6	2,6	6,2	16,7	5,8	5,3	4,4	1,4
Routsis s.a.	26,6	44,9	26,1	33,7	60,4	22,3	26,3	21,7	5,5	29,5
Athoniki Tech.	17,8	18,0	17,6	5,3	10,1	9,4	5,2	3,8	6,0	2,7
Ktistor s.a.	31,1	8,2	5,7	5,9	5,7	-2,0	61,3	-134,7	-50,2	-16,5
Akmi s.a.	5,1	3,8	7,8	5,9	9,0	19,2	45,5	26,1	15,1	14,2
Anastilotiki s.a.	27,4	29,2	28,7	9,5	11,9	7,0	5,4	10,6	12,8	13,2
Rokas s.a.	7,6	10,4	8,6	8,5	3,8	8,5	5,0	8,1	8,3	5,4
Terna. s.a.	32,2	17,0	26,4	24,5	6,4	16,0	17,1	35,5	30,0	28,1
Themeli s.a.	17,3	20,9	4,9	2,6	3,8	3,2	3,7	5,4	4,3	3,3
Atermon s.a.	19,9	7,7	10,7	13,9	2,2	3,1	-3,4	-1,8	10,6	-0,1
Rodax s.a.	22,1	26,3	44,8	29,9	66,8	50,1	32,7	80,8	10,7	29,1
Themeliodomi	4,1	5,3	3,6	-9,2	10,3	-207,4	-176,3	96,4		
Ekter s.a.	2,4	5,3	4,3	4,7	21,3	27,4	25,6	8,0	9,8	5,0
Technipetrol	43,5	65,6	23,8	16,8	5,2	23,9	13,0	16,1	14,1	17,0
Eretbo s.a.	17,6	11,7	17,1	13,7	28,6	32,8	21,2	29,8	20,6	16,6
Attiko metro	-1,0	-5,6	-2,7	-0,4	-3,3	-1,9	-4,8	-4,5	-4,0	-4,9

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.17 (συνέχεια)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (%)										
Hellascom inter.	8,8	9,8	24,0	4,2	7,5	-11,2	-14,0	-1,0	-4,9	2,6
Athanassiadis	42,2	8,6	-13,2	-23,4	-1,1	0,6	14,7	3,8	1,0	-25,0
Ergas s.a.	13,4	11,2	2,8	-2,4	-2,7	5,3	-0,1			
Omada katask.	52,8	85,6	28,2	4,8	5,9	6,3	4,5	4,0	1,0	-22,8
Lofos Pallini				-0,7	-2,3	65,4	19,7	5,1	4,4	12,2
Gener s.a.	5,4	3,4	2,7	1,5	0,9	34,8	0,1	-381,5	-131,1	-55,4
Σύνολο	6,8	5,3	5,0	3,1	2,9	6,0	1,7	-2,0	1,5	-2,5
Ρευστότητα										
Athena s.a.	1,6	2,6	1,9	1,8	1,6	1,3	1,1	1,6	2,0	1,6
Intracom constr.	1,6	1,2	2,4	2,1	1,6	2,7	1,5	1,7	1,6	1,4
Arcon Cons.	1,3	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	1,0
Gantzoulas s.a.	2,4	2,4	1,9	2,3	2,1	2,3	1,9	1,8	2,0	2,4
Domotechniki	1,5	1,9	0,8	1,0	1,4	1,7	1,1	1,1	1,2	1,4
Entechnos s.a.	1,4	1,1	0,8	0,9	1,2	1,3	1,3	1,2	1,3	1,2
Vovos Babis	2,9	1,4	1,3	1,8	1,7	1,8	0,9	0,5	1,0	0,5
Bioter s.a.	2,7	1,3	0,9	1,3	1,1	1,2	1,0	1,0	1,6	1,1
Routsis s.a.	24,8	3,8	1,6	2,3	1,4	1,7	1,6	1,5	1,2	1,7
Athoniki Tech.	4,1	2,6	2,3	2,4	2,2	1,5	2,0	2,3	3,8	3,0
Ktistor s.a.	1,0	2,5	2,6	3,0	2,2	1,2	1,7	1,1	0,7	0,9
Akmi s.a.	1,2	2,7	3,6	3,1	2,1	2,3	1,6	1,6	3,2	3,0
Anastilotiki s.a.	1,4	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,3	1,4	1,2	1,4
Rokas s.a.	3,3	2,9	3,0	3,6	2,9	5,0	4,1	2,7	2,6	0,6
Terna. s.a.	1,7	2,5	5,0	2,4	1,8	1,8	1,7	1,7	2,2	2,3
Themeli s.a.	2,9	2,3	3,2	8,2	7,2	2,9	5,1	4,3	5,2	5,4
Atermon s.a.	8,7	6,1	2,2	2,7	3,5	4,1	5,1	6,0	4,8	3,3
Rodax s.a.	0,9	2,1	1,7	1,8	2,0	2,2	2,2	2,1	2,8	1,8
Themeliodomi	5,4	4,4	2,1	1,6	1,4	0,8	0,4	0,2		
Ekter s.a.	5,5	5,9	4,0	2,2	1,8	1,3	1,4	1,8	2,2	2,6
Technipetrol	1,1	1,6	2,3	1,9	1,3	1,1	1,4	2,3	2,4	1,4
Eretbo s.a.	7,2	2,8	3,1	3,5	2,6	2,8	2,9	2,8	3,7	2,4
Attiko metro	7,4	11,0	14,8	7,3	3,8	4,2	6,3	3,7	1,6	3,3
Hellascom inter.	1,5	3,3	1,2	0,9	1,0	1,1	1,4	9,6	10,5	6,8
Athanassiadis	1,1	1,3	1,1	1,0	1,1	1,2	0,9	1,0	0,9	1,0
Ergas s.a.	2,2	2,2	2,6	2,2	2,2	2,4	2,8			
Omada katask.	1,3	2,3	1,4	1,9	1,7	2,1	1,9	2,1	2,6	4,6
Lofos pallini				2,1	1,4	6,2	11,4	26,4	228,3	6,0
Gener s.a.	2,1	2,5	2,7	2,0	2,0	1,8	1,5	0,6	1,0	1,0
Σύνολο	2,2	2,4	2,3	1,8	1,7	1,6	1,5	1,4	1,5	1,5
Δανειακή πίεση										
Athena s.a.	0,4	0,2	0,3	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6
Intracom constr.	0,5	0,6	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6
Arcon Cons.	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Gantzoulas s.a.	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7
Domotechniki	0,5	0,4	0,6	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6
Entechnos s.a.	0,7	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7
Vovos Babis	0,3	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8
Bioter s.a.	0,3	0,2	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6
Routsis s.a.	0,0	0,2	0,5	0,3	0,5	0,4	0,5	0,6	0,7	0,5
Athoniki Tech.	0,2	0,3	0,6	0,5	0,5	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7
Ktistor s.a.	0,5	0,3	0,6	0,5	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7	0,9
Akmi s.a.	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	0,3	0,4
Anastilotiki s.a.	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
Rokas s.a.	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3
Terna. s.a.	0,5	0,3	0,2	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,3
Themeli s.a.	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,3	0,1	0,2	0,1	0,1
Atermon s.a.	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.17 (συνέχεια)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Δανειακή πίεση										
Rodax s.a.	0,6	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5
Themeliodomi	0,2	0,2	0,3	0,4	0,5	0,9	0,9	1,5		
Ekter s.a.	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
Technipetrol	0,9	0,6	0,4	0,5	0,7	0,9	0,7	0,4	0,4	0,7
Eretbo s.a.	0,1	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,4
Attiko metro	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Hellascom inter.	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,5	0,2	0,3	0,2
Athanasiadis	0,7	0,6	0,7	0,8	0,9	0,8	0,8	0,9	0,8	0,9
Ergas s.a.	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6			
Omada katask.	0,7	0,4	0,7	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,2
Lofos pallini				0,5	0,7	0,6	0,1	0,0	0,0	0,0
Gener s.a.	0,6	0,4	0,3	0,4	0,5	0,5	0,6	0,9	0,9	1,0
Σύνολο	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5
Δανειακή επιβάρυνση										
Athena s.a.	0,7	0,3	0,4	0,6	0,9	0,9	1,5	1,1	1,5	1,7
Intracom constr.	1,1	1,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,9	1,3	1,5	1,4
Arcon Cons.	3,0	4,6	6,3	6,0	8,9	7,7	8,7	10,0	10,1	13,2
Gantzoulas s.a.	0,5	0,5	0,8	0,9	0,9	0,9	1,3	1,2	1,7	2,1
Domotechniki	1,2	0,7	1,8	1,0	1,4	0,8	1,0	1,2	1,0	1,5
Entechnos s.a.	2,1	1,8	1,1	1,3	1,4	1,4	1,7	2,0	1,7	2,0
Vovos Babis	0,5	1,2	1,8	1,5	1,4	1,3	1,3	1,9	2,1	3,2
Bioter s.a.	0,3	0,3	0,6	0,9	0,9	1,3	1,2	1,1	1,4	1,4
Routsis s.a.		0,3	1,1	0,4	1,0	0,7	0,9	1,3	2,2	1,1
Athoniki Tech.	0,3	0,4	1,3	1,0	1,0	2,0	2,4	1,7	2,6	2,7
Ktistor s.a.	1,2	0,4	1,2	1,0	1,3	2,9	1,9	5,7	2,5	7,4
Akmi s.a.	1,4	0,9	0,8	0,9	1,2	0,9	1,6	1,6	0,4	0,6
Anastilotiki s.a.	1,5	1,7	2,3	1,8	1,6	1,2	1,0	0,8	1,0	0,6
Rokas s.a.	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,4
Terna. s.a.	1,0	0,5	0,2	0,5	0,9	1,0	1,0	1,0	0,6	0,5
Themeli s.a.	0,3	0,4	0,3	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Atermon s.a.	0,1	0,1	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,4
Rodax s.a.	1,6	0,7	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	0,5	1,1
Themeliodomi	0,2	0,2	0,3	0,6	1,0	6,6	14,9	-2,8		
Ekter s.a.	0,2	0,1	0,2	0,5	0,5	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5
Technipetrol	6,4	1,7	0,7	1,1	2,8	5,9	2,2	0,7	0,7	2,3
Eretbo s.a.	0,1	0,4	0,4	0,3	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,6
Attiko metro	0,4	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5
Hellascom inter.	1,3	1,0	1,3	1,3	1,8	2,3	0,9	0,3	0,4	0,2
Athanasiadis	2,3	1,5	2,9	5,2	6,1	4,7	4,9	5,9	4,9	6,2
Ergas s.a.	1,0	1,0	0,9	1,0	1,4	1,3	1,5			
Omada katask.	1,9	0,6	1,9	0,8	1,0	0,6	0,8	0,6	0,5	0,2
Lofos pallini				0,9	2,4	1,5	0,1	0,0	0,0	0,0
Gener s.a.	1,6	0,7	0,5	0,7	0,9	1,1	1,2	7,6	14,3	37,9
Σύνολο	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8	0,8	0,9	1,0	1,2

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.17 (συνέχεια)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Περιθώριο καθαρού κέρδους (%)									
Athena s.a.	9,4	12,1	7,7	3,2	3,6	3,9	-17,0	-1,1	-2,7	-7,1
Intracom constr.	23,0	11,3	11,1	15,2	11,1	32,2	0,7	0,7	1,9	2,4
Arcon Cons.	8,3	1,9	0,5	2,7	2,7	4,3	3,5	3,1	1,7	1,0
Gantzoulas s.a.	21,8	26,0	12,6	9,5	10,4	13,0	10,6	7,4	6,1	4,0
Domotechniki	7,2	13,6	8,8	0,2	1,3	1,0	1,5	2,3	3,0	1,9
Entechnos s.a.	9,9	34,2	44,4	17,7	11,6	12,1	9,7	8,2	9,6	2,1
Vivos Babis	207,3	168,9	53,6	24,4	25,1	455,5	403,8	-61,3	2,3	-490,2
Bioter s.a.	11,4	9,7	7,8	5,0	6,3	15,4	8,9	7,9	6,1	2,4
Routsis s.a.	113,4	174,8	81,8	62,0	20,8	14,6	26,6	10,0	1,5	8,4
Athoniki Tech.	31,3	25,1	12,7	4,5	6,9	3,2	3,1	3,4	3,2	1,9
Ktistor s.a.	12,8	15,6	6,2	6,6	2,7	-1,5	35,5	-29,2	-17,9	-2,6
Akmi s.a.	6,3	5,2	5,4	3,7	3,9	7,5	10,1	6,7	4,5	5,1
Anastilotiki s.a.	45,4	33,0	26,0	5,4	4,6	4,7	7,5	15,8	8,2	11,6
Rokas s.a.	23,1	25,7	25,6	30,6	14,7	57,5	18,8	48,6	46,8	31,2
Terna. s.a.	11,9	6,9	18,3	10,9	2,3	4,5	5,3	6,2	6,6	5,5
Themeli s.a.	20,9	19,1	7,4	7,1	7,5	7,4	6,3	8,1	7,6	6,0
Atermon s.a.	46,8	18,1	13,6	20,2	5,8	6,2	-14,4	-12,5	23,2	-0,2
Rodax s.a.	8,1	16,2	14,0	10,0	17,8	19,6	9,9	23,6	3,9	15,7
Themeliiodomi	26,3	27,7	15,5	-19,6	11,3	-78,4	-81,0	-372,0		
Ekter s.a.	6,0	15,8	9,9	4,8	20,0	15,9	26,9	24,9	36,3	11,1
Technipetrol	6,0	5,0	8,2	4,6	3,5	2,1	1,7	6,9	6,5	3,0
Eretbo s.a.	17,4	8,4	11,3	13,5	11,9	14,9	32,6	36,5	50,7	32,8
Hellascom inter.	7,6	12,9	15,9	4,6	4,9	-7,2	-34,1	-2,9	-7,1	3,6
Athanassiadis	9,9	2,4	-21,5	-16,3	-0,9	0,5	4,2	0,9	0,2	-9,0
Ergas s.a.	17,7	11,1	8,4	-9,4	-3,5	6,6	-0,4			
Omada katask.	14,4	18,8	9,2	8,6	11,9	7,8	4,6	6,5	2,4	-151,9
Lofos Pallini					-19,6	33,7	15,8	15,4	32,5	
Gener s.a.	4,5	6,6	5,5	1,7	0,7	24,8	0,1	-324,0		
Σύνολο	14,7	9,7	10,0	6,3	4,8	10,6	3,5	-3,8	2,4	-3,8

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.18
Χρηματοοικονομικοί δείκτες κυριότερων επιχειρήσεων του
κλάδου των κατασκευών '4211', 1999-2008

Όνομα επιχ./ κλάδος '4211'	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού									
Aktor s.a.	3,5	4,3	9,8	-2,5	4,6	-6,8	3,7	6,5	5,6	6,2
JP-Avax s.a.	8,3	4,1	8,3	10,5	10,7	11,7	7,0	3,3	1,0	0,5
Terna s.a.							-21,4	-7,7	1,6	8,6
Atti-kat s.a.	9,1	6,8	5,9	2,6	1,2	-1,3	0,2	1,9	1,7	-0,7
Michaniki s.a.	1,8	0,9	1,5	1,6	3,2	7,2	9,1	4,9	9,5	3,5
Mochlos s.a.	22,1	2,2	3,1	2,8	2,3	8,0	-13,9	1,7	5,3	4,5
Pantechniki				-6,7	-8,0	-7,4	-6,7	4,8	-0,5	0,2
Ionios s.a.	9,6	31,4	14,0	2,0	7,2	12,9	8,3	9,4	9,5	16,2
Aegek constr.	1,3	9,8	7,8	2,0	2,4	-3,7	-8,3	-9,4	-9,2	-26,6
E.T.E.TH. s.a.	14,7	19,6	37,1	30,4	30,6	28,9	17,5	8,5	3,5	3,6
Filippos s.a.	4,6	5,1	8,1	4,1	3,5	3,8	3,9	4,3	5,5	4,4
Mesohoritis bros	4,5	1,4	1,5	2,2	0,6	1,2	1,3	1,6	2,8	-35,6
Samaras-Trik.		16,4	16,0	15,3	7,2	4,0	2,2	3,0	4,5	5,1
Cybarco ate	-0,4	-34,1	-6,2	-13,7	-5,5	-8,3	-9,0	-12,6	-16,2	-5,3
Helliniki techn.	2,9	5,8	23,8	14,4	17,5	14,3	6,5	5,8	6,0	3,8
Xanthakis s.a.	24,2	39,7	34,8	0,2	27,5	9,6	25,3	9,9	21,0	18,6
Proodeftiki s.a.	7,1	4,4	5,0	1,7	0,5	7,0	-2,7	-2,5	0,8	-18,6
Tomes s.a.	9,9	15,6	15,1	0,3	1,2	5,9	3,0	2,5	8,3	6,0
Σύνολο	5,1	4,6	7,5	5,1	6,0	6,5	3,1	4,0	3,7	1,3
	Απόδοση ιδίων κεφαλαίων									
Aktor s.a.	6,5	9,7	16,1	-3,0	5,4	-7,4	7,0	14,2	12,0	16,0
JP-Avax s.a.	10,4	4,7	10,1	15,8	20,0	20,1	12,4	6,5	1,9	1,1
Terna s.a.							-49,3	-26,3	4,6	33,9
Atti-Kat s.a.	13,0	11,5	9,9	4,6	2,7	-2,9	0,6	5,3	5,1	-2,3
Michaniki s.a.	1,8	0,9	1,6	1,7	3,6	9,9	13,7	7,3	16,3	7,7
Mochlos s.a.	37,2	3,0	4,2	4,2	4,3	16,5	-33,3	4,1	13,3	10,3
Pantechniki				-6,8	-8,3	-7,9	-7,2	4,8	-1,1	0,5
Ionios s.a.	14,4	40,1	17,9	2,9	11,3	17,5	15,7	17,9	19,6	28,5
Aegek constr.	3,8	37,6	28,5	10,9	14,0	-37,9	-266,8	201,4	-76,7	-85,0
E.T.E.TH. s.a.	25,5	37,5	62,4	48,1	70,4	46,9	26,8	10,8	4,7	5,1
Filippos s.a.	6,6	9,1	14,9	5,4	4,7	5,1	5,5	6,3	10,7	9,0
Mesohoritis bros	5,7	1,6	1,8	2,7	0,9	2,0	2,1	3,2	5,8	-125,2
Samaras-Trik.		31,5	28,1	30,8	24,4	19,3	16,2	16,5	20,6	16,8
Cybarco ate	-0,5	-50,6	-8,3	-19,2	-10,3	-21,0	-37,2	-39,5	-51,4	-8,4
Helliniki techn.	3,5	9,3	73,8	21,8	26,7	20,1	10,4	8,3	8,6	6,3
Xanthakis s.a.	30,9	45,4	41,8	0,3	53,7	12,4	43,0	12,6	28,0	23,1
Proodeftiki s.a.	12,1	5,6	6,1	2,1	0,7	10,2	-5,1	-5,2	1,9	-41,9
Tomes s.a.	14,0	17,4	20,1	0,6	2,5	9,3	4,5	3,2	10,8	8,2
Σύνολο	6,0	5,7	9,6	7,2	9,8	11,3	5,9	8,2	8,0	3,2

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.18 (συνέχεια)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ρευστότητα										
Aktor s.a.	1,6	1,2	2,2	8,7	5,1	6,1	1,7	1,4	1,4	1,4
JP-Avax s.a.	1,2	2,1	1,3	1,3	1,1	1,2	1,1	1,2	1,4	1,3
Terna s.a.							0,2	0,1	1,2	1,5
Atti-Kat s.a.	1,8	1,6	2,5	1,4	2,0	2,7	4,5	3,3	2,2	1,6
Michaniki s.a.	24,7	9,5	6,2	5,4	4,1	2,0	1,8	1,6	1,1	0,9
Mochlos s.a.	0,9	1,8	1,9	2,2	1,7	1,6	1,3	1,2	1,3	1,6
Pantechniki				6,5	2,3	1,2	0,7		1,4	1,5
Ionios s.a.	1,8	3,1	3,2	2,6	2,3	3,1	1,6	1,5	1,5	2,1
Aegek constr.	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,4	0,4	0,8	1,1	2,2
E.T.E.TH. s.a.	1,0	0,9	1,3	1,3	1,0	1,3	1,5	2,1	1,9	1,4
Filippos s.a.	2,2	1,7	1,5	1,4	1,6	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2
Mesohoritis bros	3,9	7,3	3,8	3,2	2,1	1,0	0,9	1,1	1,1	0,3
Samaras-Trik.		1,6	1,8	1,6	1,1	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1
Cybarco ate	7,3	4,5	5,3	2,0	1,4	2,2	1,5	1,8	1,5	2,2
Helliniki techn.	4,6	2,2	1,3	2,4	2,4	2,8	2,2	2,7	2,7	2,1
Xanthakis s.a.	4,1	7,5	3,8	1,6	1,9	3,3	1,9	3,5	3,2	4,0
Proodeftiki s.a.	1,6	3,5	4,6	3,0	2,9	1,2	1,0	1,1	1,1	1,2
Tomes s.a.	1,5	4,8	1,1	1,1	1,0	1,3	1,5	1,7	1,7	1,6
Σύνολο	4,7	2,9	2,4	1,8	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,4
Δανειακή πίεση										
Aktor s.a.	0,5	0,6	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,5	0,5	0,6
JP-Avax s.a.	0,2	0,1	0,2	0,3	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6
Terna s.a.								0,6	0,7	0,7
Atti-Kat s.a.	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7
Michaniki s.a.	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5
Mochlos s.a.	0,4	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6
Pantechniki							0,1	0,1	0,5	0,5
Ionios s.a.	0,3	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3	0,5	0,5	0,5	0,4
Aegek constr.	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8	0,9	1,0	1,0	0,9	0,7
E.T.E.TH. s.a.	0,4	0,5	0,4	0,4	0,6	0,4	0,3	0,2	0,3	0,3
Filippos s.a.	0,3	0,4	0,5	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5
Mesohoritis bros	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,7
Samaras-Trik.		0,5	0,4	0,5	0,7	0,8	0,9	0,8	0,8	0,7
Cybarco ate	0,3	0,3	0,3	0,3	0,5	0,6	0,8	0,7	0,7	0,4
Helliniki techn.	0,2	0,4	0,7	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,4
Xanthakis s.a.	0,2	0,1	0,2	0,4	0,5	0,2	0,4	0,2	0,2	0,2
Proodeftiki s.a.	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,5	0,5	0,6	0,6
Tomes s.a.	0,3	0,1	0,2	0,5	0,5	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3
Σύνολο	0,1	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.18 (συνέχεια)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Δανειακή επιβάρυνση</i>										
Aktor s.a.	0,9	1,3	0,7	0,2	0,2	0,1	0,9	1,2	1,1	1,6
JP-Avax s.a.	0,3	0,2	0,2	0,5	0,9	0,7	0,8	1,0	0,9	1,3
Terna s.a.							1,3	2,4	1,9	2,9
Atti-Kat s.a.	0,4	0,7	0,7	0,8	1,2	1,2	1,5	1,8	2,0	2,3
Michaniki s.a.		0,1	0,1	0,1	0,1	0,4	0,5	0,5	0,7	1,2
Mochlos s.a.	0,7	0,4	0,4	0,5	0,9	1,1	1,4	1,3	1,5	1,3
Pantechniki						0,1	0,1	0,0	1,1	1,0
Ionios s.a.	0,5	0,3	0,3	0,4	0,6	0,4	0,9	0,9	1,1	0,8
Aegek constr.	1,8	2,8	2,6	4,5	4,8	9,3	31,3	-22,4	7,4	2,2
E.T.E.TH. s.a.	0,7	0,9	0,7	0,6	1,3	0,6	0,5	0,3	0,4	0,4
Filippos s.a.	0,4	0,8	0,8	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	1,0	1,0
Mesohoritis bros	0,3	0,1	0,2	0,2	0,4	0,6	0,7	0,9	1,1	2,5
Samaras-Trik.		0,9	0,8	1,0	2,4	3,9	6,4	4,6	3,6	2,3
Cybarco ate	0,4	0,5	0,3	0,4	0,9	1,5	3,1	2,1	2,2	0,6
Helliniki techn.	0,2	0,6	2,1	0,5	0,5	0,4	0,6	0,4	0,4	0,7
Xanthakis s.a.	0,3	0,1	0,2	0,8	0,9	0,3	0,7	0,3	0,3	0,2
Proodeftiki s.a.	0,7	0,3	0,2	0,3	0,3	0,5	0,9	1,0	1,4	1,2
Tomes s.a.	0,4	0,1	0,3	0,9	1,0	0,6	0,5	0,3	0,3	0,4
Σύνολο	0,2	0,2	0,3	0,4	0,6	0,7	0,9	1,1	1,1	1,5
<i>Περιθώριο καθαρού κέρδους</i>										
Aktor s.a.	10,5	6,4	13,2	-4,2	14,3	-55,9	18,0	10,0	8,3	7,8
JP-Avax s.a.	23,1	20,3	27,6	19,2	17,4	17,0	14,7	6,4	2,4	0,9
Terna s.a.									2,2	7,8
Atti-Kat s.a.	78,4	35,8	23,6	7,9	3,9	-6,7	1,1	5,6	3,9	-1,2
Michaniki s.a.	30,8	11,5	15,9	11,3	14,5	24,4	31,5	22,8	25,6	8,5
Mochlos s.a.	84,7	5,4	5,0	1,4	1,4	3,9	-6,5	0,7	2,3	5,5
Pantechniki									-21,8	0,2
Ionios s.a.	16,9	41,8	40,9	8,3	11,3	15,0	19,2	10,9	11,9	13,2
Aegek constr.	7,8	14,8	9,6	3,1	4,2	-14,7	-49,0	-50,5	-52,5	-63,9
E.T.E.TH. s.a.	25,6	25,1	55,5	49,2	42,6	57,9	57,4	24,1	34,5	18,0
Filippos s.a.	4,8	5,2	8,6	6,4	7,5	10,1	10,4	6,9	6,4	5,7
Mesohoritis bros	4,9	3,3	4,6	4,6	1,4	2,9	2,8	2,5	3,6	-58,4
Samaras-Trik.	0,0	4,1	8,2	10,6	4,9	3,5	2,2	2,5	3,5	4,5
Cybarco ate	-4,8	-142,6	-41,3	-121,4	-11,5	-15,1	-10,8	-36,2	-53,1	-8,9
Helliniki techn.	3,3	4,8	17,5	10,7	14,3	18,0	9,7	8,2	6,5	5,3
Xanthakis s.a.	34,0	44,3	62,4	0,7	31,8	9,9	38,3	18,1	35,8	39,6
Proodeftiki s.a.	16,4	10,1	9,2	5,8	3,5	20,3	-7,1	-12,8	2,5	-151,0
Tomes s.a.	10,7	17,6	17,7	0,7	2,3	9,1	5,2	7,1	24,5	15,4
Σύνολο	22,2	13,8	18,2	8,5	9,3	9,3	6,1	6,2	6,1	2,0

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.19
Χρηματοοικονομικοί δείκτες κυριότερων επιχειρήσεων
του κλάδου των κατασκευών '4291', 1999-2008

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος '4291'	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού (%)									
Elter s.a.	12,7	9,8	5,8	5,7	5,0	6,2	3,7	5,0	11,4	2,3
Tholos s.a.	4,2	-11,0	0,9	-1,0	-2,0	-12,4	-5,9	26,7	-1,3	8,7
Diekat-Hellenic Constr. s.a.	28,4	36,8	7,5	-0,4	17,2	26,8	8,0	-0,7	-10,7	0,0
Ergo a.t.e.	33,1	33,4	38,4	17,7	26,0	17,4	6,2	5,3	8,8	15,1
Constantinidis Constr. co. sa	1,8	3,4	0,1	-4,9	-0,6	3,0	-1,5	-2,5	-1,4	0,2
Papailiopoulos s.a.					3,3	12,1	12,9	14,7	12,9	3,8
Erg.Hl. s.a.	6,9	12,2	9,2	26,0	4,9	7,9	3,1	2,3	-8,1	2,7
Toxo s.a.	5,1	13,8	24,3	2,5	4,7	2,7	1,4	4,3	5,0	8,3
Archimidis Techniki s.a.							60,6	21,0	5,8	6,7
Ergo s.a.	-90,7	24,5	27,2	-1,2	0,3	3,2	4,8	4,2	1,5	0,6
Anadelta s.a.										6,0
Grigoriadis Bros Triaxoniki						6,9	19,7	8,6	12,3	11,4
Vafeiadis s.a.	6,6	4,2	3,9	0,6	2,6	5,0	1,7	10,8	12,4	9,0
Axon s.a.	33,1	22,5	11,7	3,1	-1,8	-40,5	-2,0	4,0	6,3	13,0
Spanopoulos s.a.	-12,2	13,7	37,4	-22,2	-3,2	0,6	2,0	2,8	4,8	1,9
Ergoliptiki Galanidi s.a.	18,6	16,4	10,1	4,3	27,1	21,5	16,3	5,0	4,7	3,4
Horizon s.a.	2,1	0,6	3,9	-9,8	-8,9	9,0	17,9	2,0	1,9	0,9
Cpl Hellas					-26,6	3,8	-13,4	-18,3	-30,9	-165,6
Envicon s.a.				7,5	18,7	22,3	11,0	1,6	-3,1	-7,9
Koumboulis s.a.						37,4	30,9	19,4	5,2	5,2
Gionis Bros s.a.	-4,3	-5,7	-6,9	-0,8	-3,4	29,7	13,0	5,7	-21,4	16,7
Corinth Canal co. s.a.	6,0	2,7	-7,2	-5,9	-0,3	-2,8	1,6	0,1	0,5	0,1
Techner s.a.					2,9	-21,9	24,4	3,7	-18,0	6,0
Σύνολο	10,5	9,7	8,2	2,3	6,9	7,8	4,6	5,1	2,7	3,8
	Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (%)									
Elter s.a.	19,0	19,6	10,8	10,5	9,9	12,3	9,5	13,1	24,8	5,8
Tholos s.a.	9,9	-30,2	2,5	-1,7	-4,2	-243,5	-122,3	85,6	-6,5	35,3
Diekat-Hellenic Constr. s.a.	29,8	39,7	12,4	-0,5	29,8	102,2	43,5	-4,6	-116,8	
Ergo a.t.e.	44,5	40,7	44,9	22,7	33,0	21,6	9,2	7,6	13,5	22,0
Constantinidis Constr. co.	1,8	4,3	0,1	-6,2	-0,8	3,5	-1,6	-2,8	-1,8	0,2
Papailiopoulos s.a.					10,2	17,9	25,6	29,1	25,0	22,6
Erg.Hl. s.a.	10,0	19,0	15,6	35,4	8,5	11,3	4,1	2,6	-9,3	3,2
Toxo s.a.	8,4	22,6	42,0	4,8	8,0	4,7	2,9	8,8	11,3	17,6
Archimidis Techniki s.a.							84,5	40,2	9,9	10,9
Ergo s.a.		43,7	42,0	-2,3	0,6	6,0	9,7	10,2	4,6	2,0
Anadelta s.a.										63,8
Grigoriadis Bros Triaxoniki						17,5	38,8	15,9	31,2	26,2
Vafeiadis s.a.	10,8	5,6	4,7	1,0	3,7	8,1	3,3	21,2	24,4	13,9
Axon s.a.	38,4	23,2	16,0	3,2	-3,1	-49,3	-2,6	4,7	7,4	14,7
Spanopoulos s.a.	-20,2	25,8	47,5	-141,7	-24,9	5,0	14,2	5,7	8,6	2,9
Ergoliptiki Galanidi s.a.	34,1	21,7	13,0	5,7	35,1	28,1	20,1	6,4	5,5	3,6
Horizon s.a.	9,2	1,8	13,0	-44,3	-80,9	45,3	36,9	3,7	4,0	1,8
Cpl Hellas s.a.					-61,3	16,3	-360,0	281,6	-308,8	-567,4
Envicon s.a.				20,5	71,4	41,3	23,9	3,8	-7,3	-20,1
Koumboulis s.a.						802,4	588,0	76,7	13,2	30,1
Gionis Bros s.a.	-4,3	-5,7	-6,9	-0,8	-3,5	67,6	22,6	7,6	-23,4	23,1
Corinth Canal co. s.a.	6,5	2,9	-7,4	-6,0	-0,3	-2,9	1,6	0,2	0,5	0,1
Techner s.a.					7,9	-63,5	41,3	9,5	-57,9	16,3
Σύνολο	15,3	14,4	12,0	3,4	11,4	13,8	9,1	9,8	5,2	7,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.19 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος '4291'	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Ρευστότητα									
Elter s.a.	2,1	1,5	1,9	1,2	1,2	1,2	1,5	1,3	1,3	1,2
Tholos s.a.	1,3	1,3	1,3	1,2	1,5	1,0	1,0	1,4	1,2	1,3
Diekat-Hellenic Constr. sa	11,2	7,6	1,8	3,2	1,6	1,1	1,2	1,1	0,9	
Ergo a.t.e.	3,1	4,5	5,8	3,4	3,7	4,3	3,2	3,7	2,7	2,7
Constantinidis Constr. co.	134,1	2,5	3,2	1,6	1,7	2,6	4,6	4,1	2,6	3,1
Papailiopoulos s.a.					1,2	2,1	1,4	1,9	2,3	1,7
Erg.Hl. s.a.	2,0	1,8	1,8	2,3	1,4	1,8	2,0	5,8	5,4	3,8
Toxo s.a.	1,4	1,4	1,3	1,4	1,6	1,4	1,3	1,5	1,4	1,5
Archimidis Techniki s.a.							3,1	1,8	1,8	1,8
Ergo s.a.	0,1	1,8	2,1	1,5	1,4	0,8	0,9	0,8	0,9	0,8
Anadelta s.a.										1,1
Grigoriadis Bros Triaxoniki						1,2	0,9	1,1	1,1	1,3
Vafeiadis s.a.	1,3	2,9	4,0	1,3	1,7	1,6	1,3	1,3	1,4	1,3
Axon s.a.	6,8	23,2	2,7	14,4	1,1	2,9	2,6	5,2	4,9	6,9
Spanopoulos s.a.	0,8	0,7	1,2	0,6	0,5	0,5	0,5	1,2	1,4	1,5
Ergoliptiki Galanidi s.a.	1,9	3,5	3,6	2,6	3,1	2,9	3,9	3,3	5,0	12,3
Horizon s.a.	1,0	1,1	1,2	0,9	0,9	0,9	1,2	2,0	1,6	1,9
Cpl Hellas s.a.					1,6	1,6	1,0	0,9	1,1	1,4
Envicon s.a.				1,3	1,2	1,9	1,7	1,5	1,6	1,5
Koumboulis s.a.						0,8	0,6	0,7	0,6	0,4
Gionis Bros s.a.	278,0	263,0			37,0	1,7	2,2	3,1	9,0	2,8
Corinth Canal co. s.a.	6,6	9,8	13,0	18,8	11,6	15,6	16,7	20,7	21,5	17,8
Techner s.a.					1,4	1,1	1,9	1,4	1,3	1,4
Σύνολο	2,1	2,0	2,1	1,6	1,6	1,5	1,6	1,6	1,5	1,6
	Δανειακή πίεση									
Elter s.a.	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6
Tholos s.a.	0,6	0,6	0,6	0,4	0,5	0,9	1,0	0,7	0,8	0,8
Diekat-Hellenic Constr. sa		0,1	0,4	0,2	0,4	0,7	0,8	0,8	0,9	
Ergo a.t.e.	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Constantinidis Constr. co.		0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Papailiopoulos s.a.					0,7	0,3	0,5	0,5	0,5	0,8
Erg.Hl. s.a.	0,3	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,1	0,1	0,2
Toxo s.a.	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5
Archimidis Techniki s.a.							0,3	0,5	0,4	0,4
Ergo s.a.	0,9	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7
Anadelta s.a.										0,9
Grigoriadis Bros Triax.						0,6	0,5	0,5	0,6	0,6
Vafeiadis s.a.	0,4	0,2	0,2	0,4	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5	0,3
Axon s.a.	0,1		0,3	0,0	0,4	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1
Spanopoulos s.a.	0,4	0,5	0,2	0,8	0,9	0,9	0,9	0,5	0,4	0,4
Ergoliptiki Galanidi s.a.	0,5	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Horizon s.a.	0,8	0,6	0,7	0,8	0,9	0,8	0,5	0,5	0,5	0,5
Cpl Hellas s.a.					0,6	0,8	1,0	1,1	0,9	0,7
Envicon s.a.				0,6	0,7	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
Koumboulis s.a.						1,0	0,9	0,7	0,6	0,8
Gionis Bros s.a.						0,6	0,4	0,3	0,1	0,3
Corinth Canal co. s.a.	0,1	0,1						0,1	0,1	0,1
Techner s.a.					0,6	0,7	0,4	0,6	0,7	0,6
Σύνολο	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.19 (συνέχεια)

Όνομα επιχείρησης/ κλάδος '4291'	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Δανειακή επιβάρυνση									
Elter s.a.	0,5	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0	1,6	1,6	1,2	1,5
Tholos s.a.	1,4	1,7	1,7	0,8	1,1	18,6	19,6	2,2	3,9	3,1
Diekat-Hellenic Constr. s.a.		0,1	0,7	0,2	0,7	2,8	4,4	5,3	9,9	
Ergo a.t.e.	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,5	0,4	0,5	0,5
Constantinidis Constr. co.		0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,3
Papailiopoulos s.a.					2,1	0,5	1,0	1,0	0,9	4,9
Erg.Hl. s.a.	0,4	0,6	0,7	0,4	0,7	0,4	0,3	0,1	0,1	0,2
Toxo s.a.	0,6	0,6	0,7	0,9	0,7	0,7	1,0	1,0	1,3	1,1
Archimidis Techniki s.a.							0,4	0,9	0,7	0,6
Ergo s.a.	15,4	0,8	0,5	0,9	0,8	0,9	1,0	1,4	2,0	2,3
Anadelta s.a.										9,6
Grigoriadis Bros Triaxoniki						1,5	1,0	0,9	1,5	1,3
Vafeiadis s.a.	0,6	0,3	0,2	0,7	0,4	0,6	1,0	1,0	1,0	0,5
Axon s.a.	0,2	0,0	0,4	0,0	0,8	0,2	0,3	0,2	0,2	0,1
Spanopoulos s.a.	0,7	0,9	0,3	5,4	6,7	6,9	6,1	1,1	0,8	0,6
Ergoliptiki Galanidi s.a.	0,8	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,2	0,1
Horizon s.a.	3,3	1,7	2,3	3,5	8,1	4,0	1,1	0,9	1,2	0,9
Cpl Hellas s.a.					1,3	3,3	25,8	-16,4	9,0	2,4
Envicon s.a.				1,7	2,8	0,9	1,2	1,4	1,4	1,6
Koumboulis s.a.						20,5	18,0	3,0	1,5	4,8
Gionis Bros s.a.						1,3	0,7	0,3	0,1	0,4
Corinth Canal co. s.a.	0,1	0,1						0,1	0,1	0,1
Techner s.a.					1,7	1,9	0,7	1,6	2,2	1,7
Σύνολο	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,8	1,0	0,9	0,9	0,9
	Περιθώριο καθαρού κέρδους (%)									
Elter s.a.	27,6	19,5	7,9	8,5	7,1	8,5	12,3	8,6	17,6	2,9
Tholos s.a.	38,5		56,6	-7,6	-25,9	-59,2	-53,0	21,5	-1,3	10,1
Diekat-Hellenic Constr. s.a.	21,9	26,2	12,1	-0,2	6,9	11,6	10,0	-1,2	-12,5	
Ergo a.t.e.	30,4	50,5	59,5	22,7	28,8	23,9	8,3	8,4	15,5	14,8
Constantinidis Constr. co.	75,3	6,0	0,1	-12,0	-0,9	4,9	-2,9	-5,6	-3,5	0,3
Papailiopoulos s.a.					4,5	5,6	5,3	11,2	11,4	8,4
Erg.Hl. s.a.	9,1	8,0	8,2	24,8	5,5	7,2	5,1	5,2	-20,5	8,5
Toxo s.a.	8,7	11,7	20,6	4,4	4,4	3,4	2,2	7,2	6,7	8,6
Archimidis Techniki s.a.							33,8	22,3	4,7	6,5
Ergo s.a.	-474,5	89,1	18,5	-5,0	0,8	5,0	7,7	7,7	3,7	1,5
Anadelta s.a.										4,8
Grigoriadis Bros Triaxoniki						3,1	6,6	8,2	9,1	8,4
Vafeiadis s.a.	10,4	6,9	5,8	1,2	3,0	5,0	3,0	6,2	8,7	7,7
Axon s.a.	38,6	20,3	14,7	5,1	-2,3	-48,4	-3,2	7,8	8,0	18,1
Spanopoulos s.a.	-35,0	19,8	26,1	-19,5	-4,2	1,8	3,1	2,6	5,1	3,0
Ergoliptiki Galanidi s.a.	9,9	6,9	6,4	4,5	35,7	62,5	24,5	16,0	9,8	5,6
Horizon s.a.	3,2	0,7	6,1	-149,1		16,4	15,9	3,6	3,0	1,8
Cpl Hellas s.a.					-27,7	2,7	-16,8	-14,4	-18,8	-135
Envicon s.a.				2,7	8,0	7,9	6,6	2,5	-7,5	-15,3
Koumboulis s.a.						30,2	43,5	27,1	11,5	12,0
Gionis Bros s.a.						13,5	11,7	5,3	-28,2	35,6
Corinth Canal co. s.a.	22,4	9,5	-26,7	-128,5	-8,4	-93,1	49,1	9,0	27,2	5,5
Techner s.a.					1,2	-10,5	11,4	3,6	-20,0	9,4
Σύνολο	18,0	14,4	11,4	3,8	8,8	9,0	8,2	8,0	4,2	5,8

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ

16.4. Συμπεράσματα

Φαίνεται να υπάρχει ανταγωνισμός στους επιμέρους κλάδους των κατασκευών, όπως προέκυψε από την επεξεργασία των στοιχείων των ισολογισμών των επιχειρήσεων με δευτερογενή πηγή την ICAP, την περίοδο 1999-2008. Οι υποκλάδοι που μελετήθηκαν δεν παρουσιάζουν φαινόμενα έντονης συγκέντρωσης. Οι αγορές είναι ανταγωνιστικές κυρίως για τον υποκλάδο '4120-Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη'. Αξιόλογες τάσεις συγκέντρωσης παρουσιάζουν οι υποκλάδοι '4211-Κατασκευή δρόμων και αυτοκινητόδρομων' και '4291-Κατασκευή υδραυλικών και λιμενικών έργων', τα τελευταία χρόνια της εξεταζόμενης περιόδου, κάτι που πολύ πιθανόν να οφείλεται στην περιορισμένη κερδοφορία. Γενικότερα, με βάση την ανάλυση των στοιχείων, η πορεία των κατασκευών ήταν ικανοποιητική. Η γενική εικόνα του κύκλου των εργασιών (πωλήσεων) των κατασκευαστικών επιχειρήσεων ακολουθεί μια ανοδική πορεία καθ' όλη τη δεκαετία. Υπήρξε αξιόλογη άνοδος των πωλήσεων και για τους τρεις υποκλάδους που μελετούνται.

Ακόμα, σε ορισμένες περιπτώσεις λειτουργούν συνθήκες 'αθέμιτου' ανταγωνισμού, στον τομέα των ανθρωπίνων πόρων του κλάδου των κατασκευών, σε όρους ευελιξίας της εργασίας και κινητικότητας του εργατικού δυναμικού. Είναι ένας κλάδος εντάσεως εργασίας με χαμηλά ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό και αυξανόμενες ανάγκες βελτίωσης των δεξιοτήτων του για την αποτελεσματικότερη προσαρμογή του στις τεχνολογικές εξελίξεις των σύγχρονων οικονομιών.

Επηρεασμένος από την παγκόσμια οικονομική κρίση, ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές εμφανίζεται μειωμένος καθώς και όλη η οικοδομική δραστηριότητα. Η συμμετοχή του κλάδου στη δημιουργία του ΑΕΠ καταγράφει τη χαμηλότερη συμβολή της. Οι συνολικές ακαθάριστες επενδύσεις μειώνονται. Αναμένεται η εικόνα αυτή να διατηρηθεί για τουλάχιστον μια διετία, όσο θα χρειαστεί για να απορροφηθεί το απόθεμα των 200.000 κατοικιών. Το 2009 χάθηκαν 40.000 θέσεις εργασίας και η απασχόληση στον κλάδο θα πληγεί περαιτέρω.

Είναι σαφές πως ο κλάδος των κατασκευών αποτελεί το 'μοχλό' της οικονομίας, η εξέλιξή του επηρεάζεται όμως και από άλλους κλάδους της ελληνικής και παγκόσμιας δραστηριότητας, όπως ο κλάδος της βιομηχανίας, της διανομής των κατασκευαστικών προϊόντων, των χρηματοδοτήσεων και από τις προσδοκίες των επιχειρηματιών. Η έλλειψη επενδύσεων στη βιομηχανία συνεπάγεται περιορισμό της ζήτησης σε βιομηχανικά κτίρια και περιορισμένα περιθώρια αύξησης των δημοσίων έργων. Εκείνο που χρήζει ιδιαίτερης μελέτης είναι τα εμπόδια στη λειτουργία του ανταγωνισμού που πιθανόν να αντιμετωπίζει ο κλάδος της κατασκευής και της διανομής βιομηχανικών προϊόντων που χρησιμοποιούνται στις κατασκευές (π.χ. τούβλα, μπετόν, μέταλλα) και που δεν αναλύεται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο με τα διαθέσιμα στοιχεία. Στις αγορές των κατασκευαστικών προϊόντων διαπιστώθηκε σε άλλες χώρες, όπως για

παράδειγμα στη Γαλλία (*Actualités*, 2003), η εφαρμογή αντι-ανταγωνιστικών πρακτικών, δηλαδή πρακτικών που δεν αφήνουν τον ανταγωνισμό να λειτουργήσει. Δύσκολα προσδιορίζεται η αντίστοιχη αγορά σε αυτόν τον κλάδο. Πρέπει να οριοθετηθεί ανάλογα με τη φύση κάθε προϊόντος η αγορά και σε ποιο σημείο δεν μπορεί ο ανταγωνισμός να λειτουργήσει. Για τον προσδιορισμό της κατάλληλης αγοράς, πρέπει να ληφθεί υπόψη η ζήτηση και η χρήση, δηλαδή να διερευνηθεί το κατά πόσο τα προϊόντα είναι υποκατάστατα. Ένα άλλο χαρακτηριστικό του ανταγωνισμού στα κατασκευαστικά προϊόντα σχετίζεται με τη γεωγραφική διάσταση, δηλαδή το μεταφορικό κόστος, το οποίο επηρεάζει την ανταγωνιστικότητα στην τιμή των προϊόντων.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αθανασούλη Κ. και Τσώλας Ι. (2003), «Χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας των διπλωματούχων μηχανικών και τάσεις στις άλλες χώρες», *Κείμενο Εργασίας*, αρ. 8, Παρατηρητήριο Απασχόλησης Ερευνητική Πληροφορική Α.Ε.
- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ) (2001), *Η απορρόφηση των μηχανικών του ΕΜΠ στην αγορά εργασίας*, Γραφείο εξυπηρέτησης φοιτητών και νέων αποφοίτων, Εργαστήριο Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας (ΕΒΕΟ)-Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας (ΕΙΕ), Έκδοση ΕΜΠ.
- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ) (2007), *Το ΕΜΠ και η αγορά εργασίας*, Εκδόση ΕΜΠ, Αθήνα.
- Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Εργασιακών Σχέσεων-European Industrial Relation Observatory (EIRO) – EIROOnline.
- ICAP (2007), *Αναλύσεις καταστημάτων λιανικής πώλησης ηλεκτρικών & ηλεκτρονικών οικιακών συσκευών*, Κλαδική Μελέτη.
- ΙΟΒΕ (2006), *Ο εγχώριος κατασκευαστικός κλάδος*, Κλαδική μελέτη 212, Συντονιστής: Θ. Παλάσκας.
- ΚΕΠΕ (1986), *Κατασκευές*, Εκθέσεις για το Πρόγραμμα 1983-1987, Θέματα Προγραμματισμού Ε8.
- ΚΕΠΕ (1990), *Κατασκευές*, Εκθέσεις για το Πρόγραμμα 1988-1992.
- Πανελλήνιος Σύνδεσμος Ανωνύμων, Περιορισμένης Ευθύνης & Προσωπικών Τεχνικών Εταιρειών (ΣΑΤΕ) (2009α), «Ο ελληνικός κατασκευαστικός κλάδος», *Εξαμηνιαία Έκθεση Εξελίξεων*, αρ. τεύχους 1-Ιούλιος.
- Πανελλήνιος Σύνδεσμος Ανωνύμων, Περιορισμένης Ευθύνης & Προσωπικών Τεχνικών Εταιρειών (ΣΑΤΕ) (2009β), «Ο ελληνικός κατασκευαστικός κλάδος», *Εξαμηνιαία Έκθεση Εξελίξεων*, αρ. τεύχους 2-Ιούλιος.
- Τράπεζα Πειραιώς (2009), *Κατασκευαστικός τομέας*, Κλαδική μελέτη 9, Μονάδα Οικονομικής Ανάλυσης και Αγορών.

Τράπεζα της Ελλάδος (2009), «Αγορές ακινήτων: εξελίξεις και προοπτικές»,
Ομιλίες Ημερίδας, 29 Απριλίου.

ΥΠΕΧΩΔΕ, Νομοθεσία, στατιστικά στοιχεία.

Ξένη

Actualités (2003), «Concurrence et produits de construction. La rencontre du droit; de l'économie et de la technique», no 169, Novembre.

Aghion P. and Cohen E. (2004), *Education et croissance*, Rapport du Conseil d'Analyse Economique, Paris, La Documentation française.

European Builders Confederation (2010), «Stratégie 2020 : l'UE doit mettre l'accent sur le SBAE et abaisser la charge administrative, disent les PME du Bâtiment en Europe» *Δελτίο Τύπου*, Ιανουάριος.

European Industrial Relation Observatory-Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Εργασιακών Σχέσεων- (EIROOnline).

Grignon F. (2007), *Rapport d'information fait au nom de la commission des Affaires économiques sur le secteur du Bâtiment et des Travaux Publics français face à l'élargissement de l'Union européenne*, SENAT no 28, Session ordinaire de 2006-2007.

Krueger A. and Lindahl M. (2001), «Education for growth: why and for whom?», *Journal of Economic Literature*, 2.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17

ΟΔΙΚΕΣ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Θεόδωρος Τσέκερης, Κλήμης Βογιατζόγλου *

Σύνοψη

Μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2010, το πλαίσιο λειτουργίας των οδικών εμπορευματικών μεταφορών, όπως ίσχυε, δημιούργησε μια κατάσταση «κλειστού» επαγγέλματος, με σημαντικές στρεβλώσεις και αρνητικές εξωτερικές οικονομίες. Οι επιπτώσεις αντανακλώνται στις αυξημένες τιμές, τη σχετικά χαμηλή ποιότητα εξυπηρέτησης, τη μεγάλη ηλικία των φορτηγών οχημάτων του στόλου και τον κατακερματισμό του κλάδου σε πολλές επιχειρήσεις με πολύ μικρά μερίδια αγοράς. Ενώ στις εταιρείες οδικών εμπορευματικών μεταφορών η συγκέντρωση εμφανίζει ανοδική τάση, σε αυτές των υπηρεσιών εφοδιαστικής υπέρ τρίτων (3PL) φθίνει σημαντικά μεταξύ 1999-2008. Για την ενίσχυση των συνθηκών ανταγωνισμού και της παρατηρούμενης δυναμικής, ως προς τους δείκτες αποδοτικότητας, των επιχειρήσεων 3PL κρίνεται αναγκαία η οριοθέτηση και θεσμοθέτηση των δραστηριοτήτων τους. Με τον τρόπο αυτό, θα δημιουργηθούν κίνητρα για την αύξηση του μεγέθους τους και θα ενισχυθούν οι οικονομίες κλίμακας και φάσματος που υπάρχουν στη συγκεκριμένη αγορά.

Επιτακτική καθίσταται η άμεση υλοποίηση και ο έλεγχος εφαρμογής της διαδικασίας απελευθέρωσης, σε σχέση με την αδειοδότηση και τιμολόγηση, της αγοράς των εμπορευματικών μεταφορών με Δημόσιας Χρήσης Φορτηγά Αυτοκίνητα (ΔΧΦΑ), ώστε να εξαλειφθούν οι υφιστάμενες στρεβλώσεις. Ωστόσο, η απελευθέρωση αυτή κρίνεται ότι δεν μπορεί να είναι πλήρης, αλλά ελεγχόμενη με αυστηρά – ποιοτικά και ποσοτικά – κριτήρια (εισόδου και) λειτουργίας της αγοράς, ιδιαίτερα εξαιτίας των σημαντικών εξωτερικών αρνητικών οικονομιών που διέπουν τις οδικές μεταφορές (μόλυνση του περιβάλλοντος, θόρυβος, συμφόρηση, ατυχήματα, ζημιά στο οδόστρωμα, κ.ά.). Το κράτος οφείλει να επενδύσει για τις απαραίτητες υποδομές που θα επιτρέψουν την ανακατανομή των εμπορευματικών ροών προς λιγότερο ρυπογόνα και ενεργοβόρα μέσα μεταφοράς. Έτσι, θα συμβάλει στην ανάπτυξη του ανταγωνισμού μεταξύ εταιρειών που μπορούν να προσφέρουν λύσεις συνδυασμένων μεταφορών.

* Οι συγγραφείς εκφράζουν τις ευχαριστίες τους στον συνάδελφο Σωτήρη Παπαϊωάννου για την εποικοδομητική κριτική του σε προηγούμενες εκδοχές του παρόντος κεφαλαίου.

Η θέσπιση προδιαγραφών για την ηλικία, την εφαρμογή προηγμένων τεχνολογιών, τις εκπομπές ρύπων και την κατανάλωση ενέργειας, σε σχέση με τη χρήση εναλλακτικών, μη-ορυκτών ή υβριδικών καυσίμων, στους στόλους των υπό σύσταση (σύμφωνα με τον νέο νόμο) εταιρειών οδικών εμπορευματικών μεταφορών αναμένεται να βοηθήσει στην εσωτερική των αρνητικών οικονομικών. Σύμφωνα και με την αντίστοιχη εμπειρία σε άλλες χώρες της ΕΕ, εκτιμάται ότι, με την τήρηση των αυστηρών αυτών προδιαγραφών, η απελευθέρωση στην αδειοδότηση θα ενισχύσει τη συγκέντρωση της αγοράς υπέρ των μεγάλων εταιρειών, οι οποίες μπορούν να προσφέρουν ποιοτικές, οικονομικότερες και ολοκληρωμένες υπηρεσίες εφοδιαστικής. Οι υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνουν δραστηριότητες αποθήκευσης, ψύξης-απόψυξης, συσκευασίας-ανασυσκευασίας, κ.ά.

Επιπροσθέτως, η επιβολή μιας διορθωτικής οικονομικής επιβάρυνσης των οδικών εμπορευματικών μεταφορέων, ανάλογα με το επίπεδο του εξωτερικού κόστους που προκαλούν, θα επέτρεπε μια δικαιότερη τιμολόγηση. Τα έσοδα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την οικονομική υποστήριξη (ενδοκλαδική επιδότηση) της ανανέωσης του στόλου των εταιρειών και την ανάπτυξη αναγκαίων μεταφορικών υποδομών για την επέκταση των δραστηριοτήτων συνδυασμένων μεταφορών στη χώρα.

17.1. Θεσμικό πλαίσιο και οικονομική σημασία του κλάδου οδικών εμπορευματικών μεταφορών

Το θεσμικό πλαίσιο του κλάδου των οδικών εμπορευματικών μεταφορών στην Ελλάδα είναι γενικά εναρμονισμένο με τις ευρωπαϊκές οδηγίες και τους κανονισμούς που καθορίζουν τη λειτουργία του κλάδου στην ΕΕ. Αν και η Ελλάδα είχε προχωρήσει σε μια σειρά από τροποποιήσεις και (απο)ρυθμίσεις του κλάδου, προκειμένου να εναρμονιστεί πλήρως στα ευρωπαϊκά δεδομένα (π.χ., καθιέρωση ενιαίων διαδικασιών για τον έλεγχο των οδικών μεταφορών επικίνδυνων εμπορευμάτων¹), συνέχιζε μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2010 να εμφανίζει ορισμένες σημαντικές ιδιαιτερότητες και περιορισμούς (βλ. και IOBE, 2006). Οι περιορισμοί αυτοί ήταν γεωγραφικοί και σχετίζονταν, κυρίως, με την έκδοση νέων αδειών κυκλοφορίας Δημόσιας Χρήσης Φορτηγών Αυτοκινήτων (ΔΧΦΑ)² και τον προσδιορισμό των κομίστρων. Ο νέος νόμος για τις οδικές εμπορευματικές μεταφορές σταδιακά (μετά από μια μεταβατική περίοδο 3 ετών) απελευθερώνει πλήρως την έκδοση νέων αδειών ΔΧΦΑ.

Γενικά, οι υπηρεσίες και, αντίστοιχα, οι άδειες λειτουργίας στις οδικές εμπορευματικές μεταφορές διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες: α)

¹ Με απόφαση του υπουργού Μεταφορών 64834/5491/2000 (Β' 1350) η οποία τροποποιήθηκε από την ΚΥΑ 52526/6904 (ΦΕΚ Β' 1900/14.9.2007).

² Ο αριθμός των ΔΧΦΑ παραμένει σταθερός στα 36.495 οχήματα επί πολλά έτη (άνω των 35), ενώ εκείνος των Ιδιωτικής Χρήσης Φορτηγών Αυτοκινήτων (ΙΧΦΑ) (άνω των 200.000) αυξάνει με υψηλούς ρυθμούς (βλ. Τσέκερης και Τσούμα, 2010), ως αποτέλεσμα και των περιορισμών που υπήρχαν στην αγορά των ΔΧΦΑ.

Εξυπηρέτησης από τρίτους μέσω των ΔΧΦΑ³, και β) Ιδίας εξυπηρέτησης μέσω των Ιδιωτικής Χρήσης Φορτηγών Αυτοκινήτων (ΙΧΦΑ). Με βάση το παλαιό καθεστώς, η κατηγορία των υπηρεσιών μέσω ΔΧΦΑ ταξινομούνταν περαιτέρω σε τρεις υποκατηγορίες αδειών: νομαρχιακές, εθνικές και διεθνείς άδειες κυκλοφορίας. Η κατηγοριοποίηση αυτή επικεντρώνονταν σε γεωγραφικά⁴ και διοικητικά κριτήρια για την παροχή υπηρεσιών οδικών εμπορευματικών μεταφορών, ανάλογα με την άδεια και κατηγορία του φορτηγού αυτοκινήτου (π.χ. βυτιοφόρο υγρών καυσίμων, βυτιοφόρο χημικών υγρών, ψυγείο, ανατρεπόμενο, κοινό μη ανατρεπόμενο, κ.λπ.).

Εν συντομία, οι νομαρχιακές άδειες επέτρεπαν την εκτέλεση εμπορευματικών μεταφορών με ΔΧΦΑ μόνο εντός των ορίων της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης. Εξαιρέσεις αποτελούσαν οι παρακάτω περιπτώσεις για εκτέλεση εμπορευματικών μεταφορών με νομαρχιακή άδεια: μεταξύ των νομών Αττικής-Ευβοίας, Θεσσαλονίκης-Πιερίας και Θεσσαλονίκης-Καβάλας. Οι εθνικές άδειες επέτρεπαν τη διενέργεια εμπορευματικών μεταφορών με ΔΧΦΑ μόνο για διανομαρχιακές μεταφορές. Οι διεθνείς άδειες επέτρεπαν την πραγματοποίηση μόνο διεθνών εμπορευματικών μεταφορών. Ο νέος νόμος αίρει τους υφιστάμενους γεωγραφικούς περιορισμούς, που επηρέαζαν σημαντικά και τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής αγοράς, καταργώντας τις ισχύουσες κατηγορίες, και θεσπίζει μόνο δύο κατηγορίες: τις άδειες εθνικών και διεθνών μεταφορών⁵.

Στις διεθνείς οδικές εμπορευματικές μεταφορές που διενεργούνται με ΔΧΦΑ στην ΕΕ, και ευρύτερα στις χώρες του ΟΟΣΑ, τα κόμιστρα γενικά προσδιορίζονται από την αγορά, δηλαδή την αλληλεπίδραση προσφοράς και ζήτησης⁶. Ωστόσο, στις οδικές εμπορευματικές μεταφορές στην Ελλάδα τα κόμιστρα καθορίζονταν κατά κάποιο τρόπο από το κράτος, με βάση τεκμαρτούς υπολογισμούς των παραγόντων που διαμορφώνουν το κόστος (επίσης, βλ. Αθανασακόπουλος, 1994). Τέτοιοι παράγοντες αναφέρονταν στην εξασφάλιση από τον ίδιο φορτωτή έμφορτης επιστροφής, τις χιλιομετρικές αποστάσεις μεταφοράς φορτίων σε ένα ή περισσότερα σημεία παράδοσης ή πελάτες, προορισμούς που συνδέονται με πρόσθετες επιβαρύνσεις (π.χ., μεγάλες πόλεις και το αεροδρόμιο Αθηνών), το βάρος του φορτίου, τέλη διοδίων και δαπάνες πορθμείων, και το είδος του προϊόντος. Για τον καθορισμό των κομίστρων,

³ Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται και οι εταιρείες που προσφέρουν υπηρεσίες διαμεταφορών και, γενικότερα, υποστηρικτών στις μεταφορές δραστηριοτήτων προς εξυπηρέτηση τρίτων (υπηρεσίες Third-Party Logistics ή 3PL). Σημειώνεται ότι οι εταιρείες αυτές μπορούν να συμπεριλάβουν και τη χρήση άλλων μέσων μεταφοράς, εκτός των φορτηγών οχημάτων, στην αλυσίδα εφοδιασμού των μεταφερόμενων αγαθών.

⁴ Σημειώνεται ότι στην πλειονότητα των κρατών-μελών της ΕΕ δεν υπάρχουν αυτοί οι γεωγραφικοί περιορισμοί μετά την απελευθέρωση της αγοράς των μεταφορών.

⁵ Οι έχοντες άδεια διεθνών μεταφορών θα μπορούν να εκτελούν μεταφορικό έργο και σε εθνικό επίπεδο.

⁶ Βλ. Bernadet (2009) για μια πρόσφατη επισκόπηση της λειτουργίας της ευρωπαϊκής αγοράς των οδικών εμπορευματικών μεταφορών.

συνεκτιμούνταν το κατά μέσο όρο πραγματοποιούμενο μεταφορικό έργο κατά κατηγορία και είδος αυτοκινήτου, οι δαπάνες συντήρησης και κίνησης, και το επιχειρηματικό κέρδος.

Ειδικές κατηγορίες μεταφορικού έργου αφορούν στη μεταφορά υγρών καυσίμων με ΔΧΦΑ βυτιοφόρα⁷, καθώς και: (α) περιπτωσιακές μεταφορές, (β) χρονοναυλώσεις με βάση ειδική σύμβαση μίσθωσης του οχήματος ή σύμβαση έργου για τη μεταφορά με κόμιστρο διάρκειας τριών μηνών τουλάχιστον, (γ) μεταφορές, γενικά, υλών ή αγαθών, προς κατανάλωση, των οποίων τα υλικά συσκευασίας (κενά) επιστρέφονται από την κατανάλωση στον χώρο παραγωγής για επαναπλήρωση ή επανασυσκευασία, και (δ) μεταφορές εμπορευματοκιβωτίων (containers)⁸.

Με βάση το παλαιό καθεστώς, το σύστημα τιμολόγησης βασιζόταν στο αμφοριακό κόμιστρο. Δηλαδή, το κράτος όριζε, σε κάθε περίπτωση, ένα ανώτατο και ένα κατώτατο όριο για τα κόμιστρα, και η αγορά έπρεπε να κυμανθεί και να ισορροπήσει μέσα σε αυτό το προκαθορισμένο εύρος τιμών. Η λογική εφαρμογής αυτού του συστήματος ήταν ότι μπορούσε να παράσχει σταθερότητα στην αγορά και να αποφεύγονται φαινόμενα αισχροκέρδειας και αθέμιτου ανταγωνισμού. Όμως, παρά τον υποχρεωτικό χαρακτήρα τους, τα κόμιστρα στην πράξη συχνά διαμορφώνονταν πέρα των καθοριζομένων από την πολιτεία ορίων, οδηγώντας έτσι σε αθέμιτο ανταγωνισμό (βλ. και ΚΕΠΕ, 2001). Δηλαδή κάποιες εταιρείες διαμόρφωναν τις τιμές στην αγορά εκτός (συνήθως ανοδικά) του κανονιστικού πλαισίου.

Το γεγονός αυτό οφείλεται στις στρεβλώσεις που δημιουργούσαν οι εξωτερικές οικονομίες που σχετίζονταν με το παλαιό θεσμικό πλαίσιο, όπως δημιουργία «κλειστού» επαγγέλματος λόγω της μη έκδοσης νέων αδειών και γεωγραφικοί περιορισμοί στην εκτέλεση του εμπορευματικού μεταφορικού έργου, αλλά και στην αδυναμία ελέγχου της εφαρμογής των όσων προβλέπονταν στις ρυθμίσεις. Το Διάγραμμα 17.1 απεικονίζει την εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) για τις υπηρεσίες μεταφοράς αγαθών (πραγμάτων) μεταξύ 1999-2009. Οι τιμές στις συγκεκριμένες μεταφορικές υπηρεσίες παρουσίασαν σημαντική αύξηση. Ειδικότερα, στη συνολική υπό εξέταση περίοδο σημείωσαν μια αύξηση της τάξης του 3,6% κατ' έτος. Ο ρυθμός αύξησης παρουσίασε άνοδο από 2,7% κατ' έτος, μεταξύ 1999-2004, σε 4,7% κατ' έτος, μεταξύ 2005-2009. Ο νέος νόμος για τις οδικές εμπορευματικές μεταφορές επιβάλλει την κατάργηση κάθε περιορισμού της ελευθερίας των μεταφορικών επιχειρήσεων και των πελατών τους για συμφωνία επί των κομίστρων⁹.

⁷ Υπουργική Απόφαση υπ' αρ. Β11/24356/1931.

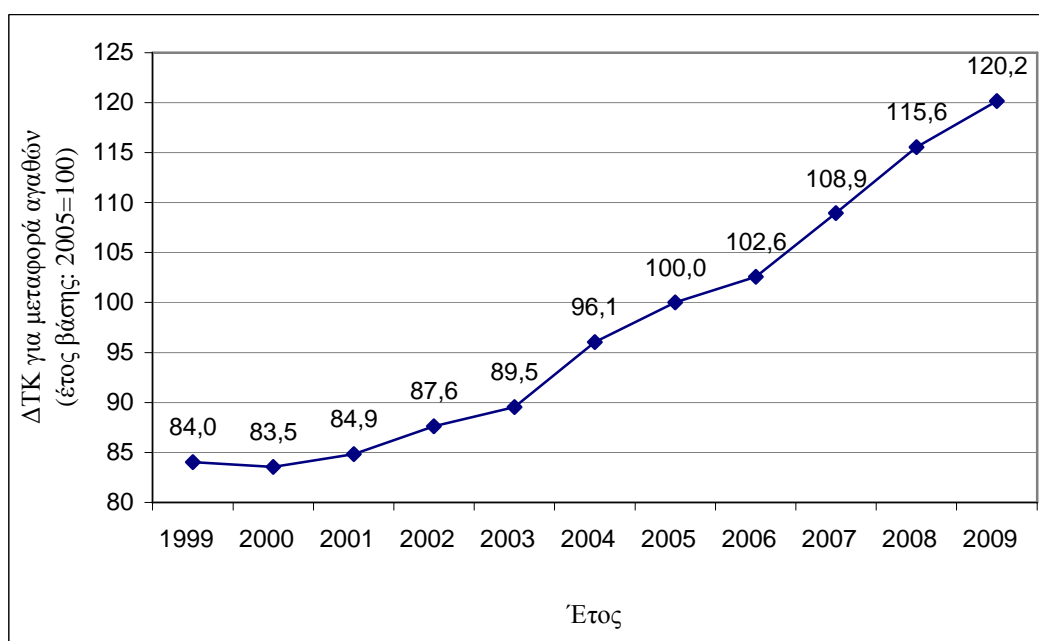
⁸ Υπουργική Απόφαση υπ' αρ. Β11/9570/757 για τις εθνικές οδικές εμπορευματικές μεταφορές με ΔΧΦΑ.

⁹ Κατ' εξαίρεση, στις περιπτώσεις μεταφοράς καυσίμων, το κόμιστρο δύναται να καθορίζεται ως προς μια ανώτατη τιμή, η οποία πρέπει να δικαιολογείται επαρκώς και μπορεί να εφαρμόζεται μόνο σε νησιά, απομονωμένες και ορεινές περιοχές, όταν περιορίζεται η πρόσβαση ΔΧΦΑ στην αγορά.

Σήμερα στην αγορά των υπηρεσιών υποστήριξης εμπορευματικής μεταφορικής εξυπηρέτησης υπέρ τρίτων (Third-Party Logistics ή 3PL) εμφανίζονται διάφορες αυθαιρεσίες και στρεβλώσεις, όπως αυθαίρετη διαμόρφωση των τιμών, ανυπαρξία θεσμοθετημένων αρμοδιοτήτων σε όλες τις φάσεις της εφοδιαστικής αλυσίδας και μη τήρηση προδιαγραφών ασφάλειας. Η έλλειψη οριοθετημένων και θεσμοθετημένων δραστηριοτήτων δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα ανταγωνισμού στις υπηρεσίες 3PL και δυσχεραίνει την ελεύθερη λειτουργία της αγοράς.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17.1

Εξέλιξη του ΔTK για υπηρεσίες μεταφοράς αγαθών, 1999-2009

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από τη Διεύθυνση Οικονομικών και Βραχυχρόνιων Δεικτών, ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Η απελευθέρωση της αγοράς των ΔΧΦΑ, σε συνδυασμό με τη θέσπιση και αυστηρή τήρηση της εφαρμογής ελεγκτικών μηχανισμών (π.χ., για θέματα οδικής ασφάλειας και περιβαλλοντικής ρύπανσης), προβλέπεται να ωθήσει σημαντικά την ανάπτυξη των υπηρεσιών 3PL καθώς και ολόκληρου του κλάδου, βελτιώνοντας τις συνθήκες ανταγωνισμού και ευρύτερα τη λειτουργία της εθνικής οικονομίας¹⁰.

Όπως αναλύεται λεπτομερώς στην ακόλουθη ενότητα, η ελληνική αγορά των οδικών εμπορευματικών μεταφορών με ΔΧΦΑ εμφανίζεται να είναι διάσπαρτη σε πολλές μικρές (σε σχέση με το μέγεθός της και σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ) επιχειρήσεις μικρής κεφαλαιοποίησης και μικρού εύρους υπηρεσίες logistics¹¹. Με βάση το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΛ.ΣΤΑΤ., το έτος 2004 υπήρχαν 23.853 επιχειρήσεις οδικής μεταφοράς εμπορευμάτων (κλάδος

¹⁰ Τα έσοδα μόνο του κλάδου των οδικών εμπορευματικών μεταφορών με ΔΧΦΑ αντιπροσωπεύουν περίπου το 7% του ΑΕΠ, με απασχόληση 110.000 ατόμων (Εξπρές, 2010).

¹¹ Σύμφωνα με τη μελέτη του ΚΕΠΕ (2001), ο αριθμός των ΔΧΦΑ που είναι ενταγμένοι σε πραγματική εταιρεία είναι γύρω στο 2% του συνόλου.

6024 κατά ΣΤΑΚΟΔ-2003), με μέσο ετήσιο κύκλο εργασιών ανά επιχείρηση 111.032 ευρώ¹². Στην περίπτωση των επιχειρήσεων με άλλες βοηθητικές χερσαίες μεταφορικές δραστηριότητες (logistics), το έτος 2004 υπήρχαν 1.440 επιχειρήσεις (κλάδος 6321 κατά ΣΤΑΚΟΔ-2003), με μέσο ετήσιο κύκλο εργασιών ανά επιχείρηση 131.472 ευρώ¹³.

Η κατάσταση αυτή δημιουργεί την ανάγκη για ενθάρρυνση της δημιουργίας μεγαλύτερων σε μέγεθος επιχειρήσεων (βλ. ενότητα 17.4). Με τον τρόπο αυτό, οι επιχειρήσεις θα μπορέσουν να εκμεταλλευτούν τις οικονομίες κλίμακας στη συγκεκριμένη αγορά και να αυξήσουν τον βαθμό παραγωγικότητάς τους. Ο νέος νόμος για τις οδικές εμπορευματικές μεταφορές επιβάλλει τη διενέργεια εμπορευματικών μεταφορών αποκλειστικά από μεταφορικές επιχειρήσεις, οι οποίες μπορούν να δημιουργηθούν και από την μετατροπή ή συγχώνευση υφιστάμενων εταιρειών¹⁴, εντός μιας μεταβατικής περιόδου 3 ετών (μέχρι τις 30 Ιουνίου 2013).

17.2. Οικονομικά στοιχεία και ανταγωνισμός στον κλάδο των οδικών εμπορευματικών μεταφορών

Η ανάλυση των οικονομικών στοιχείων και του ανταγωνισμού των επιχειρήσεων των οδικών εμπορευματικών μεταφορών διεξάγεται για τη χρονική περίοδο 1999-2008 για τις 20 σημαντικότερες εταιρείες του κλάδου στην Ελλάδα. Η ανάλυση επικεντρώνεται κυρίως στην εξέταση των πλέον αντιπροσωπευτικών χρηματοοικονομικών δεικτών αποδοτικότητας (ιδίων κεφαλαίων και ενεργητικού, και περιθωρίου καθαρού κέρδους), ρευστότητας και χρέους.

Όσον αφορά στον δείκτη απόδοσης ενεργητικού (Πίνακας 17.1), η γενικότερη εικόνα του κλάδου δείχνει ότι υπάρχουν θετικές αποδόσεις.

¹² Οι περισσότερες επιχειρήσεις εμφανίζονται στην Αττική (7.924) και την Κεντρική Μακεδονία (5.009), με αυξημένο ετήσιο κύκλο εργασιών ανά επιχείρηση (123.792 και 118.832 ευρώ, αντίστοιχα), σε σύγκριση με τον εθνικό μέσο όρο. Η Κρήτη εμφανίζει τον μεγαλύτερο ετήσιο κύκλο εργασιών ανά επιχείρηση (127.385 ευρώ) με συνολικό αριθμό 966 επιχειρήσεων. Τα Ιόνια νησιά και το Νότιο Αιγαίο εμφανίζουν τον μικρότερο ετήσιο κύκλο εργασιών ανά επιχείρηση (57.494 και 66.231 ευρώ, αντίστοιχα), με συνολικό αριθμό 442 και 641 επιχειρήσεων, αντίστοιχα.

¹³ Ο κλάδος αυτός εμφανίζεται ακόμη περισσότερο χωρικά συγκεντρωμένος στην Αττική (σε σύγκριση με τον κλάδο 6024), στην οποία βρίσκεται άνω του 50% των εταιρειών (731 από τις 1.440), με σημαντικά αυξημένο ετήσιο κύκλο εργασιών ανά επιχείρηση (199.650 ευρώ), σε σύγκριση με τον εθνικό μέσο όρο.

¹⁴ Το κεφάλαιο της εταιρείας αποτελεί η αξία των εισφερόμενων ΔΧΦΑ, η άυλη υπεραξία των οικείων αδειών τους και η τυχόν καταβολή σε χρήμα. Στην αποτίμηση της αξίας των εισφερόμενων οχημάτων υπολογίζεται η χρονολογία και η αξία κτήσης τους, ο βαθμός χρησιμοποίησης, συντήρησης και εμπορευσιμότητάς τους, η ενδεχόμενη τεχνολογική απαξίωσή τους και οι τρέχουσες τιμές για τα ίδια ή παρεμφερή μεταφορικά μέσα. Η άυλη υπεραξία των αδειών υπολογίζεται με βάση την εισφορά που πρέπει να πληρωθεί για την απόκτηση μιας αντίστοιχης νέας άδειας και είναι ίση με αυτήν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.1

Χρηματοοικονομικοί δείκτες των εταιρειών οδικών εμπορευματικών μεταφορών στην Ελλάδα, 1999-2008

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Απόδοση ενεργητικού</i>										
Caberos Trans Patras		0,015	0,011	0,009	-0,004	0,011	0,054	0,048	0,144	
Kassoudakis Bros Tran.		0,045	0,035	0,038	0,025	0,012	0,005	0,002	-0,002	0,000
MAKIOS S.A.	0,060	0,042	0,030	0,015	0,026	0,034	0,016	0,019	0,001	-0,032
TRANSCONTAINER						0,092	0,049	0,076	0,129	0,334
Lioudakis Bros Metaf.							0,081	0,239	0,130	0,138
Express Interfracht H.						-0,108	-0,261	0,042	0,029	-0,016
Hellenic Logistics Tran.					0,005	0,007	0,008	0,004	0,005	0,007
Eurologic Transports	0,090	0,142	0,082	0,058	0,045	0,063	0,038	0,049	0,034	0,090
ALMATRANS S.A.	0,013	0,012	0,007	-0,005	0,001	0,000	0,000	0,000	-0,014	-0,001
MICHAKOS, CHR.				0,039	0,023	0,035	0,040	0,068	0,112	0,211
RIGAKOS & CO.		0,730				0,121	-0,133	0,043	0,033	0,031
CABEROS Trans.			-0,274	-0,114	-0,341	-0,626	0,086	-0,074	-0,243	
Sidiropoulos Trans.	0,004	0,104	0,006	0,004	0,014	0,011	0,034	0,012	0,010	0,004
ALMATRANS S.A.						0,012	0,012	-0,001	0,009	0,001
KARASSOULIS S.A.	0,025	0,043	0,073	0,027	0,013	0,010	0,011	0,015	0,015	0,008
TELETRANS S.A.			0,080	0,059	0,042	0,051	0,039	0,060	0,037	0,044
Papagiannopoulos M.									0,085	0,066
BOUZAKIS, A., S.A.	0,013	0,005	-0,008	0,026	0,024	0,016	0,013	-0,005	0,036	0,030
Metaforiki Petraki								0,223	0,255	0,282
EFAM S.A.	0,009	0,060	0,026	0,006	-0,082	-0,048	-0,052	0,022	0,036	-0,021
Μέση τιμή	0,031	0,120	0,006	0,014	-0,016	-0,018	0,002	0,044	0,042	0,065
<i>Απόδοση ιδίων κεφαλαίων</i>										
Caberos Trans Patras		0,646	0,338	0,381	-0,008	0,042	0,204	0,176	0,386	
Kassoudakis Bros Tran.		0,114	0,114	0,134	0,099	0,071	0,040	0,018	-0,016	0,004
MAKIOS S.A.	0,088	0,072	0,071	0,035	0,086	0,120	0,044	0,057	0,004	-0,094
TRANSCONTAINER						0,205	0,124	0,195	0,366	0,867
Lioudakis Bros Metaf.							4,184	15,660	13,612	3,479
Express Interfracht H.						3,000	0,878	0,069	0,080	-0,071
Hellenic Logistics Tran.					0,034	0,046	0,052	0,032	0,067	0,104
Eurologic Transports	0,679	0,777	0,542	0,687	0,234	0,181	0,144	0,244	0,171	0,361
ALMATRANS S.A.	0,082	0,138	0,057	-0,038	0,009	0,000	0,005	0,007	-0,235	-0,018
MICHAKOS, CHR.				0,131	0,223	0,272	0,335	0,523	1,032	0,553
RIGAKOS & CO.						0,956	11,000	2,038	1,528	0,753
CABEROS Trans.			-0,526	-0,147	-0,670	-0,758	0,186	-0,148	-0,879	
Sidiropoulos Trans.	0,006	0,118	0,007	0,005	0,021	0,015	0,043	0,014	0,013	0,005
ALMATRANS S.A.						-0,263	0,229	-0,022	0,055	0,009
KARASSOULIS S.A.	0,857	0,882	0,327	0,146	0,084	0,064	0,073	0,089	0,097	0,035
TELETRANS S.A.			0,546	1,013	1,026	1,050	0,952	0,550	0,696	0,328
Papagiannopoulos M.									10,850	6,968
BOUZAKIS, A., S.A.	0,016	0,006	-0,010	0,032	0,032	0,051	0,044	-0,017	0,155	0,154
Metaforiki Petraki								1,000	1,311	0,870
EFAM S.A.	0,031	0,166	0,067	0,017	-0,340	-0,183	-0,192	0,083	0,145	-0,102
Μέση τιμή	0,251	0,324	0,139	0,200	0,064	0,286	1,019	1,083	1,472	0,789

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.1 (συνέχεια)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Περιθώριο καθαρού κέρδους										
Caberos Trans Patras		0,006	0,005	0,005	-0,009	0,011	0,071	0,060	0,191	
Kassoudakis Bros Tran.		0,039	0,030	0,031	0,020	0,016	0,008	0,003	-0,002	0,001
MAKIOS S.A.	0,027	0,021	0,026	0,013	0,026	0,031	0,014	0,017	0,001	-0,043
TRANSCONTAINER						0,096	0,038	0,049	0,064	0,132
Lioudakis Bros Metaf.							0,033	0,094	0,063	0,101
Express Interfracht H.						-0,030	-0,088	0,045	0,042	-0,020
Hellenic Logistics Tran.					0,003	0,005	0,005	0,003	0,005	0,006
Eurologic Transports	0,015	0,025	0,014	0,008	0,008	0,016	0,014	0,024	0,015	0,037
ALMATRANS S.A.	0,062	0,087	0,027	-0,002	0,000	0,000	0,000	0,000	-0,009	-0,001
MICHAKOS, CHR.				0,026	0,017	0,014	0,015	0,020	0,040	0,073
RIGAKOS & CO.		0,100				0,031	-0,026	0,021	0,023	0,028
CABEROS Trans.			-0,124	-0,097	-0,194	-0,334	0,084	-0,061	-0,090	
Sidiropoulos Trans.	0,003	0,037	0,002	0,002	0,009	0,007	0,021	0,008	0,006	0,003
ALMATRANS S.A.						0,004	0,005	-0,001	0,006	0,001
KARASSOULIS S.A.	0,009	0,017	0,031	0,013	0,006	0,006	0,005	0,007	0,010	0,009
TELETRANS S.A.			0,024	0,025	0,026	0,024	0,018	0,022	0,024	0,023
Papagiannopoulos M.									0,051	0,039
BOUZAKIS, A., S.A.	0,005	0,002	-0,003	0,008	0,011	0,011	0,008	-0,002	0,022	0,020
Metaforiki Petraki								0,209	0,088	0,097
EFAM S.A.	0,007	0,046	0,019	0,006	-0,072	-0,054	-0,046	0,020	0,036	-0,022
Μέση τιμή	0,018	0,038	0,005	0,003	-0,011	-0,009	0,010	0,028	0,029	0,027
Ρευστότητα										
Caberos Trans Patras		1,007	1,022	1,034	1,125	0,781	0,910	0,957	1,426	
Kassoudakis Bros Tran.		1,028	0,967	0,750	0,799	0,693	0,719	0,777	0,790	0,681
MAKIOS S.A.	1,088	0,775	0,403	0,282	0,761	0,388	0,995	0,903	0,846	1,040
TRANSCONTAINER						0,622	1,043	0,936	0,976	1,330
Lioudakis Bros Metaf.							0,718	0,647	0,892	1,123
Express Interfracht H.						0,898	0,905	1,426	1,173	0,786
Hellenic Logistics Tran.					1,630	1,389	1,380	0,577	1,058	1,800
Eurologic Transports	1,172	1,234	1,183	1,151	1,290	1,518	1,141	0,885	0,923	1,072
ALMATRANS S.A.	0,895	1,113	1,166	1,060	0,966	0,962	0,975	1,017	1,041	1,010
MICHAKOS, CHR.				1,281	1,115	0,962	0,820	0,674	0,802	1,174
RIGAKOS & CO.		0,946				0,741	0,763	0,971	0,979	0,959
CABEROS Trans.			1,088	1,023	0,385	2,203	0,475	0,274	0,328	
Sidiropoulos Trans.	2,050	5,128	6,346	4,363	1,432	1,305	2,126	3,625	2,756	4,932
ALMATRANS S.A.						0,735	0,950	0,918	1,134	1,053
KARASSOULIS S.A.	1,037	1,059	1,358	1,146	1,138	1,094	1,055	1,060	1,012	0,763
TELETRANS S.A.			1,170	0,984	0,984	0,978	1,149	1,043	1,109	0,934
Papagiannopoulos M.									0,831	0,761
BOUZAKIS, A., S.A.	2,321	4,250	2,273	2,728	2,342	2,460	1,854	1,555	1,685	1,313
Metaforiki Petraki								0,554	0,628	0,892
EFAM S.A.	0,911	0,985	1,014	1,033	0,710	0,915	1,124	0,871	1,106	0,815
Μέση τιμή	1,353	1,752	1,635	1,403	1,129	1,097	1,061	1,035	1,075	1,246

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.1 (συνέχεια)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Δανειακή πίεση									
Caberos Trans Patras		0,977	0,967	0,976	0,488	0,745	0,736	0,727	0,628	
Kassoudakis Bros Tran.		0,604	0,697	0,712	0,744	0,832	0,864	0,884	0,890	0,901
MAKIOS S.A.	0,320	0,415	0,573	0,586	0,701	0,719	0,639	0,660	0,727	0,657
TRANSCONTAINER						0,549	0,601	0,611	0,648	0,615
Lioudakis Bros Metaf.							0,981	0,985	0,990	0,960
Express Interfracht H.						1,036	1,297	0,399	0,631	0,777
Hellenic Logistics Tran.					0,846	0,853	0,843	0,867	0,923	0,937
Eurologic Transports	0,867	0,817	0,850	0,916	0,809	0,652	0,733	0,797	0,803	0,749
ALMATRANS S.A.	0,837	0,915	0,873	0,879	0,924	0,946	0,957	0,932	0,942	0,954
MICHAKOS, CHR.				0,702	0,898	0,873	0,880	0,870	0,891	0,620
RIGAKOS & CO.		0,995				0,874	1,012	0,979	0,978	0,959
CABEROS Trans.			0,479	0,226	0,491	0,174	0,537	0,500	0,723	
Sidiropoulos Trans.	0,237	0,117	0,106	0,143	0,339	0,278	0,211	0,148	0,203	0,111
ALMATRANS S.A.						1,044	0,947	0,935	0,845	0,928
KARASSOULIS S.A.	0,970	0,951	0,777	0,812	0,843	0,838	0,847	0,838	0,849	0,764
TELETRANS S.A.			0,853	0,942	0,959	0,951	0,959	0,891	0,946	0,865
Papagiannopoulos M.									0,992	0,991
BOUZAKIS, A., S.A.	0,214	0,114	0,242	0,197	0,250	0,687	0,706	0,735	0,770	0,807
Metaforiki Petraki								0,777	0,805	0,675
EFAM S.A.	0,697	0,640	0,616	0,653	0,759	0,740	0,728	0,730	0,750	0,790
Μέση τιμή	0,592	0,654	0,639	0,645	0,696	0,752	0,804	0,751	0,797	0,781

Σημείωση: Τα απόλυτα ποσά και αυτά που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή των δεικτών είναι σε χιλιάδες Ευρώ, σε τρέχουσες τιμές.

Πηγή: Δημοσιευμένοι ισολογισμοί των εταιρειών (η ίδια πηγή αντιστοιχεί στους υπόλοιπους Πίνακες).

Σε πολλές εταιρείες η απόδοση ενεργητικού είναι αξιόλογη και επιπλέον επικρατεί μια αύξουσα τάση. Ιδιαίτερα ορισμένες εταιρείες, όπως, για παράδειγμα, οι Transcontainers S.A., Metaforiki Petraki S.A., Michakos S.A., Lioudakis Bros Metaforiki S.A. και Caberos Trans Patras, εμφανίζουν εξαιρετικά υψηλές αποδόσεις ενεργητικού. Το γεγονός ότι πολλές από τις εταιρείες δεν εμφανίζουν οικονομικά στοιχεία τα παλαιότερα έτη αποδίδεται στη δημιουργία νέων εταιρικών σχημάτων στην αγορά και την έλλειψη επαρκών στοιχείων.

Στον Πίνακα 17.1 παρουσιάζεται η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων, που υπολογίζεται ως ο λόγος των καθαρών κερδών της εταιρείας προς τα ίδια κεφάλαιά της. Όπως εύκολα διακρίνεται, η απόδοση ιδίων κεφαλαίων είναι πολύ υψηλή στις περισσότερες εταιρείες του κλάδου. Αυτό φανερώνει ότι ο κλάδος γενικότερα αποτελείται από εταιρείες οι οποίες μπορούν, σε σημαντικό βαθμό, να δημιουργούν κέρδος από τη χρήση των επενδυμένων κεφαλαίων τους. Η δυνατότητα αυτή συνδέεται και με την εκμετάλλευση της θέσης τους στην αγορά, εξαιτίας των περιορισμών που υπήρχαν στην αδειοδότηση και τις τιμές. Ωστόσο, δεν διακρίνεται μια ξεκάθαρη ανοδική τάση στις αποδόσεις διαχρονικά, αλλά μια σημαντική μεταβλητότητα του δείκτη αποδοτικότητας μεταξύ των επιχειρήσεων του κλάδου κατά την υπό εξέταση περίοδο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.2

Μερίδιο αγοράς (%) των εταιρειών οδικών εμπορευματικών μεταφορών στην Ελλάδα, 1999-2008

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Caberos Trans Patras		8,23	6,65	6,94	5,91	7,97	6,97	7,31	7,42	7,98
Kassoudakis Bros Transports		3,65	4,24	4,22	4,35	4,29	4,68	4,70	5,31	6,82
MAKIOS S.A.	8,97	8,15	8,30	6,51	6,64	6,77	7,31	6,35	5,23	5,81
TRANSCONTAINER S.A.						0,79	1,10	1,11	1,48	3,35
Lioudakis Bros Metaforiki							2,01	2,29	2,63	2,89
Express Interfracht Hellas						1,62	1,18	1,50	1,84	3,15
Hellenic Logistics Transport					2,92	2,23	2,14	1,82	2,15	2,82
Eurologic Transports S.A.	5,30	4,43	5,03	4,44	3,09	2,15	2,01	1,79	1,95	2,66
ALMATRANS S.A.	0,66	0,56	0,67	4,06	2,27	2,47	2,50	2,36	2,12	2,19
MICHAKOS, CHR., S.A.				0,53	1,15	1,48	1,55	1,53	1,62	1,76
RIGAKOS & CO. O.E.		1,09				1,01	1,11	1,40	1,44	1,70
CABEROS Transports S.A.			0,48	0,58	0,66	0,60	1,02	0,83	1,59	1,44
Sidiropoulos Transport S.A.	1,60	1,86	3,92	2,33	1,99	1,77	1,82	1,65	1,80	1,58
ALMATRANS S.A.						0,42	0,72	0,49	0,68	1,49
KARASSOULIS S.A.	3,34	2,55	2,24	1,81	1,74	1,40	1,38	1,18	1,20	1,44
TELETRANS S.A.			1,92	1,64	1,32	1,26	1,41	1,04	1,17	1,42
Papagiannopoulos Metafor.									1,05	1,38
BOUZAKIS, A., S.A.	1,72	1,28	1,21	0,98	0,61	0,73	0,89	0,94	0,96	1,35
Metaforiki Petraki S.A.								0,40	1,09	1,33
EFAM S.A.	3,75	2,68	2,36	1,88	1,56	1,35	1,25	1,15	1,16	1,28

Ο τελευταίος δείκτης αποδοτικότητας που εξετάζεται είναι το καθαρό περιθώριο κέρδος (Πίνακας 17.1), το οποίο αποτελεί ένα σημαντικό μέγεθος της κερδοφορίας μιας επιχείρησης. Σύμφωνα με αυτόν τον δείκτη, σχεδόν όλες οι εταιρείες του κλάδου είναι κερδοφόρες σε ικανοποιητικό επίπεδο. Αρκετές από τις εταιρείες είτε προσεγγίζουν ή και ξεπερνούν ένα περιθώριο καθαρού κέρδους της τάξεως του 3%. Στις περισσότερες εταιρείες διακρίνεται μια ανοδική τάση διαχρονικά στον συγκεκριμένο δείκτη.

Για την εξέταση της ρευστότητας των εταιρειών στον κλάδο, υπολογίζεται ο δείκτης γενικής ή κυκλοφοριακής ρευστότητας. Από τον Πίνακα 17.1 διαπιστώνεται ότι στον κλάδο των οδικών εμπορευματικών μεταφορών η ρευστότητα είναι ικανοποιητική. Αυτό δείχνει ότι οι επιχειρήσεις του κλάδου έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις τους προς τρίτους χρησιμοποιώντας τα αμέσως ρευστοποιήσιμα στοιχεία τους. Συνεπώς, δεν διαφαίνεται να υπάρχει κίνδυνος μη ικανοποίησης των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων, και άρα να υπάρχουν πιθανόν δυσμενείς επιπτώσεις στην ομαλή λειτουργία των εταιρειών του κλάδου στο άμεσο μέλλον.

Τέλος, για την πληροφόρηση σχετικά με την κεφαλαιακή διάρθρωση και το χρέος των εταιρειών, εκτιμάται ο δείκτης δανειακής πίεσης (Πίνακας 17.1). Ο δείκτης κινείται σε σχετικά υψηλό επίπεδο στις περισσότερες εταιρείες. Αυτό μπορεί να συμβαίνει διότι σε αυτές τις επιχειρήσεις η αξία του ενεργητικού δεν είναι πολύ υψηλή. Όσον αφορά στη διαχρονική πορεία του δείκτη, δεν υπάρχει μια γενική τάση στον κλάδο. Ένας μικρός αριθμός επιχειρήσεων εμφανίζει διαχρονική μείωση στη δανειακή πίεση. Οι περισσότερες εταιρείες εμφανίζουν

σταθερή τάση, ενώ σε κάποιες άλλες η δανειακή πίεση επιδεινώνεται στην περίοδο 1999-2008.

Στη συνέχεια διερευνώνται οι συνθήκες ανταγωνισμού που επικρατούν στον κλάδο με τα μερίδια αγοράς των εταιρειών στην περίοδο 1999-2008. Τα μερίδια αυτά βασίζονται στις συνολικές πωλήσεις των εταιρειών. Όπως διαφαίνεται καταρχάς από τον Πίνακα 17.2, δεν υπάρχει υπερσυγκέντρωση, αλλά μάλλον κατακερματισμός στον συγκεκριμένο κλάδο. Η μεγαλύτερη εταιρεία (Caberos Trans Patras) κατέχει ένα μερίδιο αγοράς γύρω στο 8% για το έτος 2008, ενώ η δεύτερη μεγαλύτερη επιχείρηση (Kassoudakis Bros Transports) έχει ένα μερίδιο που προσεγγίζει το 7%. Το ίδιο έτος, υπάρχουν άλλες 7 εταιρείες με μερίδια άνω του 2%, ενώ όλες οι υπόλοιπες που παρουσιάζονται στον πίνακα κατέχουν μερίδια μεταξύ 1,3%-1,8%.

Επιπλέον, οι 20 αυτές μεγαλύτερες εταιρείες αντιπροσωπεύουν αθροιστικά το 54% του κλάδου. Άρα συμπεραίνεται ότι δεν υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση δύναμης αγοράς σε μια ή λίγες μόνο επιχειρήσεις στον κλάδο. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι διακρίνονται 2-3 σημαντικές και σχετικά κυρίαρχες εταιρείες. Όσον αφορά στις διαφαινόμενες τάσεις, αρκετές από τις μικρότερες εταιρείες έχουν χάσει σε κάποιο βαθμό ένα μέρος στο μερίδιο αγοράς, ενώ οι δύο μεγαλύτερες (ως προς τα μερίδια) εταιρείες είτε έχουν διατηρήσει το υψηλό μερίδιο ή το έχουν αυξήσει.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.3

Δείκτες κλαδικής συγκέντρωσης στον κλάδο των οδικών εμπορευματικών μεταφορών στην Ελλάδα, 1999-2008

Δείκτης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Δείκτης συγκέντρωσης CR4	21,355	24,457	24,220	22,110	19,989	21,492	21,470	20,722	20,585	23,957
Δείκτης συγκέντρωσης CR8	25,343	32,818	34,664	32,182	28,907	29,260	29,451	28,275	28,653	35,482
Δείκτης Herfindahl	0,014	0,019	0,019	0,016	0,013	0,016	0,016	0,015	0,015	0,022

Τα στοιχεία του Πίνακα 17.3 επιβεβαιώνουν τα παραπάνω συμπεράσματα σχετικά με τον βαθμό συγκέντρωσης στην αγορά. Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης συγκέντρωσης των τεσσάρων πρώτων εταιρειών σε μερίδια αγοράς (CR4) είναι γύρω στο 24%, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης υπολογισμένος με τις πρώτες οκτώ εταιρείες (CR8) κυμαίνεται στο 35%. Επιπλέον, ο δείκτης Herfindahl, όπως ορίστηκε στο εισαγωγικό κεφάλαιο, διαμορφώνεται σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Ο συγκεκριμένος δείκτης κινείται σε επίπεδα μικρότερα του 0,02 εκτός από το 2008. Από την εξέτασή αυτή, συνεπώς, προκύπτει ότι, αν και δεν υπάρχει μεγάλη κλαδική συγκέντρωση στην αγορά των οδικών εμπορευματικών μεταφορών, όπως διατυπώνεται από τους σχετικούς δείκτες, παρουσιάζεται μια ανοδική τάση μεταξύ 1999-2008.

17.3. Οικονομικά στοιχεία και ανταγωνισμός στις υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες

Όπως και με την ανάλυση του κλάδου των οδικών εμπορευματικών μεταφορών, η ανάλυση των οικονομικών στοιχείων και του ανταγωνισμού στις (20 σημαντικότερες) εταιρείες με υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες (δηλαδή, εταιρείες υπηρεσιών 3PL) λαμβάνει χώρα για την περίοδο 1999-2008. Γενικά, οι εταιρείες αυτές εμφανίζουν απόδοση ενεργητικού (Πίνακας 17.4) που δεν διαφέρει κατά πολύ ως προς την τάξη μεγέθους από την απόδοση ενεργητικού των εταιρειών οδικών εμπορευματικών μεταφορών (Πίνακας 17.1). Ωστόσο, επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία των δημοσιευμένων ισολογισμών, τόσο τα καθαρά κέρδη όσο και τα ίδια κεφάλαια των εταιρειών 3PL (10.681 € και 106.672 ευρώ, αντίστοιχα, στο σύνολο των 20 μεγαλύτερων εταιρειών το 2008) είναι σημαντικά μεγαλύτερα σε μέγεθος από αυτά των εταιρειών των οδικών εμπορευματικών μεταφορών (3.774 € και 31.617 ευρώ, αντίστοιχα, στο σύνολο των 20 μεγαλύτερων εταιρειών το 2008). Τα στοιχεία αυτά αντανakλούν τη δυναμική των εταιρειών 3PL στον τομέα των μεταφορών και τη δυνατότητά τους να παράγουν κέρδη.

Επίσης ο Πίνακας 17.4 παρουσιάζει την απόδοση των ιδίων κεφαλαίων και το περιθώριο καθαρού κέρδους, αντίστοιχα, των εταιρειών με υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες. Οι περισσότερες εταιρείες του κλάδου παρουσιάζουν κερδοφορία. Κατά μέσο όρο, η συνολική απόδοση των ιδίων κεφαλαίων των εταιρειών 3PL είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη απόδοση των εταιρειών των οδικών εμπορευματικών μεταφορών (Πίνακας 17.1), ενώ το περιθώριο κέρδους των εταιρειών στους δύο κλάδους κυμαίνεται σχεδόν στα ίδια επίπεδα.

Σε παρόμοια επίπεδα κυμαίνεται επίσης η ρευστότητα των εταιρειών στους δύο κλάδους καθώς και η δανειακή τους πίεση (Πίνακες 17.1 και 17.4, αντίστοιχα). Εδώ επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία των δημοσιευμένων ισολογισμών, το μέγεθος των ξένων κεφαλαίων των εταιρειών 3PL είναι σημαντικά μεγαλύτερο από αυτό των εταιρειών οδικών εμπορευματικών μεταφορών. Από την άλλη πλευρά, όμως, η διαφορά αυτή εξισορροπείται από το μεγαλύτερο μερίδιο των ιδίων κεφαλαίων – ως προς τα ξένα – των εταιρειών 3PL, σε σύγκριση με αυτό των εταιρειών των οδικών εμπορευματικών μεταφορών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.4
Χρηματοοικονομικοί δείκτες, 1999-2008

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Απόδοση ενεργητικού										
LAVIPHARM	0,001	0,015	0,013	0,010	-0,017	-0,016	-0,020	-0,009	-0,018	-0,019
SCHENKER	0,068	0,017	0,044	0,050	0,022	-0,043	0,036	0,017	0,059	0,063
MEDITERRANEAN	0,095	0,113	0,092	0,091	0,084	0,052	0,082	0,151	0,167	0,130
PROODOS HELL	0,157	0,144	0,132	0,118	0,114	0,081	0,074	0,072	0,053	0,036
OMEGA INTER.	0,170	0,022	0,019	0,003	-0,002	0,001	0,013	0,074	0,039	0,007
BEINOGLOU, OR.	0,035	0,036	0,021	0,013	0,005	0,026	-0,041	0,017	-0,007	-0,034
IMPERIO – ARGO	0,307	0,089	0,067	0,068	0,077	0,094	0,077	0,001	0,088	-0,017
GOLDAIR CARGO	-0,115	0,068	0,069	0,046	0,042	0,035	0,091	0,094	0,081	0,049
DHL GLOBAL	-0,122	0,025	0,043	0,004	0,011	0,053	-0,010	-0,136	-0,102	-0,064
SUPERTRANS	0,005	0,008	0,013	0,008	0,004	0,024	0,029	0,034	-0,065	0,008
BALLAUF HEL.	0,123	0,123	0,098	0,080	0,055	0,062	0,011	0,011	-0,012	-0,063
HERMES LINES	0,002	0,006	0,060	0,109	0,075	0,098	0,073	0,021	0,055	0,014
SEA STAR								-0,144	0,002	0,008
ARKAS HELLAS		0,028	0,124	0,184	0,112	0,095	0,079	0,196	0,264	0,263
MED FRIGO P				0,294	0,111	0,056	0,050	0,021	0,142	0,056
CALLITSIS,.	-0,128	-0,299	-0,227	-0,133	-0,177	-0,138	-0,117	-0,044	-0,037	-0,047
CMA CGM GR.			0,057	0,040	0,062	0,107	0,075	0,111	0,227	0,268
DIANOMES STER.			-0,480	-0,589	-0,398	-0,305	-0,234	-0,018	0,107	0,019
EXPEDITORS INT.	0,059	0,024	0,026	0,030	-0,072	0,025	-0,026	0,042	0,073	0,151
DSV HELLAS	-0,064	-0,083	-0,024	-0,199	-0,010	-0,022	-0,236	-0,013	-0,068	-0,032
Μέση τιμή	0,040	0,021	0,008	0,012	0,005	0,015	0,000	0,025	0,053	0,040
Απόδοση ιδίων κεφαλαίων										
LAVIPHARM	0,008	0,063	0,078	0,063	-0,105	-0,150	-0,162	-0,076	-0,247	-0,300
SCHENKER	0,674	0,153	0,254	0,232	0,108	-0,315	0,208	0,098	0,289	0,270
MEDITERRANEAN	2,982	3,261	2,915	1,095	4,105	4,515	5,666	9,063	15,218	10,285
PROODOS HELL	0,366	0,367	0,313	0,300	0,273	0,166	0,133	0,116	0,097	0,063
OMEGA INTER.	0,299	0,056	0,049	0,009	-0,005		0,060	0,313	0,163	0,038
BEINOGLOU, OR.	0,061	0,083	0,064	0,042	0,018	0,088	-0,193	0,053	-0,025	-0,126
IMPERIO – ARGO	0,435	0,111	0,079	0,082	0,096	0,110	0,089	0,001	0,165	-0,042
GOLDAIR CARGO	-6,117	1,084	0,490	0,292	0,240	0,253	0,564	0,564	0,437	0,311
DHL GLOBAL	-1,869	0,296	0,348	0,051	0,141	0,434	-0,077	-0,980	-0,903	-0,331
SUPERTRANS	0,045	0,057	0,106	0,074	0,051	0,241	0,265	0,279	-2,420	0,180
BALLAUF HEL.	0,329	0,329	0,238	0,224	0,160	0,166	0,030	0,033	-0,046	-0,313
HERMES LINES	0,067	0,130	1,063	0,995	1,425	2,602	2,605	1,623	3,665	0,750
SEA STAR								1,061	-0,012	-0,076
ARKAS HELLAS		0,133	0,565	0,615	0,486	0,418	0,388	0,696	0,710	0,614
MED FRIGO P				0,724	0,294	0,149	0,144	0,076	0,377	0,139
CALLITSIS	1,597	2,763	-113,333	-0,326	-0,359	-0,459	-0,507	-0,312	-0,473	-1,923
CMA CGM GR.			2,981	1,524	1,320	1,877	1,154	1,448	2,458	10,186
DIANOMES STER.			2,864	1,701	-4,654	19,227	12,111	-0,075	0,387	0,084
EXPEDITORS INT.	0,760	0,424	0,160	0,153	-0,478	0,151	-0,181	0,282	0,397	0,458
DSV HELLAS	-0,127	-0,143	-0,047	-0,600	-0,019	-0,054	-0,667	-0,027	-0,197	-0,130
Μέση τιμή	-0,033	0,573	-5,601	0,382	0,163	1,634	1,138	0,712	1,002	1,007

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.4 (συνέχεια)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Περιθώριο καθαρού κέρδους										
LAVIPHARM	0,000	0,005	0,006	0,004	-0,007	-0,007	-0,007	-0,003	-0,007	-0,007
SCHENKER	0,022	0,006	0,012	0,014	0,007	-0,010	0,010	0,005	0,017	0,017
MEDITERRANEAN	0,076	0,067	0,052	0,058	0,058	0,050	0,053	0,085	0,119	0,098
PROODOS HELL	0,054	0,048	0,045	0,041	0,037	0,026	0,022	0,020	0,017	0,029
OMEGA INTER.	0,058	0,009	0,007	0,001	-0,001	0,000	0,006	0,034	0,018	0,004
BEINOGLOU, OR.	0,015	0,015	0,011	0,008	0,003	0,016	-0,035	0,014	-0,006	-0,036
IMPERIO – ARGO	0,226	0,089	0,070	0,073	0,080	0,138	0,114	0,001	0,127	-0,033
GOLDAIR CARGO	-0,055	0,030	0,022	0,015	0,015	0,013	0,036	0,037	0,035	0,029
DHL GLOBAL	-0,045	0,007	0,014	0,001	0,003	0,015	-0,003	-0,065	-0,036	-0,030
SUPERTRANS	0,002	0,003	0,005	0,003	0,002	0,007	0,009	0,011	-0,037	0,004
BALLAUF HEL.	0,036	0,037	0,029	0,027	0,019	0,021	0,004	0,004	-0,005	-0,027
HERMES LINES	0,001	0,003	0,024	0,041	0,028	0,030	0,027	0,009	0,024	0,006
SEA STAR								-0,052	0,001	0,004
ARKAS HELLAS		0,035	0,172	0,235	0,204	0,189	0,176	0,330	0,146	0,147
MED FRIGO P				0,088	0,058	0,038	0,031	0,019	0,114	0,036
CALLITSIS,.	-0,187	-0,760	-0,375	-0,399	-0,139	-0,074	-0,060	-0,021	-0,019	-0,023
CMA CGM GR.			0,137	0,116	0,100	0,072	0,050	0,052	0,137	0,182
DIANOMES STER.			-0,348	-0,326	-0,184	-0,104	-0,072	-0,005	0,036	0,007
EXPEDITORS INT.	0,024	0,014	0,006	0,008	-0,017	0,006	-0,007	0,011	0,019	0,034
DSV HELLAS	-0,019	-0,027	-0,007	-0,050	-0,002	-0,005	-0,061	-0,004	-0,019	-0,009
Μέση τιμή	0,014	-0,026	-0,007	-0,002	0,014	0,022	0,016	0,024	0,034	0,022
Ρευστότητα										
LAVIPHARM	1,129	1,263	1,156	1,165	1,157	1,091	1,102	1,091	1,417	1,409
SCHENKER	1,125	1,360	1,419	2,126	1,901	1,573	1,618	1,415	1,486	1,586
MEDITERRANEAN	1,047	1,072	0,996	1,187	1,075	1,010	1,008	0,996	0,991	0,986
PROODOS HELL	1,957	1,737	1,837	1,765	1,856	1,621	1,857	2,036	1,227	0,905
OMEGA INTER.	2,509	1,533	1,545	1,464	1,647	1,515	1,206	1,426	1,414	1,002
BEINOGLOU, OR.	1,310	1,180	1,064	1,036	1,039	1,040	0,600	1,272	0,993	0,908
IMPERIO – ARGO	1,665	2,412	2,429	2,440	1,919	3,916	6,637	1,501	1,393	1,087
GOLDAIR CARGO	0,832	0,969	1,133	1,093	0,922	0,849	0,967	1,034	1,095	1,038
DHL GLOBAL	1,044	1,067	1,015	0,966	0,972	1,028	1,007	0,834	0,779	0,989
SUPERTRANS	1,053	1,080	1,212	1,144	1,095	1,063	1,096	1,133	0,977	1,010
BALLAUF HEL.	1,766	1,727	1,690	1,534	1,510	1,572	1,501	1,414	1,471	1,343
HERMES LINES	1,002	1,031	1,077	1,150	1,022	1,008	1,016	1,006	0,981	0,992
SEA STAR								0,859	0,861	0,896
ARKAS HELLAS		1,201	1,198	1,331	1,279	1,137	1,195	1,357	1,487	1,601
MED FRIGO P				1,727	1,352	1,139	1,151	1,538	1,576	1,380
CALLITSIS,.	0,818	0,787	0,874	1,626	1,838	1,355	1,248	1,142	1,074	1,027
CMA CGM GR.			1,010	1,021	1,038	1,035	1,063	1,076	1,109	1,034
DIANOMES STER.			0,470	0,438	0,822	0,760	0,833	1,235	1,122	1,018
EXPEDITORS INT.	1,335	1,154	2,383	2,634	2,790	2,782	2,618	2,143	1,881	2,000
DSV HELLAS	1,969	2,351	1,925	1,357	2,038	1,586	1,471	1,910	1,548	1,373
Μέση τιμή	1,371	1,370	1,357	1,432	1,435	1,425	1,537	1,321	1,244	1,179

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.4 (συνέχεια)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Δανειακή πίεση									
LAVIPHARM	0,843	0,762	0,836	0,837	0,836	0,891	0,879	0,886	0,927	0,936
SCHENKER	0,899	0,887	0,827	0,785	0,795	0,862	0,825	0,830	0,796	0,766
MEDITERRANEAN	0,968	0,965	0,968	0,917	0,980	0,989	0,986	0,983	0,989	0,987
PROODOS HELL	0,571	0,607	0,577	0,608	0,584	0,511	0,447	0,382	0,453	0,433
OMEGA INTER.	0,432	0,608	0,617	0,663	0,698	0,719	0,780	0,764	0,759	0,824
BEINOGLUO, OR.	0,416	0,569	0,663	0,690	0,718	0,699	0,790	0,684	0,729	0,732
IMPERIO – ARGO	0,296	0,198	0,160	0,167	0,199	0,148	0,144	0,463	0,464	0,598
GOLDAIR CARGO	0,981	0,937	0,859	0,842	0,826	0,860	0,839	0,833	0,815	0,843
DHL GLOBAL	0,935	0,916	0,876	0,925	0,924	0,879	0,868	0,861	0,887	0,808
SUPERTRANS	0,899	0,862	0,875	0,886	0,919	0,901	0,892	0,877	0,973	0,954
BALLAUF HEL.	0,627	0,625	0,590	0,643	0,655	0,625	0,640	0,667	0,746	0,800
HERMES LINES	0,976	0,955	0,944	0,891	0,947	0,962	0,972	0,987	0,985	0,981
SEA STAR								1,135	1,139	1,102
ARKAS HELLAS		0,787	0,781	0,701	0,769	0,773	0,796	0,719	0,628	0,573
MED FRIGO P				0,594	0,623	0,624	0,650	0,721	0,622	0,593
CALLITSIS,.	1,080	1,108	0,998	0,591	0,508	0,699	0,770	0,860	0,922	0,975
CMA CGM GR.			0,981	0,974	0,953	0,943	0,935	0,924	0,908	0,974
DIANOMES STER.			1,168	1,346	0,915	1,016	1,019	0,760	0,725	0,768
EXPEDITORS INT.	0,922	0,943	0,836	0,805	0,848	0,832	0,857	0,850	0,816	0,670
DSV HELLAS	0,500	0,418	0,485	0,669	0,486	0,584	0,647	0,530	0,656	0,757
Μέση τιμή	0,756	0,759	0,780	0,765	0,746	0,764	0,776	0,786	0,797	0,804

Ο Πίνακας 17.5 εμφανίζει το μερίδιο αγοράς των εταιρειών 3PL, ως προς τις συνολικές πωλήσεις τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.5

Μερίδιο αγοράς (%) των εταιρειών με υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες στην Ελλάδα, 1999-2008

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
LAVIPHARM ACT. SER.	13,50	13,28	14,40	15,70	12,66	11,25	10,02	8,39	8,73	8,91
SCHENKER S.A.	5,92	5,07	4,69	4,26	4,16	5,04	4,28	3,99	3,75	4,32
MEDITERRANEAN S. C.	2,62	2,68	2,78	2,91	3,12	3,52	4,07	3,85	3,93	4,24
PROODOS-IN. TRANS.	14,28	13,34	11,64	11,97	10,94	9,88	10,08	9,48	8,61	3,77
OMEGA INTER.TRANS.	2,96	2,97	3,07	3,01	3,46	3,13	3,21	3,27	3,17	3,68
BEINOGLUO, ORPHEE, INT'L FORWARDERS	2,82	3,77	3,63	3,33	3,41	3,58	3,03	2,86	2,68	3,58
IMPERIO - ARGO GR.	2,35	2,38	1,97	1,82	1,75	1,55	1,48	1,53	2,27	2,88
GOLDAIR CARGO S.A,	1,16	1,17	1,28	1,47	1,38	1,38	1,68	2,08	2,13	2,54
DHL GLOBAL FORW.	2,64	2,85	2,48	2,30	2,40	2,74	1,52	2,47	2,16	2,06
SUPERTRANS	1,73	1,59	1,33	1,27	1,62	1,73	1,83	1,80	1,61	2,02
BALLAUF HELLAS	2,97	2,96	2,84	2,68	2,64	2,53	2,35	2,14	1,86	1,93
HERMES LINES	0,35	0,37	0,42	0,53	1,24	1,54	1,52	1,44	1,63	1,82
SEA STAR S.A, ARKAS HELLAS								1,53	1,43	1,32
SHIPPING AGENCY S,A, MED FRIGO, POULIAS, BRAKATSELOS		0,13	0,13	0,15	0,17	0,19	0,23	0,36	1,03	1,29
CALLITSIS, SUCCESS.	0,58	0,17	0,22	0,99	0,78	0,62	0,83	0,79	0,80	1,08
CMA CGM GREECE S,A, DIANOMES STERGIUO			0,28	0,20	0,41	0,60	0,70	0,82	0,94	1,05
			0,41	0,39	0,43	0,60	0,63	0,57	0,60	1,04
			0,41	0,59	0,68	0,71	0,79	0,77	0,79	0,99

Όπως και στην περίπτωση των εταιρειών στον κλάδο των οδικών εμπορευματικών μεταφορών (Πίνακας 17.6), δεν υπάρχει υπερσυγκέντρωση,

αλλά κατακερματισμός της δύναμης αγοράς των εταιρειών 3PL. Η μεγαλύτερη εταιρεία (Lanipharm) κατέχει ένα μερίδιο αγοράς γύρω στο 9% για το έτος 2008, ενώ η δεύτερη μεγαλύτερη επιχείρηση (Schenker) έχει ένα μερίδιο αγοράς ίσο με 4,3%. Το έτος 2008, 10 εταιρείες κατέχουν μερίδια αγοράς άνω του 2%, ενώ οι υπόλοιπες 10 μεγαλύτερες εταιρείες κατέχουν μερίδια από σχεδόν 1% μέχρι 1,9%. Όλες οι 20 μεγαλύτερες εταιρείες αντιπροσωπεύουν αθροιστικά το 50% του κλάδου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.6

Δείκτες κλαδικής συγκέντρωσης στον κλάδο των εταιρειών με υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες στην Ελλάδα, 1999-2008

Δείκτης συγκέντρωσης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
CR4	36,671	35,472	34,361	35,250	31,222	29,759	28,447	25,706	25,019	21,237
CR8	47,722	46,939	45,522	46,152	42,784	41,682	38,857	36,454	35,293	33,915
Δείκτης Herfindahl	0,047	0,044	0,042	0,046	0,036	0,031	0,028	0,024	0,023	0,020

Παρόλο που δεν υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση δύναμης αγοράς σε μια ή λίγες μόνο επιχειρήσεις, διαχρονικά (μεταξύ των ετών 1999-2007) παρατηρείται ότι δύο εταιρείες (Lanipharm και Proodos) αποτελούσαν τις σχετικά κυρίαρχες εταιρείες του κλάδου. Ωστόσο, τα μερίδια αγοράς των δύο αυτών εταιρειών, όπως και της Schenker, παρουσιάζουν μείωση κατά την υπό εξέταση περίοδο, σε αντίθεση με τις δύο μεγαλύτερες εταιρείες οδικών εμπορευματικών μεταφορών, που είτε έχουν διατηρήσει το υψηλό μερίδιο ή το έχουν αυξήσει (Πίνακας 17.2).

Οι τάσεις αυτές στα μερίδια αγοράς των εταιρειών 3PL αντανακλώνονται και στους δείκτες κλαδικής συγκέντρωσης της συγκεκριμένης αγοράς (Πίνακας 17.6). Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης συγκέντρωσης των τεσσάρων πρώτων εταιρειών σε μερίδια αγοράς (CR4) είναι γύρω στο 21%, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης υπολογισμένος με τις πρώτες οκτώ εταιρείες (CR8) κυμαίνεται στο 34%. Τα ποσοστά αυτά είναι πολύ κοντά στα αντίστοιχα ποσοστά (των δεικτών CR4 και CR8) στις εταιρείες των οδικών εμπορευματικών μεταφορών. Η ίδια διαπίστωση ισχύει για τον δείκτη Herfindahl (0,020 στις εταιρείες 3PL και 0,022 στις εταιρείες των οδικών εμπορευματικών μεταφορών, το έτος 2008), που κινείται σε χαμηλά επίπεδα.

Ωστόσο, σε αντίθεση με την ανοδική τάση της συγκέντρωσης του κλάδου των οδικών εμπορευματικών μεταφορών (Πίνακας 17.3), η συγκέντρωση του κλάδου των εταιρειών 3PL φθίνει σημαντικά μεταξύ 1999-2008 (Πίνακας 17.6), σε σχέση με όλους τους δείκτες. Αυτός ο συνεχιζόμενος κατακερματισμός του κλάδου, που μπορεί να αποδοθεί στην είσοδο ή ανάδειξη νέων ανταγωνιστικών παικτών, καθιστά ακόμα μεγαλύτερη την ανάγκη οριοθέτησης και θεσμοθέτησης των δραστηριοτήτων των εταιρειών με υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες, έτσι ώστε να δημιουργηθούν κίνητρα για αύξηση του μεγέθους τους. Μέσω αυτής της διαδικασίας, αναμένεται ότι οι επιχειρήσεις 3PL θα μπορέσουν να εκμεταλλευτούν τις οικονομίες κλίμακας και εύρους στην αγορά, ενισχύοντας και επεκτείνοντας δραστηριότητες συνδυασμένων μεταφορών,

προσφέροντας ολοκληρωμένες υπηρεσίες logistics (για αποθήκευση, συσκευασία, διανομή, κ.λπ.) και αυξάνοντας τον βαθμό παραγωγικότητάς τους.

17.4. Συμπεράσματα και Προοπτικές

Το προηγούμενο (μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2010) πλαίσιο λειτουργίας της αγοράς των οδικών εμπορευματικών μεταφορών με ΔΧΦΑ δημιούργησε συνθήκες «κλειστού επαγγέλματος», με σημαντικές στρεβλώσεις και αρνητικές εξωτερικές οικονομίες. Οι επιπτώσεις αντανακλώνται στις αυξημένες τιμές, τη σχετικά χαμηλή ποιότητα εξυπηρέτησης, τη μεγάλη ηλικία φορτηγών οχημάτων και τον κατακερματισμό του κλάδου σε πολλές επιχειρήσεις με πολύ μικρά μερίδια αγοράς. Ενώ στις εταιρείες οδικών εμπορευματικών μεταφορών η συγκέντρωση εμφανίζει ανοδική τάση, σε αυτές των υπηρεσιών εφοδιαστικής υπέρ τρίτων (3PL) φθίνει σημαντικά μεταξύ 1999-2008.

Για την ενίσχυση της παρατηρούμενης δυναμικής, ως προς τους δείκτες αποδοτικότητας, των επιχειρήσεων 3PL κρίνεται αναγκαία η οριοθέτηση και θεσμοθέτηση των δραστηριοτήτων τους, ώστε να δημιουργηθούν κίνητρα για αύξηση του μεγέθους τους και να εκμεταλλευθούν τις οικονομίες κλίμακας και εύρους που υπάρχουν στη συγκεκριμένη αγορά. Σύμφωνα με τον νέο νόμο για τις οδικές εμπορευματικές μεταφορές, οι υφιστάμενες μεταφορικές εταιρείες με ΔΧΦΑ, ή αυτές που πρόκειται να συσταθούν ή να συγχωνευθούν, εντάσσονται στις διατάξεις του Αναπτυξιακού Νόμου για τη δημιουργία ή εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεών τους, αγορά γηπέδων για δημιουργία αποθηκευτικών χώρων, χώρων στάθμευσης και συνεργείων, εισαγωγή συστημάτων τηλεματικής, προμήθεια μηχανημάτων και αντικατάσταση των οχημάτων τους με οχήματα νέας τεχνολογίας.

Επιτακτική καθίσταται η άμεση υλοποίηση και ο έλεγχος εφαρμογής της διαδικασίας απελευθέρωσης, σε σχέση με την αδειοδότηση και τιμολόγηση, της αγοράς των εμπορευματικών μεταφορών με ΔΧΦΑ. Η απελευθέρωση του κλάδου θα επιφέρει σημαντικά οφέλη στις επιχειρήσεις, τους καταναλωτές και την ελληνική οικονομία (επίσης βλ. ΚΕΠΕ, 2001 και IOBE, 2006). Πρώτον, θα παράσχει περισσότερες δυνατότητες επιλογής στους χρήστες-επιχειρήσεις για τους τρόπους μεταφοράς των προϊόντων. Τα κόμιστρα των οδικών εμπορευματικών μεταφορών προβλέπεται να υποχωρήσουν και το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών και η παραγωγικότητα των επιχειρήσεων να αυξηθεί. Η μείωση του μεταφορικού κόστους (κομίστρων) θα οδηγήσει σε μείωση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή. Οι βελτιώσεις αυτές αναμένεται να προάγουν τη θετική συμμετοχή και συμβολή του κλάδου στην εξέλιξη του ΑΕΠ. Προϋπόθεση για την αποκόμιση των παραπάνω ωφελειών αποτελεί η εκτίμηση ότι θα υπάρχει ικανοποιητικός αριθμός επιχειρήσεων ώστε να ενισχύεται το ανταγωνιστικό περιβάλλον, χωρίς τον κίνδυνο δημιουργίας καρτέλ με υψηλές τιμές.

Η απελευθέρωση του κλάδου θα ενθαρρύνει την αντικατάσταση των φορτηγών οχημάτων μεγάλης ηλικίας, τα οποία αποτελούν επιβαρυντικό

παράγοντα για την κατανάλωση ορυκτών καυσίμων και το περιβάλλον, και λειτουργούν σε βάρος της οδικής ασφάλειας, με σύγχρονα φορτηγά οχήματα λιγότερο ενεργοβόρα και ρυπογόνα, και περισσότερο ασφαλή. Η προώθηση της διεύθυνσης των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στον κλάδο (Εξυπνα Συστήματα Μεταφορών) ευνοεί τις προϋποθέσεις για αύξηση της παραγωγικότητας και μείωση του εξωτερικού κόστους των οδικών μεταφορών. Ο εκσυγχρονισμός του στόλου και η αύξηση της παραγωγικότητας θα ενισχύσουν την ανταγωνιστική θέση των Ελλήνων οδικών μεταφορέων στη διεθνή αγορά των εμπορευματικών μεταφορών. Στη διαδικασία της ανανέωσης και εκσυγχρονισμού του στόλου, θεωρείται σκόπιμη η συμβολή του κράτους με την παροχή κατάλληλων κινήτρων (και αντικινήτρων).

Οι οικονομικοί πόροι για παροχή τέτοιων κινήτρων θα μπορούσαν να προέλθουν από τα έσοδα μιας διορθωτικής επιβάρυνσης των οδικών εμπορευματικών μεταφορέων, ανάλογα με το επίπεδο του εξωτερικού κόστους που προκαλούν (στην κυκλοφορία, το περιβάλλον και το οδόστρωμα) οι δραστηριότητές τους¹⁵. Απλούστερα, η επιβάρυνση μπορεί να βασιστεί στα οχηματοχιλιόμετρα που διανύονται ή την ποσότητα των ρύπων που εκπέμπονται από τα φορτηγά, επιτρέποντας έτσι μια δικαιότερη τιμολόγηση έναντι του σταθερού κόστους των διοδίων¹⁶. Επιπλέον, τα έσοδα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την ασφάλεια και ανάπτυξη των αναγκαίων μεταφορικών υποδομών και την επέκταση των δραστηριοτήτων συνδυασμένων μεταφορών στην χώρα. Επισημαίνεται ότι το νέο θεσμικό πλαίσιο προβλέπει την αποκλειστική διάθεση (μέσω ενός «πράσινου ταμείου») της καταβαλλόμενης εισφοράς για την απόκτηση άδειας ενός ποσού άνω του 80% για έργα υποδομής σχετικά με τις εμπορευματικές μεταφορές, την οδική ασφάλεια και την προστασία του περιβάλλοντος.

Ειδικότερα, η περαιτέρω οργανωτική ανάπτυξη και γεωγραφική επέκταση των εμπορευματικών κέντρων για την ενίσχυση των συνδυασμένων μεταφορών, και η ολοκλήρωση των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών στη χώρα και των συνδέσεών τους με τις βαλκανικές χώρες, θα βοηθήσει στην ανασύνθεση και αναδιοργάνωση των εφοδιαστικών αλυσίδων. Οι αλλαγές αυτές αναμένεται να επιφέρουν μείωση του λειτουργικού κόστους των (οδικών) μεταφορικών υπηρεσιών, αύξηση των εισαγωγών και εξαγωγών εμπορευμάτων από και προς της Ελλάδα, και ανακατανομή των φόρτων προς λιγότερο ρυπογόνα και ενεργοβόρα μέσα, όπως τον σιδηρόδρομο και τα πλοία.

Ωστόσο, τονίζεται ότι τα αποτελέσματα της απελευθέρωσης του κλάδου στην οικονομία και το περιβάλλον θα πρέπει να παρακολουθούνται και να

¹⁵ Αντίστοιχα παραδείγματα εφαρμογών υπάρχουν στη Γερμανία, την Αυστρία και την Ελβετία.

¹⁶ Τα ασφάλιστρα των ΔΧΦΑ θα μπορούσαν επίσης να διαμορφωθούν ανάλογα με τον βαθμό χρησιμοποίησής τους (οχηματοχιλιόμετρα που διανύονται), συντήρησής τους και την ενδεχόμενη τεχνολογική απαξίωσή τους (πιθανώς και σε σχέση με την ποσότητα των ρύπων που εκπέμπουν).

αξιολογούνται συνεχώς με βάση αυστηρά – ποιοτικά και ποσοτικά – κριτήρια, εξαιτίας των σημαντικών εξωτερικών αρνητικών οικονομικών που διέπουν τις οδικές μεταφορές. Τέτοιες εξωτερικές οικονομίες αφορούν κυρίως στη μόλυνση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, τον θόρυβο, την κυκλοφοριακή συμφόρηση, τα ατυχήματα και τη ζημία στο οδόστρωμα, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του οχήματος και του φορτίου. Σύμφωνα με τον νέο νόμο, η διαδικασία αδειοδότησης ορίζεται από ανεξάρτητη κεντρική αρχή, αναφερόμενη ως «Φορέας Αδειοδότησης», για δεδομένη διάρκεια ετών. Μεταξύ άλλων¹⁷, οι προϋποθέσεις για αδειοδότηση λαμβάνουν υπόψη την φορολογική και ασφαλιστική ενημερότητα και την οικονομική επιφάνεια της εταιρείας. Ωστόσο, η διαδικασία αδειοδότησης δεν λαμβάνει υπόψη μεταβολές στις συνθήκες ζήτησης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών για εμπορευματικές μεταφορές, ούτε και τις συνθήκες προσφοράς, ως προς τη χωρητική ικανότητα και ποιότητα των μεταφορικών υποδομών.

Όπως συνέβη και σε αντίστοιχες περιπτώσεις άλλων χωρών της ΕΕ (βλ. IOBE, 2006· Bernadet, 2009), εκτιμάται ότι, με την τήρηση των αυστηρών αυτών προϋποθέσεων, η απελευθέρωση θα ενισχύσει την συγκέντρωση της αγοράς υπέρ των μεγάλων εταιρειών, οι οποίες μπορούν να προσφέρουν ποιοτικές, οικονομικότερες και ολοκληρωμένες υπηρεσίες εφοδιαστικής. Στις υπηρεσίες αυτές ανήκουν και δραστηριότητες συνδυασμένων μεταφορών (δηλαδή, συνδυάζουν στη διαδικασία μεταφοράς τη χρήση φορτηγού με τη χρήση πλοίου ή τρένου) καθώς και αποθήκευσης, ψύξης-απόψυξης και συσκευασίας-ανασυσκευασίας. Παράλληλα, η απελευθέρωση στις τιμές θα πρέπει να συνοδευτεί από αυστηρούς ελέγχους εφαρμογής των προδιαγραφών σε οχήματα εταιρειών που εκτελούν διασυνοριακές μεταφορές από γειτονικές χώρες (π.χ., Ρουμανία, Βουλγαρία, Τουρκία), των οποίων το κόστος είναι σημαντικά χαμηλότερο από αυτό των ελληνικών εταιρειών.

¹⁷ Στον νέο νόμο αναφέρονται ως προϋποθέσεις χορήγησης αδειών ΔΧΦΑ, εκτός της επαγγελματικής επάρκειας και κατοχής άδειας οδικού μεταφορέα εμπορευμάτων, η ύπαρξη κατάλληλων χώρων στάθμευσης οχημάτων και αποθηκευτικών εγκαταστάσεων για φύλαξη και συντήρηση των οχημάτων, η κατηγορία των φορτηγών ανάλογα με τις εκπομπές EURO IV ή EURO V, ένας μέγιστος αριθμός (3) ρυμουλκούμενων ή ημι-ρυμουλκούμενων οχημάτων για κάθε ρυμουλκόμενο όχημα Δ.Χ. και μια υπέρ του Δημοσίου ειδική εισφορά, ανάλογα με την κατηγορία και το μικτό βάρος του οχήματος.

Βιβλιογραφία

Στα Ελληνικά

- Αθανασακόπουλος, Δ. (1994), *Τιμολογιακή και Επενδυτική Πολιτική των Μεταφορών: Η Περίπτωση των Ελληνικών Χερσαίων Εμπορευματικών Μεταφορών*, Μελέτες Αρ. 42, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα.
- Εξπρές (2010) «Μεταβατική περίοδος 3 ετών για πλήρη απελευθέρωση στην έκδοση των αδειών φορτηγών Δ.Χ.-βυτιοφόρων», Εφημερίδα *Εξπρές*, 27 Ιουλίου 2010, σσ. 4-5.
- ΙΟΒΕ (2006), *Η Κλειστή Αγορά Φορτηγών Οχημάτων Δημόσιας Χρήσης (ΦΔΧ): Προβλήματα και Προοπτικές*, Κλαδική Μελέτη Αρ. 216, Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Αθήνα.
- ΚΕΠΕ (2001), *Φραγμοί στην Ελεύθερη Λειτουργία των Επαγγελματιών και στην Πραγματοποίηση Επιχειρηματικών Πρωτοβουλιών και Ανταγωνιστικότητα*, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα.
- Τσέκερης, Θ. Τσούμα Α. (2010), *Μεταφορές και Οικονομία: Συμβολή, τάσεις και προοπτικές στην Ελλάδα με έμφαση στις χερσαίες μεταφορές*. Έκθεση αρ. 63, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα.

Στα Αγγλικά

- Bernadet, M. (2009), «The construction and operation of the road freight transport market in Europe», *International Transport Forum 2009: Transport for a Global Economy, Challenges and Opportunities in the Downturn*, Forum Papers No. 1, International Transport Forum, OECD, Paris, France.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18

ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Σοφία Σπαθή, Στέλιος Καραγιάννης*

Σύνοψη

Ο Κανονισμός 3577/92/ΕΟΚ καθιστά ελεύθερη την παροχή υπηρεσιών στις θαλάσσιες ενδομεταφορές των χωρών της ΕΕ. Η εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με το καθεστώς της απελευθέρωσης έγινε με τον Ν.2932/2001 για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και του ανταγωνισμού προς όφελος των χρηστών. Ο νόμος αυτός περιέχει και διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες τα αρμόδια Υπουργεία Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας, Ναυτιλίας και Μεταφορών, Υποδομών και Δικτύων διατηρούν το δικαίωμα παρέμβασης στην ελεύθερη δρομολόγηση (γραμμές δημόσιας υπηρεσίας, πλαφόν οικονομικής θέσης σε συνδέσεις με χαμηλή κίνηση και 1-2 ενδιαφερόμενες εταιρείες) όπως και τον έλεγχο της λειτουργίας του πλοίου (σύνθεση πληρωμάτων, υποχρεωτική 10μηνη επάνδρωση) για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος. Τα μεγαλύτερα ποσά για τη χρηματοδότηση των γραμμών δημόσιας υπηρεσίας προέρχονται από τα έσοδα του επίναυλου που πληρώνουν οι επιβιβαζόμενοι επιβάτες και τα φορτωθέντα οχήματα σε όλες τις ακτοπλοϊκές γραμμές (ανέρχεται στο 3% επί του ναύλου) και δευτερευόντως από τον Κρατικό Προϋπολογισμό.

Συνθήκες ανταγωνισμού στην ακτοπλοϊκή αγορά φαίνεται ότι υπάρχουν σε συγκεκριμένα δρομολόγια των κυριότερων γραμμών (με αξιολογη κίνηση,) όπου δραστηριοποιούνται τουλάχιστον δύο εταιρείες. Τα δρομολόγια αυτά εκτιμώνται στο 26% των χειμερινών συνδέσεων λιμένων και στο 37% των θερινών του έτους 2008. Από τις υπόλοιπες συνδέσεις το 17% μένουν χωρίς δρομολόγια τον χειμώνα και το 57% μονοπωλείται από μία εταιρεία, ενώ το καλοκαίρι το ποσοστό μονοπώλησης ανέρχεται στο 63%. Αυτά συμβαίνουν λόγω της ύπαρξης πολλών άγονων γραμμών ή γραμμών περιορισμένου επιχειρηματικού ενδιαφέροντος. Έτσι, άνω του 60% των δρομολογίων είναι επιδοτούμενα συνολικά ή εν μέρει ή ορισμένες συνδέσεις λιμένων ελέγχονται ως προς το ανώτατο επίπεδο ναύλου οικονομικής θέσης επιβατών-οχημάτων, επειδή δεν λειτουργούν ομαλά υπό συνθήκες ελεύθερης αγοράς.

* Οι συγγραφείς ευχαριστούν τους συναδέλφους Τηλέμαχο Ευθυμιάδη και Κώστα Κανελλόπουλο για τις εύστοχες παρατηρήσεις τους στο κείμενο του παρόντος κεφαλαίου.

Ορισμένα μακροοικονομικά στοιχεία του κλάδου 61 των υδάτινων μεταφορών, όπου πέρα από την ποντοπόρο ναυτιλία περιλαμβάνονται η ακτοπλοΐα, τα πορθμεία, οι γραμμές Αδριατικής, η κρουαζιέρα κλπ., καταδεικνύουν τη σπουδαιότητα των θαλάσσιων μεταφορών στο ΑΕΠ και στην απασχόληση. Η ακαθάριστη αξία παραγωγής του κλάδου 61 συμμετέχει με 5,6% στο σύνολο (2008) και παρουσιάζει μέση ετήσια αύξηση κατά 11,8% την δετία 2000-08, με έμφαση την 3ετία 2003-05, λόγω της προσέλευσης πλοίων στο ελληνικό νηολόγιο. Η απασχόληση στον κλάδο κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα, παρουσιάζοντας συνεχείς μεταβολές κατά την αντίστοιχη οκταετία. Το 2008, η συμβολή της απασχόλησης του κλάδου στη συνολική απασχόληση της χώρας ανέρχεται στο 0,36% περίπου, εμφανίζοντας μικρή αύξηση από 0,31% που ήταν το 2001.

Ο δείκτης τιμών των υπηρεσιών πλοίων, όπως περιγράφεται από την συγκεκριμένη υποομάδα του δείκτη τιμών καταναλωτή (ΔΤΚ), εμφανίζει διαχρονικά σταδιακή αύξηση, με τον μέσο της περιόδου 2000-09 να αγγίζει το 4,2%. Μεταξύ 2005-07 η μέση αύξηση διαμορφώθηκε στο 2,3% (αρκετά χαμηλότερα από τον γενικό) παρά την απελευθέρωση και του ναύλου της οικονομικής θέσης που πραγματοποιήθηκε τα έτη 2005 και 2006. Ο ανταγωνισμός τιμών φαίνεται ότι λειτουργεί μετά την απελευθέρωση των θαλάσσιων ενδομεταφορών και συγκεκριμένα την περίοδο 2006-09, όταν η μέση αύξηση του δείκτη υπηρεσιών πλοίων περιορίστηκε στο 0,4% και σημείωσε οριακή πτώση μεταξύ 2008-09 (-0,3%).

Χρήσιμα συμπεράσματα επίσης εξάγονται από την ανάλυση των χρηματοοικονομικών χαρακτηριστικών των κύριων επιχειρήσεων του κλάδου της ακτοπλοΐας (Α.Ν.Ε.Κ., Minoan Lines, Hellenic Seaways, Blue Star Ferries και Ν.Ε.Α.), σε μια προσπάθεια περιγραφής της δυναμικότητας των εταιρειών που απαρτίζουν τη συγκεκριμένη αγορά. Ειδικότερα, η απόδοση του ενεργητικού στις εταιρείες του κλάδου παρουσιάζει μικρή αύξηση από το 2000 έως το 2006, καταλήγοντας το 2008 να έχουν σχετικά χαμηλή απόδοση. Επίσης, οι περισσότερες από τις πέντε εξεταζόμενες εταιρείες του κλάδου παρουσιάζουν μείωση στην αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων κατά την περίοδο εξέτασης. Πρόσθετα, παρατηρούμε ότι ο δείκτης ρευστότητας το 2008 είναι πάνω από το 100% στις εταιρείες Α.Ν.Ε.Κ. και Minoan Lines (120% και 111%, αντίστοιχα) και ιδιαίτερα υψηλός για την Blue Star Ferries (397%). Τέλος, παρατηρούμε ότι κατά την περίοδο 2000-08 οι περισσότερες εταιρείες του κλάδου διατήρησαν σχετικά μέτρια επίπεδα δανειακής πίεσης, ενώ όσον αφορά στα περιθώρια καθαρού κέρδους, η εξέταση δείχνει τη μείωσή τους τη διετία 2007-08.

Αναφορικά με τον ανταγωνισμό μεταξύ των εταιρειών, παρατηρούμε ότι η Α.Ν.Ε.Κ. κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς με ποσοστό 30,5%, ακολουθεί η Minoan Lines με ποσοστό 26% και η Hellenic Seaways με ποσοστό 22% περίπου. Χαρακτηριστική είναι η δυναμικότητα της Blue Star Ferries, καθώς αύξησε σημαντικά το μερίδιό της από μόλις 0,1% το 1999 στο 18,6% το 2008. Αντίθετα, η Ν.Ε.Α. παρουσιάζει συνεχή μείωση του μεριδίου της στην ακτοπλοϊκή αγορά, από 10,2% το 1999 στο 3,5% περίπου το 2008. Από την πλευρά των

πωλήσεων για το 2008, παρατηρούμε ακόμη μια φορά την πρωτιά της ANEK (252,1 εκατ. Ευρώ) και της Minoan Lines (213,7 εκατ. Ευρώ). Όμως, το παραπάνω δεν αντικατροπίζεται και στην κερδοφορία των εταιρειών, καθώς η ANEK μαζί με την N.E.A. παρουσιάζουν ζημιές κατά το τελευταίο έτος εξέτασης (-3,5 εκατ. Ευρώ και -24,5 εκατ. Ευρώ, αντίστοιχα). Επίσης, παρατηρούμε ότι η διαχρονική αύξηση του μεριδίου της αγοράς της Blue Star Ferries συνοδεύεται και από υψηλή κερδοφορία, καταλήγοντας το 2008 να παρουσιάζει τη μεγαλύτερη από τις εταιρείες υπό εξέταση (18,3 εκατ. Ευρώ περίπου).

Επίσης, οι δύο μεγαλύτερες εταιρείες του κλάδου (A.N.E.K. και MINOAN LINES) κατέχουν το 2008 το 56,4% της αγοράς, γεγονός που υπονοεί ότι η συγκέντρωση στον κλάδο της ακτοπλοΐας δεν είναι πολύ υψηλή. Πρέπει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη αγορά παρουσιάζει διαχρονικά σημάδια αύξησης του ανταγωνισμού, καθώς ο δείκτης συγκέντρωσης CR2 και ο δείκτης Herfindahl έχουν μειωθεί αισθητά την περίοδο 2000-2008.

Όσον αφορά την ακτοπλοϊκή κίνηση παρατηρείται έντονη εποχικότητα, κυρίως σε επιβάτες, ΙΧ οχήματα και δίκυκλα, που προσεγγίζουν ή ξεπερνούν το 50% της κίνησης όλου του έτους λόγω του μεγάλου τουριστικού ρεύματος που παρατηρείται προς τα νησιά τους τρεις καλοκαιρινούς μήνες. Η κίνηση των φορτηγών οχημάτων παρουσιάζει μικρότερη εποχικότητα, γύρω στο 28%-29% το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο, επειδή η θαλάσσια οδός είναι η μόνη οδός για τη μεταφορά εμπορευμάτων.

Τα πορθμεία παρουσιάζουν μικρότερη εποχικότητα έναντι της ακτοπλοΐας, εφόσον οι δύο κυριότερες γραμμές, Πέραμα-Παλούκια και Ρίο-Αντίρριο, που ξεπερνούν το 50% σε επιβάτες και ΙΧ επιβατηγά του συνόλου των πορθμειακών συνδέσεων, εξυπηρετούν καθημερινά την κίνηση επιβατών-οχημάτων.

Οι γραμμές που ενώνουν την Ιταλία με την Ελλάδα αποτελούν, όπως και η ακτοπλοΐα, δίκτυο της ναυτιλίας μικρών αποστάσεων (NMA) στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, το οποίο είναι και ο μοναδικός διεθνής διάδρομος μεταφοράς επιβατών και οχημάτων.

Στις γραμμές Ελλάδος-Ιταλίας, όπως και στην ακτοπλοΐα, η εποχικότητα εμφανίζεται στους επιβάτες, στα μικρά ΙΧ και στα δίκυκλα που συγκεντρώνουν το τρίτο τρίμηνο σχεδόν τη μισή κίνηση του έτους. Τα φορτηγά εμφανίζουν και εδώ μικρότερη εποχικότητα με ποσοστά που κυμαίνονται μεταξύ 23,1%-28% ανά τρίμηνο το έτος 2008.

Οι γραμμές με την υψηλότερη κίνηση συγκεντρώνονται από/προς Πειραιά προς Αργοσαρωνικό, Ανατολικές Κυκλάδες-Σάμο, Δωδεκάνησα, Χίο, Λέσβο, Ηράκλειο, Χανιά και από/προς το λιμάνι της Ραφήνας για τις Κυκλάδες και την Εύβοια. Από τις περιφερειακές γραμμές σημαντική κίνηση παρουσιάζει το λιμάνι του Βόλου προς τις Βόρειες Σποράδες και το λιμάνι της Πάτρας προς τα νησιά του Ιονίου και προς την Ιταλία, κυρίως η γραμμή Πάτρα-Ηγουμενίτσα-Αγκώνα. Στις πορθμειακές γραμμές η μεγαλύτερη κίνηση παρατηρείται καταρχήν στη σύνδεση Πέραμα-Παλούκια και ακολουθούν με πολύ μικρότερα ποσοστά, κατά σειρά, οι γραμμές Ρίου-Αντίρριου, Ηγουμενίτσας-Κέρκυρας, Θάσου-Κεραμωτής κλπ.

Η κρουαζιέρα αποτελεί δραστηριότητα με προοπτικές στην Ελλάδα, αφού υπάρχει έντονο ενδιαφέρον από διεθνείς ομίλους κρουαζιέρας και ως τόπος προορισμού. Όπως επιβεβαιώνουν τα στοιχεία των αφίξεων των επιβατών με τουριστικά πλοία, παρατηρείται αφενός διαχρονικά αύξηση και αφετέρου μικρή εποχικότητα των κατάπλων, ιδίως το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο έτους, δηλαδή η κρουαζιέρα συμβάλλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Με την αλλαγή του σχετικού θεσμικού πλαισίου και την άρση του καμποτάζ, ώστε να επιτρέπεται η πραγματοποίηση κυκλικής κρουαζιέρας στην Ελλάδα από πλοία σημαίας χωρών εκτός ΕΕ, όπου συγκεντρώνεται το 68% των κρουαζιεροπλοίων παγκοσμίως, η χώρα θα αποκτήσει λιμάνια-κόμβους και θα καταστεί ελκυστικός προορισμός στη Μεσόγειο.

18.1. Εισαγωγή

Το παρόν κεφάλαιο εξετάζει την ακτοπλοϊκή αγορά, την πορθμειακή κίνηση, την κίνηση γραμμών Ελλάδας-Ιταλίας επιβατών και οχημάτων κατά την περίοδο 2000-2009 και την κίνηση της κρουαζιέρας κατά λιμάνι. Συγκεκριμένα αναλύεται το θεσμικό πλαίσιο της ακτοπλοΐας, οι γραμμές δημόσιας υπηρεσίας, τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη του κλάδου των υδάτινων μεταφορών, η εποχικότητα της κίνησης και η κίνηση κατά γραμμή. Επίσης, παρουσιάζεται η συμμετοχή των εταιρειών στις κυριότερες συνδέσεις (προσφορά). Τέλος, αναλύονται σειρά χρηματοοικονομικών δεικτών των εταιρειών του κλάδου καθώς και δείκτες ανταγωνιστικότητας.

18.2. Θεσμικό πλαίσιο της ελληνικής ακτοπλοϊκής αγοράς

Ο Κανονισμός (ΕΟΚ) 3577/92 της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ψηφίστηκε στις 7.12.1992 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να άρουν τις πρακτικές καμποτάζ¹ από την 1η Ιανουαρίου του 1993 και να εφαρμόσουν την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στις θαλάσσιες ενδομεταφορές. Η Ελλάδα είχε εξαιρεθεί για λόγους οικονομικής και κοινωνικής συνοχής έως την 1.1.2004 για τις τακτικές γραμμές επιβατικών μεταφορών και πορθμείων καθώς και για τις μεταφορές που εκτελούν σκάφη κάτω των 650 κοχ².

Η απελευθέρωση της ακτοπλοΐας στην Ελλάδα εφαρμόζεται με τον Νόμο 2932/2001 που συντάχτηκε για να προσαρμόσει την ελληνική νομοθεσία στο κοινοτικό καθεστώς του ανωτέρω Κανονισμού της απελευθέρωσης. Ο κοινοτικός Κανονισμός εφαρμόζεται στην Ελλάδα από την 1.11.2002 αντί της 1.1.2004 που είχε αρχικά οριστεί, οπότε αρχίζει να λειτουργεί σταδιακά ο νόμος της απελευθέρωσης των θαλάσσιων μεταφορών από τον κρατικό παρεμβατισμό με την κατάργηση του ναυτολογίου και την ελεύθερη δρομολόγηση των πλοίων. Το

¹ Δηλαδή πλοία υπό σημαία άλλου κράτους μέλους να μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες στο εσωτερικό όλων των κρατών μελών.

² Οι κόροι ολικής χωρητικότητας, κοχ, προσδιορίζουν τον συνολικό εσωτερικό όγκο όλων των σκεπαστών και κλειστών χώρων του πλοίου. Ένας κόρος αντιστοιχεί με 2,83 κυβικά μέτρα.

κράτος διατήρησε το δικαίωμα καθορισμού των ναύλων μόνο της οικονομικής θέσης επιβατών και οχημάτων μέχρι τον Ιούλιο του 2005, οπότε και καταργήθηκε στις γραμμές που είχαν αφετηρία τα λιμάνια της Ραφήνας, του Λαυρίου, της Ελευσίνας και της Κύμης, με την προϋπόθεση ότι δραστηριοποιούνται τουλάχιστον τρεις εταιρείες ανά γραμμή. Το καλοκαίρι του 2006 απελευθερώθηκαν οι ναύλοι της οικονομικής θέσης και στις γραμμές που είχαν αφετηρία το λιμάνι του Πειραιά, υπό τους όρους που αναφέρονται αναλυτικότερα παρακάτω (περίπτωση 1).

Η εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με το Ευρωπαϊκό Δίκαιο δεν έχει πραγματοποιηθεί πλήρως μέχρι σήμερα. Είναι γεγονός ότι ο κρατικός παρεμβατισμός με σειρά νομοθετημάτων και αποφάσεων αποσκοπεί στην αντιμετώπιση της συγκοινωνιακής εξυπηρέτησης των νησιών. Όμως, αν και μικρότερος πλέον από το παρελθόν, δεν οδηγεί πάντοτε στη δημιουργία και στη διατήρηση συνθηκών ανταγωνισμού. Υπάρχουν διαμαρτυρίες και αντιδράσεις πλοιοκτητών σχετικά με τη διατήρηση του ελέγχου από το κράτος μέρους της λειτουργίας του πλοίου με τη σύνθεση πληρωμάτων, την υποχρεωτική 10μηνη επάνδρωση, τον καθορισμό του δικτύου, των δρομολογιακών περιόδων, του πλαφόν της οικονομικής θέσης, τη δυνατότητα τροποποίησης και επιβολής υποχρεώσεων δημόσιας υπηρεσίας, κλπ.

Σύμφωνα με τον Νόμο 2932/2001 το αρμόδιο Υπουργείο διατηρεί το δικαίωμα παρέμβασης στην ελεύθερη δρομολόγηση σε περιπτώσεις προστασίας του δημοσίου συμφέροντος όπως και για λόγους εθνικής ασφάλειας και ασφάλειας λιμένων. Συγκεκριμένα, μεταξύ άλλων, η ελληνική νομοθεσία:

1) Παρεμβαίνει στον καθορισμό ανώτατης επιτρεπόμενης τιμής καθαρού ναύλου οικονομικής ή ενιαίας θέσης επιβατών, οχημάτων, εμπορευμάτων στις γραμμές που δεν εξυπηρετούνται από πλοία δύο τουλάχιστον εταιρειών και τα συνδεδεμένα λιμάνια έχουν ετήσια κίνηση έκαστο κάτω των 150 χιλιάδων αποεπιβιβασθέντων επιβατών ή τα συνδεδεμένα λιμάνια έχουν έκαστο ετήσια κίνηση κάτω των 300 χιλιάδων αποεπιβιβασθέντων επιβατών (Απόφαση 3323.1/02/2008, ΦΕΚ530.26/3/2008 και Απόφαση 3323.1/01/2008, ΦΕΚ509.20/3/2008),

2) Υποχρεώνει τους πλοιοκτήτες να δρομολογούν τα πλοία τους για ένα χρόνο (Ν.2932/2001) με το δικαίωμα διακοπής εκτέλεσης δρομολογίων 60 ημερών, προκειμένου να γίνει η ετήσια επιθεώρηση των πλοίων. Επίσης διακοπή εκτέλεσης δρομολογίων επιτρέπεται για αποκατάσταση βλαβών, για λόγους ανώτερης βίας, κακοκαιρίας κλπ. Επομένως το πλοίο υποχρεώνεται σε 10μηνη δρομολόγηση αν είναι συμβατικό και σε λιγότερους μήνες αν είναι ταχύπλοο ή πλοίο μικρών αποστάσεων με εποχική κίνηση, ύστερα από Απόφαση του Υπουργού και γνώμη του Συμβουλίου Ακτοπλοϊκών Συγκοινωνιών (ΣΑΣ).

3) Σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό κανονισμό της απελευθέρωσης 3577/92, άρθρο 3, παρ.1, για τα σκάφη που εκτελούν θαλάσσιες ενδομεταφορές, τα θέματα σχετικά με την επάνδρωση εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του κράτους στο οποίο είναι νηολογημένο το πλοίο (κράτος σημαίας). Στον ελληνικό νόμο της

απελευθέρωσης 2932/2001, άρθρο 6, παρ. 5, η επάνδρωση των πλοίων είναι υποχρεωτική και ο αριθμός των απασχολούμενων σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις περί οργανικής συνθέσεως πληρώματος, Προεδρικό Διάταγμα 177/74, ανεξάρτητα αν το πλοίο εκτελεί ή όχι πλόες, πλην του χρονικού διαστήματος των 60 ημερών και της αποκατάστασης βλάβης της προηγούμενης περίπτωσης 2.

4) Όσοι από το προσωπικό του πλοίου δεν είναι Έλληνες³ πρέπει να κατέχουν πιστοποιητικό ελληνομάθειας. Η κοινοτική νομοθεσία, στην προκειμένη περίπτωση (Οδηγία 2001/25/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4.4.2001 για το ελάχιστο επίπεδο εκπαίδευσης των ναυτικών) προβλέπει ότι μόνο οι ναυτικοί που είναι υπεύθυνοι για την ασφάλεια των επιβατών πρέπει να έχουν επαρκή γνώση της γλώσσας που ομιλούν κανονικά οι τελευταίοι.

5) Ο ελληνικός νόμος επιβάλλει μέγιστο όριο ηλικίας για τα πλοία που χρησιμοποιούνται στις θαλάσσιες ενδομεταφορές (35 έτη), ενώ η Οδηγία 98/18/ΕΚ του Συμβουλίου της 17.3.1998 ή η νεότερη που την αντικαθιστά, Οδηγία 2009/45/ΕΚ για τα πρότυπα ασφαλείας των επιβατηγών πλοίων, δεν προβλέπει κάτι τέτοιο. Το Π.Δ.124/2006 (ΦΕΚ136) αναφέρεται στην εφαρμογή της ελεύθερης παροχής θαλάσσιων ενδομεταφορών σε συμμόρφωση με τον Κανονισμό 3577/92/ΕΟΚ και με την παραπάνω Οδηγία 98/18. Έτσι, δεν ισχύει πλέον το όριο ηλικίας στα ελληνικά επιβατηγά πλοία, όπως ορίζει τα 35 έτη το Ν.Δ.187/1973 και τα 30 έτη ο Ν.2932/2001. Η ελληνική νομοθεσία εναρμονίζεται πλέον με την κοινοτική Οδηγία και τη διεθνή Συνθήκη της Στοκχόλμης της 28.2.1996 που προβλέπει τη σταδιακή συμμόρφωση των πλοίων σε εργασίες υψηλού κόστους μέχρι την 1/10/2010 για πλοία ηλικίας 30 ετών ή μέχρι τη συμπλήρωση των 30 ετών έως την 1/10/2015, άλλως την απόσυρσή τους.

18.3. Γραμμές δημόσιας υπηρεσίας

Ο Νόμος 2932/01 της απελευθέρωσης περιλαμβάνει διατάξεις για τη δρομολόγηση πλοίων συγκεκριμένων τεχνικών προδιαγραφών στις γραμμές, όπως αναφέρονται στο ενδεικτικό γενικό δίκτυο ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών της Απόφασης 3331.1/01/08, ΦΕΚ 2262, 5.11.2008. Στην Απόφαση αυτή οι γραμμές ορίζονται σε κύριες (που ενώνουν λιμάνια δύο διαφορετικών νομών) και σε τοπικές (όταν τα συνδεδεμένα λιμάνια ανήκουν στον ίδιο νομό).

Μετά την υποβολή δηλώσεων των πλοιοκτητών για τη δρομολόγηση πλοίων, σημαντικός αριθμός νησιών δεν καλύπτεται. Τότε το Κράτος παρεμβαίνει, όπως προβλέπεται σε αυτές τις περιπτώσεις στον Κοινοτικό Κανονισμό και μέσω μειοδοτικού διαγωνισμού συνάπτονται νέες συμβάσεις δημόσιας υπηρεσίας ή παρατείνονται υπάρχουσες συμβάσεις που διαρκούν από μερικούς μήνες έως 12 έτη (τροποποιήσεις του Ν.2932/01 της απελευθέρωσης με

³ Όπως προβλέπει ο νόμος της απελευθέρωσης των ακτοπλοϊκών μεταφορών 2932/2001, άρθρο 2, παρ. 7.

τον Ν.3511/2006, άρθρο 27 και Ν.3482/2006, άρθρο έκτο). Η ενίσχυση των γραμμών αυτών προέρχεται από χρήματα του Κρατικού Προϋπολογισμού και κατά το μεγαλύτερο μέρος από τα έσοδα του επίναυλου, ο οποίος ανέρχεται στο 3% επί του καθαρού ναύλου μεταφοράς επιβατών και οχημάτων στις τακτικές θαλάσσιες μεταφορές, όπως προβλέπεται στον Νόμο 2932/2001, άρθρο 10, προκειμένου να γίνει η μίσθωση επιβατηγών πλοίων.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία των δύο αρμόδιων υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομίας Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας (Διεύθυνση Θαλάσσιων Συγκοινωνιών) και του Υπουργείου Μεταφορών, Υποδομών και Δικτύων (Τμήμα Άγονων Γραμμών) τα νησιά που δεν καλύπτονται και επιδοτούνται μέσω 85 και 81 προγραμματισμένων ακτοπλοϊκών γραμμών αντίστοιχα για μεταφορά επιβατών, οχημάτων και καυσίμων κατά τις δρομολογιακές περιόδους 1.11.2008-31.10.2009 και 1.11.2009-31.10.2010 είναι:

- Οι συνδέσεις με τον Πειραιά για την εξυπηρέτηση των νησιών: Λειψοί, Αστυπάλαια, Νίσυρος, Τήλος, Σύμη, Χάλκη, Κάρπαθος, Κάσος, Καστελόριζο, Κίμωλος, Φολέγανδρος, Σίκινος, Θηρεσία, Ανάφη, Αμοργός, Δονούσα, Σχοινούσα, Κουφονήσια, Ηράκλεια, Φούρνοι, Ικαρία, Κύθηρα, Αντικύθηρα.
- Οι συνδέσεις με το λιμάνι του Λαυρίου για την εξυπηρέτηση των νησιών: Ψαρά, Άγιος Ευστράτιος, Λήμνος, Σαμοθράκη, Κύθνος, Κέα.
- Οι συνδέσεις με το λιμάνι της Θεσσαλονίκης για την εξυπηρέτηση των νησιών της Λήμνου, της Λέσβου, της Ικαρίας, της Σάμου, της Χίου και των Δωδεκανήσων (Κάλυμνος, Κως, Ρόδος).
- Οι συνδέσεις με το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης για την εξυπηρέτηση των νησιών Λέσβου, Λήμνου, Σάμου, Χίου, Καλύμνου, Ρόδου, Κω, Σαμοθράκης.
- Οι συνδέσεις με το λιμάνι της Καβάλας για την εξυπηρέτηση των νησιών Λέσβου, Λήμνου, Σάμου, Χίου.
- Οι συνδέσεις των νομών Λακωνίας, Μεσσηνίας, Ρέθυμνου, Χανίων για την εξυπηρέτηση των νησιών Κύθηρα, Αντικύθηρα.
- Η γραμμή Χάνια-Τριζόνια ως και η σύνδεση Λευκάδας-Αιτωλοακαρνανίας (Καστός-Μύτικας) για την εξυπηρέτηση των νησιών Κάλυμνος και Καστός.
- Οι συνδέσεις μεταξύ των νήσων των νομών Δωδεκανήσου, Σάμου, Χίου, Λέσβου, Έβρου και Κυκλάδων.
- Οι συνδέσεις μεταξύ Σητείας, Ηρακλείου και Δωδεκανήσων.
- Οι τοπικές συνδέσεις με την πρωτεύουσα ή με τα πλησιέστερα νησιά εντός των έξι νομών της ανωτέρω 8) περίπτωσης για την εξυπηρέτηση των νησιών Αρκεσός, Αγαθονήσι, Φαρμακονήσι, Ψέριμος, Λέβιθα, Αστυπάλαια, Λειψοί, Μάραθος, Κάρπαθος, Κάσος, Νίσυρος, Τήλος, Σύμη, Χάλκη, Καστελόριζο, Κάλυμνος, Λέρος, Φούρνοι, Θήμαινα, Οινούσες, Ψαρά, Άγιος Ευστράτιος, Λήμνος, Αμοργός, Δονούσα, Ηράκλεια, Κουφονήσια,

Σχοινούσα, Σίκινος, Φολέγανδρος, Ανάφη, Θηρεσία, Κίναρος, Άνδρος, Κύθνος, Τήνος, Κέα, Κίμωλος, Μήλος, Σέριφος, Σίφνος.

- Επιπλέον οι τοπικές συνδέσεις εντός των νομών Χανίων, Εύβοιας, Κέρκυρας, Χαλκιδικής για την εξυπηρέτηση κατά σειρά των νησιών Γαύδου, Σκύρου, Ερεϊκούσας-Μαθρακίου-Οθωνών-Διαπόντια και περιοχών του Αγίου Όρους.

18.4. Οικονομικά στοιχεία του κλάδου της ακτοπλοΐας

Η παρούσα ενότητα έχει ως σκοπό την απεικόνιση του μεγέθους και της συμβολής του κλάδου των υδάτινων μεταφορών στην οικονομία της χώρας μας, την περίοδο 2000-2008. Η ανάλυση βασίζεται στους Εθνικούς Λογαριασμούς της ΕΣΥΕ, στους οποίους οι επιμέρους δραστηριότητες της οικονομίας ταξινομούνται σύμφωνα με τη Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ 2003). Ο ευρύτερος κλάδος της ναυτιλίας περιλαμβάνει την ακτοπλοΐα στον διψήφιο κωδικό 61 με την ονομασία «μεταφορές μέσω υδάτινων οδών». Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του παραπάνω κλάδου επί των μεγεθών της ακαθάριστης αξίας παραγωγής και της απασχόλησης. Να σημειωθεί ότι η διαθέσιμη αναθεωρημένη έκδοση των Εθνικών Λογαριασμών (Φεβρουάριος 2010) δεν περιλαμβάνει στοιχεία για τις επενδύσεις.

Όπως παρατηρείται στον Πίνακα 18.1 (αντίστοιχο Διάγραμμα 18.1), ο κλάδος των υδάτινων μεταφορών παρουσιάζει μικρή αύξηση, με μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής ίσο περίπου με 12,6%. Η ακαθάριστη αξία παραγωγής του τομέα άγγιξε τα 19,5 δισ. ευρώ το 2008, παρουσιάζοντας ιδιαίτερη αύξηση την περίοδο 2003-2008, λόγω της προσέλκυσης πλοίων στο ελληνικό νηολόγιο. Συνολικά, ο κλάδος εμφανίζεται να έχει σε όλη την περίοδο εξέτασης υψηλή συμβολή στη διαμόρφωση της συνολικής εγχώριας ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (μέσος περιόδου εξέτασης στο 4,5%), παρουσιάζοντας ιδιαίτερη αύξηση κατά την περίοδο 2003-07 (αύξηση κατά 4,7% περίπου).

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.1

Ακαθάριστη αξία παραγωγής υδάτινων μεταφορών (κλάδος 61)
(σε σταθερές τιμές 2005)*

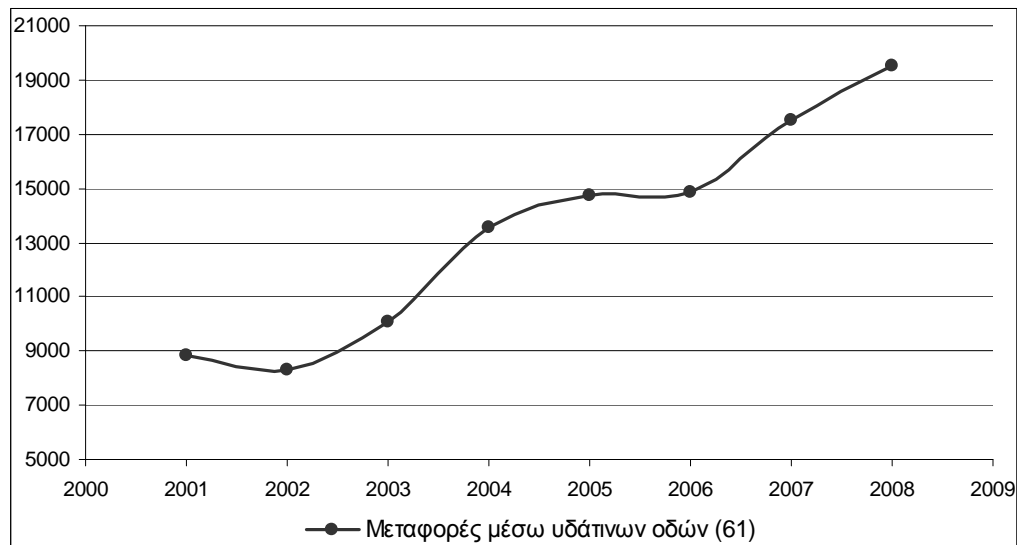
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Έκατ. €	8.847	8.297	10.090	13.544	14.763	14.849	17.509	19.533
% μεταβολή		-6,22	21,61	34,23	9,00	0,58	17,92	11,56
% στο σύνολο της οικονομίας	3,83	3,33	3,76	4,71	4,89	4,65	5,06	5,43

* Σημείωση: Τα έτη 2004-2008 αφορούν προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Εθνικοί Λογαριασμοί.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18.1

Εξέλιξη Ακαθάριστης Αξίας Παραγωγής 2001-2008 (σταθερές τιμές 2005)*

* Σημείωση: Σε σταθερές τιμές προηγούμενου έτους. Τα έτη 2004-2008 αφορούν προσωρινά στοιχεία.
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, *Εθνικοί Λογαριασμοί*.

Η απασχόληση στον κλάδο των μεταφορών μέσω υδάτινων οδών (Πίνακας 18.2) κυμαίνεται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα, παρουσιάζοντας συνεχείς μεταβολές κατά την οκταετία εξέτασης (2000-2008). Συγκριμένα, η απασχόληση στον εν λόγω κλάδο παρουσιάζει μέση ετήσια μεταβολή στο 4,4% περίπου, αυξανόμενη από περίπου 22 χιλιάδες εργαζόμενους το 2000 στους 28 χιλιάδες το 2008. Κατά το τελευταίο έτος εξέτασης, η συμβολή της απασχόλησης του κλάδου των υδάτινων μεταφορών στη συνολική απασχόληση της χώρας ανέρχεται στο 0,36% περίπου, εμφανίζοντας μικρή αύξηση από 0,31% το 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.2

Απασχόληση στον κλάδο 61, 2000-2008*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Άτομα	21.373	20.807	19.908	22.216	21.167	19.496	18.614	21.041	28.263
% μεταβολή		-2,6	-4,3	11,6	-4,7	-7,9	-4,5	13,0	34,3
% στο σύνολο της οικονομίας	0,31	0,30	0,28	0,31	0,29	0,26	0,24	0,27	0,36

* Σημείωση: Τα έτη 2004-2008 αφορούν προσωρινά στοιχεία.
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, *Εθνικοί Λογαριασμοί*.

18.5. Κίνηση κατά γραμμή

Από τα διαθέσιμα στοιχεία του Πίνακα 18.3 όπου φαίνεται η ακτοπλοϊκή κίνηση κατά γραμμή και η ποσοστιαία κατανομή των ετών 2008 και 2004, όπως τηρούνται από την ΕΛΣΤΑΤ, διαπιστώνεται ότι τη μεγαλύτερη συχνότητα σε απόπλους πλοίων συγκεντρώνουν οι γραμμές Πειραιά-Αργοσαρωνικού με το 32%-33,5% του συνόλου και ακολουθούν οι άλλες γραμμές με μικρότερα ποσοστά, όπως οι απόπλοι από Ραφήνα με 8,5%-8,9%, από τον Βόλο με 7,5%-8,5%, οι Ανατολικές Κυκλάδες από Πειραιά με το 5,7%-8,5% κλπ. και στις δευτερεύουσες γραμμές όπως Θήρας-Κυκλάδων με το 4,4%. Η διαφορά που

παρουσιάζεται στην αντίστοιχη διέλευση επιβατών και οχημάτων στις γραμμές αυτές, αφού συγκεντρώνουν μικρότερα ποσοστά έναντι των απόπλων, δείχνουν το μικρότερο μέγεθος των δρομολογούμενων πλοίων όπως είναι τα ταχύπλοα. Έτσι στους επιβάτες η γραμμή Πειραιώς-Αργοσαρωνικού συγκεντρώνει το 17,3%-19,5% του συνόλου των επιβατών. Ακολουθούν οι γραμμές Ραφήνας-Ευβοίας-Κυκλάδων με 13,5%-11,8% και έπονται η γραμμή Πειραιώς-Κρήτης με ποσοστό συμμετοχής 13,4%-14,6%, η Πειραιώς-Ανατολικών Κυκλάδων με 8,9%-11,5%, η Πειραιώς-Σάμου-Κυκλάδων με 8,4%-9,4%, κλπ.

Όσον αφορά τα φορτηγά, διαπιστώνεται ότι κατά τα έτη 2008 και 2004 πρώτη σε κίνηση είναι η γραμμή Πειραιώς-Δωδεκανήσου με ποσοστά συμμετοχής στο σύνολο 17,7%-14,4%, ακολουθούμενη από τη γραμμή Πειραιώς-Κρήτης με 17,1%-19,8%, έπεται η γραμμή Πειραιά-Μυκόνου-Σάμου με 10,3%-7,9%, η γραμμή Πειραιά-Χίου-Μυτιλήνης με 7,8%-9,9%, η γραμμή Ραφήνας-Εύβοιας-Άνδρου-Τήνου με 7,8%-6,9% κλπ.

Στην κίνηση των μεγάλων αυτοκινήτων, πούλμαν ή λεωφορείων του ΚΤΕΛ, υπερέχει η γραμμή Πειραιώς-Κρήτης με 30,8%-29,8%, ακολουθεί η γραμμή από το λιμάνι της Πάτρας προς τα Ιόνια νησιά με 16,2%-14,7%, ενώ στις μικρότερες γραμμές διακρίνεται η κίνηση λεωφορείων προς τα Ιόνια Νησιά από τον Αστακό προς Αγία Ευφημία που συγκεντρώνει το 2,4%-3,6%.

Στην κίνηση των ΙΧ πρώτη έρχεται η γραμμή Πειραιώς-Κρήτης συγκεντρώνοντας το 17,9%-17,6%, ακολουθούμενη από τη γραμμή Ραφήνας-Ευβοίας-Κυκλάδων με 16,8%-15,4%, ακολουθεί ο Αργοσαρωνικός με 11,5%-13,3%, κλπ. Όσον αφορά την κίνηση των δίκυκλων πρώτη έρχεται η γραμμή Αργοσαρωνικού με 23%-22,5%, έπεται η γραμμή Ραφήνας-Εύβοιας-Άνδρου-Τήνου με 10,8%-9,1%, Πειραιώς-Κρήτης με 10,4%- 12,8%, κλπ.

Από τα στοιχεία του Πίνακα 18.4 όπου φαίνεται η κίνηση των πορθμείων, η συνολική και ποσοστιαία κατά γραμμή, παρατηρείται ότι την πρώτη θέση σε επιβάτες και οχήματα τα έτη 2000 και 2008 κατέχει η γραμμή Πέραμα-Παλούκια, σε ποσοστά για το 2008 γύρω στο 50% στους επιβάτες, στο 45% στις διελεύσεις ΙΧ και 25,6% στα φορτηγά. Το έτος 2000, πριν την κατασκευή της γέφυρας που συνδέει το Ρίο με το Αντίρριο, η γραμμή Ρίου-Αντίρριου ήταν πρώτη σε διελεύσεις μεγάλων αυτοκινήτων και ΙΧ, αφού συγκέντρωνε το 71% σε λεωφορεία-πούλμαν και το 37,4% σε μικρά ΙΧ επιβατηγά αυτοκίνητα. Η γραμμή αυτή ακόμα, μέχρι σήμερα, διατηρεί σημαντική ποσοστά της συνολικής ετήσιας κίνησης, αφού έρχεται δεύτερη το έτος 2008 στους επιβάτες και ΙΧ με 6,4% και στα φορτηγά με 21%. Επίσης, η γραμμή Ακτίου-Πρεβέζης, πριν καταργηθεί μετά την κατασκευή της υποθαλάσσιας σήραγγας, το 2000 ερχόταν στις τρεις πρώτες θέσεις των διελεύσεων επιβατών και οχημάτων. Ακόμα σημαντική είναι η κίνηση των γραμμών Θάσου-Κεραμωτής και Κέρκυρας-Ηγουμενίτσας με αντίστοιχα ποσοστά 5,7% και 5,6% σε επιβάτες, 10,6% και 7,5% σε φορτηγά, 12,1% και 18,1% σε πούλμαν, 5,1% και 5,6% σε ΙΧ κλπ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.3

Ποσοστιαία κατανομή των απόπλων, επιβατών επιβιβασθέντων και οχημάτων φορτωθέντων κατά ακτοπλοϊκή γραμμή

Γραμμές	2008			2004			Ε/Γ			Ε/Γ		
	Αρ.απόπλων	Επιβάτες	Φορτηγά	Μεγάλα	Ε/Γ Μικρά	Δίκυκλα	Αρ.απόπλων	Επιβάτες	Φορτηγά	Μεγάλα	Ε/Γ Μικρά	Δίκυκλα
Σύνολο	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Πειραιώς-Αργοσαρωνικού	31,76	17,32	6,68	11,87	11,46	22,97	33,46	19,54	9,47	8,68	13,31	22,45
Πειραιώς-Πελοποννήσου	0,85	0,59	0,63	6,57	1,36	0,43	1,39	0,77	1,13	2,54	1,93	0,57
Πειραιώς-Κρήτης	1,54	13,43	17,08	30,78	17,90	10,35	1,97	14,59	19,77	29,83	17,58	12,80
Πειραιώς-Κρήτης-Δωδεκανήσου	1,06	0,78	2,04	0,01	0,94	0,97	1,54	1,08	2,65	0,04	1,40	1,37
Πειραιώς-Δωδεκανήσου	5,49	8,01	17,65	7,83	7,48	9,05	3,95	4,83	14,40	5,15	5,88	7,27
Πειραιώς-Δυτικών Κυκλάδων	3,80	3,56	2,42	0,05	4,24	6,01	3,80	3,63	2,82	0,38	3,87	6,04
Πειραιώς-Ανατολικών Κυκλάδων	5,71	8,90	6,11	3,51	6,39	8,98	8,53	11,50	7,89	3,16	8,54	12,93
Πειραιώς - Μυκόνου - Τήνου- Σάμου	5,65	8,35	10,25	2,86	6,64	10,16	6,75	9,35	7,92	11,91	6,79	11,27
Πειραιώς - Χίου - Μυτιλήνης	1,65	4,67	7,83	0,50	4,72	4,83	2,52	5,42	9,95	1,90	6,25	5,40
Πατρών - Ακαρνανίας - Ιονίων Νήσων	1,53	1,92	1,69	16,20	2,60	1,12	1,01	1,99	1,43	14,74	3,13	1,23
Ραφήνας - Ευβοίας - Άνδρου - Τήνου	8,52	13,52	7,82	11,71	16,75	10,81	8,89	11,75	6,89	5,36	15,43	9,10
Πειραιώς-Δωδεκ.-Ν.Αιγαίου-Θεσσαλ.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,30	0,22	0,31	0,00	0,25	0,22
Βόλου - Βόρειων Σποράδων -Κύμης	7,46	5,17	4,56	2,21	5,98	2,66	8,45	4,96	4,82	1,04	5,65	2,41
Λαυρίου - Κέας - Κύθνου	2,18	2,34	3,01	0,83	5,05	2,18	1,62	1,73	2,72	0,51	3,55	1,59
Λοιπές	22,81	11,44	12,24	5,05	8,48	9,47	15,81	8,65	7,82	14,75	6,43	5,36
Χώρας Σφακίων - Αγ. Ρουμέλης	2,62	1,69	0,16	0,29	0,17	0,22	1,97	1,72	0,08	0,00	0,22	0,07
Θήρας - Κυκλάδων	4,44	0,91	0,98	0,00	0,51	1,30	3,75	0,57	0,46	0,03	0,42	1,08
Χίου - Σάμου	0,75	0,20	0,04	0,01	0,13	0,36	0,71	0,20	0,07	0,00	0,08	0,22
Νυδρί - Μεγανήσι - Φισκάρδο - Φρίκες	2,92	1,23	2,03	0,99	2,20	1,26	2,59	0,96	1,97	9,61	1,69	0,95
Αστακός-Αγία Ευφημία	1,02	0,37	1,29	2,35	0,85	0,24	1,08	0,52	0,95	3,60	1,24	0,31
Αλεξανδρουπόλεως-Σαμοθράκης	0,41	0,88	1,43	1,26	1,06	0,74	0,64	0,96	1,05	0,65	0,77	0,45
Ρόδου-Δωδεκ.-Σάμου-Ν.Β. Αιγαίου	4,82	2,01	1,67	0,01	0,78	2,66	0,76	0,67	0,17	0,00	0,03	0,03
Σάμου - Δωδεκανήσου	1,02	0,10	0,29	0,00	0,05	0,14	0,26	0,17	0,00	0,00	0,00	0,00
Καλύμνου - Δωδεκανήσου	1,41	0,28	1,06	0,00	0,14	0,65	1,60	0,34	0,74	0,00	0,15	0,51
Νησ. Βορ. Αιγαίου - Καβάλας	0,53	0,59	1,47	0,07	0,80	0,51	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Θεσσαλον-Β.Σπορ.-Κυκλ.-Ηρακλειο	2,20	2,59	0,58	0,08	0,61	0,83	1,19	1,87	0,80	0,54	0,73	1,16
Λαυρίου-Βορ.Αιγαίου-Αλεξ/πολη	0,67	0,59	1,24	0,00	1,16	0,56	1,25	0,66	1,52	0,33	1,10	0,56
Σύνολο ποσοστών	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Σύνολο αριθμών	180.046	18.170.361	523.753	15.372	2.082.787	500.913	182.935	17.213.450	503.474	15.626	1.883.040	556.150

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.4

Ποσοστιαία κατανομή των απόπλων, επιβατών επιβιβασθέντων και οχημάτων φορτωθέντων κατά πορθμειακή γραμμή

Γραμμές πορθμείων	Αρ. απόπλων	Επιβάτες	Φορτηγά	Ε/Γ	Ε/Γ	Δίκυκλα	Αρ.κατάπλων	Επιβάτες	Φορτηγά	Ε/Γ	Ε/Γ	Δίκυκλα
				Μεγάλα	Μικρά					Μεγάλα	Μικρά	
			2008				2000					
1. Κέρκυρας-Ηγουμενίτσας	4,17	5,56	7,47	18,05	5,56	0,82	3,03	3,06	4,27	5,07	2,88	0,64
2. Αργοστολίου-Ληξουρίου	4,10	2,12	0,77	0,00	2,25	1,00	2,77	1,34	0,78	0,00	1,29	1,09
3. Νεαπόλεως-Κυθήρων	1,81	0,65	0,70	0,00	1,08	0,32	0,30	0,29	0,28	0,01	0,46	0,18
4. Νέων Στύρων-Αγίας Μαρίνας	1,62	1,45	0,82	29,07	1,70	0,56	1,45	1,12	0,70	0,46	1,85	0,57
5. Πρεβέζης-Ακτίου	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6,96	3,94	11,12	2,57	5,49	2,04
6. Κυλλήνης-Πόρου Κεφαλληνίας	1,26	1,94	3,20	5,05	2,31	0,23	0,26	0,52	0,74	0,95	0,49	0,09
7. Ζακύνθου-Κυλλήνης	1,18	4,32	5,12	14,40	4,05	0,65	1,09	2,62	3,37	4,43	2,61	0,71
8. Αγίου-Αγίου Νικολάου	0,83	0,39	0,68	0,44	0,53	0,08	1,23	0,49	1,24	0,27	0,65	0,21
9. Ρίου-Αντιρρίου	6,45	6,41	20,98	0,00	6,35	0,29	25,70	36,10	27,32	71,60	37,36	6,87
10. Φανερωμένης-Ακτής Μεγάρων	11,17	3,84	6,75	0,00	7,23	4,06	5,23	1,58	4,28	1,73	2,63	2,09
11. Περάματος-Παλουκίων	22,63	50,63	25,57	0,00	45,95	80,89	14,71	36,33	30,63	0,00	31,09	74,87
12. Σπετσών-Κόστας	0,91	0,53	1,75	0,00	0,26	0,59	0,72	0,25	0,95	0,00	0,04	0,53
13. Ωρωπού-Ερέτριας	11,82	2,35	0,64	0,33	4,89	0,43	4,79	1,59	1,41	0,71	3,36	0,96
14. Αιδηψού-Αρκίτσας	5,12	2,93	2,20	7,61	4,14	0,31	2,03	1,70	1,73	2,50	2,21	0,20
15. Γλύφας-Αγιόκαμπου	2,83	1,50	3,04	4,52	1,86	0,17	1,20	0,94	0,71	1,25	1,21	0,16
16. Καβάλας-Θάσου	1,61	1,34	0,83	0,00	0,58	0,56	1,78	1,76	2,02	0,15	0,85	0,80
17. Θάσου-Κεραμωτής	4,94	5,70	10,56	12,11	5,08	1,19	1,67	2,17	4,54	2,50	1,72	0,39
18. Πόρου-Γαλατά	3,29	2,52	1,51	0,00	2,37	5,15	4,81	1,34	1,02	0,00	1,44	5,09
19. Πάρου-Αντίπαρου	5,41	1,60	2,79	0,00	0,85	1,64	8,50	0,48	0,15	0,00	0,33	1,57
20. Αμμουλιανής-Τρυπητής	3,09	0,84	0,30	0,00	0,98	0,00	0,91	0,54	0,17	0,00	0,57	0,00
21. Νέων Στύρων-Αλμυροπόταμου	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,11	0,07	0,01	0,00	0,10	0,05
22. Ηγουμενίτσας - Παξών	0,40	0,23	0,41	0,31	0,25	0,09	8,31	0,01	0,00	4,58	0,11	0,06
23. Λευκίμμης-Ηγουμενίτσας	1,28	0,60	1,12	6,56	0,64	0,12	0,81	0,36	0,85	0,60	0,41	0,07

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.4 (συνέχεια)

	Αρ.απόπλων	Επιβάτες	Φορτηγά	Ε/Γ	Ε/Γ	Δίκυκλα	Αρ.κατάπλων	Επιβάτες	Φορτηγά	Ε/Γ	Ε/Γ	Δίκυκλα
				Μεγάλα	Μικρά					Μεγάλα	Μικρά	
	2008						2000					
24. Μύρινας - Αγίου Ευστράτιου	0,16	0,02	0,03	0,00	0,01	0,04	0,08	0,02	0,01	0,00	0,01	0,00
25. Ουρανούπολης- Δάφνης	0,52	0,71	0,37	0,00	0,14	0,00	0,53	0,42	0,51	0,00	0,11	0,00
26. Κυλλήνης - Αργοστολίου	0,04	0,03	0,05	0,01	0,04	0,01	0,14	0,37	0,56	0,61	0,36	0,06
27. Κέρκυρας- Παξών	0,55	0,23	0,15	0,05	0,03	0,03	0,33	0,11	0,12	0,01	0,03	0,08
28. Κω - Καλύμνου	1,54	0,91	1,38	0,00	0,26	0,69	0,30	0,43	0,33	0,00	0,27	0,59
29. Ελευθερών -Πρίνου	0,08	0,05	0,11	0,00	0,03	0,02	0,25	0,07	0,17	0,00	0,07	0,02
30. Πεσσάδα Κεφ/νίας-Σχ. Ζακ/θου	0,16	0,22	0,08	1,44	0,11	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
31. Νεαπόλεως-Αγίας Πελαγίας	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
32. Τρυπητής- Δάφνης	0,15	0,02	0,52	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
33. Κέρκυρας-Διαπόντιων Νήσων	0,08	0,03	0,02	0,00	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
34. Κυλλήνης- Ληξουρίου	0,04	0,05	0,02	0,04	0,07	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
35. Ζακύνθου-Πόρου Κεφαλληνίας	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
36. Κέρκυρας-Σάμης Κεφαλληνίας	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
37. Κω - Νισύρου	0,09	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
38. Αγίου Κωνσταντίνου-Αιδηψού	0,69	0,26	0,06	0,00	0,38	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Λοιπές	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Σύνολο ποσοστών	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Σύνολο αριθμών	167.509	12.873.257	554.216	29.108	3.144.098	823.998	229.392	17.169.317	742.681	88.725	3.575.037	779.622

Στις γραμμές Ελλάδας-Ιταλίας, (Πίνακας 18.5), τη μεγαλύτερη κίνηση συγκεντρώνει η γραμμή προς Αγκώνα το 2008 με ποσοστά συμμετοχής στο σύνολο 48,3% στους επιβάτες, 44% στα φορτηγά, 53% στα ΙΧ και 54,8% στα πούλμαν όπως και 46% στα δίκυκλα. Ακολουθεί η γραμμή προς Βενετία με ποσοστά 19,9% στους επιβάτες, 13,8% στα φορτηγά, 12,4% στα πούλμαν, 21,1% στα ΙΧ, 33% στα δίκυκλα, έπεται η γραμμή προς Μπάρι με αντίστοιχα ποσοστά 19,5% στους επιβάτες, 27,8% στα Φ/Γ, 26,7% στα πούλμαν, 15,2% στα ΙΧ, 11,3% στα δίκυκλα και τέλος η γραμμή από/προς Μπρίντεζι με 12,4% στους επιβάτες, 14,3% στα Φ/Γ, 6,1% στα πούλμαν, 10,6% στα ΙΧ και 9,7% στα δίκυκλα. Το έτος 2000 η γραμμή προς Μπρίντεζι ερχόταν πρώτη στους επιβάτες με 37,8% και στα πούλμαν με 38,3% και μετά ακολουθούσε η γραμμή προς Αγκώνα. Η γραμμή προς Αγκώνα συγκεντρώνει πάντοτε τη μεγαλύτερη κίνηση των φορτηγών, 52,7% το 2000 και το 44,1% το 2008.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.5
Αριθμός απόπλων, επιβιβασθέντες επιβάτες και φορτωθέντα οχήματα
στις γραμμές Ελλάδας-Ιταλίας

Γραμμές	Επιβάτες					
	Απόπλοι	επιβ.	Φ/Γ	Λ/Π	ΙΧ	Δ/Τ
2000						
Πάτρα-Ηγουμεν-Αγκώνα	3.185	737.893	138.701	2.886	182.803	9.331
Πάτρα-Ηγουμεν-Μπάρι	1.193	188.721	36.056	1.239	33.576	1.090
Πάτρα-Ηγουμεν-Μπρίντεζι	3.965	808.903	49.569	3.552	99.563	3.487
Πάτρα-Ηγουμεν-Κέρκ-Βενετία	2.558	406.840	39.041	1.588	90.215	7.389
Σύνολο	10.901	2.142.357	263.367	9.265	406.157	21.297
%						
Πάτρα-Ηγουμεν-Αγκώνα	29,22	34,44	52,66	31,15	45,01	43,81
Πάτρα-Ηγουμεν-Μπάρι	10,94	8,81	13,69	13,37	8,27	5,12
Πάτρα-Ηγουμεν-Μπρίντεζι	36,37	37,76	18,82	38,34	24,51	16,37
Πάτρα-Ηγουμεν-Κέρκ-Βενετία	23,47	18,99	14,82	17,14	22,21	34,70
Σύνολο	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
2008						
Πάτρα-Ηγουμεν-Αγκώνα	4.614	1.106.050	172.084	5.727	237.489	12.095
Πάτρα-Ηγουμεν-Μπάρι	3.368	446.158	108.559	2.795	68.146	2.970
Πάτρα-Ηγουμεν-Μπρίντεζι	3.234	284.928	55.940	635	47.462	2.539
Πάτρα-Ηγουμεν-Κέρκ-Βενετία	2.339	454.857	53.682	1.296	94.641	8.648
Σύνολο	13.555	2.291.993	390.265	10.453	447.738	26.252
%						
Πάτρα-Ηγουμεν-Αγκώνα	34,04	48,26	44,09	54,79	53,04	46,07
Πάτρα-Ηγουμεν-Μπάρι	24,85	19,47	27,82	26,74	15,22	11,31
Πάτρα-Ηγουμεν-Μπρίντεζι	23,86	12,43	14,33	6,07	10,60	9,67
Πάτρα-Ηγουμεν-Κέρκ-Βενετία	17,26	19,85	13,76	12,40	21,14	32,94
Σύνολο	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ.

Από τα παραπάνω συνοπτικά αναφέρεται ότι τη μεγαλύτερη κίνηση σε επιβάτες και οχήματα στις ακτοπλοϊκές γραμμές συγκεντρώνουν τα δρομολόγια από τα λιμάνια του Πειραιά και της Ραφήνας προς τα νησιά του Αργοσαρωνικού, του Ανατολικού Αιγαίου (Κυκλάδες, Δωδεκάνησα, Βορείου Αιγαίου) και της Κρήτης. Οι πορθμειακές γραμμές παρουσιάζουν την μεγαλύτερη κίνηση στις

συνδέσεις Πέραμα-Παλούκια, Ρίο-Αντίρριο, Ηγουμενίτσα-Κέρκυρα, Θάσος-Κεραμωτή. Στις γραμμές Ελλάδος-Ιταλίας τη μεγαλύτερη κίνηση σε όγκο παρουσιάζει η γραμμή Πάτρα-Ηγουμενίτα-Αγκώνα.

18.6. Εποχικότητα της κίνησης

Στους Πίνακες 18.6 και 18.7 εμφανίζονται η ακτοπλοϊκή και πορθμειακή κίνηση επιβατών και οχημάτων μεταξύ των ελληνικών λιμένων, καθώς και η κίνηση των γραμμών Ελλάδας-Ιταλίας, για τα έτη 2000 και 2008 και ανά τρίμηνο.

Από τα στοιχεία του Πίνακα 18.6 παρατηρείται ότι τον υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταξύ 2000-08 παρουσιάζει η ακτοπλοΐα, με 6,2% οι απόπλοι, 5,7% οι επιβάτες, 5% τα ΙΧ, 3,3% τα πούλμαν/ λεωφορεία και 2,2% τα φορτηγά. Έπονται οι γραμμές Ελλάδος-Ιταλίας με σημαντική αύξηση στη διακίνηση των φορτηγών κατά 5% και 2,7% στα δίκυκλα και με μικρότερες αυξήσεις στους επιβάτες και στα λοιπά οχήματα. Αντίθετα, οι πορθμειακές συνδέσεις παρουσιάζουν μέση ετήσια μείωση που φθάνει το 13% στην κίνηση των λεωφορείων. Αυτό ήταν επακόλουθο της κατασκευής της γέφυρας Ρίου-Αντίρριου και της υποθαλάσσιας σήραγγας Ακτίου-Πρέβεζας που μείωσαν τις θαλάσσιες διελεύσεις επιβατών-οχημάτων.

Στην ακτοπλοϊκή κίνηση παρατηρείται στον Πίνακα 18.7 ότι τα ποσοστά επιβατών και ΙΧ του τρίτου τριμήνου (Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος) είναι αυξημένα και προσεγγίζουν το 50% της κίνησης όλου του έτους, 2008 ενώ η κίνηση σε δίκυκλα ξεπερνά το 50% της κίνησης του συνόλου έτους λόγω του μεγάλου τουριστικού ρεύματος που παρατηρείται προς τα νησιά τους καλοκαιρινούς μήνες. Ακολουθούν τα λεωφορεία-πούλμαν που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη κίνηση κατά το τρίτο τρίμηνο με 36,6% (2008) της κίνησης του έτους χωρίς, όμως, να βρίσκονται σε μεγάλη διαφορά έναντι του δεύτερου τριμήνου που έχει αντίστοιχο ποσοστό 32,9%. Μικρότερη εποχικότητα κατά τρίμηνο παρουσιάζει η κίνηση των φορτηγών, γύρω στο 29% το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο, όπως εξάλλου θα αναμενόταν, επειδή η μεταφορά δια θαλάσσης είναι η μόνη οδός για την τροφοδοσία και την επιβίωση των νησιών.

Τα πορθμεία παρουσιάζουν μικρότερη εποχικότητα έναντι της ακτοπλοΐας, όπως εξάλλου θα αναμενόταν, εφόσον η κίνηση επιβατών και οχημάτων από τις δύο σημαντικότερες πορθμειακές γραμμές, Πέραμα-Παλούκια και Ρίο-Αντίρριο, αποτελούν καθημερινή συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση. Συνήθως οι γραμμές των περιοχών αυτών δεν παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές ποσοστών ανά τρίμηνο, με αποτέλεσμα να επηρεάζουν τη συνολική εικόνα της πορθμειακής κίνησης του έτους, λόγω του όγκου που συγκεντρώνουν όπως, π.χ., στους επιβάτες μεταξύ β' και γ' τριμήνου παρατηρείται διαφορά 10 μονάδων το έτος 2008 (26,6% και 36,6%), σε αντίθεση με την ακτοπλοΐα που η διαφορά μεταξύ των τριμήνων αυτών υπερβαίνει τις 20 μονάδες (27,8% και 47,4%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.6

Αριθμός απόπλων, επιβιβασθέντων επιβάτων και φορτωθέντων οχημάτων στην ακτοπλοΐα, στα πορθμεία και στις γραμμές Ελλάδας-Ιταλίας ανά τρίμηνο

Τρίμηνο/έτος	Απόπλοι	Επιβάτες				
		επιβ.	Φ/Γ	Λ/Π	ΙΧ	Δ/Τ
Σύνολο έτους						
Ακτοπλοΐα 2000	111.161	11.651.502	440.914	11.817	1.406.411	520.789
Πορθμεία 2000	229.392	17.169.317	742.681	88.725	3.575.037	779.622
Ελλάδα-Ιταλία 2000	10.901	2.142.357	263.367	9.265	406.157	21.297
Ακτοπλοΐα 2008	180.046	18.170.361	523.753	15.372	2.082.787	500.913
Πορθμεία 2008	167.509	12.873.257	554.216	29.108	3.144.098	823.998
Ελλάδα-Ιταλία 2008	13.555	2.291.993	390.265	10.453	447.738	26.252
ΜΕΡΜ Ακτοπλοΐα 2000-08	6,21	5,71	2,18	3,34	5,03	-0,49
ΜΕΡΜ Πορθμεία 2000-08	-3,85	-3,54	-3,59	-13,00	-1,59	0,69
ΜΕΡΜ Ελλάδα-Ιταλία 2000-08	2,76	0,85	5,04	1,52	1,23	2,65
Α' τρίμηνο						
Ακτοπλοΐα 2000	18.567	1.271.077	86.656	1.437	148.572	44.814
Πορθμεία 2000	45.543	2.969.367	158.484	37.076	604.449	116.309
Ελλάδα-Ιταλία 2000	2.304	237.626	86.986	1.513	50.896	525
Ακτοπλοΐα 2008	29.820	2.155.070	108.384	2.133	268.488	48.892
Πορθμεία 2008	31.944	2.346.471	119.499	2.430	592.326	168.080
Ελλάδα-Ιταλία 2008	2.597	269.630	90.194	2.069	49.799	410
Β' τρίμηνο						
Ακτοπλοΐα 2000	29.141	3.039.231	118.614	3.335	301.963	124.760
Πορθμεία 2000	62.254	3.961.483	216.431	15.828	894.844	205.606
Ελλάδα-Ιταλία 2000	3.309	525.137	81.306	3.270	105.017	5.628
Ακτοπλοΐα 2008	53.172	5.048.013	154.292	5.055	517.521	137.775
Πορθμεία 2008	44.063	3.429.912	152.911	14.163	825.631	210.749
Ελλάδα-Ιταλία 2008	3.722	566.845	109.072	3.203	105.824	7.810
Γ' τρίμηνο						
Ακτοπλοΐα 2000	38.911	5.316.377	131.531	4.573	714.885	266.342
Πορθμεία 2000	77.757	6.573.434	207.850	22.432	1.356.848	298.629
Ελλάδα-Ιταλία 2000	3.757	1.198.599	50.117	3.890	209.003	13.862
Ακτοπλοΐα 2008	64.555	8.607.256	150.411	5.631	1.020.380	256.855
Πορθμεία 2008	54.495	4.706.196	157.627	9.562	1.149.443	283.324
Ελλάδα-Ιταλία 2008	4.275	1.121.476	100.374	3.606	229.331	17.101
Δ' τρίμηνο						
Ακτοπλοΐα 2000	24.542	2.024.817	104.113	2.472	240.991	84.873
Πορθμεία 2000	43.838	3.665.033	159.916	13.389	718.896	159.078
Ελλάδα-Ιταλία 2000	1.531	180.995	44.958	592	41.241	1.282
Ακτοπλοΐα 2008	32.499	2.360.022	110.666	2.553	276.398	57.391
Πορθμεία 2008	37.007	2.390.678	124.179	2.953	576.698	161.845
Ελλάδα-Ιταλία 2008	2.961	334.042	90.625	1.575	62.784	931

Σημείωση: ΜΕΡΜ: Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής.

Φ/Γ: φορτηγά αυτοκίνητα, Λ/Π: λεωφορεία/πούλμαν, ΙΧ: επιβατικά αυτοκίνητα, Δ/Τ: δίκυκλα/τρίκυκλα.

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.7

Ποσοστά απόπλων, επιβιβασθέντων επιβατών και φορτωθέντων οχημάτων στην ακτοπλοΐα, στα πορθμεία και στις γραμμές Ελλάδας-Ιταλίας ανά τρίμηνο

Τρίμηνο/έτος	Απόπλοι	Επιβάτες				
		επιβ.	Φ/Γ	Λ/Π	ΙΧ	Δ/Τ
Σύνολο έτους						
Ακτοπλοΐα 2000	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Πορθμεία 2000	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Ελλάδα-Ιταλία 2000	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Ακτοπλοΐα 2008	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Πορθμεία 2008	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Ελλάδα-Ιταλία 2008	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Α' τρίμηνο						
Ακτοπλοΐα 2000	16,70	10,91	19,65	12,16	10,56	8,61
Πορθμεία 2000	19,85	17,29	21,34	41,79	16,91	14,92
Ελλάδα-Ιταλία 2000	21,14	11,09	33,03	16,33	12,53	2,47
Ακτοπλοΐα 2008	16,56	11,86	20,69	13,88	12,89	9,76
Πορθμεία 2008	19,07	18,23	21,56	8,35	18,84	20,40
Ελλάδα-Ιταλία 2008	19,16	11,76	23,11	19,79	11,12	1,56
Β' τρίμηνο						
Ακτοπλοΐα 2000	26,22	26,08	26,90	28,22	21,47	23,96
Πορθμεία 2000	27,14	23,07	29,14	17,84	25,03	26,37
Ελλάδα-Ιταλία 2000	30,36	24,51	30,87	35,29	25,86	26,43
Ακτοπλοΐα 2008	29,53	27,78	29,46	32,88	24,85	27,50
Πορθμεία 2008	26,30	26,64	27,59	48,66	26,26	25,58
Ελλάδα-Ιταλία 2008	27,46	24,73	27,95	30,64	23,64	29,75
Γ' τρίμηνο						
Ακτοπλοΐα 2000	35,00	45,63	29,83	38,70	50,83	51,14
Πορθμεία 2000	33,90	38,29	27,99	25,28	37,95	38,30
Ελλάδα-Ιταλία 2000	34,46	55,95	19,03	41,99	51,46	65,09
Ακτοπλοΐα 2008	35,85	47,37	28,72	36,63	48,99	51,28
Πορθμεία 2008	32,53	36,56	28,44	32,85	36,56	34,38
Ελλάδα-Ιταλία 2008	31,54	48,93	25,72	34,50	51,22	65,14
Δ' τρίμηνο						
Ακτοπλοΐα 2000	22,08	17,38	23,61	20,92	17,14	16,30
Πορθμεία 2000	19,11	21,35	21,53	15,09	20,11	20,40
Ελλάδα-Ιταλία 2000	14,04	8,45	17,07	6,39	10,15	6,02
Ακτοπλοΐα 2008	18,05	12,99	21,13	16,61	13,27	11,46
Πορθμεία 2008	22,09	18,57	22,41	10,14	18,34	19,64
Ελλάδα-Ιταλία 2008	21,84	14,57	23,22	15,07	14,02	3,55

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ.

Αναλυτικότερα, στη γραμμή Πέραμα-Παλούκια τα ποσοστά επιβατών και οχημάτων έτους 2008 κυμαίνονται γύρω στο 30% το τρίτο τρίμηνο, 21%-22% το πρώτο και τέταρτο τρίμηνο και 27% το δεύτερο τρίμηνο. Επίσης στις γραμμές Ουρανούπολης-Δάφνης και Τρυπητής-Δάφνης τα ποσοστά ανά τρίμηνο κυμαίνονται μεταξύ 24%-30% (γ' τρίμηνο), 28% (β' τρίμηνο), 19%-23% (α' τρίμηνο). Το αντίθετο συμβαίνει με τις υπόλοιπες γραμμές, ιδίως με αυτές που βρίσκονται σε τουριστικές περιοχές όπου η κίνηση του τρίτου τριμήνου συγκεντρώνει τα μεγαλύτερα ποσοστά του συνόλου όλου του έτους. Για παράδειγμα στη γραμμή Πάρου-Αντίπαρου η κίνηση επιβατών και οχημάτων του τρίτου τριμήνου αυξάνεται στο 65% οι επιβάτες και 62% τα ΙΧ, στη γραμμή Κέρκυρα-Ηγουμενίτσα φθάνουν το 42% οι επιβάτες και 41% τα ΙΧ κλπ. Επιπλέον η κίνηση των φορτηγών τους καλοκαιρινούς μήνες, τρίτο τρίμηνο, παρουσιάζει γενικά στις πορθμειακές γραμμές, όπως και στην ακτοπλοΐα, τη

μικρότερη εποχικότητα έναντι των επιβατών, των πούλμαν-λεωφορείων, των επιβατηγών ΙΧ, των δίκυκλων (τα αναφερόμενα ποσοστά σε αυτή την παράγραφο δεν εμφανίζονται σε Πίνακα λόγω μεγέθους).

Οι γραμμές που ενώνουν την Ιταλία με την Ελλάδα αποτελούν, όπως και η ακτοπλοΐα, δίκτυο της Ναυτιλίας Μικρών Αποστάσεων (NMA) στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, το οποίο είναι και ο μοναδικός διεθνής διάδρομος μεταφοράς επιβατών και οχημάτων. Από τα στοιχεία των Πινάκων 18.6 και 18.7 παρατηρείται και εδώ, όπως στην ακτοπλοΐα, ότι η εποχικότητα εμφανίζεται στους επιβάτες και στα μικρά ΙΧ και δίκυκλα που συγκεντρώνουν το τρίτο τρίμηνο σχεδόν τη μισή κίνηση του έτους 2008 (49% οι επιβάτες, 51,2% τα ΙΧ, 65,1% τα δίκυκλα). Τα φορτηγά εμφανίζουν τη μικρότερη εποχικότητα, με ποσοστά που κυμαίνονται μεταξύ 23,1%-28% ανά τρίμηνο έτους 2008, από 17%-33% που ήταν το 2000. Ακολουθούν τα λεωφορεία/πούλμαν που συγκεντρώνουν το 65,1% κατά το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο της κίνησης έτους 2008 και αντίστοιχα το 77,3% το έτος 2000.

18.7. Κίνηση κρουαζιέρας

Η κρουαζιέρα αποτελεί δραστηριότητα του θαλάσσιου τουρισμού με διεθνή χαρακτήρα, εφόσον τα ελληνικά λιμάνια αποτελούν προορισμούς σημαντικού αριθμού τουριστικών προγραμμάτων από το εξωτερικό⁴. Τα στοιχεία της ΕΣΥΕ μεταξύ 2005-07 δείχνουν άνοδο των αφίξεων των περιηγητών με τουριστικά πλοία στην Ελλάδα, όπου παρατηρείται σημαντική αύξηση ιδίως κατά το 2007. Συγκεκριμένα, κατά το έτος αυτό κατέπλευσαν στα ελληνικά λιμάνια που δέχονται κρουαζιερόπλοια, 5.064 τουριστικά πλοία, χωρητικότητας 45,3 εκατ. κκχ⁵ μεταφέροντας περί τους 4,5 εκατ. τουρίστες. Εκ των επιβατών αυτών το 94% ήταν διερχόμενοι, δηλαδή επιβάτες σε τουριστικά πλοία που καταπλέουν από γειτονικές χώρες (κυρίως από Ιταλία), ενώ μόνο το 6% περίπου ήταν επιβάτες της κυκλικής κρουαζιέρας, δηλαδή που επιβιβάζονται ή αποβιβάζονται σε ελληνικά λιμάνια. Επιπλέον, αξιοσημείωτο είναι ότι η κρουαζιέρα διαρκεί περισσότερους μήνες του έτους έναντι άλλων δραστηριοτήτων του γενικού τουρισμού. Σύμφωνα με διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ, τα τουριστικά σκάφη, όπου περιλαμβάνονται και τα κρουαζιερόπλοια, παρουσιάζουν μικρή εποχικότητα κατάπλων σε αριθμό πλοίων, αφού κατά το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο του έτους 2007 ήταν 32,8% και 46,7% αντίστοιχα (Σπαθή, Καραγιάννης, Γεωργικόπουλος, 2010).

⁴ Σύμφωνα με τη μελέτη των GP Wild Limited and Business Research and Economic Advisors με τίτλο «Contribution of Cruise Tourism to the economies of Europe 2009» που εκπονήθηκε για λογαριασμό του European Cruise Council και των συνεργατών Euroyards, Cruise Europe, Medcruise, η Ελλάδα κατατάσσεται στη δεύτερη θέση ως χώρα προορισμού κρουαζιέρας στην Ευρώπη μετά την Ιταλία.

⁵ Οι κόροι καθαρής χωρητικότητας (κκχ) προσδιορίζουν τη μεταφορική ικανότητα του πλοίου σε μονάδες όγκου.

Αναλυτικότερα, όπως φαίνεται από τα στοιχεία των Πινάκων 18.8 και 18.9 μεταξύ των ετών 2006-07 σημειώθηκε αύξηση κατά 40,1% σε αριθμό πλοίων, κατά 23,6% σε αποβιβασθέντες επιβάτες και κατά 47,9% σε διερχόμενους επιβάτες. Όσον αφορά τον αριθμό των τουριστικών σκαφών που προσεγγίζουν τα ελληνικά λιμάνια (Πίνακας 17.8), μεταξύ 2006-07, τα περισσότερα καταπλέουν στο λιμάνι του Πειραιά που συγκεντρώνει το 17,6% του αριθμού πλοίων, ακολουθεί το λιμάνι της Ρόδου με αντίστοιχο ποσοστό 15,7%, της Μυκόνου με 13,4%, της Πάτμου με 10,9%, της Κέρκυρας 7,9% κλπ. Τα πλοία μεγαλύτερης χωρητικότητας κατέπλευσαν κατά πρώτον στο λιμάνι του Κατάκολου με 19.003 κκχ. ακολουθούν τα λιμάνια του Πειραιά με 13.477 κκχ της Κέρκυρας με 13.203 κκχ της Μυκόνου με 11.317 κκχ, κλπ. Όσον αφορά τους επιβάτες, στον Πίνακα 18.9 παρατηρείται ότι οι απο-επιβιβασθέντες, δηλαδή οι επιβάτες, της κυκλικής κρουαζιέρας, συγκεντρώνονται κυρίως σε τρία λιμάνια: του Πειραιά κατά το 72,8%-73,4%, του Ηρακλείου 17,4%-17,8%, της Κέρκυρας 7,2%. Αντίθετα, οι διερχόμενοι επιβάτες κατανέμονται με μικρές διαφορές ποσοστών σε αρκετά λιμάνια όπως του Πειραιά κατά το 19,5%, της Ρόδου 17,1%, της Μυκόνου 14,8%, του Κατάκολου 12,8%, της Θήρας 8,5% κλπ. Τα πλοία αυτά ως προς τη σημαία που φέρουν, όπως φαίνεται από τα στοιχεία του Πίνακα 18.10, είναι για τους απο-επιβιβαζόμενους επιβάτες κατά το μεγαλύτερο ποσοστό ελληνικής σημαίας και ακολουθεί η σημαία Ην. Βασιλείου ενώ για τους διερχόμενους επιβάτες είναι σημαίας κυρίως ιταλικής, κυπριακής, Παναμά και μη προσδιοριζόμενης. Έτσι, πολλά πλοία κοινοτικής σημαίας, πλην Ην. Βασιλείου, πραγματοποιούν λίγα ταξίδια κυκλικής κρουαζιέρας στην Ελλάδα παρά τη δυνατότητα που έχουν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.8

Κατάπλοι τουριστικών πλοίων στους κυριότερους ελληνικούς λιμένες

Λιμάνι	2006		2007		2006-2007 Μέση χωρητικότητα	MEPM 2006-07		% κατανομή 2006-07	
	Αριθμός πλοίων	κκχ	Αριθμός πλοίων	κκχ		Αριθμός πλοίων	κκχ	Αριθμός πλοίων	κκχ
Σύνολο	3.614	44.117.666	5.064	45.327.948	10.307	40,12	2,74	100,0	100,0
Πειραιεύς	654	9.811.936	874	10.780.783	13.477	33,64	9,87	17,6	23,0
Ρόδος	644	8.771.698	721	6.055.509	10.862	11,96	-30,97	15,7	16,6
Μύκονος	519	7.759.358	646	5.425.354	11.317	24,47	-30,08	13,4	14,7
Θήρα	1	9.426	642	5.813.505	9.056			7,4	6,5
Πάτμος	421	2.170.840	524	2.767.808	5.226	24,47	27,50	10,9	5,5
Ηράκλειο	254	2.711.017	354	2.689.889	8.883	39,37	-0,78	7,0	6,0
Κέρκυρα	334	4.083.696	350	4.947.018	13.203	4,79	21,14	7,9	10,1
Κατάκολο	243	6.330.510	285	3.703.336	19.003	17,28	-41,50	6,1	11,2
Λοιποί	544	2.469.185	668	3.144.746	4.632	22,79	27,36	14,0	6,3

Σημείωση: Τα στοιχεία αναφέρονται στους κατάπλους τουριστικών πλοίων στους ελληνικούς λιμένες, ανεξάρτητα από την προέλευσή τους (από το εσωτερικό ή το εξωτερικό).

κκχ: κόροι καθαρής χωρητικότητας, Μέση χωρητικότητα=σύνολο κκχ/αριθμός πλοίων.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Ο προστατευτισμός στην κρουαζιέρα σύμφωνα με το ΝΔ 187/1973 (Α261) άρθρο 165, ή με το ΠΔ 344/2003, άρθρο πρώτο, «περί Κώδικα Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου», επέτρεπε σε κρουαζιερόπλοια μόνο με σημαία χώρας της

Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΕΟΧ να έχουν λιμάνι την Ελλάδα για άφιξη αναχώρηση, πρακτική γνωστή ως home porting. Το προνόμιο αυτό απέκλειε τα πλοία με σημαία τρίτων χωρών, τα οποία αποτελούσαν το 68% (2009) των κρουαζιεροπλοίων διεθνώς, να πραγματοποιούν κρουαζιέρες κυκλικών ταξιδιών στην Ελλάδα.

Οι προοπτικές της κρουαζιέρας στην Ελλάδα είναι θετικές, αφού υπάρχει έντονο ενδιαφέρον από διεθνούς ομίλους κρουαζιέρας. Με την αλλαγή του σχετικού θεσμικού πλαισίου, η χώρα θα αποκτήσει λιμάνια-κόμβους και θα καταστεί ελκυστικός προορισμός στη Μεσόγειο.

Ο Νόμος 3872/3.9.2010 που ψηφίστηκε στο Ελληνικό Κοινοβούλιο επιτρέπει την εκτέλεση περιηγητικών πλόων με αφετηρία ελληνικό λιμάνι από πλοία ξένης σημαίας, ανοίγει τον τομέα της κρουαζιέρας και εξομοιώνονται τα πλοία ξένης χώρας με ό,τι ισχύει για τα πλοία με σημαία των χωρών της ΕΕ. Οι προϋποθέσεις που τίθενται είναι κυρίως η παραμονή του πλοίου στο αφετήριο λιμάνι τουλάχιστον 8 ώρες και η κατ' ελάχιστο 48ωρη διάρκεια του ταξιδιού. Επίσης στη μέχρι 3 έτη σύμβαση, όπως προβλέπει ο νόμος, που θα υπογράφουν οι ενδιαφερόμενες εταιρείες με το αρμόδιο υπουργείο, θα ρυθμίζονται διάφορα θέματα όπως η απασχόληση Ελλήνων ναυτικών και οικονομικά κίνητρα για την απασχόλησή τους, βεβαίωση και είσπραξη ειδικής εισφοράς για κάθε επιβάτη, διενέργεια επενδύσεων από τις πλοιοκτήτριες εταιρείες κλπ. Επίσης με Κοινή Υπουργική Απόφαση (Υπουργείων Θαλασσίων Υποθέσεων, Νήσων και Αλιείας, και Πολιτισμού-Τουρισμού) θα καθορίζεται το περιεχόμενο των συμβάσεων όπως στελέχωση του πλοίου, συχνότητα δρομολογίων, τήρηση διεθνών συμβάσεων αξιοπλοΐας, ασφάλεια ναυσιπλοΐας, προστασίας της ζωής στη θάλασσα, προστασίας του θαλασσίου περιβάλλοντος κλπ. (Σπαθή, 2010).

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.9

Απο-επιβιβασθέντες και διερχόμενοι επιβάτες τουριστικών πλοίων στους κυριότερους ελληνικούς λιμένες

	2006			2007			ΜΕΡΜ 2006-2007			% 2006-2007		
	Αποβ.	Επιβ.	Διερχ.	Αποβ.	Επιβ.	Διερχ.	Αποβ.	Επιβ.	Διερχ.	Αποβ.	Επιβ.	Διερχ.
Σύνολο	214.321	215.545	2.858.292	264.885	263.452	4.226.773	23,59	22,23	47,88	100,0	100,0	100,0
Πειραιεύς	165.434	170.200	593.793	183.254	182.700	789.251	10,77	7,34	32,92	72,8	73,7	19,5
Ρόδος	1.325	1.465	552.909	234	1.439	656.306	-82,34	-1,77	18,70	0,3	0,6	17,1
Θήρα	0	0	0	651	723	600.089				0,1	0,2	8,5
Μύκονος	481	13	472.790	73	24	577.101	-84,82	84,62	22,06	0,1	0,0	14,8
Κατάκολο	54	130	389.400	93	81	517.291	72,22	-37,69	32,84	0,0	0,0	12,8
Κέρκυρα	18.697	19.689	304.677	16.035	14.915	365.843	-14,24	-24,25	20,08	7,2	7,2	9,5
Ηράκλειο	25.976	23.269	181.408	59.433	60.216	237.372	128,80	158,78	30,85	17,8	17,4	5,9
Πάτμος	334	258	167.364	789	3	212.107	136,23	-98,84	26,73	0,2	0,1	5,4
Λοιποί	2020	521	195951	4323	3351	271413	114,01	543,19	38,51	1,3	0,8	6,6

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

18.8. Δείκτης τιμών

Επιμέρους εικόνα για την εξέλιξη της ζήτησης στις ακτοπλοϊκές μεταφορές μπορούμε να αντλήσουμε από την πορεία του δείκτη τιμών

καταναλωτή και τις επιμέρους υποομάδες του. Συγκριμένα, οι τιμές στην ευρύτερη ομάδα των μεταφορών την περίοδο 2000-2009 σημείωσαν μέση ετήσια αύξηση κατά 2,1%, με τον γενικό δείκτη τιμών να σημειώνει αντίστοιχη αύξηση κατά 3,6% (Πίνακας 18.11 και αντίστοιχο Διάγραμμα 18.2). Ο δείκτης των τιμών στην υποομάδα των υπηρεσιών μεταφορών παρουσιάζει υψηλότερη μεταβολή, με τη μέση αύξηση της περιόδου να κυμαίνεται στο 5,5%. Τέλος, ο δείκτης των τιμών των υπηρεσιών πλοίων, όπως περιγράφεται από τη συγκεκριμένη υποομάδα του δείκτη τιμών μεταφορών, εμφανίζει διαχρονικά σταδιακή αύξηση κατά την περίοδο εξέτασης, με τον μέσο της περιόδου να αγγίζει το 4,2%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.10

Ποσοστιαία κατανομή των απο-επιβιβασθέντων και διερχόμενων επιβατών τουριστικών πλοίων κατά σημαία

Χώρα σημαίας	2005			2006			2007		
	Αποβιβ.	Επιβιβ.	Διερχόμ.	Αποβιβ.	Επιβιβ.	Διερχόμ.	Αποβιβ.	Επιβιβ.	Διερχόμ.
Σύνολο	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Ελλάδα	42,54	13,87	17,17	34,56	34,41	9,89	22,99	23,94	6,67
Γαλλία	0,42	0,12	0,35	0,51	0,42	0,32	0,31	0,38	0,33
Γερμανία	0,02	0,00	0,22	0,34	0,40	0,07	0,00	0,00	0,08
Γιουγκοσλαβία	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ρωσία	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Αγγλία	6,06	2,01	2,86	0,04	0,05	1,28	15,43	15,54	4,17
ΗΠΑ	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02
Ιαπωνία	0,00	0,00	0,04	0,03	0,03	0,00	0,03	0,03	0,27
Ισραήλ	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ισπανία	0,16	0,05	0,05	0,14	0,13	0,16	0,00	0,00	0,01
Ιταλία	9,73	2,69	25,36	11,93	11,22	18,47	4,95	5,17	9,90
Κύπρος	0,65	0,18	6,72	0,28	0,29	2,48	0,07	0,36	7,16
Ολλανδία	0,92	0,30	1,12	2,30	2,59	1,12	13,12	1,80	1,32
Λιβερία	0,01	0,00	0,99	0,00	0,00	0,05	0,02	0,75	1,98
Λιβύη	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Μάλτα	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Μπαχάμας	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Νορβηγία	0,00	0,00	0,00	0,17	1,02	3,24	0,01	0,74	1,59
Παναμά	0,11	0,02	9,43	4,27	2,23	7,46	5,16	5,20	6,48
Τουρκία	0,66	0,08	0,14	0,16	0,15	0,11	0,08	0,10	2,77
Φινλανδία	0,29	0,08	0,21	0,14	0,14	0,10	0,08	0,08	0,06
Άλλη	38,44	80,61	35,34	45,13	46,93	55,25	37,76	45,92	57,19

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Να σημειωθεί ότι ο εν λόγω δείκτης σημείωσε υψηλή αύξηση τη διετία 2002-03 (14% περίπου), που συμπίπτει με την κατάργηση του ναυτολογίου της ακτοπλοΐας από τον κρατικό έλεγχο και τη διαμόρφωση των τιμών των εισιτηρίων α' και β' θέσης ελεύθερα. Μεταξύ 2005-07 η μέση αύξηση διαμορφώθηκε στο 2,3% (αρκετά χαμηλότερα από τον γενικό) παρά την περαιτέρω απελευθέρωση και της οικονομικής θέσης που πραγματοποιήθηκε τα έτη 2005 και 2006. Έτσι ο ανταγωνισμός τιμών μεταξύ 2006-2009 στην ελεύθερη, πλέον, αγορά φαίνεται ότι λειτουργεί, αφού η αντίστοιχη μέση αύξηση ήταν μόλις 0,4%, και επιπλέον σημειώνει οριακή πτώση το 2009 (-0,3%).

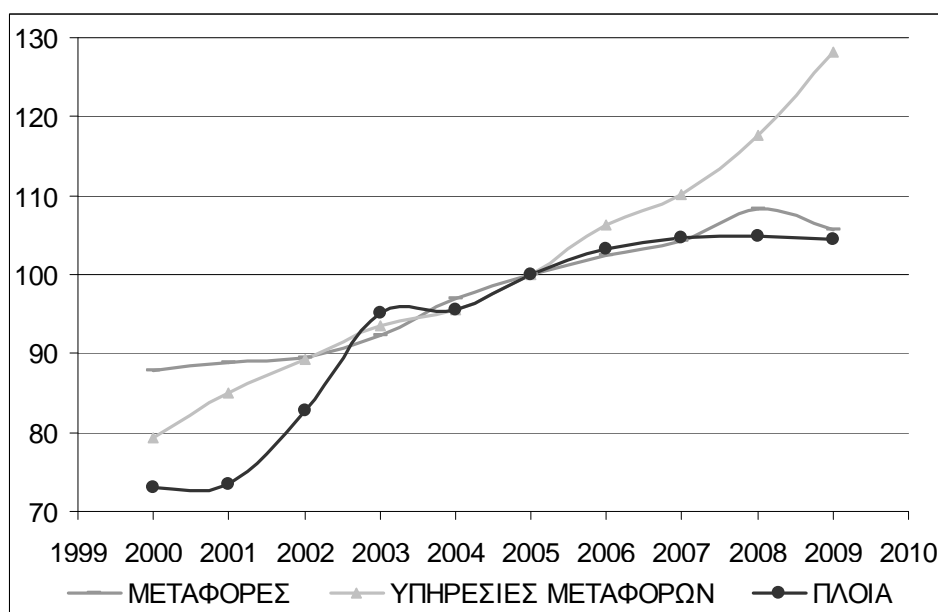
ΠΙΝΑΚΑΣ 18.11
Δείκτες τιμών υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών (2005=100)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ	84,62	87,48	90,65	93,86	96,58	100,00	103,20	106,18	110,59	111,93
Μεταβολή του Δείκτη		3,37%	3,63%	3,53%	2,90%	3,55%	3,20%	2,89%	4,15%	1,21%
% στον ΔΤΚ	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	87,83	88,82	89,49	92,21	96,95	100,00	102,44	104,28	108,30	105,60
Μεταβολή του Δείκτη		1,1%	0,8%	3,0%	5,1%	3,1%	2,4%	1,8%	3,9%	-2,5%
% στον ΔΤΚ	132,21	132,21	132,21	132,21	132,21	132,21	132,21	132,21	132,21	132,21
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ	79,34	84,96	89,19	93,49	95,53	100,00	106,25	110,14	117,53	128,12
Μεταβολή του Δείκτη		7,1%	5,0%	4,8%	2,2%	4,7%	6,2%	3,7%	6,7%	9,0%
% στον ΔΤΚ	15,48	15,48	15,48	15,48	15,48	15,48	15,48	15,48	15,48	15,48
ΠΛΟΙΑ	73,03	73,40	82,70	95,12	95,44	100,00	103,30	104,69	104,81	104,53
Μεταβολή του Δείκτη		0,5%	12,7%	15,0%	0,3%	4,8%	3,3%	1,3%	0,1%	-0,3%
% στον ΔΤΚ	2,11	2,11	2,11	2,11	2,11	2,11	2,11	2,11	2,11	2,11

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18.2

Δείκτες τιμών υπηρεσιών ακτοπλοϊκών μεταφορών

18.9. Ανταγωνισμός και προσφορά δρομολογίων

Στην ελληνική ακτοπλοϊκή αγορά το έτος 2008 βρέθηκε ότι δραστηριοποιούνται 135 εταιρείες, 32 στις ακτοπλοϊκές γραμμές και 103 στις πορθμειακές και τοπικές γραμμές, σε περίπου 250 δρομολόγια (με επιστροφή στο λιμάνι απόπλου) της ακτοπλοΐας και των πορθμείων που αντιστοιχούν σε άνω των 1.500 συνδέσεων δύο λιμένων. Οι 6 μεγαλύτερες εταιρείες της ακτοπλοΐας διαχειρίζονται 56 πλοία (που αναλογούν στο 66% της συνολικής χωρητικότητας). Αναλυτικότερα οι 2 διαχειρίζονται από 4 πλοία και κάθε μία από τις υπόλοιπες 4 αντίστοιχα 6, 7, 8 και 27 πλοία. Οι υπόλοιπες εταιρείες, που είναι οι περισσότερες και στις δύο ομάδες ακτοπλοΐας και πορθμείων, είναι

μικρού μεγέθους διαχείρισης ενός πλοίου (22 και 88 εταιρείες, αντίστοιχα) και ακολουθούν οι εταιρείες των δύο πλοίων (3 και 13 εταιρείες, αντίστοιχα).

Στις γραμμές Ελλάδας-Ιταλίας, κατά το ίδιο έτος 2008, δραστηριοποιούνται 6 εταιρείες εκ των οποίων οι 4 πρώτες δρομολογούν τα πλοία τους και στην εσωτερική ακτοπλοϊκή αγορά. Οι δύο άλλες εταιρείες, που διαθέτουν 3 και 4 πλοία αντίστοιχα, απασχολούνται μόνο στις γραμμές αυτές και δεν εμπλέκονται στις εσωτερικές γραμμές. Οι συνδέσεις με Ιταλία γίνονται από τα λιμάνια της Πάτρας, Ηγουμενίτσας, Κέρκυρας και Κεφαλληνίας.

Όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 18.12, από τις περίπου 120 κυριότερες συνδέσεις διαφόρων δρομολογίων στις δύο μόνο, της Ραφήνας-Μυκόνου και της Ραφήνας-Τήνου που ανήκουν στο ίδιο δρομολόγιο, δραστηριοποιούνται 6 εταιρείες οι οποίες τον χειμώνα (Φεβρουάριος του 2008) μειώνονται στις 3. Στις υπόλοιπες συνδέσεις που αναχωρούν από τον Πειραιά προς τις Κυκλάδες παρατηρείται ότι σε 5 δραστηριοποιούνται 5 εταιρείες και σε 6 δραστηριοποιούνται 4 εταιρείες (κυρίως από Πειραιά και Ραφήνα προς Κυκλάδες και από Πειραιά προς Ηράκλειο) οι οποίες τον χειμώνα μειώνονται σε 2-3.

Συνοπτικά τα ποσοστά συμμετοχής των εταιρειών που δραστηριοποιούνται τον Αύγουστο του 2008 σε δύο, τρεις, τέσσερις, πέντε και έξι συνδέσεις είναι 11%, 15,1%, 5%, 4,2% και 1,6%, αντίστοιχα. Τον μήνα Φεβρουάριο του 2008 τα ποσοστά για δύο, και τρεις εταιρείες είναι 18,3% και 7,5%, αντίστοιχα. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι συνδέσεις αυτές καλύπτουν τα γεωγραφικά διαμερίσματα των Κυκλάδων, του Βορείου Αιγαίου, της Κρήτης και των Δωδεκανήσων και έχουν ως λιμάνια αφετηρίας τον Πειραιά, το Λαύριο, τη Ραφήνα, τον Άγιο Κωνσταντίνο, την Κέρκυρα. Επίσης από τη Θεσσαλονίκη προς τα νησιά του Βορείου Αιγαίου το καλοκαίρι δραστηριοποιούνται δύο εταιρείες, ενώ το χειμώνα απομένει μία εταιρεία με επιδοτούμενο δρομολόγιο. Αυτό παρατηρείται και σε άλλες γραμμές όπου, λόγω της μεγάλης εποχικότητας, τα πλοία των εταιρειών αποσύρονται τον χειμώνα και το 17,4% των συνδέσεων που εξετάζονται στον Πίνακα 18.12 μένουν χωρίς δρομολόγια.

Τα ανωτέρω αντιστοιχούν στο συμπέρασμα ότι στο 56,8%-63% των συνδέσεων τους μήνες Φεβρουάριο-Αύγουστο υπάρχει μία εταιρεία και στο 25,8%-37% τουλάχιστον δύο εταιρείες. Στην τελευταία περίπτωση οι εταιρείες ακολουθούν στρατηγική διαφοροποίησης ως προς τον αριθμό των γραμμών και παρέχουν υπηρεσίες σε τουλάχιστον δύο γραμμές, πολλές φορές με περισσότερα του ενός πλοία ή με περισσότερα του ενός δρομολόγια ημερησίως, ιδίως το καλοκαίρι, άρα σε αυτές τις γραμμές μπορεί να υπάρχουν συνθήκες ανταγωνισμού. Το ότι λειτουργεί ο ανταγωνισμός σε ένα συγκεκριμένο αριθμό γραμμών δεν σημαίνει, όμως, ότι το κοινωνικό σύνολο εξυπηρετείται αποτελεσματικά και ικανοποιητικά (XRTC, 2007). Ενδεικτικό είναι ότι άνω του 60% των δρομολογίων είναι επιδοτούμενα συνολικά ή ενμέρει ή ορισμένες συνδέσεις λιμένων ελέγχονται ως προς το ανώτατο επίπεδο ναύλου οικονομικής θέσης επιβατών-οχημάτων, επειδή δεν προσφέρονται για τη λειτουργία τους σε συνθήκες ελεύθερης αγοράς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.12

Εταιρείες ανά σύνδεση διαφόρων δρομολογίων από/προς τα κυριότερα λιμάνια

Α. Συνδέσεις Εσωτερικού	Αύγουστος 2008		Φεβρουάριος 2008	
	Αρ.	Εταιρείες	Αρ.	Εταιρείες
Ραφήνα-Μύκονος	6	CF, MF, AI, IJ, ST, AF	3	CF, AI, ST
Ραφήνα-Τήνος	6	CF, MF, AI, IJ, ST, AF	3	CF, AI, ST
Πειραιάς-Μήλος	5	ES, PO, MF, GA, LA	3	PO, GA, LA
Πειραιάς-Νάξος	5	MF, ST, MC, GA, AN	2	GA, ST
Πειραιάς-Πάρος	5	MF, ST, MC, GA, AN	2	GA, ST
Πειραιάς-Σαντορίνη	5	MF, GA, ST, AN, IJ	3	GA, LA, ST
Πειραιάς-Σίφνος	5	PO, MF, GA, ES, IJ	2	PO, GA
Πειραιάς-Ηράκλειο	4	AN, ML, IJ, LA	3	AN, ML, LA
Πειραιάς-Ίος	4	GA, MF, ST, AN	2	GA, ST
Πειραιάς-Κύθνος	4	ES, PO, MF, GA	2	PO, GA
Πειραιάς-Μύκονος	4	MF, ST, KF, GA	2	MF, ST
Πειραιάς-Σέριφος	4	PO, MF, GA, ES	2	PO, GA
Ραφήνα-Άνδρος	4	CF, AF, AI, ST	3	CF, AI, ST
Πειραιάς-Χίος	3	AN, MF, MC	2	MF, MC
Πειραιάς-Αίγινα	3	FD, MF, NV	3	FD, MF, NV
Πειραιάς-Φολέγανδρος	3	GA, MF, ES	1	GA
Πειραιάς-Ικαρία	3	GA, MF, KF	2	GA, MF
Πειραιάς-Κίμωλος	3	ES, PO, GA	2	PO, GA
Πειραιάς-Λέσβος	3	AN, MF, MC	2	MF, MC
Πειραιάς-Ρόδος	3	GA, LA, ST	3	GA, LA, ST
Πειραιάς-Σάμος	3	MF, KF, GA	2	MF, GA
Πειραιάς-Σύρος	3	GA, MF, ST	2	MF, ST
Πειραιάς-Τήνος	3	KF, MF, ST	1	ST
Πάτρα-Ηγουμενίτσα	3	AI, ED, AN	3	AI, ML, AN
Πάτρα-Κεφαλλονιά	3	SF, AI, ED	2	SF, AI
Θεσσαλονίκη-Λέσβος	3	AN, AX, GA	1	AI
Θεσσαλονίκη-Λήμνος	3	AN, AX, GA	1	AI
Καβάλα-Θάσος	3	K1, TT, H2	2	K1, TT
Λαύριο-Κύθνος	3	MC, GO, K4	1	MC
Λαύριο-Κέα	3	MC, GO, K4	2	MC, GO
Ηγουμενίτσα-Κέρκυρα	3	KL, LI, AN	2	KL, LI
Πειραιάς-Αμοργός	2	MF, ST	1	ST
Πειραιάς-Φούρνοι	2	GA, KF	1	GA
Πειραιάς-Κάλυμνος	2	GA, ST	2	GA, ST
Πειραιάς-Κως	2	GA, ST	2	GA, ST
Πειραιάς-Λέρος	2	GA, ST	2	GA, ST
Πειραιάς-Πάτμος	2	ST, GA	2	GA, ST
Ραφήνα-Πάρος	2	MF, IJ		
Πάτρα-Κέρκυρα	2	AN, ML	2	AN, ML
Θεσσαλονίκη-Χίος	2	AN, AX	1	AI
Θεσσαλονίκη-Σάμος	2	LA, AX	1	AI
Αγ. Κωνσταντίνος-Σκόπελος	2	GA, MF	1	MF
Αγ. Κωνσταντίνος-Σκιάθος	2	GA, MF	1	MF
Αγ. Κωνσταντίνος-Αλόνησος	2	GA, MF	1	MF
Πειραιάς-Αγκίστρι	1	FD	1	FD
Πειραιάς-Ανάφη	1	GA	1	GA
Πειραιάς-Αντικύθηρα	1	EN	1	EN
Πειραιάς-Αστυπάλαια	1	ST	1	ST
Πειραιάς-Χάλκη	1	LA	1	LA
Πειραιάς-Χανιά	1	AN	1	AN
Πειραιάς-Δονούσα	1	ST	1	ST
Πειραιάς-Ερμιόνη	1	MF	1	MF
Πειραιάς-Ηράκλεια	1	ST	1	ST
Πειραιάς-Κάρπαθος	1	LA	1	LA
Πειραιάς-Κάσος	1	LA	1	LA
Πειραιάς-Κουφονήσι	1	ST	1	ST
Πειραιάς-Κύθηρα	1	EN	1	EN
Πειραιάς-Λασιθί	1	LA	1	LA
Πειραιάς-Λήμνος	1	AN		
Πειραιάς-Λειψοί	1	GA	1	GA
Πειραιάς-Νίσυρος	1	ST	1	ST
Πειραιάς-Ρέθυμνο	1	MF	1	AN
Πειραιάς-Σχοινούσα	1	ST	1	ST

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.12 (συνέχεια)

Α. Συνδέσεις Εσωτερικού	Αύγουστος 2008		Φεβρουάριος 2008	
	Αρ.	Εταιρείες	Αρ.	Εταιρείες
Πειραιάς-Σίκινος	1	GA	1	GA
Πειραιάς-Σπέτσες	1	MF	1	MF
Πειραιάς-Σύμη	1	GA	1	GA
Πειραιάς-Θεσσαλονίκη	1	AN		
Πειραιάς-Τήλος	1	ST	1	ST
Πειραιάς-Τροιζηνία	1	MF	1	MF
Πειραιάς-Ύδρα	1	MF	1	MF
Ραφήνα-Κάρυστος	1	RS	1	RS
Ραφήνα-Νάξος	1	MF		
Πάτρα-Ιθάκη	1	SF	1	SF
Θεσσαλονίκη-Αγ. Κων/τίνοσ	1	GA		
Θεσσαλονίκη-Αλόνησος	1	GA		
Θεσσαλονίκη-Ηράκλειο	1	GA		
Θεσσαλονίκη-Κάλυμνος	1	LA		
Θεσσαλονίκη-Κως	1	LA		
Θεσσαλονίκη-Νάξος	1	GA		
Θεσσαλονίκη-Πάρος	1	GA		
Θεσσαλονίκη-Ρόδος	1	LA		
Θεσσαλονίκη-Σαντορίνη	1	GA		
Θεσσαλονίκη-Σκιάθος	1	GA		
Θεσσαλονίκη-Σκόπελος	1	GA		
Θεσσαλονίκη-Σύρος	1	GA		
Κυλλήνη-Ζάκυνθος	1	ZK	1	ZK
Κυλλήνη-Κεφαλλονιά	1	ZK	2	ZK, SF
Καβάλα-Αγ. Ευστράτιος	1	AX	1	AX
Καβάλα-Χίος	1	AX	1	AI
Καβάλα-Ικαρία	1	AX	1	AI
Καβάλα-Λέσβος	1	AX	1	AI
Καβάλα-Λήμνος	1	AX	2	AX, AI
Καβάλα-Σάμος	1	AX	1	AI
Λαύριο-Αγ. Ευστράτιος	1	AX	1	AX
Λαύριο-Κίμωλος	1	MC	1	MC
Λαύριο-Λέσβος	1	AX		
Λαύριο-Λήμνος	1	AX	1	AX
Λαύριο-Καβάλα	1	AX	1	AX
Θεσσαλονίκη-Σκιάθος	1	GA		
Θεσσαλονίκη-Σκόπελος	1	GA		
Θεσσαλονίκη-Σύρος	1	GA		
Κυλλήνη-Ζάκυνθος	1	ZK	1	ZK
Κυλλήνη-Κεφαλλονιά	1	ZK	2	ZK, SF
Καβάλα-Αγ.Ευστράτιος	1	AX	1	AX
Καβάλα-Χίος	1	AX	1	AI
Καβάλα-Ικαρία	1	AX	1	AI
Καβάλα-Λέσβος	1	AX	1	AI
Καβάλα-Λήμνος	1	AX	2	AX, AI
Καβάλα-Σάμος	1	AX	1	AI
Λαύριο-Αγ.Ευστράτιος	1	AX	1	AX
Λαύριο-Κίμωλος	1	MC	1	MC
Λαύριο-Λέσβος	1	AX		
Λαύριο-Λήμνος	1	AX	1	AX
Λαύριο-Καβάλα	1	AX	1	AX
Λαύριο-Θεσσαλονίκη	1	AX		
Λαύριο-Φολέγανδρος	1	MC	1	MC
Λαύριο-Ίος	1	MC	1	MC
Λαύριο-Μήλος	1	MC	1	MC
Λαύριο-Νάξος	1	MC	1	MC
Λαύριο-Πάρος	1	MC	1	MC
Λαύριο-Σίκινος	1	MC	1	MC
Λαύριο-Σύρος	1	MC	1	MC
Αλεξανδρούπολη-Χίος	1	LA		
Αλεξανδρούπολη-Κάλυμνος	1	LA		
Αλεξανδρούπολη-Κως	1	LA		
Αλεξανδρούπολη-Λέσβος	1	LA		
Αλεξανδρούπολη-Λήμνος	1	LA		

Αύγουστος 2008			Φεβρουάριος 2008		
A. Συνδέσεις Εσωτερικού	Αρ.	Εταιρείες	Αρ.	Εταιρείες	
Αλεξανδρούπολη-Ρόδος	1	LA			
Αλεξανδρούπολη-Σάμος	1	LA			
Αλεξανδρούπολη-Σαμοθράκη	1	AX	1	AX	
Καβάλα-Ψαρά			1	AX	
Καβάλα-Σαμοθράκη			1	AX	
Λαύριο-Τήνος	1	MC	1	MC	
Βόλος-Αλόνησος	1	MC	1	MF	
Βόλος-Σκιάθος	1	MC	1	MF	
Βόλος-Σκόπελος	1	MC	1	MF	
B. Συνδέσεις Εξωτερικού					
Ηγουμενίτσα-Ιταλία	6	ED, AI, VF, AN, ML, SU	6	ED, AI, VF, AN, ML, SU	
Πάτρα-Ιταλία	5	SU, AN, ED, AI, ML	5	SU, AN, ED, AI, ML	
Κέρκυρα-Ιταλία	5	SU, AN, ED, ML, VF	5	AN, AI, ED, ML, VF	
Κεφαλλονιά-Ιταλία	2	ED, AI	1	AI	
Ρόδος-Τουρκία	2	SS, MA	1	MA	
Χίος-Τουρκία	2	SN, ER	2	SN, ER	
Κως-Τουρκία	1	BO	1	BO	
Λέσβος-Τουρκία	1	YE	1	YE	

Σημείωση: 1.AF:Alpha Ferries, 2.AI:Agoudimos Lines, 3.AN:ANEK Lines, 4.AX:Saos-Anes, 5.BO:Bodrum Ferry Association, 6.CF:Cyclades Fast Ferries,7.ED:Endeavor Lines, 8.EN:ANEN Lines, 9.ER:Erturk Lines,10.ES:Aegean Speed Lines N.E., 11.FD:Aegean Speed Lines Flying Dolphins,12.GA:G.A. Ferries, 13.GO:Goutos Lines,14.H2:NEK-Kavala Shipping Co,15.IJ:Sea Jets Consortium 16.K1:ANETH-Thassos Shipping, 17.K4:Karystia Shipping Co,18.KF:Kallisti Ferries, 19..LA:LANE, 20.KL:Kerkyra-Igoumenitsa-Paxi CConsortium,21.LI:Lefkimi-Igoumenitsa Lines, 22.MA:Yesil Marmaris-Marmaris Shipping, 23.MC:NEL-Lesvos Maritime, 24.ML:Minoan Lines, 25.MF:Hellenic Seaways, 26.NV:Nova Ferries, 27.PO:Ventouris Sea Lines, 28.RS:South Evia Consortium,29.SF:Strinzis Ferries-Eptanisos Lines Shipping Co, 30.SN:Sunrise Lines Ltd, 31.SS:Sea Service Ltd, 32.ST:Blue Star Ferries, 33.SU:Superfast Ferries,34.TT:Tachiploa Thassou Shipping Co, 35.VF:Ventouris Ferries, 36.YE:Yeni-Istanbul Lines, 37.ZK:Ionian Ferries.

Πηγή: Greek Travel Pages, Τουριστικός Οδηγός, Φεβρουάριος και Αύγουστος 2008.

Η τάση της δραστηριοποίησης των περισσότερων εταιρειών σε μία μόνο γραμμή οφείλεται στο μικρό τους μέγεθος, στην ύπαρξη πολλών άγονων γραμμών, οι οποίες ανατίθενται σε μία εταιρεία-πάροχο. Επίσης υπάρχουν γραμμές με περιορισμένο επιχειρηματικό ενδιαφέρον (χαμηλή επιβατική κίνηση, άρα μία ή το πολύ δύο ενδιαφερόμενες εταιρείες), οπότε καθορίζεται ανώτατο όριο του ναύλου οικονομικής θέσης, καθώς και πολλές τοπικές συνδέσεις περιορισμένου ενδιαφέροντος, λόγω της ιδιομορφίας του νησιωτικού συμπλέγματος, της απόστασης πολλών νησιών μεταξύ τους. Οι λόγοι αυτοί οδηγούν σε μεγάλο βαθμό στη μονοπώληση πολλών γραμμών από μία εταιρεία, χωρίς την ύπαρξη συνθηκών μονοπωλίου, όπως στις περιπτώσεις των πορθμειακών συνδέσεων Κυλλήνης-Ζακύνθου, Κυλλήνης-Κεφαλληνίας, Καβάλας-Θάσου, Λαυρίου-Κύθνου, Λαυρίου-Κέας και των άγονων γραμμών, όπως από το Λαύριο προς τα νησιά του Βορείου Αιγαίου, κλπ.

Από την άλλη πλευρά, το 70% των κύριων⁶ γραμμών λειτουργεί σε συνθήκες ανταγωνισμού όπως αυτές καθορίζονται από το Νόμο 2392/2001, γεγονός που ίσως αποτελεί και το υψηλότερο ποσοστό σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (XRTC, 2007).

⁶ Εδώ ως κύριες γραμμές εννοούνται οι πλέον εμπορικές που αφορούν τον κύριο όγκο της κίνησης επιβατών-οχημάτων. Αναλυτικότερα περιλαμβάνονται τα δρομολόγια με αφετηρία τον Πειραιά προς Αργοσαρωνικό, Ηράκλειο, Χανιά, Ρέθυμνο, Δυτικές-Ανατολικές Κυκλάδες, Δωδεκάνησα, Σάμο, Χίο, Λέσβο. Επίσης με αφετηρία τα λιμάνια: της Ραφήνας προς Κυκλάδες, της Θεσσαλονίκης προς Λήμνο, της Πάτρας προς Κέρκυρα κλπ.

Στις γραμμές Ελλάδας-Ιταλίας χειμώνα και καλοκαίρι δεν παρατηρείται διαφοροποίηση στη δρομολόγηση πλοίων από τις εταιρείες που παραμένουν έξι τον αριθμό, σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 18.12 (συνέχεια). Αν και οι γραμμές αυτές όπως και στην κίνηση εσωτερικού παρουσιάζουν εποχικότητα σε επιβάτες, ΙΧ και σε δίκυκλα το τρίτο τρίμηνο έτους, εντούτοις η κίνηση σε φορτηγά, αν και χαμηλότερη της ακτοπλοΐας σε όγκο, παρουσιάζει συγκριτικά ακόμα μικρότερη εποχικότητα (Πίνακες 18.6 και 18.7). Ο ανταγωνισμός λειτουργεί χειμώνα-καλοκαίρι στις γραμμές αυτές, όπως φαίνεται και από τις χαμηλότερες τιμές ναύλου ανά μίλι έναντι της ακτοπλοΐας.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η ύπαρξη ή όχι υγιούς ανταγωνισμού δεν εξαρτάται μόνο από τον αριθμό των δραστηριοποιούμενων εταιρειών. Μία αγορά με πολλές εταιρείες δεν εγγυάται απαραίτητα συνθήκες ανταγωνισμού (π.χ. συμπαιγνίες μεταξύ επιχειρήσεων για καρτέλ, άνισες ανταγωνιστικές πρακτικές μεταξύ των εταιρειών, όπως στην περίπτωση κατάχρησης του δικαιώματος εκπρόθεσμων δρομολογήσεων⁷).

Το επίπεδο του ανταγωνισμού της ελληνικής ακτοπλοϊκής αγοράς έχει απασχολήσει έντονα τους άμεσα εμπλεκόμενους φορείς (επιβάτες, παραγωγοί, έμποροι, λιμενικές επιχειρήσεις, τοπική αυτοδιοίκηση, κράτος, ακτοπλοϊκές εταιρείες). Η σχετική βιβλιογραφία (Lekakou, 2007) αναφέρει ότι η λειτουργία της ακτοπλοΐας στην Ελλάδα παρουσιάζει χαρακτηριστικά ολιγοπωλιακής αγοράς, όπως μικρός αριθμός επιχειρήσεων, μεγάλος αριθμός εμπλεκόμενων φορέων, ατελής γνώση των χρηστών με αλληλοσυγκρουόμενους στόχους (χρήστες, παραγωγοί, λιμενικές επιχειρήσεις, τοπική αυτοδιοίκηση κλπ.), υψηλό σταθερό κόστος των πλοίων κ.ά.

Όσον αφορά την τιμολόγηση, με την απελευθέρωση των υπηρεσιών της ακτοπλοΐας ο ναύλος βασίζεται, όπως και πριν, στην απόσταση και κυρίως στο λειτουργικό κόστος παραγωγής των υπηρεσιών και όχι στα χαρακτηριστικά της ζήτησης ή στον ανταγωνισμό κατά σύνδεση. Επομένως ο ανταγωνισμός εφαρμόστηκε περισσότερο στη διάρκεια ταξιδιού, στην ποιότητα υπηρεσιών ακόμα και στην ώρα αναχώρησης και λιγότερο στις τιμές των ναύλων.

Στην ακτοπλοϊκή αγορά, πλην του ενδοκλαδικού ανταγωνισμού, ανταγωνισμός προέρχεται και από τα άλλα μέσα μεταφοράς όπως το αεροπλάνο, όσον αφορά στους επιβάτες. Σε σχετικές εκτιμήσεις που έχουν γίνει από το ΚΕΠΕ (Σπαθή, 2005), όσον αφορά τις ελαστικότητες της ζήτησης των επιβατών ως προς

⁷ Η νομοθεσία ορίζει την 31 Ιανουαρίου εκάστου έτους ως τελευταία ημέρα κατάθεσης δικαιολογητικών για τη δρομολόγηση της επόμενης περιόδου. Κάποιες εταιρείες κάνουν κατάχρηση του δικαιώματος εκπρόθεσμων δρομολογήσεων και καταθέτουν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά μετά την 31 Ιανουαρίου, όταν πλέον οι συνεπείς εταιρείες έχουν κάνει ήδη δήλωση. Με αυτόν τον τρόπο λαμβάνουν μεγάλα μερίδια της αγοράς εις βάρος των συνεπών εταιρειών.

την τιμή εισιτηρίου του πλοίου έναντι του αεροπλάνου, βρέθηκε ότι τον χειμώνα προτιμάται το αεροπλάνο και το καλοκαίρι το πλοίο. Ο ανταγωνισμός εντοπίζεται περισσότερο στην ποιότητα υπηρεσιών, μεταξύ ταχύπλοων και αεροπλάνου το καλοκαίρι, ενώ συμπληρωματικά λειτουργούν τα δρομολόγια των συμβατικών πλοίων με το αεροπλάνο όλο το χρόνο.

Οι ακτοπλοϊκές εταιρείες εφαρμόζουν πολιτική τιμολογιακής διαφοροποίησης (price discrimination). Η διαφοροποίηση είναι τόσο υψηλότερη όσο μία επιχείρηση έχει δύναμη στην αγορά, αν και έχει δειχθεί με εκτιμήσεις ότι μπορεί να συμβεί και το αντίθετο. Οι διάφορες ομάδες καταναλωτών έχουν διαφορετική ελαστικότητα ζήτησης για το ίδιο αγαθό, στην προκειμένη περίπτωση το πλοίο. Η πολιτική αυτή των προσφορών εφαρμόζεται από τις μεγαλύτερες εταιρείες, ιδίως το καλοκαίρι, όπως στις περιπτώσεις έγκαιρης (προ)έκδοσης εισιτηρίου (early booking), προσφοράς οικογενειακών πακέτων για διακοπές με δωρεάν τη μεταφορά αυτοκινήτου κατά την επιστροφή, της εποχικής ζήτησης (χειμώνα-καλοκαίρι), της ζήτησης σαββατοκύριακου (χαμηλής-υψηλής), κλπ.

Ένα άλλο σημαντικό θέμα είναι οι κρατήσεις υπέρ τρίτων (Σπαθή, Καραγιάννης, Γεωργικόπουλος, 2010) που επιβάλλονται επί της τιμής του αρχικού ναύλου επιβατών και οχημάτων. Είναι θεσμοθετημένες οικονομικές επιβαρύνσεις με σκοπό την οικονομική ενίσχυση τρίτων. Η επιβάρυνση στα ακτοπλοϊκά εισιτήρια ανέρχεται συνολικά στο 23,5%-24% επί του καθαρού ναύλου μεταφοράς επιβατών, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στα οχήματα φθάνει το 35%. Ειδικότερα οι κρατήσεις αφορούν: 6,5% υπέρ του ΚΑΕΟ, (Κεφαλαίου Ασφάλισης Επιβατών και Οχημάτων), μέσω του οποίου χρηματοδοτείται το ΝΑΤ και το ΤΠΑΕΝ (Διατάγματα 91-556/1979, Ν.1892/1990, Διάταγμα 320/1991 και Ν.2575/1998), Λιμενικά τέλη 5% (Ν.2399/1996, Ν.2575/1998, Ν.2881/2001 και Ν.3622/2007) για τους επιβιβαζόμενους επιβάτες και τα φορτωθέντα οχήματα, πλην των 12 λιμένων που συστήθηκαν με τον Ν.2932/2001 και εφαρμόζουν δικό τους τιμολόγιο. Έτσι ο ΟΛΠ χρεώνει 0,58 ευρώ ανά επιβάτη επιβιβαζόμενο και αποβιβαζόμενο το έτος 2009 από 0,56 το 2007. Επίσης για τα φορτωθέντα και τα εκφορτωθέντα οχήματα αποδίδεται 1,04 ευρώ ανά ΙΧ, 5,2 ευρώ ανά λεωφορείο και μέχρι 10,4 ευρώ ανά φορτηγό. Ο ΦΠΑ αυξήθηκε το 2010 από 9% σε 11% για τους επιβάτες και από 19% σε 23% για τα οχήματα. Επιπλέον από 1-1-2011 ο συντελεστής ΦΠΑ για τους επιβάτες αυξήθηκε στο 13%. Ο επίναυλος επιβατών και οχημάτων ανέρχεται στο 3% επί του ναύλου για τη χρηματοδότηση των άγονων γραμμών (Ν.3299/2001). Τέλος, σε ορισμένα νησιά των Κυκλάδων και του Ηρακλείου οι επιβιβαζόμενοι επιβάτες καταβάλλουν αχθοφορικά (Απόφαση 9, ΦΕΚ 115Β/07-02-00) που ανέρχεται σε 0,65 ευρώ (2009).

Πρέπει να επισημανθεί ότι οι κρατήσεις υπέρ τρίτων καταβάλλονται από τον επιβάτη, εισπράττονται από την ακτοπλοϊκή εταιρεία και αποδίδονται μέσω αυτών στους τρίτους. Οι κρατήσεις αυτές δεν είναι πάντοτε ανταποδοτικού χαρακτήρα,

πλην των λιμενικών τελών που καταβάλλονται για τη χρήση των λιμενικών εγκαταστάσεων και του ΦΠΑ, που είναι θέμα φορολογικής πολιτικής. Η κατάργησή τους μπορεί να μειώνει τις τιμές των ακτοπλοϊκών εισιτηρίων, όχι όμως αρκετά για να ανταγωνιστούν τις πολύ φθηνότερες τιμές των γραμμών Ελλάδας-Ιταλίας, οι οποίες φθάνουν να είναι πολύ χαμηλότερες ανά ναυτικό μίλι απ' ό,τι στην εσωτερική αγορά (Ψαραύτης, 2009). Αυτό μπορεί να δικαιολογηθεί από τις οικονομίες κλίμακας που επιτυγχάνονται στην Αδριατική, λόγω των μακρινότερων αποστάσεων και των απευθείας συνδέσεων λιμένων, αλλά και από το ότι οι εταιρείες στις γραμμές αυτές στηρίζονται περισσότερο στις Ro-Ro μεταφορές εμπορευμάτων με φορτηγά οχήματα. Αντίθετα, στο εσωτερικό της χώρας λόγω της διαμόρφωσης του ελληνικού νησιωτικού συμπλέγματος, οι διανυόμενες αποστάσεις είναι συγκριτικά μικρότερες και πολλές οι ενδιάμεσες στάσεις, σε μικρής χωρητικότητας λιμάνια, με αποτέλεσμα την επιβάρυνση του λειτουργικού κόστους των πλοίων.

18.10. Ανταγωνισμός και μερίδια στην ακτοπλοΐα

Σκοπός αυτής της ενότητας είναι η εξέταση της εγχώριας ακτοπλοϊκής αγοράς σε επίπεδο επιχειρήσεων, σε μια προσπάθεια σκιαγράφησης του ανταγωνισμού στον εν λόγω τομέα. Συγκεκριμένα, με βάση τους δημοσιευμένους ισολογισμούς των εταιρειών του τομέα, αναλύονται τα μερίδια αγοράς των επιχειρήσεων, οι πωλήσεις και τα κέρδη τους και εκτιμώνται δείκτες συγκέντρωσης των κλάδων.

Η ανάλυση περιλαμβάνει τα επεξεργασμένα αποτελέσματα πέντε ναυτιλιακών εταιρειών (Α.Ν.Ε.Κ., Minoan Lines, Hellenic Seaways, Blue Star Ferries και Ν.Ε.Λ.) που εκτελούν ακτοπλοϊκές συνδέσεις μεταξύ της ηπειρωτικής χώρας και των ελληνικών νησιών αλλά και μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας.

Εξετάζοντας τις πωλήσεις των εταιρειών κατά το 2008, παρατηρούμε ότι η Α.Ν.Ε.Κ. κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς με ποσοστό 30,5%, ακολουθεί η Minoan Lines με ποσοστό 26% και η Hellenic Seaways με ποσοστό 22% περίπου, (Πίνακας 18.13 παρακάτω). Χαρακτηριστική είναι η δυναμικότητα της Blue Star Ferries, καθώς αύξησε σημαντικά το μερίδιό της από μόλις 0,1% το 1999 στο 18,6% το 2008. Αντίθετα, η Ν.Ε.Λ. παρουσιάζει συνεχή μείωση του μεριδίου της στην ακτοπλοϊκή αγορά, από 10,2% το 1999 στο 3,5% περίπου το 2008.

Από την πλευρά των πωλήσεων για το 2008, παρατηρούμε ακόμη μια φορά την κυριαρχία της ANEK (252.1 εκατ. Ευρώ) και της Minoan Lines (213.7 εκατ. Ευρώ) (στον ίδιο πίνακα). Όμως, το παραπάνω δεν συμβαδίζει με την κερδοφορία των εταιρειών, καθώς η ANEK μαζί με την Ν.Ε.Λ. παρουσιάζουν αρνητικό πρόσημο κατά το τελευταίο έτος εξέτασης (-3,5 εκατ. Ευρώ και -24,5 εκατ. Ευρώ, αντίστοιχα). Επίσης, παρατηρούμε ότι η διαχρονική αύξηση του μεριδίου της αγοράς της Blue Star Ferries συνοδεύεται και με υψηλή κερδοφορία, καταλήγοντας

το 2008 να παρουσιάζει τη μεγαλύτερη από τις εταιρείες υπό εξέταση (18,3 εκατ. Ευρώ περίπου). Κερδοφόρα πορεία, με σημαντικές όμως απώλειες το 2008, έχει η Hellenic Seaways και η Minoan Lines, παρουσιάζοντας απώλειες τη διετία 2007-08 κατά 68% και 82% περίπου, αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.13
Πωλήσεις και καθαρά κέρδη ακτοπλοϊκών εταιρειών, 2000-2008

Όνομα Εταιρείας	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Μερίδιο Αγοράς (%)									
A.N.E.K.	34,2	25,6	27,2	26,6	27,4	29,5	30,2	31,7	31,2	30,5
MINOAN LINES	46,7	30,6	28,0	29,8	30,8	30,3	30,3	29,1	26,3	25,9
HELLENIC SEAWAYS	8,8	30,3	27,9	23,2	21,0	19,5	18,9	20,3	21,8	21,7
BLUE STAR FERRIES	0,1	5,9	9,0	11,2	11,7	12,9	14,9	15,0	16,0	18,6
NEA	10,2	7,6	8,0	9,3	9,1	7,8	5,8	3,8	4,7	3,3
	Πωλήσεις (χιλ. Ευρώ)									
A.N.E.K.	99.336	114.151	143.751	160.155	171.768	186.371	203.220	224.955	232.310	252.102
MINOAN LINES	135.919	136.659	147.978	179.564	193.586	191.550	204.198	206.703	195.702	213.629
HELLENIC SEAWAYS	25.485	135.333	147.843	139.816	132.067	122.918	127.401	144.287	162.175	178.867
BLUE STAR FERRIES	410	26.336	47.464	67.366	73.208	81.691	100.177	106.262	119.048	153.841
NEA	29.719	33.891	42.235	55.807	57.371	49.334	38.898	26.979	34.843	27.600
	Κέρδη (χιλ. Ευρώ)									
A.N.E.K.	13.148	3.930	-4.866	6.972	4.093	-3.102	10.988	20.601	13.778	-3.500
MINOAN LINES	49.243	8.884	-13.698	-115.998	3.572	11.431	17.028	16.866	10.626	1.984
HELLENIC SEAWAYS	7.032	-2.715	-194.300	-49.380	7.179	-7.059	1.368	7.068	19.818	6.374
BLUE STAR FERRIES	33	763	1.646	6.400	7.533	9.440	17.331	19.205	18.471	18.321
NEA	3.142	-6.106	-5.565	351	3.029	-7.043	-12.070	32.078	-5.451	-24.533

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Τέλος, σύμφωνα με τον ίδιο πίνακα, οι δύο μεγαλύτερες εταιρείες του κλάδου (A.N.E.K. και MINOAN LINES) κατέχουν το 2008 το 56,4% της αγοράς, γεγονός που υπονοεί ότι η συγκέντρωση στον κλάδο της ακτοπλοΐας δεν είναι ιδιαίτερα υψηλή. Πρέπει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη αγορά παρουσιάζει διαχρονικά σημάδια αύξησης του ανταγωνισμού, καθώς ο δείκτης συγκέντρωσης CR2 και ο

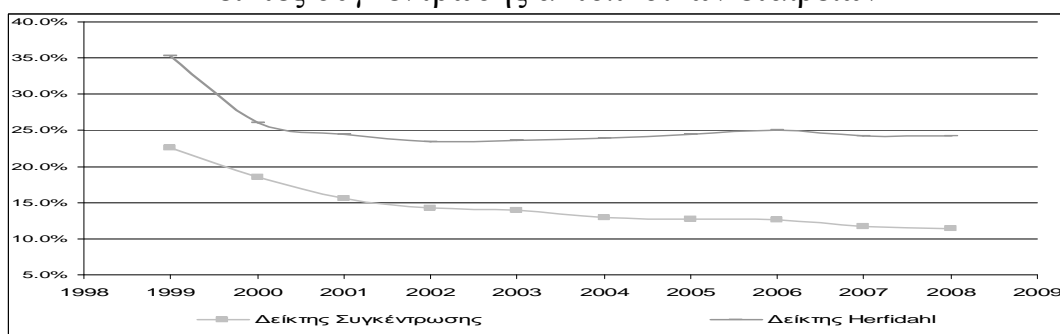
δείκτης Herfindahl⁸ έχουν μειωθεί αισθητά την υπό εξέταση περίοδο. Συγκεκριμένα, ο δείκτης συγκέντρωσης παρουσιάζει πτώση από το 1999 (80,9%) ως το 2008 (56,4%) κατά 3,6%. Αντίστοιχη μείωση παρουσιάζει ο δείκτης Herfindahl κατά 3,7%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.14
Δείκτες συγκέντρωσης ακτοπλοϊκών εταιρειών

Δείκτης συγκέντρωσης	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
CR2	80,9%	56,2%	55,1%	56,4%	58,2%	59,8%	60,5%	60,9%	57,5%	56,4%
Herfindahl	0,353	0,260	0,244	0,234	0,236	0,240	0,244	0,251	0,242	0,243

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί, ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ,

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18.3
Δείκτες συγκέντρωσης ακτοπλοϊκών εταιρειών

18.11. Χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά

Σκοπός της ενότητας είναι η ανάλυση των χρηματοοικονομικών χαρακτηριστικών των επιχειρήσεων του κλάδου της ακτοπλοΐας, σε μια προσπάθεια περιγραφής της δυναμικότητας του εταιρειών που απαρτίζουν τη συγκεκριμένη αγορά. Ειδικότερα, με βάση τους δημοσιευμένους ισολογισμούς των εταιρειών του τομέα, αναλύονται η απόδοση του ενεργητικού και των ιδίων κεφαλαίων, ο δείκτης ρευστότητας και της δανειακής πίεσης και το περιθώριο του καθαρού κέρδους των επιχειρήσεων. Να σημειωθεί ότι στην ανάλυση παρουσιάζονται τα επεξεργασμένα αποτελέσματα πέντε ναυτιλιακών εταιρειών (Α.Ν.Ε.Κ., Minoan Lines, Hellenic Seaways, Blue Star Ferries και Ν.Ε.Λ.) που εκτελούν ακτοπλοϊκές συνδέσεις μεταξύ της ηπειρωτικής χώρας και των ελληνικών νησιών αλλά και μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας. Αυτό κρίθηκε αναγκαίο για λόγους συγκρισιμότητας, καθώς οι

⁸ Ο δείκτης ανταγωνιστικότητας Herfindahl index υπολογίζει το μέγεθος της επιχείρησης σε σχέση με τον συνολικό κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείται. Υπολογίζεται από τον τύπο $H = \sum_{i=1}^N s_i^2$, όπου

s_i είναι το μερίδιο της επιχείρησης στον κλάδο και N ο αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο.

υπόλοιπες εταιρείες του κλάδου δεν πραγματοποιούν τις ίδιες ακτοπλοϊκές γραμμές και στο μεγαλύτερο μέρος τους εκτελούν πορθμειακές συνδέσεις.

18.11.1. Χρηματοοικονομικά κλάδου ακτοπλοΐας

Για την εξαγωγή συμπερασμάτων από την ανάλυση των περιοδικών οικονομικών εκθέσεων των επιχειρήσεων σημαντικό ρόλο παίζουν οι χρηματοοικονομικοί αριθμοδείκτες. Οι οικονομικοί δείκτες που πραγματεύεται η ενότητα είναι ένα δείγμα του μεγάλου αριθμού των δεικτών που χρησιμοποιούνται από τους ειδικούς αναλυτές για τη λήψη επενδυτικών αποφάσεων, τον έλεγχο των χρηματοδοτήσεων, τον προσδιορισμό του κινδύνου κ.ά.

Η απόδοση του ενεργητικού μετρά την απόδοση των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 18.15 η απόδοση του ενεργητικού στις επιλεγμένες εταιρείες του κλάδου παρουσιάζει μικρή αύξηση από το 2000 έως το 2006, καταλήγοντας το 2008 να έχουν σχετικά μικρή απόδοση. Από τις εταιρείες του κλάδου, η Blue Star Ferries εμφανίζει αποδοτικότητα ενεργητικού 4,22% το 2008, η Hellenic Seaways 1,61% και η Minoan Lines 0,29%. Σημαντική μείωση της αποδοτικότητας είχε η Ν.Ε.Α. με ποσοστό -15,00%, το 2008.

Συνεχίζοντας τη χρηματοοικονομική ανάλυση των εταιρειών, εξετάζεται ο δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων. Ο εν λόγω δείκτης απεικονίζει την κερδοφόρα δυναμικότητα μιας επιχείρησης και παρέχει ένδειξη του κατά πόσο επιτεύχθηκε ο στόχος πραγματοποίησης ενός ικανοποιητικού αποτελέσματος. Οι περισσότερες από τις επιλεγμένες εταιρείες του κλάδου παρουσιάζουν μείωση στην αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων κατά την περίοδο εξέτασης. Χαρακτηριστικά, η εταιρεία Α.Ν.Ε.Κ., μετά από μια περίοδο υψηλής απόδοσης (17% περίπου την διετία 2005-2006), καταλήγει το 2008 με αρνητική απόδοση των ιδίων κεφαλαίων (-1,8%). Παράλληλη πορεία ακολουθεί και η εταιρεία Minoan Lines. Εξάιρεση αποτελεί η εταιρεία Blue Star Ferries, η οποία από το 2005 έως το 2008 παρουσιάζει σταθερή πορεία στο δείκτη με ποσοστά στο 7% περίπου.

Ο δείκτης της ρευστότητας μάς πληροφορεί εάν μια επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να καλύψει τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της χρησιμοποιώντας τα άμεσα ρευστοποιήσιμα στοιχεία της (κυκλοφορούν ενεργητικό). Είναι ιδιαίτερα σημαντικός δείκτης και προσδιορίζει τη φερεγγυότητα της επιχείρησης απέναντι στους προμηθευτές της και τις τράπεζες. Αναφορικά με τις εξεταζόμενες ακτοπλοϊκές εταιρείες, παρατηρούμε ότι ο δείκτης ρευστότητας το 2008 είναι πάνω από το 100% στις εταιρείες Α.Ν.Ε.Κ. και Minoan Lines (120% και 111%, αντίστοιχα) και ιδιαίτερα υψηλός για την Blue Star Ferries (397%). Το παραπάνω σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις του κλάδου έχουν τη δυνατότητα να χρηματοδοτήσουν άμεσα τις υποχρεώσεις τους χρησιμοποιώντας τα ρευστοποιήσιμα στοιχεία τους. Οι εταιρείες Hellenic Seaways, Blue Star Ferries και Ν.Ε.Α. εμφανίζουν οριακά

χαμηλότερους δείκτες, που κινούνται κάτω από το 100% (93,8% και 70,8%, αντίστοιχα).

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.15

Χρηματοοικονομικοί δείκτες ακτοπλοϊκών εταιρειών, 2000-2008

Όνομα Εταιρείας	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Απόδοση ενεργητικού (%)									
A.N.E.K.	0,82	-0,87	1,29	0,75	-0,72	2,49	4,70	2,72	-0,68
MINOAN LINES			-12,02	0,41	1,40	2,16	2,35	1,58	0,29
HELLENIC SEAWAYS							1,83	4,71	1,61
BLUE STAR FERRIES		0,61	1,45	1,52	1,63	2,11	3,40	2,56	4,22
NEA	-4,26	-2,65	0,18	1,51	-4,23	-7,04	19,88	-4,37	-15,00
Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (%)									
A.N.E.K.	2,22	-2,83	3,96	2,32	-4,33	13,84	19,97	6,57	-1,77
MINOAN LINES			-48,32	1,49	4,63	6,84	6,23	3,96	0,74
HELLENIC SEAWAYS							3,46	8,76	2,87
BLUE STAR FERRIES		0,69	2,59	3,28	3,97	7,03	7,45	7,09	6,99
NEA	-9,45	-9,46	0,75	6,07	-37,45	-47,02	54,61	-9,69	-50,80
Ρευστότητα (%)									
A.N.E.K.	126,5	52,1	135,4	121,9	119,5	113,2	125,3	175,5	120,9
MINOAN LINES			21,1	62,2	84,2	55,0	80,4	28,5	111,6
HELLENIC SEAWAYS							54,9	105,5	93,8
BLUE STAR FERRIES		64,1	68,3	78,3	88,3	130,4	191,5	140,8	396,6
NEA	79,7	43,6	47,0	39,1	35,1	53,8	142,5	179,2	70,8
Δανειακή πίεση (%)									
A.N.E.K.	63,1	69,1	67,4	67,5	83,4	82,0	76,5	58,5	61,2
MINOAN LINES			75,1	72,7	69,9	68,4	62,3	60,1	60,9
HELLENIC SEAWAYS							47,2	46,2	44,1
BLUE STAR FERRIES		11,8	43,9	53,9	58,9	70,0	54,4	64,0	39,6
NEA	55,0	72,0	76,6	75,2	88,7	85,0	63,6	54,9	70,5
Περιθώριο καθαρού κέρδους (%)									
A.N.E.K.		-3,39	4,35	2,38	-1,66	5,41	9,16	5,93	-1,39
MINOAN LINES			-64,60	1,85	5,97	8,34	8,16	5,43	0,93
HELLENIC SEAWAYS							4,90	12,22	3,56
BLUE STAR FERRIES		3,47	9,50	10,29	11,56	17,30	18,07	15,52	11,91
NEA			0,63	5,28	-14,28	-31,03	118,90	-15,64	-88,89

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί ICAP, Επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Με βάση τον δείκτη δανειακής πίεσης μπορούμε να αναλύσουμε το ποσοστό των περιουσιακών στοιχείων που έχει χρηματοδοτηθεί από τους βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους πιστωτές της επιχείρησης. Να σημειωθεί ότι ο παραπάνω δείκτης είναι σημαντικός για την αξιολόγηση του αξιόχρεου μιας επιχείρησης, καθώς, όσο μεγαλύτερο είναι το ύψος των ιδίων κεφαλαίων μιας επιχείρησης, τόσο μεγαλύτερη προστασία παρέχεται στους δανειστές της και τόσο μικρότερη είναι η πίεση που ασκείται σε αυτήν για την εξόφληση των υποχρεώσεών της και την πληρωμή τόκων. Με βάση τις ακτοπλοϊκές εταιρείες υπό ανάλυση, παρατηρούμε ότι κατά την περίοδο εξέτασης οι περισσότερες εταιρείες του κλάδου διατήρησαν σχετικά μέτρια επίπεδα δανειακής πίεσης. Οι εταιρείες A.N.E.K. και Minoan Lines παρουσιάζουν τις υψηλότερες τιμές στον εν λόγω δείκτη το 2008 (61,2% και 60,9%, αντίστοιχα), ενώ χαμηλότερα ποσοστά παρουσιάζει η Hellenic Seaways και η Blue Star Ferries (44,1% και 39,6%). Διαχρονική αύξηση του δείκτη δανειακής πίεσης από 55% το 1999 στο 70,5% παρουσιάζει η N.E.A.

Τέλος, όσον αφορά στα περιθώρια καθαρού κέρδους των ακτοπλοϊκών εταιρειών, η ανάλυση μάς υποδεικνύει τη μείωσή τους κατά τη διετία 2007-08. Τα περιθώρια καθαρού κέρδους της Hellenic Seaways και της Blue Star Ferries είχαν αυξηθεί σημαντικά την περίοδο 2004-07, φτάνοντας στο 12,2% και 15,5%, αντίστοιχα. Παράλληλη αύξηση, σε χαμηλότερα όμως επίπεδα, εμφάνισαν η A.N.E.K. και η Minoan Lines, με τα περιθώρια κέρδους τους το 2007 να κινούνται στο 5,9% και στο 5,4%, αντίστοιχα.

18.12. Συμπεράσματα

Ο Ν.2932/2001 εναρμονίζει την ελληνική νομοθεσία με το καθεστώς της απελευθέρωσης βάσει του Κανονισμού 3577/92/ΕΟΚ. Σύμφωνα με τον νόμο τα αρμόδια υπουργεία, Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας και Μεταφορών, Υποδομών και Δικτύων διατηρούν το δικαίωμα παρέμβασης στην ελεύθερη δρομολόγηση και χρηματοδοτούν τις γραμμές όπου δεν είναι εμπορικές και παρουσιάζουν μικρό ενδιαφέρον για τους ιδιώτες, τις γραμμές δημόσιας υπηρεσίας. Επίσης οι κρατικές αρχές επιβάλλουν πλαφόν οικονομικής θέσης σε συνδέσεις με χαμηλή κίνηση που εξυπηρετούνται από 1 ή 2 εταιρείες. Ακόμα επιβάλλεται έλεγχος στη σύνθεση πληρωμάτων με υποχρεωτική την 10μηνη επάνδρωση καθώς και υποχρεωτική 10μηνη δραστηριοποίηση των πλοίων στις γραμμές που επιλέγουν για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος και 7μηνη στα ταχύπλοα.

Τα στοιχεία του κλάδου 61 των υδάτινων μεταφορών, όπου, πέρα από την ποντοπόρο ναυτιλία, περιλαμβάνονται η ακτοπλοΐα, τα πορθμεία, οι γραμμές Αδριατικής και η κρουαζιέρα που εξετάζονται εδώ, υποδηλώνουν τη σπουδαιότητα των θαλάσσιων μεταφορών στο ΑΕΠ και στην απασχόληση. Συνθήκες ανταγωνισμού στην ακτοπλοϊκή αγορά υπάρχουν στα δρομολόγια των εμπορικών

γραμμών όπου δραστηριοποιούνται τουλάχιστον δύο εταιρείες, αλλά αποτελούν σχετικά μικρό μέρος του συνόλου, δεδομένου ότι τα περισσότερα δρομολόγια, άνω του 60%, είναι επιδοτούμενα ή ελεγχόμενα ως προς το πλαφόν οικονομικής θέσης επιβατών-οχημάτων.

Ο δείκτης τιμών των υπηρεσιών πλοίων δείχνει ότι ο ανταγωνισμός τιμών φαίνεται ότι λειτούργησε μετά την πλήρη απελευθέρωση των ναύλων της ακτοπλοΐας, και συγκεκριμένα μετά το έτος 2006.

Η ανάλυση των χρηματοοικονομικών χαρακτηριστικών των κύριων επιχειρήσεων του κλάδου της ακτοπλοΐας, A.N.E.K., Minoan Lines, Hellenic Seaways, Blue Star Ferries και N.E.A. έδειξε ότι η απόδοση του ενεργητικού στις εταιρείες αυτές παρουσιάζει μικρή αύξηση από το 2000 έως το 2006, καταλήγοντας το 2008 να έχουν σχετικά μικρή απόδοση. Επίσης, οι περισσότερες από τις επιλεγμένες εταιρείες παρουσιάζουν αντίστοιχα μείωση στην αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων. Ο δείκτης ρευστότητας το 2008 είναι πάνω από το 100% στις εταιρείες A.N.E.K. και Minoan Lines και πολύ υψηλότερος για την Blue Star Ferries. Τέλος, στην περίοδο 2000-08 οι περισσότερες εταιρίες διατήρησαν σχετικά μέτρια επίπεδα δανειακής πίεσης, ενώ όσον αφορά στα περιθώρια καθαρού κέρδους, η εξέταση δείχνει τη μείωσή τους κατά τη διετία 2007-08.

Αναφορικά με τα μερίδια της αγοράς, η A.N.E.K. κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο, ακολουθεί η Minoan Lines και έπεται η Hellenic Seaways. Χαρακτηριστική είναι η δυναμικότητα της Blue Star Ferries, καθώς αύξησε σημαντικά το μερίδιό της το 2008 ενώ, αντίθετα, η N.E.A. παρουσιάζει συνεχή μείωση του μεριδίου της. Το γεγονός ότι η συγκέντρωση στον κλάδο της ακτοπλοΐας δεν είναι υψηλή, αφού οι δύο πρώτες, A.N.E.K. και MINOAN LINES κατέχουν άνω του 50% της αγοράς και καθώς ο δείκτης συγκέντρωσης CR2 και ο δείκτης Herfindahl έχουν μειωθεί αισθητά την περίοδο 2000-2008, σημαίνει ότι η συγκεκριμένη αγορά παρουσιάζει διαχρονικά σημάδια αύξησης του ανταγωνισμού. Στις πωλήσεις κυριαρχούν και εδώ οι ANEK (252.1 εκατ. Ευρώ) και Minoan Lines για το 2008. Στην κερδοφορία των εταιρειών, η ANEK μαζί με την N.E.A. παρουσιάζουν ζημιές κατά το τελευταίο έτος εξέτασης, ενώ η διαχρονική αύξηση του μεριδίου της αγοράς της Blue Star Ferries συνοδεύεται με υψηλή κερδοφορία κατά το έτος 2008 και παρουσιάζει τη μεγαλύτερη από όλες τις άλλες εταιρίες υπό εξέταση.

Όσον αφορά την εξυπηρέτηση του νησιωτικού χώρου, εκείνο που η Ελλάδα πρέπει να επιδιώξει με τις άλλες ενδιαφερόμενες χώρες της ΕΕ είναι η υιοθέτηση μιας Ολοκληρωμένης Κοινοτικής Πολιτικής για τα νησιά. Η κατοχύρωση της έννοιας της νησιωτικότητας στην ΕΕ έχει μεγάλη σημασία για εξειδικευμένες πολιτικές αναφορικά με τα νησιά. Η σύνδεση των νησιών με τα σχεδιαζόμενα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών, μέσω των Θαλάσσιων Λεωφόρων, θα βελτιώσει την προσβασιμότητά τους και θα καθιερώσει την ισότιμη μεταχείρισή τους έναντι των περιοχών της ηπειρωτικής χώρας (με βάση το άρθρο 170 της Συνθήκης της

Λισαβόνας). Αυτό συνεπάγεται τη δυνατότητα χρηματοδότησης των συγκοινωνιακών συνδέσεων, που είναι οι ακτοπλοϊκές και αεροπορικές, από ειδικά προγράμματα της εδαφικής συνοχής. Η Ελλάδα χρειάζεται να προωθήσει ταχύτερα τις πολιτικές του μεταφορικού ισοδύναμου των νησιών (άρθρο 174 της Συνθήκης της Λισαβόνας), δηλαδή να έχουν τα νησιά δικαίωμα για μεταφορές ισότιμης μεταχείρισης με τις χερσαίες σε ποιότητα υπηρεσιών (δρομολόγια, συχνότητα, κλπ.) και σε ανάλογο ναύλο επιβατών και οχημάτων με κριτήριο το χιλιομετρικό κόστος. Σύμφωνα με μελέτες που έχουν γίνει, σε χώρες της ΕΕ όπου έχει ήδη εφαρμοστεί το μέτρο του μεταφορικού ισοδύναμου, υπολογίζεται πως το κόστος των μεταφορών θα μειωθεί αρκετά έναντι του σημερινού. Οι προσπάθειες αυτές στηρίζονται στο ευρωπαϊκό κεκτημένο, καθώς εδώ και τρεις δεκαετίες η Γαλλία εφαρμόζει επιτυχώς το μεταφορικό ισοδύναμο στην Κορσική αλλά και αργότερα στην Ισπανία, ενώ στις Αζόρες επιδοτήθηκε και η ναυπήγηση πλοίου για ακτοπλοϊκή γραμμή «δημόσιου συμφέροντος. Συνεπώς, λόγω της νησιωτικής ιδιαιτερότητας η Ελλάδα έχει όλες τις προϋποθέσεις και μπορεί να επιτύχει, εφαρμόζοντας τους κατάλληλους χειρισμούς και πολιτικές, την πλήρη στήριξη των κοινοτικών πολιτικών και στη βάση της διαχείρισης των κοινοτικών πόρων (ΕΣΠΑ 2007-2013), την ενίσχυση της χρηματοδότησης, ιδίως, λιμένων, αγοράς νέων πλοίων και των άγονων γραμμών από τα κοινοτικά ταμεία.

Όσον αφορά τη συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση του νησιωτικού χώρου, προέχει η διασφάλιση και η παρακολούθηση της τήρησης της τακτικής επικοινωνίας των νησιών τόσο των γραμμών με συμβάσεις ανάθεσης δημόσιας υπηρεσίας όσο και των αποδοτικών γραμμών από έναν κεντρικό φορέα με συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ώστε να εξασφαλίζεται ένα ελάχιστο επίπεδο εξυπηρέτησης των νησιών. Το σύστημα δρομολόγησης προς τα μικρά νησιά που θα επιλεγεί, δηλαδή είτε άμεση σύνδεση είτε ακτινωτή σύνδεση μέσω κύριων γραμμών, με μικρότερα αεροσκάφη ή πλοία, για τον περιορισμό του κόστους, τελικά μπορεί να εξυπηρετεί τα νησιά αυτά. Χρειάζεται διερεύνηση, μετά από ειδική μελέτη, εναλλακτικών λύσεων και πιλοτική εφαρμογή σε ένα τμήμα νησιών, ώστε να επιτευχθεί η οικονομικότερη λύση με παράλληλη ικανοποιητική εξυπηρέτηση των επιβατών. Δεδομένου ότι ορισμένα νησιά χαμηλής ζήτησης μπορούν να εξυπηρετούνται μέσω των πλησιέστερων νησιών, μπορεί να υπάρχουν οικονομικά περιθώρια για την υποκατάσταση της απευθείας σύνδεσης με τοπικές γραμμές από μεγαλύτερα σε μικρότερα νησιά. Τότε είναι πιθανόν ο ιδιωτικός τομέας να δείξει ενδιαφέρον και να διευκολύνει την καθιέρωση, την εξοικείωση και τη βαθμιαία εξάπλωσή του συστήματος αυτού.

Τέλος, η απελευθέρωση της κρουαζιέρας θα έχει μακροχρόνια άμεσο τουριστικό όφελος σε εθνικό και σε τοπικό επίπεδο για τη χώρα. Επιπλέον, η κρουαζιέρα θα συμβάλλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και θα δώσει τη δυνατότητα να αναπτυχθούν και άλλες παράπλευρες δραστηριότητες στον

ευρύτερο κλάδο της ναυτιλίας και του τουρισμού με νέες θέσεις εργασίας όπως επενδύσεις λιμένων στα νησιά και άλλες υποδομές, επισκευές σε ναυπηγεία, εφοδιασμό πλοίων, ξενοδοχεία, εστιατόρια κλπ.

Βιβλιογραφία

- Σπαθή Σ., Καραγιάννης Στ., Γεωργικόπουλος Ν. (2010), *Η Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία*, Έκθεση αρ. 62, ΚΕΠΕ, Αθήνα 2010.
- Σπαθή Σ. (2010), «Η Απελευθέρωση της κρουαζιέρας στην Ελλάδα», *Οικονομικές Εξελίξεις* τεύχος 13, ΚΕΠΕ, Αθήνα Σεπτέμβριος 2010.
- Σπαθή Σ. (2005), *Σύγκριση των Αεροπορικών και Ακτοπλοϊκών Επιβατικών Μετακινήσεων στις Γραμμές Εσωτερικού-Οικονομική Εκτίμηση της Ζήτησης*, Μελέτες, Αρ. 62, ΚΕΠΕ, Αθήνα.
- Ψαράτης Χ.Ν. (2009), «Υπέρ τρίτων κρατήσεις: Μύθοι και πραγματικότητα», *Ναυτικά Χρονικά*, Αύγουστος 2009.
- XRTC (2007): *Ανταγωνισμός στην Ευρωπαϊκή Ακτοπλοϊκή Αγορά-Διαφέρει η Ελλάδα από την υπόλοιπη Ευρώπη*, Φεβρουάριος 2007.
- Lekakou. M.B. (2007), «*The eternal Conundrum of Greek Coastal Shipping*», στο *Maritime Transport: The Greek Paradigm, Research in Transportation Economics*, Volume 21, 257-296, Elsevier Ltd.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19

ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Θεόδωρος Τσέκερης, Κλήμης Βογιατζόγλου*

Σύνοψη

Η αγορά της αεροπορικής μεταφοράς επιβατών στην Ελλάδα είναι σχετικά περιορισμένη σε μέγεθος, με πολύ υψηλό βαθμό συγκέντρωσης και δυοπωλιακή μορφή. Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν να αποδοθούν στις ιδιαιτερότητες του λειτουργικού περιβάλλοντος και κόστους της αγοράς, αλλά και την υφιστάμενη δομή του συστήματος λειτουργίας των άγονων γραμμών. Τα τελευταία έτη, παρατηρείται εξισορρόπηση των επιβατικών μεριδίων αγοράς μεταξύ των Ολυμπιακών γραμμών και της Aegean. Η σχεδιαζόμενη συγχώνευση των δύο εταιρειών αντανακλά το χαμηλό περιθώριο κέρδους, τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη ζήτηση για αερομεταφορές, και τις αυξανόμενες συνθήκες ανταγωνισμού στη διεθνή αγορά, με τον σχηματισμό συμμαχιών και εμφάνιση νέων ανταγωνιστικών παικτών (εταιρείες χαμηλού κόστους).

Στα πλαίσια των πολιτικών για βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού στον κλάδο, ενδείκνυται η αναβάθμιση της ΥΠΑ, ώστε να λειτουργεί ως Ανεξάρτητη Αρχή, και η αναδιάρθρωση του συστήματος λειτουργίας των άγονων γραμμών. Η αναδιάρθρωση μπορεί να περιλαμβάνει τον ορισμό λιγότερων σε αριθμό γραμμών, οι οποίες έχουν πραγματικά ανάγκη κρατικής ενίσχυσης, και την επέκταση των σχετικών γραμμών από άλλα ευρωπαϊκά (εντός και εκτός ΕΕ) αεροδρόμια προς νησιωτικούς προορισμούς με τουριστική κίνηση, έπειτα από δημόσια προκήρυξη. Παράλληλα, το νέο σύστημα λειτουργίας των άγονων γραμμών πρέπει να σχεδιαστεί με τρόπο ολοκληρωμένο και συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων του αρμόδιου Υπουργείου, λαμβάνοντας υπόψη τη λειτουργία άγονων ακτοπλοϊκών γραμμών, σχεδιαζόμενων υδατοδρομιών, καθώς και χερσαίων μέσων που εξυπηρετούν στάδια των μετακινήσεων προς τα νησιά. Άλλες παρεμβάσεις που μπορούν να ενισχύσουν τον

* Οι συγγραφείς εκφράζουν τις ευχαριστίες τους στις συναδέλφους Ελισάβετ Νίτση και Σοφία Σπαθή για τον εποικοδομητικό τους σχολιασμό σε προηγούμενες εκδοχές του παρόντος κεφαλαίου.

ανταγωνισμό στον κλάδο αναφέρονται στη χωρική αναδιοργάνωση-αποκέντρωση του συστήματος αερομεταφορών, σε έργα βελτίωσης της λειτουργικής αποδοτικότητας των περιφερειακών αεροδρομίων και στη μείωση των επιβαρύνσεων υπέρ τρίτων των τιμών των αεροπορικών επιβατικών εισιτηρίων.

Όσον αφορά στον κλάδο των υποστηρικτικών υπηρεσιών στις αεροπορικές μεταφορές, ο αριθμός των εταιρειών που δραστηριοποιούνται είναι σημαντικός. Ωστόσο, οι κυρίαρχες εταιρείες ενισχύουν τη θέση τους διαχρονικά και η αγορά παρουσιάζει χαρακτηριστικά αυξημένης κλαδικής συγκέντρωσης. Η εντός του έτους 2010 απελευθέρωση των υπηρεσιών επίγειας εξυπηρέτησης στα περιφερειακά αεροδρόμια αναμένεται να ωθήσει περαιτέρω τη διαχρονικά αυξανόμενη αποδοτικότητα εταιρειών που προσφέρουν υποστηρικτικές υπηρεσίες στις αερομεταφορές, αλλά και τη λειτουργική αποδοτικότητα των αεροδρομίων. Επιπλέον, ενδέχεται να επιτρέψει στις μεγάλες εταιρείες να αυξήσουν ακόμα περισσότερο τα μερίδια αγοράς, ενισχύοντας περαιτέρω τη συγκέντρωση του κλάδου, αλλά και τη διαφοροποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

19.1. Θεσμικό πλαίσιο και οικονομική σημασία του κλάδου των αερομεταφορών

Τον Ιούλιο του 1992, με την εν μέρει απελευθέρωση των αερομεταφορών με βάση τον Κοινοτικό Κανονισμό 2407/92 και την πλήρη απελευθέρωση που ολοκληρώθηκε από την 1/4/1997 (Τρίτο Πακέτο Απελευθέρωσης του 1992), εισήλθε στην ελληνική αγορά των αερομεταφορών ο ιδιωτικός τομέας (βλ. IOBE, 1997· Fragoudaki, 2000· Papatheodorou and Arvanitis, 2009). Σήμερα στις εναέριες μεταφορές εσωτερικού-εξωτερικού επικρατεί πλήρης απελευθέρωση στις τιμές εισιτηρίων, τα δρομολόγια και τη χωρητικότητα. Η είσοδος ιδιωτικών εταιρειών δημιούργησε νέα δεδομένα στην εξυπηρέτηση του ελληνικού χώρου και προσδοκίες για αναβάθμιση των υπηρεσιών αερομεταφορών, ιδιαίτερα στις γραμμές υψηλής ζήτησης. Ωστόσο, στον κλάδο των αερομεταφορών, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή για τη διασφάλιση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών.

Η είσοδος νέων ανταγωνιστών στην εγχώρια αγορά των αερομεταφορών, πέρα των δύο μεγάλων εταιρειών που δραστηριοποιούνται, δηλαδή των Ολυμπιακών Αερογραμμών (ΟΑ) και των Αερογραμμών Αιγαίου (Aegean), θεωρείται δύσκολη, ιδίως για την περίπτωση ξένων εταιρειών. Αυτό το γεγονός οφείλεται σε προβλήματα που αφορούν στις ιδιαιτερότητες του λειτουργικού περιβάλλοντος και κόστους, και το χαμηλό περιθώριο καθαρού κέρδους στον κλάδο. Η αρμοδιότητα της παρακολούθησης και επιβολής των κανόνων ανταγωνισμού στην εγχώρια αγορά των αεροπορικών μεταφορών έχει δοθεί στην Επιτροπή Ανταγωνισμού της Ελλάδας και, σε κοινοτικό επίπεδο, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανταγωνισμού. Ωστόσο, σύμφωνα και με τις προθέσεις του Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, ενδείκνυται η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου, με στόχο την αναβάθμιση

της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ), ώστε να λειτουργεί πραγματικά ως Ανεξάρτητη Αρχή, με αυξημένο κύρος και ευθύνη.

Οι συνθήκες ανταγωνισμού αναμένεται να μεταβληθούν ενόψει των διεθνών συμφωνιών στις αερομεταφορές σε διακρατικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο (π.χ., συμφωνία «Ανοικτών Ουρανών» μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ, αλλά και Καναδά), και των οικονομικών συγκυριών και κρίσεων στην αγορά. Παράλληλα, εξελίξεις στο καθεστώς ιδιοκτησίας και διαχείρισης των αερολιμένων στην Ευρώπη και τον κόσμο (βλ. Graham, 2008), και επενδυτικές δαπάνες της τέταρτης προγραμματικής περιόδου (βλ. www.espa.gr) για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό των περιφερειακών αερολιμένων αναμένεται να ενδυναμώσουν τη σχετικά μέτρια λειτουργική αποδοτικότητά τους (βλ. Tsekeris, 2010) και τις συνθήκες ανταγωνισμού στον κλάδο. Οι εξελίξεις αυτές θα βοηθήσουν στην αναδιάρθρωση και αποκέντρωση του εγχώριου συστήματος αερομεταφορών και την προσέλκυση νέων εταιρειών (με προγραμματισμένες ή έκτακτες πτήσεις). Προς την κατεύθυνση αυτή θα συμβάλει και η επικείμενη απελευθέρωση των υπηρεσιών επίγειας εξυπηρέτησης στα περιφερειακά αεροδρόμια της χώρας¹.

Οι παραπάνω μεταβολές στο θεσμικό-οργανωτικό πλαίσιο της αγοράς όσο και στις υποδομές των αερομεταφορών προβλέπεται να αναβαθμίσουν το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών, να καταστήσουν τις τιμές πιο ανταγωνιστικές και να βελτιώσουν τη συμβολή του κλάδου στην εθνική οικονομία και την περιφερειακή ανάπτυξη. Σχετικά με τα επίπεδα των τιμών των εισιτηρίων για αεροπορικές μεταφορές, το Διάγραμμα 19.1 παρουσιάζει την εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) για τις μεταφορές στο εσωτερικό και το εξωτερικό με αεροπλάνα και τις υπηρεσίες μεταφορών² στην Ελλάδα, μεταξύ των ετών 1992 (όπου έλαβε χώρα η απελευθέρωση στις αερομεταφορές) και 2009. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο της απελευθέρωσης της αγοράς, οι τιμές των εγχώριων αεροπορικών μεταφορών αυξήθηκαν σημαντικά (μετά το 2000), έτσι ώστε να συγκλίνουν (μετά το 2005) με αυτές των αεροπορικών μεταφορών εξωτερικού. Ωστόσο, η αύξηση του ΔΤΚ για μεταφορά (εσωτερικού και εξωτερικού) με αεροπλάνο μετά το 2005 κινήθηκε σε σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα (από το 100

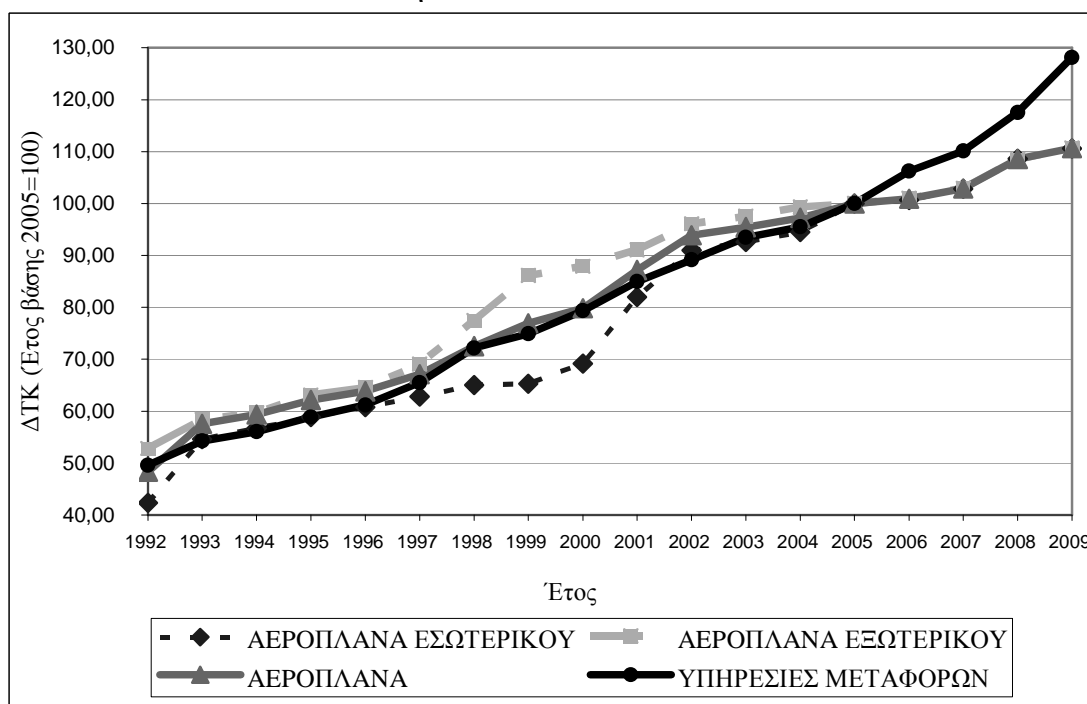
¹ Το μονοπώλιο της Ολυμπιακής στην αγορά των υπηρεσιών επίγειας εξυπηρέτησης (handling) στις αερομεταφορές έληξε και προβλέπεται η ανάληψη από έναν ανάδοχο του συνολικού έργου σε 31 περιφερειακά αεροδρόμια και δύο αναδόχων για (κάθε ένα από) τα αεροδρόμια των Χανίων, της Κω και της Ζακύνθου. Σε καθεστώς πλήρους απελευθέρωσης ήδη λειτουργεί η συγκεκριμένη αγορά στα αεροδρόμια της Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Ηρακλείου, Ρόδου και Κέρκυρας. Σύμφωνα με τα όσα επιτάσσονται από την ΕΕ, στα αεροδρόμια όπου η επιβατική κίνηση ξεπερνάει τους 2 εκατ. επιβάτες και τα εμπορεύματα τους 50 χιλ. τόνους, το κράτος-μέλος επιβάλλεται να προχωρήσει στην επιλογή άνω του ενός handler. Σε όσα αεροδρόμια η κίνηση είναι κάτω από αυτό το όριο, το κράτος-μέλος μπορεί να πράξει αυτοβούλως (Κέρδος, 2009).

² Οι υπηρεσίες μεταφορών περιλαμβάνουν συνολικά τα υπεραστικά τρένα, υπεραστικά λεωφορεία, ταξί, αεροπλάνα, πλοία και αστικές συγκοινωνίες.

το 2005 στο 110,7 το 2009), σε σύγκριση με τον ΔΤΚ όλων των υπηρεσιών μεταφοράς στη χώρα (από το 100 το 2005 στο 128,1 το 2009). Το γεγονός αυτό αντανακλά την επίδραση του ανταγωνισμού στις αερομεταφορές κατά τα τελευταία έτη και τις στρεβλώσεις λόγω ελλιπούς ανταγωνισμού στις υπόλοιπες υπηρεσίες ακτοπλοϊκών (βλ. Σπαθή κ.ά., 2010) και, ιδιαίτερα, χερσαίων (βλ. Τσέκερης και Τσούμα, 2010) μεταφορών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 19.1

Εξέλιξη του ΔΤΚ για τις μεταφορές με αεροπλάνα και τις υπηρεσίες μεταφορών στην Ελλάδα, 1992-2009

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από τη Διεύθυνση Οικονομικών και Βραχυχρόνιων Δεικτών, ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ., η οικονομική σημασία των αερομεταφορών συνδέεται ιδιαίτερος με τη διεθνή εξαγωγική δραστηριοποίηση της ελληνικής οικονομίας (2,23% στο σύνολο των εξαγωγών το 2008). Αντιθέτως, η συμμετοχή του κλάδου (62) των αερομεταφορών στα εθνικά μεγέθη της ακαθάριστης αξίας παραγωγής και προστιθέμενης αξίας περιορίζεται (με βάση στοιχεία για το 2008) σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα (0,61% και 0,57% στο εθνικό σύνολο των αντίστοιχων μεγεθών). Όμως, οι συνολικές (άμεσες και έμμεσες) επιδράσεις από δραστηριότητες τουρισμού και σχετικών μεταφορών (κυρίως αερομεταφορών, αφού διακινούν το 73-74% των μη-κατοίκων από το εξωτερικό στο σύνολο των μέσων μεταφοράς³) κυμαίνονται στο 15-16% του ΑΕΠ. Οι συνολικές επιδράσεις είναι υπερδιπλάσιες αυτών που αφορούν αποκλειστικά στον

³ Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. με βάση την Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδας (έτη 2007-2009).

κλάδο του τουρισμού (περί το 7% του ΑΕΠ)⁴. Συνεπώς, οι αεροπορικές μεταφορές τουριστών μπορούν να χαρακτηρισθούν ως μια βασική προωθητική μηχανή της ελληνικής οικονομίας.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΥΠΑ, η θετική συμμετοχή του κλάδου στα εθνικά οικονομικά μεγέθη μπορεί να αποδοθεί στις εισπράξεις από αεροπορικές μεταφορές, λόγω της αυξημένης αεροπορικής κίνησης, γενικά στα ελληνικά αεροδρόμια και ιδιαίτερα στο αεροδρόμιο της Αθήνας τα τελευταία έτη⁵. Όσον αφορά στην οικονομική επίδραση των αερολιμενικών υποδομών, έχει εκτιμηθεί ότι οι συνολικές (άμεσες, έμμεσες και προκληθείσες) επιδράσεις των αερολιμένων στο ΑΕΠ μιας χώρας κυμαίνονται από 1,4% ως 2,5%, εξαιρώντας τις θετικές εξωτερικές οικονομικές επιδράσεις στον τουρισμό (ACI, 2004). Στην Αττική, έχει εκτιμηθεί ότι το αεροδρόμιο της Αθήνας συνεισφέρει ετήσια 4,1 δις ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 3,2% του ΑΕΠ του Νομού, ενώ εξαιτίας του δημιουργήθηκαν συνολικά 48.001 θέσεις εργασίας. Σε εθνικό επίπεδο, η ετήσια προστιθέμενη αξία που παράγεται από το συγκεκριμένο αεροδρόμιο ανέρχεται σε 4,9 δις. ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 2,14% του ΑΕΠ της χώρας, ενώ έχουν δημιουργηθεί συνολικά περισσότερες από 63.190 θέσεις εργασίας (ΟΠΑ, 2009).

Η πλήρης απελευθέρωση ευνοεί μόνο τις γραμμές με τη μεγαλύτερη κίνηση. Στις γραμμές χαμηλής ζήτησης, λόγω του γεωγραφικού τους χαρακτήρα, η δρομολόγηση μέσω συνεχάζεται υψηλό κόστος το οποίο δεν μπορεί να καλυφθεί από ιδιώτες. Όπως προβλέπεται από τους κανονισμούς της ΕΕ⁶ στις περιπτώσεις που δεν παρουσιάζεται ενδιαφέρον δρομολόγησης μέσω από τους επιχειρηματίες, το Κράτος παρεμβαίνει για να καλύψει τα έξοδα της εξυπηρέτησης («καθολικής υπηρεσίας») των περιοχών αυτών. Στις άγονες γραμμές εσωτερικού των εναέριων μεταφορών έχει εγκριθεί από την ΕΕ και έχει εφαρμοστεί πρόγραμμα παροχής δημόσιας υπηρεσίας (public service obligation). Η υποχρέωση αυτή του ελληνικού κράτους δεν επηρεάζεται από το ιδιοκτησιακό καθεστώς της εταιρείας που εκτελεί τα δρομολόγια. Σημειώνεται ότι σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ οι άγονες γραμμές καλύπτονται είτε από τοπικές αεροπορικές εταιρείες, ή από τους εθνικούς αερομεταφορείς (Γαλλία – Air France, Γερμανία – Lufthansa), οι οποίοι έχουν εδώ και χρόνια περάσει στον ιδιωτικό τομέα.

Σύμφωνα με στοιχεία της Διεύθυνσης Αεροπορικής Εκμετάλλευσης της ΥΠΑ, το πρώτο πρόγραμμα των άγονων γραμμών εφαρμόστηκε από 28/12/2001 σε 10 τακτικές γραμμές⁷. Ακολούθησε το δεύτερο πρόγραμμα για άλλες 12 τακτικές

⁴ Πηγή: World Travel and Tourism Council (www.wttc.org).

⁵ Η αύξηση των εισπράξεων μπορεί να αποδοθεί και στην άνοδο των αεροπορικών ναύλων, λόγω και των επιβαρύνσεων που προήλθαν από την εισαγωγή των αυστηρότερων μέτρων ασφάλειας στα αεροδρόμια μετά το 2001.

⁶ Κανονισμός ΕΟΚ αριθ.2408/92 του Συμβουλίου.

⁷ Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ C239/25.8.2001.

γραμμές⁸ και το τρίτο πρόγραμμα για ακόμα τρεις γραμμές αν και για την 3η γραμμή Θεσσαλονίκη-Λήμνο-Ικαρία δεν κατατέθηκε προσφορά⁹. Η λειτουργία των προηγούμενων γραμμών ανανεώθηκε τρεις φορές¹⁰ και επιπλέον τροποποιήθηκαν και επεκταθήκαν δύο γραμμές (C177/29.7.2006). Οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται από αερομεταφορέα που επιλέγεται με ανοικτό μειοδοτικό διαγωνισμό. Όλες οι υπόλοιπες γραμμές εσωτερικού χαρακτηρίζονται εμπορικές.

Στα πλαίσια σχετικής πρόσκλησης και ανοικτού διαγωνισμού της ΥΠΑ για την κάλυψη 24 άγονων γραμμών προς νησιωτικές και απομακρυσμένες περιοχές της επικράτειας για το διάστημα από 1/4/2010 έως 31/3/2012, κατοχυρώθηκε στις ΟΑ το δικαίωμα αποκλειστικής εκμετάλλευσης έναντι συνολικού αιτηθέντος οικονομικού αντισταθμίσιματος 38.224 εκατ. ευρώ εννέα (9) γραμμών: Αθήνα-Αστυπάλαια, Αθήνα-Λέρος, Αθήνα-Μήλος, Ρόδος-Κάρπαθος-Κάσος-Σητεία, Αθήνα-Νάξος, Αθήνα-Πάρος, Ρόδος-Κως-Λέρος-Αστυπάλαια, Αθήνα-Κάλυμνος και Ρόδος-Καστελόριζο. Στην εταιρεία Αερογραμμές Αιγαίου (Aegean Airlines) κατοχυρώθηκε το δικαίωμα αποκλειστικής εκμετάλλευσης χωρίς καταβολή οικονομικού αντισταθμίσιματος τεσσάρων (4) γραμμών: Αθήνα-Σητεία, Θεσσαλονίκη-Κέρκυρα, Θεσσαλονίκη-Καλαμάτα και Θεσσαλονίκη-Σάμος. Στην εταιρεία Athens Airways κατοχυρώθηκε το δικαίωμα αποκλειστικής εκμετάλλευσης εννέα (9) γραμμών: Αθήνα-Ικαρία, Αθήνα-Κύθηρα, Αθήνα-Κάρπαθος και Αθήνα-Σκιάθος, χωρίς καταβολή οικονομικού αντισταθμίσιματος, και Λήμνος-Μυτιλήνη-Χίος-Σάμος-Ρόδος, Αλεξανδρούπολη-Σητεία, Άκτιο-Σητεία, Αθήνα-Σκύρος και Θεσσαλονίκη-Σκύρος, έναντι συνολικού οικονομικού αντισταθμίσιματος 4.482 εκατ. ευρώ¹¹. Στην εταιρεία Astra Airlines κατοχυρώθηκε το δικαίωμα αποκλειστικής εκμετάλλευσης χωρίς καταβολή οικονομικού αντισταθμίσιματος της γραμμής Θεσσαλονίκη-Χίος. Τέλος, στην εταιρεία Sky Express κατοχυρώθηκε το δικαίωμα αποκλειστικής εκμετάλλευσης έναντι οικονομικού αντισταθμίσιματος 1.450 εκατ. ευρώ της γραμμής Κέρκυρα-Άκτιο-Κεφαλλονιά-Ζάκυνθος.

Στις προθέσεις του Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων περιλαμβάνεται και η αναδιάρθρωση του συστήματος λειτουργίας των άγονων γραμμών σε λιγότερες γραμμές που πραγματικά έχουν ανάγκη κρατικής ενίσχυσης,

⁸ Απόφαση C164/10.7.2002.

⁹ Απόφαση C260/28.10.2006.

¹⁰ Αποφάσεις C312/17.12.2004, C46/24.2.2006 και C311/21.12.2007.

¹¹ Ωστόσο, μετά την αφαίρεση των δρομολογίων από την Athens Airways, η οποία κηρύχθηκε έκπτωτη, το μεταφορικό έργο για το διάστημα από 1/6/2010 έως 31/3/2012 κατακυρώθηκε στις ΟΑ για τις γραμμές Αθήνα-Κάρπαθος, Αθήνα-Κύθηρα, Αθήνα-Σκιάθος και Αθήνα-Ικαρία. Στην Sky Express κατακυρώθηκαν οι γραμμές Αθήνα-Μυτιλήνη-Χίος-Σάμος-Ρόδος, Αλεξανδρούπολη-Σητεία, Άκτιο-Σητεία, Αθήνα-Σκύρος και Θεσσαλονίκη-Σκύρος.

με αντισταθμιστική καταβολή¹². Ένα νέο σύστημα λειτουργίας αεροπορικών γραμμών δημόσιας υπηρεσίας θα πρέπει να σχεδιαστεί με ολοκληρωμένο τρόπο, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τη λειτουργία των αντίστοιχων άγονων ακτοπλοϊκών γραμμών, αλλά και όλων των υπολοίπων μέσων που εξυπηρετούν τις μετακινήσεις προς τα νησιά.

Πιο συγκεκριμένα, ο ανταγωνισμός μεταξύ πλοίου-αεροπλάνου εντοπίζεται στο τμήμα του αεροπορικού δικτύου που έχει σημείο αναχώρησης/άφιξης σε νησιωτική/παραθαλάσσια περιοχή. Οι (ανταγωνιστικές ή/και συμπληρωματικές) αλληλεπιδράσεις μεταξύ αεροπορικών και ακτοπλοϊκών μεταφορικών υπηρεσιών όμως περιλαμβάνουν όλα τα σκέλη μιας (αλυσίδας) μετακίνησης κατά μήκος του ζεύγους προέλευσης-προορισμού αυτής. Για παράδειγμα, η υπηρεσία επιβατικής αερομεταφοράς σε μια άγωνα γραμμή με προορισμό ένα μεγάλο νησί μπορεί να είναι συμπληρωματική με μια υπηρεσία επιβατικής ακτοπλοϊκής μεταφοράς (με ειδικού τύπου πλοίο) σε ένα γειτονικό μικρότερο νησί, όπου δεν υπάρχει αερολιμένας. Επιπλέον, σκέλος της μετακίνησης στο νησί μιας άγονης γραμμής μπορεί να περιλαμβάνει και χερσαία σύνδεση (π.χ., με σιδηρόδρομο ή ΚΤΕΛ) από μια περιοχή της ηπειρωτικής Ελλάδας σε μια πόλη με λιμένα ή αερολιμένα. Επομένως, ο σχεδιασμός μεταφορικών υπηρεσιών δημόσιας υποχρέωσης απαιτεί τη συνεργασία πολλών φορέων¹³. Οφείλει να λαμβάνει υπόψη όλους τους εναλλακτικούς συνδυασμούς μετακινήσεων, μέσω της εφαρμογής ενός ολοκληρωμένου συστήματος τιμολόγησης (integrated tariff system) ανά προέλευση-προορισμό, στα πλαίσια της έννοιας του μεταφορικού ισοδύναμου¹⁴.

¹² Σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες έχει διαπιστωθεί ότι αεροπορικές γραμμές δημόσιας υπηρεσίας αυξάνουν το κόστος λειτουργίας των αεροπορικών εταιρειών και μειώνουν την ανταγωνιστικότητα στην αγορά (Santana, 2009). Επιπροσθέτως, στις αντίστοιχες αεροπορικές γραμμές δημόσιας υπηρεσίας των ΗΠΑ (Essential Air Service ή EAS), έχει βρεθεί ότι η περιττή κάλυψη απομακρυσμένων περιοχών από εναλλακτικά κομβικά αεροδρόμια και η αλληλοκάλυψη άγονων γραμμών δημιουργούν σοβαρή έλλειψη αποτελεσματικότητας στις παρεχόμενες υπηρεσίες και σπατάλη πόρων (Grubestic and Matisziw, 2010).

¹³ Οι φορείς αυτοί περιλαμβάνουν την ΥΠΑ και αρμόδιες διευθύνσεις Ναυτιλίας και χερσαίων επιβατικών μεταφορών του Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων.

¹⁴ Η έννοια του μεταφορικού ισοδύναμου αφορά στους στόχους της κοινωνικής ισότητας και εδαφικής συνοχής. Βασίζεται στην αντίληψη ότι οι κάτοικοι των νησιών δεν θα πρέπει να πληρώνουν περισσότερο για τις μετακινήσεις τους από ό,τι οι κάτοικοι της ηπειρωτικής Ελλάδας για να διανύσουν αντίστοιχες αποστάσεις. Η έννοια αυτή επεκτείνεται στην εξίσωση των προσφερόμενων υπηρεσιών (π.χ., χρόνος ταξιδιού, συχνότητα εξυπηρέτησης, διαθεσιμότητα θέσεων, επιλογή προορισμών) προς τους κατοίκους των νησιών, σε σχέση με τους κατοίκους της ηπειρωτικής Ελλάδας (βλ. Χλωμούδης κ.ά., 2007).

19.2. Οικονομικά στοιχεία και ανταγωνισμός των εταιρειών επιβατικών αερομεταφορών

Η παρούσα ανάλυση των χρηματοοικονομικών χαρακτηριστικών και της οικονομικής κατάστασης των εταιρειών αεροπορικής μεταφοράς επιβατών (καθώς και των υποστηρικτικών υπηρεσιών στις αερομεταφορές στην ακόλουθη ενότητα) αφορά στη χρονική περίοδο 2000-2008. Κατά τη συγκεκριμένη περίοδο (ή σε ορισμένα έτη αυτής), λειτουργούσαν στην Ελλάδα 27 εταιρείες οι οποίες εκτελούσαν επιβατικές αεροπορικές μεταφορές. Ωστόσο, η τρέχουσα εξέταση επικεντρώνεται στις 17 σημαντικότερες εταιρείες, καθώς οι υπόλοιπες παρουσιάζουν μικρά και ασήμαντα (ως προς το σύνολο) οικονομικά μεγέθη, και λειτουργούν (ή λειτουργούσαν) μόνο σε περιορισμένο αριθμό ετών κατά την περίοδο αυτή.

Προκειμένου να διαφανεί μια πρώτη εικόνα της οικονομικής κατάστασης των αεροπορικών εταιρειών, ο Πίνακας 19.1 παρουσιάζει τα ίδια κεφάλαιά τους. Στις περισσότερες εταιρείες τα ίδια κεφάλαια είναι αρκετά μικρά, γεγονός το οποίο, μεταξύ άλλων, μπορεί να υποδηλώνει το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων αυτών αλλά και της αγοράς στην οποία λειτουργούν (ή λειτουργούσαν). Εξαιρέσεις αποτελούν κυρίως οι Αερογραμμές Αιγαίου (Aegean Airlines) και η InterJet Hellenic Aviation. Οι Ολυμπιακές Αερογραμμές (Olympic Airlines ή ΟΑ) εμφανίζουν κατά τα δυο τελευταία έτη που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία αρνητική καθαρή θέση, υποδηλώνοντας τα προβλήματα χρεών της εταιρείας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.1

Ίδια κεφάλαια των αεροπορικών εταιρειών στην Ελλάδα, 2000-2008

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
OLYMPIC AIRLINES	4.117	4.202	4.438	111.371	24.284	-101.649	-244.129		
AEGEAN AIRLINES	47.620	25.882	36.370	40.256	-11.716	685	16.409	167.491	212.775
HELLAS JET				733	-19.767	-5.178	2.314	2.144	2.745
HELLENIC IMP. AIR.								4.008	985
INTERJET HEL. AV.	3.675	1.887	-2.920	16.236	11.352	10.570	11.102	10.411	6.621
GAIN JET							296	373	750
AIR MILES			99	372	156	1.780	2.434	2.534	2.604
SKY WINGS AIR.						379	532	408	
AEROLAND		48	40	32	24	35	-755	-1.156	747
ALEXANDAIR						1.020			
K2 SMARTJETS									-63
SKY EXPRESS							456	472	
AIR LIFT	42	13	45	61	109	66	117	116	1.335
SWIFTAIR HELLAS		-5	88	111	310	263	590	651	463
INTERJET HELICOP.		-944	-436	2.889	2.175	2.982	4.127	3.798	3.215
EPSILON AVIATION	520	2.178	953	555	1.500	381	1.079	130	1.164
AIR INTERSALONIKA	1.542	1.609	1.665	1.689	1.747	1.980	2.003	2.974	3.027

Σημείωση: Τα απόλυτα ποσά και αυτά που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή των δεικτών είναι σε χιλιάδες Ευρώ, σε τρέχουσες τιμές.

Πηγή: Δημοσιευμένοι ισολογισμοί των εταιρειών (η ίδια πηγή αντιστοιχεί στους υπόλοιπους Πίνακες).

Στον Πίνακα 19.2 εμφανίζονται τα καθαρά κέρδη των επιβατικών αεροπορικών εταιρειών, που αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα μεγέθη για μια επιχείρηση. Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, υπάρχει μια διαχρονική επιδείνωση στις ζημίες των ΟΑ και ταυτόχρονα μια διαχρονική βελτίωση στα καθαρά κέρδη της Aegean. Με άλλα λόγια, η οικονομική κατάσταση, όπως εμφανίζεται από τα καθαρά αποτελέσματα χρήσεως των δύο αυτών εταιρειών, κινείται σε αντίθετες κατευθύνσεις. Για τα δύο τελευταία έτη (2007 και 2008) δεν μπορεί να γίνει σύγκριση, επειδή για τις Ολυμπιακές Αερογραμμές δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι οι περισσότερες από τις υπόλοιπες μικρές εταιρείες εμφανίζουν ζημίες, ενώ οι εταιρείες με θετικά αποτελέσματα εμφανίζουν μικρά κέρδη. Από τα στοιχεία αυτά συνάγεται το συμπέρασμα ότι μόνο μια εταιρεία (Aegean) ουσιαστικά εμφανίζει αξιόλογα καθαρά κέρδη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.2

Καθαρά κέρδη των αεροπορικών εταιρειών στην Ελλάδα, 2000-2008

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
OLYMPIC AIRLINES	710	194	398	-23.086	-87.087	-123.725	-142.481		
AEGEAN AIRLINES	-11.903	-33.525	-6.671	6.119	13.128	27.792	45.015	53.463	50.411
HELLAS JET				-19.267	-20.499	-8.640	696	-1.669	601
HELLENIC IMP. AIR.								153	-4.023
INTERJET HEL. AV.	-1.091	-3.255	-4.716	-590	-4.842	-783	532	-691	-3.790
GAIN JET							-204	77	-41
AIR MILES			-87	119	63	124	155	99	85
SKY WINGS AIR.						-121	154	-124	
AEROLAND		-11	-10	-8	-8	-190	-1.051	-1.421	-718
ALEXANDAIR						20			
K2 SMARTJETS									-377
SKY EXPRESS							77	285	
AIR LIFT	-105	-117	-119	-72	-16	-87	29	24	-18
SWIFTAIR HELLAS		-165	-38	-193	-94	-46	186	61	-189
INTERJET HELICOP.		-1.620	-1.252	-1.014	-707	807	-175	-329	-583
EPSILON AVIATION AIR	321	138	-1.442	-651	-984	-1.119	-611	-949	85
INTERSALONIKA	70	67	56	23	62	33	22	41	108

Η παραπάνω γενική εικόνα αντικατοπτρίζεται και στην απόδοση των ιδίων κεφαλαίων. Συγκεκριμένα, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 19.3, η Aegean εμφανίζει την περίοδο 2005-2006 μια σχετικά υψηλή αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων. Αυτό υποδηλώνει ότι η εταιρεία μπορεί να δημιουργεί κέρδος από τη χρήση των επενδεδυμένων κεφαλαίων της. Οι μικρότερες ιδιωτικές αεροπορικές εταιρείες, πέρα από αρνητικές αποδόσεις, εμφανίζουν περισσότερο ασταθείς τάσεις ως προς την αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.3
Χρηματοοικονομικοί δείκτες 2000-2008

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Απόδοση ενεργητικού</i>									
OLYMPIC AIRLINES	0,03	0,01	0,01	-0,10	-0,37	-0,55	-0,57		
AEGEAN AIRLINES	-0,08	-0,20	-0,04	0,04	0,11	0,24	0,27	0,15	0,11
HELLAS JET				-1,47	-2,27	-1,30	0,08	-0,14	0,04
HELLENIC IMP. AIR.								0,01	-0,38
INTERJET HEL. AV.	-0,07	-0,09	-0,14	-0,01	-0,23	-0,04	0,02	-0,03	-0,16
GAIN JET							-0,17	0,02	-0,01
AIR MILES			-0,08	0,04	0,03	0,03	0,01	0,01	0,01
SKY WINGS AIR						-0,05	0,04	-0,03	
AEROLAND		-0,23	-0,25	-0,25	-0,33	-0,59	-2,07	-1,73	-0,14
ALEXANDAIR						0,01			
K2 SMARTJETS									-0,51
SKY EXPRESS							0,03	0,16	
AIR LIFT	-0,39	-0,28	-0,13	-0,07	-0,01	-0,06	0,02	0,01	0,00
SWIFTAIR HELLAS		-4,71	-0,10	-0,35	-0,15	-0,07	0,16	0,05	-0,21
INTERJET HELICOP.		-0,29	-0,28	-0,13	-0,21	0,25	-0,04	-0,08	-0,17
EPSILON AVIATION	0,25	0,04	-0,46	-0,21	-0,34	-0,53	-0,41	-0,81	0,05
AIR INTERSALONIKA	0,04	0,03	0,03	0,01	0,03	0,02	0,01	0,01	0,03
<i>Απόδοση ιδίων κεφαλαίων</i>									
OLYMPIC AIRLINES	0,17	0,05	0,09	-0,21	-3,59	1,22	0,58		
AEGEAN AIRLINES	-0,25	-1,30	-0,18	0,15	-1,12	40,57	2,74	0,32	0,24
HELLAS JET				-26,29	1,04	1,67	0,30	-0,78	0,22
HELLENIC IMP. AIR.								0,04	-4,08
INTERJET HEL. AV.	-0,30	-1,72	1,62	-0,04	-0,43	-0,07	0,05	-0,07	-0,57
GAIN JET							-0,69	0,21	-0,05
AIR MILES			-0,88	0,32	0,40	0,07	0,06	0,04	0,03
SKY WINGS AIR						-0,32	0,29	-0,30	
AEROLAND		-0,23	-0,25	-0,25	-0,33	-5,43	1,39	1,23	-0,96
ALEXANDAIR						0,02			
K2 SMARTJETS									5,98
SKY EXPRESS							0,17	0,60	
AIR LIFT	-2,50	-9,00	-2,64	-1,18	-0,15	-1,32	0,25	0,21	-0,01
SWIFTAIR HELLAS		33,00	-0,43	-1,74	-0,30	-0,17	0,32	0,09	-0,41
INTERJET HELICOP.		1,72	2,87	-0,35	-0,33	0,27	-0,04	-0,09	-0,18
EPSILON AVIATION	0,62	0,06	-1,51	-1,17	-0,66	-2,94	-0,57	-7,30	0,07
AIR INTERSALONIKA	0,05	0,04	0,03	0,01	0,04	0,02	0,01	0,01	0,04

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.3 (συνέχεια)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Περιθώριο καθαρού κέρδους									
OLYMPIC AIRLINES	0,02	0,01	0,01	-0,36	-0,14	-0,17	-0,19		
AEGEAN AIRLINES	-0,16	-0,21	-0,03	0,03	0,05	0,08	0,11	0,11	0,08
HELLAS JET				-1,08	-0,57	-0,32	0,03	-0,09	0,02
HELLENIC IMP. AIR.								0,01	-0,16
INTERJET HEL. AV.	-0,17	-0,50	-0,68	-0,07	-0,56	-0,07	0,03	-0,04	-0,27
GAIN JET							-0,04	0,01	0,00
AIR MILES			-0,01	0,01	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01
SKY WINGS AIR						-0,03	0,05	-0,01	
AEROLAND						-17,27	-0,34	-0,36	-0,09
ALEXANDAIR						0,00			
K2 SMARTJETS									-0,06
SKY EXPRESS							0,01	0,06	
AIR LIFT	-0,41	-0,19	-0,13	-0,07	-0,01	-0,08	0,02	0,01	-0,01
SWIFTAIR HELLAS			-0,56	-0,52	-0,06	-0,03	0,06	0,02	-0,07
INTERJET HELICOP.		-1,79	-0,72	-0,53	-0,20	0,50	-0,10	-0,19	-0,39
EPSILON AVIATION	0,09	0,03	-0,25	-0,10	-0,16	-0,23	-0,39	-1,03	0,06
AIR INTERSALONIKA	0,19	0,10	0,05	0,02	0,04	0,02	0,01	0,03	0,09
Ρευστότητα									
OLYMPIC AIRLINES	1,13	1,10	1,07	0,98	0,59	0,39	0,39		
AEGEAN AIRLINES	0,52	0,68	0,84	0,73	0,50	0,61	0,84	1,67	1,55
HELLAS JET				0,95	0,27	0,44	1,19	1,14	1,27
HELLENIC IMP. AIR.								1,32	0,88
INTERJET HEL. AV.	0,29	0,81	0,85	0,90	7,53	4,76	2,91	2,27	1,44
GAIN JET							0,55	0,92	1,06
AIR MILES			0,64	0,94	0,92	1,04	0,27	0,29	0,30
SKY WINGS AIR						1,02	1,06	0,90	
AEROLAND						1,09	0,38	0,41	1,16
ALEXANDAIR						0,76			
K2 SMARTJETS									0,90
SKY EXPRESS							1,30	1,23	
AIR LIFT	0,60	0,51	0,54	0,46	0,57	0,61	0,73	0,84	0,82
SWIFTAIR HELLAS		0,68	0,18	0,66	1,15	0,98	1,60	1,79	1,81
INTERJET HELICOP.		0,10	1,35	9,19	5,01	8,89	28,24	15,93	9,96
EPSILON AVIATION	1,58	2,18	1,43	1,20	2,17	1,22	3,68	0,75	2,25
AIR INTERSALONIKA	1,80	6,34	4,87	5,49	3,86	16,60	8,30	11,36	11,70

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.3 (συνέχεια)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Δανειακή πίεση								
OLYMPIC AIRLINES	0,82	0,85	0,91	0,50	0,90	1,46	1,98		
AEGEAN AIRLINES	0,67	0,85	0,78	0,72	1,10	0,99	0,90	0,53	0,52
HELLAS JET				0,94	3,19	1,78	0,74	0,81	0,80
HELLENIC IMP. AIR.								0,63	0,91
INTERJET HEL. AV.	0,77	0,95	1,09	0,65	0,47	0,50	0,53	0,59	0,72
GAIN JET							0,75	0,88	0,82
AIR MILES			0,91	0,86	0,92	0,62	0,78	0,80	0,80
SKY WINGS AIR						0,85	0,87	0,91	
AEROLAND		0,00	0,00	0,00	0,00	0,89	2,49	2,41	0,86
ALEXANDAIR						0,73			
K2 SMARTJETS									1,09
SKY EXPRESS							0,85	0,73	
AIR LIFT	0,84	0,97	0,95	0,94	0,92	0,96	0,93	0,93	0,65
SWIFTAIR HELLAS		1,14	0,76	0,80	0,51	0,61	0,50	0,48	0,48
INTERJET HELICOP.		1,17	1,10	0,62	0,36	0,07	0,02	0,04	0,07
EPSILON AVIATION	0,59	0,39	0,69	0,82	0,48	0,82	0,28	0,89	0,30
AIR INTERSALONIKA	0,20	0,18	0,18	0,13	0,16	0,04	0,10	0,07	0,07

Όσον αφορά στον δείκτη της απόδοσης ενεργητικού (Πίνακας 19.3), αρκετές αεροπορικές εταιρείες εκτός από την Aegean εμφανίζουν θετική απόδοση ενεργητικού, ενώ στις ΟΑ ο δείκτης αυτός είναι αρνητικός με τάσεις επιδείνωσης κατά τα τελευταία έτη. Επίσης, συγκριτικά με τις μικρές εταιρείες που εμφανίζουν αρνητική αποδοτικότητα, στις ΟΑ το μέγεθος αυτής της αρνητικής απόδοσης είναι αρκετά μεγάλο, όπως διαπιστώνεται από τις απόλυτες τιμές του δείκτη.

Επιπλέον, εξετάζεται το καθαρό περιθώριο κέρδους, που αντανακλά την επιχειρηματική αποδοτικότητα και ικανότητα κερδοφορίας των αεροπορικών εταιρειών. Με βάση το συγκεκριμένο μέγεθος, ο Πίνακας 19.3 εμφανίζει μια εικόνα των αεροπορικών εταιρειών παρόμοια με αυτή που περιγράφηκε με βάση τα άλλα μεγέθη αποδοτικότητας. Από τις εταιρείες με θετική κερδοφορία, οι περισσότερες εμφανίζουν χαμηλό περιθώριο καθαρού κέρδους. Η μεγαλύτερη από τις ιδιωτικές εταιρείες, δηλαδή η Aegean, παρουσιάζει ένα διαχρονικά αυξανόμενο περιθώριο καθαρού κέρδους, το οποίο κυμαίνεται σε σχετικά υψηλό επίπεδο (11% το 2007 και 8% το 2008). Με άλλα λόγια, ο μέσος όρος για τη διετία αυτή υποδηλώνει ότι για κάθε 100 ευρώ πωλήσεων η εταιρεία κάνει κέρδος 9,5 ευρώ. Τα χαμηλά επίπεδα στα οποία κινούνται γενικά οι δείκτες αποδοτικότητας και, ιδιαίτερα, τα περιθώρια κέρδους υπογραμμίζουν την αδυναμία κινήτρων και τις περιορισμένες προοπτικές που υπάρχουν για την είσοδο νέων ανταγωνιστικών εταιρειών στη μικρή και ιδιαίτερης φύσης αγορά των επιβατικών αερομεταφορών στην Ελλάδα. Επίσης, σηματοδοτούν το ενδεχόμενο της συνένωσης των υφιστάμενων μεγάλων αεροπορικών εταιρειών.

Πέρα από τους δείκτες αποδοτικότητας και κερδοφορίας, κρίσιμα οικονομικά μεγέθη για την εύρυθμη λειτουργία μιας επιχείρησης αποτελούν και αυτά που σχετίζονται με τις υποχρεώσεις της εταιρείας προς τρίτους. Ο Πίνακας 19.4 παρουσιάζει τα ξένα κεφάλαια των αεροπορικών εταιρειών. Αυτά περιλαμβάνουν όλες τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις (κυρίως ομολογιακά δάνεια, τραπεζικά δάνεια και πιστώσεις για αγορά κεφαλαιουχικού εξοπλισμού) μιας εταιρείας και αντανακλούν το μέγεθος της σημαντικότητας και της εξάρτησής της από κεφάλαια που ανήκουν σε τρίτους. Όπως φαίνεται, οι μεγαλύτερες εταιρείες συγκεντρώνουν περισσότερα ξένα κεφάλαια. Αυτό που έχει σημασία είναι η εξέλιξη στο μέγεθος αυτό, αφού δίνει πληροφόρηση, σε κάποιο βαθμό, για τη διαχρονική επιβάρυνση σε υποχρεώσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.4

Ξένα κεφάλαια των αεροπορικών εταιρειών στην Ελλάδα, 2000-2008

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
OLYMPIC AIRLINES	19.096	24.416	42.395	112.860	212.341	324.681	492.786		
AEGEAN AIRLINES	96.657	141.389	128.043	102.700	126.694	114.436	150.335	185.690	226.275
HELLAS JET				12.413	28.799	11.802	6.516	9.421	10.675
HELLENIC IMP. AIR.								6.793	9.577
INTERJET HEL. AV.	12.138	32.822	36.212	30.713	9.951	10.377	12.535	14.791	17.268
GAIN JET							907	2.788	3.437
AIR MILES			972	2.376	1.902	2.904	8.464	10.339	10.380
SKY WINGS AIR.						2.185	3.411	3.986	
AEROLAND		0	0	0	0	287	1.263	1.976	4.509
ALEXANDAIR						2.825			
K2 SMARTJETS									804
SKY EXPRESS							2.528	1.299	
AIR LIFT	225	401	848	979	1.259	1.476	1.606	1.636	2.514
SWIFTAIR HELLAS		40	280	438	321	420	589	612	435
INTERJET HELICOP.		6.473	4.895	4.629	1.236	221	79	154	251
EPSILON AVIATION	749	1.412	2.166	2.547	1.366	1.723	427	1.038	497
AIR INTERSALONIKA	394	351	366	255	329	90	216	218	232

Τόσο στις ΟΑ όσο και στην Aegean παρατηρείται μια διαχρονική αύξηση στις υποχρεώσεις προς τρίτους. Βέβαια, αυτό και μόνο το δεδομένο δεν υπονοεί αναγκαστικά δυσμενείς συνθήκες ή προβλήματα στην εταιρεία. Πολλές φορές η ανάπτυξη μιας επιχείρησης συμβαδίζει με αυξήσεις σε ξένα κεφάλαια. Στην προκειμένη περίπτωση, είναι γνωστό ότι η αύξηση αυτή στις ΟΑ χρησιμοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό για την κάλυψη χρεών και τρεχουσών αναγκών (IOBE, 1997), ενώ, αντιθέτως, στην Aegean χρησιμοποιήθηκε για την επέκταση των επιχειρηματικών της δραστηριοτήτων¹⁵.

¹⁵ Μεταξύ άλλων, η επέκταση αυτή περιλαμβάνει την περιφερειακή συνεργασία με την Lufthansa στην Ελλάδα από το 2005, έναρξη απευθείας πτήσεων σε νησιωτικές περιοχές (π.χ., Σάμο, Λήμνο, Κεφαλονιά), βαλκανικές πρωτεύουσες (Βουκουρέστι, Σόφια, Τίρανα) και άλλες μεγάλες

Πιο συγκεκριμένα, τα σταθερά λειτουργικά έξοδα των ΟΑ προ ιδιωτικοποίησης (μισθοδοσία, κόστος συντήρησης αεροσκαφών, υπηρεσίες επίγειας εξυπηρέτησης κ.λπ.) το 2009 υπήρξαν τόσο υψηλά, ώστε τα έξοδα να ξεπερνούν κατά πολύ τα όποια έσοδα¹⁶. Από την άλλη πλευρά, τόσο οι αυξήσεις στην τιμή των εισιτηρίων όσο και περαιτέρω επιδοτήσεις ήταν αδύνατες, λόγω της ανταγωνιστικής αγοράς των αεροπορικών μεταφορών και των κανονισμών της κοινοτικής νομοθεσίας, αντίστοιχα. Ο δείκτης της δανειακής πίεσης, που δίνει πληροφόρηση για τη σχετική επιβάρυνση των αεροπορικών εταιρειών, εμφανίζεται σε σχετικά υψηλά επίπεδα στις περισσότερες από αυτές (Πίνακας 19.3). Διαχρονικά, η δανειακή πίεση στις ΟΑ αυξάνεται σημαντικά, ενώ στην Aegean υπάρχει μια αρχική άνοδος μέχρι το 2005 και μετέπειτα μια σημαντική πτώση.

Τέλος, εξετάζεται ο δείκτης της κυκλοφοριακής ρευστότητας ή κεφαλαίου κίνησης, που απεικονίζει την επάρκεια ρευστότητας για την ομαλή λειτουργία της εταιρείας (μια τιμή γύρω στο 1,5 θεωρείται συνήθως ως επαρκής και ασφαλής). Όπως φαίνεται στον Πίνακα 19.3 οι δύο μεγαλύτερες αεροπορικές εταιρείες (ΟΑ και Aegean) εμφανίζουν ένα δυσμενή δείκτη κυκλοφοριακής ρευστότητας, ενώ οι περισσότερες από τις μικρές αεροπορικές εταιρείες εμφανίζουν υψηλούς δείκτες. Αυτό συμβαίνει επειδή στις μικρές εταιρείες οι βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις και, γενικότερα, τα ξένα κεφάλαια είναι σε χαμηλά επίπεδα, συγκριτικά με τις δύο μεγάλες εταιρείες. Αξίζει να σημειωθεί ότι διαχρονικά ο δείκτης ρευστότητας στην περίπτωση των ΟΑ επιδεινώνεται, ενώ στην περίπτωση της Aegean βελτιώνεται σημαντικά και υπερβαίνει το όριο του 1,5 στα δυο τελευταία έτη της ανάλυσης (2007 και 2008).

Όσον αφορά στις συνθήκες ανταγωνισμού στον κλάδο των αεροπορικών επιβατικών μεταφορών, εξετάζονται εδώ τα μερίδια αγοράς των εταιρειών μεταξύ

ευρωπαϊκές πόλεις (Μόναχο, Φρανκφούρτη, Ντίσελντορφ, Μιλάνο, Παρίσι, Λονδίνο, κ.λπ.), και αύξηση των συνολικών παραγγελιών αγοράς και μίσθωσης αεροσκαφών τύπου Airbus σε συνολικά 27 αεροσκάφη (Aegean, 2009).

¹⁶ Σύμφωνα με στοιχεία του ΥΜΕ (2008), το κόστος πωλήσεων της ΟΑ προ ιδιωτικοποίησης ανέρχονταν στο 15% των συνολικών δαπανών της εταιρείας (ήτοι 125 εκατ. ευρώ ετησίως), ενώ στις περισσότερες ευρωπαϊκές εταιρείες ο συγκεκριμένος δείκτης δεν υπερβαίνει το 10%. Επίσης, το 15% των συνολικών δαπανών της εταιρείας αφορούσε στις ανάγκες τεχνικής υποστήριξης του στόλου της (ήτοι 120 εκατ. ευρώ ετησίως), ενώ η αντίστοιχη δαπάνη σε ευρωπαϊκό επίπεδο ανέρχεται σε 10%. Το κόστος των καυσίμων του στόλου της εταιρείας εκτιμάται στο 35% των συνολικών δαπανών (ήτοι 280 εκατ. ευρώ ετησίως) – κυρίως λόγω της παλαιότητας των αεροσκαφών –, ενώ στους ανταγωνιστές της η αντίστοιχη δαπάνη κυμαίνεται μεταξύ 25%-30%. Το κόστος της επίγειας εξυπηρέτησης εκτιμάται στο 17% των συνολικών δαπανών της εταιρείας (ήτοι 145 εκατ. ευρώ ετησίως) – κυρίως λόγω της έλλειψης ανταγωνισμού που υπήρχε στις αντίστοιχες προσφερόμενες υπηρεσίες εξυπηρέτησης –, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος σε ευρωπαϊκό επίπεδο ανέρχεται στο 13,5%. Τέλος, το κόστος των αποδοχών των εργαζομένων ξεπέρασε το 70% του συνολικού κύκλου εργασιών των ΟΑ το 2007, κυρίως λόγω των πολύ υψηλών επιδομάτων σε όλα τα σωματεία της εταιρείας.

των ετών 2004-2008¹⁷, με βάση τις συνολικές πωλήσεις τους. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 19.5, οι ΟΑ κατέχουν το μεγαλύτερο μερίδιο σε ολόκληρη την περίοδο. Ωστόσο, το μερίδιο αυτό διαχρονικά φθίνει σημαντικά, από το 64% το 2004 στο 53% το 2008. Η Aegean, η οποία κατέχει το δεύτερο μεγαλύτερο μερίδιο, παρουσιάζει την αντίθετη εξέλιξη συγκριτικά με τις ΟΑ. Πιο συγκεκριμένα, εμφανίζει μια σημαντική και σταδιακή αύξηση στο μερίδιο αγοράς, που ανέρχεται γύρω στο 39,5% το 2008. Οι πιο σημαντικές από τις άλλες εταιρείες, με βάση το μερίδιο αγοράς, είναι η Hellas Jet και η Hellenic Imperial Airways, από τις οποίες η πρώτη σημειώνει πτώση και η δεύτερη άνοδο στο μερίδιο. Από τα στοιχεία αυτά, εύκολα διαπιστώνεται ότι ουσιαστικά δύο μόνο εταιρείες κυριαρχούν στον κλάδο, όπου το αθροιστικό μερίδιο αγοράς τους είναι γύρω στο 93%. Κατά συνέπεια, ο κλάδος εμφανίζει χαρακτηριστικά δυοπωλίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.5

Μερίδιο αγοράς (%) των αεροπορικών εταιρειών στην Ελλάδα, 2004-2008

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	2004	2005	2006	2007	2008
OLYMPIC AIRLINES	63,96	62,78	60,37	57,24	52,75
AEGEAN AIRLINES	28,50	29,90	32,29	35,23	39,41
HELLAS JET	3,56	2,41	1,62	1,38	1,96
HELLENIC IMP. AIR.	0,00	0,00	0,00	1,21	1,63
INTERJET HEL. AV.	0,85	0,96	1,22	1,19	0,92
GAIN JET	0,00	0,00	0,39	0,78	1,05
AIR MILES	1,61	1,86	1,89	0,91	0,68
SKY WINGS AIR.	0,00	0,31	0,26	0,63	0,00
AEROLAND	0,00	0,00	0,25	0,29	0,50
ALEXANDAIR	0,00	0,66	0,00	0,00	0,00
K2 SMARTJETS	0,00	0,00	0,00	0,00	0,40
SKY EXPRESS	0,00	0,00	0,78	0,37	0,00
AIR LIFT	0,12	0,10	0,14	0,21	0,23
SWIFTAIR HELLAS	0,16	0,15	0,26	0,23	0,16
INTERJET HELICOP.	0,35	0,14	0,14	0,13	0,10
EPSILON AVIATION	0,61	0,42	0,13	0,07	0,09
AIR INTERSALONIKA	0,16	0,14	0,13	0,09	0,07

Σημείωση: Το μερίδιο αγοράς έχει υπολογιστεί με βάση τις πωλήσεις. Εξαιτίας της κρισιμότητας του μεγέθους του μεριδίου αγοράς των ΟΑ για τον προσδιορισμό της κλαδικής συγκέντρωσης, τα ελλιπή στοιχεία για τις πωλήσεις των ΟΑ για τα έτη 2007-2008 έχουν εκτιμηθεί μέσω γραμμικής αναγωγής (linear extrapolation) των δεδομένων της περιόδου 2002-2006.

¹⁷ Η συγκεκριμένη χρονική περίοδος έχει επιλεγεί για την ανάλυση επειδή προ του έτους 2004 οι ΟΑ εμφανίζονταν ως μια πολυδιασπασμένη επιχείρηση με διαφορετική εταιρική δομή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.6

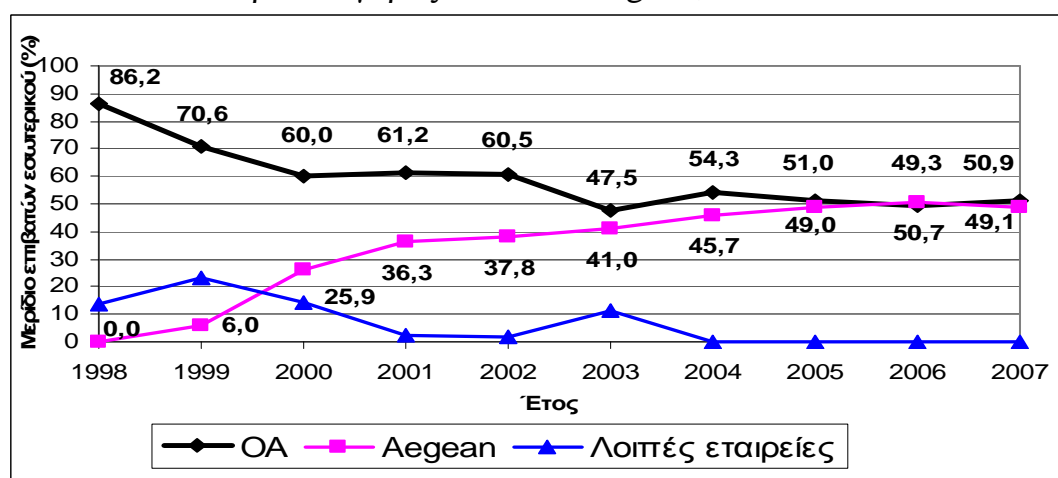
Κλαδική συγκέντρωση στον κλάδο των επιβατικών αεροπορικών εταιρειών στην Ελλάδα, 2004-2008

Δείκτης	2004	2005	2006	2007	2008
Δείκτης συγκέντρωσης CR2	92,46	92,68	92,66	92,47	92,16
Δείκτης συγκέντρωσης CR4	97,64	96,94	96,17	95,05	95,75
Δείκτης Herfindahl	0,492	0,485	0,470	0,452	0,435

Αυτή η υπερβολική συγκέντρωση στην αγορά επιβεβαιώνεται και από τους δείκτες συγκέντρωσης CR2, CR4 (concentration ratios) και Herfindahl, οι οποίοι παρουσιάζονται στον Πίνακα 19.6. Ειδικότερα, ο δείκτης συγκέντρωσης CR2, ο οποίος δείχνει αθροιστικά το μερίδιο αγοράς των δύο μεγαλύτερων εταιρειών (OA και Aegean) με βάση τις πωλήσεις, παρέμεινε σχεδόν σταθερός (μεταξύ 92-93%), την περίοδο 2004-2008, ενώ ο δείκτης CR4, που δείχνει αθροιστικά το μερίδιο αγοράς των τεσσάρων μεγαλύτερων εταιρειών, μειώθηκε κατά περίπου 2% την ίδια περίοδο, φθάνοντας σχεδόν στο 96% το 2008. Επιπλέον, ο δείκτης Herfindahl, που παίρνει τιμές από 0 μέχρι 1, είναι ιδιαίτερα υψηλός (>0,4) και υποδεικνύει την υπερσυγκέντρωση της αγοράς.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 19.2

Μερίδια αγοράς O.A. και Aegean, 1998 -2007

Πηγή: ΥΜΕ (2008).

Οι ανταγωνιστές των OA κατάφεραν να εκμεταλλευτούν τις αδυναμίες της εταιρείας και να κερδίσουν με ευκολία μεγαλύτερα μερίδια αγοράς. Η Aegean από 0% το 1998 έφθασε στις εσωτερικές αερογραμμές στο 41% το 2003, και ξεπέρασε τις OA το 2007, με επιβατικό μερίδιο αγοράς 51% (Διάγραμμα 19.2). Σημειώνεται ότι η εταιρεία των OA αποτελούσε μέχρι το 2009 τη μόνη αεροπορική εταιρεία στην ΕΕ που ανήκε 100% στο κράτος. Το γεγονός αυτό επέφερε σοβαρή έλλειψη αποδοτικότητας, την ύπαρξη μεγάλων ελλειμμάτων, σε σχέση με το μέγεθός της

στην ΕΕ, όπως αναλύθηκαν προηγουμένως, και την αντιμετώπιση προβλημάτων με την κοινοτική νομοθεσία.

19.3. Οικονομικά στοιχεία και ανταγωνισμός στις υποστηρικτικές υπηρεσίες στις αερομεταφορές

Πέρα από τις εταιρείες που πραγματοποιούν επιβατικό αερομεταφορικό έργο, υπάρχουν και οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε διάφορες υποστηρικτικές υπηρεσίες στις αερομεταφορές. Τέτοιες επιχειρήσεις προσφέρουν κυρίως υπηρεσίες επίγειας εξυπηρέτησης (handling), όπως διοικητικές υπηρεσίες εδάφους και εποπτείας, υπηρεσίες εξυπηρέτησης επιβατών, καθαρισμού και συντήρησης αεροσκαφών, εξυπηρέτησης πτήσεων, διοίκησης πληρωμάτων, μεταφοράς στο έδαφος και τροφοδοσίας (υπηρεσίες ελεύθερης πρόσβασης). Επίσης, υπάρχουν οι υπηρεσίες διαχείρισης αποσκευών και πίστας (συμπεριλαμβανομένης της πίστας τροφοδοσίας), φορτίου και ταχυδρομείου, και ανεφοδιασμού αεροπορικού καυσίμου (υπηρεσίες περιορισμένης πρόσβασης)¹⁸.

Αναφορικά με τα καθαρά κέρδη των εταιρειών υποστηρικτικών υπηρεσιών στις αερομεταφορές, από τον Πίνακα 19.7 διαπιστώνεται ότι πραγματοποιείται διαχρονικά μια σημαντική ανάπτυξη των κερδών στον κλάδο. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει τη σταδιακή ωρίμανση και επέκταση των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων στη χώρα κατά τα τελευταία έτη. Ιδιαίτερα επικερδείς εταιρείες εμφανίζονται ότι είναι η SWISSPORT-HELLAS και η GOLDAIR Handling. Σύμφωνα με τους δείκτες αποδοτικότητας που αφορούν στην απόδοση ενεργητικού και την απόδοση ιδίων κεφαλαίων (Πίνακας 19.8), διακρίνεται μια γενικότερη βελτίωση στην ικανότητα των εταιρειών να παράγουν κέρδη κατά την περίοδο 2000-2008. Αυτά τα δεδομένα επίσης φαίνεται να υποδεικνύουν την επιτυχή διαχρονική επιχειρηματική ανάπτυξη του κλάδου.

¹⁸ Σύμφωνα με τον Οικείο Κανονισμό Επίγειας Εξυπηρέτησης του Διεθνούς Αεροδρομίου Αθηνών, οι υπηρεσίες επίγειας εξυπηρέτησης διαχωρίζονται στις ακόλουθες κατηγορίες: (α) Υπηρεσίες Ελεύθερης Πρόσβασης (απεριόριστος αριθμός προμηθευτών) και (β) Υπηρεσίες Περιορισμένης Πρόσβασης (περιορισμένος αριθμός προμηθευτών). Αναφορικά με την παροχή Υπηρεσιών Επίγειας Εξυπηρέτησης Ελεύθερης Πρόσβασης, το αντίστοιχο δικαίωμα χορηγείται για απεριόριστη χρονική περίοδο, ενώ για την παροχή Υπηρεσιών Επίγειας Εξυπηρέτησης Περιορισμένης Πρόσβασης εκχωρείται το αντίστοιχο δικαίωμα για 7 συναπτά έτη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.7

Καθαρά κέρδη των εταιρειών υποστηρικτικών υπηρεσιών στις αερομεταφορές στην Ελλάδα, 2000-2008

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
INTERSERVICE	275	513	764	1.054	756	633	698	162	20
GOLDAIR Handling	467	-2.408	-2.110	152	387	539	756	2.630	2.437
INT. AIR FUEL LTD						48	61	135	
SWISSPORT-HELLAS	-655	-2.319	-2.830	-827	-646	2.358	3.006	2.689	1.764
SW.-HELLAS SUD		-411	-331	310	415	279	559	1.166	2.722
GOLEMIS GOLDAIR	147	129	127	127	156	207	186	418	569
SW. HELLAS Cargo		-924	-148	-62	895	242	938	1.220	1.532
SIGNATURE F.S.A.	90	52	102	62	276	485	583	833	853
SAFCO		34	103	136	199	125	405	722	511
Olympic INTOPLANE		13	56	124	116	205	391	293	306
WSW SKYCAP Serv.			409	259	324	286	112	70	71
PANDAIR	5	54	10	10	15	25	21	15	18
AVIAREPS HELLAS	39	-144	-81	57	-332	58	281	-166	839
EURO - AVIATION				26	29	165	65	176	236
INTERMODAL	7	8	8	9	6	2	9	15	22
GOLD STAR AVIAT.	33	45	51	82	72	83	41	31	
DANAE AIRLINES	-1	1	-3	92	47	72	152	416	363
ALCYONE Air Serv.	57	26	46	3	-15	17	52	51	84
Marketing Greece	3	14	49	28	38	4	11	-2	
AIRBORNE				18	16	12	18	16	
AIR SAFETY AVIAT.			-21	-24	-28	-55	-62	-52	-116

Ο Πίνακας 19.8 δείχνει μια διαχρονική αύξηση στο περιθώριο καθαρού κέρδους των περισσότερων εταιρειών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η αύξηση αυτή είναι εντυπωσιακή (π.χ., DANAE Airlines, Aviareps Hellas, Signature F.S.A., Swissport-Hellas, κ.λπ.). Αυτό που επίσης αξίζει να σημειωθεί είναι το ύψος του περιθωρίου καθαρού κέρδους, ιδιαίτερα αν συγκριθεί με τις αεροπορικές εταιρείες επιβατικών μεταφορών. Αρκετές εταιρείες παρουσιάζουν ένα περιθώριο κέρδους 15%-20%, και ορισμένες παραπάνω από 50%, υποδηλώνοντας ότι για κάθε 100 ευρώ πωλήσεων της εταιρείας από την παροχή υπηρεσιών, άνω των 50 ευρώ είναι το κέρδος της. Επιπλέον, όπως φαίνεται στον Πίνακα 19.8, ο δείκτης της κυκλοφοριακής ρευστότητας βελτιώνεται διαχρονικά στις περισσότερες εταιρείες του κλάδου. Σε πολλές δε περιπτώσεις ο συγκεκριμένος δείκτης βρίσκεται σε πολύ ικανοποιητικά επίπεδα. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι, σε γενικές γραμμές, οι εταιρείες του κλάδου μπορούν να αντεπεξέλθουν στις τρέχουσες ανάγκες με ευκολία και οι προοπτικές για την εύρυθμη επιχειρηματική τους λειτουργία είναι ευόιωνες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.8
Χρηματοοικονομικοί δείκτες, 2000-2008

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Απόδοση ενεργητικού								
INTERSERVICE	0,12	0,14	0,20	0,23	0,12	0,06	0,08	0,02	0,00
GOLDAIR Handling	0,06	-0,18	-0,15	0,01	0,03	0,05	0,06	0,19	0,15
INT. AIR FUEL LTD						0,02	0,03	0,06	
SWISSPORT-HELLAS	-0,45	-0,40	-0,56	-0,17	-0,11	0,37	0,36	0,25	0,15
SW.-HELLAS SUD		-0,77	-0,75	0,15	0,24	0,07	0,13	0,16	0,23
GOLEMIS GOLDAIR	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03	0,02	0,04	0,06
SW. HELLAS Cargo		-0,45	-0,08	-0,04	0,45	0,11	0,30	0,38	0,39
SIGNATURE F.S.A.	0,04	0,03	0,05	0,04	0,27	0,31	0,25	0,24	0,21
SAFCO		0,01	0,04	0,05	0,08	0,05	0,14	0,32	0,22
Olympic INTOPLANE		0,01	0,03	0,06	0,05	0,07	0,15	0,12	0,13
WSW SKYCAP Serv.			0,35	0,07	0,12	0,19	0,09	0,06	0,06
PANDAIR	0,00	0,02	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
AVIAREPS HELLAS	0,02	-0,04	-0,03	0,01	-0,08	0,01	0,05	-0,02	0,10
EURO – AVIATION				0,12	0,09	0,20	0,12	0,16	0,18
INTERMODAL	0,02	0,01	0,01	0,02	0,01	0,00	0,01	0,01	0,03
GOLD STAR AVIAT.	0,10	0,18	0,23	0,15	0,25	0,20	0,10	0,06	
DANAE AIRLINES	0,00	0,00	0,00	0,10	0,05	0,06	0,11	0,20	0,15
ALCYONE Air Serv.	0,22	0,08	0,23	0,01	-0,08	0,06	0,30	0,29	0,25
Marketing Greece	0,01	0,02	0,04	0,05	0,14	0,02	0,05	-0,01	
AIRBORNE				0,22	0,26	0,20	0,21	0,19	
AIR SAFETY AVIAT.			-0,03	-0,04	-0,05	-0,10	-0,12	-0,11	-0,23
	Απόδοση ιδίων κεφαλαίων								
INTERSERVICE	0,55	1,13	1,07	1,38	0,67	0,36	0,28	0,07	0,01
GOLDAIR Handling	0,10	-1,17	41,37	0,12	0,24	0,25	0,26	0,58	0,36
INT. AIR FUEL LTD						0,73	0,48	0,52	
SWISSPORT-HELLAS	-2,90	-2,19	1,60	0,78	0,38	3,61	0,82	0,56	0,36
SW.-HELLAS SUD		3,48	2,14	0,76	0,51	0,31	0,38	0,57	0,78
GOLEMIS GOLDAIR	0,08	0,07	0,07	0,07	0,09	0,11	0,09	0,19	0,21
SW. HELLAS Cargo		154,00	0,96	0,29	1,32	0,26	1,40	1,67	1,89
SIGNATURE F.S.A.	0,42	0,24	0,61	0,36	3,37	5,91	4,42	5,48	8,28
SAFCO		0,02	0,06	0,08	0,11	0,07	0,22	0,69	0,48
Olympic INTOPLANE		0,01	0,06	0,12	0,11	0,20	0,37	0,27	0,28
WSW SKYCAP Serv.			0,98	0,54	0,59	0,49	0,33	0,21	0,21
PANDAIR	0,01	0,05	0,01	0,01	0,01	0,02	0,02	0,01	0,02
AVIAREPS HELLAS	0,10	-0,63	-0,78	0,95	1,22	-0,20	0,82	-0,94	1,02
EURO – AVIATION				0,22	0,25	1,35	0,52	1,35	1,66
INTERMODAL	0,03	0,03	0,04	0,05	0,03	0,01	0,04	0,07	0,06
GOLD STAR AVIAT.	0,85	1,15	1,28	2,05	1,80	2,08	1,03	0,78	
DANAE AIRLINES	0,00	0,00	-0,01	0,24	0,09	0,12	0,22	0,42	0,26
ALCYONE Air Serv.	0,80	0,36	0,61	0,04	-0,41	0,31	0,68	0,65	0,62
Marketing Greece	0,14	0,11	0,58	0,41	0,53	0,05	0,19	-0,01	
AIRBORNE				0,95	0,80	0,60	0,86	0,73	
AIR SAFETY AVIAT.			-0,05	-0,06	-0,07	-0,16	-0,22	-0,23	-0,73

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.8 (συνέχεια)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Περιθώριο καθαρού κέρδους									
INTERSERVICE	0,02	0,03	0,03	0,03	0,03	0,02	0,04	0,00	0,00
GOLDAIR Handling	0,03	-0,14	-0,12	0,01	0,02	0,02	0,03	0,09	0,07
INT. AIR FUEL LTD						0,00	0,01	0,01	
SWISSPORT-HELLAS	-0,26	-0,20	-0,22	-0,05	-0,04	0,13	0,15	0,13	0,09
SW.-HELLAS SUD		-0,21	-0,19	0,12	0,14	0,06	0,09	0,12	0,20
GOLEMIS GOLDAIR	0,03	0,02	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,05	0,06
SW. HELLAS Cargo		-0,48	-0,04	-0,01	0,16	0,04	0,13	0,16	0,19
SIGNATURE F.S.A.	0,10	0,03	0,03	0,02	0,07	0,17	0,20	0,19	0,17
SAFCO		0,02	0,04	0,05	0,06	0,05	0,13	0,21	0,15
Olympic INTOPLANE		0,01	0,02	0,05	0,04	0,07	0,13	0,09	0,10
WSW SKYCAP Serv.			0,17	0,19	0,19	0,18	0,07	0,05	0,05
PANDAIR	0,00	0,03	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
AVIAREPS HELLAS	0,00	-0,02	-0,01	0,01	-0,05	0,02	0,14	-0,08	0,52
EURO - AVIATION				0,12	0,09	0,25	0,12	0,25	0,26
INTERMODAL	0,01	0,01	0,01	0,01	0,00	0,00	0,01	0,01	0,02
GOLD STAR AVIAT.	0,08	0,17	0,13	0,15	0,13	0,11	0,05	0,04	
DANAE AIRLINES	-0,01	0,01	-0,02	0,31	0,15	0,21	0,34	0,53	0,52
ALCYONE Air Serv.	0,16	0,07	0,12	0,01	-0,05	0,05	0,13	0,12	0,19
Marketing Greece	0,01	0,02	0,05	0,06	0,08	0,01	0,03	-0,01	
AIRBORNE				0,47	0,52	0,48	0,46	0,41	
AIR SAFETY AVIAT.						-13,75	-2,48	-1,18	-12,89
Ρευστότητα									
INTERSERVICE	1,24	1,14	1,11	1,10	1,13	1,16	1,26	1,26	1,29
GOLDAIR Handling	1,64	0,58	0,36	0,49	0,70	0,95	1,07	1,13	1,22
INT. AIR FUEL LTD						1,03	1,06	1,13	
SWISSPORT-HELLAS	0,67	0,81	0,37	0,51	0,42	0,87	1,40	1,18	1,12
SW.-HELLAS SUD		0,59	0,48	0,48	0,61	0,43	0,61	0,78	1,07
GOLEMIS GOLDAIR	0,99	0,99	1,00	0,99	0,90	0,88	0,92	0,91	0,97
SW. HELLAS Cargo		0,49	0,48	0,50	0,99	1,38	1,01	1,10	1,16
SIGNATURE F.S.A.	1,04	1,08	1,04	1,09	1,04	1,02	1,03	0,94	0,94
SAFCO		1,50	1,87	2,06	2,46	3,92	2,64	1,99	2,04
Olympic INTOPLANE		1,45	1,25	1,53	1,87	1,74	1,98	2,48	2,62
WSW SKYCAP Serv.			1,55	1,45	1,38	1,67	1,52	1,61	1,58
PANDAIR	1,69	1,62	1,53	3,33	1,81	1,96	1,88	4,29	3,21
AVIAREPS HELLAS	1,00	0,98	0,86	0,63	0,59	0,64	0,75	0,68	0,65
EURO - AVIATION				1,97	1,33	1,12	1,20	1,06	1,06
INTERMODAL	1,42	1,26	1,10	1,20	1,11	1,19	1,12	1,08	0,87
GOLD STAR AVIAT.	1,02	1,06	1,12	1,06	1,12	1,07	1,08	1,07	
DANAE AIRLINES	0,70	0,76	0,84	1,05	1,21	1,31	1,51	1,63	2,13
ALCYONE Air Serv.	1,35	0,65	0,27	0,42	0,23	0,59	0,39	0,51	0,82
Marketing Greece	0,95	1,07	1,03	1,06	1,24	1,39	1,27	2,12	
AIRBORNE				1,30	1,48	1,41	1,29	1,30	
AIR SAFETY AVIAT.			1,47	0,81	0,55	0,26	0,23	0,16	0,06

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.8 (συνέχεια)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Δανειακή πίεση								
INTERSERVICE	0,78	0,87	0,82	0,83	0,82	0,83	0,72	0,73	0,79
GOLDAIR Handling	0,43	0,84	1,00	0,91	0,87	0,80	0,76	0,68	0,57
INT. AIR FUEL LTD						0,98	0,95	0,88	
SWISSPORT-HELLAS	0,85	0,82	1,35	1,22	1,29	0,90	0,56	0,55	0,58
SW.-HELLAS SUD		1,22	1,35	0,80	0,52	0,79	0,67	0,72	0,70
GOLEMIS GOLDAIR	0,71	0,73	0,67	0,74	0,75	0,74	0,77	0,77	0,71
SW. HELLAS Cargo		1,00	1,08	1,12	0,66	0,59	0,78	0,77	0,79
SIGNATURE F.S.A.	0,90	0,88	0,92	0,88	0,92	0,95	0,94	0,96	0,97
SAFCO		0,23	0,26	0,30	0,28	0,24	0,37	0,54	0,54
Olympic INTOPLANE		0,50	0,50	0,46	0,56	0,63	0,60	0,54	0,53
WSW SKYCAP Serv.			0,64	0,86	0,80	0,62	0,72	0,69	0,71
PANDAIR	0,53	0,59	0,63	0,29	0,53	0,49	0,50	0,22	0,29
AVIAREPS HELLAS	0,83	0,93	0,97	0,99	1,06	1,06	0,94	0,98	0,91
EURO – AVIATION				0,43	0,65	0,85	0,76	0,88	0,89
INTERMODAL	0,37	0,58	0,69	0,63	0,73	0,64	0,73	0,79	0,51
GOLD STAR AVIAT.	0,88	0,85	0,82	0,93	0,86	0,90	0,91	0,92	
DANAE AIRLINES	0,59	0,58	0,59	0,60	0,45	0,50	0,50	0,53	0,42
ALCYONE Air Serv.	0,72	0,79	0,61	0,64	0,80	0,79	0,55	0,56	0,59
Marketing Greece	0,95	0,84	0,93	0,87	0,73	0,67	0,75	0,46	
AIRBORNE				0,77	0,68	0,67	0,75	0,74	
AIR SAFETY AVIAT.			0,44	0,36	0,33	0,37	0,47	0,54	0,69

Παρακάτω διερευνώνται οι συνθήκες ανταγωνισμού στον κλάδο των υποστηρικτικών αεροπορικών υπηρεσιών. Καταρχάς διαπιστώνεται ότι ο αριθμός των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο κλάδο είναι ικανοποιητικός και, συνεπώς, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ολιγοπώλιο με βάση αυτό το κριτήριο. Ωστόσο, αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία για τις συνθήκες ανταγωνισμού είναι το μέγεθος της κυριαρχίας ορισμένων εταιρειών στην αγορά και η κλαδική συγκέντρωση. Ο Πίνακας 19.9 δείχνει τα μερίδια αγοράς των 21 εταιρειών του κλάδου κατά την περίοδο 2000-2008. Όπως εύκολα διακρίνεται, ένας μικρός αριθμός εταιρειών (Interservice, Goldair Handling, Swissport-Hellas και, περιστασιακά, η International Air Fuel) εμφανίζει υψηλά μερίδια, ενώ ταυτόχρονα ένας μεγάλος αριθμός εταιρειών κατέχει ένα μικρό μερίδιο αγοράς. Επίσης, διαφαίνεται ότι ορισμένες εταιρείες με μεγάλη δύναμη αγοράς αυξάνουν διαχρονικά τα μερίδιά τους, ενώ σε άλλες τα μερίδιά τους συρρικνώνονται δραματικά¹⁹.

¹⁹ Ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση της Aviareps-Hellas, η οποία το 2000 κατείχε το μεγαλύτερο μερίδιο, ενώ το 2008 αυτό κατρακύλησε στο 1%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.9

Μερίδιο αγοράς (%) των εταιρειών υποστηρικτικών υπηρεσιών
στις αερομεταφορές στην Ελλάδα, 2000-2008

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
INTERSERVICE	22,85	24,37	28,99	30,80	26,57	22,45	14,90	21,87	31,76
GOLDAIR Handling	23,82	23,07	20,20	20,94	23,07	17,75	24,47	19,83	21,89
INT. AIR FUEL LTD	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	24,13	9,21	14,74	0,00
SWISSPORT-HELLAS	4,29	15,61	14,42	15,85	15,87	11,46	17,28	13,62	12,73
SW.-HELLAS SUD	0,00	2,55	1,99	2,61	2,82	3,18	5,39	6,39	9,08
GOLEMIS GOLDAIR	9,06	7,02	5,33	4,82	4,72	3,93	5,88	5,46	6,29
SW. HELLAS Cargo	0,00	2,53	4,07	4,54	5,29	4,10	6,14	4,86	5,27
SIGNATURE F.S.A.	1,61	2,69	4,16	3,02	3,55	1,87	2,57	2,78	3,37
SAFCO	0,00	2,65	2,83	2,91	2,87	1,78	2,78	2,23	2,28
Olympic INTOPLANE	0,00	3,28	2,81	2,52	2,39	1,81	2,59	2,02	2,06
WSW SKYCAP Serv.	0,00	0,00	2,72	1,40	1,56	1,01	1,37	1,00	0,93
PANDAIR	2,19	2,04	1,79	1,57	1,54	1,90	2,51	1,28	1,29
AVIAREPS HELLAS	32,19	11,04	7,37	5,85	6,32	2,42	1,80	1,28	1,07
EURO - AVIATION	0,00	0,00	0,00	0,23	0,31	0,43	0,48	0,46	0,61
INTERMODAL	1,53	1,24	1,28	1,17	1,60	0,60	0,87	0,68	0,60
GOLD STAR AVIAT.	0,76	0,36	0,43	0,55	0,51	0,48	0,67	0,48	0,00
DANAE AIRLINES	0,21	0,17	0,17	0,31	0,29	0,22	0,39	0,51	0,46
ALCYONE Air Serv.	0,62	0,51	0,42	0,36	0,29	0,21	0,34	0,27	0,30
Marketing Greece	0,86	0,86	1,02	0,51	0,42	0,27	0,31	0,17	0,00
AIRBORNE	0,00	0,00	0,00	0,04	0,03	0,02	0,03	0,03	0,00
AIR SAFETY AVIAT.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02	0,03	0,01

Γενικά, οι κυρίαρχες εταιρείες του κλάδου ενισχύουν τη θέση τους διαχρονικά και η αγορά παρουσιάζει χαρακτηριστικά αυξημένης κλαδικής συγκέντρωσης, όπως επιβεβαιώνεται και από τους δείκτες που εμφανίζονται στον Πίνακα 19.10. Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης κλαδικής συγκέντρωσης CR4 αυξάνεται σημαντικά μεταξύ 2000-2008, υποδεικνύοντας ότι οι 4 μεγαλύτερες εταιρείες (σε όρους μεριδίων) κατέχουν αθροιστικά το 66% της αγοράς το 2008. Ο αντίστοιχος δείκτης (CR8) για τις 8 μεγαλύτερες εταιρείες αυξάνεται από το 62% στο 90% στην περίοδο 2000-2008. Ο δείκτης Herfindahl (οι τιμές του οποίου κυμαίνονται μεταξύ 0,13-0,22) επίσης υποδεικνύουν μια αυξημένη κλαδική συγκέντρωση κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Τα παραπάνω στοιχεία δείχνουν ότι η αγορά των εταιρειών υποστηρικτικών υπηρεσιών στις αερομεταφορές είναι αρκετά συγκεντρωμένη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.10

Κλαδική συγκέντρωση στον κλάδο των υποστηρικτικών υπηρεσιών
στις αερομεταφορές στην Ελλάδα, 2000-2008

Δείκτης	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Δείκτης CR4	50,96	63,05	63,62	67,60	65,51	75,80	65,86	70,06	66,38
Δείκτης CR8	61,64	77,84	79,16	82,59	81,89	88,88	85,84	89,55	90,39
Δείκτης Herfindahl	0,224	0,159	0,161	0,175	0,162	0,160	0,134	0,139	0,183

19.4. Συμπεράσματα και προτάσεις άσκησης πολιτικής

Η αγορά της αεροπορικής μεταφοράς επιβατών στην Ελλάδα είναι σχετικά περιορισμένη σε μέγεθος, με βάση τα χρηματοοικονομικά μεγέθη των εταιρειών, με ιδιαιτερότητες στο λειτουργικό περιβάλλον και κόστος, και έχει διπλωματική μορφή. Η διαδικασία απελευθέρωσης του κλάδου τη δεκαετία του '90, και τα προβλήματα της εταιρείας των ΟΑ, συντέλεσαν στη σταδιακή εξισορρόπηση των επιβατικών μεριδίων αγοράς μεταξύ αυτής και της Aegean. Η σχεδιαζόμενη συγχώνευση ΟΑ και Aegean (με βάση σχετική συμφωνία τον Φεβρουάριο του 2010) αντανάκλα, εν μέρει, το χαμηλό περιθώριο κέρδους, τις επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στη ζήτηση για αερομεταφορές και τις αυξανόμενες συνθήκες ανταγωνισμού στη διεθνή αγορά, με τον σχηματισμό συμμαχιών και την εμφάνιση νέων ανταγωνιστικών παικτών (εταιρείες χαμηλού κόστους). Οι επιπτώσεις μιας τέτοιας συγχώνευσης θα πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης εξέτασης από την Επιτροπή Ανταγωνισμού, ώστε να διασφαλιστούν οι συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού (με άλλες ελληνικές και ξένες εταιρείες του κλάδου), η ανταγωνιστικότητα των τιμών και υπηρεσιών στην αγορά, και η δυνατότητα συμβατής παροχής δημόσιας μεταφορικής υπηρεσίας σε όλες τις άγονες γραμμές.

Παράλληλα, κρίνεται σκόπιμη η αναβάθμιση της ΥΠΑ, ώστε να λειτουργεί πραγματικά ως Ανεξάρτητη Αρχή, αλλά και η αναδιάρθρωση του συστήματος λειτουργίας των άγονων γραμμών, η υφιστάμενη δομή του οποίου περιορίζει τις συνθήκες ανταγωνισμού. Ένα νέο σύστημα λειτουργίας γραμμών δημόσιας υπηρεσίας πρέπει να περιλαμβάνει λιγότερες γραμμές που πραγματικά έχουν ανάγκη κρατικής ενίσχυσης και να σχεδιαστεί με τρόπο ολοκληρωμένο και τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων του αρμόδιου Υπουργείου. Συγκεκριμένα, πρέπει να ληφθεί υπόψη η λειτουργία αντίστοιχων άγονων ακτοπλοϊκών γραμμών, καθώς και χερσαίων μέσων που εξυπηρετούν στάδια των μετακινήσεων προς τα νησιά. Το νέο αυτό σύστημα μπορεί μελλοντικά να επεκταθεί προς γραμμές που θα συνδέουν άλλα ευρωπαϊκά (εντός και εκτός ΕΕ) αεροδρόμια με νησιωτικούς προορισμούς με τουριστική κίνηση, έπειτα από δημόσια προκήρυξη²⁰. Ακόμη, δύναται να συμπεριληφθεί σε αυτό το σύστημα η λειτουργία αεροδρομίων επί υδάτινης επιφάνειας (υδατοδρόμια)²¹, τα οποία μπορούν να εξυπηρετήσουν τόσο προγραμματισμένες όσο και έκτακτες πτήσεις σε απομακρυσμένα νησιά με υδροπλάνα.

²⁰ Το νέο θεσμικό πλαίσιο διαχωρίζει τον φορέα παροχής υπηρεσιών αεροναυτιλίας (που θα μεριμνά για την αποτελεσματική διαχείριση και ασφάλεια της εναέριας κυκλοφορίας) από την εθνική εποπτική αρχή αεροναυτιλίας.

²¹ Το προωθούμενο νομοθετικό πλαίσιο από την αρμόδια διπλωματική επιτροπή Υδατοδρομίων προβλέπει τη δημιουργία τέτοιων πλωτών αεροδρομίων από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς και οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και τα κριτήρια οργάνωσης και αδειοδότησής τους.

Η συμβολή του κλάδου των αερομεταφορών στην εθνική οικονομία και την περιφερειακή ανάπτυξη θα προαχθεί επίσης με τη χωρική αναδιοργάνωση-αποκέντρωση του συστήματος αερομεταφορών και τη βελτίωση της λειτουργικής αποδοτικότητας των περιφερειακών αερολιμένων της χώρας. Στη βελτίωση αυτή θα συντελέσει η μείωση των επιβαρύνσεων των τιμών των αεροπορικών εισιτηρίων υπέρ τρίτων και η επικείμενη απελευθέρωση των υπηρεσιών επίγειας εξυπηρέτησης (handling) στα περιφερειακά αεροδρόμια. Η απελευθέρωση θα ωθήσει περαιτέρω τη διαχρονικά αυξανόμενη αποδοτικότητα εταιρειών που προσφέρουν υποστηρικτικές υπηρεσίες στις αερομεταφορές. Επιπλέον, ενδέχεται να επιτρέψει στις μεγάλες εταιρείες να αυξήσουν ακόμα περισσότερο τα μερίδια αγοράς, ενισχύοντας περαιτέρω τη συγκέντρωση του κλάδου, αλλά και τη διαφοροποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Βιβλιογραφία

Στα Ελληνικά

- ΙΟΒΕ (1997), *Αερομεταφορές: Οι Αεροπορικές Εταιρείες*, Κλαδική μελέτη, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Αθήνα.
- Κέρδος (2009), Σοβαρά προβλήματα στα περιφερειακά αεροδρόμια, Ένθετο Περιοδικό «*Μεταφορές-Logistics*», Νοέμβριος 2009, Εφημερίδα *Κέρδος*, Αθήνα, 30-31.
- ΟΠΑ (2009), *Η Συμβολή του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών στην Ελληνική Οικονομία*, Εργαστήριο Διοικητικής Επιστήμης, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Σπαθή, Σ., Καραγιάννης, Σ., Γεωργικόπουλος, Ν. (2010), *Η Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία*, Σειρά Εκθέσεις Αρ.62, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα.
- Τσέκερης, Θ., Τσούμα, Α. (2010), *Μεταφορές και Οικονομία, Συμβολή, Τάσεις και Προοπτικές στην Ελλάδα με Έμφαση στις Χερσαίες Μεταφορές*, Σειρά Εκθέσεις Αρ.63, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα.
- ΥΜΕ (2008) *Μόνιμη και Βιώσιμη Λύση για την Ολυμπιακή*, Υπουργείο Μεταφορών, Αθήνα (Διαθέσιμο εις: <http://www.yme.gr/getfile.php?id=1792>).
- Χλωμούδης, Κ., Λεκάκου, Μ., Πάνου, Κ., Παπαδημητρίου, Ε., Συριόπουλος, Θ., Τζαννάτος, Ε. (2007), *Μεταφορές, Αρτηρίες Ζωής για τα Νησιά*, Σειρά Μελέτες Αρ. 3, Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Στα Αγγλικά

- ACI (2004), *The Social and Economic Impact of Airports in Europe*, Airport Council International - Europe, Brussels.
- Fragoudaki, A. (2000), «Greek domestic air transport-industry and policy developments from post-World War II to post-liberalization», *Journal of Air Transport Management*, 6 (4), 223–232.
- Graham, A. (2008), *Managing Airports: An International Perspective*, 3rd Edition, MA: Butterworth-Heinemann.
- Grubestic, T.H., Matisziw, T.C. (2011), «A spatial analysis of air transport access and the essential air service program in the United States», *Journal of Transport Geography*. 19(1), 93-105.
- Papatheodorou, A., Arvanitis, P. (2009), «Spatial evolution of airport traffic and air transport liberalisation: the case of Greece», *Journal of Transport Geography*, 17 (5), 402-412.
- Santana, I. (2009), «Do Public Service Obligations hamper the cost competitiveness of regional airlines?», *Journal of Air Transport Management*, 15 (6), 344-349.
- Tsekeris, T. (2010) *Greek airports: Efficiency measurement and analysis of determinants*, KEPE Discussion Papers, 110, Athens: Centre of Planning and Economic Research.

ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΣΕΙΡΑ

- No 1 *Πρόγραμμα Αμβρακικού: Α' Φάση: Η Προγραμματική Σύμβαση* (Τόμος 1). Αθήνα, 1990.
Β' Φάση: Πενταετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης - Τελική Έκθεση (Τόμος 2). Αθήνα, 1989.
Β' Φάση: Πενταετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης - Τομεακή Ανάλυση (Τόμος 3). Αθήνα, 1990.
Ειδικές Μελέτες (Τόμος 4). Αθήνα, 1990.
Επισκόπηση της Παγκόσμιας Αγοράς Χελιών (Τόμος 5). Αθήνα, 1990.
- No 2 *Προστασία και ανάπτυξη περιοχής λίμνης Καστοριάς*. Αθήνα, 1990.
- No 3 *Μεταφορά και ανάπτυξη των τεχνολογιών πληροφόρησης στην Ελλάδα*, του Δ. Ουζουνίδη. Αθήνα, 1990.
- No 4 *Χωροταξική κατανομή και κλαδική σύνθεση των επενδύσεων του Ν.1262/1982*, του Γ. Γεωργίου. Αθήνα, 1991.
- No 5 *Το ελληνικό ισοζύγιο πληρωμών: Επιπτώσεις από την ένταξη και την ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς της ΕΟΚ*, του Δ. Μαρούλη. Αθήνα, 1991.
- No 6 *Shipbuilding and Shiprepairing Industry in Greece*, των Φρ. Τζαμουζάκη και Σ. Σπαθή. Αθήνα, 1991.
- No 7 *ΚΑΙΠΗ Μελισσίων*, των Α. Ριτσατάκη, Α. Κώτση και Χρ. Αυγουστή. Αθήνα, 1992.
- No 8 *Εξελίξεις στο διεθνές νομισματοπιστωτικό σύστημα και η ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς: Επιπτώσεις για την Ελλάδα*, του Δ. Μαρούλη. Αθήνα, 1992.
- No 9 *Δημοσιονομικές εξελίξεις στη δεκαετία του '80*, του Α. Μπαλφούσια, σε συνεργασία Ν. Μανωλά. Αθήνα, 1993.
- No 10 *Ανθρώπινοι πόροι: Πληθυσμός, αγορά εργασίας, εκπαίδευση*, του Κ. Κανελλόπουλου. Αθήνα, 1994.
- No 11 *Χωροταξική ανάλυση*, του Π. Κομίλη. Αθήνα, 1994.
- No 12 *Αξιολόγηση της συμβολής των Κοινοτικών χρηματοδοτήσεων στην προστασία του ελληνικού περιβάλλοντος*, των Δ. Κατοχιανού και Σ. Σπαθή. Αθήνα, 1994.
- No 13 *Ελεύθερη διακίνηση εργαζομένων στην Κοινότητα και η πολιτική απασχόλησης στην Ελλάδα*, του Κ. Ευστρατόγλου. Αθήνα, 1994.
- No 14 *Ο ελληνικός κλάδος ζάχαρης: Ανάλυση-προοπτικές*, Μελετητικής Ομάδας ΚΕΠΕ. Αθήνα, 1994.
- No 15 *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις*, των Κ. Κανελλόπουλου, Ι. Κουσουλάκου, Β. Ράπανου, σε συνεργασία Κ. Κωτσή, Α. Μακροπούλου. Αθήνα, 1995.

- No 16 *Σύγκλιση, απόκλιση και περιφερειακή πολιτική*, των Λ. Αθανασίου, Κ. Κανελλόπουλου, Η. Πούπου. Αθήνα, 1995.
- No 17 *Πρωτογενής τομέας: Εξελίξεις και προοπτικές ανάπτυξης, 1994-1999*, της Α. Λαμπροπούλου. Αθήνα, 1995.
- No 18 *Ήπειρος: Εξελίξεις και προοπτικές ανάπτυξης, 1994-1999*, του Γ. Κωστελένου. Αθήνα, 1995.
- No 19 *Διαπεριφερειακή ανάλυση και πολιτική και βασικά στοιχεία κατά περιφέρεια και νομό*, των Λ. Αθανασίου, Π. Καββαδία, Δ. Κατοχιανού, Π. Τονικίδου. Αθήνα, 1995.
- No 20 *Η ελληνική εκπαίδευση στον ορίζοντα του 2000*, του Κ. Κάρμα. Αθήνα, 1995.
- No 21 *Εσωτερική μετανάστευση*, του Κ. Κανελλόπουλου. Αθήνα, 1995.
- No 22 *The European Observatory for Small and Medium-Sized Enterprises: Research Environment and Innovation in Greek Manufacturing*, του Δ. Σακκά. Αθήνα, 1995.
- No 23 *Θέματα γεωργίας, αγροτικής και τοπικής ανάπτυξης*, της Κ. Καραμπάτσου-Παχάκη. Αθήνα, 1996.
- No 24 *Οικονομία και αθλητισμός*, Μελετητικής Ομάδας ΚΕΠΕ. Αθήνα, 1996.
- No 25 *Διαρθρωτικά και θεσμικά προβλήματα των ελληνικών εξαγωγών: Υφιστάμενη κατάσταση και προτάσεις πολιτικής*, των Δ. Μαρούλη και Κλ. Ευστρατόγλου. Αθήνα, 1996.
- No 26 *Δυτική Ελλάδα: Αναπτυξιακές δυνατότητες και προοπτικές*, του Δ. Σακκά. Αθήνα, 1996.
- No 27 *Βόρειο Αιγαίο: Εξελίξεις και προοπτικές ανάπτυξης 1994-1999*, του Μ. Παπαδημητρίου. Αθήνα, 1996.
- No 28 *Μελέτη αξιολόγησης των ΠΕΠ του ΚΠΣ 1994-1999*, Μελετητικής Ομάδας ΚΕΠΕ. Αθήνα, 1997.
- No 29 *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα*, της Σ. Σπαθή. Αθήνα, 2000.
- No 30 *Η κοινωνικοοικονομική ταυτότητα των υδατικών διαμερισμάτων*, των Β. Δεδεγιάν, Δ. Κατοχιανού, Α. Λαμπροπούλου. Αθήνα, 2000.
- No 31 *Αλληλόχρεοι λογαριασμοί του δημοσίου*, των Θ. Μπαλφούσια, Β. Ράπανου, σε συνεργασία Κ. Κωτσή, Ν. Μανωλά. Αθήνα, 2000.
- No 32 *Ο πολιτισμός ως κλάδος οικονομικής δραστηριότητας*, των Καλλ. Παχάκη, Φ. Αγγελίδου, Ζ. Αναστασάκου, Β. Δεδεγιάν, Εμ. Κουνάρη, Σ. Λέρτα, Π. Μπαλτζάκη, Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2000.
- No 33 *Το «μέγεθος» και ο ρόλος του δημόσιου τομέα στην Ελλάδα: Εξελίξεις και συγκρίσεις με άλλες χώρες*, των Λ. Αθανασίου, Δ. Αθανασακόπουλου, Χ. Δημητριάδου, Εμ. Κουνάρη, Α. Κώτση, Ν. Μανωλά, Π. Παπακωνσταντίνου, Θ. Τερροβίτη. Αθήνα, 2000.

- No 34 *Διαχειριστικό κόστος του ελληνικού φορολογικού συστήματος*, του Αθ. Μπαλφούσια. Αθήνα, 2000.
- No 35 *Ελληνικές φορολογικές δαπάνες*, του Αθ. Μπαλφούσια, σε συνεργασία Ζ. Αναστασάκου, Χ. Κόλλια, Εμ. Κουνάρη, Μ. Χλέτσου. Αθήνα, 2001.
- No 36 *Διερεύνηση των εξελίξεων στην κατοικία τις τελευταίες 10ετίες. Παρατηρήσεις και ενδείξεις για τις αστικές κυρίως περιοχές*, της Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2001.
- No 37 *Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης νομού Ευβοίας*, των Π. Κομίλη, Ν. Βαγιονή, Κ. Κάρμα, Α. Μυλωνά, Μ. Παπαδημητρίου και Γ. Παπαπολυμέρου. Αθήνα, 2001.
- No 38 *Απελευθέρωση της αγοράς των τηλεπικοινωνιών: Επιπτώσεις στην απασχόληση του κλάδου*, του Θ. Τερροβίτη. Αθήνα, 2002.
- No 39 *Το κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα και η αναπτυξιακή διαδικασία στην Ελλάδα: Αλληλεπιδράσεις*, του Λ. Αθανασίου. Αθήνα, 2002.
- No 40 *Συμμετοχή ιδιωτών στα έργα υποδομής και αυτοχρηματοδότηση*, της Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2003.
- No 41 *Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών: Τα στατιστικά δεδομένα*, των Θ. Π. Λιανού και Θ. Μπένου, σε συνεργασία Αγγ. Δαρίτση. Αθήνα, 2003.
- No 42 *Franchising: Αξιολόγηση και προοπτικές της δικαιόχρησης στον ελληνικό χώρο*, των Δ. Κάζη και Θ. Τσαγκούρη. Αθήνα, 2004.
- No 43 *Εξελίξεις στην αγορά κατοικιών*, της Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Αθήνα, 2005.
- No 44 *Ο συστηματικός μετασχηματισμός των βαλκανικών χωρών και οι εξελίξεις στις οικονομικές ανταλλαγές με την Ελλάδα*, των Ν. Βαγιονή, Β. Καφούρου και Ε. Παναγιώτου. Αθήνα, 2005.
- No 45 *Europe and the international economic environment in 2005: Recent developments and outlook*, των Στ. Σάββα-Μπαλφούσια, Ε. Αθανασίου, Στ. Καραγιάννη και Κ. Τσούμα. Αθήνα, 2006.
- No 46 *Η ελληνική γεωργία ενώπιον των νέων συνθηκών και θεσμικού πλαισίου*, της Κ. Παχάκη, σε συνεργασία Π. Τονικίδου. Αθήνα, 2006.
- No 47 *Μέθοδοι και στρατηγικές αναδιάρθρωσης και ιδιωτικοποίησης του σιδηροδρόμου και των λιμένων Πειραιώς και Θεσσαλονίκης*, του Δ. Θ. Αθανασακόπουλου. Αθήνα, 2006.
- No 48 *Η επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα: Εξελίξεις και προοπτικές*, του Κ. Κάρμα. Αθήνα, 2006.
- No 49 *Αγροτικό εμπόριο Ελλάδας-Βαλκανικών χωρών: Συγκριτικό πλεονέκτημα και ανταγωνιστικότητα*, του Π. Παρασκευαΐδη. Αθήνα, 2006.
- No 50 *Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα στην ΕΕ-15 και δυνατότητες εφαρμογής του στην Ελλάδα*, των Αθ. Θ. Μπαλφούσια και Κ. Ν. Κωτσή. Αθήνα, 2007.
- No 51 *Ο ενεργειακός τομέας στην Ελλάδα: Τάσεις και προοπτικές*, του Νικηφ. Μανωλά. Αθήνα, 2007.

- No 52 *Χρηματοδότηση και ασφάλιση εξαγωγικών πιστώσεων*, του Κλ. Β. Ευστρατόγλου. Αθήνα, 2007.
- No 53 *Τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα και τη Μεσόγειο: Μια συγκριτική ανάλυση*, των Ν. Βαγιονή και Β. Καφούρου. Αθήνα, 2007.
- No 54 *Αναπτυξιακή διαδικασία και μακροχρονιότερες εξελίξεις στην οικονομική συμπεριφορά και στις οικονομικές συνθήκες*, του Λ. Αθανασίου. Αθήνα, 2007.
- No 55 *FYROM's transition: From Yugoslavia to the European Union?* της Ελ. Παναγιώτου. Αθήνα, 2008.
- No 56 *Πολυμερείς Εμπορικές Διαπραγματεύσεις: Εμπόριο Υπηρεσιών*, του Β. Νότη. Αθήνα, 2008.
- No 57 *Οικονομική και δημογραφική βιωσιμότητα του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος*, των Λ. Αθανασίου, Φ. Ζερβού, Α. Κώτση. Αθήνα, 2009.
- No 58 *Η εξέλιξη και προβληματισμός για τη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος*, της Φ. Ζερβού. Αθήνα 2009.
- No 59 *Size profile and labour market analysis of immigration in Greece*, των Κ. Κανελλόπουλου, Μ. Γρέγου, Α. Πετραλιά. Αθήνα 2009.
- No 60 *Ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα*, των Ε. Καδίτη, Ε. Νίτση, Αθήνα 2010.
- No 61 *Το κοινωνικό κεφάλαιο στην Ελλάδα*, του Η. Πούπου, Αθήνα 2010.
- No 62 *Η Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία*, των Σ. Σπαθή, Σ. Καραγιάννη, Ν. Γεωργικόπουλου, Αθήνα 2010.
- No 63 *Μεταφορές και Οικονομία: Συμβολή, τάσεις και προοπτικές στην Ελλάδα με έμφαση στις χερσαίες μεταφορές*, των Θ. Τσέκερη και Αικ. Τσούμα, Αθήνα 2010.
- No 64 *Μισθός, συντάξιμος χρόνος και συνθήκες εργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα*, των Κ.Ν. Κανελλόπουλου και Φ. Ζερβού. Αθήνα 2010.
- No 65 *Αγορά Εργασίας: Εξελίξεις και αρχές πολιτικής*, των Κ.Ν. Κανελλόπουλου, Κ. Αθανασούλη, Κ. Ευστρατόγλου, Γ. Παναγόπουλου, Π. Παπακωνσταντίνου, Π.Κ. Προδρομίδα. Αθήνα 2010.
- No 66 *Ξενοδοχεία πολυτελείας στην Ελλάδα: Δυναμική και αναπτυξιακές προοπτικές*, των Ν. Βαγιονή, Ε. Κασιμάτη και Β. Καφούρου. Αθήνα 2011.

Επιμέλεια έκδοσης: Ελένη Σουλτανάκη

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία:

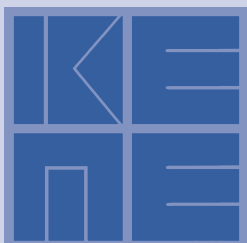
ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Α Β Ε Ε .

γραφικές τέχνες, χρωροσυνθέσεις, διαδίκτυο
Ασκληπιού 80, 114 71 Αθήνα,

Τηλ.: 210-36.24.728, Fax: 210-36.01.679

www.papanikolaou.gr

info@papanikolaou.gr

ISBN: 978-960-341-099-7
ISSN: 1108-5797